

J. P. MYNSTERS
VISITATSDAGBØGER
1835-1853

Handwritten signature

J. P. MYNSTERS
VISITATSDAGBØGER
1835-1853

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE OG
DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURELSKAB

MED UNDERSTØTTELSE AF

ALFRED GOOD'S PERSONALHISTORISKE FOND

VED

BJØRN KORNERUP

FØRSTE BIND

LEVIN & MUNKSGAARD • EJNAR MUNKSGAARD

FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI

KØBENHAVN 1937

TILSYN MED UDGAVEN:

J. OSKAR ANDERSEN R. PAULLI

CARL S. PETERSEN

Vi beder Bestyrelsen for ALFRED GOOD'S PERSONAL-
HISTORISKE FOND, som har bekostet nærværende
Udgave af J. P. Mynsters Visitatsdagbøger, modtage
vor bedste Tak.

København, i August 1937.

SELSKABET FOR
DANMARKS KIRKEHISTORIE

DET DANSKE SPROG- OG
LITTERATURELSKAB

INDHOLD AF BIND I-II

BIND I

	Side
Forord.....	V
J. P. Mynster som Visitator i Sjællands Stift.....	XI

VISITATSDAGBØGER

1835 (1843, 1851).....	1
Thune Herred.....	2
Ramsøe Herred.....	16
Øster-Flakkeberg Herred.....	35
Bieverskov Herred.....	59
1836 (1844, 1852—53).....	79
Liunge-Kronborg Herred.....	80
Sokkelunds Herred.....	105
Vester-Flakkeberg Herred.....	133
Ølstykke Herred.....	169
1837 (1845—46, 1853).....	182
Faxø Herred.....	182
Tybjerg Herred.....	204
Ringsted Herred.....	224
Alsted Herred.....	241
Smørum Herred.....	260

BIND II

VISITATSDAGBØGER

	Side
1838 (1846—47).....	1
Liunge-Frederiksborg Herred.....	2
Artz Herred.....	18
Stevns Herred.....	35
Møenbo Herred.....	47
1839 (1847—49).....	63
Skippinge Herred.....	63
Ods Herred.....	75
Løve Herred.....	91
Slagelse Herred.....	109
Voldborg Herred.....	129
1840 (1848—50).....	139
Horns Herred.....	139
Tudse Herred.....	149
1841 (1849—52).....	162
Baarse Herred.....	163
Hammer Herred.....	184
Bornholm.....	198
Strø Herred.....	226
Holbo Herred.....	241
1842 (1850).....	255
Meerløse Herred.....	256
Sømme Herred.....	274
Kommentar.....	289
Tilføjelser til Kommentaren.....	323
Tekstkritiske Bemærkninger.....	325
Fortegnelse over de foretagne Tekstrettelser.....	326
Forslag til Tekstrettelser.....	327
Register.....	329

PORTRÆTTER

Bind I. Titelbillede. J. P. Mynster, Maleri af C. A. Jensen, 1833. Frederiksborg. (Jvfr. Sigurd Schultz, C. A. Jensen, 1932, I, S. 273, 292; II, S. 109 (Nr. 248), 213, 214).

Bind II. Titelbillede. J. P. Mynster. Daguerreotypi, formodentlig fra Begyndelsen af 1850erne. Privateje.

FACSIMILER

Bind II, efter Side 376. Prøver paa J. P. Mynsters Haandskrift i Visitationdagbøgerne. I: 1835. II: 1840. III: 1853.

REPRODUKTIONERNE

UDFØRT I F. HENDRIKSENS REPRODUKTIONSATELIER

**J. P. MYNSTER SOM VISITATOR
I SJÆLLANDS STIFT**

I

1. Allerede fra Reformationens Indførelse i Danmark havde man anset de nye Superintendents Visitatsvirksomhed, som de havde taget i Arv fra de tidligere katolske Biskopper, for en af de vigtigste Sider af deres Gerning. Dette kommer tydeligt til Orde i Tidens grundlæggende Aktstykke vedrørende den kirkelige Nyordning, Kirkeordinansen. I denne tales der ikke blot om den Generalvisitation af Stifterne, som Superintendenterne i Forening med Lensmændene straks skulde foretage for at bringe paa det rene, hvilke Indtægtskilder der hørte til de enkelte Sognekirker, og for at indføre almindelig evangelisk Kirkeskik, men det indskærpes tillige udtrykkeligt, at Superintendenten »en Sinde om Aaret«, om ikke tiere, skulde drage rundt i sit Stift for at overhøre de Præster, til hvis Lære man havde Mistillid, for af Guds Ord at rette, hvad der var af vrang Lærdom, og for at skaffe sig Kundskab om, hvorledes det stod til med Prædiken, Skolevæsen, Hospitaler og Fattigforsørgelse¹).

Der er adskilligt, der tyder paa, at de første Slægtled af lutherske Biskopper har efterlevet disse Bestemmelser med megen Samvittighedsfuldhed — fra Sjællands Stift er det saaledes vel kendt, hvilken mægtig Arbejdsindsats den første evangeliske Superintendent, Peder Palladius, ydede netop paa dette Omraade²). Tidens principielle høje Værdsættelse af Visitatsgerningen viser sig ogsaa i den Vægt, man lagde paa Afholdelse af Provstevisitater. Kirkeordinansen gjorde det nemlig tillige til en Pligt for Herredsprovsterne som Superintendenternes direkte Medarbejdere at afholde virkelige Kirkevisitater³), og Peder Palladius udarbejdede i den

¹) Danske Kirkelove, udg. af H. F. Rørdam, I, 110, 115. Jvfr. I, 317—8.

²) Vidnesbyrd om Palladius' Interesse for Visitatsgerningen haves foruden i hans bekendte Visitatsbog i den »Tractatus«, han har skrevet om en evangelisk Superintendents Embedsførelse (Kirkehistoriske Samlinger 2. R. VI, 130—9). Forløbet af en Bispevisitats paa Lolland 1563 findes skildret i Kirkehistoriske Samlinger 3. R. V, 79—92.

³) Rørdam, Kirkelove I, 113—4. Jvfr. III, 235, 296.

Anledning en særlig lille Haandbog »Formula visitationis provincialis«, udgivet 1555, som Hjælpe middel for Provsterne ved deres Besøg i Sognekirkerne¹⁾.

I Tidens Løb viste ikke alle Bisper lige stor Nidkærlighed i Visitatsarbejdet, men det er ret betegnende, at man fra Regeringens Side vedblivende fastholdt Betydningen af det biskoppelige Tilsyn gennem Visitatser. Saaledes ankede Kongebreve af 1594 og 1604 over det latinske Skolevæsens Forfald, som formentes at have sin Aarsag i svigtende Agtpaaagivenhed fra Biskoppernes Side, hvorfor man samtidig paa ny meget alvorligt indskærpede disses Visitatspligt med Trusel blandt andet om eventuelt at »tilskikke andre Visitatores«²⁾. Karakteristisk for den Betydning, man i det hele tillagde Visitatsinstitutionen, er det ogsaa at se, hvorledes det i den store Forordning af 27. Marts 1629 om »Kirkens Embede og Myndighed mod ubodfærdige« paabydes Præsterne netop ved Bispevisitatser (og Provstemoder) at give til Kende, om der var nogen i deres Menigheder, som forsaa sig mod den nævnte Forordnings Bestemmelser, for at Biskopperne kunde gøre Indberetning til Kancelliet herom³⁾. Fra det 17. Aarhundredes Bisperækker kan der da ogsaa blandt flere andre nævnes Mænd som Hans Poulsen Resen og Jesper Brochmand, om hvem det med Bestemthed vides, at de satte en Ære i flittig Visiteren af deres Stift⁴⁾.

Den gamle lutherske Kirkes Opfattelse af Bispevisitatsers Værdi genfinder man i den Lovkodeks, hvis Bestemmelser i alt væsentligt var gældende endnu i Mynsters Tid, Danske Lov. Med direkte Tilknnytning til Formuleringer i Kirkeordinansen paalægges det her igen Superintendenterne mindst hvert tredie Aar at besøge Kirkerne i Stiftet for flittigt at ransage, hvorledes Præsterne prædiker, udlægger Børnelærdommen og forvalter Sakramenterne, og om de i alle Maader sømmeligt staar deres Embede for og pryder det med et godt Levned. Desuden skulde Bisperne

¹⁾ Sst. II, 19—38.

²⁾ Sst. II, 519; III, 20, 43.

³⁾ Sst. III, 168.

⁴⁾ Kirkehistoriske Samlinger 4. R. III, 185—92.

besøge alle Børneskoler, store og smaa, samt undersøge Hospitalerne og de fattiges Forhold¹).

En Fornyelse af Bispernes Tilsynsgerning gennem Visitatser fandt senere Sted i Pietismens Magtperiode, især efter Stiftelsen af Generalkirkeinspektionskollegiet, der vel paa den ene Side betød en Forringelse af Biskoppernes reelle Magtstilling, men paa den anden Side netop rykkede den undersøgende (og indberettende) Side af Bispegerningen frem i et stærkere Lys. Med stor Tydelighed har dette fundet et Udtryk i Kollegiets Instruks af 15. November 1737, hvor Kongen (efter Inspiration af Andreas Hojer) bestemt krævede, at »vore Bisper og Provster herefter med des større Flid [skal] lægge Vind paa deres vigtige Embeders egentlige og fornemteste Forretninger, visitere de under deres Inspektion værende Kirker saa flittigt som muligt, indrette saadanne deres Visitatser til mere Frugt og Opbyggelse, end hidtil ofte paa mange Steder sket er.« Jævnsides med at udøve den egentlig inspicerende Virksomhed skulde Biskopperne paa Visitatser desuden virke som aandelige Vejledere »i alle til det evangeliske Læreembedes velsignede Førelse fornødne Stykker« særlig med Hensyn til Sjælesorgen. Ved Visitatserne skulde Biskopperne iøvrigt nøje skaffe sig Kundskab om Præsternes Forhold i Liv og Levned, om deres Lærdom, Katekisation og Husbesøg, desuden undersøge deres Fremskridt i private teologiske Studier og gennemse deres Konzeptbøger til Prædikener²).

De mange Bestemmelser i Instruksen og Kollegiets flittige Overvaagen, navnlig i den første halve Snes Aar af dets Tilværelse, blev Udgangspunktet for en livlig Visitatsvirksomhed efter de her angivne Linier. Som nidkære og fremragende Visitorer fra det 18. Aarhundrede kan der nævnes Biskopper som Hans Adolph Brorson i Ribe, Peder Hersleb, Ludvig Harboe og N. E. Balle i Sjællands Stift. Efter Kirkekollegiets Blomstringsperiode er det derimod kun faa Impulser, Visitatsvæsenet skylder den almindelige Lovgivnings Bestemmelser. Nævnes kan det dog, at en Del Kancellicirku-

¹) Danske Lov 2—17—9 ff.; jvfr. 2—16—3.

²) H. F. Rørdam, Historiske Samlinger og Studier IV, 229—30.

lærer især fra Tiden efter 1800 fremhævede Vigtigheden af, at Biskopperne ved Visitatser skaffede sig Kundskab om en Række specielle Forhold, f. Eks. om Præstegaardsbygningernes og Kirkegaardenes Tilstand, og om, hvordan Præsterne og Provsterne førte deres Kirkebøger og andre Embedsprotokoller¹). Desuden optoges i Anordningerne af 29. Juli 1814 om Skolevæsenets Ordning i Købstæderne og paa Landet udtrykkeligt Bestemmelser om, at Biskoppen ved Visitatserne skulde overhøre Skoleungdommen i Kirken eller i Skolerne.

2. Om de første lutherske Biskopper paa deres Visitatsrejser har gjort Optegnelser om Tilstanden hos Præster og Menigheder, ved vi ikke. Der er i hvert Tilfælde ikke bevaret saadanne, og Peder Palladius' berømte »Visitatsbog« kan i denne Sammenhæng ikke komme i Betragtning, da den har en ganske anden Karakter. Enkelte konkrete Smaatræk fraregnede indeholder den nemlig ikke Oplysninger om den faktiske Tilstand i Stiftet, men er en friere Gengivelse af Biskoppens almindelige Visitatsforedrag i Sognekirkerne om evangelisk Kirkeskik, efter meget at dømme udarbejdet med det Formaal for Øje at tjene til Vejledning for andre lutherske Superintendenter i Riget²).

Den første i Danmark kendte Visitatsbog i Ordets snævrere Betydning er derimod en af den fyenske Biskop Jakob Madsen Vejle efterladt »Liber visitationis« med Optegnelser fra en Del af hans Rejser i Stiftet 1588—1606, fremdraget 1853 af A. Crone³). Denne Bog indeholder i ret stor Udstrækning Meddelelser af megen Værdi om Præster, Degne og Menigheder, om Kirkerne og deres Inventar, om Kirkegods og Patronatsrettigheder samt mange andre Forhold, og giver et anskueligt Billede af Tilstandene i Slutningen af det 16. Aarhundrede. Af lignende Beskaffenhed, men ikke helt

¹) Kancelliskrivelser af 8. Januar 1791, 26. Februar 1828, 27. August 1833 og 6. Februar 1844 (Reskriptsamlingerne).

²) Hans Brix, Indledning og Bemærkninger til Palladius' Visitatsbog, 1927, S. 90 ff. Bedste Udgave af Visitatsbogens Tekst i Peder Palladius' Danske Skrifter, udg. af Lis Jacobsen, V, 1—240.

³) Den tredje fyenske evangeliske Biskops, Mester Jakob Madsens, Visitatsbog, udg. af A. Crone, 1853. Ny (populariseret) Udgave ved A. R. Idum, 1929.

saa fyldig i sin Udførelse er en, desværre i sin Helhed endnu uudgivet, Visitatsbog for Lunde Stift 1611—38 ført af Biskopperne Poul Mortensen Aastrup og Mads Jensen Medelfar¹⁾). Til Kundskab om Forholdene i Viborg Stift — ikke mindst om Skolevæsenets Tilstand — maa endelig nævnes Biskop Søren Lintrups Visitatsbog for Aarene 1721—24²⁾).

Fra det 18. Aarhundrede flyder Kilderne til Oplysning om Biskoppernes Visitatser iøvrigt noget fyldigere, dels fordi der i Bispearkiverne henligger forskellige Visitatsbøger³⁾), dels fordi dette Materiale i væsentlig Grad suppleres af de til Regeringen afgivne Visitatsindberetninger. Allerede i Danske Lov (2—17—14) var det ganske vist blevet bestemt, at Biskopperne aarligt til Kongens Kancelli skulde indsende Beretning om de Forsømmelser og Mangler, de var blevet opmærksomme paa ved deres Visitatser, men denne Bestemmelse synes ikke at have ført til regelmæssige aarlige Indberetninger. Først ved Oprettelsen af Generalkirkeinspektionskollegiet blev det anderledes. I Instruksen for dette (§ 14) gøres det nemlig til Pligt for Kollegiets Medlemmer at tilholde Biskopperne til hvert Aar »at indsende udførlige til Os selv allerunderdanigst indrettede Relationer, hvorledes de Menighedernes Tilstand og de Gejstliges samt andre Læreres Forhold, Flid og Beskaffenhed i deres aarlige Visitats saa vel som i andre Lejligheder befinde⁴⁾«. Som Følge af denne Bestemmelse findes der endnu i Kollegiets Arkiv et ikke ringe Antal Visitatsberetninger, der udgør et omfattende og værdifuldt Materiale til Belysning af den danske Kirkes indre Tilstand i Størstedelen af det 18. Aarhundrede. Enkelte Prøver af dette foreligger vel udgivet spredt i Tidsskrifter og specielle Arbejder, men en samlet Offentliggørelse er en vigtig kirkehistorisk Fremtidsopgave.

Pligten til at gøre aarlige Indberetninger gjorde det næsten til en Nød-

1) Tidligere Thott, 4°, 1586, nu i Rigsarkivet, Lunde Bisps Arkiv.

2) Udgivet af S. Nygård i Samlinger til jydsk Historie og Topografi 3. R. II, 68—164.

3) I Fyens Bispearkiv findes en Visitatsbog for Aarene 1732—1803, i Aarhus Bispearkiv for 1778—1844. For Sjællands Stift jvfr. nedenfor.

4) H. F. Rørdam, Historiske Samlinger og Studier IV, 230—1. Jvfr. Patentet af 1. Okt. 1737 om Oprettelsen af Generalkirkeinspektionskollegiet.

vendighed for Biskopperne privat at føre Visitatsdagbøger, for at de paa Grundlag af disse kunde forme deres officielle Beretninger. Som Forarbejder til saadanne kan man f. Eks. opfatte en Række smaa Optegnelsesbøger i Sjællands Bispearkiv, førte af Biskopperne Peder Hersleb og Ludvig Harboe paa deres Visitatsrejser rundt i Stiftet. Ogsaa N. E. Balle førte fra Begyndelsen af sin Bispetid Visitatsbøger. Allerede i sin Indberetning for 1785 til Kirkekollegiet siger han udtrykkeligt, at han »holder et ordentligt Dagregister over al min Forretning paa Visitationerne, som efter min Indsigt udgiøre en saare vigtig Deel af en Biskops Embede¹⁾, men hans Visitatsbøger fra før Aar 1799 synes nu tabte. Derimod gemmes der endnu i Sjællands Bispearkiv en svær Kwart, der indeholder hans Optegnelser fra hans fjerde Visitatstur rundt i Sjællands Stift 1799—1807. Foruden ved sine Oplysninger om faktiske Forhold er denne Visitatsbog en værdifuld Kilde til Bedømmelse af Balles Embedsførelse; den er et talende Vidnesbyrd om den utrættelige Flid og Grundighed, der kendetegnede den nidkære Biskop i al hans Gerning²⁾.

Endnu en Gang i det 18. Aarhundrede — ved Skrivelse af 28. Februar 1784 — blev Pligten til at indsende Visitatsindberetninger til Generalkirkeinspektionskollegiet indskærpet Biskopperne, men efter Kollegiets Opbævelse 1791 blev det Skik at indsende dem til Danske Kancelli. Dog synes det, som om denne Pligt ikke altid er blevet efterlevet lige samvittighedsfuldt. I hvert Tilfælde mangler der nu i Danske Kancellis Arkiv adskillige af de Indberetninger, man kunde have ventet at træffe der, og de, der findes, er ofte temmelig summarisk affattede. Navnlig for Sjællands Stift er Indberetningsmaterialet lidet fuldstændigt. Saa meget desto vigtigere er det da, at ogsaa Balles nærmeste Efterfølgere har efterladt sig private Visitatsoptegnelser. Fra Frederik Münters Haand findes der saaledes en Række Hefter i Sjællands Bispearkiv, nedskrevne paa hans Visitatsrejser. Hvor værdifulde de end i mange Henseender er, staar de dog i Udførlighed og Nøjagtighed tilbage for Balles grundige, i stort og smaat lige omhygge-

¹⁾ Kirkehistoriske Samlinger 3. R. IV, 757. Hele Indberetningen er udgivet her S. 756—82.

²⁾ Uddrag af denne Visitatsbog er for Aarene 1799—1800 udgivne af H. F. Rørdam i Kirkehistoriske Samlinger 3. R. IV, 1—29.

lige Nedskrifter og bærer i høj Grad Præg af den hastige, noget løse Arbejdsform, som i det hele hører til Svaghederne ved Fr. Münters Virksomhed, ogsaa som Forfatter. Fra P. E. Müllers ganske kortvarige Virksomhed som Sjællands Biskop (1830—34) synes der ikke bevaret Visitatsbøger — anderledes er det derimod med hans Efterfølger, Jakob Peter Mynster, hvis Visitatsdagbøger nu for første Gang i deres Helhed forelægges Offentligheden.

Om alle de her nævnte Visitatsdagbøger fra Herslebs til Mynsters Tid gælder det, at de bør betragtes som private Optegnelsesbøger. De er vel senere blevet anbragt i et Embedsarkiv (Sjællands Bispearkiv), fordi de indholdsmæssigt set ret nøje sluttede sig til de øvrige skriftlige Efterladenskaber vedrørende Biskoppernes Embedsførelse, men de er ikke at opfatte som officielle Embedsprotokoller. Dette Synspunkt er vigtigt at fastholde ogsaa for den rette Forstaaelse af deres Værd som historiske Kilder.

II

1. Ved kgl. Reskript af 12. September 1834 var den daværende kgl. Confessionarius samt Hof- og Slotspræst, Dr. J. P. Mynster blevet udnævnt til Sjællands Biskop¹⁾, og den 2. November s. A. var han blevet indviet til sit høje Embede²⁾. Et halvt Aars Tid efter — den 9. Juni 1835 — drog han ud paa sin første Visitatsrejse i Sjællands Stift, og til 1853 — den sidste Sommer, han levede — fortsatte han uden større Afbrydelser sin flittige Visiteren i det udstrakte Stift. Lige fra første Færd gav han sig til at føre Visitatsdagbøger, og han vedblev dermed hele sin Bispetid. Efter Mynsters Død tilfaldt disse som en Del af hans private Papirer hans Familie, og efter Sønnen, Professor C. L. N. Mynsters, Død 1883 blev de

¹⁾ Danske Kancellis 1. Departements Registrant 1834 Nr. 482. Jvfr. hertil Ørstedes Oplysning om, at Mynsters Udnævnelse til Biskop fandt Sted efter mundtlig Konference mellem Kongen og Kancellipræsidenten, uden at Kancelliets øvrige Medlemmer fik Lejlighed til at ytre sig derom (A. S. Ørsted, Af mit Livs og min Tids Historie III, 309).

²⁾ Jvfr. ²⁾Bispevielse i Frue Kirke paa Reformationsfesten den 2den November 1834, Kbh. s. a.

skænket til Det kgl. Bibliotek og indlemmet i Ny kgl. Samling (4°, 2313)¹). Senere er de fra Biblioteket blevet afgivet til Rigsarkivet og har nu fundet deres Plads i Sjællands Bisparkiv (i Landsarkivet for Sjælland m. m.).

Mynsters Visitatsdagbøger udgør fire svære Kvarthefter af noget varierende Størrelse, indbundet i tarvelige Papbind, der udenpaa med hans egen Haand er mærket: I. A, I. B, I. C og I. D. Optegnelserne er ordnede kronologisk efter de Herreder og Pastorater, Mynster har besøgt ved den første Visitatsgennemgang af Stiftet. Fraregnet enkelte mindre Afsnit om Jubilæer o. l. er Stoffet overalt behandlet efter et temmelig ensartet Skema. Efter Angivelse af de enkelte Pastoraters Navn og Folketal følger som Regel en Notits om Præstegaardens Tilstand, derefter Bemærkninger om Visitatsens Forløb i Kirkerne og de forskellige Skoler i Pastoratet samt — især for Købstædernes Vedkommende — Efterretninger om Hospitaler, andre milde Stiftelser o. l. Til Optegnelserne i disse faste, stadig tilbagevendende Rubrikker er der nu og da føjet nogle andre Meddelelser om kirkelige, antikvariske og personlige Forhold, som kunde gøre særlig Omtale ønskelig. Optegnelserne fra de senere Visitatser er under de samme Rubrikker som første Gang indført paa løse Blade, der er lagt ind ved de paagældende Sider fra det første Visitatsbesøg. Hvert Hovedafsnit afsluttes med en sammenfattende Karakteristik af den kirkelige Tilstand i det lige gennemgaaede Herred, nedskrevet efter den første Visitats.

Som det var at vente, er samtlige Optegnelser nedskrevne med Mynsters egen Haand, en fast, omend noget spinkel Haand, der først i Slutningen af 1840'erne faar et flygtigere Præg. I de seneste Aar af hans Liv er den i væsentlig Grad forandret og ofte temmelig vanskelig at læse. Dette skyldes ikke blot Forfatterens høje Alder, — de sidste Notits'er er nedskrevet i hans 77. Aar —, men ogsaa og især hans stærkt svigtende Syn. Allerede i 1846 talte Mynster om, at hans Øjne var ved at blive svagere, og i 1853 klagede han alvorligt over sin aftagende Synsevne, paa hvilken

¹) E. Gigas, Katalog over Det kongelige Bibliotheks Haandskrifter vedrørende Norden, særlig Danmark III, 2, S. 157.

der ikke kunde bødes med Briller, men blot med Forstørrelsesglas¹).

Formaalet med Nedskrivningen af disse Visitatsdagbøger har aabenbart først og fremmest været det: til eget Brug at danne sig en paalidelig Haandbog over alle Forhold af personlig og kirkelig Art i Stiftet²). Navnlig i Optegnelserne fra den første Visitatstur mærker man ret stærkt, at det har været Mynster magtpaaliggende at tilegne sig et grundigt Første-haandskendskab til Forhold og Tilstande. I alt væsentligt maa det ogsaa siges, at Mynsters Visitatsdagbøger i de faktiske Oplysninger udmærker sig ved Nøjagtighed og Paalidelighed, og at der i et saa stort og gennem saa mange Aar fortsat Arbejde af overvejende privat Natur hist og her forekommer mindre Fejl og Inkurier, rækker ikke ved Helhedsindtrykket. Kun i det historiske og arkæologiske Stof, som af og til er føjet ind i de sædvanlige Rammer, kan man paa vise noget større Fejltagelser, men disse skyldes vistnok som Regel urigtige mundtlige Meddelelser, der er tilflydt Mynster paa de paagældende Steder.

I Form og Indhold kan Mynsters Visitatsdagbøger opvise en Del Lighedspunkter med hans Forgængeres, N. E. Balles og Fr. Münters. Ved deres grundige Beretten om alle Forhold i Stiftet staar de Balles nærmest, men adskiller sig fra dem ved det stærkere personlige Præg af en mere overlegen Individualitet. Fra Münters er de forskellige ved den større Omhyggelighed, hvormed Indførslerne er foretaget, og ved den mere uforbeholdne Tone, hvori de er affattet, idet Münter ofte nøjedes med at skrive væsentligt det samme i sin private Visitatsbog som i Embedets Protokol. Lærerigt er det ogsaa at sammenligne Mynsters Visitatsbøger med hans Efterfølgers, H. L. Martensens³), hvad der paa karakteristisk Maade kan belyse Forskellen mellem disse to saa forskelligartede Personligheder. Medens Mynster i al sin Visiteren, tro mod gamle Traditioner i Stiftet, nøje

¹) Breve fra J. P. Mynster, 1860, S. 217, 232.

²) Oplysende i saa Henseende er det saaledes at se, hvorledes Visitatsbøgerne har tjent som et Slags Forarbejde til de mange Vidnesbyrd, Mynster i Aarens Løb har maattet paaføre indkomne Ansøgninger fra Præster om ledige Embeder. Samlede findes Afskrifter af saadanne Vidnesbyrd i Sjællands Bisparkiv (i Landsarkivet for Sjælland m. m.) i et Bind med Titel »Ansøgnings-Protokol« 1841 ff.

³) Nu i Det kgl. Bibliotek (Ny kgl. Saml., 4°, 3428, I—II).

overholdt en bestemt Plan, saaledes at hvert Herred og hvert Pastorat blev besøgt i sin Turnus, stillede Martensen sig ganske overlegent overfor denne Regelbundethed og sprang i sine Visitatser frit rundt mellem de forskellige Herreders Pastorater; og medens Mynster med stor, undertiden næsten pedantisk Omhu førte sine Visitatsdagbøger efter et fastlagt Skema, bærer den store Systematikers Optegnelser fra Visitatserne ofte et mærkeligt subjektivt og tilfældigt Præg, ja vidner lige ned til de skodesløst henkastede Skrifttræk om en ringe udviklet Respekt for konkrete Forhold.

Kan man allerede i det ydre af den Maade, hvorpaa Mynster har ført sine Visitatsbøger, slutte sig til en realistisk indstillet Personlighed, bekræftes dette Indtryk end mere ved en Gennemgang af selve Indholdet. Som der oftere i det følgende vil blive Lejlighed til at belyse, viser talrige, ofte tilsyneladende ubetydelige Træk i Visitatsbogen, at Mynster i høj Grad var en øvet og kyndig Administrator, vel skolet ikke mindst gennem de mange Aars Virksomhed som Medlem af Universitets- og Skoledirektionen¹⁾. Nøgttern og kritisk som han i mange Henseender var, besad han af Naturen en skarp Iagttagelsesevne baade overfor Mennesker og Forhold, og denne var yderligere blevet skærpet gennem et langt Livs flittige Arbejde paa forskelligartede Omraader og ved Omgang med Folk fra alle Samfundsklasser. Det er tydeligt nok, at Mynster ikke altid paa Visitatserne kunde sætte sin Vilje igennem og faa rettet, hvad han ansaa for vrangt, men man vil næppe kunne pege paa ret mange Tilfælde, hvor han uden videre har ladet sig binde noget paa Ærmet.

2. Mynsters Bedømmelse af de mange Mennesker, især Præster og Lærere, som Visitatserne bragte ham i Berøring med, vil der siden blive rig Anledning til nærmere at omtale. I denne Sammenhæng maa det være til-

¹⁾ I hvilken Grad Mynster interesserede sig for Administrationens Enkeltheder, fremgaar af talrige Steder i Visitatsdagbøgerne. Et typisk Eksempel findes I, 229, hvoraf man ser, at han endog har fundet Tid til at mærke sig, at i Hospitalet i Vettørslev var Tørvehuset utæt og Brændelet maadeligt. — I denne Sammenhæng kan der mindes om Ørstedes Ord, at Mynster »røgtede den borgerlige eller halvborgerlige Deel af Biskopseembedet med en Nøiagtighed og Hurtighed, som fuldkomment kunde sættes ved Siden af de dygtigste Øvrighedsmænds» (A. S. Ørsted, Af mit Livs og min Tids Historie III, 310—11).

strækkeligt at fremhæve, at man gennemgaaende i hans Udtalelser mærker en alvorlig Bestræbelse efter Objektivitet. Da det drejer sig om en Kilde af mere privat Natur, er det derfor i særlig Grad betydningsfuldt at se, hvorledes Mynster, naar han skal gøre sig selv Regnskab for Forhold og Foreteelser, viser sig som den, der er dybt interesseret i at lade Retfærdighed og Billighed præge sin Dom. Dette betinger igen i høj Grad Visitatsbøgernes Værdi som historisk Kilde, i hvilken Henseende det naturligvis er af særlig Interesse at staa overfor et Skrift, der indeholder saa mange uforbeholdne Meddelelser og Ytringer. At Mynsters Domme ikke jævnlig skulde behøve et korrigerende Supplement, skal dog ikke bestrides. Rent bortset fra, at Mynster saa lidt som andre Mennesker kunde gøre Krav paa Ufejlbarhed i sin Dom, bør det ikke glemmes, at man ikke har Ret til at tage en enkelt Ytring i disse private Optegnelser om en eller anden Personlighed, fremsat ved en bestemt Lejlighed, som Udtryk for Mynsters afsluttende Vurdering af den paagældende. Specielle Forhold og subjektive Stemninger kan — stærkere end ellers — have spillet ind og farvet hans Udtalelser. Tilmed ved vi fra hans Søn, C. L. N. Mynster, at lige saa fast som han var i sine almindelige Grundsætninger, lige saa »lidet uforanderlige« var hans Meninger, naar de gjaldt Personer¹⁾, og Dagbøgerne kan opvise ikke faa Tilfælde, hvor Mynster i Tidens Løb har ændret sin Dom. Derimod har man sikkert Ret til at fortolke det som et Udtryk for hans Helhedsopfattelse, naar den samme — eller dog væsentligt den samme — Bedømmelse kommer til Orde med Aars Mellemrum.

Det ligger nær at sammenligne Mynsters Udtalelser i Visitatsdagbøgerne med de tilsvarende officielle Censurer, han har indført i de paagældende Pastoraters Embedsbøger, som oftest i de saakaldte Libri datici (Kaldsbøger) og Skolekommissionsprotokoller²⁾. Ganske vist har det blot i et

1) C. L. N. Mynster, Nogle Erindringer og Bemærkninger om J. P. Mynster, 1877, S. 7.

2) Det vilde ogsaa have været interessant at foretage en Sammenligning mellem Indførslerne i Mynsters Visitatsdagbøger og Indberetningerne til Kancelliet, men saadanne Indberetninger synes ikke at være indsendt af Mynster. Vel findes der i Danske Kancellis Arkiv, 1. Dept., et svært Bind med Bispevisitatsindberetninger 1833—47, men Sjællands Stift er ikke repræsenteret heri, og en Notits foran i Bindet oplyser: »fra Biskop Mynster synes der kun at være indkommet Beretninger om Skolevisitatser.« Dette støttes af Tilførsler i Sjællands Biskops

mindre Antal Tilfælde været Udgifveren muligt at foretage en saadan Sammenligning, da kun en ringe Del af den Art Embedsprotokoller er afleveret til Landsarkivet, idet de fleste stadig beror ved Embederne; men i de Tilfælde, hvor en Jævnførelse har kunnet finde Sted, har der dog vist sig en ret karakteristisk Forskel mellem de to Arter Kilder. I Almindelighed er den officielle Indførsel ikke blot kortere end den private, men bærer ogsaa et mere aflattet, farveløst Præg og slutter næsten altid — efter hævdvunden Skik — med en Tilønskelse af alt godt for Præst og Menighed. Nogle Eksempler vil belyse Forskellen.

Da Mynster 1836 og 1844 visiterede i Ølstykke, skrev han i sin private Optegnelsesbog flere ret kritiske Bemærkninger om Præst og Menighed, men i Kaldets Liber daticus er Tonen væsentlig blidere:

Visitatsdagbogen I, 169.

»Den 28de Julii [1836] visiterede jeg i Ølstykke Kirke. . . . Personel-Capellan Hübner prædikede over Joh. 6, 67—69: »Hvor godt og saligt det er med lærvillig Attraa at holde sig til Jesus, vor guddommelige, allerfuldkomneste Lærer«. Ret godt, især Slutningen, godt Foredrag. Derimod katechiserer han dødt. Menigheden kom meget silde, og ikke ret mange Ældre vare tilstede, men de Fleste af Ungdommen. Paa Enkelte nær svarede de kun nogenledes, uden Liv, Færdighed og Eftertanke. Kirkesangen slet.«

Ølstykke Liber daticus 1833—47.

»1836 den 28de Julii visiterede jeg i Ølstykke Kirke. Af Sognets unge Karle fattedes Nogle, ellers var Ungdommen talrig. Dens Svar viste, at der er lagt en god Grundvold, men formedelst forsømt Kirkegang fattedes nu Liv og Færdighed hos de Fleste. Jeg paa-skønner, at den nu afdøde Sognepræst har haft en duelig og samvittighedsfuld Medhjælper i den Mand, som i nogle Aar har forestaaet Embedet paa eget An- og Tilsvær, og jeg ønsker af Hiertet, at han snart maa finde en saadan Ansættelse, som hans redelige Bestræbelser gjøre ham værdig til.«

Kopibog for udgaaende Skrivelser, hvor det oftere bemærkes (f. Eks. 1835 Nr. 782; 1837 Nr. 69), at Biskoppen til Kancelliet indsender Beretning om »Udfaldet af Skole-Visitatserne, affattet i den brugelige schematiske Form«. Naar man da hører, at Mynsters sidste Arbejde her i Livet var at skrive Indberetningen om Visitatsen i 1853, maa der aabenbart tænkes paa saadanne Skolevisitatsindberetninger (Biskop Otto Laubs Levnet, udg. af F. L. Mynster, I, 252).

»1844: Den 5te Junii visiterede jeg 2den Gang i Ølstykke Kirke. . . Spr. Møhl prædikede over 1. Kor. 4, 15—21: »Gds Rige bestaaer ikke i Ord, men i Kraft.« Ord, men ikke synderlig Kraft; jævnt keedsommeligt, uden ordentlig Tankegang. En smuk Forsamling af Ældre og Yngre. Ungdommen svarede bedre, end sidst, med mere Liv og Munterhed. Præstens Katechisation ikke heldig; dog troer jeg, at han giver sig Umage med sit Embede.«

»1844 den 5te Junii visiterede jeg 2den Gang i Ølstykke Kirke. Jeg fandt en talrig Forsamling af Ældre og Yngre, og bemærkede med Glæde den gode Fremgang, Ungdommen har gjort i de sidst forløbne Aar. Den svarede med større Liv og Munterhed, og viste sig vel bekendt med Christendommens hellige Sandheder. Herren velsigne fremdeles sin Tieners redelige Bestræbelser til Fremvæxt for christelig Kundskab og christelig Retskaffenhed og Kierlighed!«

Endnu mere grelt bliver Forholdet, naar man sammenligner de temmelig skarpe, ret ironiske Bemærkninger om Præsten Aagaard i Farum og hans lidet lødige Prædikener med den mere afdæmpede Indførsel i Kaldsbogen:

Visitatsdagbogen I, 178.

»Den 2den August [1836] visiterede jeg i Farum Kirke. . . Sognepræsten Aagaard prædikede over Matth. 24, 35: »De trøstefulde og opmuntrende Udsigter, der synes at have aabnet sig for Religionens Sag.« Meget kort; en Opsats for Folkebladet, Et og Andet af den nyere Historie, om Stænderne, om »demoraliserede« Nationer o. s. v. Foredraget taaleligt. Katechisationen om trent af samme Slags. En stor Forsamling var tilstede. Ungdommen svarede med ualmindelig Færdighed, næsten for ivrig, men dog med god Eftertanke. Kirkesangen slet.«

»1844: Den 2den Junii, Trin. Søndag, visiterede jeg 2den Gang i Farum Kir-

*Farum-Værløse Liber daticus
1802—53.*

»1836 den 2den August visiterede jeg i Farum Kirke, hvor en meget talrig Forsamling fra begge Pastoratets Sogne var tilstede. Ungdommen fandt jeg særdeles vel oplyst, den svarede med ualmindelig Færdighed, og viste derhos meget god Eftertanke. Gud skienke Kirkens værdige Lærer endnu længe Kraft til at fortsætte sin nidkiere Virksomhed til Menighedernes Gavn!«

»1844 den 2den Junii visiterede jeg 2den Gang i Farum Kirke. Visitationen

ke. . . Spr. Aagaard prædikede over Dagens Evangelium: »Billedet af det Guds Rige, som Frelseren bestræbte sig for at tilveiebringe i Verden«. Selv Udtrykket viser, at man her ikke maatte søge *χ*stelig Fylde og Dybde, dog fandtes ikke saadanne Udvæxter, som sidste Gang. Foredraget frit, men for hurtigt og noget utydeligt. Katechisationen ret god. En særdeles talrig Forsamling. Ungdommen svarede udmærket god[t], med Færdighed, Liv og Eftertanke.«

var mig en sand Glæde. Jeg fandt en talrig Forsamling baade af Ældre og Yngre, og Ungdommens udmærkede Kundskab, Færdighed, Eftertanke og Liv vidnede priseligen om den Omhu, hvormed den er forberedt. Ogsaa Skolerne fandt jeg i særdeles god Tilstand. Herren skienke Kirkens værdige Lærer fremdeles Kraft til Embedets Gierning, og riig Velsignelse derved!»

Karakteristisk for Forskellen i Helhedsbilledet er ogsaa Vidnesbyrdene fra Visitationerne i Fodby i Øster Flakkebjerg Herred:

Visitatsdagbogen I, 49—50.

»Den 18de Julii [1835] visiterede jeg i Fodby Kirke. . . Personel-Capellan Schmidt prædikede over Matth. 7, 12: »Gjør imod Andre, hvad de efter dit Ønske skulle gjøre imod dig.« Koldt og plat, stundom næsten indtil Latterlighed; Ord som »Naturretten« indblandedes; Foredraget en slæbende Monotonie; tydsck Accent. Af Ældre vare kun Faa tilstede, som overalt Kirkegangen kun skal være nogenledes. Ungdommen svarede i det Hele ret godt, temmelig Mange taug, men Mange svarede ogsaa meget godt. — Embedsbøger i god Orden, og det synes, som om Schmidt ellers tager sig af Embedet.«

»1843: Den 20de Mai visiterede jeg anden Gang i Fodby Kirke. . . Capel-

Fodby Liber daticus 1814—56.

»1835 den 18de Julii visiterede jeg i Fodby Kirke. Et temmeligt Antal af Unge var forsamlet, som i det Hele viste upaaklagelig Kundskab, og Mange, især af de Yngre, svarede meget godt. Hr. Schmidt, Personel-Capellan paa eget Ansvar, gjør sig umiskienkelig Fliid med Embedet. Gud give Fremgang og Velsignelse!»

»1843 den 20de Mai visiterede jeg anden Gang i Fodby Kirke, og bemær-

lan Schmidt prædikede over 1 Joh. 2, 17: »Vor Aand er udødelig.« Lutter Fornuftgrunde, tørt og tactløst; men hans Foredrag har vundet, og er ret godt. Prædikenen formodentlig laant af en tysk Samling, Katechisationen temmelig. Ungdommen var talrig, men svarede kun temmelig godt. — Schmidt er ellers uden Tvivl en retskaffen og tro Mand.«

kede med megen Fornøielse den Troskab og Fliid, hvormed den gamle Sognepræsts Medhielper vedbliver at varetage Embedet. En talrig Ungdom var tilstede, som i det Hele viste god Christendomskundskab. Herren lade Kundskaben stedse voxe, og give Arbejderne deres Løn!«

Medens Mynster saaledes i de officielle Vidnesbyrd om Kirkevisitatserne synes at have udtrykt sig med en vis Skaansomhed om Præsterne, ser det ud til, at han har været mere uforbeholden i den Bedømmelse, han tilførte Skolekommissionsprotokollen om Skolevisitatsens Udfald. Om den nærmere Tilknytning mellem denne og Ordlyden i Visitatsdagbogen vil et Eksempel oplyse:

Visitatsdagbogen II, 191.

[1841]. »Vester-Egitzborg Skole. Patron Baron Reedz Thott. Skolehuset godt. 48 Børn. Læreren Jakob Hvistendahl, 36 Aar, Sem. fra Vesterborg, er en Stymper, og katechiserer slet. Imidlertid passer han dog sin Skole, saa at Læsning og Skrivning er temmelig god, og Børnene kunne opramse Lærebogen. Indb. Und. er ikke indført. Gymnastik maadelig.«

Vester Egitzborg Skolekommissionsprotokol.

»1841 den 5te Junii visiterede jeg Vester-Egitzborg Skole. Med Boglæsningen var jeg ret vel tilfreds, skjøndt den burde være nøiagtigere. Ogsaa Skrivningen er temmelig god, og Børnene kunne opramse Lærebogen. Men Læreren katechiserer slet, og bør øve sig i at kunne udvikle Begreberne. Han er endnu ingen gammel Mand, og bør ikke blive paa det lave Trin, hvorpaa han staaer. Gymnastiken er kun maadelig.«

Temmelig nær op ad Visitatsbogens Tekst er ogsaa den sammenfattende Karakteristik af Skolernes Tilstand i Kjeldby 1838 (i dette Sogns Skolekommissionsprotokol):

»1838 den 16de og 17de Julii visiterede jeg Sognets 3 Skoler. Af disse havde jeg meest Anledning til at være tilfreds med Speilsby Skole, hvor Læreren gjør sig Fliid, og Fremgangen er upaaklagelig. De 2 andre Skoler staae i flere Henseender tilbage. Da disse Skoler ikke ere meget talrige, bør Lærerne saa meget mere kunne hæve dem til et høiere Trin. De bør ved deres Katechisationer beflitte sig paa et simpelt og naturligt Foredrag, og ved Indenadslæsningen bør de vænne Børnene til Nøiagtighed, og til at kiende og agte paa Skilletegnene. I begge Skoler fandtes Skrivning og Regning forsømte.«

Medens der stadig hersker stærkt delte Meninger om Værdien af Mynsters Indsats som Kirkemand, specielt som udpræget konservativ Forkæmper for den gamle Statskirke, er hans høje Plads som en af den danske Prosas klassiske Stilister forlængst almindelig fastslaaet og erkendt af de forskelligste Retninger. Paa Forhaand skulde man ikke vente, at et Arbejde som hans Visitatsdagbøger med deres kortfattede, skematiske Fremstillingsform skulde give Anledning til Udfoldelse af synderlig Stilkunst. Dog er der i saa Henseende i dette Værk ydet mere, end man skulde tro. Side om Side med de ligedannede formelagtige Vendinger møder man nemlig atter og atter — kortere eller længere — Skildringer, der i samme Grad vidner om Mynsters skarpt iagttagende Blik og om hans sjældne Evne til at give sine Indtryk Ordets Form. Naar man betænker, hvor i en vis Forstand ensartet det Materiale var, han paa sine Visitatser blev stillet over for, maa man dobbelt forundres over, at han i saa høj Grad har formaaet at forny sin Stil, stadigt at variere Udtrykkene og præcisere Nuancerne. Tilmed lærer man herigennem Mynsters Forfatterpersonlighed at kende fra en anden Side. Stilen i hans øvrige Skrifter, i Prædikener og Breve trykkes ofte af en noget stofbesværet Bredde og kendetegnes især ved de lange, omend fint byggede Sætningskæder. I Visitatsdagbøgerne derimod har han været nødt til at fatte sig kort og knapt, men netop denne Tvang forlener Stilen med et Præg af mærkelig Friskhed og Umiddelbarhed. I flygtigt henkastede Rids tegner han ofte et livfuldt Billede af Forhold og Personligheder, og jævnlige glimter Vid og Satire frem gennem de lakonisk

formede Domme. I Stil og Sprogtone viser Mynsters Visitatsdagbøger større Slægtskab med hans Familiebreve og Aforismer end med hans øvrige litterære Arbejder. Ofte har man Følelsen af, at man i dette Værk staar over for en mere levende Genspejling af Mynsters mundtlige Udtryksform end i noget andet af, hvad der foreligger fra hans Haand. Hans Evne til med faa Ord at fastholde en Situation og at karakterisere en Personlighed fører Tanken hen paa Martensens Ord: Mynster var ikke overstrømmende livlig i personlig Samtale, men hvad han sagde, var altid »udmærket formuleret og havde den høieste Besindigheds Præg¹⁾. Det nære Forhold mellem det talte Ord og Stilen i Visitatsbøgerne forklarer ogsaa, at man i disse kan træffe adskillige Ord og sproglige Vendinger, som næppe ellers findes i Mynsters hidtil kendte Vocabularium, f. Eks.: »hugget eller stukket« (I, 40), »reent gaa fra det« (I, 41), »propfuld« (I, 254), »den sædvanlige Lire« (II, 22), »lutter Sludder« (II, 58), »Dukkeskab« (II, 104), »siudske af« (II, 186), »drøsevoren« (II, 276), »Qvark« (I, 140), »hvid Nathue« (II, 10), »snapse« (I, 170), »Skrabsammen« (I, 132), »Vrevl« (II, 55), »Klodrian« (II, 209, 220), »kiephøj« (II, 73), »Hvishvas« (I, 152) o. l.

De indholdsmæssige og formelle Fortrin ved Mynsters Visitatsdagbøger maatte gøre den Tanke nærliggende at fremlægge dem for Offentligheden. Virkelig ser man da ogsaa, at allerede hans Søn, den pietetsfulde Ludvig Mynster, i sin Mindebog »Nogle Blade af J. P. Mynster's Liv og Tid, 1875, begyndte at udgive Dele af denne Kilde²⁾, om det end paa det daværende Tidspunkt kun kunde ske med stor Forsigtighed. Der blev blot bragt Uddrag, endda kun fra de første Visitatsrejser, og i mange Tilfælde blev nedsættende Domme forbigaaet og — især — Navne udeladt af den Gang velbegrundede Diskretionshensyn. Tilsammen udgør Ludvig Mynsters Uddrag blot ca. $\frac{1}{20}$ af det samlede Stof. Senere er hist og her en og anden Notits blevet offentliggjort, men en samlet Udgave uden Forbehold har ikke foreligget førend nu. At det lange Tidsrum, der er forløbet siden

¹⁾ H. L. Martensen, Af mit Levnet II, 79.

²⁾ S. 300—7 (for 1835), 333—42 (for 1836), 351—5 (for 1837), 362—4, 370—2 (for 1838), 401—2 (for 1839).

Haandskriftets Afslutning, forlængst har fjernet de personlige Hensyn, der tidligere kunde tale mod dets Offentliggørelse, vil vistnok nu i Almindelighed ikke blive bestridt.

III

1. Indenfor Bispeembedets forskelligeartede Virksomhedsomraader tilagde Mynster selv Visitatsgerningen en væsentlig Betydning. I sit »Levnet« siger han, at han fra Begyndelsen besluttede at behandle Visitatserne paa samme Maade som Balle, kun med mindre trættende Vidtløftighed, og især at gøre Kirkevisitatsen til en opbyggelig Handling¹). Den store Værdi, han tilkendte denne, fremgaar ogsaa af den Omstændighed, at da han skulde udarbejde et Forslag til en ny Alterbog og et nyt Kirkeritual, saa indføjede han heri et særligt Afsnit »Om Visitationer i Kirken«, som ikke fandtes i de gamle liturgiske Haandbøger, og hvori man i kodificeret Form genfinder adskillige af de Bestemmelser, han søgte at gennemføre ved sine egne Visitatser²). Hans Interesse for disse lægger sig iøvrigt tydeligst for Dagen ved Betragtningen af den Flid, han selv viste i Visitatsgerningen.

Sjællands Stift bestod i Mynsters Tid af 30 Herreder af meget forskellig Størrelse samt Bornholms Provsti. Som nævnt begyndte han sine Visitatser i Juni 1835 med Tune Herred og fik i dette Aar gennemgaaet fire Herreder: foruden Tune, tillige Ramsø, Bjevskov og Øster Flakkebjerg. I de følgende Aar fortsatte han med at visitere omtrent samme Antal Herreder aarligt, og han sørgede for, at Visitatserne ved Udvælgelsen af de Herreder, der skulde besøges, blev nogenlunde jævnt fordelt over Stiftets forskellige Egne. Allerede 1842 havde han første Gang været Stiftet igennem, og ved stadig at fortsætte sine Visitatser lykkedes det ham ialt at faa alle Pastorater besøgt to Gange og desuden Ramsø, Tune, Bjevskov, Øster og Vester Flakkebjerg, Lyng-Kronborg, Ølstykke, Fakse, Smørum og Sokkelunds Herreder tre Gange. Dette vil med andre Ord

¹) J. P. Mynster, Meddelelser om mit Levnet, 1854, S. 243.

²) [J. P. Mynster], Udkast til en Alterbog og et Kirke-Ritual, 1840, S. 108—10.

sige, at han omtrent hvert syvende Aar kom paa Visitats i hvert Pastorat, hvad der i Betragtning af Stiftets store Udstrækning er et Udtryk for en temmelig hyppig Visiteren, omend den skete med større Mellemrum, end fastsat i Danske Lov. Til Gengæld kan det fremhæves, at Mynster ikke forbigik noget Pastorat paa sine Rejser. Selv til Øer som Agersø (I, 144), og Sejerø (II, 74), hvor der ikke havde været afholdt Visitats siden henholdsvis 1817 og 1803, naaede han hen, og Bornholm besøgte han to Gange. Kun i København har han ikke visiteret, saa lidt som det vides om nogen af hans Forgængere.

2. Hvad de ydre Rammer for Visitatsernes Forløb angaar, kan først bemærkes, at disse næsten altid kom til at foregaa i to Tempi, i Maj—Juni og i Juni—Juli¹⁾, idet Mynster (som ogsaa bemærket i hans Ritualforslag og i Overensstemmelse med gammel Skik) ikke mente, at Visitatser burde ansættes i den travleste Sæd- og Høsttid. Kun et enkelt Aar, 1839, saa han sig nødsaget til at visitere til ind i September og Oktober.

Allerede en Forordning af 1691²⁾ havde indskærpet, at en Bispevisitats ikke maatte finde Sted uden at være bekendtgjort mindst tre Dage i Forvejen for Menigheden. Mynster fulgte i saa Henseende den Praksis, at han af den Provst, under hvis Provsti det Herred hørte, hvori han ønskede at visitere, udbad sig forelagt en Plan, i Henhold til hvilken han kunde foretage den paatænkte Visitats. Naar Planen var approberet, tilbagesendtes den Provsten ca. 14 Dage i Forvejen til Bekendtgørelse for »de kære Brødre i Herredet«, ledsaget af en Skrivelse med almindelige Bestemmelser for Visitatsens Forløb. Da det første af disse Aktstykker er interessant til Belysning af, hvor nøje Mynster ønskede Tiden udnyttet paa sine Visitatsrejser, og det andet indeholder Oplysning om Grundstammen i hver Visitats, fortjener de at hidsættes her (for det førstes

¹⁾ Med Henblik paa disse Tidspunkter og deres kulinariske Følger talte Mynster for Spøg om »Asparges-Visitatsen« og »Jordbær-Visitatsen« (Udvalg af Breve fra Mænd og Qvinder til P. Hjort II, 75).

²⁾ Forordningen af 28. Februar 1691 (Kvartudgaven af Forordningerne).

Vedkommende er som Eksempel valgt den Form, Visitatsen i Horns Herred 1840 gjorde nødvendig¹)).

»Næstkommende 23de May agter jeg, vil Gud, at tiltræde en Visitations-Reise til Horns Herred. — Visitationen agtes foretagen i følgende Orden:

Løverdagen den 23de May om Eftermiddagen ankommes til Gierløv, hvor Skolen strax efter Ankomsten besøges.

Søndagen den 24de Kl. 9 Visitation i Gierløv Kirke. Om Eftermiddagen Kl. 6 besøges Landerslev Skole.

Mandagen den 25de Kl. 9 Krabbedams Skole, derefter Skovskolen. Om Eftermiddagen til Skudløv, hvor Skolen besøges Kl. 5; Kl. 6 Selsø Skole.

Tirsdagen den 26de Kl. 9 Visitation i Skudløv Kirke. Om Eftermiddagen til Skibby, hvor Skolen besøges Kl. 6.

Onsdagen den 27de Kl. 9 Visitation i Skibby Kirke. Om Eftermiddagen besøges Ordrup Skole Kl. 6. Derfra til Kyndbye.

Torsdagen den 28de, Christi Himmelfartsdag, Kl. 9 Visitation i Kyndby Kirke. Eftermiddag Kl. 5 Kyndby Skole. Derpaa til Fersløv.

Fredagen den 29de Kl. 9 Visitation i Fersløv Kirke.

Eftermiddag Kl. 5 Fersløv Skole.

Løverdagen den 30te Kl. 10 Vensløv Skole. Derefter sættes saa tidligt over til Ourø, at begge Øens Skoler om Eftermiddagen kunne besøges.

Søndagen den 31te Kl. 9 Visitation i Ourø Kirke. Om Eftermiddagen sættes over til Tudse Herred.

Paa vedlagte Papiir findes optegnet, hvad jeg ønsker at forefinde ved min Ankomst til Præstegaardene, og hvad der iøvrigt bliver at iagttage ved Visitationen i Kirke og Skole.

I Overeensstemmelse med Foranførte ville Deres Høiærværdighed behage at meddele de kjære Brødre i Herredet fornøden Underretning.

Kjøbenhavn den 9de May 1840.

Mynster.«

¹) Begge Aktstykker fra Lyng-Frederiksborg m. fl. Herreders Provstis Arkiv, Indkomne Sager 1840 (Landsarkivet for Sjælland m. m.).

Den Følgeskrivelse, som ledsagede Bekendtgørelsen om Tidspunktet for Visitatserne, synes at have været aldeles enslydende i Mynsters hele Bispetid og havde følgende Ordlyd:

»Ved min Ankomst i Præstegaarden ønsker jeg at forefinde den Text, hvorover der skal prædikes i Kirken, og Prædikantens Thema. — Ligeledes bedes fremlagt samtlige Præstens og Skolelærernes Embedsbøger, Liste over den confirmerede Ungdom, Efterretning om den i hver Skole sidst afholdte Examens Udfald samt Fortegnelse over de Psalmer, som den voxne Ungdom har lært.

Ved Gudstjenesten i Kirken, som begynder Kl. 9 præcise, beder jeg iagttaget, at vasa sacra, saavel fra Hovedsognet som fra Annexet, ere hensatte paa Alteret. Efter Gudstjenesten foretages Catechisation af den confirmerede Ungdom, og derefter samles Børnene af 2den Classe (hvilket dog ikke gjelder Kjøbstædernes Borgerskoler) fra Pastoratets samtlige Skoler i Kirken.

Børnene sætte sig ind i Stolene, og Begyndelsen skeer med et Vers af Psalmebogen, hvorefter Børnene af een Skole træde frem paa Kirkegulvet. Naar Catechisationen med dem er forbi, gaar de ind i Stolene, hvornæst Børnene fra en anden Skole træde frem og saa fremdeles. Catechisationen med Skolebørnene slutter med et Vers af Psalmebogen. Naar Catechisationen med Skoleungdommen begynder, hensættes i Choret et Bord, hvorpaa Skolelærerne fremlægge Liste over Skolernes anden Classes Børn. Disse medbringe deres Skrivebøger og Psalmebøger.

Klokkeslettet, naar Børnene skulle tilsiges at møde i de resp. Skoler, overlades Sognepræsten at bestemme efter Frastanden.

I Skolerne møde 1ste Classes Børn og sammesteds fremlægges Liste over denne Classe. Det bedes erindret, at Drengene af 2den Classe findes paa Gymnastikpladsen for i Forening med 1ste Classes Drenge at aflægge Prøve paa gymnastisk Færdighed.

Skolecommissionerne indbydes til at bivaane Skolebørnenes Prøvelse.«

Efter paa behørig Maade at have indberettet til Kancelliet, at han i saa

og saa lang Tid vilde være fraværende paa Visitatsrejser, drog Mynster derpaa hjemmefra¹⁾. Fra Hjemmet og til det Sted, Visitatsen begyndte, og fra det Sted, hvor den endte, og til Hjemmet havde Biskoppen — i hvert Tilfælde efter 1844 — fri Befordring (med Firspand) af Amtet, medens det var Skik, at Præsterne befordrede Biskoppen fra Sogn til Sogn²⁾. Han medførte derimod sin egen Vogn, og han udtaler oftere i Breve sin Glæde over, at han efterhaanden lærte den Kunst at kunne læse i Vognen og saaledes jævnlig kunde afkorte Tiden paa de lange, ensformige Køreture³⁾. En nu afdød, højt bedaget Præstekone⁴⁾ har i sin Tid fortalt Udgifveren, hvorledes det havde gjort et stærkt Indtryk paa hende en Gang i hendes Ungdom at have set Mynsters Vogn komme kørende ind i den Landsby, hvor hendes Fader var Præst. Et langt Livs Omskiftelser gennem henved to Menneskealdre havde ikke formaaet at udlette Erindringen om den ærværdige Bispekikkelse, der sad bøjet over en Bog, helt fordybet i Læsningen. Paa Visitatsrejser var Mynster ledsaget af sin Tjener, i mange Aar Peter Rasmussen, der kunde komme til at gøre Nytte paa overraskende Maade i mere spartanske Præstegaardshusholdninger⁵⁾.

Sit Logi under Visitatserne fandt Mynster, som naturligt var, i det langt overvejende Antal Tilfælde i Præstegaarden i det Pastorat, hvori han skulde visitere. Kun naar Præsten nylig var tiltraadt og endnu ikke havde faaet sig »huuslig indrettet« (som i Køge, I, 16), eller Præstegaarden var under Bygning (som i Svaneke, II, 213), nødtes han til at tage ind hos en

¹⁾ Sjællands Bispearkiv, Kopibog for udgaaende Skrivelser, f. Eks. 1836 Nr. 322.

²⁾ Roeskilde Stænder-Tidende 1842 Sp. 3646. Viborg Stænder-Tidende 1842 Sp. 2029. Forordning af 26. Juni 1844 ang. Fribefordringsvæsenet i Danmark § 4, 2. Naar Mynster rekvirerede fri Befordring af Amtet til andre Embedsrejser, nævnes altid »tvende Par Forspandsheste med det fornødne Seletøj« (Kopibog 1836 Nr. 313; 1837 Nr. 435).

³⁾ Nogle Blade af J. P. Mynster's Liv og Tid S. 343, jvfr. S. 361, 418, 440. Breve fra J. P. Mynster, 1860, S. 175. — Ældre Mennesker kunde endnu i vor Tid meget vel mindes Mynsters Visitatskaret, der stod i Bispegaarden (Velvillig Meddelelse fra Bibliotekar R. Paulli).

⁴⁾ Fru Helga Simonia Rørdam (1832—1923), Datter af Dr. phil. et theol. C. A. H. Kalkar, Sognepræst i Gladsaxe og Herlev.

⁵⁾ I Folketællinger for København, Nørregade Nr. 30, nævnes 1840—50 Peter Rasmussen, f. ca. 1796 i Odense. Jvfr. nedenfor S. XLIII. En tidligere Tjener, Lars, omtales i »Biskop Otto Laubs Levnets, I, 45, bl. a. fordi han om sit Forhold til Mynster paa Visitatserne i en Præstegaard havde ytret: »jeg kan ikke sige, hvor lærerigt det er, daglig at omgaa en saadan Mand.«

anden Embedsmand eller en Gæstgiver. Kun en eneste Gang hører man om, at en Præstegaard (Fodby, I, 49) var saa slet, at Biskoppen foretrak om Natten at blive hos en Nabopræst.

Visitatsens Varighed hvert enkelt Sted afgang især af det Antal Skoler, som skulde besøges. I Almindelighed medgik der een eller halvanden Dag til hvert Pastorat, og det ser ud til, at der er blevet holdt nøje Hus med Tiden. Paa Vejen fra det ene Sogn til det andet besøgte gerne en eller flere Skoler, og i det hele fandt der paa hver Visitatsrejse en rytmisk Skiften Sted mellem Skole- og Kirkebesøg.

Som det fremgaar af de ovenfor meddelte almindelige Bestemmelser, ønskede Mynster ved sin Ankomst i Præstegaarden at finde opgivet den Tekst og det Tema, hvorover Præsten vilde prædike ved Visitatsen¹⁾, og han plejede da at benytte et Par Timer om Morgenen, før Handlingen i Kirken skulde foregaa, til i Hovedet at udkaste en Disposition til sin Tale (vistnok over samme Tekst) og til sin Katekisation. Selv satte Mynster megen Pris paa dette stille Tankearbejde, en Oase midt i Visitatsernes øvrige travle Uro, og siger i sine Erindringer, at »disse eensomme Morgen-timer i den landlige Ro have ofte været mig meget behagelige og vel-gjørende²⁾.«

Klokken 9 begyndte Kirkevisitatsen, næsten altid i Hovedsognets Kirke, kun i sjældne Undtagelsestilfælde i Annekskirken (I, 29, 37). Efter den sædvanlige Højmesse gudstjeneste med Prædiken af Stedets Præst og Psalmesang, kun med forkortet Altertjeneste, fandt Katekisationen Sted dels ved Præsten, dels ved Biskoppen, og dernæst prøvedes Børnene fra Skolernes anden Klasse i Boglæsning. Katekisationen aabnedes og sluttedes med en Tale af Biskoppen. Mynster fandt selv, at den knappe Tid, der havde staaet til hans Raadighed ved Udarbejdelsen, ofte gjorde Talen »mindre tilfredsstillende«, men tilstod dog ogsaa, at netop det Pres, hvor-

¹⁾ Med denne Baggrund for Øje forstaaer man den ærgerlige Stemning, som tydeligt lyser frem af en Bemærkning (II, 65) om en Præst, der havde opgivet at ville prædike over Psal. 104, 24, men tog et Sted af Sirach. Mynster tilføjer dog beroligende: »lige meget, thi han bemærede sig ikke om Texten.«

²⁾ J. P. Mynster, Meddelelser om mit Levnet S. 243.

under han havde arbejdet, kunde gøre den særlig vellykket¹). Fra anden Side hører man da ogsaa om et Par af Mynsters Visitatser, at hans mange extemporerede Taler gjorde et stærkt Indtryk paa Tilhørerne ved deres Friskhed og umiddelbare Kraft²). Til at give hans Tale Flugt kan ogsaa have bidraget, at Mynster, naar han befandt sig vel paa en Visitatsrejse, i høj Grad blev løftet og baaret af Øjeblikkets ejendommelige Stemning.

En Bispevisitats følte i Almindelighed som en stor Højtidelighed i et Landsogn³). Naturligvis var der ogsaa i den Henseende Forskel paa de forskellige Egne paa Sjælland, og navnlig i de første Aaringer er det ikke sjældent, at Mynster maa notere »næsten ingen Ældre« eller »kun faa Ældre i Kirke«, men efterhaanden blev det anderledes. Helhedsindtrykket fra Begyndelsen af 1840'erne er det, at man næsten overalt har opfattet Bispevisitatsen som en vigtig og højtidstidfuld Begivenhed. Kirkerne var nu som oftest stuvende fulde, og ogsaa Nabopræster og »Honoratiores« gav gerne Møde. Kunde Mynster 1836 med en vis Ærgrelse bemærke, at han ved Visitatserne i Ølstykke Herred ikke havde haft en eneste fremmed Præst som Gæst i Kirkerne, men derimod nok truffet Nabopræsterne ved Tobakspiberne i Præstegaarden, naar han kom fra Kirke (I, 181), skriver han med Tilfredshed, at i Stevns Herred 1838 havde Præsterne troligt fulgt ham fra Sogn til Sogn, ja, han havde endog een Gang haft 12 Præster i Kirke (II, 46). Endnu bedre gik det dog i Valløby 1843, da 15 Præster i Ornat havde givet Møde, det højeste Antal, Mynster nogensinde havde haft samlet ved en Visitats, hvad der i høj Grad glædede ham⁴). Overhovedet skildres hans Visitatsrejser i Bjeverskov Herred som »sande Triumftog«⁵). I samme Herred havde man fra gammel Tid den Skik at ringe med Kirkeklokkerne, naar Biskoppen drog over Sognegrænsen (I,

¹) Sst.

²) F. L. Mynster, Biskop Otto Laubs Levnet I, 43, 71—2.

³) En ganske særlig Stemning maa der have hvilet over Visitatserne i Sommeren 1848, f. Eks. i Følleslev Kirke: »Kirken var ganske fyldt med Mennesker, deriblandt mange Krigsfolk paa Marschen til Hæren« (II, 71).

⁴) F. L. Mynster, Biskop Otto Laubs Levnet I, 72. Jvfr. Breve, 1860, S. 175. Nogle Blade S. 350, 358, 399.

⁵) F. L. Mynster, Biskop O. Laubs Levnet I, 43.

71), og paa den lille Agersø formede Visitatsen 1836 sig som en hel Folkefest. Da Mynster skulde rejse derfra, stod Byens Folk opstillet i Rækker for at følge ham, og udenfor Byen mødte Øens Dreng og Piger med Kurve fulde af Rosenblade og grønne Grene, som de strøede paa Vejen foran ham gennem en lang Allé lige til Skibsbroen, fra hvilken de kastede det tiloversblevne ind i Skibet. Baade Honoratiores og Bønder skiltes fra ham »næsten med Taarer« og tog Afsked med tredobbelte Hurraraab¹⁾.

Det var imidlertid ikke blot paa denne lille, afsidesliggende Ø, at en Visitats følte næsten som et Kongebesøg. Der foreligger flere Udtalelser, tilmed ogsaa fra Mennesker, der som Helhed ikke betragtede Mynster med alt for velvillige Øjne, om det overordentlige Indtryk, han efterlod ved sine Visitatser. I første Række skyldtes det naturligvis det usædvanlige i Situationen, men ikke mindre stærkt virkede Biskoppens hele Fremtræden, hans Embedsværdighed, hans stilfulde Holdning og sjældne Veltalenhed. Der hvilede — som H. N. Clausen rigtigt har bemærket — »en Grandezza af ganske egen Art over hans Væsen²⁾«, og Øjenvidner har levende skildret, hvor skønt et Syn det var, naar den smukke, hvidhaarede Biskop med den ranke, imponerende Skikkelse, iført Fløjelsbispekjolen og prydet med høje Ordener, traadte frem i en lille Landsbykirke³⁾. Mange Steder var han den fornemmeste Mand, der nogensinde var set i Sognet,

¹⁾ Breve, 1860, S. 174—5. I Spjellerup vilde man have »majet« Kirken 1837, men det blev af praktiske Grunde afværget (sst. S. 177).

²⁾ H. N. Clausen, Optegnelser om mit Levned og min Tids Historie, 1877, S. 299.

³⁾ Erik Bøgh, Erindringer fra mine unge Dage, 1894, S. 283. C. H. Rørdam, Svundne Dage I, 1916, S. 43. — Foruden de her citerede kan der ogsaa nævnes andre, der i stærke Ord i Almindelighed har talt om det imponerende ved Mynsters Holdning og Fremtræden, f. Eks. Søren Kierkegaard (Det 19. Aarhundrede, udg. af Georg og Edvard Brandes, 1876 Okt.—1877 Marts, S. 371—2), H. L. Martensen (Af mit Levnet II, 76), Gabriel Sibbern (H. Schwanenflügel, Jakob Peter Mynster II, 223) og Clemens Petersen. Den sidstnævnte skriver (Om Forholdet mellem det Gamle og det Nye ved Øhlenschlägers Fremtræden, 1867, S. 117), at han ved Synet af Mynster som Olding havde modtaget »dette uforglemmelige Indtryk, af at en saa ophøiet Værdighed og en saa dyb Visdom sjældent i nogen Menneskekikkelse har udtrykt sig i en saa skjøn Forening med fin Velvillie og stille, klar, kvægende Menneskekjærlighed.« — De kendte grundtvigske Præster, Brødrene Peter Dahl (1833—1915) og Hans Dahl (1830—1921), der ikke nærrede særlig Sympati for Mynster, har i sin Tid fortalt Udgifveren, hvorledes de i deres Ungdom oftere havde haft Lejlighed til at høre den gamle Biskop prædike, og hvorledes Billedet af Mynsters ærværdige Skikkelse endnu i deres høje Alder stod levende for dem; det var, sagde de, som om de havde set og hørt en Apostel.

og sikkert for mere end en Landsbyenighed er han kommet til at staa som en Levendegørelse af den Autoritet, som man Slægt efter Slægt havde bøjet sig for, som et Symbol paa den Forening af Aandsmyndighed og Embedsmagt, der karakteriserede den gamle Statskirke.

3. Biskoppens Besøg i Kirker og Skoler var Hovedsagen ved Visitatsen, men ogsaa hans Ophold i Præstegaardene havde sin store Betydning. Her blev der Lejlighed til at lære Præsten og hans Familie at kende og gennem Samtaler og lagttagelser at danne sig et Skøn over personlige Forhold, der kunde være vigtigt ved Bedømmelsen af mange Slags Sager i Fremtiden¹). Navnlig i Begyndelsen var dog disse stadig fornyede Besøg hos fremmede Mennesker noget trættende og krævede en ikke ringe selskabelig Smidighed. Selv skriver Mynster fra sin tidligste Visitatsrejse, at især den første Aften i en ny Præstegaard var kedsommelig, da man endnu ikke kendte hverandre; siden gik Tiden meget vel, da der var nok af Forretninger og Selskab, og »det undertiden gaar ganske muntert til²).«

Men rent bortset fra den første Aftens Stivhed kunde disse Ophold i vidt forskellige Hjem have deres ubehagelige Sider. Ikke blot maa det have været Biskoppen pinligt hist og her at være under Tag med vitterlig uværdige Præsteskikkelser, eller — som det nedenfor skal omtales — at være nødt til at finde sig til Rette i elendige, uordentlige Præstegaarde, men ogsaa Opholdet hos Præster af andre kirkelige Retninger kan have beredt Vanskeligheder. Bedst synes Mynster at have befundet sig hos Mænd af sin egen Type og hos »agtværdige« Rationalister, derimod følte han sig ikke synderlig vel tilpas hos Præster, der hørte til den grundtvigsk paavirkede Vækkelsesretning. Især i sine Breve fra de første Visitatser i Vester Flakkebjerg Herred, hvor denne Retning var rigt repræsenteret,

¹) Ogsaa med Medlemmer af Menighederne er Mynster jævnlig kommet i Berøring. Han citerer af og til Bemærkninger, som han har hørt Bønder fremkomme med ved Visitatserne (I, 66; II, 118). Paa Agersø sagde en Kone 1836 til ham: »tillad mig saa at takke for denne velsignede Dag, skiøndt jeg kun er en ringe Tienerinde« (Breve, 1860, S. 174). Jvfr. Nogle Blade S. 394.

²) Nogle Blade S. 308.

har han givet Luft for sit Ubehag ved i længere Tid daglig at skulle være sammen med Mennesker, hvis kirkelige og teologiske Anskuelse var ham imod, og hvis hele Omgangstone ikke tiltalte ham.

Det stærke gudelige Præg, der hvilede over det daglige Liv, forekom ham affektet, og han ærgrede sig f. Eks. over, at en af disse Præster »læser meget andægtig fra Bords, naar vi have drukket Thee«, og en anden »ledsager mig med sin Velsignelse, som om han var en gammel ærværdig Mand«. Da han tilmed gennemgaaende havde været alt andet end tilfreds med Visitatserne i Kirkerne, — jeg »gider ikke gierne høre paa det Tøi, de komme med i Kirkerne« —, var det derfor med en Følelse af virkelig Befrielse, at han vendte »det hellige Land« Ryggen og drog til andre Egne. Ikke desto mindre var Visitatserne forløbet uden større personlige Gnidninger. Selv skriver han, at han med Præsterne i Vester Flakkebjerg Herred levede »i den bedste Tone, og de kappedes ved Afskeden om at sige mig noget Forbindtligt og Taknemmeligt¹⁾, og ogsaa fra den modsatte Side berømmes Mynsters fine Selskabstone ved denne Lejlighed. Et saa uvildigt Vidne som Frits Boisen har levende skildret, hvorledes Mynster i personlig Omgang optraadte som den belevne og yderst forekommende Mand, og han tilføjer, at naar Præsterne i denne Egn følte sig noget trykkede ved Tanken om Biskoppens Komme, idet de ventede ikke just noget »Englebesøg«, søgte de gerne at faa indbudt den rigt dannede Præst i Gimlinge, siden i Boeslunde, Lic. theol. Emil Clausen. Ham vilde Mynster gerne være sammen med, og da gik Samtalen let og naturligt om Kunst og Videnskab, hvori de begge var hjemme²⁾. Ogsaa andre mindes fra Visitatserne saa vel Mynsters »højærværdige Holdning og Fremtræden i Kirken, som hans Lethed og Behagelighed paa det selskabelige Gebet³⁾; sædvanligvis var han i en munter Sindsstemning, vel oplagt til Spøg og vittig Samtale⁴⁾.

¹⁾ Nogle Blade S. 348—50. Udtrykket »det hellige Land« om Holsteinborgegnen forekommer sst. S. 349.

²⁾ P. Bojsen, Budstikkens Udgiver, Præsten F. E. Bojsens Liv og Levned S. 125—6.

³⁾ —r—, Om Det kirkelige Tilsynsembede i Sjælland, Betragtninger, fremkaldte ved Biskop Martensens Visitatser, 1860, S. 11.

⁴⁾ Udvalg af Breve fra Mænd og Qvinder til P. Hjort II, 75. — Et lille Træk til Belysning

Der er overhovedet Grund til at tro, at Mynster ved sine Besøg i Stiftets Præstegaarde med deres ofte indsnævrede Synskreds og stillestaaende Atmosfære har gjort et stærkt Indtryk ved sin intellektuelle Overlegenhed, sin harmoniske Fremtræden og rige humane Dannelse. Midt i Dagliglivets lavloftede Ensformighed maa han paa mere end en Maade have virket som en Budbringer fra en højere Verden¹⁾, og man har i Ærbødighed bøjet sig for den Skikkelse, der efter Stiftsprovst Trydes bekendte Ord var »ligesaa Ærefrygt indgydende som Hjerterne vindende, i Sandhed en Fyrste i Aandens Rige«²⁾.

4. I Almindelighed fejredes Visitatsen vistnok ved en Middag under festlige Former i Præstegaarden, ved hvilken der blev Lejlighed til at lære forskellige af Egnens Beboere at kende. Et Sted fortæller Mynster, at hans Værtinde havde den Genvordighed, at der til en saadan Middag af særlige Grunde næsten ingen kom »til at fortære hendes mange Retter,« og et andet Sted taler han om, at han var noget stødt over, at Egnens Honoratiores vel indfandt sig til Middagen, men ikke havde været i Kirken³⁾. Derfor »indlod« Mynster sig ikke synderligt med andre end sin Borddame, der ganske vist heller ikke havde været til Stede, men som dog maa have forstaaet at formilde ham, da hun — som han beretter med et fint Smil — dobbelt beklagede sin Fraværelse, fordi »det skulde have været saa nydeligt«⁴⁾. — Ikke helt sjældent bemærkes det i Visitatsdagbøgerne, at »Mid-

heraf, som i sin Tid (1916) er meddelt Ud giveren af den S. XXXIV nævnte Fru Simonia Rørdam og hendes Broder, Sprogforskeren Pastor Otto Kalkar (1837—1926), kan formentlig fortjene Plads her. Ved Mynsters sidste Visitats i 1853 hos deres Fader, Dr. Kalkar i Gladsaxe, blev der i Præstegaarden talt meget om Borddans, som netop var et almindeligt Samtaleemne paa den Tid. Den radikale filosofiske Forfatter, Mag. art. P. M. Stilling (1812—69), der var til Stede, benægtede Muligheden heraf, men Mynster, som troede derpaa, fik Stilling overtalt til at prøve, og Borddansen lykkedes over al Forventning, ja, i den Grad, at det ene Bordben knækkede. Da løftede Mynster advarende Fingeren i Vejret og sagde i en alvorlig Tone, men nok med et stille Smil: »Ja, der kan De selv se — endnu gælder en Biskops Ord mere end en vantro Magisters!«

¹⁾ Selv siger Mynster herom: »jeg har ofte med Glæde erfaret, at mit Besøg i et Herred har været fundet opvækkende for Præster og Menigheder« (Meddelelser om mit Levnet S. 244).

²⁾ »Ved Biskop Jakob Peter Mynsters Jordefærd den 7. Februar 1854« S. 8.

³⁾ Nogle Blade S. 310. — Om andre »store« Selskaber sst. S. 345, 347.

⁴⁾ Sst. S. 347.

dagen« fandt Sted paa en eller anden Herregaard i Nærheden, hvor Mynster har haft Forbindelser fra sin store Bekendtskabskreds, saaledes paa Ryegaard (II, 134), Skjoldenæsholm (I, 225), Bregentved (I, 231), Lerchenborg (II, 31), Adellersborg (Dragsholm, II, 76) og paa Kongsdal, hvor han 1842 besøgte sin Ven, Historikeren H. F. J. Estrup (II, 269). Om Aftenen trak Mynster sig tilbage for at føre sine »Journaler og Lister«¹⁾, derunder formodentlig indbefattet sine Visitatsdagbøger. Nu og da fandt han i saadanne Aftentimer Lejlighed til at skrive en af disse smaa, friske Billetter til sin Hustru, »den kiere Fanny«, hvorigennem der er opbevaret saa mange interessante Træk fra Visitatserne, og hvis varme, fortrolige Tone har aftvunget selv hans bitreste Modstandere Beundring²⁾.

Ogsaa i ydre Henseende kunde Opholdet i Stiftets mange Præstegaarde være underkastet store Forskelligheder. En fast Rubrik i Visitatsdagbøgerne for hvert Pastorat omhandler Præstegaardens Tilstand. Dette skyldes sikkert, at en Kancelliskrivelse af 8. Januar 1791 havde paalagt Biskopperne paa deres Visitatser nøje at undersøge Præstegaardsbygningerne og at paase, at Præsterne holdt dem vedlige paa forsvarlig Maade. Gennem Mynsters Optegnelser kan man derfor danne sig et godt Skøn over Præstegaardenes med tilliggende Havers Tilstand i hans Tid, om der skete Frem- eller Tilbageskridt paa dette Omraade, og hans Breve indeholder mange, mere personlige Smaatræk til at fuldstændiggøre dette Billede, og saa ved de Oplysninger, de giver om Livet inden Døre.

Det var kun naturligt, at Mynster følte sig godt tilpas i en solidt bygget Præstegaard, hvor Hjemmet var velordnet og Haven smuk. Velfornøjet noterer han saaledes om Præstegaarden i Bakkendrup, at den var holdt »som et Dukkeskab« (II, 104), men karakteristisk nok for hans spartanske Natur finder han den dog præget af »en Elegants, som næsten var besværlig«³⁾, og om den splinternye Præstegaard i Hagedsted, der var udstyret med et Mahognimøblement med rødt Damaskbetræk, bemærker han, »at

¹⁾ Sst. S. 359.

²⁾ Jvfr. f. Eks. Otto Møller og Skat Rørdam. En Brevveksling, udg. af H. Skat Rørdam, I, 276, jvfr. S. 27, 274.

³⁾ Nogle Blade S. 399.

der var mig næsten for nyt og peent¹⁾.« Haardfør og nøjsom som han var af Livsvaner, yndede Mynster overhovedet ikke Luksus for sit eget Vedkommende. Betegnende er det, at han en Gang ligefrem glæder sig over, at det er faldet ind med Kulde og Blæst — det hjælper til at udholde »de gyselig bløde« Senge, man havde redt op til ham, og nu og da foretrækker han sin gamle Rejse-Chenille fra Spjelleruptiden for den overdaadige Fylde af Sengetøj, som Præstekonerne satte en Ære i at stable op²⁾. Ligeledes saa han hellere, at der blev sat et almindeligt Tællelys i en Plade ind til ham, end at man vilde gøre Stads af ham og give ham tre Vokslys i en høj Armstage³⁾.

Med sin levende Naturfølelse glædede Mynster sig, naar hans Visitatsrejser førte ham gennem skønne Egne, og selv i Visitatsdagbøgerne kan man i spredte Bemærkninger genfinde det friske Nedslag af hans Begejstring, naar et eller andet i Naturens Verden havde tiltalt ham. Med særlig Interesse berejste han Bornholm og afbrød af og til Visitatsarbejdet for nøjere at bese Øens »sieldnere Naturskiønheder« (II, 223, jvfr. II, 208, 211, 212), men ogsaa mange Steder paa Sjælland følte han sig oplivet snart ved som i Omegnen af Skarritssø at nyde den skønne Udsigt over Søen (II, 66, 157), snart ved som i Herfølge at støde paa »en deilig, riig og klar Kilde« (I, 64), snart ved at færdes i »yndige« Sogne som Kallehave og Karrebæk (I, 52; II, 175). En ikke ringe Vederkvælgelse fandt han ved at vandre rundt i de ikke faa »herlige« Præstegaardshaver, der fandtes paa Sjælland, hvoriblandt han f. Eks. fremhæver Bakkendrup og Hyllinge, fordi de var prydet med en Rigdom af zirlige Træer og Blomster (II, 104, 135), og Pedersborg, som han kalder den smukkeste i Stiftet, smykket med »smagfuld Konst« (I, 247). Fremfor noget Sted klinger der dog en hjertelig Tone igennem i hans Omtale af Karrebæk Præstegaardshave: »en deilig Plet af Jorden, i sig selv smuk og ziirlig, og med den skiønneste Udsigt over Stranden til det paa hiin Side liggende yndige Lands mange Afvexlinger« (I, 52). Ogsaa om Holsteinborg med den skønne Park og

¹⁾ Sst. S. 414.

²⁾ Sst. S. 358, jvfr. S. 346, 397, 398.

³⁾ Sst. S. 399.

Omegn taler han med megen Glæde. Det var næsten som at være »paa de Saliges Øer«¹⁾.

Kunde Visitatserne saaledes mange Steder byde paa meget, der kunde tiltale Mynsters æstetiske Sans og Naturlglæde, kan der paa den anden Side ogsaa fremføres grølle Eksempler paa, hvad han mødte af Uhygge og Forfald. Især er det næsten utroligt, hvad der blev budt ham paa hans første Rejser i Holbæk-Kallundborgegnen og paa Bornholm. Paa Refsnæs maatte han saaledes tage ind i en gammel, daarlig Præstegaard, »et fugtigt Hul«, hvor alt var saare primitivt. Han havde netop saa megen Plads ved et lille Bord, at han kunde lægge et Ark Brevpapir foran sig, og han havde aldrig mødt Mage til den Fugtighed, han fandt der; men som han trøstende skrev til sin Hustru, der var ingen Grund til at være bange for Sengeklæderne, »thi der var næsten ingen i Sengen, saa jeg laae som paa et Bræt«²⁾. I Svallerup var den store Præstegaard 1847 »aldeles forsømt, skiden og fæk« (II, 30), paa Ourø promenerede Rotterne »vel meget« over hans Hoved³⁾, og i Asnæs, hvor han blev indkvarteret i Præstens Studerekammer, traf han et saadant Roderi, som han aldrig før havde set, da Præstens Bøger overalt stod og laa i den vildeste Uorden⁴⁾, og stort bedre blev det ikke, da han kom ud paa Sjællands Odde hos den ensomme Særling, Konsistorialassessor, Dr. theol. J. C. Østergaard. Denne Præst var en ældre Pebersvend, der ikke en Gang havde en Husholderske, men blot en simpel Bondepige til at styre sit Hus, og Husførelsen var saa indskrænket, at der kun fandtes tre Kuverter, der lige slog til for Biskoppen, Præsten og Skolelæreren. Tilmed maatte Biskoppens Tjener optræde som Forskærer, da hverken Præsten eller hans Pige forstod denne ædle Kunst⁵⁾.

Præget af en mærkværdig Simplicitet var ogsaa Præstegaardslivet paa Bornholm, navnlig som Mynster forefandt det ved sit første Besøg paa Øen 1841. I Nyker Præstegaard var Taget saa utæt, at det regnede ned i

¹⁾ Sst. S. 343—4, jvfr. I, 133.

²⁾ Nogle Blade S. 360, 361—2.

³⁾ Sst. S. 412.

⁴⁾ II, 77 og Nogle Blade S. 394.

⁵⁾ Nogle Blade S. 396, 403.

Biskoppens Seng — »men jeg sov dog ret godt¹⁾, siger han —, og i Klemsker var Præstegaarden en ussel Rønne, hvor alt var gammelt og fattigt²⁾. Rø Præstegaard var fuld af Rotter (II, 209), og den i Aaker saa forfalden, at der ikke var en Laas i den Del af Gaarden, hvori Mynster boede. Dørene maatte trykkes i eller trækkes op ved Hjælp af Seglgarn eller lukkes med Kroge. Skønt Vinduerne overhovedet ikke kunde aabnes, var der dog en saadan Træk, at man maatte sidde med Hatten paa for at udholde den³⁾. Næppe helt uden Grund bemærkede Mynster ved Afslutningen af denne Rejse, at han ansaa det for behageligere at have berejst end at berejse Bornholm⁴⁾.

At en Mand i Biskop Mynsters Alder — fra det 60. til det 77. Aar — vedblivende kunde byde sig selv en saa stor Arbejdsbyrde og ofte saadanne Besværligheder som de ovennævnte, er i lige Grad betegnende for hans Haardførhed og hans sejge Pligttrøskab i sin Embedsførelse. For mangen en Biskop kunde det maaske, især efter at han havde naaet Støvets Aar, have været forstaaeligt, om han tilsidst havde indskrænket sine Visitatsers Antal. Mynster kendte ikke til at skaane sig og fortsatte til sit sidste Leveaar Visiteringen i det store Stift med samme Nidkærhed som ved Tiltrædelsen af sit Embede. Betegnende i saa Henseende er det, at han endnu i den næstsidste Sommer, han levede, 1852, da han var godt paa Vej mod de 77 Aar, atter gennemførte en Visitatsrejse paa Bornholm, tilmed i meget stærk Sommervarme og med Kirkevisitats hver Dag 14 Dage i Træk⁵⁾. Saaledes formede et langt Livs Arbejdsdage sig for den Mand, hvem man har betegnet som »svag, nydelsessyg, kun stor som Declamator⁶⁾.

1) Sst. S. 421.

2) II, 203 og Nogle Blade S. 421.

3) Nogle Blade S. 424—5, jvfr. II, 218.

4) Nogle Blade S. 424.

5) Breve, 1860, S. 225. Nogle Blade S. 461.

6) Søren Kierkegaards Samlede Værker, udg. af A. B. Drachmann, J. L. Heiberg og H. O. Lange, 2. Udg., XIV, 16. Den vægtigste Protest, der fremkom mod dette historisk ukorrekte Billede af Mynster, findes hos A. S. Ørsted, Af mit Livs og min Tids Historie III, 304 ff. Til Belysning af Mynsters strenge Arbejdsliv jvfr. ogsaa F. V. Andersen, Til Forsvar for J. P. Mynsters Eftermæle, 1881, S. 14 og Udvalg af Breve fra Mænd og Qvinder til P. Hjort II, 17, 66—7.

IV

1. Mynsters Visitatsdagbøger er i lige Grad en værdifuld Kilde til Belysning af hans eget Bispestyre og Personlighed som til Underretning om Tilstanden i Sjællands Stift i de tyve Aar, han beklædte Bispesædet. Samlet foreligger der her et rigt og mangesidigt Stof til Kundskab om Præsters og Menigheders Forhold ikke mindre end til Oplysning om Folkeskolevæsenets Tilstand i en ikke uvigtig Periode af den danske Kirkes Historie. For at vinde den fulde Forstaaelse af Visitatsdagbøgernes Værd som historisk Kilde er det imidlertid af Betydning at klargøre sig, fra hvilket Stade de deri udtalte Domme maa ses. Det vil derfor være nødvendigt først at kaste et Blik paa Forfatterens Forudsætninger, paa hans Udvikling og Standpunkt.

Da J. P. Mynster som en Mand i sit 60. Aar begyndte sine Visitatser, havde han en lang og betydningsfuld Virksomhed bag sig. Som Huslærer igennem syv Aar i den grevelige Moltke'ske Familie havde han samlet megen pædagogisk Erfaring; som Præst, først i ti Aar paa Landet, siden i toogtyve Aar i Rigets Hovedstad, havde han haft Lejlighed til at øve en højst forskelligartet kirkelig Virksomhed, var traadt i Forbindelse med vidt forskellige Kredse af Mennesker og kendte af Selvsyn Forhold og Tænke- maade baade i By og paa Land, og som mangeaarigt Medlem af Den kgl. Universitets- og Skoledirektion var der i udstrakt Grad blevet lagt Beslag paa hans administrative Evner. Til disse alsidige ydre Forudsætninger kom en ikke mindre rig aandelig Udrustning. Højtbejavet fra Naturens Side som han var, havde han i Aarenes Løb tilegnet sig en sjældent omfattende teologisk og human Dannelse, hans Arbejdskraft var lige saa stor som hans Arbejdsvilje, og hans faste, karakterfulde Personlighed havde gennem Livets Omskiftelser naaet et saadant Standpunkt, at han med roligt Overblik kunde betragte Tidens forskellige Retninger. Frastødt af Barndoms- hjemmets bornert pietistiske Tone havde han i sin første Ungdom sluttet sig til radikale Kredse, der væsentlig var præget af Deisme og Begejstring for den franske Revolutions Frihedsideal. Under Paavirkning af fransk Oplysningsfilosofi havde han siden gennemlevet stærke aandelige Kriser,

hvori han pintes af materialistiske Tvivl, og som Modgift havde han da kastet sig ind i et alvorligt Studium først af Kant, siden af Romantikens Filosofer. Da han 1801 blev kaldet til Præst i Spjellerup, følte han sig ikke overbevist om den overleverede Kristendoms Sandhed, men opfattede den bibelske Historie nærmest blot som en poetisk Iklædning, bag hvilken der laa værdifulde Sandheder skjulte. Dette Standpunkt følte dog i Længden som utilfredsstillende, og han førtes igen ind i en stærk Gæringsperiode, der først naaede sin principielle Afslutning, da han 1803 oplevede det Gennembrud, der efter hans eget Udsagn kom til at danne Vendepunktet i hans Liv. Det forløb i to Stadier, idet han først paa uforklarlig Vis vandt en urokkelig Overbevisning om, at det i alle Ting ene og alene gjaldt om at bøje sig for Guds Vilje og at lade sig nøje med de Kaar, han beskikkede den enkelte. Dernæst kom han i den følgende Tid — tildels under Indflydelse af et fornyet Bibelstudium — til en ikke mindre fast Overbevisning om den historiske Kristendoms Sandhed med en derpaa grundet Afvisning baade af Rationalismens Skriftforstaaelse og Romantikens Spekulation¹).

Dette Standpunkt er den afgørende Forudsætning for Forstaaelsen af Mynsters hele senere Virksomhed som Kirkemand og Aandspersonlighed, og i den lange Række af Aar, der fulgte efter, fastholdt han urokket den Overbevisning, han havde vundet i Spjelleruptiden. Man kan for saa vidt sige, at hans aandelige Udvikling allerede den Gang havde naaet sin Afslutning, som han ikke siden førtes til principielt nye Standpunkter, men indenfor de givne Rammer vedblev han til sin sidste Stund at være rigt aandeligt bevæget, at leve et Liv i stadig fremadskridende Inderliggørelse og Fordybelse.

Ud fra det Syn paa Kristendommen, han havde tilegnet sig ved Oplevelserne i Spjellerup, maa ogsaa hans Holdning overfor Tidens øvrige aandelige Bevægelser forstaaes. I denne Sammenhæng er af særlig Vigtighed hans Stilling paa den ene Side til de rationalistiske Retninger, paa den anden til Grundtvig og den fra ham udgaaende Bevægelse. Som Følge af sin Tilslut-

¹) J. P. Mynster, Meddelelser om mit Levnet, især S. 10 f., 34 f., 66 f., 99 f., 114 f., 150 ff.

ning til en positiv Kristendomsopfattelse maatte Mynster stille sig i et afgørende Modsætningsforhold til alle rationalistiske Retninger, der vilde gøre Fornuften til højeste Dommer paa det religiøse Omraade¹⁾ og derfor svækkede Kristendommens supranaturale Karakter, men ikke mindre betydningsfuldt i historisk Henseende er det, at Mynster aldrig fuldstændig brød Staven over Rationalismen. Som hans egen Fromhedstype rummede Elementer af høj Idealitet, som han havde tilfælles med Rationalismen — særlig i den af Kant paavirkede Form —, saaledes ønskede han aldrig at sprænge den organiske Sammenhæng i Menneskers religiøse Udvikling. Han kunde fuldt ud erkende de værdifulde Sider ved Rationalismen som en efter hans Mening mere ufuldkommen, afbleget Kristendomsforstaaelse; han vilde ikke forkaste de frugtbare Spirer, han fandt i den, men blot vise det utilstrækkelige i den. Netop derved kom han for mange til lempeligt at bane Vejen for en gradvis Overgang fra et rent rationalistisk Standpunkt til en mere »positiv« Kristendomsbetragtning²⁾. Den her skildrede Grundanskuelse præger hele Mynsters Forkyndelse, og den blev ogsaa senere i hans Bispetid afgørende for hans Bedømmelse af Rationalismen som kirkeligt Fænomen. Men netop ved denne skaansomme Holdning overfor den rationalistiske Retning maatte han tage bestemt Afstand fra den Mand, som jævnsides med ham selv var ved at bane nye Veje i Tidens Kirkeliv, N. F. S. Grundtvig. Dette kom allerede frem i den berømte Brevveksling mellem dem fra Aaret 1812, hvori Mynster modsat Grundtvigs skarpe Fordømmelse af det 18. Aarhundrede og hans Afvisning af Fornuftens Betydning paa det religiøse Omraade talte det almenmenneskelige Sag og afgjort sluttede sig til den Opfattelse, der »erkjendte Guds Aand virksom i alle Lande og alle Tiider, og allevegne saae dens Frugter, om end

¹⁾ Fornuften i den Betydning, hvori Ordet i Almindelighed blev taget i det 18. Aarhundrede, som »Forstand«, Menneskets Evne til logisk Tænkning, ikke i den specielle Jacobimynsterske Betydning som det Organ, hvormed Mennesket er i Stand til »umiddelbar at erkjende, at føle, anskue det Oversandselige« (Kirkehistoriske Samlinger 4. R. IV, 497 ff., 504—5; jvfr. J. P. Mynster, Blandede Skrifter VI, 4, 250).

²⁾ Jvfr. A. S. Ørsted, Af mit Livs og min Tids Historie III, 313 og J. Paludan-Müller, Den apologetiske Bestanddeel i Biskop Mynsters Prædiken (i Nyt theologisk Tidsskrift, udg. af C. E. Scharling og C. T. Engelstoft, V, 110—180).

ufuldkomne, dog tydelige nok i redelige Menneskers Tale og Gierning¹⁾.

Brevvekslingen mellem Mynster og Grundtvig førte ikke til nogen gensidig Forstaaelse, Forskellen i deres Forudsætninger og Temperament maatte næsten med indre Nødvendighed hindre enhver nærmere Forbindelse, og alt som Aarene gik, uddybedes Modsætningsforholdet. For en gennemharmonisk Natur som Mynster maatte Grundtvigs bratte Omslag og ubeherskede Domme te sig som en Vederstyggelighed, og for en vældig Forkæmper for gammeldags, skarpt supranaturalistisk Kristendom som Grundtvig, der med jættegaftig Kraft søgte at hamre sin ejendommelige Opfattelse ind i Tidens Bevidsthed, maatte det staa som en Ubegribelighed, at en Mand som Mynster, med hvem han i Hovedsagen følte sig trosenig, ikke vilde kæmpe paa samme Linie som han, men tværtimod i mange Stykker foretrak Rationalisterne. Især fra 1825, da Mynster ikke vilde gøre fælles Sag med Grundtvig overfor H. N. Clausen, blev Forholdet mellem dem spændt, og hele sin Bispetid betragtede Mynster Grundtvig og hans Venner — »Partiet«, som han kalder dem — som en fordærlig Klike, der kun vilde ødelægge den danske Kirke. Hertil kom yderligere, at Grundtvig ved sin Side havde en Kamphane som J. C. Lindberg, der ved sine stadig gentagne, lidet hensynsfulde Angreb paa det herskende Kirkestyre holdt Mynster i en fortsat Tilstand af heftig Forbitrelse²⁾. Gang paa Gang har Mynster givet Luft for sine harmdirrende Følelser overfor hele det grundtvigske Parti og navnlig da mod Lindberg, hvem han fandt fyldt af idel Had og Hævngerrighed og blottet for enhver Tone,

1) Nogle Blade S. 98—119. Breve fra og til N. F. S. Grundtvig, udg. af Georg Christensen og Stener Grundtvig, I, 98—111. Citatet sidstnævnte Sted S. 104, men det vigtige Ord »redeliget«, der findes i Originalen (i Rigsarkivet), er desværre her faldet ud.

2) Jvfr. herom Mynsters egne Udtalelser i Meddelelser S. 190 f., 223 f. (M. søgte »paa enhver Maade at frasige mig al Lod og Deel med det zelotiske og i enhver Henseende extravagante Parties«), 245 f. (»Den Nordiske Kirketidende, som dengang var i fuld Vigueur, indeholdt det ene Anfald paa mig efter det andet, og da stedse med Navn og Titel, thi det var just Biskoppen, der skulde nedværdiges«), 263 f. Breve, 1860, S. 151 og i Blandede Skrifter I, 416—7. — Af andres Behandling af Forholdet mellem Mynster og Grundtvig kan her især henvises til H. L. Martensen, Af mit Levnet I, 44—55 og Breve til og fra Bernh. Sev. Ingemann, udg. af V. Heise, S. 501—2; af nyeres især til C. J. Brandts Bemærkninger i Dansk Kirketidende, 1882, S. 691—702, 721—34 og til S. Kochs Afhandling i For Kirke og Kultur V, 335—53. Jvfr. ogsaa Gunni Busck, udg. af H. Bech, 1878, S. 64 ff.

der kunde vække Kærlighed til Gud og Mennesker¹). Ikke mindst Mynsters Breve til hans gamle Ven, Provst Engelbreth i Lyderslev, hvorfra den sidst-
anførte Udtalelse er hentet, er karakteristiske i saa Henseende. Hvad der
aabenbart mest af alt har oprørt ham — langt mere end Modsætningen i
de enkelte Stridsspørgsmaal — er det Hovmod og den Fordømmelsessyge,
som han mente at finde hos Grundtvig og hans Tilhængere. Ofte vender
han tilbage til den Tanke, at det, han især savnede hos Grundtvig, var den
redelige, upartiske Søgen efter Sandhed og Respekten for andres Over-
bevisning²). Hos Grundtvig mødte han kun »den vilde Krafts tomme Bul-
der«³), og han følte sig forarget over den »Zelotisme«, der syntes ham at
lyse ud af Partiets hele Færd. Denne Grundstemning har ogsaa sat tydelige
Spør i Visitatsdagbøgerne. Desuden maa det især for dette Skriffs Ved-
kommende erindres, at Mynster netop i sine senere Aar som Biskop stær-
kere og stærkere følte sig som den, der næsten ene af alle var kaldet til
at være Værner og Vogter af den gamle danske Statskirke⁴). Med sin ud-
prægede Sans for Orden og Fasthed i Kirkestyret maatte han derfor med
særlig Modvilje gøre Front overfor de kirkeopløsende Tendenser fra grundt-
vigsk Side, og paa Grund af hans inderlige Tilknytning til Enevælden, især
som den var traadt frem i Frederik VI's Skikkelse, og hans voksende Kon-
servatisme gjorde det ikke hans Stemning blidere, at Tidens mange op-
dukkende Frihedskrav paa det politiske og pædagogiske Omraade for en
stor Del fandt Støtte hos Grundtvig og dennes Tilhængere. Iøvrigt er det
klart nok — ogsaa gennem Visitatsoptegnelserne —, at Mynster, som den
gammeldags Aristokrat han i mange Stykker var, ganske manglede Blik
for, at det var de af ham saa skarpt bedømte, grundtvigske Præster og

¹) Kirkehistoriske Samlinger 4. R. IV, 749, jvfr. S. 731.

²) Sst. S. 726, 729. Breve, 1862, S. 183. Nogle Blade S. 210 f., 220 f. Udvalg af Breve fra Mænd og Qvinder til P. Hjort I, 141. Jvfr. C. L. N. Mynster, Nogle Erindringer og Bemærkninger S. 8.

³) J. P. Mynster, Kirkelige Leiligheds-Taler I, 45, jvfr. H. L. Martensen, Af mit Levnet I, 46—7.

⁴) J. P. Mynster, Meddelelser S. 245, 274, 281. Breve, 1860, S. 202 f. Betegnende er ogsaa hans Udtalelse 1835: »Det Bedste er, at man gjør sin Pligt og er sig selv liig; saa er man den Stærkeste, og kommer ud af Alting« (Nogle Blade S. 316).

politisk interesserede Skolelærere, der i den følgende Tid skulde komme til at spille en saa vigtig Rolle i det offentlige Liv.

2. Paa sine Visitatser kom Mynster i Berøring med højst forskelligartede kirkelige Retninger og Personligheder. Efter Visitatsbøgenes Skildringer at dømme gør Præstestanden i Sjællands Stift i Mynsters Tid som Helhed Indtryk af at have repræsenteret megen personlig Bravhed og Hæderlighed og i Bestridelsen af deres Embedsgerning at have udvist en gennemgaaende Troskab og en vis Nidkærhed. Enkelte virkelig uduelige og uværdige Præsteskikkelser fandtes vel hist og her, især i de første Aaringer, men de var dog Undtagelser — Flertallet var for saa vidt uangribelige. Paa den anden Side er det kun faa Steder, at man mærker et stærkere aandeligt Liv, og det er kun ganske enkelte Personligheder, der kan udpeges som staaende over det almindelige Jævnmaal.

For en Del hænger dette Præg af en vis aandelig Stillestaaen vel sammen med den Fare for at rustificere, som ikke mindst en datidig Landsbypræst var saa stærkt udsat for. En med Mynster samtidig Biskop, Tage Müller i Ribe, talte i 1842 i et Brev netop til Mynster alvorlige Ord om den Sløvhed og Ligegyldighed, der fandtes hos saa mange Gejstlige, især fordi »der vel intet Embede er, hvor man mere kan, upaataalt af Loven, facere officium taliter qualiter¹⁾. Ogsaa Mynster selv har i Breve fra sin Bispetid været inde paa lignende Tanker. Allerede 1840 klager han bittert over Kancelliets forhædede Anciennitetssystem og meddeler, at han havde lagt Kancellipræsidenten, Stemann, paa Sinde, om der dog ikke kunde ske en Forandring i denne Henseende, saa at Præsterne kunde tilskyndes »til at beflitte sig paa noget Andet, end blot paa at blive *ældre*²⁾«; men ti Aar senere gentager han noget modløst i skærpet Form sin Klage over det gamle Besættelsessystem — trods alle Forestillinger maatte han se, at Stiftet efterhaanden fyldtes »med maadelige Præster³⁾.

¹⁾ Af efterladte Breve til J. P. Mynster, 1862, S. 223.

²⁾ Breve, 1860, S. 208.

³⁾ Nogle Blade S. 458. Jvfr. Theologisk Tidsskrift for den danske Folkekirke, udg. af H. V. Sthyr, III, 446.

Mynsters Dom over alle disse mange forskellige Mennesker, som han mødte paa sine Visitatser, er i Almindelighed — som allerede tidligere berørt — præget af en oprigtig Stræben efter Retfærdighed og Billighed, som det maatte være naturligt for en Personlighed, der altid »havde sit Midtpunct i sig selv og ganske havde sig selv i sin Magt«¹⁾. Vistnok i god Overensstemmelse med de faktiske Forhold ytrer hans Bedømmelse sig sjældnere i absolute Udtryk udelukkende til Ros eller Dadel, men aabenbarer et karakteristisk Maadehold, der bevidst tilsigter at fremhæve de positive Værdier ogsaa der, hvor Helhedsindtrykket var ugunstigt, og ikke tilslører Blikket for mindre Mangler hos Personer, hvis Virksomhed han iøvrigt i alt væsentligt maatte udtale sig anerkendende om. Det hører til Undtagelserne, naar Mynster om en Mand som Stiftspræst Tauber flere Gange uden nogen mildnende Tilføjelse udtaler, at hans Prædiken bestod af »aldeles usammenhængende Phraser, hvori det var umueligt at finde Tankegang«, tilmed fremførte i et »Foredrag fordærvet ved Affectation« (I, 23; II, 1). Som der senere skal gives Eksempler paa, vil man i de fleste Tilfælde, hvor Mynster dadler, gerne træffe en eller anden lille Bemærkning, der vidner om, at han har spejdet efter, om der dog ikke trods de overvejende Svagheder tillige kunde findes noget, der fortjente at fremhæves som godt.

Man kan maaske med en vis Ret finde, at Mynsters Bedømmelse nu og da var begrænset ved hans saglige Forudsætninger²⁾; personlige Hensyn har derimod i langt ringere Grad farvet hans Udtalelser. I denne Henseende er det saaledes ejendommeligt at se, hvorledes han i sin Dom viser sig ganske upaavirket af, om han stod i Venskabs- eller Slægtskabsforbindelse med de paagældende. F. Eks. udtaler han sig med en paafaldende Kølighed om sin mangeaarige, fortrolige Ven fra Spjelleruptiden, Provst W. F. Engelbreth i Lyderslev, hvis Prædikener han vel fandt positive af Indhold, men iøvrigt lange, tørre og uklare og foredraget paa en smagløs Maade,

¹⁾ H. L. Martensen, Af mit Levnet II, 76.

²⁾ Særlig fra grundtvigsk Side er Mynsters Domme ofte blevet skarpt angrebet, f. Eks. i J. F. Fenger, Det sydvestsjællandske Broderkonvent (1837—1854) S. XI, Vilhelm Birkedal, Personlige Oplevelser i et langt Liv II, 9—10 og Otto Møller og Skat Rørdam, en Brevveksling, udg. af H. Skat Rørdam, I, 30, 274, 276; II, 189, 242. — Jvfr. det S. XLIX—L sagte.

mere i en grov end i en dyb Tone (II, 43); og to Præster, henhørende til hans Familiekreds, faar en endnu langt skarpere Bedømmelse: Svogeren Fr. Münster i Karrebæk, hvis Mangler som Prædikant — Uklarhed i Disposition, ubehageligt pibende, skrigende Stemme, mange Fagter — og »jappende« Katekisation holdes klart frem for Lyset (I, 52—3), og en Fætter, Præsten N. O. Münster i Baarse, der to Gange skildres som en særdeles ringe Taler, uklar og løs i Tankegang, utydelig og affektert i Foredrag, sidste Gang med den lidet smigrende Tilføjelse »maaskee den sletteste Prædicant i Stiftet« (II, 166). Omvendt har Mynster følt sig forpligtet til f. Eks. om en gennemført rationalistisk Præst som Kapellanen Schmidt i Fodby, hvis Prædikemaade hegles igennem, at bemærke, at han iøvrigt var »uden Tvivl en retskaffen og tro Mand« (I, 50).

3. Flertallet af de Præster, Mynster traadte i Forbindelse med, kan i teologisk Henseende henføres til fire Grupper: de gammeldags Supranaturalister fra det 18. Aarhundrede, formodentlig nærmest af Biskop Balles Type, Mændene af Mynsters egen Skole, de af Forsamlingsrøret og den grundtvigske Bevægelse paavirkede Præster og Repræsentanterne for Rationalismen. Hertil kommer naturligvis enkelte uafhængige Personligheder, der ikke lader sig indordne i de sædvanlige Rammer. Af de her nævnte Retninger var de tre første — især i Begyndelsen af hans Bispetid — forholdsvis beskedne i Antal, den fjerde langt den overvejende. Gennem Mynsters Udtalelser om de enkelte Præster, Sogn efter Sogn, faar man et paalideligt Materiale baade til at lære hans egen Opfattelse at kende og til at klassificere talrige Personer, om hvem man nu i de allerfleste Tilfælde ikke ved andet end de nøgne biografiske Data uden nogen som helst Oplysning om deres aandelige Standpunkt.

Udfra sit Helhedssyn maatte Mynster se med en vis Sympati paa Mændene af den gamle supranaturalistiske Skole, men det er dog tydeligt, at han sit eget konservative og positive Standpunkt til Trods ikke har følt sig hjemmehørende i deres Lejr. Om den alderstegne Konsistorialraad Struer i Store Fuglede hedder det saaledes, at hans Prædiken bestod af

»gammeldags o: rigtige, men tørre Ord«, og han karakteriseres som »en retsindig og i sit Embede nidkier Mand, men hænger ved det Gamle« (II, 29). Ogsaa af Mynsters Udtalelser om andre Præster af ældre supranaturalistisk Støbning — Westergaard i Karlslunde (I, 4), Orslef i Ørsted (I, 32), Wewer i Karlebo (I, 93), og til Dels ogsaa Provst Kruuse i Højelse (I, 20), der alle klart nok prædikede over positive Temata, — faar man det Indtryk, at deres aandelige Apparition bar et vist stivnet og tørt Præg, hvad der formodentlig ogsaa staar i Forbindelse med, at de fleste af dem var højt oppe i Aarene. Om en lidt yngre positiv Præst — Leth i Lille Hedinge — bemærker Mynster, at hans Prædiken ganske vist var »med orthodox Grundighed, men ogsaa med nogen orthodox Strenghed« (II, 42).

Mere hjemme følte Mynster sig naturligvis blandt de Præster, der helt eller overvejende saa hen til ham som deres aandelige Fører. Af saadanne fandtes der en Del i Stiftet, deriblandt flere, der indtog — eller kom til at indtage — en mere fremtrædende Plads i den danske Kirke. Nævnes kan saaledes Sognepræsten i Herlufmagle, den senere Stiftsprovst ved Vor Frue Kirke i København, E. C. Tryde, om hvis Prædiken det siges, at den trods enkelte Uklarheder i Tankegangen »meget hævede sig over det Almindelige« og indeholdt »mange særdeles skønne Steder« (I, 209); de senere Biskopper J. H. Lautrup (da i Hammer, II, 189—90) og B. J. Fog (da i Nestelsø, II, 193), hvis Prædikener henregnes til Kategorien de »meget gode«; endvidere Præsten van Wylich i Greve, hvis sjældent levende og kraftfulde Forkyndelse prises i varme Toner (I, 2; II, 193); den poetiske C. J. Boye i Helsingør (I, 89), den spekulative Dr. L. Zeuthen i Tømmerup (II, 26), den lærde Missionsven, Dr. C. A. H. Kalkar i Gladsakse (I, 113), Provsterne Nielsen i Kallehave (II, 176—7) og Holten i Skuldelev (II, 142), Historikeren, Dr. P. W. Becker i Køng (II, 184), desuden Præster som Buchholtz i Vallensved (I, 47—8), Plum i Spjellerup (I, 186—7), C. S. Tryde i Kvislemark (I, 38) og Freuchen i Magleby (II, 57), der alle hæster megen — for enkeltes Vedkommende særdeles — Anerkendelse for deres veludarbejdede, ægte kristelige Prædikener, hvorom ogsaa de anførte Temata synes at vidne. Til samme Skole hørte endvidere Mynsters Brodersøn,

Præsten Christian Mynster i Valløby, Otto Laubs Ven, hvem Biskoppen henregnede til Stiftets allermest udmærkede Gejstlige¹⁾.

Det stærke positive Præg, som kendetegnede de her nævnte Mænd, havde de tilfælles med de Præster, der mere eller mindre udtalt sluttede sig til Vækkelsesbevægelserne. For saa vidt kunde Mynster give deres Standpunkt sin Tilslutning, men hermed er rigtignok næsten ogsaa alt sagt. Det øvrige — de særlige grundtvigske Lærdomme, Præsternes hele Optræden og Prædikeforedrag, deres nære Forbindelse med Forsamlingsvæsenet og deraf paavirkede »Conventikel-Stik« — virkede i høj Grad udæskende paa ham, og han har i sine Visitatsdagbøger ikke sparet paa hvas Kritik overfor denne Retnings Repræsentanter. De fleste af Vækkelsens Præster var den Gang samlede i Egnen omkring Holsteinborg, hvor den religiøst interesserede Greve Frederik Adolph Holstein havde søgt at faa Grevskabets Præstekald besat med Mænd af væsentlig samme Type. Ogsaa indbyrdes dannede de en nært forbunden Kreds, der fandt sit ydre Udtryk i det bekendte sydvestsjællandske »Broderkonvent«, og mange af dem stillede sig særdeles velvilligt til den i samme Egn stærkt udbredte Forsamlingsbevægelse blandt Lægfolket²⁾.

Det var i Aaret 1836, at Mynster tiltraadte Visitatsen i Vester Flakkebjerg Herred, »det hellige Land«, som han ironisk kalder det³⁾, og man faar gennem hans Visitatsdagbøger et levende Indtryk af, at han har befundet sig inderlig uvel her og været alt andet end tilfreds med de kirkelige Forhold. Dette kommer tydeligt til Orde i hans afsluttende Karakteristik af Herredet, hvori han fremhæver, hvorledes »den nære Forbindelse mellem saa mange eensidige og af Partie-Aand henrevne Geistlige ikke [har] havt gunstig Indflydelse paa disse; de have vel Iver for deres Embede, men uden rigtig Indsigt og Forstand, deres Forfængelighed og Hovmod næres, deres Prædikener have mestendeels en polemisk Retning, de extemporisere temmelig stærkt i Tillid til Aanden, og arbeide mere paa,

¹⁾ I, 75, 182. Jvfr. F. L. Mynster, Biskop Otto Laubs Levnet I, 43, 73.

²⁾ Jvfr. J. F. Fenger, Det sydvestsjællandske Broderkonvent (1837—1854), 1890, Indledningen.

³⁾ Jvfr. S. XXXIX.

ved Skrigen og udvortes Ophævelser at vinde Almuens Opmærksomhed, end ved Hiertelighed at trænge ind til Følelse og Villie« (I, 166).

Denne almindelige Karakteristik sammenfatter de væsentligste Momenter i Mynsters Bedømmelse af de enkelte Præsteskikkelser. Dog mærker man klart nok ved nærmere at undersøge denne en Gradsforskel i hans Domme. Lic. theol. Holm i Holsteinborg, hedder det, prædiker vel noget haardt og myndigt, viser større Nidkærhed end Varme, men udmærker sig dog ved Liv og Kraft (I, 136); Westengaard i Ørslev karakteriseres som en alvorlig, god og kristelig Prædikant (I, 137), og Lic. theol. Clausen i Gimlinge faar Ros for første Del af sin Prædiken, der var ret smuk, medens det om den anden Halvdel siges, at den var »temmelig i denne Skoles Smag, og Evangeliets Indhold [om Troens Frugter, Matth. 7, 15—21], som overalt generer denne Skole, mestendeels forbigaaet« (I, 161). En lignende Beklagelse af, at en ellers brav Mand var paavirket noget fra grundtvigsk Side, træffer man i Omtalen af Thorkilsen i Sørbymagle, hvis Prædiken vel havde flere gode Sider, men var »med for meget Skraal og for mange udvortes Ophævelser; og det gielder ogsaa her, at Guds Rige ikke kommer med udvortes Gebærder« (I, 163).

Derimod faar de mere udprægede Førere for Retningen en mindre blid Medfart. Dette gælder saaledes den bekendte »Budstikke-Boisen«, Præsten Frederik (Frits) Engelhart Boisen i Skørpinge, der prædikede over Temaet »Stræber alvorligen at gaae ind giennem den snevre Port«, og som i den Anledning faar følgende Vidnesbyrd: »Begyndelsen var god, men derpaa blev den snevre Port til Daaben, og saa fulgte det sædvanlige Hvishvas, som til Lykke var saa forvirret, at det vel ikke kunde stifte den Skade, som ellers maatte befrygtes af saadan Lærdom.« Desuden bemærkes det, at hans Foredrag vel var temmelig levende, »men noget plebeisk, og med ugraciøse Gebærder« og »Katechisationen skiendende, tom, farende fra Eet til det Andet« (I, 151—2). Nabopræsten C. F. Rønne i Høve dadles, fordi i hans ikke meget grundige Prædiken »jeg'et spillede, som sædvanligt i denne Skole, en stor Rolle . . . ; ogsaa ophøiedes Christi Fortieneste, som sædvanligt, ved at dyngte Synder op hos den troende Christen«. Anden Gang,

1844, er Dommen endnu strengere: »Idel Vaas og Repetition, løse Ord uden nogen Tankegang«, og tredie Gang, 1852, affærdiges han ganske lakonisk med et: »kort og tyndt, meest om ham selv« (I, 156). Sognepræsten i Hyllested, Hahn, havde til Indgang lovet at udlægge Teksten (Es. 59, 19—21) »som sædvanligt, simpelt og klart«, men Prædikenen »bekymrede sig hverken om Text eller Thema, og handlede derimod meest om Daabs-pagten og Troeskendelsen«, og var i det hele »af det nu brugelige uklare Skraal« (I, 157). Værst af alle gik det dog E. Mau i Haarslev. Det indrømmes, at han besad »betydelige Gaver«, men der tilføjes den skarpe Karakteristik: men »fordærvede ved Smagløshed og Skraal; Ørerne leed ordentlig derunder. Indholdet i sig selv ubetydeligt, men forskønnet paa denne Skoles Maade«; og om ham selv hedder det: »under et meget stille Udvotes synes Manden at giemme en Vulcan af Egoisme og Hovmod«, en Dom, som forøvrigt mærkelig nok er temmelig identisk med den, Mau selv siden i sine Erindringer fældede over sit Forhold i de første Præsteaar (jvfr. II, 299). Mildere er Mynsters Dom otte Aar senere: »de sidst paaankede Extravagantser« var nu borte; Prædikenen, der handlede om »Det ene Fornødne«, var »ret opbyggelig, men i logisk Henseende fattedes det ene Fornødne« (I, 159).

Ogsaa spredt i andre Egne af Sjællands Stift fandtes der enkelte af Vækkelsesbevægelsen paavirkede Præster. En typisk Tilhænger af Konventikelvæsenet var saaledes J. G. Willemoës i Herfølge, hvem Mynster var ret tilfreds med ved sit første Besøg. Anden (og tredie) Gang er derimod Tonen langt skarpere: hans Prædiken er »Conventikel-Snak, uden Orden, kunde ligesaavel passe til enhver Text og ethvert Thema«, og hans Foredrag har ikke »vundet ved de Forsamlinger, han holder« (I, 68). Paa lignende Maade bedømmes Provst Monrad i Marvede: »en uendelig Hævlen, hverken klart eller indtrængende; Foredraget svagt og i en kedelig Monotonie, hvor Stemmen ved hveranden Stavelse synker og stiger i eensformigt Bølgeslag. Conventiklerne have ingenlunde uddannet ham« (I, 35—6). Med ikke ringe Agtelse taler Mynster derimod om Grundtvigs Venner, Johannes Fenger i Lyngø og Peter Rørdam i Mern. Vel fandt han Fengers

Tone lidt for skændende eller — som det hedder ved det andet Visitatsbesøg — »mere i Lovens end i Evangeliets Tone«, men som Helhed var han meget tilfreds med denne »meget brave« Mands gode og kraftfulde Prædikener (I, 253—4); ogsaa Rørdam prædikede »i en vis Conversations-Tone, lidt for skiendende«, men dog »levende, kraftigt og indtrængende« (II, 174). Grundtvigs trofaste Støtte, Gunni Busck, blev rost for det hjertelige og kristelige Indhold i hans Prædiken, men der ankedes over dens manglende logiske Disposition og over Foredragets »Sødtalighed« (I, 276; II, 158). Med større Skarphed taler Mynster første Gang om Johannes Fengers Broder, P. A. Fenger i Slotsbjergby: »efter nogle halv rigtige, halv urigtige Fortolkninger [over Es. 26, 1] kom han til at tale om »det aandelige Zion, den hellige alm. Kirke« med Forsagelsen o. s. v. Tankegangen var ganske ordentlig, men den samme, som hos dette Partie ideligen kommer igien, dog her uden Sect-Iver eller Udtryk«; anden Gang er Tonen dog langt velvilligere: »en hiertelig og opbyggelig Prædiken« (II, 120). Meget skarpt dadles Dr. theol. Vilhelm Rothe i Vemmelev, hvis Prædiken var »en Slags Homilie 3: en Vrøvl af løse pietistiske Tanker« (II, 111), og Psalmedigteren Oldenburg i Sorterup, der prædikede »uden Orden, Klarhed, Liv, mere sigtende til »Angrebene paa vor allerhelligste Tro« (dog uden heftig Polemik), end til at give Troen Liv i Hierterne« (II, 121). Heller ikke den senere Biskop P. C. Kierkegaard (da i Pedersborg) følte Mynster sig tiltalt af. Han prædikede »søgt, barnligt (Meget om »de Smaa«), tildeels meget plebeiisk« (I, 249). — Om Bornholm skrev Mynster 1841 — aabenbart med Tilfredshed —, at »Partiets Meninger have kun fundet liden Indgang, og have for det Meste tabt sig« (II, 224).

4. Skønsmæssigt anslaaet omfattede de ovenfor omtalte Retninger tilsammen vistnok blot en Fjerdepart af Stiftets Gejstlighed, Resten synes mere eller mindre at have tilhørt Rationalismen. Det er af stor Vigtighed at holde denne Omstændighed for Øje, hvis man vil danne sig et paalideligt Billede af den faktiske Tilstand i Datidens Kirkeliv, saa meget desto vigtigere, som man endnu Gang paa Gang i Tale og Skrift møder Uda-

lelser, der vidner om, at for den almindelige Bevidsthed staar det, som om Rationalismen i den danske Kirke ca. 1840 stort set var overvundet ved Mynsters og Grundtvigs Virksomhed¹⁾. Denne Opfattelse er aabenbart ganske urigtig, og maaske paa intet andet Punkt tilkommer der Mynsters Visitatsdagbøger saa stor Betydning i historisk Henseende som derved, at de gør det muligt med stor Sikkerhed at korrigere en almindelig udbredt Misforstaaelse og naa til en rigtigere Opfattelse af de virkelige Forhold, Sogn efter Sogn, Herred efter Herred. Vel er det sandt, at man fra Mynsters Komme til Hovedstaden 1812 kan datere en ny Periode i dansk Kirkehistorie, og at der ved hans og senere Grundtvigs Indsats fandt en afgørende Kursændring Sted, men endnu i Mynsters Bispetid var Forandringen paa det religiøse Omraade aldeles ikke trængt saa stærkt igennem, som man ofte har troet, og især paa Landet stod store Dele af Præstestanden væsentlig upaavirket af det betydningsfulde Omslag, som havde givet sig til Kende i Hovedstaden og i Litteraturen. Vel værd at mærke er det endvidere, at dette ikke blot var Tilfældet ved Mynsters Tiltrædelse, men endnu i Begyndelsen af 50'erne. Mynster vedbliver nemlig stadig at udtale sig paa en saadan Maade om mange Præster, at man forstaaer, at de har været af rationalistisk Farve.

Dette Forhold har formodentlig iøvrigt ikke været noget særegent for Sjællands Stift, men gælder snarere hele Landet. Herpaa tyder f. Eks. Udtalelser i et Brev fra 1844 til Mynster fra Biskoppen i Aalborg Stift, Nicolai Fogtmann, der anker over, at mange Præster ikke havde »sand christelig Dannelse og Tro«, hvad han for en Del tilskriver den Omstændighed, at for en Snes Aar siden havde enhver Kandidat straks kunnet faa Præstekald, hvorved der kom »mange aldeles umodne Rationalister i Kirkens Tjeneste«²⁾. Eftervirkningerne heraf maatte følgelig spores langt ned i Tiden.

¹⁾ Hvor almindelig udbredt denne Opfattelse er, at Rationalismen 1849 »forlængst« havde udspillet sin Rolle, foreligger der et karakteristisk Eksempel paa i Højesteretssagfører Asmusens Replik i Arboe Rasmussen-Sagen (Højesteretsdommen i Arboe Rasmussen-Sagen med Bilag, 1916, S. 125).

²⁾ Af efterladte Breve til J. P. Mynster, 1862, S. 229. — At Mynster trods alt har ment, at Præsterne i Sjællands Stift stod noget højere end i Jylland, derpaa kan maaske tyde en Bemærkning som denne: »Præsten hører til det simpleste jydskes Slags« (I, 228).

Blandt de rationalistiske Præster i Sjællands Stift sad der vel hist og her meget gamle Mænd, der som den 78aarige Provst Korn i Vallensved (I, 47), Konsistorialraad Neess i Strøby (II, 36), Bergmann i Tjæreby (I, 139—40) og andre havde modtaget deres teologiske Dannelse i Slutningen af det 18. Aarhundrede, men bortset fra denne vistnok overvejende neologisk farvede Præstetype bestod Hovedmængden af den rationalistiske Retnings Repræsentanter af de yngre Slægtled af Præster, der som Studenter var blevet paavirkede ved Universitetet af Professorerne Claus Frees Hornemann og Peter Erasmus Müller og paa Pastorseminariet af Stiftsprovst H. G. Clausen.

Grundlaget for en Bestemmelse af disse Præsters Standpunkt findes dels i de direkte karakteriserende Bemærkninger, Mynster fremsætter, dels ved en Undersøgelse af de Temata, hvorover deres Prædikener var opbyggede. For den, der er nogenlunde fortrolig med Tidens homiletiske Ejendommeligheder, vil det ikke volde større Vanskelighed med det sidstnævnte Udgangspunkt at placere en Række Præsteskikkelser i den rette teologiske Sammenhæng. De talrige Prædikener, der omtales, med Fremhævelse af Kristus som Lærer og Forbillede, af Jesu »blide« Lære, om Fornuftens store Betydning som Vejleder paa det religiøse Omraade, om jordisk og himmelsk »Lyksalighed« som Livets Maal, om specielle moralske Lærepunkter for derved at opmuntre til »Dydens Udøvelse«, hvorved ogsaa almindeligt »Borgerheld« fremmedes, og om mange lignende Emner taler deres tydelige Sprog om, i hvilken Lejr de paagældende har hørt hjemme.

Da det er af ikke ringe Vigtighed til Belysning af hele Tiden at fremhæve dette Forhold, vil der være Grund til at anføre en Del Eksempler paa saadanne Prædikentemata, som Mynster har optegnet paa sine Visitatser:

»Jesu Religions Almindelighed« (I, 2); »Hvorledes vi som Christne, selv i trange Kaar, bør være rolige og tilfredse med Forsynets vise Styrelse« (I, 19); »Det Forhold, som efter Jesu Lære og hans Exempel bør bestaae imellem en christelig Religionslærer og christeligsindede Tilhørere« (I, 45); »Hvor godt og saligt det er med lærvillig Attraa at holde sig til Jesus, vor guddommelige, allerfuldkomneste Lærer« (I, 169); »1. Msket trænger for

at leve et sundt og lykkeligt Liv til Guds Ords a. Lys, b. Forbedring, c. Trøst; 2. et saadant aandeligt Liv er ikke til Hinder, men til Velsignelse i vort jordiske Kald« (I, 263); »Jesu Religions velgiørende Kraft til at fremme sandt Mskeheld, fordi den, opklarer Forstanden, forædler Hiertet etc.« (II, 22); »Xstendommens Fortieneste af den mskelige Fornufts Forædling og Oplysning« (II, 24); »Hvor vigtig og nødvendig Kundskaben om Jesu Lære er for os Msker« (II, 33); »Til det mskelige Livs Lyksalighed er Lærdommen om et guddommeligt Forsyn aldeles umistelig« (II, 65); »De sande Xnes lyksalige Tilstand her i Livet« (II, 88); »Uden Xstentro, Xstendyd og χ stelig Retskaffenhed er ingen sand χ sten Lyksalighed muelig« (II, 88); »Der gives ingen større Lyksalighed end den, en sand Christen eier« (II, 110); »Kierlighed til Gud og Næsten det bedste Middel til at opnaae den sande Lykke, som bestaaer i Forstands Oplysning, Hiertets Forædling og Pligters Opfyldelse« (II, 111); »Rigtig Religionserkiendelse er den største Viisdom; virksom Religionsøvelse Mskets største Værdighed og Lyksalighed« (II, 194); »Nogle Beroligelsesgrunde for os, naar vore Bestræbelser for at fremme det Gode synes os frugtesløse« (II, 196); »Det er et vigtigt Kald at være Opdragere for Efterslægten, og dette Hverv maa begyndes tidligt, naar det skal lykkes« (II, 209); »Hvortil den Forandring, vi nu see at være foregaaet i hele Naturen, maa opvække os, naar vi be-
tragte dette med χ steligt Sind« (II, 270).

Det Forhaandsindtryk, som saadanne Temata giver, bestyrkes i høj Grad ved en Gennemgang af de Domme, hvormed Mynster karakteriserer de enkelte Prædikener. Derfor fortjener ogsaa en Del af disse Udtalelser at hidsættes. Ikke sjældent hedder det om en Prædiken, der iøvrigt kunde have visse Fortrin, at den var »jævnt rationalistisk« (I, 245) eller »temmelig rationalistisk« (I, 103; II, 5) eller »det christelige Element fattedes næsten ganske« (I, 22). Strengere bedømmes ret ofte andre Prædikener ved Tilføjelsen: »ikke et ægte χ steligt Ord« (I, 8), »havde intet Christeligt« (I, 229), »ikke et χ steligt Ord« (I, 238), »ikke et dybere χ steligt Ord« (II, 102), »ikke eet eneste χ steligt Ord« (II, 28), »koldt og uden al christelig Fylde« (I, 40), »uden det ene Fornødne« (I, 83), »lang, rationalistisk Snak« (I, 176), »en

uendelig Væv af rationalistiske Moraliteter, uden χ stelig Fylde og sand Hiertelighed« (II, 36), »uden nogen christelig Ingredients« (I, 228), »uden χ steligt Element« (II, 196), »uden mindste χ stelige Dybde« (II, 253), »ikke eet Ord fra Xstendommens eller Hiertets Dybder« (I, 260), »ikke øst af Evangeliets Dybder« (II, 32), »ingen Spor af χ stelig Indsigt eller Følelse« (II, 111). I Samklang hermed staar det, naar Mynster med et Aars Mellemrum beretter om et Par Prædikener paa 1. Pinsedag: »Pintsefesten blev ikke omtalt« (II, 157) og »uden mindste Hensyn til Festen« (II, 183). Mere irriteret end i de ovennævnte Udtalelser lyder Tonen i Domme over andre rationalistiske Prædikener: »den sædvanlige Lire« (II, 22, 102) eller »sædvanlig rationalistisk, sløv og søvrig Tale« (II, 96) eller »tomt, tyndt, dumt, som jeg havde ventet, men mere »oplyst«, end jeg ventede« (II, 122), »tom, rationalistisk Snak om 1. Oplysning, 2. Dyd, 3. Guds frygt« (II, 118), »kort, tyndt, rationalistisk Væv om »Kierlighed, Retfærdighed og Helliggiørelse« (II, 243), »som sidst: Fornuft og Dyd, intet evangelisk Ord« (I, 277). Af og til tilspidises Mynsters Bemærkninger om saadanne Prædikener til en satirisk Pointe: en Præst prædikede over Temaet »Udslukker ikke Aanden«, men faar det Vidnesbyrd: »Aanden var dog udsukt; tomt og trivielt, uden χ steligt Gehalt« (II, 143); en anden prædikede »Meget om Naturen, Lidet om Historien, Mindre om Xstendommen« (II, 153), en tredie »Mere om Hedninge og Pharisæer, end om Xstendom« (II, 253).

Sammenstiller man Mynsters Udtalelser om de enkelte rationalistiske Prædikanter, kan man ikke være i Tvivl om, at han i mange Henseender har følt sig dybt utilfredsstillet af deres Forkyndelse, som han ofte bedømmer strengt. Men i god Overensstemmelse med, hvad der ovenfor er udviklet om hans Helhedsstandpunkt, bestræbte han sig altid for at se og fremhæve de ideelle Værdier hos denne Retning, og netop fordi han bestræbte den som et forberedende Trin, blot som en mere fattig og spinkel Kristendomsforstaaelse, der kunde udvikles til samme Fylde som hans egen, er hans Domme over den ofte tillige præget af Skaansomhed. Derfor kunde han sige om den ovennævnte Tale, der næsten helt frakendtes »det christelige Element«, at den dog var en »kraftfuld og forstandig Tale« (I,

22), og om andre lignende Prædikener hedder det: »løs moralsk Tale, uden Forbindelse med Texten, men nogle Steder, der kom med Alvor af en retskaffen Tænkemaade« (I, 144), »jævn, godmodig Tale, uden Hielp af χ stelige Forestillinger« (II, 272) eller om en Prædiken med Tema »At Guds frygt bereder os et gladere Liv«: »Themaet viser allerede, hvad man kunde vente sig; Alt høist overfladeligt og Foredraget smagløst, men det Hele dog maaskee ikke uopbyggeligt for Tilhørere, der ei forlange for Meget« (I, 266—7). Andre Domme peger i samme Retning: »temmelig rationalistisk og tørt, uden synderlig Logik, men dog en jævn sund Tale« (II, 5), »ret sundt og godt, men intet egentlig χ steligt Ord« (II, 23), »Prædikenen behagede mig mere end sidst, skøndt den ikke var øst af christeligt Dyb« (II, 131).

At det mere var Tidsomstændighederne, der havde paatrykt en Præst hans rationalistiske Grundpræg, end det var et Udtryk for hans personlige Ejendommelighed, understreges et Sted i Omtalen af Sognepræsten i Høje Taastrup M. B. Møllers Prædiken: »aldeles trivielt, intet Christeligt, hvorfor den skikkelige Mand ellers ikke synes at have Aversion, men han har i sin Ungdom ikke faaet Greb derpaa« (I, 269); og at der kunde finde en gradvis Udvikling Sted fra Rationalisme til en fyldigere Kristendomsbetragtning, antydes i en Dom som denne: »de χ stelige Elementer i Prædikenen havde ikke tilstrækkelig udviklet sig af det rationalistiske Svøb« (II, 145).

5. Udenfor de almindelige teologiske Rammer falder en mindre Kreds Præsteskikkelser af vidt forskellig Støbning. Der var blandt disse en Mand som den grundlærde Teolog, Dr. A. G. Rudelbach i Slagelse, der i en Periode havde staaet Side om Side med Grundtvig i hans Kamp for gammel-dags Kristendom, men siden skilt sig fra ham paa Grund af Uenighed om Betydningen af det apostolske Symbol. Han og Mynster stod med en vis Reservation overfor hinanden, men hans Prædiken 1849 om Kødets Opstandelse og det evige Liv karakteriseres dog saaledes: »ikke just gemytligt, temmelig tør dogmatisk, og megen Vægt lagt paa »Kiødet«, og Foredraget ikke smagfuldt; men dog en levende og kraftfuld Prædiken af en begavet og tænksom Mand« (II, 124). Endvidere kan nævnes Præsten J. C. Zahle

i Stillinge, som prædikede over det mærkelige Tema: »Hvad skal Kirken være for os? En Noahs Ark — et Sinai — et Thabor — et Phanuel — et Bethel.« Han maa have gjort sine Sager godt, thi Mynster skriver: »ikke affecteret, som jeg havde befrygtet, men virkelig sindrigt, smukt og opbyggeligt; Foredraget med Kraft og i god Smag« (II, 110). En højst forunderlig Fremtoning var ogsaa den af hegelsk Spekulation bjergtagne Mag. A. P. Adler i Hasle, som endte i Sindsforvirring og efter Mynsters Indstilling maatte afskediges 1845. Ved Visitatsen 1841 udtalte Biskoppen sig dog med forholdsvis Anerkendelse om ham. Vel var hans Prædiken over Treenigheden, bygget op over det saakaldte Comma Joanneum, et uægte Vers indskudt efter 1. Johs. 5, 7, ikke præget af dogmatisk Skarphed og Bestemthed, men som Helhed var det »en ret god Prædiken, fri fra alle Extravagancer, ret smukt skrevet« (II, 205—6), og i et Privatbrev fra samme Lejlighed udtaler Mynster sig med umiskendelig Sympati om Adler og hans Hjem¹⁾.

Mindre gunstig var derimod Mynsters Dom over den bekendte ortodokse Præst i Gyrstinge, Jørgen Thisted, med hvem han i Aarhundredets andet Aarti havde maattet dele Prædikerum i Trinitatis Kirke, og som siden gav ham adskillige Bryderier ved sit stridbare Forhold til Provst Bentzon i Ringsted. Mynster har aabenbart ikke følt sig tiltalt af ham; ved den første Visitats, 1837, indrømmedes det ganske vist, at der ikke mærkedes synderligt til »Extravagancer eller Effectmagerie«, men anden Gang, 1845, er Tonen skarpere: hans Prædiken bestod for det meste af »sødt klingende, hykkelske Phraser, fremførte med et Foredrag, der svarede dertil« (I, 241). »Et mislykket Genie« kalder Mynster et Sted²⁾ Digteren Nicolai Søtoft, Sognepræst i Præstø, siden i Øster Egesborg, og hans Prædiken karakteriserer han paa den lidet smigrende Maade: »hvad i Øvrigt Indholdet var, skal jeg ikke kunne sige; nogle χstelige Ord, nogle moderne Anskuelser, uden Orden eller Tankegang; uendelig langt; Foredraget ubehageligt og drævende« (II, 178).

¹⁾ Nogle Blade S. 421—2.

²⁾ Nogle Blade S. 419.

Interessant er det at se, at der kun en eneste Gang forekommer en Hentydning til Søren Kierkegaards Indflydelse paa Præstestanden. Det er i Omtalen af Præsten Kaae i Tikøb, om hvis Prædiken der 1853 siges, at den indeholdt »S. Kierkegaardske Overdrivelser, og Foredraget saa jagende og med saadan Spektakel, at man Intet kan samle eller klare; det er nok heller ikke klart for ham selv,« men der tilføjes, at han i personlig Omgang virkede mere tiltalende (I, 85).

6. Blandt de mange forskellige Præstetyper, Mynster kom i Berøring med, maa endelig tilsidst omtales to mindre Grupper, der vel ikke ved teologisk Syn, men ved deres personlige Forhold kan udskilles fra de øvrige.

Gennem lejlighedsvis Omtale i Mynsters Visitatsdagbøger faar man et levende Indtryk af, hvorledes den ubemærkede, fra det urolige Verdensliv afsondrede Tilværelse, som mange datidige Landsbypræster førte, kunde virke uheldigt ind paa deres hele Sjælstilstand. Virkelig eller indbildt Sygelighed i Forbindelse med alt for rigelig Tid til at pleje alskens Særheder kunde ikke sjældent forvandle saadanne Præster til typiske Originaler. Dette var f. Eks. Tilfældet med Præsten Svendsen i Krummerup, der beskrives som »saa hypochonder, at han ofte er forvirret i Hovedet« (I, 42), og med Præsten Aldewelt i Bloustrød, som var »hypochonder og confus«, aldrig kom ud — ikke en Gang i sin Have — og aldeles intet bestilte; selv Kirkebøgerne førte han ikke, da han havde faaet den Tvangstanke, at han ikke kunde skrive, skønt han i Virkeligheden skrev meget godt (I, 96). Ogsaa om Provst Mehl i Raklev hedder det, at han kun tænker »paa sig selv og sin, formeente eller virkelige, Sygelighed« (II, 23), og om Præsten Voss i Asnæs, der skildres som sær og hypokonder, siges det, at han vel havde Sans for at læse og købe Bøger, men ganske vist kun af den Slags, der henhører til »Lecture« uden mindste Hensyn til virkeligt Studium, og alt flød i den vildeste Uorden i hans Hjem (II, 77). En stor Særling var ogsaa den tidligere nævnte Konsistorialassessor, Dr. theol. Østergaard paa Sjællands Odde, der aabenbart ikke interesserede sig synderligt for sin Præstegerning — hans Prædiken ved Bispevisitatsen 1839

varede kun et Kvarters Tid og karakteriseres som »Væv, uden mindste Sammenhæng«. Ved næste Visitats var han endog bortrejst og lod i det hele Embedet passe af en personel Kapellan (II, 85).

Værre stod det dog til med de Præsteskikkelser, der maatte betegnes som mere eller mindre uværdige. Flere af disse var aabenbart gamle Mænd, som var ganske rustificerede og nedsunkne i en mærkelig Tilstand af Sløvhed, ofte ogsaa stærkt forfaldne. Til Dels staar dette i Forbindelse med Datidens vanskelige Pensioneringsforhold, der nødte mange Præster til at blive sid-dende i deres Embeder, længe efter at de havde mistet al Kraft og Aands-friskhed. Som Type paa en saadan ganske rustificeret Præst, hvem Tiden var løbet fra, kan vistnok nævnes den 74aarige Sognepræst i Ramløse og Annisse (i 40 Aar) Lars Nielsen, der vel var en retskaffen Mand og punktlig i sine Forretninger, men ikke begavet og frastødende i Omgang. Han ka-rakteriseres som aflægs, hans Prædiken som kedsommelig Snak i et ked-sommeligt svagt Foredrag, hans Katekisation som slet, og Menighedstil-standene som meget utilfredsstillende (II, 241—2).

Virkelig forærgelige Præsteskikkelser var den 72 Aar gamle, næsten blinde Sognepræst Nyboe i Fodby, der tilmed var forfalden (I, 49), og den 81aarige stokdøve Sognepræst i Svallerup, Th. Edsberg, som havde ført et uværdigt Liv og indtrængende opfordredes af Biskoppen til at tage sin Afsked (II, 31). Hans Kapellan Mehl var det heller ikke stort bevendt med — ganske vist hed det sig, at han i den senere Tid havde »taget sig op«, men Biskoppen maatte i den Anledning spørge sig selv: »hvordan har han da været tilforn« (II, 31)? Om Præsten Knudsen i Rønnebæk siges det 1841, at det stod daarligt fat »i Kirke, i Huus, i Levnet, og i Forholdet med Menigheden«. Skønt man stadig frygtede Klager over ham, sad han der endnu uden Kapellan 1849, »ganske aflægs og sløv«, ja, fik endog Lov til at blive i Embedet til sin Død 1855 (II, 194). Et meget verdsligt Ind-tryk gjorde den 86 Aar gamle Sognepræst i over 50 Aar i Aaker paa Born-holm, Peder Thomesen Balle, der vel i sin Ungdom havde tilegnet sig nogle Kundskaber, »skiondt det ogsaa heri er vanskeligt at kiende Sandhed fra Vind«. Hans Vandel indgød »ingen Agtelse«, han yndede Vinteraftener at

sidde og spille Trekort med Bønderne og antog slette Konfirmander fra andre Sogne (II, 219). Ikke meget bedre stod det til med Præsten i Jungshoved Jørgensen, der var bekendt »for lav og smudsig Gierrighed«, og i hvis Prædiken »en temmelig stærk Tendents til det Timelige syntes at kunne spores« (II, 170), og med den 60aarige Niels Frederik Sørensen i Vejtlø, en gammel Chinapræst, »en Præst af det nu sieldne Slags, raa og verdslig«, der dog kunde prædike og katekisere med en vis brutal Kraft og var meget anset i Menigheden paa Grund af sin Hjælpsomhed i praktiske Forhold (II, 192). Ogsaa om Præsten Kannevorff i Butterup siges det, at han besad Gaver som Prædikant, men iøvrigt var han magelig og raa i sit Væsen, bandede og havde i ti Aar forsømt Altergang (II, 264). Med en usædvanlig Skarphed taler Mynster om den tidligere Stiftsprovst, siden Sognepræst i Ballerup Hans Engelhart, hvis daarlige Prædiken dadles, og hvis hele »uduelige, forsømmelige og ligegyldige Embedsførelse« lastes (I, 262). Derimod er der Glimt af Ironi i Mynsters Beskrivelse af Tilstanden i Blidstrup Præstegaard (II, 246—7). I den uhyggelige Præstegaard lugtede alt af Tobak og Brændevin, og Præsten, Hilde, »skaber sig saaledes, at man maa troe, han drikker« (en Bemærkning, der »bekræftede sig«). Skønt han selv havde ladet sine fleste Børn vokse op uden Opdragelse, — just i de samme Dage indgik baade en Søn og Datter af ham Mesalliancer —, valgte han ejendommeligt nok at prædike over Temaet: »Nogle faa vigtige Klogskabsregler med Hensyn til en fornuftig og χ stelig Børneopdragelse«! Biskoppen har dog ikke følt sig synderligt opbygget af denne Prædiken, thi han skriver: »lutter daarligt Sludder; ikke et χ steligt Ord. Foredraget: hvert Ord et Skriig, uden Forbindelse med de andre Ord«. Ved Visitatsen ni Aar senere viste Præstens aandelige Kvalifikationer sig ikke i et skønnere Lys, men hans moralske Forhold skulde have bedret sig, og Luften i Stuerne syntes »noget renere«.

Med saadanne Forhold som Baggrund forstaar man, at Mynster af og til kan udstøde Hjertesuk over, at det ikke var let at faa uduelige og uværdige Præster fjernede. Allerede 1839 udtaler han i et Brev sin Bekymring i saa Henseende, fordi det er saa vanskeligt at fremskaffe direkte juridiske

Beviser, hvorfor Præster, der fører et forargeligt Levned, i Tillid hertil vandrer »meget trygt frem paa deres egen Veie¹⁾; og i sine Livserindringer klager han bittert over, at Regeringen yder Biskopperne saa ringe »Soutien« selv ved Overholdelsen af de klareste Anordninger, og at det navnlig er tungt, »at man næsten intet Middel har til at befrie Kirken for uværdige, forargelige Præster og Skolelærere, i det de strenge juridiske Beviser næsten stedse mangle, især ved Domstolenes Sløvhed, hvor den juridiske Konst for saa stor en Deel kun anvender sin Skarpsindighed paa at finde Udflugter for slette Subjecter«²⁾).

7. Biskoppens undersøgende Virksomhed overfor Præsternes Embedsførelse maatte ved Visitatsbesøg i Følge Sagens Natur væsentlig samle sig om en Prøvelse af deres Prædiken og Katekisation. For mangen en Præst har det næppe været uden en vis Følelse af Ængstelse at tænke paa, at han skulde have en Mand som Jakob Peter Mynster til at sidde under sin Prædikestol og bedømme sin Prædiken; havde han kendt de uforbeholdne Domme, Mynster har indført i sine Visitatsdagbøger, vilde hans Beklemthed ikke være blevet mindre. Gennem disse mange Prædikenbedømmelser mærker man klart nok, baade at Mynster selv var en fremragende Prædikant og tillige en Mand, der fra sine unge Dage indgaaende havde beskæftiget sig med Prædikenens Teori, som man blandt andet kan se af hans allerede i Spjelleruptiden udarbejdede Afhandling »Bemærkninger om den Konst at prædike«.

En Undersøgelse af Mynsters talrige Karakteristiker af Prædikanter udfylder paa lærerig Maade — baade positivt og negativt — Billedet af hans homiletiske Ideal. Han har haft en fint mærkende Forstaaelse overfor alle Sider ved en Prædiken, har agtet nøje baade paa dens Indhold og Form ikke mindre end paa Talerens Fremtræden, Foredrag og Organ. Med sikkert Instinkt har han hørt den ægte Klang overalt, hvor en ærlig Overbevisning gav sig til Kende, om end Formen kunde være ufuldkommen og

¹⁾ Breve, 1860, S. 186.

²⁾ Meddelelser S. 244—5.

Indholdet spinkelt, og enhver falsk Tone har øjeblikkeligt skurret i hans Øre¹).

Det har sikkert ikke været let i alle Henseender at tilfredsstille Mynsters Fordringer til en Prædiken. En fuldt ud anerkendende Karakteristik som denne: »en skøn, levende, *χ*stelig Prædiken i et kraftfuldt Foredrag«, som blev Præsten Lorck i Hvedstrup til Del (II, 284), hører til de store Sjældenheder; i Almindelighed fældes en overvejende positiv Dom kun med mere eller mindre væsentlige Indskrænkninger. Hvad Indholdet angik, ønskede Mynster, som ovenfor vist, at dette skulde være positivt kristeligt, men denne Bestemmelse alene var ikke tilstrækkelig. Indholdet skulde være fremstillet saaledes, at det fik en gribende Karakter, være indtrængende og levende fremsat, formaa at tale baade til Følelse, Vilje og Forstand²). Ejendommeligt nok er det at se, hvorledes den Mand, som man har ment at kunne karakterisere blot som »en klog og overlegen, fornem og intelligensstolt Prælat«³), Gang paa Gang netop anker over, at en Prædiken var »kold« (I, 49), »tør og kold« (I, 238), »aldeles uden Varme« (I, 218), »manglende Kierlighedens Varme« (I, 277), var fremsat »koldt og abstract«, med »en vis Forstands-Fornemhed« (II, 132), »dødt og koldt« (II, 157), »tyndt og koldt« (I, 171, 173), »ulasteligt, men koldt og tørt« (II, 179), »klart, forstandigt, trivielt, iiskoldt« (II, 215). Dette gælder ikke blot rationalistisk Forkyndelse, men ogsaa positivt farvet (I, 148), og han dadler hos nogle, at der er mere Tilbøjelighed »til Strenghed, end til Mildhed og Varme« (I, 43), eller at de prædiker »mere straffende end indbydende« (I, 99). Omvendt er det en stor Ros i hans Mund, naar han om en Prædiken fremhæver, at

¹) Saaledes havde han tydeligt paa Fornemmelsen, naar en Præst pyntede sig med laante Fjer eller fandt det passende at diske op med gamle Sager. Af og til kunde Mynster næsten med Vished godtgøre, at det var en Prædiken fra en tidligere Provste- eller Bispevisitsats, som nu gik igen; man mærkede da, at det var »forgiemte Sager« (I, 98, 111; II, 253). Undertiden maatte han nøjes med en Formodning om, at man stod over for et Laan fra en eller anden Postil (I, 50; II, 212). En enkelt Gang hedder det: »maaskee en Andens Prædiken fra de oplyste Tider, men Foredraget dog saa naturligt, som om det var hans Eget. (Han skal stedse bruge gamle Prædikener)«. (II, 170—1, jvfr. II, 195).

²) Saaledes havde Mynster allerede i Spjellerup-Tiden gjort sig til Talsmand for, at en Prædiken skulde »trænge ind i Hiertet, og bevæge det *hele* Menneske« (Blandede Skrifter I, 91).

³) P. Munch, Det danske Folks politiske og nationale Gennembrud (1830—1848), 1904, S. 54. Om Mynsters paastaede »Fornemhed« jvfr. hans Meddelelser S. 14, 41.

den var »med inderlig Følelse« (II, 189). Prædikenen skulde give Udtryk for en levende Helhedsanskuelse, maatte ikke være »tør« (I, 19), »keed-sommelig« (I, 14), »trivial« (I, 85) eller »overfladelig« (I, 266). Derfor kan Mynster et Sted sige om en Prædiken, at den vel var en »simpel, men indtrængende, alvorlig Prædiken, som ikke kunde forfeile sin Virkning« (II, 226), og om en anden: »sunde Ord, foredragne med Liv og Hiertelighed, om end Logik og Æsthetik kunde have Noget at erindre« (II, 98).

Den personlige Grebthed af Forkyndelsens Indhold maatte dog efter Mynsters Opfattelse ikke udelukke den alvorlige tankemæssige Bearbejdelse af dette. En Prædiken kunde ogsaa være »vel personlig« (II, 193), og skarpt kritiserer han hos Vækkelsesprædikanterne, at de ikke forbereder sig ordentligt, men overlader sig til Aandens umiddelbare Indskydelser, — »Conventikel-Snak uden Orden« (I, 68). Omvendt tales der flere Steder rosende om »en vel udarbejdet Prædiken« (I, 47) eller »en grundig, vel udarbejdet Prædiken« (I, 186). Ganske særlig lægger Mynster Vægt paa en logisk Opbygning af Prædikens enkelte Dele. Havde han i sin Tid i Afhandlingen »om den Kunst at prædike« følt sig kaldet til at drage til Felts mod den herskende Mode at komponere en Prædiken alt for skabelonmæssigt efter et stramt, skolastisk Skema¹⁾, fik han som Biskop langt mere Anledning til at klage over manglende Tankeklarhed i de Prædikener, han hørte. Med noget varierende Styrke vil man talrige Steder finde Betegnelser som »tør og vrøvlsom, ingen Disposition« (I, 5), »uklar og vrevlsom« (I, 215), »tørt, vrevlsomt, aldeles uklart og upopulært« (II, 53), »det uklare Vrev« (II, 55), »uden ordentlig Tankegang, og næsten uden Sammenhæng med Texten« (I, 8), »uden Klarhed, idelige Repetitioner« (I, 30), »uden synderlig Logik« (II, 5), »megen Vidtløftighed, ingen Stringents« (II, 58), »lutter Sludder« (II, 58), Præsten er »en skikkelig Mand, men Prædikenen var noget Sludder« (II, 217), »jammerlig Snak, uden Orden og Eftertanke, endsige Grundighed og Xstelighed« (II, 65), »lutter løs Snak uden mindste Plan eller Orden« (II, 88). Disse Anker kunde imidlertid ikke blot rettes mod ringere Prædikanter, ofte af den rationalistiske Skole, men selv mere

¹⁾ J. P. Mynster, Blandede Skrifter I, 105 ff.

fremragende Mænd dadles for lignende Svagheder. Om Dr. Kalkar hedder det saaledes: »smukt og hierteligt, men ingen Tanke-Udvikling« (I, 114), og om Provst J. H. Lauthrup: »levende, smukt og godt, men kunde have været noget klarere« (I, 118). Tilbøjeligheden til at forsømme Arbejdet med den logiske Disponeren af Prædikenerne synes isøvrigt snarere at være tiltaget end aftaget i Mynsters senere Bispeaar og fik ham en Gang (1845) til med et Suk at udbryde: »Skade, at Orden og Klarhed saa ofte savnes hos de yngre Prædicanter« (I, 225).

Paa Baggrund af Kravet om klar Disposition maa man ogsaa se Mynsters Uvilje mod al Sammenblanding af forskelligartede Elementer i en Prædiken. Forkyndelsen skulde samle sig om de religiøse og etiske Sandheder, ikke være et Konglomerat af alle mulige Emner, som det hedder et Sted: »Alleslags, Politisk og Religiøst, Offentligt og Privat, mellem hveranden uden ret Orden og Klarhed« (II, 95), eller mere lakonisk et andet Sted: »Et Nummer af »Bondevennen«, høist keedsommeligt i et ynkeligt Foredrag« (II, 145). En tredje Prædiken var en vidtløftig »Potpourri« (I, 142), en fjerde bestod af »gamle, visne Blomster, løst sammenfødte« (I, 139), en femte havde vel »enkelte Blomster, men ingenlunde samlede til en Krands; ingen Orden og ingen Dybde« (II, 105). En Prædiken burde løfte Blikket opad og maatte ikke blive hængende i lutter jordiske Foreteelser. Derfor kan Mynster finde Anledning til om en Prædiken, der behandlede Prædikantens Glæder og Sorger, spydigt at bemærke: »Sorgerne vare fornemmelig Præstens verdslige Forretninger — en Prædiken i alt Fald for Cancelliet« (I, 272).

Ogsaa med Hensyn til den Form, hvori Forkyndelsens Indhold burde iklædes, kan man gennem Mynsters Domme saa at sige aflæse hans Krav. Som han selv var en betydelig Stilkunstner, der paa sit Omraade har udformet en klassisk Prosa, saaledes fastholdt han ogsaa overfor andre, at en Prædiken burde fremtræde i en ganske bestemt Stil, forskellig fra den, der hørte hjemme i andre litterære Frembringelser. Sproget i en Prædiken burde ikke synke ned til det platte eller til keedsommelig Tale fra Dagliglivet (I, 195); heller ikke maatte det være et abstrakt, tørt »Bogsprog« (II,

14), og endnu mindre moderne »Skiønsnak«, poetiserende Vendinger uden den sande Popularitet (II, 14; I, 241). En Prædiken skulde være affattet i en klar og naturlig Stil, der ikke manglede »Fynd« (I, 241; II, 22); den maatte nok have et vist poetisk Skær over sig, men burde fremfor alt fremtræde »med kirkelig Fylde« (I, 237; II, 95).

I god Overensstemmelse hermed hører man da ogsaa Mynster dadle forskellige Prædikener, der iøvrigt var skrevne i et smukt Sprog, men ikke »i den rette Tone« (II, 209), »den rette Prædiketone« (I, 272), med »den rette Salvelse« (II, 117). Som oftest drejede det sig om Prædikanter, der ved at anvende et blomstrende Sprog troede at kunne gøre særlig Indtryk paa Tilhørerne. Karakteristisk i saa Henseende er Dommen 1837 om Jørgen Thisted: »Sproget var dog kun det moderne Poesie-Sprog, altsaa upopulairt og uden Fynd« (I, 241), og især Udtalelserne om Sognepræsten i Store Magleby, Psalmedigteren H. A. Timm (I, 124). Første Gang — 1836 — hedder det: »varmt og livfuldt, men det Hele for broget; de mange, tildeels søgte, Billeder og Fortællinger sammenholdes ikke ved Tænksomhedens Baand, ordnes ikke af en ægte Smag. Mere Klarhed og Simpelhed vilde skaffe Talen mere Indgang, eller dog mere Frugt«; anden Gang lyder Dommen skarper: »af de mange blomstrende og følsomme Tirader vare nogle smukke, nogle flau«, og tredie Gang erkendes vel det hjertelige og tiltalende i Prædikenen, men det dadles, at der var »ogsaa endeel løs Omflakken«.

Andre igen prædikede for tørt og abstrakt, og med stor Uvilje saa Mynster især paa, at moderne Fremmedord indblandedes i Prædikensproget. Ikke faa Steder har han opnoteret saadanne Ord og Udtryk, som han fandt det forkasteligt at bruge paa Prædikestolen. Saaledes bemærker han en Gang, at »Ord som »Naturretten« indblandedes« (I, 49), andre Steder, at forskellige Præster havde talt om »Mineralier« (II, 131), »demoraliserede Nationer« (I, 178), »Capital« (II, 187), »endog Ordet »Autoritet« forekom« (II, 14), ja, i en Notits fra Aarby hedder det: »endog »en Dæmon« havde indsneget sig« (II, 32). Antagelig har Mynster ment, at den Slags Udtryk baade brød Prædikenens kirkelige Stil og kunde give Anledning til Mis-

forstaaelser, især hos landlige Tilhørere. I Sammenligning med de poetiserende og moderniserende Præster var de, der forsaa sig til den modsatte Side, aabenbart i Mindretal, men ogsaa saadanne fandtes, hvis Prædikenform prægedes af det »plebeiske« (II, 19). Om enkelte Præster siger Mynster saaledes, at de prædikede »i en vis Conversations-Tone« (II, 174, 134), og P. A. Fenger dadlede han, fordi hans Sprog var en mærkelig Blanding af »prophetiske Udtryk« og »platsiellandske Talemaader« (II, 119—120).

Selv et lødigt Indhold, en gennemtænkt Disposition og en afrundet Form kunde dog ødelægges eller skæmmes af et uheldigt Foredrag¹). Paa dette Omraade, hvor saa meget afhæng af den enkeltes naturlige Anlæg og Takt, er det vanskeligere at uddrage bestemt formulerede Regler af Mynsters kritiske Bemærkninger. Saa meget er dog tydeligt, at han i denne Henseende vistnok kun sjældnere havde Grund til at være fuldt ud tilfreds. Helt mangler der dog ikke Eksempler herpaa, som naar han af og til skriver, at en Prædiken blev foredraget »med Frihed, Liv og Kraft« (II, 150, 177, 193), »med Frihed og mandig Kraft« (II, 26), eller at Foredraget var »frit, kraftigt og levende« (I, 268), eller Prædikenen »foredraget med særdeles gode Gaver, med Frihed, Kraft og Smag« (II, 57). Netop disse tre Begreber: Frihed, Liv og Kraft er Grundpillerne i Mynsters Opfattelse af det gode Prædikenforedrag og antyder indirekte de Punkter, paa hvilke de fleste Prædikanter forsaa sig. Som Mynster selv, endog i sin høje Alder, prædikede aldeles frit uden Støtte i noget skriftligt Hjælpemiddel²), saaledes ansaa han det i Almindelighed for et naturligt Krav, at en Prædikant ikke maatte være bundet til Papiret. Ikke sjældent træffer man i hans Visitatsdagbøger Bemærkninger som: »af Papiret« (II, 33, 63), »af Papiret, ikke af Hiertet« (II, 36), »læstes med Briller af Papiret« (II, 32), »Ordene stødes

¹) Hist og her findes ogsaa Notitser om, hvor længe Præsterne prædikede ved Visitatsen, naar der var noget at bemærke i den ene eller anden Retning. Ivrige Vækkelsesprædikanter kunde have vanskeligt ved at sætte en Grænse for deres Talestrøm — Mau f. Eks. prædikede $1\frac{1}{2}$ Time (I, 159) —, flere rationalistiske Præster kunde omvendt kun faa deres Tanker til at slaa til for et Kvarters Tid (I, 206; II, 85). Et Par Gange hedder det: »Prædikenen var uanstændig kort« (II, 24) og »overmaade kort og overmaade tyndt« (II, 33).

²) Efter Meddelelse til Udgiveren af de S. XXXVII nævnte Brødre Dahl, der i deres Studenterdage oftere havde haft Lejlighed til at høre Mynster prædike i Slotskirken.

frem, hvilket sædvanlig skeer, hvor Prædikenen læses af Papiret« (I, 12, 23), »Foredraget noget monotont, som tildeels hidrører fra, at han læser sin Prædiken, hvilket han ellers gjør med Anstand« (I, 89), »Foredraget . . . skulde være kraftfuldt og frit, men da det dog var bundet til Papiret, fremkom idelige Fortalelser« (II, 58) o. l.

Netop den sidst anførte Ytring viser Grunden til Mynsters Uvilje mod at benytte Prædikenedskrifter ved det mundtlige Foredrag: at det mistede det naturlige Liv og Kraften, men ogsaa de Prædikanter, der talte frit, kunde give Anledning til Kritik, som det f. Eks. ses af en fint nuanceret Bemærkning: »Foredraget vel frit, kraftigt og levende, men Friheden vel hurtig, Kraften vel legemlig, Livet vel uroligt« (I, 268). Undertiden anker Mynster over, at Talere med et kraftigt Organ og et livfuldt Temperament havde Vanskelighed ved at holde sig indenfor de rette Grænser. Den bekendte Opvækkelsesprædikant Willemoës i Herfølge beskyldtes saaledes for i sine senere Aar at tale i en »hylende Matros-Tone« (I, 68); andre dadles for deres »smagløse, skrigende Foredrag« (I, 142), eller at de »fordærver Alt ved et meget smagløst Foredrag« (II, 12), eller: »i Foredraget var Kraften misbrugt, og udartede ofte til Skraalen« (II, 30), »den stærke Stemme misbrugt ved Skrigen og slet Declamation« (I, 222) og »mere stærkt, end kraftigt« (II, 234).

Almindeligere var dog Klagen over den modsatte Yderlighed, et alt for svagt Foredrag. Ofte forekommer Domme som: »Foredraget en slæbende Monotonie« (I, 49), »Foredraget svagt og usikkert« (I, 206), »Foredraget svagt og dødt« (I, 219; II, 23), »monotont og keedsommeligt« (I, 194), »svagt og utydeligt« (I, 251), »daglig Snak, Foredraget afbrudt af idelige Pauser« (I, 195), »just ikke med Salvelse« (I, 200). Særlig grelle Tilfælde karakteriseres paa følgende Maade: »Foredraget en søvrig Mumlen, afbrudt af en idelig Rømmen, som endog kommer midt i Ordene« (II, 31), »Foredraget snøvlede, dødt, ofte uforstaaeligt« (II, 53), og »Foredraget ganske som daglig Tale« — en Bondekone sagde om vedkommende Prædikant, at naar hun hørte ham prædike, »saa var det, som om hun hørte sin Rok snurre« (II, 118)!

Men ogsaa paa de Præster, der kunde styre den rette Kurs mellem for megen og for liden Kraftudfoldelse, lurede en alvorlig Fare: Affektationen. Faa Ting synes i den Grad at have været Mynsters sobre Natur og fint udviklede æstetiske Sans imod, som naar han mødte Vidnesbyrd om denne Svaghed. Nogle Eksempler kan belyse dette: i forholdsvis afdæmpet Form hedder det om nogle Prædikanter, at deres Foredrag for en Del vanhelledes ved »en unaturlig Skielven i Stemmen« (I, 43), »Foredraget frit, men ikke uden Affectation« (I, 85) eller »skrigende og affecteret« (II, 239), »fordærvet ved et uroligt Foredrag, som søgte at være levende uden at have naturligt Liv« (II, 262); men jævnlig er Klangens skarpere: »Foredraget saa affecteret, at man kun kunde forstaae Lidet af Prædikenen« (I, 139), »et utaaelig drævende Foredrag«, »affecteret Høitidelighed« (I, 130), »Foredraget saa affecteret, at man Intet kan samle, og al Virkning forfeilet« (II, 152), »Stemmen kraftfuld og i sig selv sonor, men han fordærver Alt ved et meget smagløst Foredrag« (II, 12), »Foredraget affecteret, og i den sletteste Drævetone, med emphatisk Eftertryk paa hveranden Stavelse« (I, 215), »det afskyelige, affecteerde Skraal kunde ikke dække den indvortes Tomhed« (II, 56), og »Intet sundt og naturligt, og i det frie Foredrag har han vænnet sig til en skielvende Brægen, som er ganske utaaelig« (II, 259).

De her anførte og mange lignende Domme viser, at Mynster har været en usædvanlig opmærksom Tilhører, naar han havde taget Plads under en Præsts Prædikestol. Han har formaaet at danne sig et afrundet Helhedsindtryk, og han har haft et skarpt Blik for alle Enkeltheder. Talrige lejlighedsvis Smaabemærkninger om Prædikanternes Organ, Udtale, Holdning — »en utaaelig skrigende, og dog pibende Kierlinge-Stemme« (I, 216), »endeel eensformige, sødladne Gebærder« (II, 251), »Foredraget temmelig . . . slæbende og flæbende; »mai, dai, Jor'ene« (II, 32) — viser, at Opmærksomheden for Hovedsagen ikke har sløvet Iagttagelsesevnen overfor det mindre væsentlige.

Forøvrigt har Mynster som Biskop Gang paa Gang haft Lejlighed til at blive stillet overfor snurrige Skikkelser, hvis hele Optræden paa en Præ-

dikestol maa have frembudt et højst paafaldende Syn. Et Par Eksempler, der kunde forøges med adskillige andre, fortjener at anføres her. 1842 visiterede Mynster hos Præsten Oxholm i Jyllinge, af hvis Prædiken han sammenfatter sit Indtryk i disse Ord: »saa tomt og løst, som mueligt; ikke eet opbyggeligt Ord. Prædikenen blev koldt oplæst, hvorved den lange Mand stedse maatte staae med bøiet Ryg. Han katechiserede ogsaa slet, saa slet næsten, som jeg ikke har hørt nogen anden Præst katechisere« (II, 278). Et lignende Indtryk gjorde ogsaa Præsten Struch paa Refsnæs 1847. Han prædikede over »Xstendommens Fortieneste af den menneskelige Fornufts Forædling og Oplysning« og fik som Vidnesbyrd: »Foredraget var en sagte Mumlen, som blev endnu utydeligere derved, at Næsen var bukket ned i Papiret. Jeg opgav derfor ganske at høre efter, og det var vist heller ikke værd. Noget hørte jeg om »den praktiske Fornuft«. Prædikenen var uanstændig kort. Katechisationen var noget taaleligere, skøndt derfor ikke god« (II, 24). Som Modsætning hertil vil det være rimeligt at anføre Dommen over Sognepræst Andresen i Kjeldby, han synes nemlig i flere Henseender at have været en Virkeliggørelse af Mynsters Ideal af en Landsbypræst: »en særdeles god Prædiken, simpel, men vel gennemtænkt, og meget klart, sundt, χ steligt og forstandigt; ogsaa Foredraget jævnt, men klart. Jeg kunde ønske en Postil til Forelæsning i Landsbykirker af denne Mand« (II, 52).

8. Kirkevisitatsens anden Hoveddel foruden Prædikenen var Katekisationen med Pastoratets konfirmerede Ungdom, en Overhøring, der blev foretaget dels af Præsten, dels af Biskoppen. Den havde til Formaal at skaffe Klarhed over, om de Unge paa behørig Maade var oplært i Kristendomskundskab, havde tilegnet sig det fornødne Lærebogsstof og nogle Psalmer, og om de viste Forstaaelse for Indholdet.

Paa dette Omraade gjorde der sig meget store Forskelligheder gældende. Som almindelig Regel kan vistnok fastslaaes, at Ungdommen i Købstæderne stod langt tilbage for Landsbyungdommen i Kristendomskundskab (I, 19). Derfor noterer Mynster med særlig Tilfredshed, naar han i en Køb-

stad havde oplevet at se, at »Endeel af de bedre Classer traadte frem« paa Kirkegulvet (I, 89), eller, som det siges efter en Visitats i Hillerød: »jeg havde den Glæde at see et smukt Antal unge Mennesker af de anseetere Familier, over hvis Savn her mine Formænd have klaget«, men rigtignok hedder det ogsaa her: »Ungdommen af Almuen svarede meget godt, og viste Følelse ved hvad der blev sagt; de Fornemmere stode, som sædvanligt, tilbage mod Hine« (II, 9). En Undtagelse i denne Henseende dannede Kallundborg 1847, hvorom der siges: »Ungdommen af de forskellige Stænder svarede saa færdigt og eftertænksomt, som jeg ikke veed at have fundet det i nogen anden Kiøbsted« (II, 19).

Med Hensyn til Katekisationens Indhold er det af Mynsters Udtalelser klart nok, at han først og fremmest krævede Kundskabsstoffet efter »Lærebogen«, d. v. s. Biskop Balles fra 1794 anordnede »Lærebog i den Evangelisk-christelige Religion«, nøjagtigt og bestemt tilegnet. Det glædede ham, naar han et Sted opdagede, at de Unge kendte mere til det nye Testamente »end blot til de Steder, som ere anførte i Lærebogen« (I, 137), men han ytrer Utilfredshed, naar han saa, at en Præst havde bygget Konfirmandundervisningen op paa sin egen Maade, som det hedder en Gang, at Ungdommen i Stillinge manglede baade Kundskab og Eftertanke: »Præsten . . . fik Svar, da han lod Es. 53 oplæse, og foretog endeel udenfor Lærebogen; hvorimod Ungdommen kun er lidet fortrolig med denne« (II, 110, jvfr. I, 204).

Men krævede Mynster end nøjagtigt Kendskab til Lærebogsstoffet, var han paa den anden Side en ikke mindre bestemt Fjende af den blotte mekaniske Udenadslæren, som var saa almindelig i Tiden. »Lidt for megen Ramsen« (I, 38), »Præsten katechiserer med Bogen i Haanden, og lader Børnene ramse« (I, 30), »Ungdommen kunde opramse Lærebogen, men uden Eftertanke og Liv« (II, 157, jvfr. II, 33, 118) o. l. er en meget hyppigt tilbagevendende Dom, og atter og atter klager han netop over, at der manglede »Eftertanke og Omløb i Hovedet« (I, 128). Det er derfor en stor Ros, naar han siger om en Landsbys Ungdom, »at man saae, at den var vant til, ikke at ramse, men at svare med Eftertanke« (II, 14).

Stort set faar man det Indtryk, at Mynsters Tilfredshed med Kristen-
domskundskaben ikke har været overvældende, og at Landsbyungdom-
men som Helhed har vist sig temmelig træg¹). Det kan vistnok gælde som
en Sammenfatning af Tilstanden de fleste Steder i Sjællands Stift, hvad
Mynster skrev efter Visitatsen i Borre 1838: »Ungdommen svarede ikke
ilde, naar man kunde faae Svarene pressede ud af dem; men her, som
i alle de tilgrændsende Menigheder, savnes Lyst og Munterhed« (II, 55,
jvfr. I, 125). Saare ofte gentager han om forskellige Sognes Ungdom, at
den er ikke uvidende, men søvniq, og at man maa »trykke« Svarene ud (II,
73). Hertil kan naturligvis ogsaa have bidraget den Skyhed, som den
jævne Landbefolknings Ungdom naturligt maatte føle ved pludseligt at
blive stillet Ansigt til Ansigt med en saa imponerende Skikkelse som Biskop
Mynster. Endelig finder dette Forhold til Dels sin Forklaring i en rent
praktisk Omstændighed: Mynster var, især i sine sidste Aar, ikke helt let
at forstaa for uøvede Tilhørere, fordi han havde mistet flere Fortænder,
hvad der bl. a. bevirkede, at der ved Udtalen af Ord, hvori visse Konso-
nanter stødte sammen, smuttede et lille e ind imellem (»feremmed« for
fremmed, »Peris« for Pris o. s. v.)²).

Gennem Udtalelserne om Katekisationernes Beskaffenhed belyses ogsaa
en Række Præsteskikkelser paa ny Maade. Mynster skrev en Gang i et
Brev: »jeg kunde næsten sige med det salomoniske Udtryk: iblandt
Tusinde fandt jeg een Prædicant, men jeg fandt ikke en *Katechet* iblandt
dem alle«³). Denne Dom bekræftes i høj Grad gennem Visitatsoptegnel-
serne. »Han katechiserede *ret godt*« (I, 225), er det Vidnesbyrd, der hyppigst
tildeles, og selv ved fremragende Kateketers Præstationer sættes der gerne

¹) Det var da maaske ikke saa helt urimeligt, naar Præsten i Aaker ved Tillysningen om
Visitatsen 1841 havde tilføjet, at »Fæhovederne og Dosmerpanderne kunde blive borte«
(II, 219).

²) Erik Bøgh, Erindringer fra mine unge Dage S. 283. — Det var dog ikke overalt, at Ung-
dommen følte sig trykket ved Mynsters Nærværelse. Der kan ogsaa paavises Eksempler paa,
at Nabosognenes Ungdom frivilligt har givet Møde i andre Kirker for endnu en Gang at
komme til at slæse for Mynster. En Bondepige sagde en Gang, at »det var en deilig Mand at
læse for« (Nogle Blade S. 413).

³) Breve, 1860, S. 181.

et lille Minus, saaledes ved Omtalen af Provst Neergaard i Fakse, der vel berømmes for at katekisere »med udmærket Klarhed og Kraft«, men — tilføjes der — »for meget i Skoletonen« (I, 189).

Flertallet af Præsterne stod langt tilbage, og som ved Prædikenen synes de især at have forvildet sig paa to Afveje: enten — og oftest — at være gledet ud i en død Ensformighed eller, hvor der var mere Liv, ikke at have holdt til Raade med Kraftudfoldelsen. »Kold og desultorisk« (I, 30), »kold og død« (I, 34), »ikke levende eller indtrængende« (I, 118), »temmelig død og svag« (I, 263), »søvnigt, og blot ved Ramsen« (II, 33), »iiskold« (II, 58) o. l. er Domme, man ofte møder, og enkelte Gange er Bedømmelsen ogsaa paa dette Omraade endnu strengere. »Katechisationen maadelig, med Bogen i Haanden« (I, 258) siges der om en Præst, »han katechiserede om Englene, forkeert og forvirret« (II, 24) om en anden; »Katechisationen, som var uden Orden, sank ideligen fra stærk Kraft til Forplumring« (II, 58) om en tredie; »Katechisationen elendig; han gik hvert Øieblik istaa, og kunde ingen Tanke holde fast« (II, 122) om en fjerde. Omvendt dadles den ret bekendte Amtsprovst Flemmer i Alsted, fordi »Katechisationen med en saa overvældende Hurtighed og Kraft, at den næsten ikke var at standse, men vel ogsaa derfor gjør mindre Indtryk« (I, 255). »Katechisationen ferm, men med en vel hovmodig Kraft« (II, 209), »Katechisationen urolig og jagende, det Hele manglede al Hiertelighed« (II, 239), er Vidnesbyrd fra andre Lejligheder, der peger i samme Retning.

Ikke helt sjældent ankes der endvidere over, at rationalistiske Præster forlod det religiøse Indhold, der dog skulde danne Katechisationens Grundlag, og fortabte sig i rent jordiske Emner. »Han katechiserede om Bomuld, Silkeorme og lutter timelige Ting« (I, 219), hedder det et Sted, og et andet Sted om en Præst, der i sin Prædiken kun havde talt om »det timelige Brød«: »Katechisationen om Muskler og andre legemlige Fortrin« (I, 260—1). En tredie Præst katechiserede kun »over lærde og curiosø Materier« (II, 105), og en fjerde, der var en ganske taalelig Prædikant, katechiserede »maadeligt og søvnigt, om Lysmaterie o. s. v.« (II, 248).

9. Endnu et Par Punkter vedrørende Kirkevisitatsernes Forløb og Præsternes Forhold fortjener Omtale. — Det var af og til Tilfældet, at visse Præster benyttede Visitatsen som Anledning til i deres Prædikener at indflette en smigrende Omtale af Biskoppens Person. Havde de paa-gældende kendt Mynster tilstrækkeligt, vilde de have vidst, at en saadan Captatio benevolentiae havde lige den modsatte Virkning af den tilsigtede. »Alt for meget dreiede sig om Visitatsen«, hedder det et Sted om en Prædiken (II, 267), og andetsteds karakteriseres Prædikener af slige Sødtalere som »løs Snak, der sluttede med en flau Tiltale til mig« (II, 110), eller »temmelig løs Skiønsnak, som endtes med endeel Smiger for mig« (II, 136), eller »ret godt, indtil Slutningen, hvori han sammenlignede mig med Solen, og ellers var tactløs« (II, 24), eller »han sluttede med ækle Complimenter« (II, 32).

Mynster var i en sjælden Grad uimodtagelig for Kunstgreb af den Art, men der foreligger dog intet i Visitatsdagbøgerne, der viser, at han har udtalt sin Misbilligelse deraf til vedkommende. Overhovedet er det yderst sjældent, at man hører Tale om virkelige Irettesættelser overfor Præster fra Mynsters Side, som f. Eks. overfor den bekendte E. Mau, der 1836 i en Prædiken havde udtalt Frygt for, at det skulde forbydes at prædike Guds Ord, »hvorfor jeg gav ham en Reprimande« (I, 159). Ellers nøjedes Mynster som oftest med at give en alvorlig Henstilling. Den gamle uværdige Sognepræst Edsberg i Svallerup blev »meget« opfordret til at resignere (II, 31), og Præsten Galthen i Snodstrup, der havde indført den ejendommelige Sædvane hver Søndag Aaret rundt at lade de samme Psalmer afsynge, blev anmodet om at lade denne Skik fare (I, 171).

Iøvrigt var det mest i Tilfælde af slet Kirkebogsføring, at Mynster greb ind. En Præst, der i to—tre Aar ikke havde ført Kirkebog, blev det paa-lagt »ufortøvet at bringe Protokollerne i Orden, og da derom at indberette til mig« (I, 96). I Henhold til en Kancelliskrivelse af 27. August 1833 var det Biskoppernes Pligt at føre særligt Tilsyn med Præsternes Kirkebogsføring. Talrige Bemærkninger i Visitatsdagbøgerne vidner da ogsaa om, at Mynster har vist baade vanlig Nidkærlighed og praktisk Sans overfor

denne Gren af sin Virksomhed, ligesom man endnu bestandig i de gamle Kirkebøger som Vidnesbyrd herom træffer et »Vidi« med hans velbekendte Haand. En Del Steder maatte han notere, at Embedsbøgerne var »ikke meget ordentlig førte, og med en ulæselig Haand« (I, 275), »temmelig skødesløst førte« (I, 263), »temmelig confuse og ulæselige« (II, 3), »just ikke i den ønskeligste Orden« (II, 47) o. l., men undertiden roser han, at Embedsbøgerne er »i særdeles god Orden« (I, 244; II, 88). Han fandt det dog ikke nødvendigt, at de blev holdt i »pedantisk Orden«, thi »man gjør dem ikke brugbare ved at indføre enhver Qvark« (I, 140, jvfr. II, 184), og det er en afgjort Dadel, naar han om Sognepræsten i Slangerup skriver, at han fører »sine utallige Protokoller . . . saa vidtløftigt, at han dertil bruger flere Personers Hielp, og endda ikke kan holde dem à jour« (II, 12).

Det var gammel Skik i den danske Kirke, at Menigheden ved Visitatser i fornødent Fald havde Ret til at føre Klagemaal for Biskoppen over deres Præst. Et Par Gange hører man da ogsaa om, at saadanne Klager er blevet rejst ved Mynsters Visitatser, men han synes gerne — ligesom ved Klager over Lærere¹⁾ — at have bestræbt sig for at faa alt jævnet i Stilhed. Det var maaske ikke ganske urigtigt, hvad der undertiden bliver fremhævet som en af Manglerne ved Mynsters Bispe styre, at han var for ængstelig for kraftig Indskriden og — maaske dog af en ikke helt ubegrundet Frygt for offentlig Skandale — vel tilbøjelig til at faa ubehagelige Sager dysset ned²⁾. Blandt saadanne omtaler Mynster, at der 1841 efter Gudstjenesten i Sværdborg Kirke blev overleveret Biskoppen en Klage, underskrevet af 34 Personer, over Præstens og Skolelærernes Embedsførelse. Det viste sig dog senere, at det forholdt sig misligt med denne Klage, og skønt Mynster maatte indrømme, at den paagældende Præst »neppe er nogen ret kirkelig Præst«, saa tog han alligevel udvortes set saa vel Vare paa sit Embede, at der ikke kunde skrides ind imod ham (II, 188—9). Ved Visitatsen i Lyngby 1847 leverede en Person, som Mynster noget ejendommeligt beskriver som: »en halv vanvittig, halv fordrukken, og heel ondskafuld

¹⁾ Jvfr. S. CXIII.

²⁾ —r—, Om Det kirkelige Tilsynsembede i Sjælland, 1860, S. 11.

Almisselem«, Biskoppen en Klage over Præsten og Sogneforstanderskabet, men da den aabenbart var uden al Grund, blev der selvfølgelig ikke taget Hensyn til den (II, 5).

Hypigere, end naar Talen er om Præsterne, har Mynster benyttet Lejligheden til at sige et Alvorsord til Menighederne. En Del Uro foranlediget ved Forsamlingsbevægelser i Krummerup-Fuglebjerg Pastorat bevægede ham saaledes (1835) til i sin Slutningstale at tage »Hensyn paa disse Tildragelser« (I, 43), og i Herstedvester ankede han i sin Tale over, at der i Smørum Herred kun mødte yderst faa Ældre ved Visitatserne (I, 266). Da han ligeledes havde opdaget, at der i Torup manglede to Trediedele af de unge Karle, foreholdt han »alvorligen« Menigheden dette (II, 238), og i Anledning af, at han var blevet gjort bekendt med, at Altergangen fra Menighedens Side blev ganske forsømt i Ramløse-Annisse, hedder det: »jeg endte Handlingen med en meget alvorlig Tale, fornemmelig med Hensyn paa Communionens Forsømmelse« (II, 242).

Endelig bør ogsaa i Sammenhæng med Kirkevisitatsen omtales Mynsters Eftersyn af selve Kirkebygningerne, som vel maa have fundet Sted umiddelbart før eller efter Visitatshandlingen. Ogsaa Annekskirkerne besøgte Mynster som Regel, ofte paa Vejen fra det ene Pastorat til det andet, og hans Optegnelser viser, at han ligeledes paa dette Omraade har haft Øjnene godt med sig. Det undgik saaledes ikke hans skarpe Blik, om en Kirke havde »grønne Mure« (f. Eks. I, 10, 11), eller om den behøvede »ny Maling« (f. Eks. I, 14, 45; II, 31, 37)¹⁾. Man kan derfor gennem hans Bemærkninger lære et og andet om Kirkebygningernes Historie i denne Periode, ikke mindst om de Forandringer, der fandt Sted som Følge af Restaurationer, blandt andet ved Anskaffelse af nye Altertavler af Dattidens Kunstnere. I denne Henseende er det iøvrigt ejendommeligt at se, at Mynster nærede en afgjort Uvilje overfor de ikke faa Altertavler af Eckersberg, som netop i disse Aar blev anbragt rundt om i Kirkerne — de betegnes næsten alle som »maadelige« (I, 87, jvfr. endvidere Registeret), en

¹⁾ Højest betegnende for hans Iagttagelsesevne er ogsaa en Bemærkning som denne: »Kirke-Uhret staaer« (II, 10).

Dom forøvrigt, der er mærkeligt overensstemmende med det Resultat, Eckersbergs Biograf, Emil Hannover, kommer til med Hensyn til dette Omraade af den store Malers Virke¹). Ellers er der Grund til at tro, at Nutiden næppe vilde anerkende Mynsters Smag med Hensyn til Kirkebygninger og Kirkeinventar²). Vel er det utvivlsomt, at mange Kirker, især paa Landet, i 1830'erne befandt sig i en lidet tilfredsstillende Tilstand, men det lyder ildevarslenende i moderne Øren, naar Mynster oftere i 1840'erne oplyser, at nu har de faaet den forønskede Maling og »Oppudsning« eller »Oppyntning«, jævnlig blandt andet ved Anbringelse af »støbte Vinduer« (I, 63, 98; II, 189). Aabenbart sigter han derved til de haardhændede »Restaurationer«, der har berøvet saa mange af vore Landsbykirker deres oprindelige Præg og tilintetgjort talrige Minder fra tidligere Tider.

V

1. Næst Kirkebesøget var Undersøgelsen af Skolevæsenets Tilstand i de enkelte Pastorater den anden Hovedside ved en datidig Biskops Visitatser. Til denne medgik, særlig i de større Sogne, langt mere Tid end til Kirkevisitatsen, og i hvert Tilfælde for Mynsters Vedkommende optager Beretningen om Resultatet af hans Skolebesøg den største Plads i hans Visitatsdagbøger. Betragtet som sammenhængende Læsning kan disse Af-snit virke trættende ved deres Ensformighed, men de indeholder et værdifuldt Kildemateriale til Belysning af den faktiske Tilstand i den danske Folkeskole i disse Aar. Den almindelige Udvikling i denne er vel med stor Dygtighed skildret af Joakim Larsen³), men det Helhedsbillede, han har tegnet, kan paa en Del Punkter fortjene at efterprøves og udfyldes i Enkeltheder.

Skønt Mynster — som tidligere nævnt — ansaa Handlingen i Kirken

¹) Emil Hannover, C. W. Eckersberg, 1898, S. 166 ff.

²) Kallundborg Kirke kalder Mynster »mere synderlig, end smuk« (II, 19). Et Par andre karakteristiske Udtalelser kan anføres: Slingerup Kirke havde man »vanziret ved at give Taarnet en hvid Nathue« (II, 10); Bjernede Kirke var bygget »i Form af en Bispehue« (I, 249).

³) Joakim Larsen, Bidrag til den danske Folkeskoles Historie 1784—1818, 1893; Samme, Bidrag til den danske Folkeskoles Historie 1818—1898, 1899.

som Hovedsagen og Højdepunktet ved sine Visitatser, betød dette ikke, at han paa nogen Maade tilsidesatte Skolevæsenet. Tværtimod maa man vistnok sige, at han i Iver for til Bunds at lære dette at kende ikke staa tilbage for nogen skoleinteresseret Amtsprovst fra Aarhundredets Begyndelse. Heller ikke er der noget Tegn til, at hans Nidkærhed paa dette Omraade er blevet svækket i Aarenes Løb. Der er noget næsten rørende ved at se den gamle Biskop endnu i sit sidste Leveaar gennemprøve hver eneste Landsbyskole i Fag efter Fag med samme Omhu som ved Tiltrædelsen af sit Embede.

Med Hensyn til Skolevæsenet gjorde der sig en ret betydelig Forskel gældende mellem Forholdene i Købstæderne og paa Landet. I Byerne var Skolevæsenet opbygget noget fyldigere end paa Landet, hvor alt bar Præg af en temmelig stor Primitivitet. Det vil være rimeligt at begynde med at omtale Landsbyskolen som det lavere Trin.

2. Helhedsindtrykket af Folkeskolens Tilstand i disse Aaringer er ikke gunstigt, især ikke hvad de ydre Rammer angaar. Ganske vist var der blevet lagt en ny Grundvold for Udviklingen ved de bekendte store Anordninger af 29. Juli 1814 for »Almueskolevæsenet paa Landet i Danmark« og for »Almueskolevæsenet i Købstæderne i Danmark, København undtagen«¹⁾, men det er meget træffende — som Joakim Larsen har gjort det — at advare mod den Vildfarelse derfor at opfatte 1814 som Gennembruds-aaret i den danske Folkeskoles Historie. Rigtigere er det at sige, »at i den første Menneskealder af det 19de Aarhundrede søgte man efterhaanden paa en saare ufuldkommen Maade at virkeliggøre Hovedfordringerne i Skoleanordningen«²⁾. Denne Opfattelse, som Joakim Larsen blandt andet har søgt at belyse ud fra Fr. Münters Visitatsbøger, bekræftes ogsaa i høj Grad for den følgende Tid ved en Gennemgang af Mynsters Optegnelser³⁾.

¹⁾ Joakim Larsen, Skolelovene af 1814 og deres Tilblivelse aktmæssig fremstillet, 1914, S. 414—47, 505—27. En kortfattet bekvem Haandbog i disse Spørgsmaal foreligger i C. B. Friis, Landsbyskolen efter den bestaaende Lovgivning, 1857.

²⁾ Joakim Larsen, Den danske Folkeskoles Historie 1818—1898 S. 45.

³⁾ Det bemærkes en Gang for alle, at det selvfølgelig kun er et meget snævert Udvalg af Citater fra Mynsters Tekst, der i det følgende kan anføres til Belysning af de forskellige Skole-

Det første, Mynster anfører efter et Visitatsbesøg i en Landsbyskole, er Skolepatronens Navn. Efter Forordningen af 1814 var Skolepatronatet et Tillidshverv, der i Almindelighed blev overdraget en eller anden anset Gaardmand i Sognet, paa Herregaardsegne Godsejeren eller hans Stedfortræder, undertiden dog ogsaa Præster eller andre Honoratiore. Skolepatronen havde især til Opgave at sørge for Skolehusets forsvarlige Vedligeholdelse og at paase, at Læreren fik den Løn, som tilkom ham¹). Det er kun yderst sjældent, at Mynster finder Anledning til at bemærke noget om Skolepatronen ud over hans Navn, formodentlig et Vidnesbyrd om, at han ikke har haft Lejlighed til at gøre sig nærmere bekendt med, hvordan han i Enkeltheder røgtede sit Hverv. Det er saaledes meget paafaldende, naar Mynster efter Visitatsen i Gentofte 1836 skriver: »Patron for samtlige Skoler Forvalter Bruun paa Grev Bernstorfs Vegne, men som ikke skal bekymre sig om Skolerne« (I, 109).

En større Interesse viste Mynster derimod Skolebygningen, idet han næsten overalt har noteret sig, hvorledes det forholdt sig med selve Undervisningslokalet, »Skolestuen«, ofte ogsaa med Læreren Lejlighed. Det er tydeligt, at der paa dette Omraade fandt en fremadskridende Bevægelse Sted i de Aar, Mynster visiterede, men mange Steder stod det dog stadig ringe til, ikke mindst hvor man var nødt til at benytte den gamle Degnebolig som Skole. Ikke sjældent hedder det da: »Skolen er i den gamle maadelige Degnebolig« (II, 64, 75; I, 11), derfor »simpelt og fugtigt« (II, 158, 159) o. l., men ogsaa nyere Skolehuse kunde lade tilbage at ønske, især hvis de ikke var af Grundmur, men usolidt opførte Bygninger, undertiden blot af »Pisé«, stampet Ler. »Skolehuset af Pisée, og derfor molesteret af Rotter og andre Uleiligheder«, siges det saaledes om Tingjellinge Skole 1844 (I, 160, 161), og andetsteds, at Skolehuset var »Pisé, over hvis Usoliditet og Fugtighed man her meget klager« (II, 176).

I visse Egne af Sjælland fandtes endnu en Del af Ryttergodsskolerne

forhold, som gøres til Genstand for Behandling. Der kan kun være Tale om at give visse karakteristiske Eksempler, der i de fleste Tilfælde med Lethed kunde være mangedoblede.

¹) Joakim Larsen, Skolelovene af 1814 S. 424, 429, 443.

fra Frederik IV's Dage, men selv disse, der for deres Tid havde været Mønsterbygninger, var ofte i Aarenes Løb blevet mindre tilfredsstillende og følte navnlig vel indskrænkede (I, 73, 152, 153; II, 121). Overhovedet var det en Ulempe, der oftere klages over, at selv gode Skolehuse var blevet for smaa til det store Antal Børn, som siden var kommet til (I, 102). I Almindelighed ser det ud til, at Skolepatroner og andre Myndigheder efter Tidens Lejlighed har vist Interesse for Skolebygningernes tilbørlige Vedligeholdelse, og det er en afgjort Undtagelse, naar det endnu saa sent som 1853 om Skolen i Gladsaxe hedder: »Skolehuset er maaskee ret godt, men det kan ikke sees for Svinerie« (I, 114). Omvendt fandtes der paa nogle Kanter af Sjælland særdeles gode Skolehuse, navnlig hvor der var eller havde været skoleinteresserede Godsejere. Det gjaldt saaledes Skolerne under Holsteinborg (I, 38, 134), Bregentved (I, 72) og Vemmetofte (I, 185; II, 43) samt de Skoler, der i Tune Herred var opført for det Giøe'ske Legats Regning (I, 3, 12, 13).

3. Skolestuen var den — ofte snævre — Ramme om Læreres og Børns daglige Arbejde. Ved Bedømmelsen af dette maatte mange forskelligartede Omstændigheder tages i Betragtning. En retfærdig Dom over Fremgangen kunde ikke fældes alene ved Undersøgelse af den større eller mindre Flid og Duelighed, som Læreren gav Udtryk for. Selv den dygtigste Lærers Bestræbelser kunde for en stor Del gøres frugtesløse, hvis de blev modvirkede af ydre Forhold, som han ikke var Herre over. En stor Vanskelighed var det saaledes mange Steder, at Skolevæsenet endnu ved Mynsters Tiltrædelse ikke var »anordningsmæssigt organiseret« (I, 70, 72, 75; II, 36, 37). Efterhaanden som Aarene gik, skete der vel væsentlige Forbedringer paa dette Omraade, men endnu paa sine senere Visitatsrejser ser man Mynster jævnlig klage over, at Skolevæsenets endelige Organisation endnu ikke havde fundet Sted (I, 198; II, 37). Saa sent som 1851 kunde dette være Tilfældet (I, 70). Ofte ventede man paa, at en tidligere Degn skulde dø, saa at Degnekaldets Indtægter kunde fordeles blandt Skolelærerne (II, 75, 142—3). Dette trak hyppigt i Langdrag, da det synes, som om adskillige

af de gamle Degne har udmærket sig ved en usædvanlig Livskraft (II, 194, 216, 263). Særlig grelt var Forholdet i Bjeverskov, hvor Mynster ved sin første Visitats 1835 traf en 76 Aar gammel Degn, Kiær, der var »naragtig og ubrugbar«. Endnu ved den næste Visitats i 1843 levede han som »aldeles ubrugbar«, ja, endog ved den tredie Visitats i 1851 var han til, men nu i en saadan Tilstand af Ælde, at han ikke en Gang selv vidste, hvor gammel han var (94 eller 98 Aar; I, 63).

Andre Vanskeligheder for Undervisningens Fremgang skyldtes de talrige Skoleforsømmelser, som gik i Svang i visse Egne. Især i Nordsjællands Kulsversogne og paa Bornholm, hvor Forholdene i det hele var præget af en mærkelig Lovløshed, var det saa som saa med Skolegangen. I Karlebo Sogn havde endog 1836 en Del Børn aldrig søgt til Skole (I, 95), og paa Bornholm benyttedes Børnene om Sommeren i saa høj Grad til Markarbejde, at man faar Indtrykket af, at Skolegangen paa denne Aarstid næsten helt faldt bort (II, 198, 199). Her maatte man ogsaa flere Steder nøjes med de saakaldte »Omgangsskoler« (II, 216, 222). — For at modvirke for store Forsømmelser havde Skolekommissionerne Ret til at idømme Forældrene Bøder (Skolemulkter), men denne Fremgangsmaade var ilde set, og man forstaa af Mynsters Udtalelser, at Kommissionerne ofte trykkede sig ved at gribe til dette Middel (I, 61; II, 159). Selv hvor det blev bragt i Anvendelse, virkede det ikke altid efter sin Hensigt (I, 63). — Betegnende for Tidens sociale Forhold er det ogsaa, at ved Fabriksskoler som i Brede og ved Holmegaard Glasværk blev der lagt saa stærkt Beslag paa Børnene til Fabrikarbejde, at et stort Antal af dem endog ikke kunde give Møde ved Visitatsen (I, 108, 211, 212). Mynster følte sig pinligt berørt heraf og paalagde Skolekommissionen for Brede Skole at tilkendegive Fabriksherren, Modeweg, »hvor ugiere jeg havde seet det«.

Den langsomt fremadskridende Organisation af Skolevæsenet og de beskedne økonomiske Midler til Opbyggelse af Skoler (I, 236; II, 34) førte Gang paa Gang til, at det alt for store Børneantal lagde Undervisningen alvorlige Hindringer i Vejen. Jævnlig taler Mynster om »Misèren« ved de overfyldte Skoler (I, 88, 95, 236) og ofte om, at en eller anden ellers dygtig

og nidkær Lærer ikke har »Kraft nok« til denne eller hin talrige Skole (I, 88, 109; II, 97). Antallet af skolesøgende Børn var iøvrigt selvfølgelig meget forskelligt de forskellige Steder. I Nordsjælland og Holbækegnen var det almindeligste vistnok, at der fandtes 70—100 Børn i hver Landsbyskole. I Strø Herred var der saaledes 1841 5 Skoler med 50—70 Børn (1850: samme Antal), 10 Skoler med 70—100 (1850: 8) og 3 med over 100 (1850: 5). I det større Vester Flakkebjerg Herred, der stod paa et højere Trin med Hensyn til Skoleorganisation, var Fordelingen bedre: 1836 5 Skoler med under 50 Børn (1852: 4), 11 med 50—70 (1852: 6), 6 med 70—100 (1852: 12) og 2 (1852: 3) med over 100. Rimeligere forholdt det sig ogsaa i Fakse Herred: 1837 15 Skoler med under 50 Børn (1853: 8), 9 med 50—100 (1853: 14) og 2 (1853: 3) med over 100.

Det siger sig selv, at det var en meget tung Byrde for en Lærer alene at skulle undervise i en Skole med 100 eller undertiden endnu langt flere Børn — blandt de ovenfor optalte Skoler i Strø Herred fandtes der saaledes 1841 een, Tulstrup, med 176 Børn (II, 230). Man stræbte derfor efterhaanden at raade Bod paa disse Ulemper ved i saadanne Tilfælde at faa ansat en Andenlærer til Medhjælper og i Stedet for de sædvanlige to Klasser at dele Skolen i fire (I, 162, 165; II, 230), men det tog Tid, og det holdt ofte haardt at faa endog saa nødvendige Reformen gennemført.

Selv hvor der ingen usædvanlige Forhold gjorde sig gældende, kunde der være stor Forskel paa Børnenes Fremgang. Lærernes forskelligartede Indsats, som skal omtales nedenfor, spillede en betydelig Rolle, men ogsaa Børnematerialet og Undervisningsmetoderne bidrog til at præge Resultatet. Skoleanordningen regnede med, at der normalt i en Landsbyskole skulde undervises i fire Fag: Læsning, Skrivning, Religion og Regning, hvortil kom Sang og Gymnastik. Visitatsoptegnelserne viser, at dette i Mynsters Tid overalt var det almindeligste. Kun enkelte Steder kunde man, naar særlige Betingelser var forhaanden, gaa ud over disse en Gang for alle fastlagte Rammer og meddele lidt Undervisning i Historie og Geografi, i Tysk og Tegning (I, 110, 125, 193, 261—2). Som Regel saa Mynster ikke med større Sympati paa saadanne Udvidelser af Læseplanen, idet

han frygtede, at Tiden derved skulde gaa fra det vigtigere, de elementære Fag. Flere Gange klager han over, at »Elementerne« forsømmes (I, 21, 222; II, 105), og et Sted hedder det betegnende nok: »Læreren har indført nogle Smørier, som kaldes Tegning, og som dog spille Tiden« (I, 33). Særlig hos Seminarister af den radikale Frølundsk Skole dadlede han, at de havde »for mange Planer til at passe det Simpleste« (II, 51, 76).

Man faar Indtrykket af, at Mynster under Prøvelsen af de enkelte Fag saa at sige har haft et Øje paa hver Finger. I Læsning krævede han især Nøjagtighed. I ikke faa Skoler maatte han derfor anke over, at den ikke var »nøiagtig« (I, 33), at der derved var »Mangel paa Nøiagtighed« (I, 50), at den var »for hurtig og unøiagtig« (I, 72, 97) o. l., og flere Steder anfører han med kendelig Forargelse, at Børnene ikke en Gang kendte Ordklasserne eller ikke var fortrolige med Interpunktionen (I, 72, 141, 170; II, 28, 35). »De faa grammaticalske Begreber, som fordres, ere temmelig ube-kiendte i mange Skoler paa denne Egn«, siger han med et Suk i Bjeverskov Herred 1835 (I, 72), man skulde dog i det mindste kunne kende Forskel paa Komma og Punktum (I, 221). Ligeledes lagde han Vægt paa, at Børnene kunde læse ordentligt op, ikke »skraalende« (I, 202), heller ikke »sagte og snøvlende« (II, 30), men højt og frimodigt (I, 125), og det ærgrede ham, naar han traf Lærere, der blot lod Børnene »kiøre paa ved Indenadslæsningen« (II, 24).

Skrivning blev prøvet ved, at Mynster gennemsaa de fremlagte Skrivehefter. Ogsaa her havde han Øjnene med sig, men maatte af og til notere, at »Skriverbøgerne« var »uordentlige« (I, 11), »smudsige« (I, 100, 230), »skidne« (I, 230), »uordentlige og smudsige« (II, 35). Med Hensyn til Religionsundervisningen stillede han væsentlig de samme Krav som ved Katekisationen i Kirken. Balles Lærebog skulde tilegnes nøjagtigt, men Undervisningen maatte paa ingen Maade udarte til »en tankeløs Ramsen« (I, 227), »idel Rams« (I, 221), »lutter Rams« (I, 33) o. l. At en Lærer lod Børnene »ramse Lærebogen op uden Begrebs-Udvikling« (II, 24, 197), er en alvorlig Dadel i Mynsters Mund. — Om Regning indeholder Visitatsbøgerne færre Bemærkninger af principiel Karakter. Spredte Optegnelser

vidner dog om, at Mynster heller ikke har forsømt at undersøge dette Fag. »Hovedregning var aldeles forsømt«, hedder det saaledes et Sted (I, 207), og han gennemskuede øjeblikkeligt, som det flere Gange antydes, det Kneb, at »Opgaverne [var] nok forud indøvede« (II, 86; jvfr. I, 60, 207).

Selv for Gymnastikens Tilstand interesserede Mynster sig levende. Fra-regnet de ikke helt faa Tilfælde, hvor Læreren paa Grund af Alder eller Svagelighed var fritaget for at undervise heri (I, 199), eller hvor det ustadige danske Sommerklima hindrede, at der ved Visitatsen kunde aflægges Prøver paa gymnastisk Færdighed (I, 155, 199), lod Mynster sig altid forevise nogle Øvelser i dette Fag. Fra Autoriteternes Side var der i Aarrækker blevet viet Gymnastiken en ganske særlig Omsorg, hvorom blandt andet en lang Række Kancelliskrivelser vidner, men som Helhed havde det været vanskeligt at faa Faget til at blomstre¹). Herom synes ogsaa Mynsters Optegnelser gennemgaaende at vidne. Efter Arten af de Øvelser, der kunde finde Sted, sondrede man mellem Gymnastik af 1. og af 2. Grad. Mange Steder anfører Mynster dog, at der kun kan undervises i Gymnastik af nederste Grad, og Undervisningen hæmmedes jævnlig af Mangel paa de nødvendige Apparater (I, 183; II, 67). I Bregninge-Bjergsted Pastorat siges det 1839: »i alle disse Skoler haves, af Mangel paa Penge, ingen Klavremaskine« (II, 66—7), og det nævnes næsten som noget usædvanligt, naar der ved en Skole fandtes et »fuldstændigt Apparat« (I, 57). Ogsaa andre Omstændigheder kunde hindre Fremgangen. Saaledes falder der et temmelig tragikomisk Skær over Gymnastikundervisningen i Store Taarøje Skole (I, 185): »Læreren . . . er en Stymper, og kan ikke holde Børnene i Ave. Derfor drives ikke paa Gymnastik, da Børnene derved kun gjøre Nar af ham; ogsaa er Klavremaskinen omb læst«. Som ellers ønskede Mynster iøvrigt ogsaa paa dette Omraade, at alt skulde gaa anordningsmæssigt til. Det vidner ikke om Tilfredshed, naar han flere Steder bemærker: »vel mange Drengekonster f. Ex. at vende Mølle, staae paa Hovedet p. p.« (I, 6), »for mange Kuldbøtter og Bukkespring« (I, 41), »Gymnastik, en vild Jagen« (I, 175). — Ved Holsteinborg Grevskabs Skoler var Svømning indført som

¹) C. B. Friis, Landsbyskolen S. 29 ff.

et særligt Fag, og det havde en »heldig Virkning paa Børnenes Sundhed« (I, 37).

4. Tilbage staar at omtale Mynsters Forhold til den pædagogiske Metode, som i hvert Tilfælde visse Kredse i Datiden satte saa højt, den indbyrdes Undervisning¹⁾. For at forenkle hele Skolevæsenet og især for at formindske de økonomiske Byrder ved dette saa meget som muligt havde man ogsaa i Danmark søgt at indføre den saakaldte Lancasterske Metode, hvis Ejendommelighed bestod dels i, at Skolebørnene selv virkede som Lærere, dels i at Undervisningsstoffet meddeltes paa mekanisk Vis i en ganske bestemt Form. Navnlig under Indflydelse fra sin Adjutant J. N. B. Abrahamson var Frederik VI blevet vundet for Troen paa dette Systems formentlige Fortræffelighed, og en kgl. Resolution havde 1822 tilladt, at den indbyrdes Undervisning maatte indføres i de nederste Klasser baade i Købstad- og Landsbyskoler med Tilføjende af, at hvor det viste sig, at Børnene paa Grundlag af denne Metode havde tilegnet sig de befalede Kundskaber, maatte de slippe med en betydelig forkortet Skoletid. I de følgende Aar blev der gjort et meget stort Arbejde — især under Abrahamsons nidkære Ledelse og med Benyttelse af højst forskelligartede Ansporingmidler — for at skaffe Metoden almindelig Udbredelse, hvad der ogsaa trods megen Modstand, især af passiv Art, for en stor Del lykkedes. En Række kgl. Reskripter og Kancelliskrivelser søgte yderligere at befæste og udvide Metoden, og Højdepunktet i denne Henseende naaedes ved Cirkulæret af 10. August 1830, der bl. a. paabød, at Skolelærere, som viste sig uvillige og efterladende paa dette Omraade, skulde alvorlig irettesættes, eventuelt afsættes. Ikke længe efter begyndte imidlertid Interessen for den tidligere saa højt priste Metode at tabe sig, og navnlig fra 1837, da der ved en kgl. Resolution var blevet indført væsentlige Simplificeringer i den, gik det stærkere og stærkere tilbage for den — en ny Række Reskripter og

¹⁾ Jvfr. til det følgende Joakim Larsen, *Den danske Folkeskoles Historie 1818—1898* S. 14 ff. C. B. Friis, *Landsbyskolen* S. 35 ff. H. J. Wille, *Den indbyrdes Underviisnings Methodelære*, 1838. Samme, *Fuldstændigt Aftryk af den indbyrdes Underviisningsmethodes Tabeller*, Nr. 1—2, 1838.

Plakater, der snart paa et, snart paa et andet Punkt svækkede Metodens Betydning, betegner klart nok Tilbagetogslinien. Selv om den først officielt blev helt afskaffet 1865, havde den i mange Aar forinden ført en hensygnende Tilværelse.

Den praktiske Gennemførelse af den indbyrdes Undervisning blev i Danmark navnlig sat i Værk ved Hjælp af de saakaldte »Tabeller«, der indeholdt bestemt afgrænsede Lektier i de forskellige Fag, og som skulde tilægnes efter en nøje udregnet Trinfølge. Blandt de ældste Børn udtog Læreren en »Hjælper«, der gik ham til Haande som en Slags Assistent, og de øvrige Børn deltes i »Bihjælpere« og »Lærlinge«. Bihjælperne, der var kendelige paa et Blikskilt og en Pegestok, besørgede Hovedparten af Undervisningen, idet Lærerens væsentlige Virksomhed indskrænkede sig til ved Kommandoraab at lede de forskellige Afdelingers Oprykning fra Trin til Trin. Det hele gik ud paa under Anvendelse af stram militærisk Disciplin paa mekanisk Vis at indterpe Tabellernes Indhold. Disse Tabeller var, især i Begyndelsen, meget talrige — f. Eks. fandtes der alene i Regning ikke mindre end 120 saadanne.

Af det ovenfor fremstillede vil det fremgaa, at det meste af Mynsters Bispetid for den indbyrdes Undervisnings Vedkommende faldt i dennes Nedgangsperiode. Ikke desto mindre undlod han aldrig nøje at efterprøve Metodens Tilstand ved sine Skolevisitatser, hvad der var i fuld Overensstemmelse med et Kancellicirkulære af 9. August 1828, der netop havde paalagt Biskopperne ved deres Visitatser »med særdeles Opmærksomhed« at undersøge, hvorledes det stod til med den indbyrdes Undervisning. Hans Visitatsoptegnelser indeholder derfor ogsaa gode Bidrag til Belysning af Metoden i den Periode, den var under Afvikling. Nogen samlet Udtalelse om dens Værdi har Mynster ikke efterladt, og man skulde paa Forhaand ikke tro, at han som den erfarne, personlighedsprægede Pædagog, han var, havde set med alt for venlige Øjne paa den. Alligevel synes det af flere spredte Bemærkninger at fremgaa, at han har tillagt den en vis Betydning, i hvert Tilfælde som et forberedende Stadium. Den »kiendes af sine Frugter«, hedder det rosende et Sted (I, 86), og et andet Sted: »Indb. Und.

aflagt, uden Tvivl af Magelighed, og neppe til Fordeel, da nederste Classe ikke tilfredsstillende« (I, 66—7). Særlig i meget talrige Skoler fandt Mynster, at den kunde være »nyttig« (II, 129).

Det fremgaar iøvrigt af Mynsters Optegnelser, at Metoden var indført i de fleste Skoler i Sjællands Stift, men rigtignok ogsaa, at der var en Del Skoler, hvori den ikke havde fundet Indgang. I det hele faar man en Fornemmelse af, at der har været megen mer eller mindre aabenlys Antipati hos Præster og andre Skoleautoriteter mod denne Metode. »Indb. Und. er ikke indført, da Præsten har hørt til dens Antagonister«, siges der af og til (I, 56, jvfr. I, 236; II, 129), og selv hvor man havde været tvunget til at gaa frivilligt med, var det ofte et ikke alt for straalende Indtryk, man fik af den. »Indb. Und. bruges nok kun for et Syns Skyld«, hedder det flere Steder (I, 6, 152; II, 64), og i ikke faa Skoler, hvor man oprindeligt havde indført den, var den senere igen ganske stille gaaet i Staa. »Magelighed« angives undertiden som Aarsag hertil (I, 66—7), og mangfoldige Steder, især i de senere Aar, havde man fundet et sikkert kærkomment Paaskud til at standse den, fordi det oprindelige Sæt Tabeller var gaaet til, og man ventede paa nye. At den indbyrdes Undervisning var ophørt eller næsten »ophørt af Mangel paa Tabeller« (I, 158, jvfr. I, 41, 48, 107), eller at »Indb. Und. er vel indført, men Læseskolen mestendeels standset af Mangel paa Tabeller« (I, 236) o. l., er Vendinger, som atter og atter kommer igen hos Mynster.

Indøvelsen af Metoden, hvor den var indført, lod ofte meget tilbage at ønske, og jævnlig klager Mynster over Mangler i Enkeltheder. I Eiby-Dalby Pastorat hedder det 1835: »i alle disse Skoler haves ingen Hielper. Sandborde [til Hjælp ved Skriveundervisning] findes kun faa Steder« (I, 24), og ogsaa andre Svagheder paapeges: »Bihielperne vide slet ikke Beskeed« (I, 152), »Bihielperne aldeles uopmærksomme« (I, 165), »ingen Accuratesse eller Paapassenhed hos Bihielperne« (II, 64), »Bihielperne passe ikke paa, Børnene komme for tidligt i Bogclasse« (II, 131), »Pegestokke manglede ganske, til Beviis, at I. U. ellers kun lidet bruges« (II, 107; I, 202), »Ind. Und. gik kun nogenledes, men har ogsaa

megen Hindring i det indskrænkede Locale« (I, 265). Helhedsindtrykket fra disse Aar bliver derfor, som det var at vente, at man staar overfor et System i Opløsning.

5. Vigtigere end alle ydre Indretninger og alle forskellige Metoder var det dog, hvem der var Skolens Lærer, og hvordan han røgtede sine Pligter. I den Henseende kunde det i Mynsters Tid staa temmelig broget til.

Nogle Steder fandtes endnu fra ældre Tid de sidste tilbageblevne Degne. Efter den Beskrivelse, Mynster lejlighedsvis giver, faar man ikke noget umiddelbart tiltalende Indtryk af dem. Et Par spredte Udtalelser kan tjene til Eksempel: i Dalby i Fakse Herred virkede 1837 som Lærer »Sogndegn Peter Schousboe, 72 Aar, Student, er en maadelig Person, som vel ikke egentlig er drikkædlig, men stundom svirer slemt, og, ved megen udvortes Værdighed, kommer op at slaaes med sin Hielpælærer o. s. v.« (I, 202); i Vallensbæk var der ligeledes 1837 en Sogndegn, den 56aarige Student Frederik Vilhelm Pechule, om hvem det hedder: »han er riig, fornem, laaner vel paa Pant, men befatter sig ikke med Skolen, og negligerer Kirken, hvilket endog viste sig ved Visitatsen« (I, 274); af lignende Art var 1841 den 72 Aar gamle Degn Rasmus Wissing i Vejlø: »han er en riig Mand, men nok ogsaa gierrig, hvorfor Hielpælærerne hyppig vexle« (II, 192), og s. A. faar den 71aarige Degn i Aakirkeby kort og godt det Skudsmaal: »er drikkædlig og aldeles uduelig« (II, 220). Selv i mere gunstige Tilfælde synes det ikke at have været synderlig bevendt med dem: den 63aarige Sogndegn i Vørslev Lars Saaby var »en skikkelig Mand, men uduelig, og har alt i mange Aar havt Hielpælærer« (II, 64), hvorimod en 66aarig Degn i Enderslev, Dreier, der hverken var Student eller Seminarist, slap med den ret hæderlige Omtale: »Degnen mangler Dannelse, men hverken Kraft eller god Villie« (I, 69—70).

Det overvejende Flertal var dog de egentlige »Skolelærere« i den Betydning, som de store Skoleanordninger havde slaaet fast. I Modsætning til tidligere, da man ikke havde krævet nogen bestemt Uddannelse af Degnene, stod det nu som Maalet, at kun de, der havde gennemgaaet en virkelig

seminaristisk Uddannelse, burde beskikkes til Skolelærere, eller i hvert Tilfælde fortrinsvis have Adgang hertil. Dette var imidlertid et Krav, som langt fra kunde fyldestgøres, og endnu i lange Tider maatte man mange Steder nøjes med ikke-seminarieuddannede Mænd som Landsbylærere. Dette var ogsaa Tilfældet i Mynsters Bispetid, fra hvilken der tillige kan anføres en Række mærkelige Eksempler paa den Livsbane, Lærere havde bag sig, før de var gaaet over i Skolevæsenet, som Regel med slet ingen eller kun ringe seminaristisk Fordannelse. Flere Lærere kom saaledes fra Militæretaterne; en havde været »Maanedslieutenant« (II, 196), en anden »Commandeersergeant« (II, 208) og katekiserede vel derfor »med Pretension«; Læreren i Magleby paa Møen, Jakob Linde, der ikke var Seminarist, »har tilforn været Lieutenant, har en Mængde Børn og fortrykte Omstændigheder, men arbejder desuagtet ufortrødent med Skolen, og er duelig« (II, 57); mindre heldig var derimod hans Kollega i Buddinge: »er ikke Seminarist, men Candidatus Juris; han har tilforn været Regimentsquartiermester, kom derfra formedelst Cassemangel, som overalt hans Forhold er misligt, og han er kun lidet skikket til Skolelærer« (I, 115). Saa som saa var ligeledes Læreren i Dyrlev, en tidligere falleret Købmand (II, 167), og i Mern en, der før havde været Forvalter (II, 174). »Ret duelig og ordentlig« var derimod en forhenværende Kniplingskræmmer, nu Lærer i Gislinge (II, 152), og en tidligere Sadelmagersvend og Ikke-Seminarist, Schrøder i Spejlsby, karakteriseres vel som »udannet«, men var dog ikke uden Anlæg og Lyst til Skolearbejdet (II, 52). »Ikke uduelig« var Læreren i Raavad, før i Tiden Sømand (I, 107), og helt udmærket stod det til med en gammel Student Georg Jacobsen, der havde ført et omtumlet Liv, først som Skolelærer, siden som Købmand i Grønland og derpaa som Gæstgiver i »Knabsteds Gaard«, og som endelig var havnet som Lærer i Lyngø, »en særdeles brav og dygtig Mand« (I, 253).

En Del Skolelærere havde taget en eller anden — i Almindelighed ikke særlig glimrende — Universitetseksamen. Der nævnes et Par *examinati juris*, en hel Del mer eller mindre vellykkede *candidati theologiae*, deriblandt nogle med »non«, tredje Karakter (I, 114), desuden ikke faa »Studenter«,

der som oftest tillige var Privatister fra et eller andet Seminarium. Genemgaaende var disse ringere end de almindelige Seminarister. »En Stymer« (I, 185, 197), »uskikket« (I, 205), »en temmelig uskikket Person« (I, 206), »en naragtig Person, som skriger og skaber sig underligt« (I, 221), »død og ubegavet« (I, 229), »forlegen og uden Liv« (II, 224) er Prøver paa de Epiteta, som Mynster undertiden hefter ved saadanne Academici. Under denne Kategori falder ogsaa Læreren Werner Hermansen i Skrodsbjerg, en tidligere Kieler-Student, som »endnu skal have nogen Kieler Skik, og ikke være fri for Vind« (I, 71).

Hovedparten af Tidens Skolelærere var dog paa normal Maade udgaaet fra et Seminarium. Langt det almindeligste i Sjællands Stift var, at de var dimitteret fra Jonstrup, en Uddannelsesanstalt, som Mynster satte meget højt¹). Dog forekom ogsaa af og til Seminarister andetstedsfra: (jævnlig) fra Jonstrups Forløber, det gamle Blaagaard, fra Amtsprovst Eiler Hammonds Seminarium i Brøndbyvester (I, 3, 119), fra det bekendte Reventlowske Seminarium ved Brahetrolleborg (I, 36, 138) og fra Skaarup (I, 139, 208), fra jyske Seminarier som Lyngby (I, 138, 217), Ranum (I, 196) og Snedsted (I, 227; II, 73) samt fra Biskop Boisons Seminarium i Vesterborg paa Lolland. Med Seminarister fra dette Sted ytrer Mynster næsten altid Misfornøjelse. Han taler gentagne Gange om »den affecteerte Vesterborgske Maneer«, paa hvilken de Boisen'ske Seminarister katekiserer (II, 37, 60, jvfr. I, 54, 217), og det er mere end et Tilfælde, at han betegner en af disse ved Navn »Ohlsen« som »ligesaa affecteret som denne Skrivemaade af hans Navn« (I, 48).

6. Det var et overmaade forskelligartet Menneskemateriale, Mynster blev stillet overfor, naar han drog rundt fra Skole til Skole for at føle Stiftets Lærere paa Tænderne. Gennem de flere Tusind Bedømmelser, han i Aarenes Løb har nedskrevet i sine Visitatsdagbøger, faar man som Helhed betragtet ikke noget glimrende Indtryk af Datidens Lærerstand. Selvom det maa indrømmes, at det gaar her som overalt, at de mørke Pletter falder

¹) J. P. Mynster, Blandede Skrivter III, 113 ff. Breve, 1860, S. 223.

stærkest i Øjnene, saa synes det dog at være en ubestridelig Kendsgerning, at især Landsbylærerne lod overmaade meget tilbage at ønske baade i pædagogisk og i moralsk Henseende. Mange Steder var Forholdene yderst utilfredsstillende, og det var utvivlsomt med god Grund, at Mynster saa hyppigt og saa skarpt maatte udtrykke sin alvorlige Misfornøjelse med det Lavmaal af Dannelselse, Dygtighed, Flid og menneskelig Anstændighed, han forefandt ved sine Skolevisitatser.

Gennemgaar man de mange Domme, han har fældet over Lærerne, vil det sikkert vise sig, at de er præget af den samme Billighed som Bedømmelsen af Præsterne. Ogsaa paa dette Omraade vil man som en meget karakteristisk Ejendommelighed møde hans stadige Bestræbelse for uden at tilsløre Manglerne altid at fremhæve det positive, der lod sig sige, hvor beskedent det end ofte kunde være. Ikke mindre karakteristisk er hans bestandige Stræben efter at bevare Selvstændighed i sin Dom, en Stræben, der endog har givet sig det Udslag, at han næsten altid — bevidst eller ubevidst — er kommet til det modsatte Resultat i de Tilfælde, Provster og Præster har villet diktere ham en bestemt Opfattelse. Det var saaledes en virkelig Bjørnetjeneste, de nærmeste Skoleautoriteter ofte gjorde flinke Lærere, naar de fremstillede dem i et alt for straalende Lys hos Biskoppen. Med stor Regelmæssighed vil man da finde Bemærkninger som: N. N. »ansees for en meget duelig Mand; jeg fandt ham duelig, og var vel tilfreds med Børnenes Fremgang, uden just at finde den udmærket« (I, 192); N. N. »roses af Provst og Præst ganske særdeles for Duelighed og Flid. Jeg kunde intet Udmærket opdage hos ham, men vel en ikke ganske heldig Lyst til at vise Tæksomhed« (I, 218); »han synes at være en Klodrian, men Provst og Præst ere dog vel tilfredse med ham« (II, 232); »Læreren . . . kan jeg ikke stille saa høit, som man sædvanlig giør« (II, 279). Om Iagttagelsesevne ikke mindre end om en vis lun Humor vidner en Udtalelse som denne: »hans Levnet roses, skjøndt hans Næse seer betænkelig ud« (I, 179).

Ved sin Bedømmelse lagde Mynster i første Række Vægt paa, om han forefandt Troskab og Flid — traf han ærlig Vilje og redelig Stræben, var

dette ham væsentligere end glimrende Evner og fremragende Duelighed, som hos Datidens Lærere saa ofte var forenet med mindre tiltalende Egenskaber. Netop fordi det overvejende Flertal maatte henregnes til den jævne eller ringe Kategori, var det af største Vigtighed, om de dog med Troskab forvaltede det Pund, der var dem betroet. Meget hyppigt vil man derfor møde Udtalelser som: »en simpel, men duelig og særdeles tro Lærer« (I, 64), »en simpel Mand, men meget duelig og meget tro« (I, 65), »vel en simpel Mand, men meget flittig og tro« (I, 83), »er vel ikke begavet, men meget flittig og tro« (I, 85), »er meget indskrænket . . . gør sig efter sine Evner megen Fliid« (I, 143), »er kun en simpel Mand, og udannet, men han gør sig Fliid, og har godt Lov af Alle« (I, 186), »er ikke Sem., men en meget tro og skikkelig Mand, som gør sig redelig Fliid med Børnene« (I, 191). Et Mindstemaal af relativ Anerkendelse antyder en Bemærkning som »stridig og uduelig, men ædruelig« (I, 46).

I Modsætning til det store Flertal af mere eller mindre jævn Beskaffenhed var det sjældnere at træffe Lærere, der kunde betegnes som virkelige Dygtigheder eller som i enhver Henseende uskikkede til deres Gerning. Navnlig den første Gruppe var i afgjort Mindretal, men det hændte dog ogsaa, at Mynster om en eller anden kunde skrive: »en udmærket duelig og flittig Lærer« (I, 3), »en udmærket duelig Mand« (I, 22), »han er særdeles duelig« (I, 56), »en fortrinlig Lærer, fuld af Liv og Kraft (»en Stadsmand«, sagde en Bonde)« (I, 66), »en meget duelig, flittig og skikkelig Mand« (II, 154). Nogle af disse fortrinlige Lærere havde iøvrigt ogsaa gjort sig fortjente i andre Henseender, saaledes f. Eks. Læreren Jens Henriksen i Dragør, »en særdeles brav og dygtig Mand, som elsker sit Kald og sin Stilling, og som tillige udmærker sig ved Havecultuur« (I, 122), og Frederik Julius Steenum i Søstrup, om hvem det siges: »han skal være en ualmindelig duelig Mand, er ugift, derimod en Tusindkunstner, gør Globusser, opmaaler Bøndernes Lodder, har anlagt et Qvarteer i sin Have i Form af et Kaart over Danmark« (II, 266). Enkelte af de virkelig fremragende Lærere hørte til Lærerslægter, der ved flere Medlemmer var repræsenteret i Skolelærerembederne i Sjællands Stift, og hvoraf nogle kendetegnedes ved ikke

almindelige pædagogiske Evner. Det gælder saaledes Poul Erslev i Jægersborg, der »har været en udmærket duelig Mand, og har opdraget sine 10 Børn fortrinligt, fornemmelig ved Indtægterne af sin store Have« (I, 110); Anders Christian Engell i Himlingøje, ligeledes »en udmærket duelig og flittig Lærer«, der af egen Drift kaldte de Børn, der forsømte Skolen, til sig og gav dem gratis Privatundervisning paa andre Tider (I, 73); og endelig Førstelæreren i Lyngby Niels Hansen Skioldager, »en udmærket Lærer, baade med Hensyn til Kundskab og Dygtighed« (I, 106).

Mere talstærk end de pædagogiske Talenteres Kreds var den Klasse, der af en eller anden Grund stod under Jævnmaalet. Aarsagerne hertil kunde være mange. Ofte var der Tale om Folk, der fra Naturens Side var mere end beskedent udrustede. Om saadanne bruger Mynster med Forkærlighed Betegnelsen »en Stymp« o. l. N. N. »skal være en skikkelig Mand, men er en Stymp, kan hverken skrive eller katechisere« (I, 33), »er en forknyt Stakkel, uden Liv, som hverken har Greb paa at omgaaes Bønderne eller Børnene; i det Hele en Stymp, og katechiserer slet« (I, 196), »er Krøbling, ikke seminaristisk oplært, har i sin Tiid faaet lidt Underviisning af [Amtsprovst] Flemmer, men er uden synderlige Kundskaber og Evner« (I, 196); »ved Visitatsen viste han sig som en stor Klodrian, og katechiserede slet; for en Deel var det vel Forlegenhed, men for en Deel vel ogsaa Stympagtighed« (II, 209—10).

Hos andre kunde Manglerne især skyldes en ufuldkommen Fordannelse. Naar Evnerne var smaa, og Forberedelsen kun havde bestaaet i lidt privat Undervisning hos en eller anden Præst, kan man ikke undre sig over, at Resultatet blev ringe. I Rerslev havde Læreren »tilforn været Krambodsvend; duer ikke meget til Skolelærer; han katechiserer meget maadeligt, og Fremgangen er kun nogenledes« (I, 14); i Ølby var Læreren »en simpel, skikkelig Mand, ikke Seminarist, men oplært af Sognepræsten« — han katechiserede maadeligt, og Fremgangen var kun »ret god« (I, 21); heller ikke i Storelinde var Læreren seminarieuddannet, han var »netop brugbar«, med Aarene blev han endnu ringere og betegnes tilsidst som »overalt kun lidet duelig« (I, 183). En anden Lærer havde blot faaet lidt Forbere-

delse paa et Hjælpe-seminarium i Ringsted og var »kun maadelig i Evner og Kundskab« (I, 142), og i Jerslev havde man 1838 til Lærer en 75aarig Husmand, der havde maattet lade sig nøje med nogen Instruktion af Præsten. Skolens Tilstand var derfor i det hele maadelig, Børnene kendte ikke en Gang Skilletegnene, og han selv var »klædt som en Bonde, og nu sløv« (II, 29).

Andre igen havde Livets Tilskikkelser gjort uegnede til energisk Skolearbejde. Først og fremmest maa man i denne Henseende pege paa de Næringssorger, som nagede mange. De allerfleste af Datidens Lærere var mere end tarveligt aflagt; havde de nu en talrig Familie, eller slog Sygdom sig til, blev deres hele Forfatning sørgelig, og det er i høj Grad forstaaeligt, at dette igen gik ud over deres Virksomhed i Skolen. Det er let nok at belyse dette med Eksempler fra Mynsters Optegnelser: Læreren er »fortrykt af Fattigdom og Sorger« (I, 24), »er nedtrykt af Næringssorger« (I, 36, 76), »nedtrykt ved huuslige Sorger« (I, 46), »har 2 med Krampe-slag beladte, sindssvage, voxne Børn, hvorved hans Sind er nedtrykt« (I, 60), »skal ellers være duelig og flittig, men nedtrykt af Armod« (I, 95), »er indskrænket og pedantisk, og ved slet Oekonomie meget forknyt« (I, 116), »er en skikkelig Mand, men, med 13 Børn, nedtrykt af Næringssorger« (I, 248), »er en skikkelig Mand, men nedtrykt ved Sygelighed, og ved Tabet af Kone og 3 Børn« (II, 98—9). Under saadanne og lignende Omstændigheder skulde der adskilligt til for at holde Modet oppe¹). Det er derfor en meget stor Ros, naar Mynster et Par Gange kan skrive: »han er en sielden brav Lærer, uagtet hans oekonomiske Forfatning er meget trykkende, og hans Kone undertiden sindssvag« (I, 65), eller Læreren »er noget tunghør, og har havt megen huuslig Sorg, da hans Kone har været, og tildeels endnu er, sindssvag; desuagtet varetager han sine Pligter med megen Duelighed og Nidkierhed« (I, 119). Den ikke helt

¹) Et særlig grelt Eksempel paa en saadan forknyt Stakkel kan fremføres fra Mynsters Visitats i Raklev 1838: »Læreren, Lassen, skal have været en eenfoldig, men skikkelig Mand, var ved en Familiesorg henfalden til Hypochondrie, og noget apoplektisk. Han skal nogle Gange have forsøgt paa at aflive sig, men i Gaar, efter Gudstienesten, hvorved man Intet skal have kunnet mærke paa ham, hængte han sig« (II, 22).

sjældne, ret lidenskabsløse Konstateren af, at en eller anden Lærer var »brystsvag« (I, 205), »meget brystsvag« (I, 70), »har et svagt Bryst« (II, 93) o. l., vidner paa vemodig Maade om, at man befinder sig i en Periode, da man ikke var klar over tuberkuløse Sygdommes alvorlige Smittefare, ikke mindst hos Lærere.

Adskillige Lærere blev ogsaa efterhaanden mærkede af den Sløvhed, som Skolelivets Ensformighed og Arbejdet under de trange Kaar aflejrede i deres Sind. En af de hyppigst tilbagevendende Bemærkninger hos Mynster, ogsaa om Lærere, der tidligere havde gjort et meget tilfredsstillende Indtryk, er den, at denne eller hin »begynder at blive sløv« (I, 24, 135), »bliver efterhaanden temmelig sløv« (I, 112), »er bleven sløvere« (I, 199), »skal undertiden synke i Dvale« (II, 146; jvfr. I, 249), »begynder at blive affældig« (I, 119); i andre Tilfælde kan det hedde: »har lidt af Øien- og anden Svaghed, er derved nedtrykt, og da Livet forhen kun var lidet, er det nu næsten ganske dødt« (I, 170—1), eller »Læreren . . . er kun 56 Aar gl., men seer ud som om han var udlevet, og gaaer og drøsser derefter; glemsom og forstyrret« (II, 105), eller »gaaer og drøsser, men forholder sig ellers ordentligt« (II, 242), eller »er aldeles uduelig, sløv og døv, noget forfalden, behøver Medhielper, eller Afløser« (II, 241). En enkelt Gang siges det om en Lærer, der tidligere havde været »søvnig og død«: »giver sig nu Liv ved at søge Løier« (I, 177). Paafaldende tidligt synes mange at være gledet ind i denne Sløvhed, almindeligst var det dog, at den først fra 60-Aars Alderen begyndte at gøre sig gældende for Alvor.

Ogsaa andre Omstændigheder kunde virke til Slappelse af Interessen for Lærergerningen. Som ovenfor bemærket levede Lærerstanden som Helhed snarere i Trang end i Overflod, men der kan dog ogsaa paavises enkelte Eksempler paa det modsatte. Om Læreren i Herlufmagle, der havde »kun liden Duelighed, og endnu mindre Lyst og Iver«, siges det: »han skal være bleven formuende, og derover have tabt Lyst til Skolevæsenet« (I, 209). Omvendt hedder det rosende om hans Kollega i Kongsted, at han for nogle Aar siden havde arvet 7 à 8000 Rdlr., »men er desuagtet vedbleven med samme Fliid at passe sin Skole« (I, 196). Jævnlig led Skole-

arbejdet ogsaa Afbræk, naar Læreren interesserede sig mere for andre Ting. Som oftest var det Landbrug, der tog hans Tanker fangen: N. N. »skal være en meget god Avlsbruger, men anvender maaskee for megen Tiid dertil« (I, 164), »har tillige en Gaard i Ballerup, hvilket maaskee gjør Skolen noget Afbræk« (I, 180) o. l. Flere Gange hedder det blot: »tager sig Meget for udenfor Skolen, og passer denne maaskee derfor mindre tro« (I, 154, jvfr. S. 74), »har mange andre Ting for« (II, 5), »har mange Allotria for« (II, 234—5) o. l. Disse »Allotria« kunde være af forskellig Art. En havde »Lyst til Selskab og Reiser« (II, 232), en anden var »en forkeert Person, som har givet sig af med at skrive slette Psalmer« (II, 148), en tredie havde »nylig giftet sig 2den Gang, og . . . derover noget forsømt Skolen« (II, 61).

Endelig maa som en ikke uvigtig Aarsag til, at det ofte ^hsaa kummerligt ud, nævnes den Omstændighed, at mange Lærere havde betydelige menneskelige Mangler. Man kan ikke undgaa af Mynsters Karakteristikker at modtage det Indtryk, at det gennemgaaende ikke var de værdifuldeste Mennesker, som søgte ind i Lærergerningen, og den Buket, der af hans Optegnelser om Tidens Lærertyper lader sig samle af utiltalende Egenskaber, af Særheder, Mangler og Karakterfejl, er lige saa frodig som rig paa Afskygninger. Det er ikke uden psykologisk Interesse at fremdrage en Del Eksempler paa saadanne Mennesker, der uden at være egentlig lastefulde aabenbart havde vokset sig vinde og skæve i aandelig Henseende. Det er ikke blot i Skovene, at de »vrange Bøge« findes.

En enkelt Gang skriver Mynster om en Lærer, at han »synes tidlig at have gjort sig gammel, har et *sødt* Væsen« (II, 249), men som oftest var det just ikke det søde Element, der var det fremherskende. Herpaa tyder Bemærkninger som de følgende: »har et noget mut og ubehageligt Væsen« (I, 130), »er forkeert og egensindig, fuld af tosset Iver« (I, 175), »er gnaven og afskrækker derved Børnene« (I, 183), »jeg fandt ham træven . . . , desuden er han indbildsk, studs og tvær« (I, 246), »forkusket, og skal dog være selvraadig« (I, 95), »ret brav, men søvnic, og skal være noget selvkløg« (I, 100), »en maadelig Person, kun lidet duelig, endnu mindre flittig, og dertil

selvklog. Hans Katechisation . . . indbildsk og affecteret. Ogsaa ved Guds-tienesten skaber han sig ilde« (II, 23—4; anden Gang betegnes han som »en maadelig Person, raa og stridig, skiøndt ikke hengiven til Laster«, »skal være trættekier, stridig, og tildeels vel sindssvag« (II, 56), »en gnaven og træven Person, i Klammerie med Bønderne, haard mod Børnene; . . . han katechiserer med uophørlig tosset Ironie, og Skolen er slet« (II, 250), »en duelig og ordentlig Mand, men bizarr og uomgængelig« (II, 263), »er noget pedantisk og har et Anstrøg af Komik« (I, 150).

Mest af alt har det aabenbart irriteret Mynster, naar han hos Skolelærere mente at møde Udslag af Vigtighed og forloren Aandrihed, man mærker da øjeblikkeligt et iskoldt Pust gennem hans Dom. I saadanne Tilfælde er det ganske tydeligt, at det ikke blot er den pædagogisk bestemte Utilfredshed, der kommer til Orde, men at Bedømmelsen tillige farves af Tidens hele sociale Opfattelse, der i sin Placering af en Landsbylærer kun tilkendte ham en saare beskedne Plads i Aandslivets store Tempel. Trods al Skoleinteresse viser der sig især hos mange i den gejstlige Stand en udpræget aristokratisk Tilbøjelighed til at holde Lærerne paa Afstand, ja, undertiden nede paa et Underdanighedens Trin. Mynsters almindelige Syn paa Lærerstanden har han forøvrigt udviklet i en Tale ved Jonstrup Seminariums 50-aarige Stiftelsesfest. Det staar i god Samklang med den Opfattelse, som saa ofte skinner igennem i Visitatsoptegnelserne, naar han her indskærper, at en Lærer ikke »skal eller tør trænge sig frem til Det, hvortil han ikke er kaldet eller dannet«, og naar han fremhæver det skønne i hans »Nøisomhed i det Aandelige, naar han ikke higede efter forfængelig Ære, ikke trængte sig ind i fremmed Bestilling, men viste, at han frygtede Gud, i det han nøiedes med Det, der var ham tildeelt, og vandrede i Ydmyghed, Retsindighed og Kierlighed for Guds og Menneskers Aasyn, og troligen varetog sit Embedes ofte byrdefulde, men vigtige og hellige Pligter¹⁾.

Mangel paa »Nøisomhed i det Aandelige« kunde hos Lærerne vise sig paa mange Maader baade i Skole og i Kirke, især dog ved Katekisationen.

¹⁾ J. P. Mynster, Blandede Skrifter III, 112.

Den, der gjorde sig skyldig heri, kunde være vis paa at indhøste en eller anden spids Bemærkning fra Mynsters Side som: »er noget lapset« (I, 15), »er baade duelig og flittig, men føler sig« (I, 45), »duelig og flittig, maaskee som Medlem af Sogneforstanderskabet noget indbildsk« (I, 96—7), »en flau Person, som tiltroer sig store Gaver, men ingen har« (I, 106), »synes lidt fornem, men ellers brav og duelig« (I, 123), »har mere Dannelse, end sædvanligt, lidt fornem Air« (I, 151), »duelig og opvakt, men lidt Friskfyr« (II, 173). Andre kunde dog blive mere alvorligt hudflettet: »uden Tvivl noget genegen til Vind« (I, 22), »Personen har nok temmelig høie Tanker om sig selv« (II, 76), »er ret duelig, men lægger det an paa Genialitet« (II, 175). Ikke mere blid er Tonen overfor de mange, paa hvem man kunde hefte Prædikaten »naragtig«: »har kun lidet Talent og liden Dannelse . . . og skaber sig temmelig naragtig« (I, 5), »er fremdeles en naragtig Person, urolig og stridig« (I, 114), »er duelig, og har Iver, men gjør følsomme Vers, og katechiserer som en Nar« (I, 116), »er en aldeles forkeert Mand, som vel har forholdet sig ordentligt, men er til Nar« (I, 246), »skaber sig ilde baade ved Læsning og Sang« (II, 51), »er duelig, men en pedantisk Nar, katechiserer med utaaelig Vigtighed og Støi« (II, 76).

At flere af denne Slags Svagheder hyppigst lagde sig for Dagen under Katekisationen, fremgaar allerede af nogle af de ovenanførte Citater. Naar man betænker, hvor lidet tilfreds Mynster var med Flertallet af Præsternes Katekisation, er det let at forstaa, at han ogsaa kunde finde adskilligt at udsætte paa Lærernes, og hans Anker gælder ogsaa her vidt forskellige Ting. Det kan saaledes hedde: »katechiserer forvirret med Bogen for de kortsynede Øine« (I, 6), »katechiserer flaut, pedantisk-seminaristisk« (I, 67), »er noget vindig, og vil ved Katekisationen mere vise sig selv, end Skolen« (I, 67), »katechiserer temmelig godt, men skrigende og rationalistisk« (I, 82), »forvildede sig ved Katekisationen formedelst for meget Liv« (I, 116), »katechiserer meget skraalende« (I, 132), »giør sig meget vigtig, katechiserer med en stærk Stemme, men uden Forstand« (I, 175), »hans vigtige Katekisation er idel affecteret Præk, saa Børnene næsten ikke komme til Orde« (I, 266; II, 233), »han vil katechisere meget klogt,

men det er forkeert« (II, 105), »katechiserer temmelig godt, skøndt han gjorde Paulus til en Hedning, og derimod gjerne søgte Leilighed til at vise sig sprenglærd« (II, 122), »katechiserer med for mange Ophævelser« (II, 136), »katechiserer meget godt; hans Popularitet falder undertiden lidt i det Komiske« (II, 189), »katechiserer, fordi han vil gjøre sig vigtig, slettere, end han ellers kunde« (II, 195), »katechiserer maadeligt, og gjør sig utaalelig vigtig« (II, 207). En højst usædvanlig Ros blev derimod Læreren i Frerslev, Jens Andreas Cappelen, til Del: »katechiserer saa godt, som jeg sielden har hørt det i nogen Skole« (I, 232).

Havde Mynster saaledes ofte Grund til at ytre sin Misfornøjelse med Undervisningen, især Katekisationen, saa var han dog paa den anden Side en tilstrækkelig overlegen Personlighed til at vise en menneskelig Forstaaelse, naar han kunde se, at det utilfredsstillende Resultat skyldtes andre Ting end just Mangel paa Flid og Dygtighed. Ikke sjældent hedder det: »katechiserer kun nogenledes, dog meest af Forlegenhed« (I, 13), »er noget forlegen, og derved undertiden confus« (I, 63), »gjør sig noget vigtig, men mener det ikke saa ilde« (I, 11) o. l.

Ligeledes havde han et aabent Øje for, naar det i Aarenes Løb gik fremad til det bedre. Paa en Del Steder bemærker han paa anden og tredie Visitatsrejse, at nu er Fremgangen god, eller at nu fører en tidligere berøgtet Lærer et ordentligt Levned (I, 76, 119, 274). I Regelen gik det dog desværre til den anden Side.

7. Af den store Mængde Lærere, Mynster kom i Berøring med ved sine Visitatser, lader nogle sig udsondre i visse Grupper med et bestemt Særpræg. Blandt disse kan først nævnes de politisk interesserede Lærere. Paa Forhaand skulde man tro, at Mynster som Følge baade af sin sociale Opfattelse og af sit Syn paa Lærerstandens hele Stilling ikke kunde se med Sympati paa, at Lærere tog Del i det politiske Liv, og denne Formodning bekræftes fuldt ud ved direkte Udtalelser i Visitatsdagbøgerne. Med en næsten naiv Oprigtighed giver han Luft for sine Følelser gennem Bemærkninger som disse: N. N. »er en opvakt Mand, men skal ogsaa være

en »Folkets Mand«, og tage Deel i de politiske Samlinger; *ellers* skikkelig« (I, 278); »har givet sig af med Politik, hvilket dog igien har tabt sig; *ellers* en brav Mand« (II, 258); »er af Bondevennerne, men skal *ellers* være af agtværdigt Forhold« (II, 151). I det hele mente Mynster aabenbart, at politisk Virksomhed hverken var til Gavn for en Lærer selv eller for den Skole, han skulde passe; om Rigsdagsmand Andreas Hansen, Lærer i Bjerre, hedder det saaledes: »skal være duelig, men har nu faaet Lyst til Politik, hvorved Skolen noget forsømt« (I, 139). Det var afgjort ingen Anbefaling, naar det kunde siges om en Lærer, at han »blander sig meget i Politiken« (I, 67), eller, at han har »indladt sig med Bondevennerne« (I, 51). Uviljen skinner tydeligt igennem i en Udtalelse om den »meget duelige« Lærer Georg Fr. Bagger: »men han hører til Agitatorerne, er hovmodig og stundom uforskammet« (II, 147). Omvendt har det vistnok været med Tilfredshed, at Mynster nu og da kunde notere om en og anden Lærer, der havde været »indviklet i Bondevennernes Væsen« eller været »Agent for Bondevennerne«, at de senere havde »trukket sig tilbage« (I, 29; II, 269).

Til en anden Type hørte de Lærere, der var paavirket af Forsamlingsbevægelserne. Over dem er Dommen gennemgaaende endnu ugunstigere. Med Skarphed karakteriseres saaledes Læreren i Spjellerup Hans Jensen, der selv var Leder af gudelige Forsamlinger: »hører til »de Opvakte«, og mangler altsaa ikke Selvtillid«, og anden Gang: »har et ubehageligt og ubetydeligt, men noget selvforføiet Foredrag; katechiserer uden al Varme« (I, 37); og om den ogsaa politisk bekendte D. E. Rugaard, da Hjælpelærer i Sandby, hedder det 1837: »Han er en Lindbergianer, noget urolig og stridig; dog skal han i den senere Tiid have forholdt sig roligere, formodentlig i Haab om, ved Degnens Afgang at erholde Embedet. Han mangler ikke Duelighed, og katechiserer godt, men har travlt med at lægge sin Viisdom for Dagen, og forsømmer derover det Nærmere« (I, 222).

Undertiden faar Bedømmelsen en særlig Undertone af Ironi: Læreren Torbensen i Skafterup, der var en af »de Opvakte«, »hører til Prædicanterne i Forsamlingerne« (I, 39), og om en Mand af samme Retning, M. B. Frey i Bidstrup, siges det, at han »hører nu til de opvakte, men er i sit Embede

ikke opvakt«, og at hans Kone »skal nu fungere som Degn ved de Conventikler, som Skolelæreren i Spiellerup, Jensen, holder« (I, 51). Hos saadanne Lærere var Mynster som oftest særlig utilfreds med deres Maade at katekisere paa — den var »i Conventikelstiil« (I, 51) eller i »Conventikel-Tone« (II, 104); men han søgte dog ogsaa at fremhæve de gode Sider hos disse Mænd. Dette gælder særlig den bekendte Forsamlingslærer Ole Jensen i Sæby. Første Gang — 1839 — roses han, trods sin Deltagelse i Conventikelvæsenet, endda i fremmede Sogne, som en god, ordentlig og duelig Mand; han kunde endog »katechisere godt, naar han ikke selv prædikede for meget istedet for at lade Børnene svare«, og ogsaa anden Gang — 1847 — er Bedømmelsen velvillig (II, 103—4). Noget lignende gælder den endnu mere fremtrædende Skolelærer Rasmus Sørensen i Venslev, med hvem Mynster kort før havde haft et skarpt personligt Sammenstød. Han var en særdeles dygtig Pædagog og fik sin velfortjente Ros endda med den Tilføjelse: »ogsaa forekom slet intet Polemisk i hans Katechisation« (I, 135).

8. Allerede de Karakteristiker, der er omtalt ovenfor i det forrige Afsnit, giver Indtrykket af, at der blandt Datidens Lærere har været mange mærkelige Elementer. Gennem andre Bemærkninger hos Mynster understreges dette Indtryk yderligere; man forstaar, at ligesom Præstestanden rummede adskillige Originaler, havde ogsaa Lærerstanden sine. Gang paa Gang maa Mynster have følt sig stillet overfor ganske forunderlige Fremtoninger. Der var saaledes Læreren i Lille Næstved, Handrup, »en komisk Person, Forfatter af nogle latterlige Producter, nu noget sløv« (I, 55—6); og der var en Lærer i Eskebjerg, Knud Jensen, 31 Aar gammel, om hvem der siges: »men seer ud, og snakker, som han var 18. Han er ugift, skal læse Meget, men er uden Tvivl meget pedantisk. Han katechiserer piattet og pretensionsfuldt« (II, 67), og flere andre af samme Art kunde nævnes.

Langt værre var det dog med det betydelige Antal Lærere, der ved deres Forhold i Hjemmet eller udenfor maatte betegnes som virkelig uværdige Skikkelser. Om adskillige af disse gælder det, hvad Mynster skriver om en

Lærer: »hans Charakter skal ikke due stort, han beskyldes for Laster, og har været forsømmelig i sit Embede« (I, 47). Disse »Laster« var næsten altid enten Drikfældighed eller Løslagtighed eller Stridslyst.

En paafaldende stor Mængde Lærere betegnes som »drikfældige«, og Mynster viser en betydelig Evne til at variere Udtrykkene for denne Tilbøjelighed, alt efter Tilfældets mere eller mindre alvorlige Art. Der kan paa Grundlag af hans Oplysninger opstilles en meget lang Liste over saadanne Lærere, her maa nogle Eksempler være tilstrækkelige. Om ikke faa siges det kort og godt: »er drikfældig« (I, 26, 73, 261; II, 12, 30, 159); om andre kan det hedde: »uden at være forfalden, skal han dog sidde paa Kroen med Bønderne« (I, 107), »Læreren, nedtrykt af Armod, er af de Folk, som leve af Brændeviin og Kaffe, vel aldrig sees egentlig fuld, men heller ikke ædru« (I, 158), »Læreren maaskee ikke uden nogen Tilbøielighed til at snapse« (I, 170), »er suspenderet og under Tiltale formedelst Drukkenskab« (I, 227), »er nu genegen til Drik« (I, 246), »ogsaa skal han være drikfældig, dog ikke i sit Embede« (II, 54), »ikke utilbøielig til Sviir« (II, 87), »har været paa Vei til at forfalde til Drik, men skal dog være standset paa Veien« (II, 116), »aldeles sløv, og drikker saa jævnt« (II, 156). Særlig ilde synes det i denne Henseende at have staaet til i Fredensborg. 1836 var Slotskantoren »saa drikfældig, at han ikke kan bruges til Noget, og ikke engang lod sig see«. Skønt Mynster fandt, at han burde »afskediges, da han er til Skandal«, var han der endnu otte Aar senere, omend nu med Hjælpelærer: »Slotscantoren skal give mindre offentligt Skandal, men ellers Personen den samme«. Da Mynster ni Aar senere, 1853, kom til dette Sted, var der vel blevet ansat en ny Kantor, men ogsaa om denne maatte han skrive: »ikke ganske ædruelig« (I, 80—1).

Ikke sjældent skyldtes en Lærers Hang til at kigge for dybt i Glasset eller øvrige mislige Forfatning, at der herskede daarlige Forhold i hans Hjem. Som et Eksempel par excellence kan vel gælde, hvad der siges 1845 om Læreren i Stenmagle: »har ved Udsvævelser (Drik o. s. v.), foranledigede ved slet Forhold til hans Kone, saaledes svækket sig, at han maa holde Hjælpelærer« (I, 243). Om en anden Lærer, der iøvrigt betegnes som

»flittig og duelig«, hedder det: »er ulykkelig gift, vranten og barsk mod Børnene« (I, 125). Lignende Forhold kunde gøre sig gældende andetsteds: »skal leve ilde med sin Kone, ellers vides intet Ondt om ham« (I, 8, jvfr. I, 51), »Hielpelærer menes ikke at kunne udholde her formedelst Konens Arrigskab« (I, 21), »har været duelig, men nu i flere Aar svag og uduelig; skal være uheldig i sit Huus, cujoneret af sin Kone, som har fornemme Nykker; han lod sig ikke see« (I, 102); »hans Ægteskab var ulykkeligt, men siden Konens Død skal han være ret ordentlig, og applicere sig mere til Skolen« (I, 229; jvfr. I, 138), »han lever i slet Ægteskab, Konen er ikke hos ham, og vil skilles« (II, 76), »skal tilforn ved Gilder have taget vel Meget til sig, og i sit Huus ikke enedes med sin — som det synes, vakkre — Kone« (II, 109), »har været drikfældig, hvilket dog skal have forbedret sig, lever slet med sin Kone, som skal drikke mere, end han« (II, 144), »er nedtrykt ved en drikfældig Kone« (II, 215), »lever ikke vel med sin Kone, er fattig, hengiven til Spil« (II, 259).

Lærere, der gjorde sig skyldige i direkte Udsvævelser, nævnes ogsaa af og til: »skal tilforn have været udsvævende, men er nu gift, og lever ordentligt« (II, 91), »Læreren mistænkes for ei at ville lade Bøndernes Koner i Ro« (II, 103), »staaer for sin Sædelighed i ondt Rygte; han har været anklaget for løstagtig Tale, og har været udlagt som Barnefader, men fralagde sig Beskyldningen ved en Eed, som menes falsk« (II, 150). Som i det sidste Tilfælde forekommer der ogsaa flere andre Eksempler paa Lærere, der — med eller uden Grund — var blevet udlagt som Barnefædre: »har været separeret fra sin Hustru, lever dog nu atter med hende, men slet, blev i Mellemtiden udlagt som Barnefader, men fralagde sig det med Eed« (I, 50; jvfr. I, 76, 233; II, 186, 187).

Det mangler heller ikke paa Omtale af Lærere, der fandt deres Glæde ved at vise sig trættekære overfor deres Foresatte og Sognets Folk, eller som behandlede Skolebørnene med urimelig Haardhed og i det hele var raa og frastødende i deres Væsen. Herom taler Vidnesbyrd som: »han er stridig, og lever i Klammerie med en Deel af Menigheden« (I, 8), »han er

i bestandigt Klammerie med Menigheden« (II, 117), »har . . . viist sig meget uforskammet mod Provsten, som har faaet Ordre til at tiltale ham« (I, 242), »er meget trodsig; nylig har han i Skolecommissionen tilladt sig den raaeste Adfærd imod Sognepræsten« (II, 25), »han er raa, har havt nogen Striid med Bønderne« (II, 67), »gielder for et raat Mske; han kan ikke forliges med Bønderne . . . han er nylig mulcteret for Mishandling af Børnene« (II, 144).

Som tidligere omtalt vilde det være ensidigt kun at fæste Blikket paa de her skildrede Grupper af forfaldne, uduelige og lidet agtværdige Lærere. Ved en retfærdig Bedømmelse af Datidens Lærerstand bør man ikke glemme det store, men mindre iøjnefaldende Antal Lærere, der trods trange Kaar med Troskab og Flid røgtede deres daglige Dont, selvom de ofte kun fandt ringe Paaskønnelse¹⁾. Ikke desto mindre er der dog Grund til at undre sig over, at Folkeskolens Lærerstand endnu langt ned i det 19. Aarhundrede rummede saa mange braadne Kar, og at Lærerebøder aabenbart kun alt for ofte er blevet anset som et passende Tilflugtssted for mer eller mindre forulykkede Menneskeskæbner.

¹⁾ Paa interessant Maade har Mynster i en Tale ved Jonstrup Seminariums 50-Aars Jubilæum 1841 udtalt sig om den store Fremgang til det bedre, der trods alle Mangler havde fundet Sted i Folkeskolevæsenet siden Aarhundredets Begyndelse. Det hedder bl. a. her om Forskellen mellem Før og Nu: »O, Gud være lovet, at Erindringen i denne Høitidstime besøger os træstende og mild, thi hvo er der blandt os Ældre, som kiendte den forrige Tilstand og kiender den nærværende, og som ikke med Tak til Gud og Mennesker skulde paaskiønne, at der er virket til Velsigelse? Vel skulle vi stedse stræbe videre frem, der er Meget, som endnu skal udrettes; men de Fleste blandt mine Tilhørere mindes vel de snevre, usle Hytter, der kaldtes Skoler, hvor Børnene samledes i den af al Uorden og al Ureenhed opfyldte Stue, og deriblandt en Haandgiærningsmand, som paa anden Maade maatte søge sin meste Næring, og selv de Bedre dog saa uforberedte optagne i Lærernes agtværdige Stand. Nu see vi dog trindt omkring Landet smykket med tarvelige, men venlige Bygninger, hvorhen Forældre med Glæde kunne sende deres Børn; nu finde vi dog trindt omkring saa mange duelige Lærere, som, selv underviste, kunne undervise Andre, og som ogsaa see deres Arbeides Frugter. Thi skulde vi ikke paaskiønne det, at den egentlige Vankundighed er saa langt sieldnere i Folket, at de dog kun ere faa, som opvoxe ganske forsømte? Skulde jeg ikke paaskiønne det, naar jeg drager fra Menighed til Menighed, at jeg dog de fleste Steder finder vel grundet Christendoms-Kundskab, og kan opbygges med Menigheden ved christelig Samtale med de Unge? See vi ikke de fleste Steder Ungdommen stedse lærvilligere, og tillige den modnere Alder, som dannes i vore Skoler, at bevare Evne og Lyst til at erhverve manglehaande nyttig Kundskab?« (J. P. Mynster, Blandede Skrifter III, 112—3).

9. I Modsætning til Landsbylærerne synes Købstadlærerne gennemgaaende at have repræsenteret et højere Standpunkt baade i pædagogisk og menneskelig Henseende. Anordningen af 1814 regnede principielt med, at der i Købstæderne burde være to Slags Skoler, en almindelig Borger-skole (Friskole) for Smaafolks Børn og en borgerlig Realskole for bedre stillede Folks Børn. I denne sidste skulde der betales Skolepenge, og til Gengæld gives en noget videregaaende Undervisning. I mindre Byer var det dog tilstrækkeligt at have een offentlig Skole¹⁾. Disse Bestemmelser var dog endnu ved Mynsters Tiltrædelse blot mangelfuldt gennemførte. Kun i ganske faa af Stiftets Købstæder fandtes der mere end een Slags Skole, og det er i Grunden først en Del Aar efter, at man 1838 paa ny havde besluttet at dele Købstadskolevæsenet i to: Friskoler (Almueskoler) og (højere) Borgerskoler, at han kan notere, at nu er Borgerskolen adskilt fra Friskolen. I Køge f. Eks. var dette dog endnu ikke blevet Tilfældet saa sent som 1851. Den sendrægtige Adskillelse beroede som oftest paa økonomiske Vanskeligheder bl. a. ved at faa tilvejebragt passende Skolebygninger. Næsten som en Mærkværdighed kan det derfor anføres, at Mynster allerede paa sin første Visitatsrejse til Bornholm 1841 i Rønne forefandt Borgerskolen som »en af Byens smukkeste Bygninger, med store lyse Værelser og en god Bolig for Kateketen« (II, 199). Andre Steder maatte man længe hjælpe sig, saa godt man kunde, bl. a. med de tidligere Latinskolers noget ubekvemme Bygninger (saaledes i Korsør, Holbæk og Helsingør).

Antallet af Klasser og Lærere i de enkelte Skoler rettede sig efter de forskellige Byers Størrelse. I en folkerig Købstad som Helsingør f. Eks. var der 1836 8 Klasser i Borgerskolen, i en lille By som Præstø 1841 kun 3. Lærerpersonalet, der efter Adskillelsen af de to Arter Skoler for en stor Del var fælles for disse, bestod som Regel af en ordineret Kateket som Førstelærer, desuden af Byens Kantor, Kordegn og Klokker samt et efter det lokale Behov afpasset større eller mindre Antal andre Lærere. Gennemgaaende giver Mynster Udtryk for en jævn Tilfredshed baade med Lærer-

¹⁾ Jvfr. hertil Joakim Larsen, Den danske Folkeskoles Historie 1818—1898 S. 63 ff., 99 ff.

personalet og Undervisningens Tilstand i Købstæderne. Han havde ikke Grund til at beklage sig over saa alvorlige Mangler og Forsømmelser som paa Landet, og nogle Steder udtaler han sig med megen Anerkendelse om de Resultater, man havde naaet. Saaledes skrev han 1838 efter Besøget i Stege Borger-skole: »jeg fandt mig i høi Grad tilfredsstillet ved hele Skolen« (II, 49). Ligeledes kan han nu og da fremhæve enkelte Lærere som usædvanlig dygtige. Dette gælder f. Eks. Klokkeren i Hillerød Hans Høegh Erslev, »en særdeles duelig Lærer, og en meget drivtig Mand« (II, 8), Kateketen Dr. phil. Bloch Suhr i Holbæk, »en fortrinlig Lærer« (II, 260), og ganske særlig Kateketen i Slagelse Thorald Leuning, der 1839 berømmes som »en udmærket Lærer, der examinerer med sielden Kraft, Omløb, Raskhed og Fasthed«, og som endnu ti Aar senere faar det Vidnesbyrd, at han »er fremdeles en udmærket og utrættelig Lærer, og Den, som holder de andre Lærere i Aande« (II, 126).

Undervisningsgenstandene i Borger-skolerne var foruden de sædvanlige Elementarfag især Geografi, Historie og Tysk, undertiden Engelsk, Matematik, Tegning, Naturhistorie og Fransk. I Tilknytning baade til Borger- og Friskoler fandtes der »Haandgerningsskoler«, som skulde ledes »af anstændige Fruentimmer af sat Alder«¹⁾. Mynster forsømte sjældent at kaste et prøvende Blik paa de Haandarbejder, som var fremlagte til Eftersyn (II, 261).

Da Borgerne flere Steder kunde ønske at lade deres Børn faa en lidt fyldigere Undervisning end den, der blev givet i den offentlige Skole, maaske ogsaa af honnet Ambition har været denne ugunstig stemt, især hvor den tillige var Friskole, havde private Pædagoger set deres Regning ved at oprette »Instituter« for Drengene eller Piger. Skønt Mynster ikke visiterede saadanne, noterede han jævnlig en og anden Bemærkning om dem. Det ser ud til, at han har ønsket at faa den offentlige Skole udviklet saa godt, at der ikke længere blev Plads for disse Instituter, men han forstod, at saa længe Adskillelsen mellem Borger- og Friskoler ikke var gennemført, kunde man ikke vente dette. Saaledes siger han 1839 om Slagelse, at denne

¹⁾ Anordningen af 29. Juli 1814 om Købstadskoler § 68.

Forening af de to Skoler »bevirker, at kun faa af de anseeligere Borgeres Børn benytte Skolen, men hellere behielpe sig med nogle maadelige Instituter« (II, 125).

I de Byer, hvor der fandtes lærde Skoler, benyttede Mynster ogsaa Lejligheden til undertiden at aflægge et Besøg i disse og høre paa Undervisningen i de forskellige Fag (I, 92). Saadanne Besøg var ikke længere som i tidligere Tid i strengeste Forstand at opfatte som en Form for Bispevisitationen, men skete snarere i Kraft af, at Sjællands Biskop siden 1809 tillige var »Efor« for Stiftets lærde Skoler. Som tidligere Medlem af Universitets- og Skoledirektionen, tilmed med de lærde Skolers Departement som sit særlige Omraade, maatte den Slags Skolebesøg antages at have interesseret Mynster i særlig Grad. Mærkeligt er det derfor at se, at han 1841 i Vordingborg skriver: »den lærde Skole havde Pintseferier, saa der ikke var Leilighed til der at aflægge et unyttigt Besøg« (II, 180). Med en særlig Festivitas forløb derimod Besøget i Rønne lærde Skole samme Aar. Mynster blev hilst Velkommen af Skolens Rektor med en lille Tale paa Latin, hvilken — som det kom til at hedde i Skolens Program — »Biskoppen med Forbindtighed besvarede i samme Sprog« (II, 199, 319)¹).

10. Det har i det foregaaende været Opgaven at meddele Træk til Belysning af Datidens Skolevæsen, som dette har afspejlet sig i Mynsters Beretninger. Der er al Grund til at tro, at det Billede, han har tegnet, i det store og hele har svaret til Virkeligheden, om end der hist og her kan paavises et Farvestrøg af mere subjektiv Art. I Betragtning af de Mangler og Skrøbeligheder, der paa en saa iøjnefaldende Maade blev blottet ved hans Visitater, kunde man da rejse det Spørgsmaal: har Mynster udeluk-

¹) Ret indgaaende besaa Mynster ogsaa Institutterne for moralsk fordærvede Børn, Fiendal, Holsteinsminde og Flakkebjerg (I, 39, 42, 154) samt det Fellenbergske Institut i Pedersborg (I, 247). Derimod hedder det om den højere Bondehøjskole i Hjørlande 1847, at med den »befattede jeg mig ikke, da om den Intet er forhandlet med mig« (II, 3). — I denne Sammenhæng kan iøvrigt bemærkes, at Mynster især i Købstæderne nøje undersøgte Hospitalers og andre milde Stiftelsers Tilstand, ja, overhovedet med Interesse tog offentlige Indretninger i Øjesyn, endog Daarekisterne. I Slagelse fandt han dem 1836 »lette og ubrugelige« (I, 167), og i Helsingør hedder det s. A.: »Daarekisten er et rædsomt Skuur af svært Tømmer, aldeles ubrugelig og umenneskelig« (I, 91).

kende forholdt sig konstaterende og beskrivende overfor Skolevæsenet, eller kan der paavises Tilfælde, hvor han kraftigt har grebet ind?

Skønt man baade fra Befolkningens og Skoleautoriteternes Side synes at have været i Besiddelse af ikke ringe Langmodighed, hændte det dog enkelte Gange paa Mynsters Visitatser, at der blev indgivet Klager til ham over uduelige og uværdige Lærere. Efter Gudstjenesten i Fanefjord Kirke 1838 overrakte saaledes en meget forbitret Fader Biskoppen en Klage over en af Sognets Lærere, der skulde have udvist stor Haardhed mod Børnene (II, 61); et lignende Optrin fandt Sted 1848 i Bregninge (II, 68), og i Stillinge klagede Sognefogeden 1839 over en Lærers Drikfældighed (II, 110). I saadanne Tilfælde kan Mynster næppe frikendes for en vis Ulyst til at gribe alt for stærkt ind. Han frygtede aabenbart den Forargelse, et stærkere offentligt Røre om den Slags Sager kunde afstedkomme, og søgte gerne i Stilhed at faa Striden bilagt. I de to af de nævnte Tilfælde hedder det saaledes betegnende nok: »det syntes dog at lykkes mig at tale ham (o: Klageren) nogenledes til rette«, og »jeg søgte at stille Mændene tilfreds«, medens han i det tredie med kendelig Utilfredshed maa notere: »jeg gjorde mig Umage for at faae Klagen taget tilbage, men hidtil forgieves«.

Anderledes gik han derimod til Værks, naar han ved Selvsyn var blevet opmærksom paa utilfredsstillende Forhold, og hans Optegnelser viser, at han i sin lange Bispetid har uddelt adskillige skarpe Irettesættelser baade mundtligt og skriftligt. Hvor ubehageligt det kunde være at modtage en saadan hvas Overhaling af Biskoppens egen Mund, kan man se af den farverige Skildring, Erik Bøgh har givet i sine Erindringer¹⁾ fra den Tid, han som ganske ungt Menneske var Lærer i Fuglebjerg og en Gang — iøvrigt, som det synes, uden skellig Grund — faldt i Unaade hos Mynster. Alvorligere var det naturligvis, naar Reprimanden tillige blev indført i Skolekommissionsprotokollen. Ikke helt faa Gange hedder det, at en Lærer blev »alvorligen paamindet« (I, 76, 115), »baade mundtlig og skriftlig alvorligen advaret« (II, 137, jvfr. II, 24) o. l. Dette kunde skyldes almindelig

¹⁾ Erik Bøgh, Erindringer fra mine unge Dage, 1894, S. 280 ff.

Forsømmelighed i Skolearbejdet eller — dog sjældnere — hans hele Optræden. Et Par typiske Eksempler kan anføres. I Valløby traf Mynster 1851 en Lærer, der betegnes som en »maadelig Person, ogsaa stundom forfalden, har hverken Evne eller Lyst«, og en Skole, som var »slettere, end at det længere bør taales«; Læreren blev da alvorlig paamindet og gjort opmærksom paa, at blev Skolen ikke bedre, vilde han faa enten Hjælpelærer eller Afsked (I, 76). Ogsaa Tilstanden i Herlufllille Skole gjorde Indskriden nødvendig. Læreren, der i sig selv kun var lidet duelig, var tillige »yderst ligegyldig og doven«; Fremgangen var saa maadelig, at Børnene ikke en Gang kendte Punktum! »Maaskee den sletteste Skole, jeg endnu har truffet,« hedder det, og Læreren blev derfor »alvorlig formanet, og truet med Afsettelse« (I, 210). Lignende Forhold gjorde sig gældende i Førsløv. Skolen var her slet, og Læreren, der gav sig af med uvedkommende Ting, bl. a. Vinkelskriveri, blev »skriftlig og mundtlig alvorligen advaret«. Privat skrev Mynster om ham: »han har for mig et hæsligt Fiæs og noget Hykelsk«, antagelig den skarpeste personlige Bemærkning, der findes i hans Visitatsdagbøger (I, 230). Ogsaa Læreren P. C. Schrydstrup i Ørslev-Underskov, som var »bekendt af sin lumpne Striid med Provst Benzon«, fik en alvorlig Tilrettevisning i Skoleforhandlingsprotokollen: han burde »søge sin Ære og Glæde i at bringe sin Skole stedse videre, istedetfor offentlig at træde frem i usømmelige Stridigheder« (I, 257).

Saadanne Reprimander kunde have en betydelig moralsk Værdi, og der kan da ogsaa fremføres Eksempler paa, at de har sat Frugt, saaledes at Helhedsbilledet ved den næste Visitats blev væsentlig gunstigere (I, 115, 210). Navnlig synes den oftere gentagne Trusel om Tvangsansættelse af Hjælpelærere, om der ikke fandt Bedring Sted, at have været et virksomt Middel. I samme Retning kunde ogsaa de Mulkter virke, som Skole-direktionerne havde Ret til at diktere (I, 236; II, 144, 164), særlig hvor de ramte Lærere, hvis Afgud var Mammon (I, 28). Derimod var det langt vanskeligere, ja, praktisk talt næsten umuligt at faa en forsømmelig Lærer afsat fra Embedet. Der gælder her det samme, som Mynster beklagede sig over med Hensyn til uduelige og uværdige Præster (S. LXVI). Be-

tegnende er det saaledes, at da Mynster 1841 havde aftalt med Provsten, at en »aldeles uduelig«, end ikke fast ansat, 65aarig Lærer i Kindvig skulde fjernes, saa har man dog forstaaet at omgaa denne Bestemmelse, saaledes at han sad i samme Embede endnu otte Aar senere, om end nu med Hjælpe lærer (II, 174—5)¹). Overhovedet var man under saadanne Omstændigheder tilbøjelig til at betragte den hellige Grav som vel forvaret, naar der blot blev ansat en Hjælpe lærer. Det var saaledes Tilfældet med den tidligere nævnte, ganske forargelige og fordrukne Slotskantor i Fredensborg (I, 80—1) og med en gammel Lærer i Hammer, Julius Schov, som Mynster kort og godt karakteriserer som »et aldeles foragteligt, drikkældigt og ubrugeligt Menneske« (II, 190).

VI

1. Det laa i Sagens Natur, at Mynster paa sine Visitater ganske overvejende kom til at beskæftige sig med Præsters og Læreres Forhold, i langt mindre Grad med Menighederne selv. Fraregnet Prøvelsen af de forskellige Pastoraters Ungdom og Samtaler nu og da med Enkeltpersoner kunde han ikke komme i nogen større Berøring med Sognets Folk, hvorfor det maa have været ham ulige vanskeligere at danne sig en paalidelig Forestilling om de faktiske Menighedstilstande. Det er derfor ogsaa kun sjældnere, at han i sine Visitatsdagbøger meddeler Oplysninger om disse. En Del af de Bemærkninger, der dog findes herom, kan være fremgaaet af det almindelige Indtryk, han selv har faaet, men som Regel skyldes de vistnok Meddelelser fra Provster og Præster. Det gælder f. Eks. de Karakteristiker, han giver af forskellige Menigheder specielt med Hensyn til Kirkegangen, men ogsaa om andre Forhold. Saaledes hedder det 1851 om Kirkegangen i Ejby-Dalby, at den er »meget slet«, i Annekset møder kun et eller to Mennesker, naar der ikke er ministerielle Forretninger (I, 23); en svag Kirkegang findes ogsaa i Kirkerup (i Vester Flakkebjerg Herred), hvor Beboerne skal være »et slet Folkefærd«, hvoraf mange har aflagt falsk

¹) Jvfr. herom H. F. Rørdam, Peter Rørdam I, 225, 249.

Ed i Anledning af Skovtyveri (I, 163); Menigheden i Rørby skal heller ikke due stort, men være hengiven til Drik og Processer, og der skal findes Folk, der sætter Ild paa deres Gaarde (II, 33). Meget skarpt karakteriseres ogsaa Tilstanden i Ramløse: Menigheden maa vist henregnes til de mest fordærvede i Landet; Tyveri, Røveri og Mordbrand hører til Dagens Orden, og intetsteds forsømmes Kommunionen som her (II, 241). Omvendt hedder det om Tømmerup ved Kallundborg, »den hellige Menighed, i god Betydning«, at den bestaar af særdeles skikkelige Mennesker, der fra gammel Tid har været bekendt som flittige Kirkegængere (II, 25).

Hist og her kan man ogsaa støde paa Smaatræk, som kaster mærkelige Strejflys over forskellige Forhold. I Holbæk skyldes den ringe Kirkegang for en Del, at Sognepræsten, Dr. J. H. Larsen lever i Uenighed med de fleste (II, 261); i Taarnby var mange »temmelig stive i Troen« — da der var kommet en ny Kapellan til Sognet, indfandt der sig to unge, »i deres Christendom vel funderede«, Piger i Præstegaarden for at eksaminere ham (I, 117—18); da Mynster 1844 visiterede i Magleby ved Skjelskør, viste Herremanden (Ejeren af Borreby) saa ringe Forstaaelse for Betydningen af denne Handling, at han tog 36 Mand fra Sognet til Hjælp ved Indskibning af Korn (I, 142; jvfr. II, 323). Interessante er ogsaa Meddelelserne om de forskellige Psalmebøger, deriblandt Kingos, som var i Brug paa Bornholm¹).

2. Er det saaledes forholdsvis mindre, Mynster skriver om Menighederne selv, er der dog eet Omraade, om hvilket hans Visitatsdagbøger indeholder noget fyldigere Oplysninger, Forsamlingsbevægelserne. Han fulgte dette Røre med en ganske egen Interesse, men — maa man rigtignok tilføje — ikke just for det Godes Skyld. De gudelige Forsamlingsbevægelsers Historie i Sjællands Stift er et Emne, der endnu kun er mangelfuldt udforsket og fremstillet. Mere end ved sine subjektivt farvede Domme faar Mynsters

¹) Nogle Steder var ganske vist »Evangelisk-kristelig Psalmebog« blevet indført (II, 217), men 1841 traf Mynster Kingos Psalmebog i Brug i Clemensker, Øster Larsker, Øster Marie, Poulsker (her endnu 1852) og Ny Larsker, medens Guldbergs Psalmebog brugtes i Svaneke, Nekse, Aaker, Hasle og Olsker, de to sidstnævnte Steder endog 1852.

Visitatsoptegnelser da Værdi som historisk Kilde ved de positive Efterretninger, de bringer herom¹⁾).

I visse Egne af Danmark, især i det sydlige Jylland og paa Fyen, havde forskellige Lægmandssamfund, snart mere gammelpietistisk farvede, snart mere herrnhutisk, levet deres stille Liv videre fra det 18. Aarhundrede og samlet Tilhængerne af en ældre positiv Kristendomsforstaaelse. Som oftest hvilede Hovedvægten netop paa at holde fast ved denne, som det bl. a. ytrede sig i »de stærke Jyders« Kamp mod den nye autoriserede Lærebog og Psalmebog af mere moderne Tilsnit. Videre Betydning havde derimod især den østfyenske Bevægelse faaet, idet dens energiske Leder Christian Madsen fra Bregvær optraadte som en veltalende Vækkelsesprædikant, foretog talrige Rejser og virkede ved Afholdelse af »gudelige Forsamlinger«, hvad der førte til skarpe Konflikter baade med Statskirkens Gejstlige og med Kancelliet. Fra Fyen havde Bevægelsen forplantet sig til Sjælland, hvor den navnlig havde fundet en frugtbar Jordbund i Holsteinborgegnen samt en formaaende Beskytter i Grev F. A. Holstein og ivrige Talsmænd i Skolelærer Rasmus Sørensen i Venslev og Gaardmand Rasmus Ottesen i Hyllested. Omtrent samtidig var der foregaaet en betydelig Forandring i Vækkelsens aandelige Karakter, idet en stor Del af de vakte var kommet under grundtvigsk Paavirkning. Grundtvig selv stillede sig ganske vist temmelig afvisende over for Forsamlingsbevægelsen som saadan, men dette hindrede ikke, at hans Kristendomssyn vandt stærk Indgang i disse Kredse, særlig gennem Lægprædikanten Peter Larsen (Skræppenborg) og Rasmus Sørensen. Vigtigt i denne Henseende var det ogsaa, at de grundtvigsk paavirkede Præster i Egnen omkring Holsteinborg traadte i nær Forbindelse med Forsamlingsfolket, og at Jacob Christian Lindberg ved sine

¹⁾ Jvfr. hertil L. Helveg, Den Danske Kirkes Historie efter Reformationen, 2. Udg., II, 570 ff., 584 ff., 647 ff. L. Koch, Den danske Kirkes Historie i Årene 1817—1854 S. 32 ff., 206 ff. Fr. Nygård, Kristenliv i Danmark gennem hundrede Aar (1741—1840), især S. 424 ff. Kirkehistoriske Samlinger 4. R. VI, 662 ff. Hans Jensen, De danske Stønderforsamlingers Historie 1830—1848 II, 568 ff. Karl H. N. Vinther, Oplevelser fra Menighedslivet i København og Sydøstsjælland fra Aarhundredets Midte, 1895. Interessante Rids af Holsteinborg-egnens Personligheder, Opvækkelsespræsterne, Rasmus Sørensen, Rasmus Ottesen o. fl. findes i nogle Rejseoptegnelser fra 1837 i H. F. Rørdam, Peter Rørdam I, 101 ff.

Rejser rundt i Landet 1834 og ved sit ivrige Forsvar for Lægfolks Ret til at holde »gudelige Forsamlinger« kom til at danne et Bindeled mellem de vakte Kredse. Fra Øvrighedens Side derimod var man ilde tilfreds med denne voksende Forsamlingsbevægelse, og en Kancelliskrivelse af 12. December 1835 indskærpede paa Grundlag af Konventikelplakaten af 13. Januar 1741 Forbudet mod at afholde større gudelige Forsamlinger, der navnlig ikke maatte finde Sted under Ledelse af »omflakkende Personer«.

De følgende Aar bragte ikke Ro paa dette Omraade, og ikke mindst bidrog Peter Larsen Skræppenborgs gentagne Rejser til at faa Forsamlingslivet til at blusse op. Disse Rejser fandt især Sted i de første Aar af Mynsters Bispetid, og der blev flere Gange afæsket ham Erklæringer i herhenhørende Sager. Mest typisk har han vistnok fremstillet sit Syn paa dette Spørgsmaal i en lang Betænkning af 11. Januar 1840¹⁾. Det fremgaar klart nok af denne, at han ikke har set paa Forsamlingslivet med Velvilje, og de Anker, han har at fremføre mod dette, er baade af borgerlig og kirkelig Natur. Først og fremmest betoner han det forkastelige i, at flere og flere derved forledes til for »fordærvelige Grublerier at forsømme deres jordiske Kald«. Dernæst paapeges det, at den lutherske Kirkes Hovedlærdomme fremstilles i Forsamlingerne paa en meget ensidig Maade, ja, ofte fører til en Antinomisme af den forargeligste Art. Men selv i heldigere Tilfælde er Forsamlingsforedragenes »Grædetone« mere skikket til at vække dunkle Følelser end til at fremkalde klare Tanker«. Forkyndelsen her er imidlertid ikke blot ensidig, men værre er det, mener Biskoppen, at den gaar ud over selve det lutherske Grundlag især ved »den forvirrede [grundtvigske] Lære om Daabspagten«. Derved undergraves Respekten for Skriften, og Vejen aabnes for en traditionalistisk Betragtning, der peger mod Rom. Endelig maa det bestemt fremhæves, »at de senere Tiders religiøse Bevægelser staa

¹⁾ Kirkehistoriske Samlinger 3. R. IV, 96—104. At det var »aandeligt Hovmod og Fordømmelsessyge, der især ligger til Grund for det separatistiske Væsen«, har Mynster udviklet i et Brev af 3. September 1840 til P. Hjort. Blandt de vakte havde Mynster oftere truffet »usle, skumle, halvforrykte Mennesker, tabte for det nærværende Liv, og ingenlunde forberedte for det tilkommende« (Udvalg af Breve fra Mænd og Qvinder til P. Hjort, II, 32—3).

i mangehaande Slægtskab med de politiske, og at en Lyst til at trodse Øvrigheden ofte tager Paaskud af Religion og Samvittighed.

Hvad angaar de Foranstaltninger, der burde træffes for at bekæmpe et efter Mynsters Opfattelse saa fordærveligt Uvæsen, udtaler han, at han for sit Vedkommende ønsker at blive staaende ved Forordningen af 1741. Finder »en ikke rigoreus, men heller ikke slap Overholdelse« af denne Sted, er det tilstrækkeligt, og det er ikke nødvendigt at fremkalde nye Lovbestemmelser af strengere Art. Man bør ikke med Magt hindre de gudelige Forsamlinger, men blot regulere dem. Staar de under Tilsyn (og Ledelse) af Præsterne som de paa ordentlig Vis kaldede Lærere, kan der forventes megen god Frugt af dem, men de bør ikke overlades til Lægfolket alene, og især bør der vaages over, at ikke tilrejsende Prædikanter vinder Indpas. — Til dette Mynsters principielt uvillige, men i Realiteten mæglende Standpunkt svarer ogsaa Bemærkningerne i Visitatsdagbøgerne ret nøje, kun at den personlige Uvilje giver sig flere umiddelbare Udtryk her.

Med Hensyn til Vækkelsesbevægelsernes Udbredelse i lokal Henseende viser det sig gennem saadanne Udtalelser, — som det var at vente —, at de først og fremmest havde deres Arnested i Vester Flakkebjerg Herred omkring Holsteinborg, især i Venslev og Hyllested Sogne (I, 134, 157); derfra havde de bredt sig ind i Øster Flakkebjerg Herred (I, 43, 52, 57), i Bjevverskov og Stevns, Fakse og Baarse Herreder, navnlig i Køge og Herfølge (I, 68, 78; II, 36, 164). I Holbæk Amt kunde der paavises Konventikelvæsen i Løve Herred (Havrebjerg, II, 96—7) og i Ods Herred (II, 77). Desuden fandtes der spredt paa enkelte Steder Spor af saadanne Bevægelser — i Taarnby f. Eks. (I, 117), og i Kongens Lyngby, hvor »man trænger til bedre Politie, ulmer noget Conventikelvæsen, tildeels endnu fra [B. F.] Rønnes Tiid« (I, 132). Som Helhed faar man dog Indtrykket af en Bevægelse, der var ved at tabe sig.

Gennemgaaende omtaler Mynster Konventikelrøret med udpræget Ringeagt. »Dette Uvæsen« hedder det et Par Gange (II, 72, 96—7), og det har aabenbart været med en ikke ringe Tilfredsstillelse, at han jævnlig

paa sine senere Visitatsrejser i Vækkelsesegne kunde notere, at nu forholder »de Hellige« sig roligt (II, 164—5), at Forsamlingerne nu er »hensovede« (II, 97), at »Søgningen« har tabt sig (II, 164), eller at de »omflakkende Prædicanter« ikke har vundet noget Bifald (II, 186). Ikke mindre karakteristisk er det, at Mynster oftere med en vis Glæde fremhæver, at Vækkelsens Tilhængere var Personer af samfundsmæssig ringe Værdi. Blandt dem, der er ivrigst for Konventikelvæsenet i Øster Flakkebjerg Herred, »ere almindelig erkjendte slette Mennesker« (I, 57); i Løve Herred var det »for det Meste meget uværdige Personer, hvoraf Flere ere tiltalte eller straffede for Tyverie o. dsl.« (II, 108), i Køng var der kun een Gaardmand, der var blevet skilt og siden gift igen »og stedse viser en slet Tænkemaade«, der tog vel mod de tilrejsende Lægprædikanter (II, 186). Udtalelser af denne og lignende Art er af største Vigtighed til Forstaaelse af Mynsters hele Stilling til Forsamlingsbevægelsen, som han saa ofte er blevet angrebet for. Langt mere end i kirkelige Betæneligheder bundede hans uvillige Holdning i Frygten for, at Lægmandsrøret skulde faa farlige Følger i Retning af politisk og social Opløsning. Det er mere den konservative Tilhænger af Enevældens Statssamfund end den biskoppelige Tilsynsmand, der har følt sig ængstet ved disse Rørelser.

Der har tidligere været nævnt adskillige Eksempler paa Mynsters Udtalelser om forsamlingsvenlige Præster og Lærere. Grundtvigs Navn forekommer kun en eneste Gang i samtlige Optegnelser¹⁾, ejendommeligt nok i Forbindelse med Forsamlingernes Ophør paa Rønnebæksholm, som han skulde have bevirket (II, 195). Derimod nævnes J. C. Lindberg af og til. Denne Mand var altid Mynster en Torn i Øjet, og at være »stærkt hengiven til Lindbergianismen« var følgelig just ingen Anbefaling hos ham (I, 267). Han synes derfor at have moret sig over, hvad han hørte i Bjeverskov Herred 1835, hvorfra det hedder: »Lindbergs Navn kiendes ikke her blandt Bønderne, dog har en Bonde nylig spurgt en Præstekone, om det var sandt, at der snart skulde komme En, som skulde prædike en ny Religion« (I, 78). Ogsaa Lægprædikanten Rasmus Ottesen omtales et Par Steder.

¹⁾ Jvfr. dog II, 65 Udtrykket: »nogle Grundtvigske Phraser«.

Han skal efter Sigende være »en begavet Mand«, men forsømmelig i sit Kald (I, 57), og det har ikke passet Mynster rigtigt, at han ikke mødte ved Visitatsen i sin Sognekirke, da han var ude at hente Lægter (I, 158)¹).

3. Paa sin første Visitatsgennemgang af Sjællands Stift nedskrev Mynster efter Besøget i hvert Herred en kort Karakteristik af den kirkelige Tilstand i dette. Desværre har han kun undtagelsesvis fortsat med denne Skik paa de senere Rejser. Et mere almindeligt Overblik er man da henvist til at danne sig paa Grundlag af Omtalen af de forskellige Pastorater. De enkelte Herreders Helhedskarakter synes dog ikke i Mynsters Bispetid at være undergaaet meget store Forandringer, selv om man nok kan paa-vise visse Forskydninger hist og her til det ringere eller det bedre. At dømme efter Mynsters egne Udtalelser synes Menighederne i Sjællands Stift i hans Tid ganske overvejende at have været præget af en gammel-dags Kirketroskab. Det kan vistnok gælde hele Stiftet, hvad der bemærkes om Fakse Herred 1837: »En jævn christelig Sands synes at herske, saavel hos Præsterne, som hos Menighederne. Af Extravagancer har jeg i de Sogne, jeg har besøgt, Intet forefundet« (I, 200). Andre Herreder ser ud til at have hævet sig noget over det almindelige, f. Eks. Ramsø-Tune Herreder med den livlige, opvakte Befolkning af »Hedeboere« (I, 34) og Merløse Herred, der slet og ret betegnes som »et godt Herred« (II, 273). Flere Egne kunde karakteriseres som Voldborg Herred: »Den religiøse Tilstand er jævn; vel mere Heldning til Indifferentisme, end til Extravagancer; dog mangler just ikke Lyst til Guds Ord« (II, 138).

Den her omtalte »Heldning til Indifferentisme« kunde nogle Steder slaa over i en temmelig stærk Sløvhed. Denne kunde gøre sig gældende i enkelte Sogne i ellers respektable Herreder som f. Eks. i Bjevskov Herred i Vollerslev og Lidemark, om hvilke det hedder, at det aandelige Liv synes »næsten at være uddøet« (I, 78), men den kunde ogsaa præge hele Herreder, saa-

¹) Om egentlige sekteriske Bevægelser findes yderst faa Bemærkninger: »Mormonerne grassere temmelig stærkt i dette Sogn«, hedder det 1853 om Birkørød (I, 104); i Ishøj fandtes 1845 omtrent 30 Baptister, men de »synes nu ikke at formere sig« (I, 273), og i Merløse Herred omtales 1850 en Del Baptister og Erik-Jansenister (II, 269).

ledes Lyng-Kronborg Herred, hvor der var mange Kulsviere, »der ikke due meget« (I, 104), Sokkelund Herred med den uensartede Befolkning, deriblandt »meget Skrabsammen« (I, 132), Smørum Herred, som for det meste henlaa »i aandelig Lethargie« (I, 278), Strø Herred, der var »et ukirkeligt Herred« med flere Sogne »i ondt Rygte« (II, 240), og Holbo Herred, hvori »Ligegyldighed er den herskende Charakter« (II, 254). Et stærkere pulserende aandeligt Liv fandt Mynster derimod i Øster og Vester Flakkebjerg Herreder, og ejendommeligt nok maa selv han for en Del tilskrive dette den Indflydelse, som Vækkelsesbevægelsen havde udøvet (I, 57—8, 165—6). Kun maatte han i Vester Flakkebjerg Herred undtage Skjelskør og de nærmest tilgrænsende Pastorater, hvor »den sædvanlige aandelige Søvn« synes at finde Sted, og Sørbymagle-Kirkerup, om hvilke man kunde sige, at »de ligge paa Grændserne af Hedenskabet« (I, 165).

Som oftere berørt i det foregaaende indtog Bornholm en Særstilling. I flere Henseender havde Forholdene paa denne fjerne Klippeø faaet Lov til at udvikle sig, som de bedst kunde, og set fra en mere udviklet Administrations Synspunkt kunde der være meget at indvende, især ved Mynsters første Besøg i Aaret 1841. Til Trods for alle Mangler var Helhedsbilledet af den aandelige Tilstand dog ingenlunde ugunstigt — der var god Kirkegang overalt, og Bornholmerne viste sig som et Folkefærd, der var opvakt og lærenemt (II, 198, 223—4).

VII

1. Kunde det ikke undgaas, at Mynster paa sine Visitatser indhøstede mange Slags Erfaringer af lidet glædelig Art, saa kunde dog Skuffelserne og Bekymringerne, Ubehagelighederne og det anstrengende Arbejde ikke opveje den Glæde, han følte ved at drage rundt fra Sogn til Sogn i sit store Stift. Fra hans Søn ved man, at han om Foraaret glædede sig meget til Visitatsrejserne¹⁾, og i sit »Levnet« taler han selv om, at Visitatserne altid havde været ham »meget kiere«²⁾. Denne Udtalelse stadfæstes ogsaa paa

¹⁾ C. L. N. Mynster, Nogle Erindringer og Bemærkninger om J. P. Mynster, 1877, S. 27.

²⁾ J. P. Mynster, Meddelelser om mit Levnet, 1854, S. 243—4.

flere Maader gennem hans Breve. Fraregnet en forbigaaende Forstemthed nu og da er hans Breve fra Visitatsrejserne ganske overvejende baaret af en glad og tillidsfuld Stemning, og de indeholder ikke faa direkte Ytringer om, hvor vel han befandt sig paa disse Rejser. Allerede i et Brev fra det første Aar, han drog paa Visitats, 1835, udtaler han sig om, hvor interessant det var hver Dag »at see nye Mennesker, Præstegaarde, huuslige Indretninger, Kirker og Skoler«, og han glæder sig over at finde »et af mit nuværende Embedes vigtigste Arbejder saa tilfredsstillende, og i det Hele saa behageligt«¹⁾. Ikke mindre varm er Tonen i Brevene fra Visitatsen næste Aar. »De fornemme Folk i Kiøbenhavn troe nok ikke, at det kan røre mig at gaae saaledes omkring i Bondemenigheder; men mig er det saare kiert, naar det kun vil lykkes, hvilket naturligviis ikke skeer hver Dag ligemeget«, hedder det i et Brev til hans Hustru, og et andet Sted forsikrer han hende, at ofte, naar han saaledes gaar og taler i Kirkerne, kan han synes, »at det er det bedste af alle Embeder at være Bisp«²⁾.

Næsten ordret genfindes en lignende Udtalelse i et Brev fra 1837, da Visitatsen i hans eget gamle Pastorat, i Spjellerup og Smerup, havde stemt hans Sind paa en ganske særlig Maade. Fanny maa gerne sige til alle Mennesker, at det er det bedste af alle Embeder at være Biskop og saaledes gaa omkring og tale og høre i Kirkerne, naar man blot træffer »nogenledes skikkelige« Præster og Menigheder. Men to Ting er nødvendige: »man maa have ret Kierlighed til *Gud* og Guds Ord, saa man aldrig bliver keed af at tale derom, og Kierlighed til *Mennesker*, saa man kan glæde sig over skikkelige Bønder, der staae andægtige i deres Stole og høre til, over Bønderkarle og -Piger, som gierne vil svare saa godt de kan, og mangen Gang faae en Taare i Øiet³⁾, og over smaa Børn, som kan deres Lectie«⁴⁾.

Ogsaa til andre end til Medlemmer af Familie kredsen udtalte Mynster sig væsentlig paa samme Maade, saaledes i Breve til den gamle Ven fra Spjellerup-Tiden, Provst Engelbreth i Lyderslev, og til Biskop Brammer.

¹⁾ C. L. N. Mynster, Nogle Blade af J. P. Mynster's Liv og Tid, 1875, S. 308—9.

²⁾ Breve fra J. P. Mynster, 1860, S. 175. Nogle Blade S. 346.

³⁾ Fra Borup hedder det 1835: »jeg staae endog Taarer i nogle Bønderpigens Øinet (I, 25).

⁴⁾ Breve fra J. P. Mynster S. 176—7.

Til Engelbreth skriver han i 1836, at det omflakkende Visitatsliv er ham kært: »bliver jeg end ikke altid opbygget af Prædikenerne, saa har jeg sielden Aarsag til at klage over, at christelig Kundskab og christelig Sands skulde være uddøet i Menighederne, skøndt det kirkelige Liv vistnok paa mange Steder trænger til at vækkes«¹). Over for Brammer har han i et længere Brev fra 1844 skildret sine Indtryk fra en hel Aarrækkes Visitatser i Sjællands Stift. Det Billede, han her tegner, er vel ikke nu slet saa lyst i Farven som i Brevene fra de første Rejser, men Hovedresultatet bliver dog det, at naar han skal gøre Regnskabet op, saa er det netop Visitatserne, der gør ham Bispeembedet kært. Alle de mellemliggende Aars bitre Erfaringer til Trods maatte han dog ogsaa indrømme, at der var sket glædelige Fremskridt — saaledes var nu de fleste Steder Kirkerne fulde af Mennesker, naar Biskoppen kom paa Visitats, hvad der ikke havde været Tilfældet, da han begyndte sine Rejser²).

Foruden i Brevene har Mynster i en Bispevielsestale fra 1843³) fremstillet sit Syn paa Visitatserne og deres ejendommelige Plads i det kirkelige Arbejde. Tanker og Erfaringer, som han jævnlig i personlig Form havde udtalt i Breve, sammenfatter han her i den gejstlige Veltalenheds Sprog, da han over for sin yngre Medbroder i Bispeembedet skal skildre disse »vore underlige Vandringer, hvor vi ideligen see fremmede Skikkelser omkring os, men som dog vedkomme os saa nær, hvor vi ikke have blivende Sted, og dog allevegne have hiemme«. Han tager sit Udgangspunkt i Betragtningen af denne Virksomhed først og fremmest som en Form for den vandrende Evangelists Gerning, et Kald, som tilkommer Biskopper ikke mindre end almindelige Præster, og fortsætter derpaa i en aandfuld Skildring af Visitatorens Opgave:

»Men dersom det er vor Glæde at forkynde Evangelium, hvor skønt er det da, at, hvor vi komme, der er Stedet beredet for os, der aabnes os

¹) Kirkehistoriske Samlinger 4. R. IV, 750.

²) Theologisk Tidsskrift for den danske Folkekirke, udg. af H. V. Sthyr, III, 445. — Denne gennemgaaende tilfredse Stemning ved at drage rundt paa Visitats udelukker dog ikke, at der af og til i hans Breve kan forekomme Ytringer, der vidner om hans Længsel efter at vende tilbage til Hjemmets ordnede rolige Forhold (jvfr. Nogle Blade S. 309, 396).

³) J. P. Mynster, Kirkelige Leiligheds-Taler I, 393—5.

Kirkens Døre, der samles Menighederne, og der er ofte som en Høitid omkring os. Vel erfare vi det stundom med Smerte, at der ere Egne i Landet, hvor Menneskene ere blevne saa ligegyldige mod Guds Ord, at Intet formaaer at vække dem; men kunne vi ikke tale for Mange, da for Faa, kunne vi ikke samle de Ældre, da høre dog de Unge vor Røst, og naar vi maaskee den ene Dag saae, at de gik til deres Agre eller deres Kiøbmandskab, da see vi ofte den anden Dag, at Folket trænger sig om os for at høre Guds Ord. Vi kunne, som Apostelen siger, omskifte vor Røst efter Tider og Steder, vi søge deels i sammenhængende Foredrag at udlægge Guds Ord og føre Menneskene det til Hierte, deels i Samtale med de Unge at vække, styrke, udvikle Sandsen for de Ting, som høre til Guds Rige. Dersom vi da bede og arbeide, dersom Forkyndelsens hellige Indhold lever i vort Inderste, og vi under Embedets Gierning ikke skaane os selv, da vil Gud stedse give os at tale Noget til Gavn og Opbyggelse. Vel erfare vi det, at ikke blot hos de forskellige Mennesker, men paa de forskellige Dage ere Naadegaverne forskellige; men naar vi stundom maae klage, at det ikke lykkes os at tale med mere Varme og Klarhed og indtrængende Kraft, da forunder Gud os igjen opladte Læber, giver Christi Evangelium Indgang ved vor Røst, at vi kunne fra de Menigheder, hvor vi komme, frembære et Offer, som er ham til Velbehag. Vel synes det saa Lidet, hvad vi ved et kort Besøg i Menigheden, og først atter efter længere Mellemrum, kunne udrette; og visseligen vilde Guds Kundskab kun være ringe, og Christi Evangeliums saliggjørende Kraft kun vise sig lidet virksom i Menighederne, dersom ikke faste Lærere vare beskikkede, som stedse kunne være tilstede for at undervise, formane, straffe og trøste. Men det hellige Vidnesbyrd komme ogsaa fra forskellige Læber, det lyde i Ugernes jævne og rolige Gang, men det lyde ogsaa opvækkende ved høitideligere Anledninger, som sieldnere vende tilbage! Og naar da den vandrende Lærer, men som dog ved et helligt Baand er knyttet til alle Menigheder i den Deel af Landet, kommer, og med sin Røst, efter den ham givne Evne, forkynnder den samme Lære, da er dette til Bestyrkelse; eller dersom han maa fremdrage hellige Sandheder, ak! som vare tilsidesatte, eller dersom han i

gærende Tider maa søge at lede den vilde Strøm tilbage inden sine rette Grændser, eller der ere herskende Laster, hvilke han maa straffe, eller Menneskene ere ganske sunkne i Dvale, og det maa siges dem næsten som noget Nyt, at der er Eet, som er fornødent, at det Intet gavner et Menneske, om han vandt den ganske Verden, og tog Skade paa sin Siel, hvorledes han endog efter Tider og Omstændigheder maa aflægge sit Vidnesbyrd, naar han kun gør det i Christi Sandhed og i Christi Kierlighed, da vil han ikke forgieves have været tilstede, han vil have givet det aandelige Liv nogen Næring, have kommet den hellige Ild til at brænde klarere, han vil have befæstet Baandet mellem Lærerne indbyrdes, mellem Lærerne og Menighederne og Herren, og saaledes vil han have gjort en Evangelistes Gierning, og have fuldført en vigtig Deel af sin Tieneste.

Som et samlende Udtryk for Mynsters Syn paa Maalet for en Biskops Visitatsgerning kan disse Udtalelser passende danne Overgangen til Beretningen om hans egne Visitatser. Med fin Kunst har han i disse Linier ladet Erfaringen fra sit eget Bispeliv med dets Glæder og Sorger danne Baggrunden for sin Tale og saaledes paa en ejendommelig Maade forstaaet at faa Livets Virkelighed og Idealets Krav til at glide sammen i en højere Enhed.

VISITATSDAGBØGER

1835

Den 9de Junii begyndte jeg mine Reiser i Stiftet med at tage til *Vemmetofte*, hvor den 10de Junii Klosterets 100aarige Jubilæum høitidelig holdtes i Klosterets Kirke, hvor en meget talrig Forsamling af Godsernes og Omegnens Beboere var tilstede. Klosterets Præst Hr. Bjørn holdt en tankerig og kraftfuld Tale fra Alteret, hvorpaa jeg efter en kort Tale bekendtgjorde, at ved denne Anledning Hospitalet i Spiellerup var blevet forøget med 7 Lemmer, et nyt Hospital bestemt at indrettes i Havneløv for Høystруп Gods, 400 Rbd. aarlig bestemt at anvendes til Opmuntring og Understøttelse for Landbruget, og at Conventualinderne af 1ste Afdeling nu havde erholdt det fulde reglementerede Tillæg; fremdeles at Hr. Bjørn havde bestemt 5000^r til et Udstyrs-Legat for Døttre af Embedsmænd og Betiente ved Klosteret; og endelig at Hr. Biørn var udnævnt til Consistorialraad. — Festen var meget smukt anordnet, og syntes at finde almindelig Deeltagelse.

Den 11te Junii tog jeg til Greve for at begynde mine Visitatser i

RAMSØE OG THUNE HERREDER THUNE HERRED

Greve og Kildebrynde Pastorat.

Den 12te Junii visiterede jeg i *Greve Kirke*. Ungdommen talrig; ikke mange Gamle, især ingen Koner. Provst Mellerup prædikede over Eph. 2, 17: »Jesu Religions Almindelighed«. Ungdommen svarede overmaade vel, og havde overalt Physiognomiet af en ret vakker Ungdom. Kirken er temmelig smal, ellers vel vedligeholdt, og har et Positiv. Kirkegaarden peen, ligesom Præstegaarden. (1843: Den 9de Julii, 4 S. e. Trin., visiterede jeg anden Gang i Greve Kirke. Kirken er særdeles vel og pyntelig holdt; den tilhører Gieddesdal. Orgelet er gammelt, men et nyt er lovet af Kirkeeeieren. Provst Mellerup prædikede over Matth. 22, 21: »Giver Gud det, Guds er«. Dispositionen var mindre heldig, men i det Hele var dog Prædikenen ret god, og holdt af den gamle Mand med Frihed og Kraft. En talrig Forsamling. Ungdommen var opvakt, og udmærkede sig baade ved Færdighed og ved Eftertanke. — 1851: Præstegaarden er tildeels ombygget, og nu meget god og beqvem; Haven ogsaa omdannet og forskiønnet. — Den 9de Junii, 2den Pintsedag, visiterede jeg 3die Gang i Greve Kirke. Kirke og Orgel ere vel vedligeholdte. Spr. van Wylich (tilforn i Nestelsø) prædikede over Dagens Lectie: »Vi ville i Dag feire vor Kirkes Fødselsdag«. En ualmindelig god, kraftig og indtrængende Prædiken, foredraget med Frihed og Liv; Stemmen noget skarp. Katechisationen meget god. Kirken kunde neppe rumme Forsamlingen, og Ungdommen udmærkede sig ved fortrinlig Christendomskundskab, saavel som ved Færdighed og Eftertanke.)

Et *Hospital*, hvis Capital er sunket ved Pengeforandringen, og som har 7 Lemmer, der Hver faae 6 Rdl. aarlig, foruden Adskillige, som blot have Huusly, besøgte jeg. Det er vel vedligeholdt, men endnu temmelig ureenligt. (1843: Hospitalet, som sidst. — 1851: Hospitalet er blevet noget ordentligere; jeg var tilstede ved Aftenbønnen, som holdtes ret anstændigt.)

Sognet har en Folkemængde af mellem 1100 og 1200.

Greve Skole, hvor Skolestuen er fortrinlig og nylig bygt paa det Giøeske Legats Bekostning, besøgte jeg om Eftermiddagen. Kirkesanger Fick, 29 Aar gl., Seminarist, katechiserer meget godt. Læsning, Hovedregning i 2den Classe meget godt, Skrivning maadelig. Indbyrdes Underviisning: Læsning, meget godt, Skrivning, Regning, maadeligt. Gymnastik, første Grad. 69 Børn. (1843: Patron Proprietair Valentiner. Lærerens Bolig er nu ogsaa bygt paa samme Legats Regning, meget rummelig, og udmærket god. Jakob Ditlev Christian Fick, 39 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, er en udmærket duelig og flittig Lærer; han katechiserer særdeles godt. Læsningen er mindre nøiagtig og sikker, ellers Alt særdeles godt. Læsn. g. Skr. mg. Rel. ug. Regn. ug. Historie og Geographie mg. Indb. Und. mg. (undtagen Bøglæsningen). Gymnastik mg. — En *Haandgiernings-skole* er oprettet for samme Legat[s] Regning. Lærerinde Mad. Fich. Den besøges flittigt, og Fremgangen synes særdeles god. — 1851: Patron Propr. Valentiner. 86 Børn. Læreren J. D. Chr. Fich, 47 Aar, Sem. fra Joenstrup, er meget duelig og flittig, og Skolen meget god. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Geogr. ug. Danm. Hist. mg. Indb. Und. mg? Gymn. g. Skolehuset meget godt. En Syskole holdes af Md. Fich.)

Den 13de Junii besøgte jeg

Kildebrynde (Kong Kildings(?) Brønd) *Kirke*, omtrent som Greve Kirke, ret god. (1843: Kildebrønde Kirke tilhører Bentzonsdal, og er vel vedligeholdt, ret kiøn.)

Kildebrynde Skole. Bygningen ret god. Læreren Anders Henriksen, 40 Aar gl., Seminarist fra Brøndbyvester, katechiserer ret godt. Fremgangen god, mindst i Skrivning. Indbyrdes Underv., som i Greve Skole. Gymnastik, ligesaa. (1843: Patron Selveier Søren Svendsen. Skolehuset uanseeligt, men ret godt. 64 Børn. Henriksen, 48 Aar gl., er duelig og tro. Læsn. g× Skr. mg. Rel. mg. Regn. ug. Noget Historie og Geographie læres ogsaa her. Indb. Und. g. Gymnastik tg. — 1851: Patron Grdm. Christian Petersen. 71 Børn. Læreren Anders Henriksen, 56 Aar, har just ikke meget Liv, men ellers ret brav, og katechiserer ret godt. Læsn. mg?

Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. ikke indført. Nederste Cl. tg. Gymn. tg. Skolehuset godt.)

Hundie Skole (Byens Navn af Kong Hunding, af hvis Slot man skal finde nogle Levninger). En i alle Henseender peen lille Skole med 31 Børn. Læreren Daniel Hermann, 29 Aar, Seminarist, er en opvakt, levende Mand; han katechiserer meget godt. Fremgangen er meget god, i Skrivning endog fortrinlig. Indb. Und. meget godt i Alt, endog nogen Geographie lært. Gymnastik, Noget med af anden Grad. Skolen har en flink Patron i Møller Sibbern i Pilemølle. (1843: Patron Selveier Peter Hansen. Skolehuset lille, men godt. 48 Børn. Læreren Niels Peter Cruusberg, Candidatus Theologiæ, 32 Aar, skal efter Provstens Sigende prædike godt, men han er en ringe Lærer, uden Liv og Lyst; han katechiserer maadeligt eller slet. Læsn. ngl. Skr. g× Rel. g? Regn. g. Indb. Und. tg? eller egentlig kun nogenledes. Gymnastik g. — 1851: Patron Gdm. Hans Hansen. 44 Børn. Læreren Cand. Theol. Niels Peter Cruusberg, 40 Aar gl., er nu kaldet til Præst i Ribe Stift; han katechiserede dog temmelig godt, men er uden Liv. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. ikke indført. Nederste Classe meget ringe, og saaledes ogsaa Katechisationen. Gymn. ngl. Skolehuset godt, men meget indskrænket.)

Alt i Pastoratet i fortrinlig Orden.

Carlslunde og Carlstrup Pastorat.

Soggenes Navne hidledes fra Carl af Riise. Folkemængden mellem 700 og 800, (538). *Præstegaarden* gammel, ikke vel vedligeholdt, en ret net lille Have. (1843: Af Præstegaarden er Stuelængden ombyggt, vel indrettet, med smukke, tildeels gibsede Værelser. Haven smuk og særdeles peent holdt. — 1851: Præstegaarden smuk og vel vedligeholdt.)

Sognepræsten, Westergaard, er 75 Aar gl., en god Mand, men sløv. Han har i de sidste Maaneder havt Hielp af en Candidat Pontoppidan, hvem han ønsker til Capellan.

Den 14de Junii, Trinitatis Søndag, visiterede jeg i *Carlslunde Kirke*. Hr. Westergaard prædikede over Dagens Evangelium: »Jesu forsonende

Lidelse og Død, i en levende Tro tilegnet, det eneste Middel til Synderes Frelse«. Ikke uden Liv, ret gode, gammeldags Ord, men tørre, og langt-fra ikke udtømmende. Endeel Ældre af Menigheden vare tilstede, dog kun faa Koner. Af Ungdommen svarede Nogle vel, Mange taug, i det Hele kun nogenledes. Præsten katechiserer kun maadeligt. (1843: Den 19de Julii visiterede jeg anden Gang i Carlsunde Kirke. Kirken, som tilhører Giessedal, er nu sat i meget smuk Stand; den er ret kiøn, skiøndt noget mørk. Spr. Sundorph prædikede over 1 Petr. 1, 15: »Hvorledes vor Christendom opfordrer os til Hellighed«. Ret godt, men holdt sig for meget til det Almindelige og Trivielle. Foredraget temmelig godt. Katechisationen god. Ungdommen var ualmindelig dorsk og træg, Mange vel ogsaa uvidende, kun Faa svarede vel. Tildeels vel en Følge af, at Skolerne baade have været og ere maadelige. — Kirkegaarden meget net. — 1851: Den 8de Junii, 1ste Pintsedag, visiterede jeg 3die Gang i Carlsunde Kirke. Kirken er ret smuk, men en mindre heldig Maling paa Hvælvingerne gjør den noget mørk; den har faaet et ret godt Orgel. Spr. Petri (tilforn i Tersløse) prædikede over Dagens Evangelium: »Mskets Kierlighed til Gud og Xstus er en Betingelse for, at de tage Bolig i os ved den H. A.« Themaet viser allerede, at det var en tør og vrøvlsum Prædiken; han havde tillige angivet en ganske ordentlig Disposition, men i Udførelsen mærkede man Intet til den. Foredraget tydeligt, men dødt og koldt; omtrent saadan var ogsaa Katechisationen. Af ældre Mandfolk vare Mange tilstede. Ungdommen viste sig dog meget fordeel-agtigere, end forrige Gang. Skiøndt den ønskelige Frimodighed fattedes, viste der sig dog i det Hele antagelig Christendomskund[skab], og Adskillige svarede ret tilfredsstillende.)

Aftenen forud havde jeg besøgt *Carlsunde Skole*. En god Skolebygning. 92 Skolebørn. Kirkesanger Rasmussen, 65 Aar gl., Student, Examinatus Juris, mangler ikke Fliid og Iver, men han har kun lidet Talent og liden Dannelse, et meget svagt Syn, og skaber sig temmelig naragtig. Fremgangen i den nederste Classe er bedre, end i den øverste, som især i Hovedregning stod meget tilbage. Han katechiserer maadeligt, og forstaaer ikke

at holde Disciplin; ellers en skikkelig Mand. Han vil nu tage en Hjelpe-lærer, som ventes erholdt, efter at Examen paa Seminariet er fuldbragt. Indb. Und. god Fremgang; Geographie læres. Gymnastik, første Grad; deriblandt vel mange Drengkonster f. Ex. at vende Mølle, staae paa Hovedet p. p. (1843: Patron Sognefoged Petersen. 85 Børn. Læreren Frederik Carl Christian Hansen, 30 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en skikkelig Mand, men uden Liv, og katechiserer slet. Læsn. mg., men for sagte. Skr. mg. Rel. tg. Regn. tg× Indb. Und. bruges nok kun for et Syns Skyld; Børnene ere temmelig ubekjendte med den, og de Allerfleste ere i Bogklasse, men læste sagte og skiødesløst. Gymnastik g. — 1851: Patron Kammerraad Petersen. Skolehuset meget godt. En Syskole hos Skolelærerens Hustru har god Søgning. 90 Børn. Læreren Fred. Carl Christian Hansen, 38 Aar, Sem. fra Joenstrup, er nu ganske brav, og katechiserer saa temmelig. Læsn. mg. Skr. g. Rel. g. Regn. mg? Indb. Und. g? Gymn. mg.)

Om Eftermiddagen besøgte jeg *Carlstrup Skole*. Kirkesanger Niels Christensen, ikke Seminarist, men prøvet ved Seminariet, er 40 Aar gl., Krøb-ling, men en skikkelig Mand; katechiserer nogenledes, og især til Reg-ning synes han at have Gaver. 51 Skolebørn; meget god Skolebygning. Indb. Und. ret god Fremgang. Gymnastik, meget godt. (1843: Patron Hofjærgermester Carlsen. 35 Børn. Læreren Frederik Georg Biirmann, 39 Aar, Sem. fra Joenstrup, mangler ogsaa Liv, og katechiserer maadeligt. Læsn. g. Skr. g? Rel. g. Regn. nglts? Indb. Und. tg. Gymnastik tg? Skole-huset meget godt. — 1851: Patron Hofjærgermester Carlsen. Skolehuset meget godt. 50 Børn. Læreren Fred. Georg Biermann, 48 Aar, Sem. fra Joenstrup, er endnu død, og katechiserer forvirret med Bogen for de kortsynede Øine. Dog var Skolen noget bedre end sidst. Læsn. g. Skr. g. Rel. g. Regn. g× Indb. Und. g. Gymn. g.)

Carlsunde Kirke er ret god og temmelig stor, men mørk, og Intet an-vendt paa dens Prydelse. Den tilhører Proprietair Valentiner. *Carlstrup Kirke* fik jeg ikke seet.

Embedsbøger i god Orden.

(1851: Skolerne ere ogsaa gaaede Noget frem til det Bedre.)

Jersie og Kirke-Skiendsved Pastorat.

Sognepræsten Gammerød, som har været her i 36 Aar, først som Faderens Capellan, og succederede sin Fader, der ligeledes havde været her i mange Aar, har en Skade i Benet, saa han ikke selv kan forrette Embedet. Han har Personel-Capellan, Christensen, som har været her i Noget over et Aar. (1851: Spr. Gammerød har havt et apoplektisk Anfald, og er nu ganske sløv.)

Præstegaarden gammel, men Alt særdeles peent. Haven paa 1 Td. Land, ret smuk, men gammeldags. (1843: Præstegaarden er gammel og maadelig, men saaledes holdt, at den seer ret net ud. — 1851: Præstegaarden gammel og daarlig, men godt, endog ret pyntelig holdt. Haven som sidst.)

Solrød var tilforn Jersie's Annex, hvorimod Kirkeskiendsved hørte til Havdrup. Det forandredes ved den nærværende Sognepræsts Tiltrædelse 1816, og dette Kald, som kun er lidet, skal have tabt betydeligt derved. Folkemængden her er kun omtrent 600. Tabelværket angiver: Jersie 219, Kirkeskiendsved 575. Det Sidste uden Tvivl urigtigt. Endnu finde her nogle Forviklinger Sted i Henseende til Kirkesanger-Embedet i Skiendsved, som først kunne hæves, naar en gammel Degn i Snoldeløv dør.

Sognepræsten har, ved Bibelselskabets Hielp, draget Omsorg for, at hver Gaard har sin Bibel, og for det Meste hver Confirmand sit Nye Testament.

Den 15de Junii visiterede jeg i *Jersie Kirke*, som er temmelig stor og lys. Den venter snart en Hovedreparation. Capellanen prædikede over 2 Petr. 3, 18: »Nogle af den christelige Religions velgiørende Virkninger paa Mennesker«. Trivielt, koldt, kort, men et ret kiønt Sprog, og en smuk Stemme. Ungdommen talrig, endeel Mænd, ingen Koner. Ungdommen svarede saa temmelig. Capellanen katechiserer ligesaa. (1843: Den 11te Julii visiterede jeg anden Gang i Jersie Kirke. Kirken tilhører Vallø, er ret vel holdt, og skal have en ny Altertavle af Roed, men den har slemme grønne Mure. Spr. Gammerød er meget svag paa Siel og Legeme. Capellanen Christensen prædikede over Jer. 11, 4: »Den rette Ly-

dighed mod Gud«. Ligesom sidst, tyndt og kort, ikke et ægte χ steligt Ord. Stemmen smuk, men Foredraget monotont. Katechisationen kold og uden Udvikling; han blev i et Øieblik færdig med hele 3die Capitel. Ungdommen derimod svarede meget godt. — 1851: Den 6te Junii visiterede jeg 3die Gang i Jersie Kirke. Kirken er vel vedligeholdt, og har faaet en Altertavle af Roed, forestillende Hyrdernes Tilbedelse i Bethlehem; gode Ansigter, men ellers ikke udmærket, og Maleriet er allerede revnet. Pers. Cap. Nyholm (tilforn i Aagerup) prædikede over Ordsprg. 4, 23: »Hiertets Forbedring er vort Livs Formaak«. Adskillige Formaninger uden ordentlig Tankegang, og næsten uden Sammenhæng med Texten. Foredraget frit, men altfor voldsomt. Katechisationen god. En anseelig Forsamling ogsaa af Ældre var tilstede, og Ungdommen svarede ret godt.)

Aftenen forud var jeg i *Jersie Skole*, som er nyligen opbyggt, og meget god. Kirkesanger Hans Christiansen, 41 Aar gl., Seminarist, er ret duelig, men katechiserer kun maadeligt. Fremgangen god i Læsning og Skrivning, maadelig i Regning, temmelig god i Religion. Indb. Und. god Fremgang, undtagen i Regning. Gymnastik, temmelig fuldstændig. 68 skolepligtige Børn. (1843: Patron Canc.R. Rode paa Vallø Stifts Vegne. 60 Børn. Skolehuus meget godt. Skolelærer Jens Andreas Cappelen, 43 Aar, Sem. fra Joenstrup, skal leve ilde med sin Kone, ellers vides intet Ondt om ham, og han er en meget duelig Lærer. Han har tilforn været Skolelærer i Freersløv. Han katechiserer godt, men udmærker sig især ved at holde Skolen i Liv og Orden. Læsn. ug. Skr. mg \times Rel. ug. Regn. mg. Indb. Und. ug. Gymnastik mg. — 1851: Patron for begge Skoler Canc.R. Rode. — 49 Børn. Læreren Jens Andreas Cappelen, 51 Aar, er en særdeles duelig Lærer, og katechiserer meget godt; men han er stridig, og lever i Klammerie med en Deel af Menigheden, tildeels om ubetydelige Gienstande. Læsn. mg \times Skr. mg. Rel. ug. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. tg. Skolehuset godt.)

Kirkeskiendsved Skole besøgte jeg ikke, da indbyrdes Underviisning der endnu ikke har kunnet indføres, deels hidtil af Mangel paa en duelig

Lærer, deals formedelst det slette Locale, som næste Aar skal ombygges, naar man kun kan finde Middel til Bekostningen, som synes at ville stige til 1000^r. Den nærværende Skolelærer, Jørgen Petersen, 39 Aar gl., er dannet ved Amtsprovst Flemmers Seminarium. Han er først antaget for nogle Maaneder siden, tegner ret brav, katechiserer nogenledes. Gymnastik begyndt. 44 skolepligtige Børn. (Jeg har siden erfaret, at denne Lærer skal være drikkfældig.) (1843: Samme Patron. 49 Børn (fra flere Sogne). Læreren Georg Ingversen Thye, 33 Aar, Sem. fra Joenstrup, katechiserer meget godt, og er en brav Lærer, skøndt han ikke har samme Dygtighed, som Cappelen. Læsn. mg? Skr. tg. Rel. ug. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymnastik g. Skolehuset er nyt og godt. — 1851: 58 Børn. Læreren Georg Ingversen Thye, 41 Aar, Sem. fra Joenstrup, er duelig og katechiserer temmelig godt. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. tg. Gymn. ngl. Hele Skolen er i en sløvere Tilstand, end sidst. Skolehuset godt.)

Skiendsved Kirke er for faa Aar siden istandsat, og skal være en meget smuk lille Kirke. (1843: *Skiendsved Kirke* er en nydelig lille Kirke, holdt i den pynteligste Stand. Den udmærker sig ved at have Taarnet paa Siden. — 1851: *Skiensved Kirke* er meget net holdt, en Altertavle af Lund: Xstus velsigner de smaa Børn.)

Haudrup og Sollerød Pastorat.

Folkemængde 540 (Tbv. 806). Fattigvæsenet har kun 2 Fattige at forsørge. — *Præstegaarden* maadelig; Haven stor, og vel vedligeholdt. (1843: *Præstegaarden* er bleven meget forbedret, den er nu meget net, og en Længde opført af ny. — 1851: Den gamle *Præstegaard* er meget ordentlig holdt.)

Den 24de Junii visiterede jeg i *Haudrup Kirke*. Kirken er lille og meget fugtig, ellers ret smuk. Sognepræsten Storm prædikede over Gal. 5, 13: »Et Liv i Kierlighed skienker os den sande Frihed«. En meget smuk Prædiken, saavel i Henseende til Tanker som til Sprog og Foredrag; nogen Tendents til det Blødere, derfor ogsaa lidt svagere fremsagt, end

Prædicanten vel havde kunnet. Han katechiserer ret godt. Ungdommen svarede meget vel. (1843: Den 12te Julii visiterede jeg anden Gang i Haudrup Kirke. Kirken, som tilhører Vallø, er lille og har grønne Mure, ellers i ret god Stand. En daarlig Altertavle af Høyer, som forestiller Xstus i en Situation af hans egen Opfindelse, hvorpaa Ingen kan blive klog. — Spr. Friis prædikede over 1 Tim. 4, 8: »Vi kunne ikke opfylde vort jordiske Kalds Pligter med den sande Troskab uden et gudfrygtigt Hierte«. Ret godt, skiøndt ikke dybt; Foredraget frit og meget levende, men just ikke behageligt. Han katechiserede temmelig godt. Ungdommen svarede meget godt. — 1851: Den 5te Junii visiterede jeg 3die Gang i Haudrup Kirke. Den lille Kirke er smuk, og meget vel vedligeholdt. Spr. Friis prædikede over 1 Kor. 1, 4-6: »Hvilket er det Ord, som Herrens Tienere skulle forkynde? med hvilket Sind skal det af disse annamemes?« Ret godt, tildeels smukt, kun noget for vidtløftigt; Foredraget frit og sikkert, men noget vanheldet ved en affecteret Hæven og Synken af Stemmen. Katechisationen god. En smuk Forsamling, ogsaa af Ældre, var tilstede, og Ungdommen svarede meget godt.)

Embedsbøgerne i fortrinlig Orden. Ogsaa her Bog over Prædikenerne. Mange smukke Themata og træffende Inddelinger.

Haudrup Skole. Skolestuen god, Lærerens Bolig maadelig. Patron Valøe Stift. Læreren C. Christopher Köppen, 33 Aar gl., Seminarist, katechiserer kun nogenledes, men gjør sig ellers megen Flid. Fremgangen i Læsning og Skrivning udmærket god, i det Øvrige god. Indb. Und. meget god. Gymnastik, godt. (1843: 41 Børn. Köppen, nu 40 Aar, Sem. fra Joenstrup, katechiserer kun nogenledes, men er ellers en duelig Lærer. Læsn. g × Skr. g. Rel. mg. Regn. g × Indb. Und. g. Skolehuset er under Bygning, og derfor kunde Gymnastiken ikke prøves. — 1851: Patron Canc.R. Rode. Hele Skolehuset er nu godt. 27 Børn! Læreren Carl Christopher Köppen, 49 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ikke opvakt, og katechiserer kun simpelt. Læsn. g. Skr. g. Rel. g. Regn. g. Indb. Und. bruges ikke. Gymn. ngl.)

Sollerød Skole. Bygningen god. Patron Raadmand Byskriver Fritz paa

Magistratens Vegne. 40 Børn, det halve Antal syge af Mæslinger o. dsl. Læreren Hans Nielsen, 49 Aar gl., Seminarist, katechiserer særdeles godt. Fremgangen i Læsning og Skrivning god, i det Øvrige udmærket god. Indb. Und. god. Gymnastik, 2den Grad, meget godt. (Læreren er af Boas Larsens Familie, og ønsker dennes Legat for sin eventuelle Enke.)

(1843: 41 Børn. Læreren Hans Nielsen, 57 Aar gl., Sem. fra Brøndbyvester, gør sig noget vigtig, men mener det ikke saa ilde. Han katechiserer ret godt. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg× Indb. Und. kun tg., da de fleste ældre Børn [er] opflyttede. Gymnastik g., fuldstændigt Apparat. Skolehuset godt. — 1851: Patron Kammerraad Fritz. 45 Børn. Læreren Hans Nielsen, 65 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, katechiserer med megen Vigtighed kun maadeligt, og er overalt meget sløv. Læsn. g?, sagte og utydelig. Skr. tg., Skriversbøgerne uordentlige. Rel. g., meest Rams. Regn. g. Indb. Und. bruges næsten ikke, og nederste Classe kun nogenledes. Gymn. ngl. Skolehuset meget indskrænket, men godt.)

(1843: *Sollerød Kirke* tilhører Vallø. Den er rummelig, ret smuk, og paa de grønne Mure nær vel vedligeholdt. — 1851: *Sollerød Kirke*, simpel, dog Choret ret net.)

Snoldeløv og Thune Pastorat.

Folkemængde henved 1100. — *Præstegaarden* meget god, ombyggt af Provst Sørensen. Haven stor og smuk. (1851: *Præstegaard* og *Have* i den skønneste Stand.)

Snoldeløv Skole. God Bygning (?). 92 Børn. Den 76 Aar gamle Degn Lauritz Nonnegaard har sin Søn Hans Peter Nonnegaard, Seminarist, 24 Aar gl., til Hielpælærer. Denne har været her i 3 Aar. Han katechiserer temmelig godt. Fremgangen særdeles god. Indb. Und. meget god. Gymnastik, 2den Grad, meget god. Geographie, meget Lidet. (1843: Skolehuset er den gamle Degnebolig; det er meget maadeligt, og skal næste Aar ombygges. Patron Raadmand Fritz. 88 Børn. Læreren Johan Dan. Hermann, 35 Aar, Sem. fra Joenstrup, tilforn i Hundie, er en fortrinlig Lærer; Provsten klager over hans Indbildskhed, Andre vide Intet

deraf, og jeg kunde ikke mærke det. Han katechiserer meget godt. Læsn. ug. Skr. mg. Rel. ug. Historie og Geogr. mg. Regn. ug. Indb. Und. ug. Gymnastik ug. — 1851: Patron Kammerraad Fritz. 95 Børn. Læreren Joh. Dan. Hermann, 43 Aar, Sem. fra Joenstrup, katechiserede godt, er duelig og flittig, men noget svagelig, og skal være meget sensibel. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. ug. Gymn. ug. Skolehuset meget godt.)

Den 25de Junii visiterede jeg i *Snoldeløv Kirke*. Kirken er stor og ret smuk, tilhører, ligesom Annexkirken, Gieddesdal (nu Proprietair Valentin). Provst Sørensen, tilforn paa Færøerne, prædikede over Matth. 11, 29. 30: »Lærer af Jesus Alle tilhobe!« Prædikenen ret god, en kraftfuld, smuk Stemme, Foredraget noget stødende ∴ Ordene stødes frem, hvilket sædvanlig skeer, hvor Prædikenen læses af Papiret. Ungdommen svarede meget vel. Præsten katechiserer nogenledes. (1843: Den 14de Julii visiterede jeg 2den Gang i Snoldeløv Kirke. Spr. Provst Sørensen prædikede over Ezech. 18, 4: »Hvorledes baade Forældre og Børn bør stræbe at føre hinanden til Gud?« Ligesom forrige Gang. Ungdommen talrig; den svarede ret godt, just ikke med nogen Færdighed, men med ret god Eftertanke. — 1851: Den 4de Junii visiterede jeg 3die Gang i Snoldeløv Kirke. Kirken tilhører nu Conf.R. Knudsen, den er smuk, lidt mørk, og meget vel vedligeholdt. Provst Sørensen prædikede over Matth. 11, 28: »Gaa til Jesum — i enhver Alder — i enhver Tilskikkelse.« Udførelsen meget triviell og ufyldestgiørende. Stemmen er bleven utydeligere. Endeel Ældre og en meget talrig Ungdom var tilstede, hvilken svarede særdeles godt. — Provstens Katechisation var ret god, men just ikke levende.)

Thune Skole. 92 skolepligtige Børn. Læreren Hans Jørgensen, 47 Aar gl., er ikke Seminarist, og katechiserer kun maadeligt. Dog er Skolens Tilstand god, Læsning og Skrivning endog meget god. Indb. Und. god. Gymnastik, 2den Grad, meget godt. (1843: Patron Kammerraad Hansen. Skolehuset grundmuret og særdeles godt; bygt 1841 for Giøes Legat. 89 Børn. Læreren Hans Jørgensen, 55 Aar, er ikke Seminarist, er uden

Tvivl skikkelig og flittig, og ret duelig, skjøndt han kun katechiserer nogenledes, dog meest af Forlegenhed. Læsn. mg? Skr. g. Rel. mg. Geogr. og Hist. g. Regn. ug. Indb. Und. bruges meget mindre, end den i saa talrig en Skole burde. Derfor læser ogsaa 1ste Bogclassen kun maadeligt, 2den Bogclassen ret godt. Gymnastik g. — 1851: P. Kammerraad Hansen. Skolehuset meget godt. En Syskole for det Gjøske Legats Regning, Lærerinde Skolelærers Datter; søges temmelig flittigt. 72 Børn. Læreren Hans Jørgensen, 63 Aar, ikke Sem., er en simpel Mand, men meget tro og flittig. Læsn. g. × Skr. g. Rel. g., meest Rams. Regn. g. Indb. Und. brugtes kun lidet, men nederste Klasse meget god. Gymn. g.)

Thune Kirke er i taalelig Stand; Kirkegaarden planeres nu. (1851: Thune Kirke tilhører Gieddesdal, i taalelig Stand.) Kirkegaarden i Snodeløv er stor og smuk. Sognets Beliggenhed meget høi. Mange Oldsager ere fundne i Egnen. Det tilforn brugelige Navn Snadeløv skal Provst Rachlou have forjaget.

Reersløv og Vindinge Pastorat.

Folkemængde 900 (Tbv. 820). Reerslev Sogn har en stor Mængde Huse, hvis Besiddere [ere] meget fattige, saa at endog Jorderne tildeels ikke ere besaaede i dette Foraar, hvilket ogsaa har Indflydelse paa Skolevæsenets maadelige Forfatning. I Vindinge Sogn er det meget bedre. — Af det Gjø'ske Legat, som udstrækker sig over Greve, Carlsunde, Thune og Reersløv Sogne, uddeles aarlig 300^r til trængende Huusmænd i Reersløv, 5 à 10^r til Hver; desuden Udstyr; og man haaber snart at faae Understøttelse derfra til Opførelsen af en ny Skolebygning i Reersløv. — I de 4 Sogne uddeles aarlig 1200^r af Legatet.

Præstegaarden maadelig. Haven ret kiøn. (1843: Præstegaarden temmelig god, ret vel holdt; noget indskrænket Plads. Det Halve nyt, det Halve gammelt. Haven temmelig stor, men ubetydelig. — 1851: Præstegaarden holdes vel vedlige; har hyggelige Værelser.)

Kirken er Stiftskirke. [Senere Tilføjelse]: (urigtigt).

Endnu haves et Fattighuus i Reersløv, hvor 4 Fattige have Huusly,

men uden videre Tillæg. Huset vedligeholdes af Fattigvæsenet. (Efterretningen i Schacks Fundatssamling synes saaledes ikke at være ganske rigtig.) Et Fattighuus for 6 Lemmer i Vindinge.

Den 26de Junii visiterede jeg i *Reersløv Kirke*. Kirken er noget mørk og meget simpel, mangler Maling, og især et nyt Alterklæde. Sognepræsten Ditzel har havt et apoplektisk Anfald, og er sløv. Han prædikede over 2 Tim. 2, 8: »Jesus vor Fører paa Livets Vei«. Meget tyndt og keedsommeligt, uden nogen Disposition. Han katechiserer nogenledes. Ungdommen svarede med Færdighed, men man seer, at den er vant til at opramse. (1843: Den 7de Julii visiterede jeg anden Gang i *Reersløv Kirke*. Kirken er bleven malet og oppyntet, saa den nu er ret kæn, kun noget mørk. Spr. Grove prædikede over Eph. 5, 15: »Den χ stelige Viisdoms Raad til Mskene i Tider, som ere farlige for vor Tro paa Xstum«. En god, χ stelig Prædiken, Foredraget ret godt, skiøndt noget monotont. Han katechiserer godt. Ungdommen svarede ret godt, og havde opgivet den Ramsen, der sidste Gang var saa besværlig. — 1851: Aftenen før Visitatsen i Kirken udbrød i *Reersløv* en stærk Ild, som fortærede en stor Gaard. Ved denne Forstyrrelse — tildeels — afholdtes næsten alle Ældre fra at møde. — Ellers skal Kirkegangen være bedre i Annexet, end i Hovedsognet. Den 3die Junii visiterede jeg 3die Gang i *Reersløv Kirke*. Kirken er anstændig, men mørk; den har paa Giøes Legats Bekostning faaet et Orgel. Spr. Grove er vel endnu aandelig rask, men saa legemlig svag, at han har faaet Personel-Capellan. Denne, Krohn, er samvittighedsfuld og brav; han prædikede over Matth. 10, 32: »Hvo der vil bekiende mig for Mskene p. p.« Ret godt. Xsteligt og levende, Foredraget frit og med Kraft, men saa hurtigt, at Talen derved taber i Virkning. Ved Katechisationen taler han selv for meget. Ungdommen var dog temmelig talrig, men meget træg og dum, om endog Adskillige havde ret god Kundskab.)

Reersløv Skole. 86 Børn. Læreren Andreas Jørgensen, 52 Aar gl., har tilforn været Krambodsvend; duer ikke meget til Skolelærer; han katechiserer meget maadeligt, og Fremgangen er kun nogenledes. Skoledirectionen har villet antage en Hielpelærer, men en saadan har hidtil ikke

været at finde. Jørgensen har været forfalden, men har i den senere Tiid bedret sig, og skal have passet Skolen ordentligere. Indb. Und. nogenledes. Gymnastik, temmelig godt. Skolebygningen indskrænket, ellers temmelig god. Skolepatron Proprietair Valentiner paa Gieddesdal. (1843: Reersløv Skole nu 105 Børn. Patron Proprietair Petersen. Jørgensen, 59 Aar, drikfædig og uduelig. Skolebygningen ny og meget god. Hjelpe-læreren Christian Larsen, 22 Aar, nylig dimitteret fra Joenstrup med Charakteren Meget duelig, har kun været her faa Dage, men tegner til ved Øvelse at blive en flink Lærer. Det viste sig, at Skolen i nogen Tiid har været forsømt. Læsn. tg. Skr. tg? Rel. ngl. Regn. tg? Indb. Und. tg. Gymnastik g. — 1851: Patron Proprietair Petersen. Skolehuset meget godt. En Syskole holdes ved Understøttelse af det Giødesenske Legat af Skolelæreren Hustru; den søges flittigt og med god Fremgang. 76 Børn. Læreren Christian Larsen, 30 Aar, Sem. fra Joenstrup, er noget lapset, men ellers duelig og flittig, katechiserer temmelig godt. Læsn. g. Skr. g? Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. gik ret godt, men nederste Classe var kun maadelig. Gymn. tg.)

Vindinge Skole. 66 Børn. Læreren P. W. Hofmann, 32 Aar gl., er Seminarist, men ikke meget opvakt. Fremgangen temmelig god. Han katechiserer søvnigt, og meest ved Opramsning. Indb. Und. temmelig godt. Gymnastik, begyndt. (1843: Patron Sognefoged Niels Pedersen. Skolehuset er den gamle Degnebolig; rummelig, men ellers kun nogenledes. 69 Børn. Læreren P. Vilhelm Hoffmann, 40 Aar gl., er svagelig, men en skikkelig Mand; katechiserer godt. Læsn. Skr. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymnastik tg. — 1851: Patron Kammerraad Fritz. Skolehuset godt. 65 Børn. Læreren Philip Vilhelm Hoffmann, 48 Aar, Sem. fra Joenstrup, er duelig og katechiserer godt. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. gik kun maadeligt, og nederste Classe i det Hele ringe. Gymn. g.)

(1843: *Vindinge Kirke* tilhører Capellaniet i Roeskilde. Den er simpel, og kan behøve Oppyntning. Er nu under Reparation, og er derved bleven befriet for et mørknende Pulpitur. — 1851: *Vindinge Kirke* er nu sat i ret god Stand, kun Altertavlen kunde behøve en Restauration.)

RAMSØE HERRED

Kiøge

forbigik jeg denne Gang [o: efter Visitatsen 15. Juni i Jersi], da den nye Sognepræst, Provst Laurberg, først nu har tiltraadt, og jeg venter senere i Aaret at komme til Biefverskov Herred, hvorfra Kiøge beqvemt kan medtages.

Kiøge og Ølseagle Pastorat.

Folkemængden i Kiøge noget over 1900, i hele Kiøge Sogn 2200. I Ølseagle noget over 400 (Tbv. 327).

Da jeg ved at visitere det Øvrige af Ramsøe Herred maatte forbigaae Kiøge (see ovenfor), begav jeg mig derhen efter tilendebragt Visitation i Bieverskov Herred; men da den nylig ankomne Sognepræst endnu ikke var huuslig indrettet, logerede jeg hos Giestgiver C. Hansen. (1843: Ingen Præstegaard. Præsten boer nu i en kiøn lille Gaard tæt ved Kirken, som naar den var solidere, kunde være beqvem til Præstegaard.)

I Kiøge har en Cand. Theol. Nyrup oprettet et Institut for Drengene. Nogle Pige-Instituter findes ogsaa, men af ringe Slags. Nyrups Institut skal være godt, og deri indsættes de Børn, der skulle have mere Dannelse, eller forberedes til Studeringer. (1843: Her haves nu et Institut for Drengene hos en Student Egeriis, som skal være godt. Nogle Pige-Instituter, hvoraf Jfr. Heises skal være det bedste. Af Piger gaae i Borgerskolen kun de allersimpleste. — 1851: Byen har ikke mindre end 5 Pige-Instituter.)

Den 1ste August besøgte jeg *Borgerskolen*. Localet er meget godt. Skolen har nu 210 Børn, i 3 Drengeklasse, 2 Pigeeklasse, og en Elementairklasse. Desuden for Pigerne en Haandgierningsskole, hvori en Mdm. Haae, der synes at være en brav Kone, giver Underviisning. Ved Skolen er ordineret Katechet Storm, 30 Aar gl., første Lærer, Klokker Bekker, Seminarist, 36 Aar gl., anden Lærer, og Organist Erslev, Seminarist fra Joenstrup, 36 Aar gl., tredie Lærer. Den Sidste har især 3die og Ele-

mentairklassen, samt Sang. Jeg hørte Examination i Religion, Grammatik, Geographie, foruden Læsning og Retskrivning. Fremgangen er meget god, i Skrivning forholdsviis mindre. Især er Bekker en udmærket Lærer. Indb. Und. har nu kun 61 Børn, men har havt 100 og derover. Fremgangen god. Gymnastik, ganske fuldstændig; udmærket godt. (1843: Endnu er Borgerskolen ikke adskilt fra Friskolen, men dette menes at ville skee, naar en Capital af 15000^r, som er legeret til Skolevæsenet tilfalder samme ved Giverens, Tøxens, Død; han er 76 Aar gl. Borgerskolen har en egen stor Gaard, med gode Læseværelser og Bopæl for alle 3 Lærere med Have. Gaarden er ikke meget solid, men har Plads til ny Bygning, naar Skolen i sin Tiid kan udvides. Classe-Inddelingen er den samme, som sidst; i øverste Drengelasse læres ogsaa Historie, Geographie og Tydsk; i 2den Drengelasse lidt Geographie. 186 Børn. Ordineret Katechet Nyrop roses som flittig og duelig, men han katechiserer maadeligt, for det Meste ved Opramsen. 2den Lærer Peter Emil Becker, 44 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er en meget brav og duelig Mand. 3die Lærer Poul Christian Erslev, 44 Aar, har et noget udannet Væsen, og synes nu mindre ivrig. I det Hele syntes Tilstanden mig noget ringere, end sidst, og kan vel kun kaldes god; men Omstændighederne maa ogsaa tages i Betragtning. Indb. Und. (Erslev) god. Gymnastik meget god, men ikke udmærket. Haandgierningsskolen er neppe saa god, som den i Greve. — 1851: Borgerskolen er endnu ikke adskilt fra Friskolen, hvilket dog menes snart at skulle iværksættes. Skolegaarden meget god, og med Plads til Udvidelse. 207 Børn, inddeelte i 3 Drengelasser, 2 Pigeklasser og en Elementærklasse. Ord. Katechet Holstein har Religion, Historie og Geographie og lidt Tydsk. Klokker og Chordegner Peter Emil Becker (D.M.), 52 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, har Dansk, Skrivning og Regning i Drengelasserne. Organist Poul Christian Erslev, 62 Aar, Sem. fra Joenstrup, har Elementarclassen, Skrivning og Regning i Pigeklasserne, Sang. Becker og Erslev have Gymnastik. Holstein er som Katechet forlegen og temmelig død. Becker er kraftfuld og levende, en særdeles duelig Lærer. Erslev er sløv og nar-

agtig. Dansk mg× Skrivn. mg. hos Becker, g. hos Erslev. Rel. Hist. og Geogr. g. Tydsk kun Lidet. Indb. Und. bruges kun lidet, uden Tvivl til Skade for Elementarclassen, som kun er ringe. Gymn. tg. Haandgierningsskole, Lærerinde Mad. Haae.)

Ølsemagle Skole. Patron Vallø Stift. Skolehuset temmelig godt. 51 Børn. Læreren Thomas Hansen, 46 Aar gl., er ikke Seminarist, men en simpel Mand af jævne Kundskaber og Evner, men meget tro og ret duelig. Fremgangen i øverste Classe meget god. Indb. Und. godt. Gymnastik godt. (1843: Patron Canc.R. Rode. Skolehuset godt. 62 Børn. Læreren Thomas Otto Hansen, 55 Aar, ikke Sem., er endnu som sidst, meget tro og ret duelig. Læsn. mg. Skrivn. g. Rel. g. Regn. tg. Indb. Und. mg. Boglæsningen i denne Classe ug. Gymnastik g. — 1851: Skolehuset godt. 57 Børn. Læreren Thomas Otto Hansen, 62 Aar, ikke Sem., er ret duelig. Læsn. g× Skr. mg. Rel. g× Regn. ug? Indb. Und. bruges kun lidet. Gymn. ngl.)

Ølsemagle Kirke er ret net og anstændig. (1843: Ølsemagle Kirke tilhører Vallø, er ret smuk, og paa de grønne Vægge nær vel holdt. — 1851: Vel vedligeholdt.)

Beseet: *Arbeidsanstalten*, i ret god Stand, *Enkeboligerne*, hvor nogle Enker, ogsaa nogle gamle Mænd, have taaleligt Huusly og Understøttelse. *Steenboligerne*, en gammel Bygning af samme Slags, men ringere. Den nye *Assistents-Kirkegaard*, indhegnet med Muur, nylig tagen i Brug. (1843: Assistents-Kirkegaarden er allerede temmelig opfyldt, og vel indskrænket. Dog haves foruden den og den smukke egentlige Kirkegaard en stor Fattig-Kirkegaard, som kaldes *Kloster-Kirkegaarden*, og skal planeres. Arbeids-Anstalten og de underlige Steenboliger, som sidst. — 1851: Af de 2 Assistentskirkegaarde er den ene i ret god Orden, den anden kun for en Deel ordnet.)

Byens *Nicolai-Kirke* er en ualmindelig stor, smuk og anseelig Kirke med høie Hvælvinger, mange Zirater, kostbare Gaver, Epitaphier og Ligstene, som vidne om Byens fordums Velstand. Kirken er noget mørk; ved en hensigtsmæssig Hovedreparation kunde det blive en af Siellands skønneste Kirker. Kirkegaarden meget peen.

Den 2den August, 7de Søndag efter Trinitatis, visiterede jeg i *Kiøge Kirke*. Provst Laurberg prædikede over Dagens Evangelium: »Hvorledes vi som Christne, selv i trange Kaar, bør være rolige og tilfredse med Forsynets vise Styrelse.« Ret godt, med ret gode Gaver, men noget svagt. Saaledes ogsaa Katechisationen. En meget anseelig Forsamling var tilstede, og en talrig Ungdom, deriblandt Mange af de anseeligere Indvaaneres Børn, traadte frem; Fleertallet svarede meget godt. I min Slutningstale erindrede jeg den nylig afdøde, almindelig agtede og elskede Pastor Roeskilde. (1843: Den 25de Julii visiterede jeg 2den Gang i *Kiøge Kirke*. Spr. Provst Laurberg prædikede over Joh. 18, 37: »At Jesus Xstus er Kilden til al vor Glæde og Lykke i Liv og Død.« Ret godt og χ steligt, men Texten var ikke vel valgt — ligesom Themaets Udtryk — og blev ikke heller benyttet. Katechisationen mindre heldig, uden Udvikling og uden Orden. En meget anseelig Forsamling, og en Mængde Unge af de høiere Classer. Ungdommen svarede ret godt, men i Kiøbstederne staaer Ungdommen ved Katechisationen tilbage for den paa Landet; imidlertid savnedes her ikke Lyst og Opmærksomhed. Kirkegangen i *Kiøge* skal være meget god, derimod kun ringe i Øsemagle. — 1851: Den 25de Mai, 5 S. e. Paaske, visiterede jeg 3die Gang i *Kiøge Kirke*. Kirken har erholdt et nyt smukt Orgel til 3500^r. Spr. Provst Laurberg prædikede over Dagens Evangelium: »Hvorledes Bønnen, naar den ret bruges, bliver for os Alle et virksomt Middel til vor Lyksaligheds Befordring«. Prædikenen, skiøndt tør, var dog bedre end Themaet; Foredraget frit, men noget svag[t], Katechisationen kold og svag. Her skal være god Kirkegang; og saaledes var ogsaa i Dag en stor Forsamling tilstede, og den meget talrig[e] Ungdom svarede i det Hele ret godt.)

Høyelse og Lellinge Pastorat.

Folkemængde henved 1200. Lellinge Sogn ligger under Præstøe Amt i Bieverskov Herred, og henhører derfor ikke under Provst Mellerup, men pleier at medtages ved Visitatsen i Høyelse. (1843: Høielse hedder i en gammel Inscription i Kirken Høie Ulfsie.)

Sognepræsten, Consistorialraad Kruise, Præpositus honorarius, nu henvend 75 Aar gl. og bøiet af Alder, men endnu livfuld, har været Præst her i 48 Aar. Han har stedse været, som en aandrig, saaledes en særdeles virksom Mand i sit Embedes hele Omfang. En Have paa omtrent 3de Land, for det Meste en Lystskov, har han med egne Hænder plantet. Han har et Bibliothek af 1200 Bind. (1843: Sognepræsten, nu 83 Aar gl., har nylig brækket Laaret, men synes dog at skulle komme paa Benene igjen. Personel-Capellan Thestrup er i disse Dage bleven kaldet til Sognepræst til Jonshoved.)

Præstegaarden er en gammel Røn, med en Qvist, der kan gielde for en anden Etage; dog er den taalelig vedligeholdt, og har egentlig kun eet ordentligt Værelse. (1851: Stuehuset er nu bygt af ny, meget solid, rummeligt og smukt. Ogsaa Haven er ret smuk.)

Den 16de Junii visiterede jeg i *Højelse Kirke*, stor og ret smuk. Kirken bærer Navn af St. Mikkels Kirke; formodentlig maa et Kloster have været her, skjøndt ingen Efterretninger derom haves. Cons.R. Kruise prædikede over Joh. 6, 66-69: »Jesu Lære fører til det evige Liv«. Prædiken[en] indeholdt meget Smukt og Sandt, blev ogsaa fremsagt med Liv og Kraft; dog hængte den 2den Deel ikke ret sammen med den første, og Phantasien sysselsattes mere end Gemyttet. Han katechiserer rask, men uden synderlig Udvikling. Ungdommen svarede meget vel, og har lært mange Psalmer. (1843: Den 23de Julii, 6 S. e. Trin., visiterede jeg 2den Gang i Højelse Kirke. Den smukke og anseelige Kirke er i meget god Stand; den tilhører Vallø. Pers. Capellan Thestrup prædikede over Dagens Evangelium: »Den sande xstelige Dyds Væsen og Grundvold«. Ret godt, skjøndt ikke udtømmende eller gribende. Foredraget frit og stærkt, men ikke varmt. Katechisationen god og levende. En meget talrig Forsamling, ogsaa af Ældre. Ungdommen svarede godt. — 1851: Den 23de Mai visiterede jeg 3die Gang i Højelse Kirke. I den smukke og vel vedligeholdte Kirke var en meget talrig Forsamling tilstede; deriblandt 14 Præster. Spr. Nyholm (tilforn i Haarløv) prædikede over Joh. 17, 3: »Kundskab om Gud og Jesus Xstus bereder Veien til det evige Liv«. Ret

opbyggeligt, men for langt; Foredraget frit, næsten for kraftfuldt. Katechisationen simpel, holdt sig meget nøie til Lærebogen; derfor fik han ogsaa Svar af Ungdommen, hvilket kun lidet lykkedes mig. Kundskab og endnu mindre Eftertanke var der kun Lidet af.)

Dagen forud var jeg i Skolerne:

Ølby Skole. Skolestuen er ret god, lidt mørk, Lærerens Leilighed indskrænket, men skal i Aar udvides. Læreren Lars Poulsen, 57 Aar gl., er en simpel, skikkelig Mand, ikke Seminarist, men oplært af Sognepræsten. Han katechiserer maadelig. Fremgangen ret god, undtagen i Regning. Indb. Und. indført, Fremgangen i Læsning og Skrivning god. Gymnastik, godt. Eierne af Gamle Kiøgegaard er Kirkepatron. 60 Skolebørn. (1843: Patron Hofjærgemester Carlsen. Skolehuset godt. 63 Børn. Læreren Lars Poulsen, 64 Aar, ikke Sem., er en simpel skikkelig Mand, som begynder at blive sløv, og katechiserer maadeligt. Læsn. mg. Skr. g× Rel. Rams. Regn. ngl. Indb. Und. god. Gymnastik ngl. — 1851: Patron Hofjærgemester Carlsen. 50 Børn. Læreren Lars Poulsen, 72 Aar, ikke Sem., er nu temmelig aflægs, dog ikke meget ringere end tilforn. Hjelpe-lærer menes ikke at kunne udholde her formedelst Konens Arrigskab. Hans Katechisation er meget ringe, og Religionskundskab derfor kun tg? Men Læsn. mg. Skr. g. Regn. ngl. Indb. Und. bruges kun lidet. Gymn. dog tg. Skolehuset godt. — Poulsen har været Lærer i 48 Aar, og kunde maaskee om 2 Aar gaae af med en skikkelig Pension.)

Høyelse Skole, har 58 skolepligtige Børn. Kirkesanger Adam Rasmus Møller, 29 Aar gl., Seminarist, er en meget duelig Mand. Skolen i god Orden, og Fremgangen meget god; dog Hovedregning kun nogenledes. Indb. Und. Fremgangen meget god i Læsning og Skrivning. Gymnastik, ogsaa 2den Grad, udmærket godt. (1843: Patron Canc.R. Rode. Skolehuset godt. 54 Børn. Læreren Møller, 36 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en meget duelig og flittig Mand, og katechiserer godt. Læsn. mg. Skrivn. mg. Rel. ug. Regn. ug. Indb. Und. mg. Gymnastik mg. — 1851: Patron Canc.R. Rode. 65 Børn. Læreren Adam Rasmus Møller, 43 Aar, Sem. fra Joenstrup, katechiserer godt, men synes nu at forsømme Elementerne.

Læsn. tg. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymn. g× Skolehuset taaleligt.)

Lellinge Skole besøgte jeg ikke, da den ligger i et andet Amt, og Provsten derfor havde forbigaaet den; men Børnene mødte dels i Høyelse Skole, dels i Kirken. Kirkesanger Hartvigsen, 39 Aar gl., Seminarist, er en udmærket duelig Mand, og katechiserer meget godt. Fremgangen er særdeles god. Indb. Und. meget god Fremgang. Gymnastik, udmærket godt. 62 Børn. (1843: Patron Canc.R. Rode. Skolehuset meget godt. 57 Børn. Læreren Hans Vilhelm Hartvigsen, 48 Aar, Sem. fra Joenstrup, er duelig og flittig, men uden Tvivl noget genegen til Vind. Han katechiserer antageligt. Læsn. mg. Skrivn. g. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. mg. Gymnastik mg× — 1851: Samme Patron. 54 Børn. Læreren Hans Vilhelm Hartvigsen, 56 Aar, Sem. fra Joenstrup. Denne Skole er i ringere Tilstand, end forhen. Lærerens Katechisation har antaget en mere søgt Karakter, Indenadslæsning og Skrivning staae meget tilbage. Læsn. g? Skr. g? Rel. mg. Indb. Und. tg., men nederste Classe læste meget maadeligt i Bog. Gymn. tg. Skolehuset godt.)

Disse 2 Skoler høre under Valløe Stift.

(1843: *Lellinge Kirke* er særdeles anseelig og smuk, og særdeles vel vedligeholdt. Den tilhører Vallø. — 1851: *Lellinge smukke Kirke* er vel vedligeholdt.)

Eyby og Dalby Pastorat.

Folkemængde mellem 13 og 1400 (Tbv. 1074).

Præstegaarden udmærket smuk, Haven næsten pragtfuld. Et Enkesæde, som tilforn var en Kirkelade. (1843: Den smukke Præstegaard og Have vel vedligeholdte. — 1851: Præstegaarden i samme gode Stand.)

Den 17de Junii visiterede jeg i *Eiby Kirke*, som er temmelig smuk. Sognepræsten har anskaffet et Positiv, men som tilhører ham selv. Præsten Hr. Kall prædikede over Col. 1, 9-12: »En oplyst Forstand er et stort Gode for alle Msker«. En kraftfuld og forstandig Tale, men det christelige Element fattedes næsten ganske (fattes ikke i Mandens Samtaler);

udmærkede Gaver, dog Ordene ofte for meget fremstødte, som hidrører derfra, at Prædikenen læses af Papiret; ellers med Frihed. Ungdommen svarede vel og ret fornuftigt. Endeel Tilhørere, ogsaa nogle Fruentimmer, vare tilstede. (1843: Den 21de Julii visiterede jeg 2den Gang i Eiby Kirke. Kirken tilhører Vallø, er lys og smuk, og meget vel vedligeholdt. Spr. Tauber (tilforn Stiftspræst paa Vallø) prædikede over 2 Tim. 3, 15-17: »Jesu Ord er en Guds Kraft til Salighed«. Aldeles usammenhængende Phraser, hvori det var umueligt at finde Tankegang. Foredraget fordærvet ved Affectation. Katechisationen søgt. Ungdommen talrig, men de Fleste havde kun liden Kundskab og endnu mindre Eftertanke. — Kirkegangen er her meget forsømt. — 1851: Kirkegangen her er meget slet; i Annexet især møde, naar der ingen ministerielle Forretninger ere, sædvanlig kun 1 eller 2, for hvilke der dog holdes Gudstieneste. Kirkegangen skal allerede under Kall være kommen i Forfald, da han ofte formedelst Sygdomstilfælde kom for silde. Tauber vendte ved Urimelighed Menigheden fra sig, og Forholdet var meget slet. I Hovedsognet er det blevet lidt bedre. — Tauber er nu ikke mere aflægs, end han har været i mange Aar, men har dog, som ogsaa var nødvendigt, Capellan paa eget An- og Tilsvær. — Den 27de Mai visiterede jeg 3die Gang i Eiby Kirke, som er smuk og vel vedligeholdt. Pers. Cap. Steenberg prædikede over Joh. 6, 66-68: »Kunne ogsaa vi nu sige, Du er det evige Livs Ord«. Prædikenen indeholdt meget Godt, men temmelig meget Eet og det Samme, og neppe nogen ordentlig Tankegang. Katechisationen kraftfuld og god. I Dag var en meget talrig Forsamling tilstede, og Ungdommen svarede med ret megen Færdighed, men med liden Eftertanke. Kirkesangen gik meget godt under Petersens Veiledning.)

Eyby Skolebygning, hvis Patron Valøe Stift er, er kun temmelig god. Kirkesanger Lampe, Student, 52 Aar gl., katechiserer meget godt. Fremgangen i Læsning, Religion, ogsaa i Geographie, meget god i øverste Classe; Regning, temmelig god. Indb. Und. noget trevent. Gymnastik, begyndt. Læreren skal ikke have megen Lyst til Skolen, og ikke godt kunne holde Disciplin. 61 skolepligtige Børn. (1843: Patron Canc.R. Rode.

Skolehuset ret godt. 70 Børn. Læreren Rasmus Lampe, 60 Aar, Student, ikke Sem., er fortrykt af Fattigdom og Sorger, pedantisk og underlig, men katechiserer ikke ilde. Læsn. tg. Skrivn. ngl. Rel. g. Regn. tg? Indb. Und. tg. Gymnastik tg? — 1851: Patron Canc.R. Rode. Skolehuset temmelig godt. 104 Børn. Læreren Rasmus Lampe, 68 Aar, Student, er nu i bedre oekonomisk Forfatning, men er affældig; har derfor Hielpelærer Jonas Peter Petersen, fød i Sverrig, opdragen i Kbh., 27 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, er en særdeles duelig og flittig ung Mand. Sognet har derfor sammenskudt temmelig Betydeligt, for at han kan gifte sig og blive hos dem. Læsn. mg. Skrivn. g× Retskrivning mg. Rel. mg× Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke. Gymnastik mg.)

Dalby Skole. Skolepatron er Gaardfæster Jens Danielsen, da baade Kammerherre Neergaard og Grev Brochenhuus Schack have frasagt sig det. Kirkesanger Daniel Leerbeck, Student, 54 Aar gl., er vel ingen begavet Mand, og katechiserer kun nogenledes, men han er tro og samvittighedsfuld, og Skolen er i meget god Stand. Indb. Und., Læsning og Skrivning, særdeles god; Regning kun temmelig. Alle klage over, at det med Regningen gaaer meget slettere efter den indb. Und., end før. Gymnastik, første Grad, men meget godt. 72 skolepligtige Børn. Skolehuset meget godt (?). (1843: Patron Kammerjunker Neergaard. Skolehuset kan kun kaldes temmelig godt, da ogsaa Skolestuen [er] vel lille. 57 Børn. Læreren Daniel Leerbeck, 62 Aar, Student, ikke Sem., er en meget skikkelig og duelig Mand, som katechiserer godt, i en trohietet Tone; med øverste Classe katechiserede han mindre godt. Læsn. mg. Skrivn. g. Rel. mg. Regn. ngl. Indb. Und. mg. Gymnastik tg. — 1851: Patron Kammerherre Neergaard. 62 Børn. Læreren Daniel Leerbeck, 70 Aar, Student, er endnu en flittig og duelig Mand, skjøndt hans Katechisation er mindre heldig. Læsn. mg. Skrivn. g. Rel. mg. Regn. tg. Indb. Und. g. Gymnastik tg. Skolehuset temmelig godt.)

I alle disse Skoler haves ingen Hielper. Sandborde findes kun faa Steder. — I nogle faa Skoler, hist og her, er Badning indført, hvor Leilighed haves; Svømning neppe nogensteds.

(1843: *Dalby Kirke* tilhører Giesegaard, og er nylig sat i en meget god Stand, med støbte Vinduer. Endnu ventes en ny Altertavle, og da en Omdannelse af Choret. Begge Kirkegaarde ere planerede, og meget smukt holdte. — 1851: *Dalby Kirke* skal være i samme Stand, som sidst, men en ny Hovedreparation ventes.)

Borup og Kimmersløv Pastorat.

Folkemængde omtrent 1000. En meget smuk Egn. *Præstegaarden* nogenledes; en temmelig stor og smuk Have. (1843: *Præstegaarden* er nu sat i udmærket god og skøn Stand; Haven ligeledes. — 1851: *Præstegaarden* ordentlig og vel vedligeholdt.)

Den 18de Junii visiterede jeg i *Borup Kirke*, som er temmelig stor og smuk; 3 Piller midt i Kirken, som bære Hvelvingen, give den et usædvanligt Udseende. Kirkeeieren, Kammerherre Neergaard, har til Brug ved Communionen anskaffet i sine Kirker smukke Porcellains-Kander, med Sølvlaag. Sognepræsten Tillisch prædikede over 1 Petr. 1, 3-5: »Vor Arv efter Christum«. Meget ulogisk, men ret smukt Sprog, og ret gode Gaver. Han katechiserer ret godt. Ungdommen var talrig forsamlet, ogsaa temmelig Mange af den ældre Menighed, som vare meget opmærksomme; jeg saae endog Taarer i nogle Bønderpigens Øine. Ungdommen svarede godt. (1843: Den 19de Julii visiterede jeg 2den Gang i *Borup Kirke*. Kirken er vel vedligeholdt, og Kirkegaarden særdeles smuk. Spr. Tillisch prædikede over Luk. 11, 28 med Exordium Rom. 1, 11. 12: »Hvorledes skeer det, at Guds Ords Kraft fornemmes af os?« En meget god Prædiken, i Særdeleshed 1ste Deel. Foredraget godt, lidt for meget Eftertryk paa hvert Ord. Katechisationen ligeledes god. En talrig Forsamling, og Ungdommen svarede godt. — 1851: Den 29de Mai, Xsti Himmelfartsdag, visiterede jeg 3die Gang i *Borup Kirke*. Kirken er smuk og vel vedligeholdt. Spr. Holst (tilforn i Jydstrup) prædikede over Dagens Evangelium: »Er Dagens hellige Gierning saa stemmende med Apostlernes, at Herren kan arbeide med?« En ret god Prædiken, foredragen med Kraft og Frihed; Stemmen mindre behagelig. Katechisationen god. En talrig For-

samling var tilstede, og Ungdommen svarede særdeles vel, baade med Frimodighed og med Eftertanke.)

Borup Skole fører den lange Titel: Grønholt funderede og Borup for- enede Skoledistricts Skole, hvilket hidrører fra et Legat af Erkebiskop Svane som Eier af Svenstrup paa 40^r aarlig, som nu er henlagt til denne Skole. Degnen Bendixen, 57 Aar gl., Student, er drikfældig, dog skal han i de sidste to Maaneder have været ordentlig, og ellers en skikkelig Mand. Han tager sig ikke synderlig af Skolen. Han har faaet en Hielpelærer Hansen, som for 2 Maaneder siden er befordret, og Skolen imidlertid forsømt, skjøndt Præsten har taget sig endeel af den. I disse Dage er en ny Hielpelærer antagen, Adam Frederik Hartnach, et ungt Mske paa 20 Aar, som nylig er bleven færdig ved Seminariet, og synes temmelig tynd. Læsning og Skrivning i Skolen gaaer an, det Øvrige maadeligt. Indb. Und. nogenledes. Gymnastik, næsten glemt efter Hielpelærerens Bortgang. — 84 Børn. Skolebygningen meget god. (1843: Patron for begge Skoler Kammerherre Neergaard. 84 Børn. Læreren Ole Christian Normann, 41 Aar, Sem. fra Samsø, (tilforn i Gammerød), er en meget duelig og flittig Mand, katechiserer ret godt. Læsn. mg? Skrivn. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g? Børnene tale for sagte. Gymnastik g? Skolehuset godt. — Md. Normann holder for en ringe Betaling af For- ældrene en Haandgierningsskole, hvori Fremgangen synes at være meget god. — 1851: Patron for begge Skoler Kammerherre Neergaard. Skole- huset godt. 71 Børn. Læreren Rasmus Petersen, 36 Aar, Sem. fra Joen- strup, (tilforn i Gammerød), er en meget duelig og flittig Mand, skjøndt han kun katechiser[er] simpelt. Læsn. mg. Skrivn. g. Retskrivn. g× Rel. mg. Regn. ug. Indb. Und. mg. Gymnastik g.)

Gammerød Skole. Læreren Ole Christian Normann, Seminarist, 34 Aar gl., er en duelig Mand, som katechiserer meget godt. Fremgangen meget god. 80 skolepligtige Børn. Skolebygningen meget god. Indb. Und. Frem- gangen god, forholdsviis bedst i Regning. Gymnastik, 1ste Grad, meget godt. (1843: 87 Børn. Der var Epidemie i Byen, og mange Børn vare syge. De Øvrige kom til Borup, hvor Skolen fremstilledes af Normann,

da ogsaa Læreren Rasmus Petersen, 27 Aar, Sem. fra Joenstrup, var angreben af Sygdommen. Han skal være en særdeles duelig Lærer. Læsn. mg. Skr. mg. Retskrivning g. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. mg. Her er indført Chorlæsning, som gaaer meget godt. Gymnastik kunde ikke prøves formedelst Lærerens Sygdom. Skolehuset skal være godt. — 1851: Skolehuset meget godt. 73 Børn. Læreren Johan Carl Schrøder, 35 Aar, Sem. fra Joenstrup, har gode Evner, en maaskee ikke streng Paapasselighed. Læsn. g. Skr. g. Retskr. g. Rel. mg. Regn. ug. Indb. Und. g. Gymnastik mg.)

Om Eftermiddagen besøgte jeg *Svenstrup*. En pompøs Bygning, opført 1782, men Værelserne for det Meste uhyre; Haven gammeldags, Eggen flad. I Haven en ualmindelig stor Gran fra Erkebiskop Svanes Tiid; dens Mage faldt for nogle Aar siden.

Rorup og Glim Pastorat.

Folkemængde mellem 500 og 600 (Tbv. 691). — Ad en temmelig lang, tildeels meget smuk Vei, forbi Osted, kom jeg hertil. *Præstegaarden* ikke stor, men ret smuk. En smuk Have. (1843: Præstegaarden er god og nu ret vel indrettet, med ret smukke Værelser. Haven ret smuk. — 1851: Præstegaarden, som afbrændte for 2 Aar siden, er nu igjen opført smuk, solid, rummelig og beqvem, men endnu ikke ganske færdig.)

Den forrige Præst Linderod, som har gjort Meget for Kaldet, har stiftet et Legat for Sognets 3 Skoler, saa at hver Skolelærer deraf erholder 40^r aarlig.

Den 19de Junii besøgte jeg Sognets Skoler.

Høiby (skal tilforn, under Navnet Hagekiøbing, have været en Kiøbstad) *Skole*. Skolepatron Gaardbruger Poul Andersen. 63 skolepl. Børn. Skolelæreren Niels Jensen, 30 Aar gl., Seminarist, er en duelig Mand. Børnenes Fremgang er meget god, skiøndt endeel Skoleforsømmelse finder Sted. Han katechiserer godt. Indb. Und. Fremgangen god. Gymnastik, meget god. Skolehuset meget godt. (1843: Patron Forvalter Borgen. En særdeles god, grundmuret og teglhængt Bygning. 44 Børn. Læreren Joh.

Chr. Drewsen, 35 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en daarlig Person, forfalden (skiøndt det nu skal vise sig mindre aabenbart), indskrænket og forkeert. Læsn. tg. Skrivn. tg. Rel. g× Regn. tg. Indb. Und. mdlg. (Læreren lod til slet ikke at forstaae den). Gymnastik g. — 1851: Patron Grev Holstein. Skolehuset meget godt. 51 Børn. Læreren Joh. Chr. Drewsen, 43 Aar, Sem. fra Joenstrup, har været drikfældig, men efter at være bleven gift, har han afladt dermed. Efter den nye Sognepræsts Ankomst vilde han først emancipere sig, men er siden bleven rolig, og synes nu at være bleven et ganske fornuftigt Mske, og passer sin Skole. Han katechiserer ret taaleligt. Læsn. g. Skrv. g. Rel. mg. Regn. mg? Indb. Und. g. Gymn. ngl.)

Giøderup Skole. En ret god Skolebygning. 34 skolepl. Børn. Læreren Chr. Thomsen, 31 Aar gl., Seminarist fra Vesterborg, ugift, er en Pedant, som har endeel Bøger, og læser dem, men ingen Dømmekraft. Han har været meget forsømmelig, og er derfor 2 Gange bleven multeret af Skoledirectionen, hvilket, da han tillige er gierrig, skal have hiulpet. Indb. Und. er indført, men for nærværende Tiid ere kun 7 Børn i nederste Classe. Gymnastik, første Grad, ret godt. Øverste Classe, temmelig god Fremgang. Læreren katechiserer temmelig godt. Blev advaret, og lovede at tage sig af Skolen med Fliid. (1843: Patron Raadmand Fritz. 27 Børn. Læreren Lars Pedersen, 47 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er en skikkelig Mand, af simple Evner. Læsn. g. Skrivn. g. Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. mg. Gymnastik g. Skolehuset lille, men godt. — 1851: Patron Kammerraad Fritz. 34 Børn. Læreren Lars Petersen, 55 Aar, er en jævn, skikkelig Mand, som katechiserer ved nøie at holde sig til Bogen; men Præsten er næsten meest fornøiet med ham af sine Skolelærere. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. bruges kun lidet; nederste Classe kun temmelig god. Gymn. tg. Skolehuset lille, men meget godt.)

Glim Skole. Skolepatron Byskriver Fritz i Roeskilde, paa Kbhavns Magistrats Vegne. En ny, fortrinlig Skolebygning. 42 Børn. Læreren Niels Hansen, 40 Aar gl., Seminarist, er en ret vakker, duelig Mand; katechiserer godt. Indb. Und. indført, men kun 17 Børn i nederste Classe, og

disses Fremgang kun saa temmelig. Gymnastik, godt. Øverste Classes Fremgang meget god. (1843: Patron Forvalter Borgen. Skolehuset meget godt. 26 Børn. Læreren Svend Mikkelsen Rørbech, 34 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en duelig og flittig Mand, som katechiserer ret godt. Læsn. mg? Skr. g. Rel. ug. Regn. ug. Indb. Und. g. Gymnastik g. — 1851: Patron Grev Holstein. Skolehuset meget godt. 37 Børn. Læreren Jens Mikkelsen Rørbech, 42 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, har været indviklet i Bondevennernes Væsen, men skal nu have trukket sig tilbage; er i Øvrigt en duelig Lærer, og katechiserer godt. Læsn. mg. Skr. g× Rel. mg× Regn. mg× Indb. Und. mg. Gymn. tg.)

Begge Kirker tilhøre Lethraborg. Sognene temmelig blandede med Syv Sogn, og der har ved Vacancer været Tale om at henlægge en By af det sidstnævnte Sogn til dette Pastorat. *Rorup Kirke* er i ret god Stand, men lille og smal, hvorfor Visitatserne holdes i Glim Kirke. (1843: Rorup Kirke er lille og simpel, i taalelig Stand.)

Den 20de Junii visiterede jeg i *Glim Kirke*, som er temmelig stor og i upaaklagelig Stand. Sognepræsten Schultz prædikede over Luk. 16, 19 til Enden (Evangeliet paa 1 S. e. Tr., lidt besynderligt valgt, da der i Morgen skal prædikes over dette Evangelium): »Tøv ei med dit Livs Forbedring indtil Døden. Sir. 18, 22.« Jævnt og populært, men ikke synderlig indtrængende. Han katechiserer godt, og er en fornuftig Mand. Af ældre Karle og Piger vare kun Faa tilstede, desuagtet vare der mange Unge, som svarede med ualmindelig Færdighed og Eftertanke. (1843: Den 16de Julii, 5 S. e. Trin., visiterede jeg anden Gang i Glim Kirke. Spr. J. Chr. Jensen prædikede over Dagens Evangelium: »Ogsaa vi skulle forlade alle Ting og følge Jesum, som Apostlene gjorde«. En særdeles god Prædiken, sund, χ stelig Tale, i et frit, trohietet Sprog. Han katechiserede ogsaa godt over Evangeliet. En talrig Forsamling. Ungdommen svarede særdeles godt. — 1851: Den 1ste Junii, 6 S. e. Paaske, visiterede jeg 3die Gang i Glim Kirke. Kirken er temmelig stor, ret smuk og lys. Spr. Poulsen (tilforn i Kornerup) prædikede over Dagens Epistel: »Et χ steligt Liv fordrer Bøn og Kierlighed«. Ret godt, skiøndt Forbindelsen ikke heldig; Fore-

draget ikke ganske frit, men Stemmen smuk og kraftfuld. Katechisationen kold og desultorisk. Af Mænd vare endeel tilstede, Kirkegangen er nogenledes. Ungdommen svarede i det Hele meget godt.)

Gadstrup og Syv Pastorat.

Paa Veien besøgt Wibygaard; simpel Bygning, ret smuk landlig Beliggenhed. — Folkemængde omtrent 1000. — I Sognet: Ramsøemagle. Herredet har sit Navn af Ramsøe, nu en Mose, tilforn en Sø.

Præstegaarden maadelig, Haven smuk. (1843: Præstegaarden nyopbyggt, Grundmur, med smukke Værelser; ingen smukke Façader. Haven nylig anlagt; stor Kiøkkenhave, det Øvrige ubetydeligt. — 1851: Præstegaard og Have i meget god Stand.)

Den 21de Junii, 1 S. eft. Trin., visiterede jeg i Gadstrup Kirke, som er temmelig stor, men slet ikke pyntet, hvilket saa meget mere bemærkes, da den er en Stiftskirke. Sognepræsten Broager prædikede over Dagens Evangelium: »At dyrke Gud i Aand og Sandhed«. Themaet passede hverken til Text eller Prædiken; ellers var Prædikenen ret god, men Foredraget noget søvngigt. Ungdommen svarede godt. Præsten katechiserer med Bogen i Haanden, og lader Børnene ramse. (1843: Den 15de Julii visiterede jeg 2den Gang i Gadstrup Kirke. Kirken er nu sat i god Stand, og ret smuk. Spr. Christensen prædikede over Joh. 14, 23: »For hvorvidt denne foranførte vor Jesu Fordring til Mskeheden viser sig i de hidtil svundne Dage at være fyldestgiort«. Tørt, i abstracte Udtryk, uden Klarhed, idelige Repetitioner. Foredraget frit, Stemmen stærk, men kold. Katechisationen kold og langsom. En talrig Ungdom, som svarede ret godt. — 1851: Den 31te Mai visiterede jeg 3die Gang i Gadstrup Kirke. Kirken er ret smuk, og ordentlig holdt. I Kirken er et gammelt Billede forestillende den Korsfæstede i Faderens Favn. Der siges, at, da man engang vilde tage det ud af Kirken, blev det saa stort, at det ikke kunde komme giennem Døren, og man maatte lade det blive. Spr. Christensen prædikede over *Ψ* 143, 10: »Hvorvidt Klagerne over Vildfarelser og Synder endnu i Nutiden maae ansees grundede«. Ret alvorlige Formaninger, men

meget almindelige og uden nogen ordentlig Tankegang; Foredraget frit, og temmelig levende og indtrængende. Katechisationen derimod kold og død. En ret smuk Forsamling var tilstede, og den meget talrige Ungdom svarede i det Hele godt.)

Wiiby Skole er en meget god, ualmindelig rummelig Bygning. 84 Børn. Læreren N. J. Sletting, 58 Aar gl., er ikke Seminarist, men dog en god Lærer. Fremgangen: Læsn. god, Skr. meget god, det Øvrige meget godt. Han katechiserer temmelig godt. Indb. Und. Fremgangen god, men Præcision mangler. Gymnastik, god. (1843: Patron Capitain Sandholdt. 78 Børn. Læreren Niels Jakob Sletting, 66 Aar, ikke Sem., er undertiden sindssvag. Hielpelærer er hans Søn Andreas Sletting, 27 Aar. Han skal ogsaa have faaet et Anfald af Sindssvaghed, som dog ikke siden har yttret sig. Han er en ret duelig Lærer, og katechiserer temmelig godt, men med en skrigende Stemme. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. tg? Gymnastik g. Skolehuset godt og rummelig[t], Skolestuen noget lav. — 1851: Patron Forvalter Göttzche. 88 Børn. Læreren Mogens Petersen (Søn af P. i Skuldæløv), 31 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en meget duelig og tro Mand, og katechiserer godt. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. ug. Indb. Und. mg. Gymn. mg. Skolehuset meget godt.)

Gadstrup Skole. Degnen Bagge er 88 Aar gl. Hielpelærer Otto Chr. Olsen, 26 Aar gl., har nu i 5 Aar bestyret Skolen. Han er en meget duelig ung Mand, og katechiserer meget godt. 47 Børn. Endeel Skoleforsømmelse finder Sted, desuagtet er Fremgangen meget god, i Skrivning fortrinlig. Indb. Und. meget god. Gymnastik, god. En Klavremaskine er just anskaffet. Skolebygningen meget god (?). (1843: Patron Gaardmand Peder Jensen. Af Skolehuset er Lærerens Bolig ny, smuk og ualmindelig rummelig. 65 Børn. Læreren Niels Jensen, 38 Aar, Sem. fra Joenstrup, er duelig og flittig, skiøndt han katechiserer forkeert. Han skal ellers gjøre det bedre, men i Dag vilde han vise sig. Læsn. mg. Skrivn. mg× Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymnastik mg? — Skolelærer Jensen har tilforn været ansat i Høiby. — 1851: Patron Grdmd. Hans Larsen. Skolehuset meget godt. 79 Børn. Læreren Niels Jensen, 46 Aar, Sem. fra Joen-

strup, katechiserer endnu kun simpelt, men er ellers brav og tro. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg? Indb. Und. g. Gymn. g.)

NB. Siden min Afreise har man allerede begyndt Forbedringer ved Gadstrup Kirke, saa som at nedtage et gammelt Pulpitur, og i det Sted opføre forhøiede (amphitheatralske) Bænke nede i Kirken. 25 Junii.

Ørsted og Daastrup Pastorat.

Folkemængde mellem 800 og 900 (Tbv. 993). — *Præstegaarden* ret god og vel vedligeholdt. Haven smuk, eller kan blive det. (1851: *Præstegaarden* er gammel, men Stuehuset solid og beboeligt, er blevet noget oppyntet. Udlængerne skulle næste Aar ombygges.)

Den 22de Junii visiterede jeg i *Ørsted Kirke*. Kirken er lidt mørk, ellers rummelig og smuk, meget vel vedligeholdt, nylig forsynet med en ny Klokke. Den tilhører Benzons-Eie. Sognepræsten Orsleff, som har været her i 43 Aar, prædikede over Joh. 14, 6: »Jesus Xstus har aabnet os Himmelen ved sin Lære, ved sin Lidelse og Død, ved sin Opstandelse«. Jævne, christelige Ord. Han katechiserer meget godt, og ham svarede Ungdommen meget vel, mig kun temmelig godt. (1843: Den 18de Julii visiterede jeg 2den Gang i *Ørsted Kirke*. Kirken er i ret god Stand. Spr. Cons.R. Orsleff prædikede over Ps. 119, 9-11: »Guds Ords store Nytte for Msket i hans Ungdom.« Jævnt og tyndt, men i en godlidende, præensionsløs Tone. Ungdommen svarede med temmelig Færdighed, og syntes at vise Lyst og Opmærksomhed, men havde kun liden Eftertanke. — 1851: Den 30te Mai visiterede jeg 3die Gang i *Ørsted Kirke*. Kirken er simpel og temmelig mørk. Spr. Rosenkilde prædikede over Marc. 16, 20: »Vi skulle prædike og stole paa Herrens Bistand«. Ret godt, Foredraget frit, men Manden synes i det Hele at mangle Kraft. Katechisationen ret god. Af Ældre vare næsten Ingen tilstede. Ungdommen var talrig, nogle Enkelte svarede med Liv og Munterhed, men de Fleste vare døde og uvillige til at svare.)

Daastrup Kirke tilhører Proprietair Bang paa Skoubogaard. Den er vel vedligeholdt, men ganske nylig nedfaldt Altertavlen, i hvis Sted en

ny og bedre nu anskaffes. (1843: Daastrup Kirke er nylig sat i antagelig Stand, men istedenfor den nedfaldne Altertavle er anbragt et slet Malerie, næsten uden Ramme, og naar Panelet raadner, sættes en mørk Kalkning isteden. Sognemændene mødte for at klage derover. — 1851: Daastrup Kirke er ellers i antagelig Stand, men har endnu den daarlige Altertavle.)

Daastrup Skole. Bygningen god. 67 Børn. Læreren Erik Gudme Hansen, ikke Seminarist, skal være duelig, men katechiserer kun nogenledes, og Læsning og Skrivning i øverste Classe ligeledes. Indb. Und. temmelig godt. Gymnastik, 3 Grad, meget godt. (1843: Patron Proprietair Buschk. 71 Børn. Skolehuset godt. Læreren Hansen, nu 68 Aar, skal være en skikkelig Mand, men er en Stympet, kan hverken skrive eller katechisere. Læsn. tg? Skrivn. mdl. Rel. g., men lutter Rams. Regn. tg. Indb. Und. mdl. Læreren har intet Begreb derom. Gymnastik g. — 1851: Patron Gdm. Peder Nielsen. Skolehuset lavt, men ellers taaleligt. 60 Børn, hvoraf 41 i nederste Classe. Læreren Hans Christian Hansen, 35 Aar gl., Privatist fra Joenstrup, er en flink, levende og flittig Mand, som katechiserer ret godt, skændt han snakkede vel meget selv. Læsn. mg. Skr. g? Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. g.)

Ørsted Skole. Bygningen god, Skolestuen, skændt nylig udvidet, er temmelig indskrænket til det store Antal Børn, nemlig 94. Skolelæreren Chr. Jørgensen, 41 Aar gl., Seminarist, katechiserer maadeligt, og har neppe synderlige Gaver. Fremgangen kun temmelig god, især er Indenadslæsningen ikke nøiagtig. Læreren har indført nogle Smørier, som kaldes Tegning, og som dog spille Tiden. Indb. Und. Fremgangen neppe temmelig god. Gymnastik, meget godt. (1843: Samme Patron. Skolehuset temmelig godt, men i meget maadelig Stand. 106 Børn. Læreren Christian Andreas Beder, 32 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en duelig Mand, og katechiserer temmelig godt, men han har først for en Maaned siden modtaget den talrige, ganske forsømte Skole, og har endnu ikke kunnet ophjelpe den. Saaledes findes i nederste Classe endnu ingen Bogclasse og kun et Par Skriversbøger. Læsn. tg. Skrivn. ngl. Rel. tg. Regn. g. Indb. Und. g. Gymnastik mg. Her skal være megen Skoleforsømmelse. — 1851:

Patron Propr. Buschk. 102 Børn (hvoraf 68 i nederste Classe). Læreren Christian Andreas Beder, 40 Aar, Sem. fra Jstrup, er lidt søvrig, men ellers ret brav. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymn. mg. Skolehuset nyt og særdeles godt.)

Alle Præstens Embedsbøger ere holdte i fortrinlig Orden og særdeles pene. Han holder ogsaa Bog over sine Prædikeners Themata.

Besøgt den tætved liggende Gaard Benzonseie, hvor Edv. Rafns nu etablerede. Ret smukt, men Haven forsømt.

(1843: Den gamle affældige Sognepræst har i disse Dage erholdt Cand. Blume, der allerede en Tiid lang har assisteret ham, udnævnt til Personel-Capellan paa eget An- og Tilsvær.)

I det Hele har jeg havt megen Fornøielse af min Visitats i disse Herreder. Provsten er meget accurat og sindig. Præsterne næsten alle agtværdige Mænd, Flere af dem meget forstandige, og et Par begavede. Skolevæsenet i det Hele i god Stand. »Hedeboerne« ere et skikkeligt Folkefærd; Christendoms-Kundskab overalt temmelig færdig, og i mange Menigheder meget god Eftertanke. Mange opmærksomme, vakkre Mennesker, baade blandt Gamle og Unge. Præsterne leve i god Forstaaelse, de Fleste af dem i ret god Forfatning; ingen Præstegaard kan egentlig kaldes forfalden, og Haverne næsten alle ret smukke.

ØSTER-FLAKKEBERG HERRED

1835 den 9de Julii reiste jeg efter Landemodet (8 Miil) til

Marvede og Hyllinge Pastorat.

Folkemængde 1000. — Marvede, tilforn skrevet: Marede, af et Marie-Kloster, som tilforn skal have været her. — *Præstegaarden*, som ligger alene ved Kirken, da der ingen By Marvede findes, er meget god. Haven temmelig stor og smuk. (1851: Præstegaarden meget god og vel holdt; Haven smuk og meget stor.)

Den 10de Julii visiterede jeg i *Marvede Kirke*, som tilhører Holsteinborg. Den er temmelig stor, temmelig vel vedligeholdt, men en Hovedreparation forestaaer. Provst Monrad prædikede over Psalm. 26, 8: »Det er Pligt at elske Herrens Huus«. En god Prædiken, holdt med gode Gaver. Han katechiserer temmelig godt. Ungdommen svarede godt, med god Eftertanke. Kirkesangen særdeles god. (1843: Den 23de Mai visiterede jeg anden Gang i Marvede Kirke. Den belovede Hovedreparation af Kirken er ikke udført. Spr. Provst Monrad prædikede over Joh. 15, 5: »om Samfundet med Jesu«. Han har just ikke gjort Fremgang. Prædikenen var lang nok, men ikke indgribende, ikke fyldestgørende enten for Tanke eller Følelse. Foredraget frit og færdigt, men Stemmen er bleven utydeligere og svagere. Katechisationen god. En meget talrig Forsamling. Ungdommen svarede særdeles vel, med Liv, Færdighed og Eftertanke. — 1851: Den 27de Julii, 6 S. e. Trin., visiterede jeg 3die Gang i Marvede Kirke. Kirken er ret smuk og anstændig holdt; den er ikke lille, men var overfyldt med Msker. Spr. Provst Monrad prædikede over Dagens Evangelium, hvorfra han ved en ikke meget naturlig Overgang kom til 1 Kor. 1, 30 som sit Thema: »Xstus er bleven os Viisdom fra Gud p. p.« En uendelig Hævlen, hverken klart eller indtrængende; Foredraget svagt og i en kedelig Monotonie, hvor Stemmen ved hveranden Stavelse synker og stiger i eensformigt Bølgeslag. Conventiklerne have ingenlunde ud-

dannet ham. Katechisationen var bedre, dog uden synderligt Liv. Ungdommen svarede særdeles godt.)

Hyllinge Kirke, som tilhører Grev Scheel Plessen, er ret smuk, og vel vedligeholdt. (1851: Hyllinge Kirke er nylig istandsat og ret smuk.)

Hyllinge Skole. 68 skolepligtige Børn. Bygningen særdeles god. Læreren Mortensen, Seminarist, 32 Aar gl., katechiserer meget godt, og Skolen er i meget god Stand. Indbyrdes Underviisning. Fremgangen meget god. Gymnastik, 2den Grad, meget godt. (1843: Patron Grev Scheel Plessen. 86 Børn. Læreren Hans Mortensen, Sem. fra Trolleborg, 40 Aar gl., katechiserer godt, og er en dygtig Mand. Læsn. g. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg? Gymnastik g. — 1851: Patron Grev Plessen. 96 Børn. Læreren Hans Mortensen, 49 Aar, Sem. fra Trolleborg, er meget brav og katechiserer godt. Alt i øverste Classe meget godt. Indb. Und. mg. Gymn. g. Skolehuset meget godt.)

Menstrup Skole. 69 Børn. Skolehuset ret godt. Læreren Christian August Jensen, 34 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er nedtrykt af Nærings-sorger, og katechiserer maadeligt, Underviisningen uden Liv. Øverste Classe: Læsning og Skrivning meget god, Religion temmelig god, Regning, udmærket god. Indb. Und. Læsning, god, Skrivning, meget god, Regning slet; hvilket maaskee kommer deraf, at man holder sig for nøie til Tabellerne, thi ellers skal Læreren være en god Regner, og øverste Classe regner endog fortrinligt. (1843: Patron Grev Scheel Plessen. 41 Børn. Skolebygningen god. Læreren Gottlieb Meyn, 44 Aar, Student og Privatist fra Joenstrup, har ogsaa været Møller, men er dog en duelig Mand, og katechiserer godt. Læsn. g× Skr. mg. Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. mg. Gymnastik tg. — 1851: Samme Patron. 63 Børn. Læreren Gottlieb Meyn, 52 Aar, Student og Privatist, katechiserer temmelig godt, og er ret brav. Læsn. g× Skrivn. mg. Rel. mg., ret megen Opramsning. Regn. mg× Indb. Und. mg. Nederste Classe var forholdsviis fortrinligere, end øverste, og i hiin katechiserede ogsaa Læreren bedre. Gymn. g. Skolehuset nyt og særdeles godt; har kostet 2000r.)

Spjellerup Skole. 61 Børn. Skolehuset nyt og fortrinligt. Skolepatron

Gr. Holstein. Læreren Hans Jensen, 48 Aar gl., Seminarist, hører til »de Opvakte«, og mangler altsaa ikke Selvtillid. Han katechiserer ret godt. Øverste Classes Fremgang god. Indb. Und. godt. Gymnastik, temmelig godt. — Læreren holder undertiden gudelige Forsamlinger, men hvor Alt gaaer ordentligt til. (1843: 37 Børn. Læreren Jensen, 56 Aar, Sem. fra Blaagaard, skal dog nu give sig mindre af med at flakke omkring; har et ubehageligt og ubetydeligt, men noget selvforøiet Foredrag; katechiserer uden al Varme. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. bruges vel, men alle Børnene vare i Bogklasse. Fremgangen g. Gymnastik tg. — 1851: Patron Grev Holstein. 66 Børn. Læreren Hans Jensen, 64 Aar, er nu gigtsvag og sengeliggende. Hielpælærer er hans Svigersøn Carl Ferdinand Vilhelm Praem, 26 Aar, Sem. fra Skaarup. Han synes et skikkeligt Mske, men er endnu uøvet, og katechiserer kun nogenledes. Læsn. g. Skr. g. Rel. g. Regn. g. Indb. Und. mg. Gymn. tg. Skolehuset meget godt.)

Ved Holsteinborg Grevskabs Skoler er Svømning indført, som styres af en egen Lærer, som tilforn har været Gymnastiklærer ved alle Skolerne. Svømninger benyttes ofte af de nærved Stranden beliggende Skoler, af de andre dog af og til, og yttre heldig Virkning paa Børnenes Sundhed.

Qvislemark og Fiurendal Pastorat.

Folkemængde 1000. — Fiurendal (egentlig Fuiurendal) Sogn hedde i gamle Tider: Vindinge.

Præstegaarden god. 2 store og vel vedligeholdte Haver. Præstegaarden har tilforn ligget ved Fiurendal, som er det største Sogn. (1851: Præstegaarden er nu heel sat i god Stand; Haven stor og smuk.)

Qvislemark Kirke er ret smuk og vel vedligeholdt, men mindre end Fiurendals Kirke, hvorfor Visitatserne pleie at holdes i sidstnævnte. Begge Kirker tilhøre Holsteinborg. Begge Kirkegaarde meget pænt holdte. (1851: Qvislemark Kirke er under en Hovedreparation, og kan blive en ret smuk Kirke.)

Den 12te Julii, 4de Søndag efter Trin., visiterede jeg i *Fiurendals Kirke*. Kirken er stor og anseelig, har en smuk Altertavle, som skal være malet af Carl v. Mandern, smukke vasa sacra, og et Orgel. En talrig Menighed af Gamle og Unge var tilstede. Sognepræsten Tryde prædikede over Dagens Epistel Rom. 8, 18-24: »1) Den smertelige Følelse af det Tab, vi have liidt formedelst Synden. 2) Den glade Forvisning om Førløsning ved Jesum Christum«. En meget god, christelig, grundig og smuk Prædiken; holdt med Liv og Kraft. Han katechiserer ret godt. Ungdommen svarede særdeles vel. (1843: Den 24de Mai visiterede jeg 2den Gang i *Fiurendal Kirke*. Spr. Schonning Tryde prædikede over Eph. 5, 25-27, at Xstus elskede Menigheden — rensede den i Vandbadet — at han kunde hellige den. En meget god, χ stelig Prædiken, med mange gribende Steder; Foredraget frit og hierteligt, men noget for langsomt. Katechisationen ret god. Kirken var aldeles fyldt af Msker. Den talrige Ungdom svarede med megen Færdighed, men lidt for megen Ramsen. — 1851: Den 29de Julii visiterede jeg 3die Gang i *Fiurendal Kirke*. Den smukke Kirke er vel vedligeholdt, og har et smukt Orgel. Spr. Schonning Tryde prædikede over Rom. 3, 20: »Guds Retfærdighed ved Jesu Xsti Tro for Alle og over Alle«. Oprigtigt og χ steligt, men for langt og vrøvløst; enkelte Steder ret gribende. Katechisationen maatte for Tidens Skyld afkortes. Stemmen er bleven svagere, men Foredraget tiltaler ved en vis Troskyldighed. Den store Kirke var opfyldt med Msker, og Ungdommen svarede særdeles godt, med Liv, Færdighed og Eftertanke.)

Qvislemark Skole. 46 Børn. Skolepatron for samtlige Sogdenes Skoler Grev Holstein. Læreren Knud Jørgensen, Seminarist, 34 Aar gl., katechiserer meget godt. Fremgangen særdeles god. Indb. Und. meget god. Gymnastik, laveste Grad, godt. Skolebygningen, som alle paa Grevskabet, meget god. (1843: 27 Børn. Læreren Jørgensen, Sem. fra Vesterborg, 42 Aar gl., er en brav Mand, og katechiserer ret godt. Læsn. ug. Skrivn. mg. Rel. mg. Regn. mg \times Indb. Und. Alle i Bogclassen, mg \times Gymnastik tg. — 1851: Patron for samtlige Skoler Grev Holstein. *Qvislemark Skole*. 48 Børn. Læreren Jens Bech Biarnesen, 33 Aar, Sem. fra Joenstrup, er

ret brav, dog uden synderlig Lyst og Drivt. Læsn. mg. Skr. g. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. g. Skolehuset meget godt.)

Frederiksminde (Taarnmark, ogsaa Fiurendal) *Skole*. Bygningen udmærket god. 71 Børn. Læreren Fritz Petersen, 25 Aar gl., Seminarist, katechiserer temmelig godt. Læsning og Religion, meget godt, Skrivning, udmærket god, Regning god. Indb. Und. temmelig god. Gymnastik, godt. (1843: 40 Børn. Læreren Petersen, 33 Aar gl., Sem. fra Vesterborg, mangle Liv, og katechiserer kun nogenledes. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. kun 2 Tabeller, g. Gymnastik g. — 1851: Skolehuset særdeles godt. 58 Børn. Læreren Frits Petersen, 41 Aar, Sem. fra Vesterborg, katechiserer noget bedre, end tilforn, men har ikke ret Liv og Greb. Læsn. g. Skr. g. Rel. g. Regn. g. Indb. Und. kun nogle Tabeller i Brug. Nederste Classe tg. Gymn. g.)

Skafterup Skole. Bygningen meget god. 53 Børn. Læreren Torbensen, 40 Aar gl., Seminarist, har kun været her $\frac{3}{4}$ Aar; han hører til »de Opvakte«, katechiserer godt, men med noget Conventikel-Væsen. Fremgangen god. Indb. Und. god. Gymnastik, temmelig godt. (1843: 70 Børn. Læreren Søren Torbensen, 46 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, hører til Prædicanterne i Forsamlingerne, og var tilforn ilde liidt i Menigheden, men skal i Øvrigt skikke sig vel; han katechiserer godt, men med endeel Skraal. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymnastik tg. — 1851: Skolehuset meget godt. 76 Børn. Læreren Lars Christophersen, 33 Aar, Sem. fra Joenstrup, er duelig og flink, katechiserer ret godt. Læsn. mg. Skr. mg? Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg? Gymn. g.)

Besøgt Institutet paa Fiurendal for, tildeels moralsk fordærvede, Børn; nu 8 Piger, 20 Dreng. Forstanderen Stephensen og Kone ere meget agtværdige Folk. Børnene behandles vel, sysselsættes forstandigt, og Alt tegner til, at Forehavendet lykkes vel.

Fiurendal er en gammel, nu forfalden Gaard. Under Navnet Vindingegaard har den tilhørt en Gyldenløve, siden Anna Sophia Reventlou, og fik sit Navn af Fuiren, Professor ved Kbhavns Universitet, siden Baron.

Her findes 2 Kirkebøger, som af Biskop Balle bleve anseete for de ældste i Stiftet. De begynde med 1622.

(1843: I Pastoratets Skoler holdes Aftenlæsning, som temmelig flittig besøges. For det Meste Skrivning, Regning, Geographie m. m. Præsten har i Vinter læst en Aften i hver Skole, deels Bibellæsning, deels Astronomie, som har vakt megen Interesse.)

Førsløv.

Folkemængde mellem 700 og 800. — Førsløv By har ingen Bøndergaarde, men, foruden Førsløvgaard, som eies af Neergaard, endeel Huse, hvori nogle honoratiores og nogle Haandværkere boe. — Sognepræsten Schousboe, Søn af Sch. i Dalby, er for et Aars Tiid siden forflyttet hertil fra Buttrup og Tudse.

Præstegaarden maadelig. Haven nogenledes. ([1843?]: Præstegaarden skal være meget fugtig; har faaet lidt Forbedring. — 1851: Den gamle, maadelige Præstegaard er dog ved nogen Forbedring bleven noget hyggeligere.)

Den 13de Julii visiterede jeg i *Førsløv Kirke*. Kirken er stor og har i sin Tiid været smuk, men ikke vel vedligeholdt. Sognepræsten prædikede over Ordspr. 22, 6: »Den Forpligtelse, der hviler paa de Ældre iblandt os, til tidligen at føre den Unge paa Sandheds og Gudfrygtigheds Veie. Med Frihed og ikke uden Liv, men koldt og uden al christelig Fylde. (1843: Den 25de Mai, Xsti Himmelfartsdag, visiterede jeg 2den Gang i Førsløv Kirke. Kirken, som tilhører Førsløvgaard, er meget smukt istandsat, og har faaet et smukt Orgel. Spr. Schousboe prædikede over Dagens Evangelium om Himmelfarten. Xstelige Forestillinger, men i sig selv hverken hugget eller stukket, uden Orden og uden Inderlighed; Foredraget frit og pynteligt, men koldt; Katechisationen ligesaa. En meget talrig Forsamling, og Ungdommen svarede meget godt. — 1851: Den 30te Julii visiterede jeg 3die Gang i Førsløv Kirke. Kirken er ret smuk og vel vedligeholdt; Orgelet tier, tildeels af Mangel paa Organist. Spr. Schous-

boe prædikede over Joh. 12, 36: »Hvad kræves der af en Xsten, naar han tør haabe, at Gud vil tælle ham blandt Lysets Børn?« Jammerligt, som det synes aldeles uforberedet, ingen Tanker og idelige Gientagelser. Foredraget var saa meget slettere, som Præsten blev syg paa Prædikestolen, og det, især i Førstningen, syntes, som vilde han reent gaa fra det. Katechisationen syntes lidt bedre. Forsamlingen var talrig, og Ungdommen svarede meget godt.)

Ahrløse Skole. 58 Børn. Skolepatron Proprietair Neergaard til Førsløvgaard. Skolebygningen ny, og udmærket god. Læreren Peter Greve, 30 Aar gl., Seminarist fra Vesterborg, katechiserer temmelig godt. Fremgangen god. Indb. Und. god. Gymnastik, maadeligt. (1843: 54 Børn. Læreren P. Greve, 38 Aar, er duelig, og katechiserer temmelig godt. Læsn. g× Skrivn. mg? Rel. g. Regn. tg. Indb. Und. tg. Børnene komme for snart i Bogclassen. Gymnastik tg. — 1851: Patron Et.R. Neergaard. 94 Børn. Læreren Peter Greve, 47 Aar, Sem. fra Vesterborg, har ved et Fald faaet en Skade i Benet, men er en brav Mand, og katechiserer godt. Læsn. mg. Skr. mg× Rel. mg. Regn. mg× Indb. Und. g. Gymn. g. Skolehuset meget godt.)

Sneeslöv Skole. 47 Børn. Skolepatron Forvalter Voss paa Universitetets Vegne. Skolebygningen maadelig. Læreren H. H. Bøgh, 39 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er en skikkelig Mand, men nedtrykt af Nærings-sorger, og sløv. Fremgangen er temmelig god, i Skrivning meget god, i Regning kun nogenledes. Indb. Und. nogenledes. Tabeller begynde at fattes, og man har ei villet anskaffe nye i Forventning af en Forandring. Gymnastik, godt; for mange Kuldbøtter og Bukkespring. (1843: Patron er Universitetsforvalter Tidemand, men han boer langt borte, og kommer her aldrig. Skolebygningen god, men Skolestuen for lille. 56 Børn. Læreren Hans Henrik Bøgh, 48 Aar, skal besidde endeel Kundskaber i Physik, Mechanik, Astronomie, men er meget forknyttet og sagtfærdig; han katechiserer maadeligt, og tildeels forkeert. I Historie og Geographie skulle Børnene have giort god Fremgang. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. slet; Børnene kunde næsten ikke læse paa nogen af de

Tabeller, de stode ved; Bogclassen var kun ngl., og i det Hele nederste Classe forsømt. Derimod Gymnastik mg.; Sang ligeledes. — 1851: Patron Forvalter Tidemand. 77 Børn. Læreren Hans Henrik Bøgh, 55 Aar, Sem. fra Joenstrup, er meget udannet og katechiserer maadeligt, men Skolen er dog ret god. Læsn. g × Skr. g. Rel. g. Regn. g. Indb. Und. tg. Gymn. g. Skolehuset særdeles godt.)

Ahrløse gamle Skolebygning er nu indrettet til et Fattighuus.

(1843: Besøgt *Institutet Holsteinsminde* (tilforn paa Fiurendal). Brillante Bygninger ere opførte, og Alt synes at være i god Stand, men dermed ere ogsaa Midlerne opbrugte, og Institutet vil ikke kunne bestaae uden overordentligt og betydeligt Tilskud. Med Agerbruget skal det ikke gaae saa godt; bedre med Skolen og Værkstederne. For hvert Barn skal betales 30^r ved Optagelsen og 30^r aarlig, men det koster det Dobbelte. — 1851: Institutet Holsteinsminde har nu 15 Drengene og 9 Piger, for hvilke der betales fra 30 til 60 Rbd. Børnene prøvedes i Læsning, Skrivning, Religion og Geographie; Fremgangen syntes god. Stephensens Katechisation var ikke fortrinlig. Den store Have var uordentlig, og Værkstederne for det Meste tomme, som det sagdes af Mangel paa Arbeidskraft.)

Krummerup og Fugleberg Pastorat.

Folkemængde mellem 1100 og 1200 (Tbv. 1055). — *Præstegaarden* opbyggt for nogle og tredive Aar siden, efterat være afbrændt ved Lynild; i sig selv meget god, men mangler al Oppyntning. Haven er temmelig stor, ikke meget smuk. (1843: *Præstegaarden* synes nu ret hyggelig; temmelig faa Værelser. — 1851: *Præstegaarden* er nu ret god. Haven ret kiøn.)

Sognepræsten Svendsen har i flere Aar været saa hypochonder, at han ofte er forvirret i Hovedet. I et Aars Tiid har han havt Personel-Capellan.

Den 14de Julii visiterede jeg i *Krummerup Kirke*. Kirken tilhører *Krummerupgaard*, er temmelig vel vedligeholdt, men har noget Skummelt. Capellanen Blicher prædikede over Rom. 8, 18: »Hvortil Tanken om Evigheden skal opmuntre os som Christne«. En ret smuk Prædiken,

ho[1]dt med gode Gaver. Ungdommen svarede meget vel, med god Eftertanke. — Capellanen katechiserer godt. (1843: Den 26de Mai visiterede jeg 2den Gang i Krummerup Kirke. Spr. Lemvigh prædikede over Psalm. 42, 6: »Tillid og Hengivenhed i Herren, befæstet ved Troesbekiendelsen og Herrens Bøn, samt Sacramenterne«. Uagtet noget smagløs, var det dog en ret god og opbyggelig Prædiken, holdt med et frit og kraftigt Foredrag. Katechisationen god. En meget talrig Forsamling. Ungdommen svarede med ret god Kundskab og Eftertanke, skjøndt man vel kunde spore Virkningen af det maadelige Skolevæsen. — Kirkegangen, som i den forrige Præsts Tiid var forsømt, skal nu være god. — 1851: Den 1ste August visiterede jeg 3die Gang i Krummerup Kirke. Kirken er simpel og noget mørk, men anstændig. Spr. Lemvigh prædikede over Marc. 16, 16: »om Daabens Pagt«. Prædikenen var ret opbyggelig, men med mere Tilbøielighed til Strenghed, end til Mildhed og Varme. Foredraget frit og kraftfuldt, kun i Begyndelsen en unaturlig Skielven i Stemmen. Katechisationen svag. Uagtet stærk Torden og Regn var dog en meget talrig Forsamling tilstede. Ungdommen svarede meget godt. — Kirkegangen skal i disse Sogne være god.)

I Fugleberg vilde for nylig et Menneske af slet Rygte (Denne Mand skal ogsaa fordre sine Børn underviste efter Pontoppidans Forklaring) holde gudelig Forsamling, men endeel Bønder, som vare i Fugleberg Kro, kunde ikke lide det, og gjorde saadan Allarm, at der ikke blev Noget af Forsamlingen. Forleden Søndag havde en Skovfoged en saadan hos sig, hvor Capellanen var tilstede. Omtrent 30 til 40 Mennesker vare samlede, Mandfolk i eet Værelse, Fruentimmer i et andet; den bekiendte Rasmus Ottesen forelæste en Prædiken af en Postil, og tilføiede blot en Slutningsbøn. Alt gik ordentlig til, medens Capellanen var der, men de bleve samlede, efterat han mellem 7 og 8 om Aftenen forlod Stedet. Jeg tog i min Slutningstale Hensyn paa disse Tildragelser.

Krummerup Skole. 49 Børn. God Skolebygning. Læreren Mads Sørensen, 43 Aar gl., Seminarist fra Trolleborg, er en ferm Mand, som katechiserer meget godt. Fremgangen god og meget god. Indb. Und. Børnene

for det Meste smaa, Fremgangen efter deres Alder ret god. (1843: Patron Grev Holstein. 48 Børn. Læreren Sørensen, 51 Aar gl., er nu meget sunken. Han skal have været noget drikkældig, hvilket dog nu ikke finder Sted, men han er meget svagelig, og katechiserer slet. Desuagtet syntes Skolens Tilstand mig dog ikke saa ringe. Læsn. g. Skr. g. Rel. tg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymnastik tg. — 1851: 50 Børn. Læreren Mads Sørensen, 59 Aar, Sem. fra Trolleborg, skal nu leve ordentligt, hans Helbred er bedre, og han og Skolen har i alle Henseender hævet sig. Han katechiserede antageligt. Læsn. g? Skrivn. g. Rel. g. Regn. g× Indb. Und. bruges kun lidet, men nederste Classe meget god. Gymn. mg. Læreren passer nu sin Skole med megen Troskab. Skolehuset meget godt.)

Haldagermagle Skole. 59 Børn. Skolebygningen god. Læreren Hersted, ikke Seminarist, er 65 Aar gl., og ikke meget duelig. Imidlertid gjør han sin Fliid, og Fremgangen er temmelig god. Indb. Und. Læsning og Skrivning temmelig god, Regning maadelig, af Religion kun Lidt i Katechismus. Gymnastik, nogenledes. (1843: 54 Børn. Patron Propr. Neergaard. Læreren A. C. Hersted er nu 73 Aar gl., og har indgivet Ansøgning om Entledigelse; har være[t] en skikkelig og tro Mand. L. g? Skr. ngl. Rel. g. Regn. ngl. Indb. Und. tg. Gymnastik tg. Skolebygningen god. — 1851: 98 Børn, mange fattige og megen Skoleforsømmelse. Læreren Christian Cramer, 37 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ikke synderlig begavet, og katechiserer kun nogenledes. Læsn. tg. Skr. g? Rel. g× Regn. g. Indb. Und. g. Nederste Classe var bedst. Gymn. g. Skolehuset meget godt.)

Fugleberg Skole. 68 Børn. Skolebygningen temmelig god, Skolestuen noget indskrænket, men der er ikke Plads til Udvidelse. Læreren Sønderup, 35 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er en ret duelig Mand, og katechiserer godt. Øverste Classes Fremgang er god. Indb. Und. Læsning og Skrivning god, det Øvrige maadeligt. Gymnastik maadeligt. (1843: Fugleberg Skole er under Bygning. Patron Propr. Neergaard. 39 Børn. Læreren Erik Bøgh (Søn af B. i Sneesløv), 22 Aar, Sem. fra Joenstrup, skal være dimitteret med meget gode Charakterer, men katechiserer flaut, og gjør sig ingen Umage med Skolen. Læsn. tg. Skr. tg. Rel. g. Regn. ngl?

Indb. Und. ngl. Gymnastik g. — Han blev alvorlig advaret. — 1851: Samme Patron. Skolehuset godt, men nu under Reparation for Svamp. 71 Børn. Læreren Sigvart Bierregaard, 36 Aar, Sem. fra Joenstrup, er baade duelig og flittig, men føler sig; han katechiserer godt, men i en vis Matros-Tone. Læsn. mg? Skr. g× Rel. mg. Regn. mg× Indb. Und. mg. Gymn. ug.)

Fugleberg Kirke, som tilhører Førsløvgaard, er ret kiøn og vel vedligeholdt, men Taarnet er svagt, og vil nok snart behøve at ombygges. (1851: *Fugleberg Kirke* er simpel, men i ret god Stand.)

Ordentlige Skolecommissions-Møder have i nogle Aar formedelst Præstens Svaghed ikke været holdte, men ere nu atter begyndte. (1851: Patron for samtlige Skoler Et.R. Neergaard.)

Tiustrup og Haldagerlille Pastorat.

Folkemængde mellem 500 og 600 (Tbv. 675). — Bønderne leve for en stor Deel, og erhverve tildeels god Velstand, ved Humle-Avl.

Begge Kirker tilhøre Gundersløvholm. *Haldagerlille Kirke* er lille, men ret kiøn. (1843: *Haldagerlille Kirke*, lille og simpel, men vel vedligeholdt. — 1851: *Haldagerlille Kirke* er nylig istandsat, og er en smuk lille Kirke.)

Tiustrup ligger i en af de skønneste Egne i Sielland. *Præstegaarden* er gammel og gammeldags, men temmelig vel vedligeholdt, temmelig mørk ved Træer baade i Gaarden og Haven. Haven meget smuk, men vel tæt beplantet. (1851: *Præstegaarden* er omdannet til en meget smuk Bolig. Haven er fornemmelig smuk ved sine Udsigter.)

Den 16 Julii visiterede jeg i *Tiustrup Kirke*. Kirken er temmelig stor og lys, men kunde behøve Maling, især en ny Altertavle, da den forrige for nogle Aar siden er falden sammen, og man nu behielper sig med et Stykke af et Epitaphium. Herom talt med Kirkeeieren. Sognepræsten Stabel har været her i 33 Aar, og er uden Tvivl agtet og elsket af Menigheden; men, skiøndt kun 67 Aar gl., er han dog allerede affældig. Han prædikede over Matth. 11, 29. 30: »Det Forhold, som efter Jesu Lære og hans Exempel bør bestaae imellem en christelig Religionslærer og chri-

steligsindede Tilhørere«. Rationalistisk, intet Anstødeligt, men heller intet Christeligt eller Hiertegribende; maadeligt Sprog. Efter sin Begiering blev han fritagen for at katechisere. Ungdommen svarede godt. (1843: Den 27de Mai visiterede jeg anden Gang i Tiustrup Kirke. Spr. Stabel er nu 75 Aar, svag og affæddig, i Begreb med at søge Entledigelse. Han prædikede over Ordspr. 22, 6: »Hvor vigtigt det er, i Ungdommen at veiledes til Ærbødighed og Høiagtelse for Religionen«. Tyndt og daarligt. En talrig Forsamling. Ungdommen svarede kun nogenledes, og det viste sig, at Skolernes Tilstand kun er ringe. Endeel af den voxne Ungdom læste ogsaa kun maadeligt i Bog. — Kirken er i god Stand, og en ret anstændig Altertavle anskaffet. — 1851: Den 3die August, 7 S. e. Trin., visiterede jeg 3die Gang i Tiustrup Kirke. Kirken er ret smuk og ret vel vedligeholdt. Spr. Bisted (tilforn Capellan paa Fredensborg) var syg, og havde Intet derom meddeelt mig, saa jeg maatte forrette hele Tienesten. En talrig Forsamling var tilstede, og Ungdommen var agtsom og svarede meget godt.)

Tiustrup Skole. 53 Børn. God Skolebygning. Læreren Peder Rasmussen, 44 Aar gl., Seminarist fra Brøndbyvester, er kun lidet duelig, og nedtrykt ved huuslige Sorger, ellers en skikkelig Mand. Skolens Tilstand er kun nogenledes. Indb. Und. nogenledes. Gymnastik, laveste Grad, godt. (1843: 59 Børn. Læreren Rasmussen, 52 Aar, er ikke synderlig duelig eller flittig, og katechiserer maadeligt. Læsn. ngl. Skr. tg? Rel. g. Regn. ngl. Nederste Classe bedre. Indb. Und. g. Gymnastik tg. Skolebygningen god, men skal udvides. — 1851: Patron for begge Skoler Forvalter Koch. Tiustrup Skole. Skolehuset indskrænket, ellers meget god[t]. 70 Børn. Læreren Peder Rasmussen, 60 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er stridig og uduelig, men ædruelig. Hielpælærer Frederik Vilhelm Kramp (tilforn i Grevinge), 36 Aar, Sem. fra Joenstrup, er et skikkeligt Mske af simple Evner, men katechiserer dog antageligt. Læsn. g× Skr. g× Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. g.)

Haldagerlille Skole. 37 Børn. God Skolebygning. Læreren Lerche, 43 Aar gl., fra samme Seminarium, er duelig, skiøndt han kun katechiserer

nogenledes, men hans Charakter skal ikke due stort, han beskyldes for Laster, og har været forsømmelig i sit Embede, hvilket dog nu ved strenge Advarsler skal være bedre. Øverste Classe: Læsning og Skrivning godt, Regning udmærket godt, Religion, nogenledes. Indb. Und. er indført, men nu ere kun 6 Børn i nederste Classe. Gymnastik, temmelig godt. (1843: Patron for begge Skoler Et.R. Neergaard. Læreren Daniel Lerche, 50 Aar, skal dog nu skikke sig ret vel, men er svagelig, og uden Tvivl doven; katechiserer slet. Alt tg. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik tg. — 1851: Skolehuset meget godt. 54 Børn. Læreren Thomas Thomsen, 37 Aar, Sem. fra Jelling, katechiserer temmelig godt, men gjør for megen Støi. Læsn. g. Skr. mg. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. er ikke indført. Gymn. g.)

Fra Tiustrup ad en meget smuk, men meget slet Vei, over »Hekkenfeldt Bakke«, til det smukke Gundersløvholm; derfra til

Vallensved.

Folkemængde henved 700. — *Præstegaarden* seer ret vel ud, men skal i sig selv være maadelig. Haven ret kiøn, og vel vedligeholdt. (1851: *Præstegaarden* er gammel, men meget vel vedligeholdt, saa den er ret beboelig og hyggelig. En Udlængde er ny.)

Den 17de Julii visiterede jeg i *Vallensved Kirke*. Den tilhører Grev Scheel Plessen, er temmelig stor og høi, og ret vel vedligeholdt. Sognepræsten, Provst Korn, har været her i 46 Aar, er 78 Aar gl., og temmelig sløv. Han prædikede over Hebr. 13, 14: »Christnes opmuntrende Haab om en salig Udødelighed«. En tør, lang, keedsommelig Prædiken, læst af Papiret med en monoton Stemme og med hyppige Feiltagelser. Hans Katechisation svarede dertil. Ungdommen svarede temmelig vel, dog uden synderligt Liv. (1843: Den 21de Mai, 5 S. e. Paaske, visiterede jeg anden Gang i *Vallensved Kirke*. Spr. Buchholtz prædikede over Dagens Epistel: »Vorder Ordets Giørere, og ikke alene dets Hørere!« En vel udarbejdet, alvorlig og indtrængende, ægte χ stelig Prædiken; Foredraget

frit, og aldeles svarende til Prædikenens Indhold. Katechisationen med Kraft og Forstand, men ikke flydende. En meget talrig Forsamling, ogsaa Ældre fra andre Sogne. Ungdommen manglede ikke Kundskab, men dog Færdighed og Eftertanke; den syntes ikke opvakt. — 1851: Den 25de Julii visiterede jeg 3die Gang i Vallensved Kirke. Kirken er ret smuk og lys. Spr. Buchholtz prædikede over Jer. 6, 16: »Den gamle og gode Vei, som fører til Sielens Frelse«. En særdeles opbyggelig og indtrængende Prædiken; Foredraget frit, men den kraftfulde Stemme bruges ikke ganske vel ved Stigen og Synken. Katechisationen noget langsom, ellers god. Den rummelige Kirke var ganske opfyldt med Msker, ogsaa ellers skal Kirkegangen være god. Ungdommen svarede meget godt, Nogle med særdeles Eftertanke.)

Saltøby Skole. 51 Børn. Skolebygningen meget god. Læreren Anders Ohlsen (ligesaa affecteret som denne Skrivemaade af hans Navn) er 28 Aar gl., Seminarist fra Vesterborg. Han katechiserer maadeligt, men med megen Pretension, efter opskrevne Phraser. Han skal kun passe Skolen maadeligt, Fremgangen er ogsaa neppe temmelig god. Indb. Und. er ikke indført, da kun 15 Børn i nederste Classe, og man venter paa Forandringen i Methode og Tabeller. Gymnastik er endnu ikke begyndt; man har Pladsen, men endnu ikke Apparatet; Læreren har vel ikke heller megen Lyst. (1843: 39 Børn. Ohlsen, nu 36 Aar, har aflagt sin Affectation, katechiserer jævnt og ret godt, og skal være en meget brav Mand. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg? Indb. Underv. er ikke indført, og nederste Classe har kun 13 Børn, hvorfor jeg ikke besøgte Skolen. Gymnastik, laveste Grad. — 1851: Patron Grev Plessen. 45 Børn. Læreren Anders Ohlsen, 44 Aar, katechiserer ret godt, skøndt just ikke levende. I øverste Classe Alt g× Indb. Und. ikke indført. Gymn. ngl. Skolehuset meget godt.)

Vallensved Skole. 78 Børn. Læreren Tolderlund, Seminarist fra Vesterborg, 27 Aar gl., er ret duelig, katechiserer nogenledes. Fremgangen i øverste Classe er god, i Læsning og Skrivning meget god. Indb. Und. meget godt. Gymnastik, meget godt. Skolebygningen er god, men Skole-

stuen noget for liden, hvorfor den nu skal udvides med et Fag. — Tolderlund har kun været ansat ved Skolen siden Foraaret, men han viser sig som en virksom og samvittighedsfuld ung Mand. (1843: Skolebygningen ny, grundmuret, meget god. 91 Børn. Læreren Laurits N. V. Tolderlund, 36 Aar, Sem. fra Vesterborg, katechiserer kun saa temmelig, men ellers en duelig og brav Mand. Læsn. ug. Skr. mg. Rel. mg. Regn. ug. Indb. Und. mg? Gymnastik mg. — 1851: Patron Grev Plessen. Skolehuset meget godt. 104 Børn. Læreren Lauritz Nicolai Tolderlund, 44 Aar, Sem. fra Vesterborg, er just ikke opvakt, og katechiserer kun nogenledes, men er ellers flittig og duelig. Læsn. mg? Skr. mg. Rel. mg. Regn. g? Indb. Und. god. Gymn. mg.)

Den gamle Skole i Vallensved er nu indrettet til et Fattighuus for 8 Fattige.

Da der kun er slet Leilighed i Fodby Præstegaard, blev jeg om Natten i Vallensved.

Fodby.

(Denne Skrivemaade synes at være den rette, ikke: Fogedby. Denne skal dog være den ældste.) — Folkemængde 700. — *Præstegaarden* usel, men under nærværende Omstændigheder har Præsten ikke Evne til at bygge, og dersom endog Laan forskaffedes, vilde det nu ikke kunne hensigtsmæssig anvendes. Haven antagelig. (1851: Præstegaarden er nu ny opbyggt, kun lille, men ellers meget god. Haven er endnu i sin Begyndelse.)

Sognepræsten Nyboe er 72 Aar gl., næsten blind, har været forfalden, nu maaskee noget bedre. Han har derfor Personel-Capellan paa eget Ansvar, som oppebærer det Halve af det ringe Kalds Indkomster.

Den 18de Julii visiterede jeg i *Fodby Kirke*. Kirken er smuk, stor og høi, ret vel vedligeholdt; den tilhører Proprietair Lund paa Fodbygaard. Kirkegaarden ordentlig. Personel-Capellan Schmidt prædikede over Matth. 7, 12: »Gjør imod Andre, hvad de efter dit Ønske skulle gjøre imod dig«. Koldt og plat, stundom næsten indtil Latterlighed; Ord som »Naturretten« indblandedes; Foredraget en sløbende Monotonie; tydsk Accent. Af Ældre

vare kun Faa tilstede, som overalt Kirkegangen kun skal være nogenledes. Ungdommen svarede i det Hele ret godt, temmelig Mange taug, men Mange svarede ogsaa meget godt. — Embedsbøger i god Orden, og det synes, som om Schmidt ellers tager sig af Embedet. (1843: Den 20de Mai visiterede jeg anden Gang i Fodby Kirke. Den 80 Aar gl. Nybo vegeterer endnu. Capellan Schmidt prædikede over 1 Joh. 2, 17: »Vor Aand er udødelig«. Lutter Fornuftgrunde, tørt og tactløst; men hans Foredrag har vundet, og er ret godt. Prædikenen formodentlig laant af en tydsk Samling, Katechisationen temmelig. Ungdommen var talrig, men svarede kun temmelig godt. — Schmidt er ellers uden Tvivl en retskaffen og tro Mand. — 1851: Den 24de Julii visiterede jeg 3die Gang i Fodby Kirke. Kirken er meget simpel og mørk, men kunde blive kiøn. Spr. Schmidt prædikede over Eph. 1, 7: »Jesu Død som Grund til vor Forsoning med Gud«. Mange Afdelinger og Underafdelinger, men det Hele — hvad enten det tilhørte ham selv eller en gammel tydsk Forfatter — var meget tørt og kedeligt. Foredraget taaleligt, men monotont. Derimod katechiserede han ret godt over en Psalme. Ikke faa Folk vare tilstede, og Ungdommen svarede særdeles godt, ret med Liv og Lyst.)

Fodby Skole. 54 Børn. Skolepatron Proprietair Lund. Læreren Peter Jensen, 38 Aar gl., Seminarist fra Brøndbyvester, har været separeret fra sin Hustru, lever dog nu atter med hende, men slet, blev i Mellemtiden udlagt som Barnefader, men fralagde sig det med Eed. Han katechiserer kun nogenledes, men skal ellers være duelig. Læsning, Religion, Regning, temmelig godt, Skrivning, godt. Indb. Und. nogenledes; Mangel paa Nøiagtighed her, som i hele Skolen. Gymnastik, meget godt. Skolebygningen er særdeles god, opført for faa Aar siden, og har med Udhuse kostet 1300^r. (1843: 54 Børn. Læreren Holger Jacobsen, 48 Aar gl., Sem. fra Brøndbyvester, tilforn i Kostræde, vedligeholder sin gamle Berømmelse; han katechiserer tænksomt og godt. Læsn. mg. Skr. mg× Rel. mg× Regn. ug? — 1851: Patron Propr. Lund. Skolehuset meget godt. 49 Børn. Læreren Holger Jacobsen, 56 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, passer sin Skole meget tro. Katechisationen mindre levende, og Stemmen

er bleven utydeligere. Alt i øverste Classe mg. Indb. Und. mg. Gymn. g.)

Bidstrup Skole. 65 Børn. Skolepatron Grev Scheel Plessen. Skolebygningen meget maadelig og indskrænket, hvor[for] Indb. Und. ikke kan indføres. En ny Skole skal snart bygges, men man er endnu uenig om Stedet. Læreren M. B. Frey, 29 Aar gl., Student, og Seminarist fra Joenstrup, er ikke ret skikket til Skolelærer. Han lever i et ulykkeligt Ægteskab, ellers, som det synes, en ærekier Mand. Han katechiserer kun nogenledes. Fremgangen i Skolen temmelig god. Gymnastik godt. (1843: 65 Børn. Læreren Marcus Bernhard Frey hører nu til de opvakte, men er i sit Embede ikke opvakt. Han katechiserer i Conventikelstiil. Øverste Cl. i Øvrigt god. Læsn. mg. Skr. mg? Rel. mg. Regn. tg. Nederste Cl. forsømt. Indb. Und. tg? Gymnastik g. Skolehuset meget godt. — Freys Kone skal nu fungere som Degn ved de Conventikler, som Skolelæreren i Spiellerup, Jensen, holder. — 1851: Patron Grev Scheel Plessen. Skolehuset meget godt. 64 Børn. Læreren Mads Frederik Hansen, 49 Aar, Sem. fra Joenstrup, var tilforn i Hagedsted, hvor han havde indladt sig med Bondevennerne, og det skal tildeels have været derfor, at han byttede med den forrige Lærer Frey, skal være noget stridig, ellers duelig og brav, katechiserer ret godt. Indb. Und. mg. Gymn. g.)

Fodby har tilforn været annecteret til St. Peders Kirke i Nestved, men havde dog sin egen Præst, som under Navn af residerende Capellan boede i Nestved. Sidst i 17de Aarhundrede fik Præsten sin Bolig her i en Mensalgaard, hvorfor Præstegaarden endnu seer ud som en Bondegaard. Nyboe har været her i 37 Aar, først under Navn af residerende Capellan, siden, da han ved Vacancen først fik den halve, siden den hele Tiende, fik han Navn af Sognepræst.

Stiftsprovst Hviid blev herfra forfremmet til Stiftsprovstiet.

Karebek.

Over Saltøgaard, hvor kun nogle Fag, nogle hvælvede Kieldere og en saakaldet Riddersal ere tilbage af det gamle Slot, og som derfor ikke har noget antikt Udseende, kom jeg hertil.

Præstegaarden er ikke stor, men Stuehuset yderst net; Haven er en deilig Plet af Jorden, i sig selv smuk og ziirlig, og med den skønneste Udsigt over Stranden til det paa hiin Side liggende yndige Lands mange Afvexlinger. (1843: Præstegaarden er forbedret med nogle nye Indretninger. Værelserne ere smaa, men særdeles pyntelige. — 1851: Præstegaarden har smaa og lave Værelser, men er nu meget beqvemt indrettet. Haven meget smuk med sine deilige Udsigter.)

Folkemængde 860. I Sygdoms-Aarene har den formindsket sig med omtrent 200, men er nu igien i Tiltagende.

Karebek Kirke er ualmindelig stor og smuk, særdeles vel vedligeholdt; en ny Altertavle var at ønske. Ogsaa Kirkegaarden er stor og meget peent holdt. I Kirken en Gravsteen over en Høvedsmand paa »Solt« (Saltøgaard) fra Dronning Margrethes Tiid. Kirken tilhører Grev Scheel Plessen.

Den 19de Julii, 5te Søndag efter Trinitatis, visiterede jeg i Karebek Kirke. En særdeles talrig Forsamling af Gamle og Unge var tilstede. Sognepræsten Brasen, hvis Fader har været Præst her (efter ham Provst Monrad), og som er fød her, prædikede over Dagens Evangelium: »Paa dit Ord, Herre! vil jeg udkaste Garnet. Disse Ord betragtede som indsluttende baade den Tillid og den Ydmyghed, det christelige Sind bør have forenet i sig.« En smuk, christelig Prædiken, holdt med Frihed og Liv. Han katechiserer meget godt. Af Ungdommen taug Mange af de Ældre; Mange af de Yngre svarede meget vel. (1843: Den 19de Mai visiterede jeg anden Gang i Karebek Kirke. Spr. Münter prædikede over Kol. 3, 17: »Denne Times Gierning skal fuldbringes i Jesu Navn«. Ret christeligt, men ingen klar Udvikling. Foredraget vel levende og kraftigt, men med en ubehagelig pibende Stemme, og for mange Fagter. Katechisationen havde intet vigtigt Indhold, og for det Meste snakkede han kun selv. En meget talrig Ungdom, som svarede meget vel. — Her er flittig Kirkegang, og Menigheden roses meget, skøndt her er endeel Conventikelvæsen. — 1851: Den 26de Julii visiterede jeg 3die Gang i Karebek Kirke. Den anseelige Kirke er meget vel vedligeholdt, kun er Altertavlen meget simpel. Spr. Münter prædikede over 1 Joh. 4, 1-3: »Prøver Aan-

derne, om de ere af Gud. Dette Apostelord gienlyder endnu i Hierterne. Prædikenen havde en bedre Tankegang, end Themaet og den fremlagte Disposition syntes at love. Adskilligt deri vilde have gjort god Virkning, naar det ikke var blevet foredraget med en uhyre skrigende eller pibende Færdighed. Katechisationen jappende, og lod Ungdommen ikke komme til Orde. En ualmindelig talrig Forsamling, og Ungdommen svarede godt.)

Embedsbøger ere i meget god Orden.

Eenø Skole er en liden Skole paa 18 Børn, hørende til Gaunø Gods. Skolebygningen skal være nogenledes. Læreren E. H. Ommel, 60 Aar gl., er vistnok kun lidet skikket til Skolelærer; imidlertid kunne Børnene ret godt læse og skrive; det Øvrige maadeligt. (1843: 16 Børn. Den gamle Ommel er nu aldeles aflægs. Hielpelæreren Hans Feddersen, 32 Aar, Sem. fra Lyngby, skal besidde Kundskaber, men katechiserer meget uøvet; skikkelig og flittig, og skal have hævet den aldeles forfaldne Skole. Læsn. mg. Skr. g. Rel. tg? Regn. tg. Indb. Und. bruges ikke med de faa Børn. Gymnastik nylig begyndt. Børnene kom til Karebek Skole. En ny grundmuret Bygning er opført, som skal være meget god. — 1851: Patron Baron Reedtz Thott. Skolehuset skal være meget godt. Kun 13 Børn, som kom til Karebek. Den gamle Ommel er nu entlediget. Læreren Carl Theodor Qvortrup, 32 Aar, Sem. fra Jstrup, katechiserer kun nogenledes, men skal gjøre sig Umage, og Geographie og Historie læres godt. Læsn. g. Skr. g× Rel. g. Regn. tg. Indb. Und. er naturligviis ikke indført, Gymnastik ikke heller, da Skolen kun har 5 Drengene.)

Skolevæsenet i Sognet er organiseret efter Anordningerne, men Skolelærerne bie paa en gammel Degns Død for at erholde en Forøgelse i deres ringe Indtægter, hvilke forvolde en temmelig hyppig Omskiftning af Lærere. (1843: Degnen er nu død, og Skolevæsenet ganske organiseret.)

Karebekstorp Skole. Skolepatron P. Neergaard paa Førsløvgaard. Skolebygning god. 42 Børn. Læreren Fix (Sønnesøn af Generalgouverneur F., tilforn Landmand), Semin. fra Joenstrup, 30 Aar gl., er en ret duelig og samvittighedsfuld Mand, men meget sagtfærdig, hvorfor Skolen, i hvilken Formanden skal have tyranniseret Børnene, mangler Liv og Munter-

hed. Fremgangen i det Hele ret god. Indb. Und. temmelig godt. Gymnastik, god. (1843: 41 Børn. Læreren Jens Carl Hammer, 30 Aar, Sem. fra Joenstrup, er duelig og ordentlig, katechiserer saa temmelig. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. tg. Indb. Und. tg? Gymnastik tg. — 1851: Patron Et.R. Neergaard. 65 Børn. Læreren Jens Carl Hammer, 38 Aar, Sem. fra Joenstrup, har nu udviklet sig til en meget god Katechet, og Skolen er i meget god Tilstand. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg? Indb. Und. tg. Læsningen i nederste Classe var kun maadelig. Gymn. g. Skolehuset meget godt.)

Karebek Skole. Patron Grev Scheel Plessen. Skolebygningen meget god. 89 Børn. Læreren Enevold Peter Clausen, 29 Aar gl., Seminarist fra Vesterborg, katechiserer godt, dog med nogen Affectation, som de Fleste fra Vesterborg. Skolens Tilstand, meget god. Indb. Und. meget god. Gymnastik, fuldstændigt Apparat, godt. — I disse Skoler øves Svømning. (1843: Skolebygningen er nu udvidet og forbedret, grundmuret, saa den er særdeles god. 94 Børn. Clausen katechiserede som sidst. Skolens Tilstand syntes mig noget ringere, især i nederste Classe. Læsn. g× Skr. mg. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. tg. Skrivning ogsaa her mg. Gymnastik g. — 1851: Patron Grev Plessen. Skolehuset særdeles godt. 80 Børn. Læreren Enevold Peter Clausen, 46 Aar, Sem. fra Vesterborg, er ikke meget begavet, men en vakker og tro Mand. Læsn. g. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. tg.)

Smuk Spadseretour til Karebeksminde(münde) Havn, anlagt 1806.

Herlufsholm.

Folkemængde mellem 1300 og 1400. — Sognet for nærværende Tiid forbundet med St. Peders Sogn i Nestved under Sognepræsten Petersen, som i 27 Aar har været Præst ved Herlufsholm.

Præstegaarden i Lille Nestved er god, Haven, 19^{skp} Land stor, udmærket smuk. (1851: Præstegaarden er nyopbygget og brillant, Haven meget smuk.)

Den 21de Julii visiterede jeg i *Herlufsholms Kirke*. Kirken er stor og meget smuk, kun er Altertavlen, ligesom i Karebek, blot et fiirkantet Bræt med de Ord: Giører dette til min Ihukommelse, og et lidet Crucifix af Træ. Sognepræsten prædikede over Joh. 20, 19: »Hvorledes skulle vi vorde deelagtige i Christi Velsignelse: Fred være med Eder? eller hvorledes søge og opnaae Herrens Fred.« Prædikenen meget smukt skrevet, men gjorde ved et svagt og langsomt Foredrag ingen Virkning. Han skal undertiden, dog i den senere Tiid sieldnere, prædike med mere Kraft, men da han berørte sin ulykkelige Skiebne, i det han nylig har mistet sin Kone og sin eneste Datter, antog han, at han burde tale i en sagtere og mere veemodig Tone. Noget Hang til Affectation; i de senere Aar skal han ikke gjøre sig megen Umage med sine Prædikener. Ellers en Mand med Omløb i Hovedet og af Dannelsen, virksom i sit meget besværlige Embede. — Af Ældre i Menigheden vare kun Faa tilstede, ogsaa kun ganske Faa fra Nestved, hvor Kirkegangen kun skal være ringe. Ungdommen derimod meget talrig, og svarede meget vel. Det forestemte Orgel spilles slet af Handrup, og næsten ingen Kirkesang. (1843: Den 18de Mai visiterede jeg 2den Gang i Herlufsholms Kirke. Spr. Petersen prædikede over Luk. 11, 5: »Hvorfra og hvorledes erholde vi den salige Tro?« En ret smuk og god, ystelig Prædiken. Foredraget frit og med Smag, om end just ikke indtrængende. Ungdommen svarede særdeles vel. Endeel Honoratiorene fra Omegnen tilstede. — Orgelet er istandsat. — 1851: Den 22de Julii visiterede jeg 3die Gang i Herlufsholms Kirke. Spr. Tillisch (tilforn i Borup) prædikede over Luk. 10, 5 b: »Xstus skienker Fredens Børn Fred«. En smuk Idee og smuk Disposition; Udførelsen svag; ogsaa Foredraget, skøndt frit og ellers godt, var for svagt til den vanskelige Kirke. Katechisationen god. En talrig Forsamling, men maa skee mindst af Sognet. Ungdommen kunde neppe rummes i den store Kirke, og svarede meget vel, Nogle udmærket godt.)

Lille Nestved Skole. 65 Børn. Skolebygningen meget god og peen. Herlufsholm er Patron for samtlige Skoler. Skolelærer Handrup, 71 Aar gl., Seminarist fra Blaagaard, er en komisk Person, Forfatter af nogle latter-

lige Producter, nu noget sløv, men passer dog Skolen med Fliid og Troskab. Fremgangen god, kun savnes Orden og Disciplin. Indb. Und. paa den anførte Mangel nær ret god Fremgang. Gymnastik, laveste Grad, ret godt. (1843: 88 Børn. Læreren Jørgen Hansen Petersen Behrndorph, 29 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en meget duelig og brav Mand, og katechiserer godt. Fremgangen meget god. Indb. Und. mg. Gymnastik, endnu ikke begyndt efter Vinteren. — 1851: 88 Børn. Læreren J. H. P. Behrndorph, 37 Aar, fra Tønder, Sem. fra Jstrup, har Duelighed og Kraft, hvilken sidste han brugte altfor meget, og skabede sig lidt underligt, hvilket dog ellers ikke skal være Tilfældet. Læsn. mg. Skrivn. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. I nederste Classe katechiserede Læreren meget godt. Gymnastik særdeles god. Skolehuset meget godt.)

Ladby Skole. 57 Børn. Skolebygningen god. Læreren Mads Christensen, 50 Aar gl., Seminarist fra Blaagaard, er en meget brav Mand. Han katechiserer meget godt, og Fremgangen er særdeles god. Indb. Und. er ikke indført, da Præsten har hørt til dens Antagonister. Gymnastik, godt. — I Ladby (tilforn nok: Ladebye) er en Kirkegaard, hvor man har fundet Levninger af en Kirke; man veed ikke, naar den er nedbrudt. (1843: Mod min Villie havde Præsten ikke tilsagt Visitats i denne Skole. Skolebygningen skal være beqvemt indrettet for Læreren, men af slette Materialier. Christensen er nu Dannebrogsmænd, har i sin Tiid været Lærer ved Borgerskolen i Kiøge, siden ved Raadvad Skole. Han er særdeles duelig, og Skolens Tilstand særdeles god. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik endnu ikke begyndt i Aar. — 1851: 58 Børn. Læreren Mads Christensen, 66½ Aar, Sem. fra Blaagaard, D.M., vedbliver at være duelig og flittig. Alt i øverste Cl. meget godt. Indb. Und. ikke indført, men nederste Classe var særdeles god. Gymn. g. Skolehuset godt.)

Holsted Skole. 90 Børn. Skolebygningen god, men lav, og Skolestuen for snever. Læreren Sekt, Seminarist fra Vesterborg, 22 Aar gl., har i nogle Aar været Hielpælærer hos en gammel, nylig afdød Skolelærer Petersen, og er endnu kun interimistisk ansat. Han er duelig, meget flittig og samvittighedsfuld, og har ophiulpet den forfaldne Skole. Fremgangen

meget god. Indb. Und. især i Læsning og Skrivning meget god. Gymnastik, fuldstændigt Apparat, meget godt. En Deputation af Byens Bønder bad mig bevirke hans faste Ansættelse. (1843: 62 Børn. Skolebygningen er nu udvidet, og meget god. Carsten Moritz Sekt, 30 Aar gl., er nu fast Lærer. Han er mindre heldig Katechet, men i Øvrigt meget duelig og brav. Fremgangen meget god. Indb. Und. mg. Gymnastik tg. — 1851: 75 Børn. Læreren Carsten Moritz Sekt, 38 Aar, Sem. fra Vesterborg, katechiserede ret godt, og med mere Moderation, end han ellers skal vise. Læsn. mg. Skr. g× Retskr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. ug. — Sekt er duelig og flittig, men hører til Bondevennerne, og skal gjerne holde Taler. — Gymn. g. Skolehuset meget godt.)

(1851: Herlufsholm, og saaledes ogsaa Skolerne, have for Øieblikket ingen Patron.)

Dette Herred har adskillige meget brave Præster, men ogsaa nogle gamle og svage Mænd. To have Personel-Capellaner. I det Hele ere Tingene i Pastoraterne i Orden, og Skolevæsenet for det Meste i god Stand.

De Præster, der have været rationalistisksindede, have dog efterhaanden vundet Agtelse for Evangeliet, om de end ikke ere komne særdeles ind deri, at de ret prædike det. Af de mere christeligsindede Præster har jeg her Ingen fundet, der var Fanatikerne gunstig.

Menighederne ere ogsaa paa denne Egn for det Meste godmodige Mennesker. Paa den befundne Christendomskundskab er Intet at klage. Paa den vestlige Kant, mod Holsteinborg, have Conventiklerne begyndt, dog synes de ikke at giøre megen Lykke. Med Skolelærer Rasmus Sørensen og Gaardmand Rasmus Ottesen vilde det Hele vel falde sammen, da de Øvrige sielden vove at træde frem for at tale. Rasmus Ottesen skildres som en begavet Mand, men han forsømmer sin Gaard. Blandt dem, der ere ivrigst for Conventikelvæsenet, ere almindelig erkjendte slette Mennesker. Paa den østlige Kant af Herredet høres Intet dertil, og i Herlufsholm og Nestved er der fuldkommen aandelig Dvale.

(Ved Visitatsen i Mai 1843 havde Herredet for det Meste værdige Præ-

ster, deriblandt nogle gode Prædicanter. Kirkegangen er, med Undtagelse af Herlufsholm og Tiustrup, god og i Tiltagende, hvilket vel for en Deel staaer i Forbindelse med den »Opvækkelse«, som i disse Egne har fundet Sted. Conventikler holdes jævnligt, men ere dog just ikke i Tiltagende, og begunstiges nok kun af een Præst. Skolevæsenet er, paa Krummerup og Tiustrup Pastorater og Sneesløv Skole nær, antageligt.)

Fra Lille Nestved reiste jeg den 22de Julii henved 5 Miil, over Ringsted til

BIEVERSKOV HERRED

Vollersløv og Giørsløv Pastorat.

Folkemængde omtrent 1000 (Tbv. 1066). Begge Kirker tilhøre Giese-gaard. — *Præstegaarden* god. Haven henved 2ta Land, smuk og vel vedligeholdt. (1843: Præstegaarden er af nuværende Sognepræst meget forbedret, og har ret smukke Værelser. Haven meget smuk og pyntelig. — 1851: Præstegaarden særdeles god og smuk; Haven ligeledes særdeles smuk.)

Den 23de Julii visiterede jeg i *Vollersløv Kirke*. Kirken er lille, men ret smuk, og meget vel vedligeholdt. For Pladsens Skyld vare kun de seneste Aars Confirmander tilsagte; Ungdommen var derfor ikke talrig. Sognepræsten Jens Worm Tauber prædikede over 1 Tim. 4, 8: »Hvor høi Værd det har at være riig paa Guds frygt og Dyd«. Inndelingen ulogisk, Tankerne trivielle, men en god Stemme, og temmelig godt Foredrag. Ungdommen svarede vel, men syntes ikke ret fast i Boglæsning. Præsten katechiserer ret godt. (1843: Den 28de Julii visiterede jeg 2den Gang i Vollersløv Kirke. Kirken er ret smuk og i god Stand. Spr. Thaning prædikede over Rom. 8, 15. 16: »Vor xstelige Tro paa Gud som en kierlig Fader«. En ret smuk og god Prædiken; Foredraget ligesaa. Han katechiserede meget smukt og passende over Psalmen: »Tak, Fader«. En talrig Forsamling. Ungdommen svarede ret godt; just ikke meget opvakt. — 1851: Den 20de Julii, 5 S. e. Trin., visiterede jeg 3die Gang i Vollersløv Kirke. Kirken er lille, mørk og forsømt, men skal nu underkastes en Hovedreparation. Spr. Thaning prædikede over Dagens Evangelium: »Guds Velsignelse over os i det Timelige giver os en dyrebar Forvisning om hans faderlige Naade imod os i det Aandelige«. Dispositionen ikke ganske heldig, og Texten ikke tilbørligen benyttet; ellers jævnt og smukt, baade i Udarbeidelse og Foredrag; Katechisationen god. En meget talrig Forsamling, og Ungdommen svarede godt.)

Vollersløv Skole. Patron for denne og de øvrige Skoler er Grev Brochen-

huus Schack. 44 Børn. Skolebygning meget god. Læreren Rindahl, 40 Aar gl., er ikke Seminarist, dog ret duelig, men hindres ved stærk Brystsvaghed. Fremgangen kan i det Hele ansees for temmelig god. Indb. Und. er ikke indført. Gymnastik, nogenledes. (1843: Vollersløv Skole afbrændte i Foraaret, og er nu under Bygning. Imidlertid haves et taaleligt Locale i en Bondegaard. 54 Børn. Læreren Carl Martin Lund, 29 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ret duelig, men katechiserer uden Orden og affecteret. Læsn. mg. Skrivn. g. Rel. g. Regn. g. Indb. Und. er ikke indført i nogen af disse Skoler. Gymnastik kunde ikke prøves formedelst Skolens Bygning. — 1851: 48 Børn. Læreren Carl Martin Lund, 38 Aar, Privatist fra Joenstrup, er ret duelig, katechiserer ikke ilde, men affecteret. Læsn. g. Skrivn. g? Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke, men nederste Classe var meget god, og Læreren katechiserede der bedre. Gymn. tg. Skolehuset nyt og udmærket godt.)

Giørsløv Skole. 60 Børn. Skolebygningen god, men meget indskrænket, og kan vanskelig udvides. Af denne Aarsag er Indb. Und. ikke indført. Læreren Mads Olsen, 45 Aar gl., er Seminarist fra Joenstrup. Han er ret duelig, dog er Fremgangen kun temmelig god. Gymnastik, godt. (1843: Skolehuset godt. 60 Børn. Læreren Mads Olsen, 53 Aar, Sem. fra Joenstrup, har 2 med Krampeslag beladte, sindssvage, voxne Børn, hvorved hans Sind er nedtrykt; synes en meget skikkelig Mand, og gjør sine Sager ret vel. Læsn. mg. Skrivn. g? Rel. g. Regn. g? Gymnastik tg. — 1851: 78 Børn. Læreren Henning Schielderup, 29 Aar, Sem. fra Joenstrup, er just ikke levende, katechiserer temmelig godt, men Børnene vare kiendeligen forberedte paa et vist Stykke. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. g. Ind. Und. bruges ikke, men med nederste Classe gik det i alle Henseender meget vel. Gymn. g? Skolehuset nybyggt 1849 og udmærket god[t].)

Slimminge Skole. 53 Børn. Skolebygningen ny og meget god. Læreren Fischer, 32 Aar gl., ikke Seminarist, katechiserer kun maadelig[t], og synes ikke at have Gaver for Underviisningen, eller Lyst dertil, uagtet Præsten siger det. Fremgangen kun maadelig, hvilket undskyldes dermed, at

Skolegangen har været afbrudt, fordi Skolen stod under Bygning. Gymnastik, begyndt. (1843: Skolehuset godt, men meget lavt. 56 Børn. Læreren Jens Christian Matthiesen, 27 Aar, Sem. fra Joenstrup, er neppe flittig; han katechiserede godt over Lærebogen, i B. H. lod han kun ramse. Skolen skal have været meget forsømt, da han for 2 Aar siden modtog den, men den burde nu være videre. Læsn. tg[?] og i nederste Classe slet. Skr. g. Rel. g. Regn. ngl. Gymnastik tg. — 1851: 60 Børn. Læreren Nicolai Anton Møller, 32 Aar, Sem. fra Lyngby, er søvrig og katechiserer kun nogenledes. Læsn. g[?] Skrivn. tg. Rel. g. Regn. tg. Indb. Und. bruges ikke, og nederste Classe er kun ringe. Gymn. tg. Skolehuset godt.)

For nogle Aar, siden 1832, ere ingen Skolecommissions-Møder indførte i Protokollen. Præsten siger, at dette hidrører fra vidtløftige Forhandlinger om Slimminge Skoles Bygning, hvilke han endnu ikke har faaet indførte. Skolemulcter have hidtil ikke været brugte uagtet megen Skoleforsømmelse. Herom blev en Erindring tilføiet mit Vidnesbyrd om Visitsatsens Udfald. (1851: Patron for alle Skoler Grev Brochenhuus-Schack.)

(1843: *Giørsløv Kirke* er taalelig, men Intet anvendt paa dens Forskiønnelse. — 1851: *Giørsløv Kirke* har modtaget en Hovedreparation, og er nu en meget smuk Kirke.)

Lidemark og Bieverskov Pastorat.

Folkemængde 800 (Tbv. 859). — *Præstegaarden* meget god. Haven temmelig stor og smuk. (1851: *Præstegaarden* rummelig og ret god.)

Lidemark Kirke tilhører Vallø Stift, har i forrige Aar modtaget en Hovedreparation, og er smuk. Foran Alteret findes en stor Liigsten med 3 Figurer, som skal forestille en Ridder Holger . . . med sine 2 Koner, som boede paa et nærliggende Slot Taagerød, hvoraf nogle Levninger endnu findes. Denne Ridder skal for 250 Aar siden have ladet Præsten i Lidemark, som i Skriftestolen havde straffet hans utugtige Levnet, skyde i Skoven ved sin Skytte, hvem han derpaa lod flygte til Sverrig, og Sagen blev ikke videre paatalt. Noget herom skal findes i Pontoppidans Annaler.

Den 24de Julii visiterede jeg i Lidemark Kirke. Ungdommen ikke tal-

rig, faa Ældre. Sognepræsten Petersen prædikede over Rom. 10, 13-17: »Hvor nødvendig den stadige Forkyndelse af Jesu Evangelium maa agtes«. En meget vel udarbejdet Prædiken, holden med Frihed, Liv og Kraft. Den dybere christelige Anskuelse af Livet fattedes vel. Af Ungdommen svarede kun Nogle vel, Mange taug, Andre svarede maadeligt eller ganske urigtigt. Dette hidrører deels fra Skolevæsenets ringe Tilstand, især i Bieverskov talrige Skole, deels fra Skole- og Kirkeforsømmelse i Bieverskov. Denne hidrører igien for en Deel fra strengt Hoverie. I Lidemark er ualmindelig liden Forsømmelse, Præsten gjør sin Pligt, antager sig sit hele Embede, multerer strengt, er overalt en agtbar ung Mand. — Menigheden blev i min Slutningstale venligen men alvorligen advaret. (1843: Den 26de Julii visiterede jeg anden Gang i Lidemark Kirke. Kirken er ret smuk og i ret god Stand. Spr. Roos prædikede over Matth. 11, 28: »Jesus Xstus er den bedste Trøstermand i al vor Nød«. Just ikke grundigt, hvilket ogsaa sees deraf, at de næste Vers af Texten ikke vare medtagne; men et smukt Sprog, et livligt Foredrag, og en særdeles smuk, klangfuld Stemme. En talrig Ungdom var tilstede, og der viste sig en mærkelig Fremgang til det Bedre imod Sidst. Sognet skal være gaaet frem i materiel Velstand, og Skolerne ere blevne bedre. Ungdommen svarede godt. — Præstens Katechisation ret god. — 1851: Den 19de Julii visiterede jeg 3die Gang i Lidemark Kirke. Den smukke Kirke er vel vedligeholdt. Spr. Roos prædikede over Rom. 15, 4: »Hvilken kostelig Gave af Gud vi besidde i den hellige Skrivt, naar vi bruge den paa den rette Maade«. For almindeligt og ikke indtrængende; Foredraget frit med en kraftig og smuk Stemme; Katechisationen god. Forsamlingen var temmelig talrig, og Ungdommen svarede meget godt, og med god Eftertanke.)

Lidemark Skole. 43 Børn. Skolebygningen god, men temmelig indskrænket. Læreren P. Jørgensen er 81 Aar gl., og nærved at gaae i Barndommen; men da han hielpes af Sognepræsten og af en Søn, er Fremgangen dog temmelig god. Indb. Und. og Gymnastik ikke indført. (1843: Patron Canc.R. Rode. 48 Børn. Læreren Carl Engell, 28 Aar, Sem. fra Joenstrup, er særdeles duelig, og katechiserer meget godt. Læsn. mg × Skrivn. ug.

Rel. ug. Regn. ug. Indb. Und. er ikke indført. Gymnastik mg. Skolehuset nyt og meget godt. — 1851: Patron Canc.R. Rode. Skolehuset meget godt. 56 Børn. Læreren Lars Rasmussen (tilforn i Skrodsberg), 31 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en meget duelig og brav Mand, katechiserer godt, men er noget forlegen, og derved undertiden confus. Læsn. mg. Skrivn. mg? Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke. Gymn. tg.)

I Bieverskov Sogn haves en egen Kirkesanger, Arentzen, som ikke tilige er Skolelærer. Saalænge han lever, ere Skolelærerens Kaar meget ringe; dog maa han hidrage det Halve til Hielpelærerens Løn.

Bieverskov Skole. 111 Børn. Den egentlige Lærer, Kiær, er 76 Aar gl., naragtig og ubrugbar. Skolen har i de sidste 5 Aar havt 5 Lærere. Den nærværende, for 2 Maaneder siden ankomne Hielpelærer Drewsen (Brodersøn af Kammerraaden) er 27 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup med ringeste Charakter. Han katechiserer slet. Fremgang i Læsning temmelig god, i Skrivning nogenledes, i det Øvrige meget maadeligt. Megen Skoleforsømmelse uagtet al Mulctering. Indb. Und. og Gymnastik, maadeligt. Skolebygningen god. (1843: Patron Grev Brochenhuus Schack. 90 Børn. Den egentlige Lærer, Jens Jakob Kiær, er nu 86 Aar, og aldeles ubrugbar. Ikke Sem. Hielpelærer Hans Adolph Hansen, 29 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, er ret duelig og flittig, katechiserer saa temmelig. Læsn. g× Skrivn. g? Rel. g× Regn. tg? Indb. Und. tg. Gymnastik g× Skolehuset ret godt. — 1851: Patron Grev Br. Schack. 91 Børn. Læreren J. J. Kiær er nu i det mindste 94 Aar gl. Kiær paastaaer nu at være over 98 Aar gl., som fød 1753 — formodentlig ikke sandt. Hielpelærer August Varnich Nielsen, 29 Aar, Sem. fra Joenstrup, er flittig og ret duelig, næsten altfor ivrig og snaksom. Læsn. tg., meget søvngig og altfor sagte. Skrivn. mg? Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke; men nederste Classe læste bedre, end øverste, formodentlig fordi Hielpelæreren ganske har dannet hiin. Gymn. mg. Skolehuset meget godt.)

Bieverskov Kirke, som tilhører Grev Brochenhuus-Schack, er temmelig stor, men mørk, og trænger stærkt til Oppyntning. (1843: Bieverskov Kirke er udvortes sat i meget smuk Stand, og har faaet støbte Vinduer,

men det Indre er meget maadeligt. — 1851: Bieverskov Kirke i samme Stand, men kan blive en smuk Kirke.)

(1843: Skolevæsenet i Pastoratet er endnu ikke organiseret, men det ventes snart at kunne skee.)

Herfølge og Sædder Pastorat.

Folkemængde henved 2500. — *Præstegaarden* meget god. Haven temmelig stor og ret smuk. (1843: Præstegaard og Have som sidst. Paa Præstegaardens Mark en lille Lund, hvorved en deilig, riig og klar Kilde. — 1851: Præstegaarden i samme ret gode Stand. Haven smuk.)

Herfølge Hospital, stiftet af Dronning Anna Sophie, bestaaer ikke mere som et egentligt Hospital, men Lemmerne oppebære en aarlig Understøttelse, og opholde sig hos Folk i Sognet. — Dog findes endnu i *Herfølge de Scheelers Hospital*, en simpel Bygning, bestemt for 8 Fattige, men hvori nogle flere indlægges. Foruden — temmelig usel — Huusly have 8 Lemmer 10^r 4 $\frac{1}{2}$, 4 Lemmer 9^r aarlig af adskillige Legater. (1843: Skeelernes Hospital, for hvilket ingen Fundats haves, er som sidst. — 1851: Skeelernes Hospital bruges tillige som Fattighuus; i usel Tilstand.)

Begge Kirker tilhøre Valøe Stift. — *Sædder Kirke* er ret smuk, for ikke længe siden istandsat. Kirkegaarden særdeles peen.

Paa Veien fra Vollersløv den 23de besøgt *Ringsbjerg Skole*. Patron Grev Brochenhuus Schack. Skolebygningen god. 80 Børn. Læreren Matthias Matthiesen, 55 Aar gl., har været et halvt Aar paa et Seminarium, men ikke dimitteret derfra. Han er en simpel, men duelig og særdeles tro Lærer, som katechiserer gammeldags, men temmelig godt. Fremgangen i det Hele meget god. Indb. Und. god. Gymnastik, laveste Grad (som i alle Sognenes 8 Skoler), temmelig godt. (1843: Nu kun 49 Børn. Læreren Matthias Matthiesen, nu 64 Aar, katechiserer vel noget ringere, men passer sin Skole med samme Troskab. Læsn. mg. Skrivn. tg × Rel. g. Regn. tg. Indb. Und. g × Gymnastik ngl. — 1851: Patron Canc.R. Rode. 59 Børn. Læreren Jens Christian Matthiesen, 36 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en

ret levende og flink Mand, katechiserer godt. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. ug. Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke. Gymn. tg. Skolehuset godt.)

Den 25de Julii besøgt:

Aashøie Skole. Patron Propr. Carlsen paa Gamle-Kiøgegaard. Skolebygningen meget god. 56 Børn. Læreren Biermann, 30 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er ikke meget opvakt, men flittig og ret duelig. Han katechiserer temmelig godt. Fremgangen god. Indb. Und. god. Gymnastik, temmelig godt. (1843: 39 Børn. Læreren Hans Clausen Jensen Nybølle, 36 Aar, Sem. fra Joenstrup (tilforn Underofficeer), seer noget forjasket ud, men gjør sine Sager ret vel, og katechiserer godt. Læsn. mg? Skrivn. g× Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g? Gymnastik mg. — 1851: Samme Patron. 58 Børn. Læreren Hans C. J. Nybølle, 43 Aar, er duelig og katechiserer meget godt. Læsn. g. Skr. mg? Rel. ug. Regn. mg× Indb. Und. bruges kun lidet, men nederste Classe god, og Læreren katechiserede der endog fortrinligt. Han er en sielden brav Lærer, uagtet hans oekonomiske Forfatning er meget trykkende, og hans Kone undertiden sindssvag. Gymn. mg. Skolehuset godt. Nederste Classe kom til Herfølge.)

Alkestrup Skole. Patron Grev Moltke til Bregentved. Skolebygningen temmelig god. 53 Børn. Læreren Christen Nielsen, 47 Aar gl., er ikke Seminarist og en simpel Mand, men meget duelig og meget tro. Han katechiserer temmelig godt. Fremgangen meget god, i Regning udmærket. Indb. Und. meget god. Gymnastik temmelig godt. (1843: Skolehuset er noget forbedret, og kan kaldes ret godt. 66 Børn. Læreren Joh. Peter Vilhelm Holm (Søn af Præsten i Hellested), 34 Aar, Student og Sem. fra Snedsted, er et meget skikkeligt Mske, men har endnu intet Greb paa at holde Skole eller katechisere. Læsn. og Skrivn. mg., Rel. ngl. Regn. tg. Indb. Und. ngl. Gymnastik kunde ikke prøves formedelst Regn. — 1851: Patron Grev Moltke-Bregentved. Skolehuset nyt og meget godt. Læreren J. P. V. Holm, 42 Aar, var sengeliggende. Læreren fra Ringsbiørg præsenterede Skolen. 57 Børn. Læsn. g× Skr. g× Rel. g. Regn. g× Indb. Und. bruges ikke. Gymn. ngl.)

Sædder Skole. Patron Valløe Stift. Skolebygning maadelig og høist ind-

skrænket, men en ny Skole skal opføres næste Aar. Kun 30 Børn. Læreren Jens Frederik Engell, Kirkesanger for hele Sædder Sogn, 30 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er en meget duelig Mand, og katechiserer godt. Indb. Und. er ikke indført. Gymnastik, godt. (1843: Skolehuset nyt og meget godt. 57 Børn. Læreren J. F. Engell, nu 39 Aar, er en fortrinlig Lærer, fuld af Liv og Kraft, (den Stadsmand«, sagde en Bonde), og katechiserer særdeles godt. Læsn. ug. Skrivn. mg. Rel. ug. Regn. mg. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik mg? — 1851: Patron Canc.R. Rode. Skolehuset godt. 55 Børn. Læreren Werner Hermansen (tilforn i Skrodsbjerg), 50 Aar, Sem. fra Joenstrup, har været drikkældig, men skal i det sidste Aar have forbedret sig, og er ikke uduelig. Læsn. g. Skrivn. tg. Rel. ug. Indb. Und. ikke indført. Gymn. ngl.)

Herfølge Skole. Patron Vallø Stift. Skolestuen særdeles god, forbunden med Degneboligen, hvor Læreren boer. Denne Bolig skal sælges, naar en fuldstændig Plan for Skolevæsenets Organisation kan komme istand, hvilket endnu ikke er skeet (skiøndt den forrige Sognepræst var Amtsprovst) formedelst adskillige Hindringer og ulige Meninger, men heller ikke behøves, da Sogdenes Skolevæsen er i særdeles god Stand, naar undtages nogle maadelige Skolebygninger, som efterhaanden skulle udvides eller ombygges, naar Gielden for den allerede bygte er afdraget. I Herfølge Skole ere 83 skolepligtige Børn. Læreren Ravn, Seminarist fra Brøndbyvester, 39 Aar gl., er en udmærket duelig og virksom Mand. Fremgangen i Skolen er udmærket god, ogsaa ved den indbyrdes Und., undtagen i Regning, hvor man strengt følger Tabellerne, og derfor ingen Fremgang kan gjøre; hvorimod Regningen i øverste Classe er udmærket, som det Øvrige. (1843: 77 Børn. Læreren Niels Ravn, 47 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, syntes mig mindre udmærket end forrige Gang, men er dog en meget dygtig og agtværdig Lærer. Læsn. ug. Skrivn. ug. Rel. mg. Regn. mg× Indb. Und. mg. Gymnastik mg? — 1851: Patron Canc.R. Rode. 104 Børn. Læreren Niels Ravn, 56 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er fremdeles en brav og duelig Lærer, katechiserer meget godt. Læsn. ug. Skr. g. Rel. ug. Regn. mg× Indb. Und. aflagt, uden Tvivl af Magelig-

hed, og neppe til Fordeel, da nederste Classe ikke tilfredsstillende. Gymn. g? Skolehuset meget godt.)

De 3 andre smaa Skoler i Pastoratet, i hvilke Indb. Und. ikke er indført, overhørtes i Kirken.

Eiøie (egentlig Eghøie) Skole. 58 Børn. Læreren Chr. Edvard Christensen, 25 Aar gl., Seminarist fra Vesterborg, katechiserer ret godt. Fremgangen god. Gymnastik, godt. Skolehuset nogenledes. (1843: Skolehuset godt. 39 Børn. Læreren Lars Petersen, 28 Aar, Sem. fra Joenstrup, synes ret duelig, men katechiserer skrigende og pietistisk. Læsn. g× Skrivn. g. Rel. g× Regn. g. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik g. — 1851: Samme Patron. Skolehuset godt. 55 Børn. Læreren Lars Petersen, 35 Aar, katechiserer flaut, pedantisk-seminaristisk. Læsn. g? Skrivn. g. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. ikke indført. Gymn. g.)

Tessebølle Skole. 22 Børn. Læreren Niels Andersen, 24 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er meget duelig, og katechiserer meget godt. Fremgangen er meget god. Gymnastik, godt. Skolehuset nogenledes. (1843: Tessebølle Skole er nu, efterat Skolevæsenet omsider er organiseret, nedlagt.)

Vedskjælle Skole. (Navnet derivere Nogle af en Bæk, som flyder forbi Byen, og af Bønderne kaldes »Skylle«. Andre skrive »Vidskylle«, vitæ schola, og antage, at her har været en Klosterskole). 41 Børn. Læreren Ring, 57 Aar gl., Seminarist fra Vesterborg, har været sindssvag, og er endnu svag paa Legem og Siel; ellers en skikkelig Mand. Fremgangen nogenledes. Gymnastik, temmelig godt. Skolehuset maadeligt. (1843: Skolehuset nyt og meget godt. 38 Børn. Læreren Hans Fred. Ring, 64 Aar, har siden ikke været sindssvag, men er yderst simpel og indgetogen; næsten saa sløv, at han kunde behøve en Afløser. Læsn. tg. Skr. tg. Rel. tg. Regn. mdl. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik tg. — 1851: Samme Patron. Skolehuset meget godt. 50 Børn. Læreren Ove Peter Olsen, 30 Aar, Sem. fra Joenstrup, blander sig meget i Politiken, mangler ikke Evner, men er noget vindig, og vil ved Katechisationen mere vise sig selv, end Skolen. Læsn. mg× Skr. mg? Retskr. mg× Rel. g. Regn. g. Indb. Und. bruges ikke. Gymn. tg.)

Den 26de Julii, 6te Søndag eft. Trinitatis, visiterede jeg i *Herfølge Kirke*. Kirken er stor og meget smuk, vel vedligeholdt, men har et fritstaaende Alter uden Altertavle. Sognepræsten Willemoes prædikede over Dagens Evangelium: »En Christens Retfærdighed lader sig ikke forene med Hyk-lerie eller Hovmod«. En vel udarbejdet, christelig og ferm Prædiken, holdt med en overordentlig Kraft, hvorved dog Stemmen faaer noget Unatur-ligt. Han katechiserede over 1 Kor. 13. Originalt og godt. En meget tal-rig Forsamling af Ældre og Yngre var tilstede; Ungdommen svarede godt. Sognepræsten er en dygtig, forstandig, virksom og kierlig Sielesørger for den talrige Menighed; en meget agtværdig Mand. Sangen i Kirken god. Kirkegangen skal i Almindelighed være god. (1843: Den 30te Julii, 7 S. e. Trin., visiterede jeg 2den Gang i Herfølge Kirke. Spr. Willemoes præ- dikede over Dagens Evangelium: »En χ sten bør ikke aflade at tragte efter G[u]ds Rige og hans Retfærdighed«. Conventikel-Snak, uden Orden, kunde ligesaavel passe til enhver Text og ethvert Thema. Foredraget frit og vel kraftfuld[t], men Stemmen har tabt sig, og det var ofte en hylende Matros-Tone. Katechisationen god. Manden er meget nidkier i sit Em- bede, men ligesom hans Foredrag ikke har vundet ved de Forsamlinger, han holder, saaledes er det bekjendt nok, hvor Meget der nu er at af- korte i den af mig sidste Gang nedskrevne Roes. — En særdeles talrig Forsamling, og Ungdommen svarede meget godt. — 1851: Den 13de Julii, 4 S. e. Trin., visiterede jeg 3die Gang i Herfølge Kirke, som er smuk, vel holdt, og har nu en Altertavle af Ad. Müller. Spr. Willemoes prædikede over Dagens Evangelium i Forbindelse med Epistelen: »Guds Børns her- lige Frihed 1. at kunne troe paa Guds Barmhiertighed, 2. at kiende sig ved denne Tro dragen til Kierligheds Øvelse«. En uheldig Combination, derfor Prædikenen løs, men uden Extravagantser, i en mild Tone; Stem- men har nu faaet en dyb Hæshed, som er monoton og ikke behagelig; Katechisationen god. En meget talrig Forsamling. Ungdommen svarede ret godt — ikke mere.)

Besøgt Baron Wedel paa det smukke »Hegnetslund« — troer jeg, det hedder.

Endersløv og Vraaby Pastorat.

Folkemængde mellem 700 og 800. — *Præstegaarden* meget maadelig; *Haven* ret kiøn. (1851: *Præstegaarden* er meget forbedret, og nu en ganske anstændig Bolig. *Udhusene* tildeels nybygte. Ogsaa *Haven* forskiønnet.) — Begge Kirker tilhøre *Vallø Stift*.

Den 27de Julii visiterede jeg i *Endersløv Kirke*. Kirken er temmelig stor og lys, har en smuk *Altertavle* af Ad. Müller. En *Hovedreparation* forestaaer snart. *Sognepræsten Würtzen* prædikede over *Matth. 13, 45. 46*: »Hvor rige vi blive ved *Jesu Religion*«. En god *Prædiken*, *Foredraget* frit, men noget jagende og skrigende; ogsaa støder en plebeisk *Udtale* af nogle *Ord*. Endeel ældre Mænd vare tilstede, *Ungdommen* svarede med *Færdighed*, men vel megen *Ramsen*, vel liden *Eftertanke*. *Præsten* katechiserer ret godt. *Kirkegangen* skal, især om *Vinteren*, være temmelig god. — *Kirkesangen* slet. *Kirkegaarden* meget peen. (1843: Den 30te Julii visiterede jeg anden Gang i *Endersløv Kirke*. Kirken er smuk og i god *Stand*, og skal nu have støbte *Vinduer* og *males*. — *Spr. Würtzen* prædikede over *Luk. 11, 1-5*: »Hvorfor kun en sand *χsten* ret er istand til at bede *Fadervor'et*«. En smuk *Disposition*, *Udførelsen* tildeels meget god, tildeels noget søgt. *Foredraget* frit, men mindre heldigt. En smuk *Forsamling*. *Ungdommen* svarede ret godt, men just ikke opvakt. *Præsten* katechiserede godt. — 1851: Den 15de Julii visiterede jeg 3die Gang i *Endersløv Kirke*. Den smukke Kirke er meget vel vedligeholdt. *Spr. Schaumburg-Müller* prædikede over *Luk. 19, 45-47*: »*Guds Huus* er et hel ligt *Sted*«. *Prædikenen*, som *Præsten*, der er næsten blind, maatte extemporere, var vel noget løs og vidtløftig, men havde ogsaa meget *Smukt* og opbyggeligt, og, uagtet hans langvarige *Svagthed*, foredrog han den smukt og med *Kraft*. En temmelig talrig *Forsamling*, og *Ungdommen* svarede temmelig godt.)

Endersløv Skole. Patron *Vallø Stift*. Den 66 Aar gamle *Degn*, *Dreier*, hverken *Student* eller *Seminarist*, er *Skolelærer*. *Skolen* er i *Degneboligen*, som er i god *Stand*, *Skolestuen* meget god. 104 *Børn*. *Degnen* mangler

Dannelse, men hverken Kraft eller god Villie. Fremgangen er temmelig god. Indb. Und. er begyndt til et Forsøg, om den gamle Mand, som er villig til enhver Forbedring, kan udføre det. Gymnastik, laveste Grad, men i denne meget godt. (1843: 84 Børn. Læreren Christopher Olsen, 47 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, (tilforn i Taarnby), er noget gammel før Tiden (Læreren er meget brystsvag), men ellers duelig, og katechiserer godt. Læsn. mg. Skrivn. $g \times$ Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymnastik mg. — Skolehuset er den gamle Degnebolig, og tilhører deels Sognedistrictet, deels endnu Kirkesangeren, som ogsaa endnu benytter Degnejorden, indtil den endelige Organisation kan komme istand. Skolehuset er meget godt. — 1851: Patron Canc.R. Rode. 96 Børn. Der har været lang Vacance, men den nye Lærer Carl Engell (tilforn i Lidemark) er meget duelig, flittig og katechiserer meget godt. Alt i øverste Classe meget godt. Indb. Und. bruges kun lidet; nederste Classe er ogsaa mindre flink. Med Skolebygningen er det endnu som forrige Gang.)

Soggenes Skolevæsen er endnu ikke organiseret efter Forordningen. (1843: Skolevæsenet er endnu ikke organiseret efter approberet Plan. — 1851: Skolevæsenet endnu ikke organiseret.)

Vraaby Skole. Patron Vallø Stift. Skolehuset maadeligt, meget indskrænket. 35 Børn. Læreren Hans Petersen, 37 Aar gl., Seminarist, er temmelig duelig, men uden Liv. Fremgangen temmelig god. Indb. Und. nogenledes. Gymnastik temmelig godt. (1843: 32 Børn. Læreren Hans Petersen, 45 Aar, Sem. fra Joenstrup, er noget søvniq, og katechiserer kun nogenledes. Læsn. g. Skrivn. $tg \times$ Rel. g. Regn. tg . Indb. Und. bruges kun lidet i den lille Skole, tg . Gymnastik ngl. Skolehuset godt. — 1851: Patron Canc.R. Rode. Skolehuset temmelig godt. 24 Børn. Læreren Hans Petersen, 53 Aar, Sem. fra Joenstrup, er nu en jammerlig Lærer, søvniq i Alt, katechiserer kun ved Opramsning. Læsn. tg . Skr. ngl. Rel. ngl. Regn. mdl. Indb. Und. bruges og behøves ikke i den lille Skole. Gymn. mdl.)

Skrodsberg Skole. 25 Børn. Skolehuset godt. Læreren Rørbek, 26 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er en duelig Mand, som gjør sig Umage.

Fremgangen er meget god. Indb. Und. ret god. Gymnastik, temmelig godt. Der haves endnu ingen Gymnastik-Plads uden paa Gaden foran for Skolen. (1843: Patron Grev Moltke. 24 Børn. Læreren Werner Hermansen, 42 Aar, er en Kieler Student, siden examineret paa Joenstrup, skal endnu have nogen Kieler Skik, og ikke være fri for Vind. Da Skolen er saa lille, burde den være bedre. Læsn. g. Skrivn. g. Rel. g. Regn. ngl? Nederste Classe kom til Vraaby. Indb. Und. tg× Gymnastik ngl. Skolehuset skal være meget godt, men Leiligheden indskrænket. — 1851: Patron Grev Moltke. Har staaet ledig i flere Maaneder, Petersen læser noget i Skolen, men det er daarligt bevendt. Børnene kom til Vraaby. Skolehuset skal være godt, men indskrænket. 31 Børn. Med øverste Classe gik det dog ret godt. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. g. Regn. g. Indb. Und. bruges ikke).

De flinke Skolelærere paa Vallø Godser have til deres smaa Indtægter et betydeligt Tillæg ved de 4 Præmier, som aarlig uddeles, og hvoraf den største er 80^r.

I denne Egn er det Skik »at kime Biskoppen ind i og ud af Byen«. (1843: *Vraaby Kirke* er nylig istandsat, og en særdeles smuk lille Kirke.)

Haarløv og Himlingøie Pastorat.

Folkemængde 1000. — *Præstegaarden* meget god og smuk. Haven stor og meget kiøn. Den støder til *Kirkegaarden*, som er »i Form af en Have«, men i sit Slags meget net. Paa den den store, smukke, med tildeels meget gamle Træer beplantede *Hothers Høi*, hvor »den rige Kong Hother« skal ligge begravet. Derom skal en Steen have vidnet, som først blev flyttet til Vallø, men nu findes paa Runde Taarn. Heraf skal Byen have sit Navn, egentlig »*Hothersløv*«. En Præst, Mag. Krog, som døde 1696, og efterlod et særdeles godt Rygte, skal i det sidste Aar af sit Liv have boet i Kirkehøien, og beredet sit Dødsleie i Haven. (1851: *Præstegaarden* er meget forbedret, og en fortrinlig Bolig. Haven smuk.)

Haarløv er en stor og ved de mange Kirsebærhaver venlig By. *Haarløv Kirke* tilhører Vallø Stift. Den er stor og meget høi, men har kun Brædde-

loft. Den har nylig faaet en ny Altertavle, men som ikke duer stort. Prædikestolen er nylig forskiønnet, og nye, store og smukke, vasa sacra anskaffede. Ved en nærforestaaende Hovedreparation kan Kirken blive meget smuk.

Himlingøie Kirke, som ligeledes tilhører Vallø, skal være i god Stand.

Soggenes Skolevæsen er endnu ikke anordningsmæssig organiseret, tildeels formedelst Forbindelse med Carise Sogn, hvor dette heller ikke endnu er skeet. (1843: For Skolevæsenet er vel en Plan approberet, men formedelst nogle Misligheder sat under ny Forhandling.)

Haarløv Overdrevs Skole. Paa det saakaldte »brændte Overdrev«, hvor nu et temmeligt Antal Huse ere byggede, henhørende til Haarløv, Carise, Dalby og Øster-Egede Sogne, lod Grev J. G. Moltke denne Skole opføre, istedetfor den nedlagte paa Bregentved, og over Indgangen sætte den Indskrivt, som hans Fader havde ladet sætte over Skolen paa Bregentved. Skolehuset er meget godt, opført af Pisé, som staaer sig vel. Læreren lønnes fra Bregentved med 100^r aarlig. De skolepligtige Børns Antal er kun 30, og snarere i Aftagende, da endeel af Familierne blive gamle. Læreren Peter Andreassen, 36 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, mangler ikke Duelighed, men maaskee Fliid, skjøndt Præsten ikke klager over ham. Øverste Classes Fremgang kan i det Hele kaldes temmelig god, men Læsningen er for hurtig og unøiagtig, og kun Faa kiende Interpunctions-Tegnene. De faa grammaticalske Begreber, som fordres, ere temmelig ubekjendte i mange Skoler paa denne Egn. Det Øvrige bedre. Indb. Und. er indført, men Fremgangen kun nogenledes. Regning staaer i hele Skolen tilbage. Gymnastik, nogenledes. (1843: Patron Grev Moltke. 35 Børn. Læreren Andreassen, nu 45 Aar, Krøbling, har vel havt nogle Stridigheder med Adskillige, men skal dog være en skikkelig Mand, og synes at have tiltaget baade i Duelighed og Fliid. Han katechiserer ikke ilde. Læsn. tg. Skrivn. g. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. tg. Gymnastik tg. — 1851: Patron Grev Moltke. Børnene kom til Haarløv. Skolehuset skal være i meget god Stand. 36 Børn, flere om Vinteren. Læreren Peder Andreassen, 53 Aar, Sem. fra Joenstrup, roses nu for et ordentlig og stille

Levnet. Han passer Skolen, og katechiserer ret godt. Læsn. g. Skr. g. Rel. m[g]. Regn. tg. Indb. Und. ikke indført; nederste Classe meget god. Gymn. ngl.)

Haarløv Skole. Patron Grev Moltke. Skolehuset er af Fr. IV Skoler, men i maadelig Stand, og Skolestuen høist indskrænket, uanstændig. Planen til en Ombygning er just udarbejdet, og menes iværksat næste Aar. 78 Børn. Læreren Lars Nielsen, 43 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, katechiserer nogenledes, men er ellers ret duelig. Fremgangen er meget god, især i Læsning; Skrivning og Regning mindre. Indb. Und. ikke indført. Gymnastikplads haves endnu ikke, men foran for Skolen foretages nogle Øvelser. (1843: Skolehuset er nu meget godt. 59 Børn. Læreren Nielsen, nu 52 Aar, skal vel have været paa Joenstrup, men aldrig være bleven dimitteret. Han er drikkældig, og har som Hielpelærer Lars Rasmussen, 22 Aar, Sem. fra Joenstrup, som for et Aar siden modtog en aldeles forsømt Skole. Han er endnu uøvet, men kan vel blive ret brav. Læsn. tg. Skrivn. g. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik tg. Endnu har ingen Gymnastikplads kunnet erholdes. — 1851: Patron Grev Moltke. 95 Børn. Læreren Jens Frederik Engell, 47 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en duelig og brav Mand, og katechiserer godt. Læsn. mg. Skrivn. mg. Rel. mg× Regn. mg× Indb. Und. bruges ikke, men nederste Classe stod ogsaa meget tilbage. Gymn. tg. Skolehuset godt, men indskrænket.)

Himlingøie Skole. 57 Børn. Skolebygningen nylig fuldført, og særdeles god. Læreren Anders Christian Engell, 33 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er en udmærket duelig og flittig Lærer. I Skoleprotokollen findes ingen Forsømmelser anførte, da Læreren, naar saadanne have fundet Sted, kalder Børnene til sig paa Tider, da der ellers ikke holdes Skole, og saaledes indhenter det Forsømte. Fremgangen er særdeles god, især i Religion og Regning. Indb. Und. er ikke indført. Gymnastik, fuldstændig, skal gaae meget godt. (1843: Patron Canc.R. Rode. Skolehuset særdeles godt. 63 Børn. Læreren Christian Edvard Christensen, 33 Aar, Sem. fra Vesterborg, (tilforn i Valløby), mangler ikke Duelighed, men skal vel mangle Stadighed og Duelighed [!]. Han katechiserer godt, men med

endeel Fornemhed. Læsn. g? Skrivn. mg? Rel. mg. Regn. g? Indb. Und. ikke indført. Gymnastik mg. — 1851: Patron Canc.R. Rode. 55 Børn. Lærer Christian Edvard Christensen, 41 Aar, Sem. fra Vesterborg, har maaskee vel mange Ting ellers for, men er dog en ret brav Lærer, og katechiserer ret godt. Læsn. g. Skrivn. g. Rel. g. Regn. tg. Indb. Und. bruges ikke. Gymn. g. Skolehuset godt.)

Den 29de Julii visiterede jeg i *Haarløv Kirke*. En talrig Forsamling af Ældre var tilstede, og de Unge kunde ikke rummes paa Kirkegulvet. Sognepræsten Nyholm prædikede over 2 Petr. 1, 19: »Den Christnes, i Særdeleshed den unge Christnes Pligt at vedligeholde og forøge sit Bekiendtskab med Guds Ord«. Meget simpelt, men med ualmindelig Kraft. Ungdommen svarede meget vel. Kirkegangen skal være god, Sangen er ret god. (1843: Den 2den August visiterede jeg 2den Gang i *Haarløv Kirke*. Kirken er bleven smukt og solid istandsat, men seer noget bar ud. Spr. Nyholm prædikede over 1 Kor. 3, 11: »Jesu Xsti Evangeliums Værd og Fortrin«. Trivielle Tanker og Skønheder, foredragne med en uhyre Stemme, som kunde være smuk og mægtig, dersom den blev brugt med Maadehold. Han katechiserer med næsten ustandselig Kraft. Ugattet det slette Veir var en meget talrig Forsamling, ogsaa af Ældre, tilstede. Ungdommen svarede godt, med ret god Eftertanke. — 1851: Den 16de Julii visiterede jeg 3die Gang i *Haarløv Kirke*. Kirken er i smuk og god Stand. Spr. Würtzen (tilforn i *Endersløv*) prædikede over 4 Mose B. 6, 22-27: »Kirkens Velsignelse«. En smuk Idee, i det Hele smukt og godt udført, Foredraget frit, men Stemmen mindre behagelig. Katechisationen god. En meget talrig Forsamling. Ungdommen svarede temmelig godt, men var just ikke opvakt og levende.)

Valløby og Taarnby Pastorat.

Folkemængde henimod 700. — *Præstegaarden* nogenledes, men net holdt. Haven smuk ved den deilige Udsigt. (1843: *Præstegaarden* er særdeles forskønnet, saa den nu kan ansees for en god og smuk Gaard. Haven meget smuk. — 1851: *Præstegaard* og *Have* vel vedligeholdte.)

Kirkerne tilhøre Vallø Stift. *Valløby Kirke* er stor og smuk, har i Særdeleshed et stort Chor, og Gravcapeller. Pulpituret kunde behøve Maling. *Taarby Kirke*, lille, men anstændig.

Den 30te Julii visiterede jeg i *Valløby Kirke*. Sognepræsten Mynster prædikede over 1 Joh. 4, 16, som ogsaa var Thema for Prædiken: »Gud er Kierlighed, og hvo som bliver i Kierlighed p. p.« En meget god og smuk Prædiken, holdt med Frihed og Liv. Ved Katechisationen mangler endnu den frie naturlige Tone. Ungdommen svarede godt, Nogle særdeles vel. Temmelig mange Ældre vare tilstede, ligesom Kirkegangen i det Hele skal være upaaklagelig. Kirkesangen god. (1843: Den 3die August visiterede jeg anden Gang i *Valløby Kirke*. Kirken er stor og smuk, i særdeles god Stand. Spr. Mynster prædikede over Jak. 1, 17: »Hos Lysenes Fader er ikke Forandring eller Skygge af Omskiftelse«. En god, levende Prædiken, ingenlunde trivial, noget vidtløftig. Foredraget frit og levende, men noget skrigende, og for meget Eftertryk paa enkelte Stavelser. Katechisationen god. En talrig Forsamling, mange Honoratiores fra Vallø. Ungdommen svarede meget godt, med god Eftertanke. — 1851: Den 17de Julii visiterede jeg 3die Gang i *Valløby Kirke*, som er meget vel vedligeholdt. Spr. Chr. Mynster prædikede over Psalm. 84, 2-9: »Mit Liv og min Siel glæder sig i den levende Gud«. En meget smuk, χ stelig Prædiken, foredragen med Frihed og Kraft; Katechisationen ogsaa god. En meget talrig Forsamling var tilstede, men Ungdommen, skiøndt ikke uvidende, var ualmindelig død og uvillig til at svare, uden Tvivl en Følge af de slette Skoler.)

Skolevæsenet er endnu ikke anordningsmæssig organiseret, men Planen er indsendt. Vallø Stift er Patron for begge Skoler. (1843: Skolevæsenet i Pastoratet er endnu ikke organiseret efter approberet Plan.)

Taarby Skole. 59 Børn. Skolehuset godt. Læreren Christopher Olsen, 39 Aar gl., Seminarist fra Brøndbyvester, er en brav Mand, som katechiserer godt, lidt for sagtfærdigt. Fremgangen i øverste Classe meget god. Indb. Und. meget god, undtagen Regning. Gymnastik, godt. (1843: Skolehuset godt. 40 Børn. Læreren Bendix Andreas Bendixen, 38 Aar,

Sem. fra Joenstrup, (tilforn i Valløby), har været udlagt som Barnefader, og er en maadelig Person. Han bekymrer sig nok ikke meget om Skolen, og katechiserer nu maadeligt, skjøndt han i sig selv neppe er uduelig. Læsn. tg. Skr. mg. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. bruges kun lidet, da kun faa Børn. Nederste Classes Fremgang meget ringe. Gymnastik tg. — 1851: Patron Canc.R. Rode. Skolehuset meget godt. 55 Børn. Læreren B. A. Bendixen, 46 Aar, Sem. fra Joenstrup, skal nu leve ordentlig og passe Skolen, han er dog død, og katechiserer maadeligt. Læsn. tg. Skr. tg. Rel. g. Regn. g. Indb. Und. bruges ikke, nederste Classes Læsning god. Gymn. tg.)

Valløby Skole. 51 Børn. Læreren Bendixen, 30 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, katechiserer ret godt, og er en duelig Lærer. Fremgangen i det Hele er god, dog gaaer Indb. Und. kun nogenledes, der mangler Liv og Nøiagtighed. Gymnastik, meget godt. Skolehuset godt. (1843: 47 Børn. Læreren Niels Hansen, 48 Aar, Sem. fra Joenstrup, har tilforn været Kirkesanger i Glim, men er gaaet meget tilbage siden den Tiid. Han er nedtrykt af Næringssorger, er noget forvirret eller forstyrret, og katechiserer slet. Læsn. mg. Skrivn. tg? Regn. ngl. Indb. Und. tg. Gymnastik g. Skolehuset godt. — 1851: Samme Patron. 44 Børn. Læreren Niels Hansen, 56 Aar, er [en] maadelig Person, ogsaa stundom forfalden, har hverken Evne eller Lyst; Skolen slettere, end at det længe[re] bør taales. Læsn. mdl. Skr. mdl. Rel. ngl. Regn. mdl. Indb. Und. bruges ikke. Gymn. ngl. Læreren blev, ligesom forhen af Provsten, saaledes nu af mig alvorligen paamindet, med Tilføiende, at dersom det ikke snart blev bedre med Skolen, maatte han enten antage Hielpelærer eller søge sin Afskeed. — Skolehuset godt.)

Vallø.

Folkemængde 100. — *Præstegaarden* er en af Stiftets Bygninger, og i god Stand. (1843: Præstegaarden nu udmærket god, med en smuk Have.)

Da her ingen Ungdom findes, som kunde træde frem til Overhøring, i det selv Forpagter og Gartner høre til Valløby Sogn, saa kunde Visi-

tats i sædvanlig Form her ikke finde Sted. Imidlertid mødte jeg i »Slots- og Stiftskirken« den 31 Julii, da Stiftspræst Tauber prædikede over Joh. 3, 16, og vilde udvikle, »at den menneskelige Forstand stræber forgieves at udgrunde Guds Viisdom og Naade i Christo Jesu, kun det barnlig-troende Hierte føler og forstaaer Faderkierligheden i Troen«. Lang, tom Skiønsnak. Derefter taledede jeg over Texten. En talrig Forsamling fra Vallø og Omegnen var tilstede. — Kirkegangen upaaklagelig. (1843: Den 4de August deeltog jeg paa samme Maade, som sidst, i en Gudstieneste i Slotscapellet. Stiftspræst Storm prædikede over Kol. 3, 17: »Alt bør skee i Jesu Navn«. En god, smuk og from Prædiken; Foredraget frit, men noget svagt. — 1851: Den 18de Julii deeltog jeg i en Gudstieneste i Vallø Capel, hvor en talrig Forsamling ogsaa fra Omegnen var tilstede, og Stiftspræst Storm efter 1 Petr. [3], 15 udviklede »vor Redebonhed til et christeligt Forsvar« i en, just ikke dybt gaaende, men smukt udarbejdet og foredragen Prædiken.)

Om Eftermiddagen besøgte jeg *Skolen*, der betragtes som et Privat-Institut. Der findes deri kun 9 Børn, som undervises 4 Timer daglig af Cantor Friis, der antager sig dem med al Fliid og Troskab. Børnene ere for det Meste Kudskes, Forrideres, Vægteres o. dsl. Gienstandene ere derfor de sædvanlige, kun dertil Geographie. Fremgangen er meget god. (1843: Underviisnings-Anstalten (som Curator ikke vil tillade at kalde Skole) har nu 7 Disciple, af forskiellig Alder, saa Stiftscantor Schaumburg Müller forsaavidt har en vanskelig Opgave at løse. Børnene læse meget godt i Bog, og have i Forhold til deres Alder gjort ret god Fremgang i Skrivning, Religion og Geographie, mindre i Regning. Müller katechiserer meget godt. — 1851: Underviisnings-Anstalten har 11 Elever af forskielligt Kiøn og Alder. Læreren Cantor Niels Andersen, 40 Aar gl., Sem. og Cand. Theol., katechiserer antageligt, men Fremgangen er just ikke stor. Læsn. ug. Skrivn. g. Rel. mg. Regn. g? Geographie ngl. Ingen Historie og Gymnastik.)

Kirken er en stor Sal, temmelig lav, med endeel Glasboutiker til Herskabsstole; rummer ellers endeel Mennesker.

Samtlige Præster i dette Herred ere agtbare Mænd. Skolevæsenet i Vollersløv Pastorat er maadeligt, i Lidemark Pastorat slet, dog uden Præstens Skyld, men formedelst gamle og maadelige Skolelærere, som Omstændighederne ikke tillade at afskedige. I de øvrige Sogne godt. I de nævnte Sogne synes ogsaa det aandelige Liv næsten at være uddøet. I Herfølge Sogn synes det at vaagne, ogsaa i de tilgrændsende Sogne er der temmelig Kirkegang, og nogen Interesse for det kirkelige Væsen. Conventikler finde ikke Sted, dog skal en Skomager fra Kiøge have begyndt at gaae omkring og synge Psalmer. Lindbergs Navn kiendes ikke her blandt Bønderne, dog har en Bonde nylig spurgt en Præstekone, om det var sandt, at der snart skulde komme En, som skulde prædike en ny Religion.

1836

Den 25de Mai reiste jeg til *Frederiksborg*, hvor jeg den 26de indviede den lærde Skoles, efter Byens Brand for 2 Aar siden, nyopførte, skønne Bygning. Indvielsen skeede, for en meget talrig Forsamling, ved en dansk Tale, som vil blive trykt. En Cantate af Krossing og Berggreen blev opført. Om Middagen stort Dinér paa Slottet, om Aftenen Bal.

Den 27de om Morgenen begav jeg mig til

LIUNGE-KRONBORG HERRED

Asminderød, Fredensborg og Grønholt.

Folkemængde 4200. — *Præstegaarden* smuk og særdeles vel vedligeholdt. — Haven ligesaa. (1844: Baade Præstegaard og Have have modtaget mange Forbedringer. — 1853: Præstegaard og Have i samme gode Stand.)

Den 27de Mai besøgte jeg Pastoratets samtlige Skoler, nemlig:

Asminderød Skole med 121 Børn. Skolepatron Capitain Soelberg. Skolehuset, som alle i Pastoratet, meget godt. Kirkesanger Hans Holgersen, 62 Aar gl., har været her i 40 Aar. Han er en ret brav Mand, men beskyldes for Nærighed. Indb. Und. er indført, Fremgangen temmelig god. Fremgangen i det Hele god. Læreren katechiserer godt. (1844: Patron Gaardmand Rasmus Jespersen. Skolehuset meget godt. 125 Børn. Skolen skal i den forrige Lærers sidste Tiid være kommen i Forfald; den har mange fattige og forsømmelige Børn. Læreren Johannes Boye, 30 Aar, Cand. Theol., roses som duelig og flittig; han katechiserer saa temmelig, noget søgt. Men Skolen er kun i ringe Tilstand. I øverste Classe er Alt mellem ngl. og tg., Læsningen siudsket, Skrivningen mestendeels kun Bogstaver. I nederste Classe synes nogen Fremgang at spores; dog gik Indb. Und. neppe tg. Gymnastik g? — 1853: Patron Gdm. Lars Jensen. 147 Børn. Læreren Johannes Boye, 39 Aar, Cand. Theol., er meget flittig, har vundet mere Øvelse, og katechiserer ret godt, men har ikke Kraft nok til en saa stor Skole. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. kun nogenledes. Gymn. g. Skolehuset meget godt.)

Fredensborg Skole. Patron Capitain Soelberg. 57 Børn. Skolebygningen meget god, men kun indrettet for Skolen, da Læreren boer paa Slottet. Den egentlige Lærer er Slotscantor Isaak Bendtsen, Seminarist, er vel kun 48 Aar gl., men saa drikfældig, at han ikke kan bruges til Noget, og ikke engang lod sig see. Hans Løn er 300^r foruden Offer og Accidentser. Han bør afskediges, da han er til Skandal. Hielpelærer Jakob Frederik Kaarsen, Seminarist fra Joenstrup, 24 Aar gl., besørger Skolen. Han

har 150^r i Løn, hvoraf Cantoren svarer 50^r. Indb. Und. god. Gymnastik meget god. Fremgangen i det Hele god. Læreren katechiserer temmelig godt. (1844: Patron Snedker Slangerup. 59 Børn. Læreren Johan Christian Kaarsen, 27 Aar, Sem. fra Joenstrup, er duelig og skikkelig, og katechiserer ret godt. Læsn. g. Skr. mg. Rel. mg. Regn. ug. Indb. Und. mg. Gymnastik mg. Skolehuset lille, men meget godt. — Slotscantoren skal give mindre offentligt Skandal, men ellers Personen den samme. — 1853: Patron Kiøbmand Schultz. Skolehuset godt, men fattes Bolig for Læreren. 51 Børn. Læreren Ditlev Frederik Stensler, Slotscantor, 40 Aar, Student, har kun lagt sig efter Musiken, og er uskikket for Skolen, ikke ganske ædruelig. Læsn. tg. Skr. mg? Rel. g. Regn. ngl. Nederste Cl. meget ringe. Gymn. g.)

Med Skolen er forbunden en *Haandgierningsskole* for 26 Børn. Læreren Md. Kemp har 60^r i Løn. Alt ordentligt og godt. (1853: En god Haandgierningsskole har Locale i Skolebygningen.)

I *Fredensborg Fattighuus* have 16 gamle Fruentimmer Huusly. Huset ret godt, men de ligge i Pialter, og ingen Reenlighed. (1844: I Fredensborg Fattighuus ere nu 30, Mandfolk og Fruentimmer, og det er nu, efter Omstændighederne, reenligt og godt. Derved en temmelig stor, vel vedligeholdt Have.)

Wæxbo Skole. 113 Børn. Patron Procurator Stephansen. Læreren Niels Christensen, Seminarist, 62 Aar gl., er en skikkelig Mand, som besørger Skolen ret godt. Indb. Und. god. Gymnastik begyndt ved Hielp af Kaarsen. Fremgangen god. Læreren katechiserer temmelig godt. (1844: Patron Gaardeier Brown. 126 Børn. Læreren Jakob Frederik Kaarsen, 32 Aar, Sem. fra Jstrup, er meget duelig, og katechiserer meget godt. Læsn. mg? Skrivn. mg× Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymn. mg. Skolehuset meget godt. — 1853: Patron Parcellist Niels Hansen. 155 Børn. Skolehuset meget godt. Læreren Jakob Frederik Kaarsen, 41 Aar, Sem. fra Joenstrup, er udmærket duelig og flittig. Læsn. mg. Skr. mg? Rel. ug. Regn. mg× Indb. Und. mg. Gymn. mg.)

Grønholt Skole. 120 Børn. Patron Proprietair Zachariæ. Skolehuset sær-

deles godt. Kirkesanger Anders Mortensen, Seminarist, 45 Aar gl., er en brav Mand. Indb. Und. god. Gymnastik, temmelig god. Fremgangen i det Hele meget god. Læreren katechiserer meget godt. (1844: Skolehuset skal være meget godt. Patron Gdm. Niels Jensen. 124 Børn. Læreren Lorentz Frenderup, 37 Aar, Student og Privatist, er ikke uduelig, og katechiserer temmelig godt, men skrigende og rationalistisk; han skal være selvklog og misfornøiet med hele Verden. Læsn. g. Skrivn. g. Rel. g. Regn. mg. Nederste Cl. kom til Asminderød. Indb. Und. mg. Overalt var nederste Classes Fremgang meget god. — 1853: Patron Gdm. Eskild Christensen. Skolehuset meget godt. 115 Børn. Læreren Lorentz Arnoldus Frendrup, 46 Aar, Student og Privatist, er duelig, men skal ikke have megen Lyst og Iver. Læsn. mg. Skr. tg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymn. g?)

Grønholt Kirke tilhører Kongen, og er i ret god Stand. (1844: Grønholt Kirke skal nu være sat i meget smuk Stand. — 1853: Grønholt Kirke er smuk og vel istandsat; en — ubetydelig — Altertavle af Rump.)

Langstrup Skole. 61 Børn. Patron Gaardmand Hans Andersen. Læreren Christen Clausen, Seminarist fra Blaagaard, 51 Aar gl. Indb. Und. god. Gymnastik, temmelig god. Fremgangen i det Hele god. Læreren katechiserer temmelig godt. (1844: Skolehuset meget godt. Patron Gdm. Jens Nielsen. 57 Børn. Læreren Christian Clausen, 59 Aar, Sem. fra Blaagaard, er duelig og katechiserer godt, men har tabt Lyst og Iver, og skal have endeel Selvtillid. Læsn. g. Skrivn. g. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. tg. Gymnastik g. — 1853: Patron Grdm. Jens Nielsen. 75 Børn. Læreren Christian Clausen, 69 Aar, Sem. fra Blaagaard, er nu ganske svag og uduelig. Hielpælærer Knud Christian Ægidius Andersen, 38 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ret duelig og flittig, men temmelig sagtfærdig. Læsn. mg. Skr. mg? Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. bruges kun lidet; nederste Cl. meget god. Gymn. mg. Skolehuset meget god[t.]

Dauglykke Skole. 55 Børn. Patron Proprietair Lautrup. Læreren Johannes Bendixsen, 34 Aar gl., Seminarist, har 10 Børn, og kunde komme i Betragtning til Charlotte Amalies Legat. Fremgangen meget god. Indb.

Und. meget god. Gymnastik, temmelig god. (1844: Skolehuset meget godt. Patron Grdm. Jens Pedersen. 55 Børn. Læreren Johannes Bendixen, 41 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en meget duelig, flittig og skikkelig Mand; katechiserer godt. Læsn. ug. Skr. mg× Rel. mg× Regn. mg. Indb. Und. mg× Gymn. mg. — 1853: Patron Gdm. Jens Jensen. 67 Børn. Læreren Johannes Henrik Bendixen, 51 Aar, er flittig og duelig, katechiserer godt, i en frommere Tone, end sædvanligt, (har villet være Rigsdagsmand). Læsn. mg? Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. mg. Børnene kom til Langstrup. Skolehuset skal være meget godt.)

Fiskerleiet *Slettens Skole*. 94 Børn. Patron Kiøbmand Jensen. Læreren Niels Rasmussen, 33 Aar, Seminarist, er en meget brav Mand, som katechiserer godt. Fremgangen særdeles god. Indb. Und. meget god. Gymnastik, fuldstændig, udmærket god. (1844: Skolehuset meget godt. Patron Kromand Jensen. 128 Børn. Læreren Niels Rasmussen, 41 Aar, Sem. fra Jstrup, er vel en simpel Mand, men meget flittig og tro, og uagtet det store Antal af for det Meste meget fattige Børn er Skolen i upaaklagelig Stand. Øverste Cl. Alt g. Indb. Und. g. Gymn. g. — 1853: Patron Parcellist Jørgen Jørgensen. Skolehuset meget godt. 143 Børn. Læreren Niels Rasmussen, 50 Aar, Sem. fra Joenstrup, er meget indskrænket, men flittig; katechiserer daarligt. Læsn. mg. Skr. g. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymn. g.)

Den 28de Mai visiterede jeg i *Asminderød Kirke*, som er temmelig stor, men smal, temmelig vel vedligeholdt, men kunde modtage endeel Forskiønnelse. Provst Brøndsted prædikede over 5 Mos. B. . . ., at Hellighed og Gudsfrygt er i Folkelivet det, som ene er fornødent. Flaut og tyndt, ikke uden Pretension, men uden Tænksomhed, uden Orden, og uden det ene Fornødne. En temmelig talrig Ungdom var tilstede, som vel ikke svarede med stor Færdighed, men med god Eftertanke. (1844: Den 22de Mai visiterede jeg i *Asminderød Kirke*. Kirken er nu istandsat, og i meget god Tilstand. Provst Bentzien prædikede over Eph. 4, 11-16: »Vi skulle tilsammen bygge paa Xsti Kirke«. Disposition manglede, ellers godt og opbyggeligt. Foredraget frit og kraftigt, men Stemmen ikke just behage-

lig. Katechisationen meget god. En temmelig talrig Forsamling. Ungdommen svarede godt og med god Eftertanke. — 1853: Den 26de Julii visiterede jeg 3die Gang i Asminderød Kirke. Den store og smukt vedligeholdte Kirke var overfyldt af Msker. Provst Bentzien prædikede over Ap. G. 14, 21. 23: »Det bør os giennem mange Trængsler at indgaae i Guds Rige«. Ret godt, om end ikke hentet fra Dybderne; Katechisationen ret god. Ungdommen svarede meget godt.)

Den residerende Capellan Bisted er en brav ung Mand, hvem jeg tilforn har hørt prædike med gode Gaver.

Tikiøb, Hornbek og Hellebek.

Folkemængde 5700. (1844: nu over 6000 Msker.) — Sognepræsten Fangel — tilforn residerende Capellan paa Stedet, hvor han er fød, da Faderen ogsaa var res. Capellan og siden Sognepræst her — er, skiøndt kun midaldrende, meget svag; han har derfor Personel-Capellan V. Visby, hvis Forhold mod sig han roser som en Søns mod sin Fader. Den residerende Capellan Gamborg er med en talrig Familie i meget trange Kaar. Han har nu faaet fast Bolig (Boligen er ret smuk og passende) paa en Parcel af Præstegaardens Jorder, dog beroer den endelige Afgiørelse endnu paa en Udskiftnings-Forretning, hvortil Omkostningerne ønskes udredede af det Offentlige. Den res. Capellans Forretninger bestaae egentlig kun i at prædike; dog deeltager han ogsaa i Confirmations-Underviisningen, hvilket nu er indrettet saaledes, at de 3 Præster alternerer, Hver i sin Uge, hvilket de sige at kunne lade sig giøre, fordi de aldeles stemme overeens i Grundsætninger. — Sognepræsten er en meget agtværdig, god og samvittighedsfuld Mand, som i sin Ungdom har giort gode Studier.

Præstegaarden er stor og vel vedligeholdt. Haven lille, men ret vakker; desuden en stor Frugt- og Kjøkken-Have. (1844: Af Præstegaarden ere Udhusene gode, Stuehuset kun maadeligt, men vel vedligeholdt, med smukke Værelser. Haven nu smukt anlagt. — 1853: Præstegaarden er meget forbedret, og smuk. Den res. Capellans Bolig er ret hyggelig og smuk.)

Den 29de Mai, Trinitatis Søndag, visiterede jeg i *Tikiøb Kirke*, som tilhører det Schimmelmansske Fideicommiss. Kirken er stor og smuk; den har et, af Menigheden anskaffet, Orgel. Personel-Capellan Visby prædikede over Dagens Epistel Rom. 11, 33 ff.: »Af Gud, ved Gud, til Gud ere alle Ting«. Ret godt, men kun lidet grundigt og christeligt; gode Gaver og et smukt Sprog. En meget talrig Forsamling baade af Gamle og Unge var tilstede. Ungdommen svarede meget vel, baade med Færdighed og Eftertanke. — Sognepræsten katechiserer godt. (1844: Den 24de Mai visiterede jeg i *Tikiøb Kirke*. Spr. Provst Olrik prædikede over Luk. 10, 38-42: »Hvorledes vi i vort Liv skulle vise den rette Ærefrygt imod Jesum«. Nogle ret smukke Steder, men ellers trivielt og løst. Foredraget frit, men ikke uden Affectation. Af Ældre vare ikke Mange tilstede, men en talrig Ungdom, som svarede meget godt, med Færdighed og Forstand. — Ved Slutningen af Tienesten døbte jeg Provstens Barn. — 1853: Den 28de Julii visiterede jeg 3die Gang i *Tikiøb Kirke*, som er anstændig holdt, men heller ikke videre. Spr. Kaae prædikede over Phil. 3, 1-15: »De Vanskeligheder, vi have at overvinde, forinden Herrens Fred kan oprinde i vort Indre«. Han er ikke uden Anlæg, men S. Kierkegaardske Overdrivelser, og Foredraget saa jagende og med saadan Spektakel, at man Intet kan samle eller klare; det er nok heller ikke klart for ham selv. Katechisationen ret smuk og god. Af Ældre vare ikke ret Mange tilstede, den talrige Ungdom svarede meget godt. Kun i Samtaler behagede Kaae mig meget bedre.)

Tikiøb Skole. Patron Proprietair Tryde. 131 skolepligtige Børn. Bygningen meget god. Læreren, Seminarist fra Joenstrup (som næsten alle paa denne Egn), Simon Andersen, 36 Aar gl., katechiserer temmelig godt. Fremgangen meget god. Indb. Und., godt. Gymnastik, fuldstændig, udmærket godt. (1844: Skolehuset meget godt. 153 Børn. Læreren Simon Andersen, 44 Aar gl., Sem. fra Jstrup, er vel ikke begavet, men meget flittig og tro. Han katechiserer kun nogenledes, men Fremgangen er i alle Dele meget god. — 1853: Patron Propr. Reich. Skolehuset meget godt. 167 Børn. Læreren Simon Andersen, 53 Aar, Sem. fra Joenstrup,

er flittig og tro, katechiserer i en troskyldig Tone, ret godt. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymn. g.)

Gurre Skole. (Børnene mødte i Tikiøb Skole.) Skolepatron Tracteur Hartvig. 119 Børn. Bygningen meget god. Læreren Seminarist Henrik Hansen, 25 Aar gl., katechiserer temmelig godt. Fremgangen god. Indb. Underviisning, godt. Gymnastik, fuldstændig, meget godt. (1844: 140 Børn. Læreren Hans Hansen, 34 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ret duelig, flittig og skikkelig, men katechiserer flaut og smagløst. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. mg. Gymn. mg. Skolehuset meget godt. — 1853: 104 Børn. Læreren Hans Henrik Hansen, 43 Aar, Sem. fra Joenstrup, har aflagt Affectationen, og katechiserer temmelig godt. Læsn. g? Skr. g. Rel. mg. (Tiden tillod ikke i disse Skoler at prøve Regningen). Indb. Und. g. Gymn. g. Børnene kom til Borsholm. Skolehuset skal være meget godt.)

Den 30te Mai besøgte jeg:

Hellebek Kirke, tilhører det schimmelmanske Fideicommiss. Et smukt, meget vel vedligeholdt Capel i den ene Fløi af Hellebekgaard. — Hellebek er som en lille By, og har henved 1000 Indbyggere.

Hellebek Skole har 166 Børn. Bygningen stor og udmærket god. Læreren Erik Olsen, Seminarist, 43 Aar gl., katechiserer godt, og Fremgangen er meget god. Præsten klagede over den Indb. Und.; mig forekom den meget god, og kiendes af sine Frugter. Gymnastik er ikke indført, da man fra Gaarden endnu ikke, uagtet alle Erindringer, har villet foranstalte en Gymnastik-Plads. (1844: 168 Børn. Læreren Erik Olsen, 51 Aar, er duelig og flittig, men katechiserer maadeligt og affecteret. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. g. Lidt Geographie. Indb. Und. mg. Gymn. tg. Patron Administrator Mentztorff. — 1853: Patron Administrator Mentztorff. Skolehuset meget godt. 81 Børn. Læreren Erik Olsen, 60 Aar, katechiserer endnu affecteret, men er ellers duelig og flittig. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Nederste Afdeling ringere. Gymn. g.)

Hornbek Kirke har et Spiir, indvendig kun Brædeloft, ellers vel vedligeholdt. I denne Egn smykkes Kirkerne med smaa Skibe. (1844: Hornbek

Kirke i ret god Stand, men kun Bræddeloft, har faaet en ny Altertavle af Eckersberg, Christus og Samaritanerinden; maadeligt Product.)

Hornbek Skole. Patron Commissair Olsen. 123 Børn. Læreren Seminarist Niels Larsen, 42 Aar gl., er kun en indskrænket Mand, og katechiserer kun nogenledes, men han er arbejdsom og tro, saa at Fremgangen er meget god; i Hoved-Regning endog høist udmærket. Indb. Und. meget god. Gymnastik, meget godt. Bygningen meget god. (1844: Skolehuset meget godt. 100 Børn. Læreren Niels Larsen, 51 Aar, Sem. fra Joenstrup, temmelig duelig, katechiserer ngl. Læsn. g× Skr. g× Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. tg× Gymn. tg. — 1853: Børnene kom til Borsholm. Skolehuset skal være godt, men fugtigt. 103 Børn. Læreren Niels Larsen, 59 Aar, Sem. fra J., har simple Evner, men er flittig og tro. Læsn. mg. Skr. g. Rel. meget færdig Ramsen. Indb. Und. g. Gymn. mg.)

Borsholm Skole. Patron Gaardeier Carøe. 154 Børn. Læreren Seminarist Lars Jakobsen, 44 Aar, katechiserer temmelig godt. Fremgangen meget god. Indb. Und. meget god. Gymnastik, meget god. (1844: 149 Børn. Læreren Lars Jacobsen, 52 Aar, Sem. fra Jstrup, er gaaet meget frem siden sidst, katechiserer særdeles godt. Læsn. mg? Skr. mg. Rel. mg× Regn. mg. Indb. Und. mg? Gymn. g. Skolehuset meget godt. — 1853: Skolehuset godt. 137 Børn. Læreren Lars Jacobsen, 61 Aar, Sem. fra J., er en meget duelig og arbejdsom Mand, katechiserer godt. Alt meget godt. Indb. Und. mg. Gymn. mg.)

I denne Skole mødte ogsaa Børnene fra den, ved den steile Vei, næsten utilgængelige

Havreholm Skole. Patron Gaardbruger Lars Hansen. 82 Børn. Læreren Seminarist Niels Nielsen, 36 Aar gl., er en særdeles duelig Mand, og katechiserer godt. Fremgangen udmærket god. Indb. Und. meget god. Gymnastik, god. Skolehuset skal være meget godt. (1844: Nederste Classe mødte i Borsholm. Skolehuset skal være meget godt. 103 Børn. Læreren Niels Nielsen, 43 Aar, Sem. fra Jstrup, er duelig, maaskee ikke altid flittig, katechiserer temmelig godt. Læsn. mg? Skrivn. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. tg. Gymn. g. — 1853: 73 Børn. Læreren Niels Nielsen, 53 Aar,

Sem. fra J., er duelig, katechiserer godt. Læsn. g. Skr. g× Rel. mg. Indb. Und. g× Gymn. g. Børnene kom til Borsholm. Skolehuset skal være godt.)

Snekkersteen Skole. Patron Strandfoged Jens Pedersen. 132 Børn. Skolebygningen fortrinlig. Læreren Seminarist Peter Larsen (Broder til Skolelæreren i Hornbek), 45 Aar gl., er en duelig Mand, katechiserer ret godt. Fremgangen meget god. Indb. Und. og Gymnastik ligesaa. — Snekkersteen er et peent Sted, som har mange smukke Huse og Gaarde. (1844: 145 Børn. Læreren Peter Larsen, 53 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ret duelig; katechiserer saa temmelig, men meget sagtfærdigt, som han vel neppe har tilstrækkelig Kraft for denne Skole. Læsn. g. Skr. g? Rel. g× Regn. g. Indb. Und. g× Gymnastik tg. Skolehuset meget godt. — 1853: 65 Børn. Læreren Knud Henrik Broust, 53 Aar, Sem. fra J., sløv og søvnig. Læsn. g. Skr. g. Rel. g. Indb. Und. mdlig. Gymn. tg. Børnene kom til Borsholm. Skolehuset var under Reparation.)

Sognepræsten roser sine Menigheder meget for Religiøsitet og god Tænkekemaade. Nogen Stolthed mener han at finde herskende, saa at man kan virke meget paa dem ved Æresfølelsen, hvorfor han har kunnet tilveiebringe store Collecter; saaledes nylig til Opførelsen af den res. Capellans Bolig et Sammenskud af 600^r.

(1844: Det er under Forhandling at oprette 1 eller 2 nye Skoler, da Børne-Antallet [er] for stort til de 7 nuværende. Patron for samtlige Skoler, med Undtagelse af Hellebek, er Proprietair Kall paa Borsholmgaard. — 1853: Propr. Reich er Patron for de fleste Skoler. — Forstanderskabet har, efter Ministeriets Ordre, under Overveielse, hvorledes Miseren ved det alt for store Børneantal i flere Skoler kunne afhielpes.)

(1853: *Nyrup Skole.* 127 Børn. Læreren Johan Christian Kaarsen, 36 Aar, Sem. fra J., omtrent som de Øvrige. Læsn. mg. Skr. g? Rel. mg. Indb. Und. bruges kun lidet; nederste Classe god. Gymn. mg. Skolehuset meget godt.

Aalsgaard Skole er egentlig nederste Classe af Hellebek Skole, men har særskilt Locale og Lærer. Samme Patron. 80 Børn. Læreren Jens Peter

Larsen, 27 Aar, Sem. fra Jstrup, er en flink ung Mand. Indb. Und. mg. Tilbehør mg. Gymn. g. Skolehuset meget godt.)

Helsingøer.

Folkemængde 7100. — Den 31te Mai visiterede jeg i *St. Olai Kirke*. Kirken er stor, ualmindelig høi, og smuk, skiøndt noget forbygget med Pulpiturer. Den seer ikke forfalden ud, men kunde vel behøve at oppuds. Paa Taarnet har man for en 12, 13 Aar siden sat en moderne Altan, som har kostet 13000^r, vanzirer Kirken, og volder, at man ei tør ringe ordentlig med Klokkerne. — Sognepræsten Boye prædikede over 1 Kor. 3, 16. 17: »Den Christne er indviet til at være et Guds Tempel«. En meget smuk, christelig Prædiken, poetisk, uden at være affecteret. Giennemtænkt Orden syntes jeg undertiden at savne. Hans Stemme er klar, sonor og kraftfuld; Foredraget noget monotont, som tildeels hidrører fra, at han læser sin Prædiken, hvilket han ellers gjør med Anstand. Han har gjort meget Indtryk i Byen, hans Kirke er altid fuld, og alle Stole bortleiede. En talrig Menighed var tilstede, af Ungdommen endeel, som svarede nogenledes. (1844: Den 26de Mai, 1ste Pintsedag, visiterede jeg 2den Gang i *St. Olai Kirke*. Kirken har undergaaet en Hovedreparation, og dersom endog Adskilligt noget modernt, er det dog smagfuldt, og Kirken en af de skiønneste i Landet. Spr. Boye prædikede over Dagens Evangelium: »Gienfødelse ved den Hellige Aand«. Meget smukt og godt; Foredraget i Begyndelsen noget monotont, men siden levende og kraftfuldt; det Hele behagede mig meget. En talrig Forsamling, men de Fleste gik under Overhøringen. Ungdommen var ret talrig, og Endeel af de bedre Classer traadte frem; men kun Enkelte svarede vel, de Andre taug eller svarede forkeert. — 1853: Den 31te Julii, 10 S. eft. Trin., visiterede jeg 3die Gang i *St. Olai Kirke*. Spr. Johannsen prædikede over Dagens Evangelium: »Hvorledes Xstus kalder os til sig i Nødens Dage«. Løst og svagt i Indhold og Foredrag; Katechisationen ret god, men for svag. En talrig Forsamling. Ungdommen svarede lidt bedre, end i *St. Marie*.)

Derefter besøgte jeg: *Borgerskolen* med noget over 400 Børn. Lærere:

ordineret Katechet Jørgensen, 32 Aar gl., Cantor ved Marie-Kirke Nielsen, 40 Aar gl., Seminarist, Cantor Topp ved St. Olai K., 57 Aar gl., Student, Klokker ved St. Olai Kirke Kock, 36 Aar gl., Seminarist, Klokker ved St. Marie K. Kruse, 23 Aar gl., Seminarist. Skolen er inddeelt i 8 Classer. Fremgangen god. Indb. Und. temmelig god. Gymnastik, meget godt. I en Haandgierningsskole med 56 Piger underviser Md. Liebe. Locallet er i Hospitalet eller den gamle Klosterbygning, som har bevaret meget af det klosterlige Udseende, men derved noget mindre beqvem for Skolen. (1844: Borgerskolen. Denne er nu adskilt fra Friskolen; den nyder fortient Tillid, og Børneantallet voxer stedse. Den har sin egen Gaard, som har rigelig Plads og er vel indrettet. Den har 6 Lærere, og den 7de vil snart være fornøden. Deres Navne anførte paa Provstens Liste, med Undertagelse af den nylig tilkomne Cand. Theol. C. D. O. Fog, 29 Aar, som synes noget uøvet. Den ord. Katechet Jørgensen er en udmærket duelig Skolemand; de Andre duelige og flittige. 253 Børn, af hvilke 20 i Realclassen. I denne Classe ere Læregienstandene nylig forøgede med Engelsk, Geometrie og Naturhistorie. De andre Børn deelte i 4 Drengelasser og 2 Pigeelasser. Haandgierningsskole er forbundet dermed. Al Fremgangen synes meget god. Kun Gymnastiklæreren, en Underofficeer Andersen, er en Klodrian, og Fremgangen kun nogenledes. — 1853: Borgerskolen har sit eget, vel mindre solide, men meget rummelige og bequemme Locale. 166 Børn, hvoraf kun 26 Piger. Foruden Realclassen ere der 5 Drengelasser og 2 Pigeelasser. 7 Lærere foruden Bilærere i Engelsk, Gymnastik m. m. Ord. Katechet Gløerfeldt mangler ikke Evner, men maaskee Kraft og Fliid, og kan ikke indvirke saa heldigt paa Skolen, som hans Formand. Af de øvrige Lærere syntes Hiorth og Schiøtz at være de heldigste, Fischer, død og svag. (Han befandt sig ikke vel). Med Realclassen gik det ret godt, i en lavere Drengelasse temmelig godt, og i øverste Pigeelasse kun maadeligt. Gymn. (under en Lieutenant) ug. — En Haandgierningsskole, men som nylig ved en Udstilling havde afsat sine Producter.)

Hospitalet har nogle Stuer for enkelte Personer, en meget stor Sal, jeg

troer for 48 Fruentimmer, i hvis ene Ende en liden Kirke med Prædikestoel og Alter, hvor Slotspræsten prædiker hver Søndag Kl. 1; en mindre Sal for Mandfolk. De have det ret ordentligt og godt. Daarekisten er et rædsomt Skuur af svært Tømmer, aldeles ubrugelig og umenneskelig. En smuk Have eller Lund for Lemmerne. (1844: Hospitalet i god Orden.)

Til Hospitalet støder Slotspræstens *Præstegaard*, som er rummelig, smuk, vel vedligeholdt, og meget behageligt situeret, med 2 smaa Haver.

Fattigskolen med omtrent 150 Børn. Lærer: Krigsassessor Matthias Thostrup, 49 Aar gl., Student, kun saa temmelig duelig. Fremgangen er dog temmelig god. Indb. Und. uden Præcision. Ingen Gymnastik. (1844: *Friskolen*. Pigeclasserne ere i Borgerskolens Locale, Drengclasserne i Hospitalet. 210 Børn. Drengene i 3 Classer, Pigerne i 2 Classer, desuden Indbyrdes Underviisningsanstalt for begge Kiøn. Overlærer Andresen, Cand. Theol., roses for Duelighed og Orden, men han katechiserer maadeligt, og øverste Classes Fremgang kan ikkun kaldes god. I de øvrige Classer har man endnu en uheldig Levning af den forrige Fattigskole, og Fremgangen er kun saa temmelig. Indb. Und. har Cantor Topp, 65 Aar gl., svækket ved Alder, tg. Gymnastik ngl. — I Alt 6 Lærere, see Provstens Liste. — Desuden en Haandgierningsskole. — 1853: *Friskolen* i 2 meget gode Localer. 258 Børn i 4 Drengklasser og 5 Pigeclasser. I Alt 6 Lærere, hvoraf 1 kun er Hielpelærer. Overlærer Gottlob Børresen, 47 Aar, Cand. Theol., er vel kun simpel Katechet, men ellers agtværdig, duelig og flittig, og holder god Orden. Tilstanden i det Hele meget god. Gymn. prøvedes ikke, men skal være omtrent som i Borgerskolen, og ved samme Lærere. Indb. Und. g.)

Denne Skole er i *Fattighuset*, et Slags Hospital af ringere Art. 2 simple Arbeidsstue[r] for nogle Fruentimmer.

Realskolen har 44 Børn i 2 Classer og en Forberedelsesklasse. Faste Lærere: Katechet Jørgensen, og Sproglærer Valentiner. Desuden 8 Time-lærere. Jeg hørte: Historie, mg., Fransk og Tydsk, slet. Skrivning, ug. Gymnastik, udmærket godt. Det smukke Locale er i Hospitalsforstanderens store og gode Bolig.

Byen har desuden 7 *Privat-Instituter*. (1844: Nu 2 Dreng- og 8 Pige-Instituter, af hvilke de fleste roses. — 1853: I forrige Aar undervistes i private Instituter 67 Dreng, 240 Piger.)

Den 1ste Junii visiterede jeg i *St. Marie Kirke*. — Kirken, den forrige Klosterkirke, er stor, lys og vel vedligeholdt. Slots- og Garnisonspræst Fischer prædikede over Matth. 6, 33: »I det Jesus byder os først at trage efter Guds Rige, søger han tillige at fremme vort jordiske Vel«. Tørre Ord med et tørt Foredrag, og Tankegangen var ikke at finde. Mange baade Ældre og Unge var tilstede. Ungdommen svarede kun nogenledes. (1844: Den 27de Mai, 2den Pintsedag, visiterede jeg 2den Gang i *St. Mariæ Kirke*. Ogsaa denne Kirke er meget smuk, og sat i god Stand; en ny Altertavle af Lund, Mariæ Bebudelse, et skønt Værk. Slotspræst Fischer prædikede over Dagens Evangelium: »Jesus er Verdens Lys«; koldt, tørt og confust; Foredraget frit, men ubehageligt. Katechisationen kunde jeg ikke høre. En talrig Forsamling af Ældre, og især en meget talrig Ungdom af alle Classer, som svarede med temmeligt Liv, og de Fleste ret godt. — 1853: Den 30te Julii visiterede jeg 3die Gang i *St. Marie Kirke*. Kirken er i smuk og god Stand. Slotspræst Fischer prædikede over 2 Tim. 3, 14: »Vi skulle blive i Det, som vi have lært«. Tyndt og koldt, Foredraget klart, men ikke tiltalende. Katechisationen simpel, dog fik han Ungdommen til at svare, hvilket kun lykkedes mig med meget Faa. Af ældre Mandfolk vare meget Faa tilstede, af Fruentimmer flere, men de Fleste gik, før Tienesten var til Ende.)

Kronborg Kirke er under Krigen brugt til Gymnastikhuus, og næsten aldeles ødelagt. Der skal være givet Ordre til efterhaanden at sætte den istand.

Kirkegaarden smuk og vel vedligeholdt. (1844: Kirkegaarden er stor og smuk; særdeles vel beplantet og vedligeholdt.)

Den lærde Skole. Localet godt. Jeg hørte Underviisningen giennem alle Classer, hvormed jeg var meget vel tilfreds. (Nederste Classe: Stiløvelser af Thaarup, 2den Classe Phædrus af Thortsen, 3die Classe Religion af Schow, 4de Classe Geometrie af Capt. Arnholtz.) Kun 29 Disciple. Bibliotheket daarligt.

Man siger, at det nærliggende Snekkersteen meget ønsker i geistlig Henseende at høre til Helsingøer, ligesom det allerede gør det i verdslig.

Lærerne ved Borgerskolerne klage over, at de ei faae deres Løn, som for største Delen er dem anviist i Offer. Jeg anmodede Skolecommissionen om at indsende deres Klage med sin Betænkning.

(1853: *Haandgierningskolen* [ved Friskolen] bestyres af Mad. Liebe, en agtværdig Kone, som skal have en meget gavnlig Indflydelse paa den talrige Pige-Afdeling.)

Karleboe.

Folkemængde 2250. — Den 2den Junii visiterede jeg i *Karlebo Kirke*. Kirken tilhører Kongen; den er ret smuk, og vel vedligeholdt. Ungdommen var just ikke talrig, endeel Mandfolk, kun faa Fruentimmer tilstede. Sognepræsten Wewer prædikede over Rom. 1, 16: »Christi Evangelium viser sig som en Guds Kraft til Saliggjørelse med Hensyn til 1. hvad vi bør troe, 2. hvorledes vi bør handle, 3. hvad vi tør haabe«. Ret godt, Foredraget godt. Den, ogsaa af Udseende vakkre, Ungdom svarede overmaade vel, med Færdighed, særdeles god Eftertanke, og Liv. (Dette skal, da Skolevæsenet er maadeligt, fornemmeligt være at tilskrive Præsten.)

Sognepræsten er en Mand paa 73 Aar, som har været Præst i Kbhvn ved Stadens Arresthuus, og længe i Castellet. Han har giennemgaaet mange personlige og oekonomiske Sorger. Hans Embedssager ere just ikke i den bedste Orden, og Skolecommission holdes nok temmelig sielden; men han er en christeligsindet, og som Sielesørger vist ikke udygtig Mand. Han har været her i nogle og tyve Aar. — Katechisations- og Skolebesøgs-Bøger har jeg endnu ikke seet i dette Herred.

(1844: Den 28de Mai visiterede jeg 2den Gang i *Karlebo Kirke*. Kirken er simpel, men ret vel vedligeholdt; et Orgel bliver nu anskaffet. Spr. Cons.R. Wever prædikede over 2 Petr. 3, 18: »Den Pligt, der paahviler en χ sten at udvide og berigtige sine Christendomskundskaber«. Temmelig tørt og tomt, men dog ganske ordentligt; Foredraget ret godt. Manden er 81 Aar gl. og kan behøve en Medhielper, om hvilken han ogsaa nu vil

søge. En stor Forsamling; Ungdommen talrig og svarede meget godt. — 1853: Den 89 Aar gamle Cons.R. Wewer er nu aldeles affældig. Den 24de Julii, 9 S. e. Trin., visiterede jeg 3die Gang i Karlebo Kirke. Den store og ret smukke Kirke var under Reparation. Pers. Capellan Piper prædikede over Dagens Evangelium: »Hvad der staar til os at giøre for at arve det evige Liv«. Ret godt, baade i Indhold og Foredrag; Katechisationen temmelig god. En meget talrig Forsamling, og en opvakt Ungdom, som svarede særdeles godt.)

Præstegaarden er ny og god; Haven ret smuk. (1844: Præstegaarden er vel tildeels ny, men slet opført, saa den allerede ældes; men ret kiønne Værelser. — 1853: Præstegaarden som forrige Gang.)

Om Eftermiddagen besøgte jeg: *Veinbrød* (vel egentlig: Veienbrød) *Skole*. Patron Gaardbruger Peder Hansen, 89 Børn. Skolehuset meget maadeligt, det er under Omhandling at bygge en ny Skole. Læreren Anders Pedersen Svane, 36 Aar, Seminarist fra Brahetrolleborg, er en simpel Mand, som kun skriver maadeligt, og er nedtrykt af Sygdom og Sorg, men han er tro, og Fremgangen er ret god. Indb. Und. temmelig god. Gymnastik, næsten Intet, paa en maadelig Gymnastikplads. (1844: Patron for alle 3 Skoler Gaardeier Røyen. Skolehuset meget slet; et nyt skal opføres i denne Sommer, men man er endnu ikke ret enig om Pladsen. 73 Børn. Læreren Svend Hansen, 28 Aar, Sem. fra Joenstrup, har ikke meget Liv, men er dog ret duelig og ordentlig. Læsn. mg. Skr. g. Regn. g. Indb. Und. kan formedelst indskrænket Plads kun lidet bruges; men Fremgangen ret god. Gymn. tg. — 1853: 116 Børn. Læreren Svend Hansen, 37 Aar, Sem. fra Joenstrup, er omtrent som han i Auderød. Læsn. g. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. bruges kun lidet, men nederste Classe meget god. Gymn. mg. Skolehuset nyt og særdeles godt.)

Auderød Skole. Patron Clausen, Medinteressent i Donse Krudtværk. 105 Børn. Bygningen meget god. Læreren Hans Ludvig Hansen, 37 Aar, Seminarist fra Brøndbyvester, er ikke uduelig, men uden Tvivl noget forsømmelig. Skoleprotokollerne for et Tidsrum ikke førte, og Alt temmelig unøiagtigt. Fremgangen temmelig god. Indb. Und. temmelig godt. Gym-

nastik, temmelig godt. (1844: Auderød Skole har nu 150 Børn, hvoraf 93 i nederste Classe; om Vinteren endnu flere. Da dette er for Meget for Læreren og Localet, arbejder man paa at faae Noget af Districtet henlagt til Overdrevsskolen. Læreren Hans Ludvig Hansen, 45 Aar, katechiserer slet og er meget forlegen derved, men maa dog nu være tro i sit Embede, da Fremgangen uagtet de ugunstige Omstændigheder er upaa-klagelig. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. tg. Indb. Und. g. Gymnastik g. Skolehuset er godt, men meget indskrænket. — En Jfr. Smith har Tilladelse til at holde privat Skole for smaa Børn, af hvilke hun nu har 13. — 1853: Fra denne Skole er nu et stort Antal Børn henlagt til Overdrevsskolen. Patron (for alle 3 Skoler) Gdm. Niels Jensen. Skolehuset er meget godt. 86 Børn. Læreren Hans Ludvig Hansen, 54 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, katechiserer kun simpelt, men er flittig og tro. Læsn. g× Skr. mg. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. bruges kun lidet; nederste Cl. kun tg. Gymn. mg.)

I alle Skolerne finde mange, og, som det synes, uændsede Skoleforsømmelser Sted. (1844: I alle Skolerne er megen Forsømmelse, hvorom Menigheden ogsaa i min Slutningstale blev paamindet.)

Den 3die Junii besøgt *Karlebo Overdrevs Skole*. Patron Grdmand Hans Larsen. 90 Børn. Skolehuset godt. Læreren Christen Olsen, 36 Aar, har tilforn været Lærer ved Borgerskolen i Helsingør; han er Seminarist fra Joenstrup, men ikke af de Dueligste, forkusket, og skal dog være selvraadig. Fremgangen i øverste Classe er ret god, i nederste kun nogenledes. Indb. Und. temmelig god. Gymnastik, temmelig god. — Skoleforsømmelserne ere her meget store, og stige til, at endeel Børn aldrig have søgt Skolen. Skolecommissionen blev tilholdt at bruge de anordningsmæssige Midler. (1844: Paa dette Overdrev ere mestendeels kun fattige Familier bosatte, og Børnene forsømmelige og hiemme forsømte. 93 Børn. Læreren Christen Olsen, 44 Aar, katechiserer godt, og skal ellers være duelig og flittig, men nedtrykt af Armod. Læsn. tg. Skr. tg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. ngl. Den nederste Classe er i meget ringe Tilstand, Skoleforsømmelserne usædvanlig mange og lange. Forstanderskabet blev

mundtlig og skriftlig paamindet. Gymnastik tg. Skolehuset godt. — 1853: 123 Børn. Læreren Christen Olsen, 54 Aar, Sem. fra Joenstrup, katechiserer antageligt, og er flittig; men Forholdene medføre megen Skolefor sømmelse. Læsn. mg. Skr. tg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. tg. Gymn. nglids. Skolehuset meget godt.)

Bloustrød og Lillerød.

Folkemængde henved 1300. — *Præstegaarden* gammel og maadelig, men vedligeholdt, undtagen Storstuen, som nu skal ombygges. Haven ret kiøn. (1844: Af Stuehuset er den ene Ende bleven vel istandsat, med gibsede, men ikke betrukne, Værelser; det Øvrige i den gamle maadelige Forfatning. Af Udlængerne er den ene kun maadelig, de andre gode. — 1853: Præstegaarden er nu i særdeles god og smuk Stand. Haven smuk.)

Embedsbøgerne i meget god Orden. Bog over Katechisationer har været holdt til 1831; da ophørt dermed, fordi saadanne Bøger ellers ei findes i Herredet. Jeg yttrede mit Ønske om Fortsættelsen. Skolecommissions Møder holdes meget ordentlig, og her mulcteres temmelig strengt. (1844: Sognepræsten er i de sidste Aar, som det synes ved hæmmorrhori dale Tilfælde, bleven hypochonder og confus; han kommer aldrig ud, neppe i sin Have, og bestiller nok ingen Ting. Ministerialbogen er i Bloustrød ikke ført i de sidste 2 til 3 Aar, — han siger, fordi han har Gigt i Armen, og ikke kan skrive, men jeg viste ham, at han skriver meget godt; for Lillerød har Kirkesangeren nu suppleret den, dog ikke i alle Rubriker. Det blev Præsten paalagt, ufortøvet at bringe Protokollerne i Orden, og da derom at indberette til mig.)

Den 3die Junii besøgt Pastoratets 3 Skoler:

Bloustrød Skole. Patron en Gaardmand, ligesom ved de 2 andre Skoler. 84 Børn. Skolehuset godt. Læreren Anders Børgesen, 29 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er en meget duelig Mand. Fremgangen er meget god. Indb. Und. meget god. Gymnastik, nederste Grad, god. (1844: Patron Gdm. Anders Pedersen. Et nyt Skolehuus er under Bygning. 76 Børn. Læreren Anders Børgesen, 37 Aar, er duelig og flittig, maaskee som Med-

lem af Sogneforstanderskabet noget indbildsk. Læsn. mg. Skr. tg. Rel. mg. Indb. Und. mg. Gymn. g. Han katechiserer temmelig godt, men med nogen Pretension. — 1853: Patron Kromand Seierøe. Skolehuset meget godt. 81 Børn. Læreren Anders Børgesen, 46 Aar, Sem. fra Joenstrup, er flittig og ordentlig, men katechiserer kun simpelt. Læsn. mg. Skr. g. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. bruges kun lidet. Nederste Cl. temmelig god. Gymn. tg.)

Selsmark (ved en temmelig stor Sø: Selsø) *Skole*. 74 Børn. Skolehuset meget godt, men indskrænket Huusleilighed. Læreren Lars Christensen, 34 Aar gl., Seminarist fra Trolleborg, har ikke store Evner, men passer sin Skole med Troskab. Nederste Classe er dog bedre end øverste, hvori Fremgangen knap er temmelig god. Børnene læste for hurtigt, og uden Nøiagtighed. Indb. Und. meget god. Gymnastik, kun nederste Grad, men meget godt. (1844: Patron Gdm. Jens Andersen. Skolehuset godt. 57 Børn. Læreren Lars Christensen, 42 Aar, er duelig, flittig og skikkelig. Læsn. g × Skr. mg? Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. mg. Han katechiserer temmelig godt. — 1853: *Grønnegade Skole* (er traadt isteden for Selsmark). Patron Sognefoged Anders Hansen. Børnene kom til Bloustrød. Skolehuset er nyt, og skal være særdeles godt. 95 Børn. Læreren Vilhelm Smith, 41 Aar, Sem. fra Joenstrup, er duelig, og Børnene giøre god Fremgang. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. bruges kun lidet; men nederste Cl. mg. Gymn. g.)

Lillerød Skole. 48 Børn. Skolehuset meget godt. Læreren Niels Petersen, 35 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er indskrænket, men bekymrer sig vist heller ikke stort om sin Skole, thi uagtet Børnetallet er saa lidet, er Fremgangen dog kun nogenledes. Indb. Und. nogenledes. Gymnastik, nederste Grad, nogenledes. (1844: Patron Gdm. Jens Jensen. Skolehuset meget godt. 52 Børn. Læreren August Julius Larsen, 30 Aar, Sem. fra Joenstrup, modtog for 1½ Aar siden Skolen i en høist forfalden Tilstand af den forrige Lærer, der hængte sig. Larsen er en duelig og flittig Mand, katechiserer godt. I øverste Classe spores endnu nogen Virkning af den tidligere Forsømmelse. Læsn. g? Skr. mg? Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. g.

— 1853: Patron Gdm. Ole Pedersen. Ved en Forsinkelse paa Veien kom jeg ikke i denne Skole. Skolehuset skal være meget godt. 68 Børn. Læreren Carl Frederik Petersen, 39 Aar, Sem. fra Joenstrup, er noget mere dannet, end sædvanligt, og katechiserer ret godt. Læsn. g? Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. og Gymnastik skulle være gode.)

Lillerød Kirke tilhører Kongen. Den er simpel, men ret kiøn og lys, uden Taarn. (1844: Lillerød Kirke har faaet nye, støbte Vinduer, i Øvrigt i simpel, men god Stand.)

Den 4de Junii visiterede jeg i *Bloustrød Kirke*. Kirken, som tilhører det færøeske Skolefond, er liden og temmelig mørk, ellers ordentlig vedligeholdt. Sognepræsten Aldewelt prædikede over Eph. 4, 17: »Nogle af de sædvanligste Midler, hvorved Gud drager os Mennesker til sig«. Prædikenen ret god og velskreven, men noget kold; Foredraget godt og kraftfuldt, men ikke varmt, og ikke ganske naturligt. (Uden Tvivl den samme Prædiken, som blev holdt ved Münters sidste Visitats.) Han katechiserer godt, men springer for meget fra det Ene til det Andet. Uagtet Regnveiret vare der temmelig mange Mennesker i Kirken. Ungdommen svarede temmelig godt. Nogle læste ikke altfor vel i Bog. (1844: Den 30te Mai visiterede jeg 2den Gang i Bloustrød Kirke. Kirken er nu overtagen af Kongen; den har faaet nye Vinduer, og er i taalelig Stand, men kan behøve Forskiønnelse. Spr. Aldewelt prædikede over Eph. 4, 1-6: »Nogle af de sædvanligste Midler, hvorved Gd kalder os Msker til sit Rige«. Prædikenen hængte aldeles ikke sammen med Texten; den indeholdt adskilligt Godt, men man mærkede, at det var forgiemte Sager. Stemmen smuk, men Foredraget affecteret og aldeles bundet til Papiret. Af Ældre en smuk Forsamling, Ungdommen derimod kun lidet talrig; man havde kun tilsagt de 3 sidste Aars Confirmander, og af dem vare Mange bortflyttede. Ungdommen svarede kun saa temmelig. — 1853: Den 23de Julii visiterede jeg 3die Gang i Bloustrød Kirke. Den er simpel, men anstændig, og har faaet en ny Altertavle, som gjør ret god Effect. Spr. Scheller prædikede over Hebr. 13, 17: »En Præsts svære Regnskab«. Mere objectiv, end subjectiv; en alvorlig Prædiken, foredragen med Frihed, Liv og Kraft,

men mere straffende, end indbydende. Katechisationen temmelig god. Af Ældre var dog et temmeligt Antal tilstede, men af Ungdommen fattedes Mange. Nogle svarede godt, men de Fleste vare ligegyldige og dorske.)

NB. Andragende fra Menigheden om endnu en Klokke, som de tilforn have havt, og hvortil de selv vilde bidrage. Derom allerede andraget ved sidste Visitats. Bedre var det egentlig, at der kom nye Vinduer i Kirken.

Hirschholm.

Folkemængde 1550. — Dette Præstekald er først oprettet 1790, da Gutfeld blev den første Præst; men endnu ligger det i megen Forbindelse med Birkerød, som skulde have været hævet ved den sidste Vacance i Birkerød, men ikke blev det, vel især fordi de af Birkerøds Sogn, som skulde været indlemmede i Hirschholm, frygtede for Deeltagelse i Fattigskatten.

Præsten har en nydelig Bopæl med Gaard og Have, som tilhører Kongen, og vedligeholdes for kongelig Regning. (1853: Præsteboligen i særdeles net Stand.)

Usserød Værk, som nu drives for kongelig Regning — henved 300 Indvaanere — har en *Skole*, som dog kun besøges af Børnene Løverdags Aften og Søndag, fordi Børnene ellers arbeide. Men da Skolegangen saa er aldeles stadig, siges der, at der i denne Tiid udrettes ligesaa Meget, som i den længere Tiid i de andre Skoler ved den længere Skoletiid. Skolen har 2 Classer, som hver har sit Locale og sin Lærer. Lærerne have hver 100^r i Løn, hvilket ansees tilstrækkeligt, da de have den meste Tiid for sig selv. Læreren i øverste Classe boer i Hirschholm, hvor han har et Institut for Drengene. Læreren i nederste Classe har fri Bopæl paa Værket. Siden Værket er kommet under Generalitetet, knibes der paa Skolen. *Nederste Classe*. 40 Børn. Localet godt, men noget forfaldet. Læreren er en forhenværende Lieutenant Wüsthoff, 52 Aar gl., som ikke duer stort. Den hele Fremgang efter Indb. Underviisning er kun nogenledes eller maadelig. Gymnastik, ikke ganske fuldstændig, men meget godt. *Øverste Classe*. Localet meget godt. 45 Børn. Læreren, Seminarist fra Joenstrup,

Anders Petersen, 37 Aar gl., er en særdeles duelig Mand. Fremgangen er meget god, hvilket fortjener saa meget større Roes, da der er saa liden Hielp fra nederste Classe, og Tiden er saa indskrænket. Gymnastik som nederste Classe. Sang, udmærket god. (1844: Skolestuen god; Læreren har et Værelse paa Værket. Patron for begge Skoler Inspecteur Schäffer. 73 Børn. Læreren Christian Peter Jakobsen, 27 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, er meget duelig og særdeles ivrig i sit Kald. Uagtet den indskrænkede Skoletiid er Fremgangen meget tilfredsstillende. Læsn. g× Skrivn. mg? Rel. mg. Han katechiserer godt. Geogr. mg. Regn. mg× Indb. Und. g× Gymnastik mg. Jacobsen har nu begge Skolens Classer. — Jacobsen har ogsaa — foruden anden privat Underviisning — et Privat-Institut for Drengene. Disse fremstilledes, og Fremgangen var som i en sædvanlig Skole. Desuden har Cand. Simonsen oprettet et Dreng-Institut, og her haves 2 Pige-Instituter, som skulle være gode. — 1853: Usserød Fabrik-skole. Børnene kom til Hirschholm. Locallet skal være meget godt. 57 Børn. Skoletiden for det Meste kun Løvedag og Søndag. Læreren Christian Peter Jacobsen, 36 Aar, Sem. fra J., er meget flittig og duelig, katechiserer godt. Læsn. mg? Skr. mg. Rel. ug. Regn. mg. Nederste Cl., uden I. U., god. Gymn. g. Patron Vævermester Grundtmann. — Jacobsen har i Byen et Dreng-Institut. Ogsaa haves et Pige-Institut.)

Hirschholms Skole. Skolehuset særdeles godt, bygt og vedligeholdes for kongelig Regning. Læreren, der tillige er Organist, har, foruden den smukke Bopæl, 110^r af den kongelige Casse. Hans Navn er Niels Christian Møller, 45 Aar gl., Student. Han er ret brav, men søvning, og skal være noget selvklog. 89 Børn. Fremgangen god. Indb. Und. god. Gymnastik, udmærket god. — Patron for begge Sognets Skoler er Proprietair Lilienkiold. (1844: Skolehuset udmærket godt. 65 Børn. Læreren N. C. Møller, 53 Aar gl., Student, er ret duelig og skikkelig, men gigtvag, og overlader Skolen for det Meste til sin Søn Frederik Sophus Møller, 22 Aar gl., Sem. fra Jstrup, som synes at være et skikkeligt ungt Mske, men endnu mangler Øvelse, og kun katechiserer nogenledes. Læsn. g? ikke nøiagtig. Skrivn. g. Skriversbøgerne smudsige. Rel. g. Regn. g. Indb. Und. g. Gymn.

mg. — 1853: 98 Børn. Læreren Niels Christian Møller, 62 Aar, er nu meget gigtsvag. (Han er ikke Sem., men Student.) Hielpælærer Christian Christensen, 29 Aar, Sem. fra J., er duelig og flittig, endnu noget lømmelagtig. Læsn. g. Skr. ug. Rel. mg. Regn. ug. Nederste Cl., uden I. U., var meget ringe. Gymn. g? Skolehuset udmærket godt. Patron Giestgiver Hvidberg.)

Skolevæsenet er endnu kun interimistisk organiseret formedelst Fællesskabet med Birkerød. Foruden de offentlige Skoler findes 4 *Privat-Instituter*, hvoraf Petersens er det bedste. Dette og en Fru Michelsens bleve fremstillede. Fremgangen er omtrent som i en af de sædvanlige Skoler. (1844: Skolevæsenet er nu organiseret efter approberet Plan af 1838.)

Den 5te Junii visiterede jeg i *Hirschholms Kirke*, hvis Indre behagede mig mindre end dens Ydre. Sognepræsten Zøylner prædikede over Dagens Evangelium (1 Sønd. eft. Trinitatis): »hvor vigtigt det er for os at tænke os det nærværende Liv i dets nøie Forbindelse med det tilkommende«. Ikke slet, men temmelig ubetydeligt; Foredraget vel hurtigt og monotont. Mange Mennesker vare tilstede, deriblandt en efter Stedets Leilighed talrig Ungdom; dog saae jeg just ikke Børn af honoratiores. Ungdommen svarede temmelig godt, ikke Faa meget godt. (1844: Den 21 Mai visiterede jeg 2den Gang i Hirschholms Kirke. Spr. Zøylner prædikede over Luk. 5, 1-11: »Herre! paa dit Ord«. Dispositionen ikke ganske logisk, men ellers en smuk og opbyggelig Prædiken. Foredraget smukt og godt. Han tilfredsstillede mig meget mere, end sidst. En efter Omstændighederne ret talrig Forsamling. Ungdommen svarede ret godt. — 1853: Den 1ste August visiterede jeg 3die Gang i Hirschholm Kirke. Spr. Topsøe prædikede over Rom. 10, 13-15: »Salige de, som høre Guds Ord og bevare det!« En smuk og hiertelig Prædiken; Foredraget noget bundet til Papiret og lidt drævevorent, ellers godt. Katechisationen noget svag. En meget talrig Forsamling, og Ungdommen svarede særdeles godt.)

Birkerød.

Folkemængde 2200. — *Præstegaarden* meget rummelig, god, og har smukke Værelser. Gaarden er ikke indsluttet, men med Udsigt til Sø

og Mark. Haven $4\frac{1}{2}$ td. Land, med meget smukke Anlæg. (1844: Præstegaarden er gammel; en Deel af den noget forfalden, en Deel ret godt istandsat. — 1853: Præstegaarden holdes i god Stand, og har ret smukke gipsede Værelser.)

Den 5te Junii besøgte jeg:

Ravnsnæss Skole. Patron Gaardeier Hesselberg. 95 Børn. Skolehuset meget godt. Læreren Seminarist fr. Joenstrup Simon Jensen, 42 Aar gl., er duelig, katechiserer ret godt, men altfor naivt. Fremgangen god; Boglæsningen burde være nøiagtigere. Indb. Und. temmelig god. Gymnastik, nogenledes. (1844: Patron for begge Skoler Capitain Lange. Skolehuset meget godt. 113 Børn. Læreren Simon Jensen, 50 Aar, er en duelig og flittig Mand, katechiserer ret godt. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymnastik g. — 1853: Børnene kom til Birkerød. Skolehuset skal være meget godt. Ligeledes 126 Børn. Læreren Simon Jensen, 58 Aar, Sem. fra J., er meget brav og flittig, katechiserer med Liv, men smagløst. Læsn. mg. Skrivn. mg. Retskr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Nederste Classe, uden I. U., stod meget tilbage; der paaskyldes Skoleforsømmelser, men Læreren giver sig nok ogsaa kun lidet af med Læsningen.)

Birkerød Skole, samme Patron. 132 Børn. Skolehuset kun maadeligt, Skolestuen for indskrænket og lav til det store Antal Børn. Læreren Ole Lassen, Seminarist fra Blaagaard, 52 Aar gl., er en godlidende, meget tro og duelig Mand. Fremgangen er meget god. Indb. Und. meget god. Gymnastik, kun nederste Grad, men deri ret godt. (1844: Skolehuset lavt og indskrænket, hvorfor en ny Skole skal bygges næste Aar. 115 Børn, nederste Classe for det Meste pialtet klædt, og af et dumt og trævent Udseende. Jeg undrer mig over, at jeg sidste Gang har kunnet være saa tilfreds med denne Skole. Læreren Ole Jensen [!], 59 Aar, har været duelig, men nu i flere Aar svag og uduelig; skal være uheldig i sit Huus, cujoneret af sin Kone, som har fornemme Nykker. Han lod sig ikke see. Hielpelærer Hans Jørgen Jørgensen, 22 Aar, i forrige Aar dimitteret fra Joenstrup, er først kommen her ved Juul, skal være flittig, katechiserer ret godt, men er endnu uøvet. Læsn. g. Skr. tg? Rel. tg. Regn. tg. Indb.

Und. mdl? Gymnastik g. — 1853: 126 Børn. Læreren Hans Jørgen Jørgensen, 32 Aar, Sem. fra J., er ret duelig og flittig. Læsn. g. Skr. g × Rel. g. Regn. mg? Nederste Classe, uden I. U., tg. Gymn. blev i denne og næste Skole [o: Ravnsnæs] formedelst Regn ikke prøvet. Skolehuset meget godt.)

Den 6te Junii visiterede jeg i *Birkerød Kirke*. Kirken er meget mørk, med Spor af fordums Pragt, saasom malede Ruder, Forgyldning m. m., men altfor bepakked. I Forbindelse med Kirken er et temmelig stort Capel, som kaldes den katholske Kirke. I Kirken findes nogle ret gode Portraiter af Oldenburgske Konger; ogsaa Henrik Gerners Lænker. Kirken har et lille skrigende Orgel. Erkebiskop Svane skal ofte have holdt Ordinationer her, naar han opholdt sig paa en nærliggende Gaard, jeg troer Eskemose. Kirken skal vedligeholdes af Sognepræsten, som derfor fra den kongelige Kasse faaer en Refusion for Tienden af visse Tdr. Rug og Byg. — Professor Heise prædikede over 1 Joh. 4, 13-19: »Kierlighed til Gud og Kierlighed til Næsten i deres gjensidige Forhold til hinanden«. En forstandig Prædiken; vel noget abstract, men den høiere Dannelse har stedse noget Populært, som den trivielle Dannelse ikke har. En temmelig stor Forsamling af Menigheden var tilstede, og en talrig Ungdom. Med denne underholdt jeg mig med megen Fornøielse, da den syntes opvakt, var agtpaagivende, og i det Hele svarede meget godt. — Præstens Foredrag var vel bundet til Papiret, men dog temmelig let, og med en klar, behagelig Stemme. (1844: Den 31 Mai visiterede jeg 2den Gang i *Birkerød Kirke*. Kirken er nu overtagen af Kongen, har modtaget endeel Forbedringer, og skal i Sommer undergaa en større Reparation. Spr. Prof. Heise prædikede over Gal. 5, 16-24: »Aanden som den Kilde, hvoraf et helligt Liv fremvælder«. Fornuftigt og godt, men temmelig tørt. Katechisationen god. En talrig Forsamling. Ungdommen svarede godt. — 1853: Den 2den August visiterede jeg 3die Gang i *Birkerød Kirke*. Den alderdommelige Kirke er vel vedligeholdt, har Orgel, og en — maadelig — Altertavle af Wegner. — Spr. Prof. Heise prædikede over 1 Kor. 13, 13: »Kierlighed er større, end Troen og Haabet«. Ret vel disponeret, men temmelig ratio-

nalistisk, tørt og upopulært; Foredraget bundet til Papiret, men Stemmen klar. Katechisationen død, med Bogen i Haanden. Uagtet ugunstigt Veirligt var der en stor Forsamling i Kirken, og Ungdommen svarede meget godt.)

(1853: Mormonerne grassere temmelig stærkt i dette Sogn. — Patron for begge Skoler Propr. Smith.)

Liunge-Kronborg Herred er meget udstrakt, og lader sig ikke karakterisere, især fordi det ingen fremstikkende Charakter har. Asminderød og Grønholt Sogne indbefatte de fleste Kulsviere, og Beboerne due vel ikke meget. Med de andre Sognes Indvaanere ere Præsterne ret vel tilfreds. Stor Folkemængde, mange smaa Parcellister, for det Meste fattige, og disses Børn ere da og meget forsømmelige i deres Skolegang. Over Kirkegangen klages just ikke, dog er det religiøse Liv ikke synderlig vakt; kun i Helsingøer er det begyndt at vaagne ved den engelske Kirkes Indvirkning, men har nu efter Boyes Ankomst taget en glædeligere Retning. I Asminderød og Tikiøb Pastorater er Skolevæsenet i meget god Tilstand; i det øvrige Herred ret godt; kun i Karleboe, hvor ellers den voxne Ungdoms Kundskab er særdeles god, kommer det efterhaanden i Forfald, og man er altfor overbærende med Skoleforsømmelse.

SOKKELUNDS HERRED

Lyngbye.

Folkemængde 2700. — *Præstegaarden* temmelig stor, men kun i maadelig Stand. Haven smuk. (1844: Af *Præstegaarden* er en Deel bleven ombyggt, saa den nu er en ret rummelig og smuk Gaard. — 1853: *Præstegaarden*, som afbrændte for nogle Aar siden, er nu solid og smukt opført. Haven meget smuk.)

Den 7de Junii visiterede jeg i *Lyngby Kirke*. Kirken, som tilhører Kongen, er meget smuk, lys, og vel vedligeholdt; har Orgel. Prinds Christian og Gemalinde bivaanede hele Gudstienesten. Kirken var fuld af Mennesker. Ungdommen talrig. Sognepræsten Ipsen prædikede over Joh. 6, 59-69: »Jesus Christus har det evige Livs Ord«. En meget smuk Prædiken, holdt med Frihed og Liv. Ungdommen svarede udmærket vel, og tilfredsstillede mig i enhver Henseende. Præsten katechiserer ogsaa særdeles vel. (1844: Den 26de Julii visiterede jeg 2den Gang i *Lyngby Kirke*. Spr. Ibsen prædikede over Eph. 1, 3: »Om den aandelige Velsignelse«. Begyndelsen var ret god, i en jævn Tone, men det Hele dog overfladeligt og ufyldstgjørende. Foredraget frit og jævnt. Katechisationen god. Forsamlingen ligesaa talrig, som sidst, og Ungdommen ligesaa udmærket baade i Henseende til Kundskab, Færdighed, Liv og Eftertanke. Bedre har jeg ingensteds fundet det. — 1853: Den 26de Junii, 5 S. e. Trin., visiterede jeg 3die Gang i *Lyngby Kirke*, som holdes i meget god Stand. Spr. Ibsen prædikede over Dagens Evangelium: »Hvorledes Velsignelsen vil komme til os i vort xstelige Kald«. Simpelt, men ret godt. Foredraget ogsaa jævnt, men klart. Katechisationen god. En talrig Forsamling, og Ungdommen svarede særdeles godt.)

Et *Hospital* for, jeg troer, 16 Syge. Fra andre Sogne optages de for fuld Betaling, af *Lyngby Sogn* for moderat Betaling eller gratis. Det er stiftet af Kammerraad Drewsens Moder, og har saa Meget, at det godt kan vedligeholdes.

Lyngby Hovedskole. Patron for samtlige Skoler i Sognet er Eieren af Fuglevad Mølle Lund. Denne Skole, hvori Børnene optages fra Præliminairskolen, har 56 Børn i 2 Classer. Bygningen fortrinlig. Læreren, Organist Jess Hansen, 57 Aar, Sem. fra Blaagaard, er meget duelig. Fremgangen særdeles god. Indb. Und. haves her ikke, da den gives i Præliminairskolen. Gymnastik, fuldstændig, meget god. (1844: Patron for alle Sognets Skoler, med Undtagelse af Raadvad, Møller Lund. Skolehuset meget godt. Læreren Niels Schioldager, 41 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en meget brav og flittig Mand, katechiserer meget godt (tilforn i Taarbek). 91 Børn, inddeelte i 2 Classer (foruden Præliminairskolens). Læsn. mg. Skr. g × Rel. ug. Regn. ug. Gymnastik g. — 1853: Patron for alle Skoler undtagen Raadvad, Proprietair Holstein. Lyngby Skole har nu 4 Classer og 2 Lærere. Skolehuset meget godt. 182 Børn. Førstelærer Niels Hansen Skioldager, 49 Aar, Sem. fra Joenstrup, D. M., er en udmærket Lærer, baade med Hensyn til Kundskab og Dygtighed. Andenlærer, Sønnen, Johan Herluf Skioldager, 23 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ogsaa en meget duelig Lærer, katechiserer levende og fermt. Der læres Fædrelandshistorie og Geographie. I Alt er Fremgangen udmærket god. Indb. Und. bruges ikke. Gymn. kunde ikke prøves formedelst Regn.)

Præliminairskolen har 60 Børn. Et leiet Locale, som er ret godt, men Skolestuen vel trang. Læreren Jørgen Holm, 34 Aar, Seminarist fra Skaarup, er duelig. Indb. Und. meget god. Gymnastik, meget god. (1844: Præliminairskolen har endnu samme leiede Locale. 28 Børn (endeel Børn, som skulde søge denne Skole, gaae paa Forældrenes Begiering i Hovedskolen). Læreren Frederik Hansen, 35 Aar, Student og Privatist fra Joenstrup, er en flau Person, som tiltroer sig store Gaver, men ingen har. Indb. Und. tg. Lidt Gymnastik. — Naar man kan blive af med Hansen, tænker man paa at forene begge Skoler, danne en Realclasser, og ansætte 2 Lærere.)

Den 8de Junii besøgte jeg:

Taarbek Skole. 79 Børn. Skolehuset meget godt, skienket af Watt og Gordon (til Bede- og Skole-Huus). Læreren Niels Hansen Schioldager,

32 Aar, examineret paa Joenstrup, er en meget brav og duelig Mand, lidt pietistisk. Han katechiserer ret godt. Indb. Und. ikke indført; man venter nu paa de nye Tabeller. Gymnastik, fuldstændig, meget godt. — Læreren har af Leg. Secr. Brown 50 Rbd. aarlig for at holde Søndags-skole, hvilket bestaaer i, at det N. T. læses; intet Upassende forefalder derved. (For Lindberg er blevet collecteret i Sognet; en 30 à 40^r.) — Paa Rønnes og Provstens Indberetninger skal være anført, at Indb. Und. var indført, hvilket dog ikke er Tilfældet. (1844: 86 Børn. Læreren Peter Christian Frederik Meilgaard, 41 Aar, Sem. fra Lyngby, er meget brav, og katechiserer meget godt. Læsn. mg? Skr. ug. Rel. ug. Regn. ug. Indb. Und. mg. Gymn. g. Skolehuset meget godt. — 1853: 82 Børn. Læreren Søren Cosmos Beck, 44 Aar, stikker ikke dybt, men har endeel Routine, uden at være forfalden, skal han dog sidde paa Kroen med Bønderne. At Skolen er i saa god Stand, tilregnes for en stor Deel hans Formand. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. ug. Regn. mg. I. U. bruges ikke, nederste Cl. god. Gymn. g. Skolehuset stort og godt, men noget forfaldet.)

Raavad (eller Raadvad) *Skole*. Denne Skole er udenfor Skoledistrictet, og vedligeholdes af Strandmøllen og Isenkræmmer-Lauget, mellem hvilke Patronatet skifter hvert 3die Aar; nu er det hos Kammerraad Drewsen. 66 Børn. Bygningen ny og særdeles god. Læreren Andr. Vilh. Martens, forhen Sømand, 53 Aar gl., er ikke Seminarist, men har lige Rettighed. Han er ikke uduelig, Fremgangen er dels meget, dels temmelig god, undtagen i Regning. Indb. Und. indført, men bruges ikke ret meget af Mangel paa Tabeller. Gymnastik, fuldstændig, meget god. Læreren Forhold er noget tvivlsomt; han gjør sig ikke vel liidt i Districtet. (1844: 71 Børn. Læreren Martens, 61 Aar, er skikkelig og flittig, men simpel, og katechiserer maadeligt. Læsn. g× Skr. g? Rel. mg. Regn. tg. Indb. Und. tg., bruges kun lidet, men Læsning og Skrivning i nederste Cl. dog ret god. Gymn. ikke prøvet formedelst Regn, men skal være meget god. — Martens har som Hielpelærer Emil Schioldager, 27 Aar, Sem. fra Joenstrup, men som kun er ringe begavet, og katechiserer daarligt. Imidlertid hielpes de ad til at holde Skolen i taalelig Stand. — Skolehuset meget godt.

Patron p. t. Isenkræmmerlauget. — 1853: Patron Fabriqueur Drewsen. 102 Børn. Læreren Christian Giødert Skioldagger, 26 Aar, Sem. fra Joenstrup, katechiserer ret godt, og tegner i det Hele til at blive meget brav. Læsn. $g \times$ Skr. $g \times$ Rel. mg. Regn. $g \times$ I. U. bruges ikke, nederste Classe meget god. Gymn. mg. Skolehuset meget godt.)

Brede Skole. Renten af et Legat paa 2400^r tilfalder Læreren, som desuden har Løn fra Fabriken, men dog er derangeret. 74 Børn. Skolehuset godt. Læreren Niss Schioldagger, 48 Aar, Seminarist fra Blaagaard, er kun temmelig duelig, og Fremgangen kun temmelig god. Indb. Und. er nu ophørt af Mangel paa Tabeller, og Provsten vil ingen besørge, før de nye komme. Gymnastik, temmelig godt.

Brede Fabrikskole er i samme Locale og har samme Lærer. Den holdes kun Løvedag, Søndag og Mandag Aftener, 8 Timer ugentlig. Megen Forsømmelse; Klædefabrikens Eier Modeweg havde endog i Dag holdt flere Børn fra at møde. Jeg anmodede Skolecommissionen om at tilkiendegive ham, hvor ugerne jeg havde seet det. Fremgangen kun nogenledes. Indb. Und. kan ei anvendes, da Underviisningen ofte [skeer] ved Lys. Skrivningen ret god, men kun paa Tavle; det blev erindret, at Skriverbøger burde anskaffes for de Ældre. 25 Børn. (1844: Brede Skole og Fabrikskole. I Fabrikskolen gaar Børnene kun Løvedag Aften og Søndag. I begge Skoler 110. Læreren Niss Schioldager, 61 Aar, er simpel og katechiserer maadeligt. Læsn. tg? Skrivn. tg? Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. tg?, bruges kun lidet, men Fremgangen i nederste Cl. er dog, selv med Fabrikskolens Børn, ret god. Skolehuset meget godt. — 1853: Brede Dagskole har 71 Børn, og Fabrikskolen, som holdes Løvedag Aften og Søndag, 35 Børn. Læreren Ditlev Herluf Skioldagger, 24 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ret brav og katechiserer temmelig godt. Læsn. mg. Skrivn. tg. Rel. $g \times$ Regn. $g \times$ I. U. bruges ikke; nederste Cl. meget god. Gymn. mg. Skolehuset meget godt.)

Virum Skole. 58 Børn. Skolehuset meget godt, særdeles stort, har tilforn været et Lyststed; dog er Skolestuen vel snever. Læreren Jens Andresen Reerup, 57 Aar gl., Seminarist fra Blaagaard, er en skikkelig Mand,

men kun lidet skikket. Fremgangen er nogenledes. Indb. Und. nogenledes. Gymnastik, nogenledes. (1844: 65 Børn. Læreren Reerup, 65 Aar, er nu affældig, og har Hielpelærer: Christian Thorstensen, 25 Aar, Sem. fra Joenstrup, som er meget duelig, og katechiserer meget godt. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. gik kun tg. og overalt var nederste Classe ringere. Gymnastik kunde ei prøves formedelst Regn. Skolehuset særdeles godt. — 1853: 64 Børn. Skolen er under den forrige Lærer kommen tilbage, og den nuværende Christian Søborg, Cand. Theol., 25 Aar gl., synes endnu ikke at have synderligt Greb paa Underviisningen. Læsn. kun mdlg. Skrivn. g. Rel. g. Regn. ngl. I. U. bruges ikke, og nederste Classe er ikke bedre end øverste. I det vidtløftige Skole-district ere mange Fattige og megen Skoleforsømmelse. Gymnastik blev ikke prøvet formedelst Regn. Skolehuset i sig selv godt, men forfaldet, og skal nu repareres.)

(1853: Her findes en stor Deel Instituter baade for Dreng og Piger.)

Gientofte.

Folkemængde 2600. ([1853?]: nu 3029.) — *Præstegaarden* god, og peent holdt. Haven temmelig stor og ret smuk. (1845: Dette Pastorat blev forrige Aar forbigaaet, fordi den afbrændte Præstegaard var under Bygning. Den er nu opført, stor og brilliant, og Haven er smukt anlagt. — 1853: Præstegaarden nu ogsaa meget smukt oppyntet.)

Den 8de Junii besøgte jeg:

Hvidøre Skole. Patron for samtlige Skoler Forvalter Bruun paa Grev Bernstorfs Vegne, men som ikke skal bekymre sig om Skolerne. 93 Børn. Skolehuset meget godt. Læreren Christian Petersen, 34 Aar gl., Seminarist fra Trolleborg, er en simpel, men god Mand; temmelig duelig. Fremgangen ret god. Indb. Und. temmelig god. Gymnastik, meget godt. (1845: Patron Giestgiver Bagge. 148 Børn. Skolehuset godt. Læreren Poul Christian Petersen, 43 Aar, er vel ikke uduelig, og katechiserer ret godt, men har ikke Energie nok til en saa stor Skole, hvor tillige Børnene ikke ere af bedste Slags, og endeel Skoleforsømmelse finder Sted. Læsn. tg. Skrivn.

g. Rel. g× Regn. g. Nederste Classe, hvori ogsaa 84 Børn, er derimod meget slet, og Indb. Und. høist maadelig. Læreren har neppe heller megen Drivt. Der er Tale om at antage en Hielpelærer. Gymnastik ngl. — 1853: Patron for alle Skoler Secretair Lindorf. Hvidøre Skole har 154 Børn og har havt endnu flere. Den forventes nu efter skeet Indstilling at skulle udvides, og en Andenlærer at skulle antages. Læreren Hans Peter Petersen, 49 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, gjør sig redelig Fliid, katechiserer godt, og Fremgangen er upaaklagelig. Læsn. g× Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. bruges kun lidet; nederste Classe meget god. Skolehuset meget godt.)

Jægersborg Skole. 71 Børn. Localet nyt og udmærket godt og smukt; det er indrettet og vedligeholdes af Rentekammeret. Læreren Poul Erslev, 66 Aar gl., Seminarist fra Blaagaard, Dannebrogsmænd, har været en udmærket duelig Mand, og har opdraget sine 10 Børn fortrinligt, fornemmelig ved Indtægterne af sin store Have. Hans ældste Søn er Lærer ved Kiøge Borgerskole, Nogle studere. Skiøndt ei affældig, har han dog en Tidlang havt Hielpelærere; sidst en Søn, som nu er befordret, og en anden Seminarist er antagen; interimistisk har han havt Pechule, som gjør sine Sager meget godt. Fremgangen i Skolen er særdeles god; Sangen udmærket god. Lidt om Verdensbygningen var lært; det hedte ogsaa lidt Tydsk, men dette var aldeles Intet. Indb. Und. særdeles god. Gymnastik, udmærket godt. — Børnene skrige vel meget. (1845: Patron Gdm. Rasmus Pedersen. 80 Børn. Skolehuset i samme udmærket gode Stand. Læreren Poul Erslev, 75 Aar, har endnu Lyst og Liv; dog understøttes han af sin Søn Caspar Erslev, 22 Aar gl., Sem., som i den senere Tiid har udviklet sig til en meget duelig Lærer. Læsn. mg. Skrivn. mg. Rel. mg× Regn. ug. Historie og Geographie mg. Indb. Und. ug. Gymnastik ug. — 1853: 71 Børn. Læreren Caspar Erslev, 31 Aar, Sem. fra Joenstrup, er duelig og brav, men hans Katechisation har noget Skrigende og mindre Tiltalende. Læsn. ug. Skr. g× Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. bruges kun lidet. Gymnastik — hvortil Læreren selv holder en Underofficer — gaaer særdeles godt, skiøndt Børnene endnu ikke have gennemgaaet hele Skolen. Skolehuset stort og udmærket godt.)

Den 9de Junii visiterede jeg i *Gientofte Kirke*. Kirken, som tilhører Vartou, er smuk og lys, skønt uden Hvælvinger, særdeles peent vedligeholdet; et smukt Orgel og en Sølv-Viinkande, bekostet af Menigheden. Kirkegaarden meget smuk, paa den O. Mallings smukke Monument, og Provst Høeghs, som Menigheden har reist. — Sognepræsten Høegh, som har været her i 30 Aar, prædikede over Marc. 10, 13-16. (Samme Text som ved forrige Visitats.) »Religionsunderviisningens Vigtighed for den Unge«. Upaaklagelige Tanker og Ord, men først mod Slutningen gemytligt; Foredraget temmelig kraftfuldt og frit. Kirkegangen skal ellers ikke være synderlig, men i Dag vare mange Mennesker tilstede. Den talrige Ungdom svarede overmaade vel, med Kundskab, Liv og Eftertanke. — Præsten katechiserede ret godt. (1845: Den 3die August (11 S. e. Trin.) visiterede jeg 2den Gang i *Gientofte Kirke*, som er meget vel vedligeholdt. Spr. Høegh prædikede over Dagens Evangelium: »Naar tør vi vente Velsignelse af vor Gang til Guds Huus?« Jævnt og tyndt, Foredraget af Papiret, dog temmelig frit, men Stemmen svag og hæs. Katechisationen syntes noget forvirret. Forsamlingen var, især for en Søndag, ingenlunde talrig. Ungdommen svarede godt, og med god Eftertanke. — 1853: Den 19de Junii, 4 S. e. Trin., visiterede jeg 3die Gang i *Gientofte Kirke*. Kirken er i god Stand, men skal dog nu hvidtes og oppudses. Provst Boisen prædikede over Dagens Evangelium: »De Midler, Evangeliet minder os om at anvende, naar vi ville vise ystelig Barmhiertighed ogsaa i vore Domme over Andre.« Themaet uheldigt, Prædikenen i sig selv ret hiertelig og opbyggelig, men Foredraget for langsomt og ikke naturligt. Katechisationen meget god. En meget talrig Forsamling, og Ungdommen svarede udmærket godt.)

Om Eftermiddagen besøgte jeg:

Gientofte Hospital for 10 Lemmer, som have Huusly, og 10 udenfor Hospitalet; alle 20 have Hver 1^r ugentlig. Hospitalet eier 30000^r. Bygningen er maadelig; Lemmerne, 5 i hver af 2 Stuer, have det taaleligt; til hver Stue hører desuden et ligesaa stort Pulterkammer. (1845: Hospitalet som sidst. — 1853: *Gientofte Hospital* har nu en Afdeling i Lyngby,

hver af dem med 8 Lemmer, 2 og 2 ere 2 Stuer, 1^r ugentlig, foruden nogle udenfor med 3 $\frac{1}{2}$ ugentlig. I Hospitalet have de det meget godt. Capitalen er nu 40,000^r.)

Gientofte Skole. 113 Børn. Bygningen meget god, Skolestuen dog snever. Læreren Frederik Jensen, 64 Aar gl., Seminarist fra Blaagaard, begynder at ældes. Underviisningen gaaer noget søvngigt, og Fremgangen er kun temmelig god; Indb. Und. kun nogenledes. Gymnastik, godt. (1845: Patron Grdm. Hans Andersen. Skolehuset meget godt. 95 Børn. Læreren Frederik Jensen, 73 Aar, D. M., bliver efterhaanden temmelig sløv, og vil snart behøve en Hielpælærer. Læsn. g. Skrivn. g? Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymnastik g. — 1853: Skolehuset under Reparation, og kunde blive meget godt. Omtrent 102 Børn. Læreren Christen Wolf, 37 Aar, Cand. Theol., er meget ordentlig og flittig, katechiserer ret godt. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke. Gymnastik mg.)

Vangede Skole. 52 Børn. Bygningen god. — Læreren Hans Peter Petersen, 32 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er Broder til ham i Hvidøre (Sønner af Klokker Petersen paa Christianshavn), er en brav og duelig Mand. Fremgangen er meget god. Indb. Und. meget god. Gymnastik, fuldstændigt Apparat, men nylig begyndt; temmelig god. Denne Skole skulde vedligeholdes fra Bernstorf, som ogsaa hidtil har betalt Læreren 100^r i Løn, men nu gøres der Vanskeligheder. (1845: Patron Gaardeier Guldborg. 60 Børn. Læreren Hans Peter Petersen, 41 Aar, er en duelig Mand, og katechiserer ret godt. Læsn. mg. Skrivn. g. Rel. ug. Regn. mg. Nederste Classe er ringere. Indb. Und. tg. Gymnastik g. — 1853: 72 Børn. Læreren Joachim Berner Jørgensen, 37 Aar, Sem. fra Joenstrup, katechiserer saa temmelig, i Øvrigt flink og brav. Læsn. ug. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. kun lidet; nederste Classe god. Gymnastik g. Skolehuset meget godt.)

Af Hofraad Meyer er til Gientofte Skolevæsen skienket 2000^r, hvoraf Renten dog tilfalder Kirkesanger Jensen, saalænge han lever. — Ellers ere Skolelærerne paa gamle Kiøbenhavns Amt for det Meste kun slet af-

lagte, da Planerne bleve giorte og approberede i de Aar, da man ansaae 25de Byg for en Rigdom. Man bebreider især Amtsprovst Hammond denne Mangel paa Forudseenhed.

I Gientofte og Lyngby bruges den Skik at ombære Tavlerne efter Prædiken, før Kirkebønnen, og da under Ombæringen at afsynge en Psalme.

I gamle Dage har Lyngby været Annex til Gientofte.

Gladsaxe og Herløv.

Folkemængde 2200. — *Præstegaarden* stor, og, naar et Udhuus, hvorpaa nu skal begyndes, er opført, i ret god Stand, men ikke pyntelig. (1844: *Præstegaarden* har modtaget endeel Forbedring og Oppyntning, og er ret god. Til Haven er indtaget et stort Terrain, men som endnu ikke er ret anlagt. — 1853: *Præstegaarden* afbrændte for nogle Aar siden; den er nu meget solid opført, rummelig, har smukke Værelser, men Façaden i en aparte Stil med store Gavle for at svare til Kirken.)

Den 10de Junii visiterede jeg i *Gladsaxe Kirke*. Kirken, som tilhører Universitetet, er temmelig stor og i meget god Stand, forsynet med et ret smukt Orgel, som Menigheden har bekostet for 200^r. Provst Grundtvig prædikede over Gal. 6, 7. 8: »Naar saae vi for Aanden? og hvilke Frugter kunne vi vente at høste af denne Udsæd?« Tyndt og løst; Foredraget gammeldags, temmelig kraftfuldt. Mange Ældre vare tilstede, og en talrig Ungdom. Af denne svarede Nogle godt, mange Andre kun maadeligt. De, jeg prøvede, læste godt i Bog. — Provsten katechiserer ret godt. Efter hans Sigende kan Katechisation i Kirken ikke finde Sted, fordi næsten ingen Ungdom indfinder sig. Kirkegangen overalt sløv. (1844: Den 25de Julii visiterede jeg 2den Gang i *Gladsaxe Kirke*. Kirken er stor og smuk, i meget god Stand. Spr. Dr. Kalkar prædikede over Eph. 4, 11-16: »Det xstelige Læreembedes Gierning«. Meget godt, Foredraget frit og klart. Katechisationen noget tør og kold. En meget talrig Forsamling. Ungdommen var ret opmærksom, viste god Christendomskundskab og ret god Eftertanke. — Kirkegangen skal ellers være maadelig, dog i Tiltagende. — Efter Sidsttjeneste holder Præsten Bibellæsning, som skal være vel

saa besøgt, som Prædikenen. — 1853: Den 23de Junii visiterede jeg 3die Gang i Gladsaxe Kirke. Kirken er stor, smuk, meget vel holdt, Altertavlen af Roed, hvor Malerens Familie har paa tage[t] sig at repræsentere den hellige Familie, har ret godt Colorit, men er ellers mindre heldig. Spr. Dr. Kalkar prædikede over Phil. 1, 3-6: »Deelagtigheden i Evangeliet«. Smukt og hierteligt, men ingen Tanke-Udvikling; Katechisationen meget god. En temmelig talrig Forsamling, og Ungdommen svarede meget godt.)

Uagtet strenge Skolemulcter er Skolevæsenet dog i det Hele kun maadeligt.

Gladsaxe Skole. Patron Gaard-Eier Rønne. 61 Børn. Skolehuset meget godt. Den egentlige Skolelærer Jens Farre, 70 Aar gl., er aldeles aflægs; som Hielpelærer har han sin Søn Niels Christian Farre, 32 Aar gl., som mod sin Lyst har været paa Joenstrup Seminarium, og netop slap igiennem. Han er kun lidet skikket til Underviisning, og Alt gaaer søvnigt. Fremgangen kan neppe kaldes temmelig god, i Indb. Und. kun nogenledes. Gymnastik med fuldstændigt Apparat, god. (1844: Skolehuset godt. Patron for samtlige Skoler Lieutenant Berggreen. 53 Børn. Læreren N. Chr. Farre, 40 Aar, er endnu som sidst, uden Lyst og Liv, og der forhandles om hans Entledigelse. Han er vel noget forsømmelig, en ubehagelig Person, og katechiserer kun maadeligt, men han er ikke forfalden, og i Skolens Tilstand skiønnes ingen Grund til Entledigelse. Den skal og i senere Tiid være bleven bedre. Læsn. mg. Skr. g. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. gik vel slet, men nederste Classe læste godt i Bog, og skrev ret godt. Gymn. g× — 1853: Alle Skoler have samme Patron. Gladsaxe Skole. Det er paa tænkt at forene denne Skole med Buddinge. Patron Propr. Rudolph Iarshof. Skolehuset er maaskee ret godt, men det kan ikke sees for Svinerie. 48 Børn. Den egentlige Lærer Niels Christian Farre, 49 Aar, Sem. fra Joenstrup, er fremdeles en naragtig Person, urolig og stridig, men hele Embedet er nu overdraget Hielpelærer Thorkil Kongsted, 31 Aar, Cand. Theol. (med nederste), katechiserer med Liv, og har bragt Skolen fremad. Læsn. g× Skr. g? Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke, nederste Classe temmelig god. Gymn. nglds?)

Buddinge Skole. Patron Gaard-Eier Petersen. 60 Børn (hvoraf kun 12 i øverste Classe, da Ingen ved sidste Skole-Examen fandtes værdige til at opflyttes). Skolehuset meget godt. Læreren Vilhelm Meyn, 49 Aar gl., er ikke Seminarist, men Candidatus Juris; han har tilforn været Regimentsquartærmester, kom derfra formedelst Cassemangel, som overalt hans Forhold er misligt, og han er kun lidet skikket til Skolelærer. I øverste Classe er Fremgangen høist maadelig; saaledes befandtes ogsaa det Øvrige i nederste Classe, men Læsning efter Indb. Und. gik dog temmelig godt, og Skrivningen kunde dog passere. Han blev alvorligen betydet at giøre sig mere Fliid. Gymnastik, meget god. (1844: Skolehuset særdeles godt. 47 Børn. Læreren Meyn, 57 Aar, roses nu for at have taget sig op, og være ordentlig og flittig. Han har i Vinter holdt en Aftenskole for Ældre, som skal have været ret vel søgt. Han katechiserer slet, men synes dog ellers at være upaaklagelig. Læsn. g× Skr. mg. Rel. g. Regn. g. Indb. Und. g. Gymn. mg. — 1853: 44 Børn. Læreren Meyn, 66 Aar, [har] havt mislige Historier og har nu Hielpelærer Heinrich Peter Christian Gronenberg, 24 Aar, som kun synes af simplere Evner. Læsn. g× Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke. Nederste Classe kun ringe og Læreren uden Drivt. Gymn. g. Skolehuset meget godt.)

Den 11te Junii besøgte jeg:

Bagsværd Skole. Patron Gaardbruger Peder Hansen. 91 Børn. Læreren Niels Sommer, 64 Aar gl., Seminarist fra Blaagaard, var syg; han beskyldes for underhaanden at drive nogen Ager, skal ellers være en duelig Lærer. Fremgangen i Skolen syntes god. Indb. Und. god. Gymnastik, god. Skolehuset meget godt. (1844: Skolehuset er nyt og rummeligt, men skal være slet bygt. 73 Børn. Læreren Ridderman Gehl, 26 Aar, Sem. fra Joenstrup, roses som meget duelig og flittig; han katechiserer meget godt. Læsn. mg. Skr. mg× Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymn. g. — 1853: 106 Børn. Læreren Peter Knud Møller, 29 Aar, Sem. fra Jstrup, er meget duelig og flittig, katechiserer godt. Læsn. mg. Skr. g× Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke; nederste Classe meget god. Gymn. g. Skole-

huset meget godt. Skolen kan snart behøve Udvidelse og en Andenlærer.)

Hiortespring Skole har intet eget Skolehuus, men Læreren, som eier en Bondegaard, der ellers kun er i maadelig Stand, har der indrømmet en ret god Skolestue mod 60^r aarlig Leie. En Skolebygning behøves alt-saa her. Patron Gaard-Eier Foss. 34 Børn. Læreren Jørgen Nielsen, 51 Aar gl., Seminarist fra Brøndbyvester, passer, uagtet han er Gaardbruger (hvorved han lader sine 2 Sønner passe Gaardens Drivt), sin Skole med megen Troskab; han er en simpel, men skikkelig Mand, og ret brav Skolelærer. Fremgangen i Alt er god. (1844: Skolen er endnu i samme Locale, men i næste Aar mener man at kunne bygge en ny Skole. 47 Børn. Læreren Jørgen Nielsen, 59 Aar, er endnu i samme Stilling, men skal ikke staae i godt Forhold til Districtets Beboere; han katechiserer kun nogenledes, men ellers ret duelig. Læsn. mg. Skr. g. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymn. tg. Apparatet er forfaldet. — 1853: 66 Børn. Læreren Frederik Hansen, 44 Aar, Privatist fra Joenstrup og Student, er antagelig. Læsn. g. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke, og nederste Classe simplere; Læreren (tilforn ved Lyngby Preliminær Skole) er indskrænket og pedantisk, og ved slet Oekonomie meget forknytt. Gymn. godt. Skolen har nu faaet en egen, meget god Bygning.)

Herløv Skole. Patron Gaard-Eier Foss. 63 Børn. Læreren Poul Giøl, 30 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup — tillige Organist, hvorfor han har 50^r — er duelig, og har Iver, men gjør følsomme Vers, og katechiserer som en Nar. Fremgangen meget god. Indb. Und. er for Øieblikket tildeels ophørt af Mangel paa Tabeller, men Fremgangen derved viser sig at have været meget god. Gymnastik, god. Skolehuset, meget godt. (1844: Skolehuset meget godt. 45 Børn. Læreren Poul Giøl, 38 Aar, har aflagt Noget af sin Skrigen, skiøndt der ellers endnu ere Ophævelser nok; ellers duelig og flittig. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. ug. Gymn. mg. — 1853: 73 Børn. Læreren Georg Heinrich Horst, 24 Aar, Sem. fra Joenstrup, tilforn ved Seminariet, er duelig og flittig, men forvildede sig ved Katechisationen formedelst for meget Liv. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg? Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke; men nederste Classe ud-

mærket god, og her katechiserede Læreren meget godt. Skolehuset godt, men har intet Gaardsrum. Gymn. mg.)

Herløv Kirke, som tilhører Universitetet, er omtrent som Gladsaxe, kun mindre, og har et ligedant, af Menigheden bekostet, Orgel. (1844: Herløv Kirke er i samme gode Stand. — 1853: Herløv Kirke er smuk og meget propre; en Altertavle af Roed (Fodvaskningen) er maaskee noget heldigere, end den i Gladsaxe.)

I Menigheden er der meget Roderie af Kiøbenhavnere, Svenske o. fl.; mangehaande Lykkeriddere, forulykkede Landmænd, Handlende o. s. v.

(1844: I Buddinge er oprettet en lille *Syskole*, som styres af en Huusmandskone, og hvor Alt er meget ordentligt og net. — 1853: Syskolen bestaaer ved frivillige Bidrag, søges af henved 15 Piger, som lære meget godt under en Huusmandskone som Lærerinde.)

Taaruby.

Folkemængde 3750. — *Præstegaarden* stor, en Deel af den ny opført af Grundmuur, men det Hele maadelig vedligeholdt. Haven temmelig stor og ret smuk; et smukt Anlæg paa den anden Side af Veien. (1844: Præstegaarden bestaaer af mange Stykker, Gammelt og Nyt; ogsaa det Nye skal være maadeligt bygt, men ret smukke Værelser. — 1853: Præstegaarden er tildeels ombygget og meget forbedret; Haven og Anlægget ogsaa meget forskiønnet.)

Den gl. Consistorialraad Bruun er 82 Aar, og kan Intet udrette; dog vil han endnu føre Kirkebogen, men gjør dette saa slet, at jeg maatte bemærke Noget derom. Personel-Capellan paa eget An- og Tilsvær Carl Bruun er en dygtig og brav Mand, som bestyrer det vidtløftige Pastorat med megen Omhu og Orden. Conventiklerne ere nu ophørte her i Sognet; i forrige Aar begyndte en Kone med at holde nogle om Aftenen sildigt, dog besøgte disse Forsamlinger ikke af Sognets Folk, men af Christianshavnere, og da det blev Konen betydet, at det ikke kunde tillades hende, ophørte hun dermed. Nogle ere dog temmelig stive i Troen, f. Ex. 2 unge, i deres Christendom vel funderede, Piger, der, kort efter Capellanens An-

komst, besøgte ham for at prøve ham. Mange af Sognet besøge Kbhavns Kirker, da de der fra om Morgenene have deres Forretninger; dog communicere de alle her. Huusmændenes Børn ere i deres første Aar meget forsømte, da Mændene ere ved deres Arbeide, og Konerne næsten hele Dagen i Kbhavn. Skolevæsenet er dog i god Stand paa endeel Forsømmelser nær, som dog ikke ere flere end andensteds.

Den 14de Junii visiterede jeg i *Taarnby Kirke*. Kirken, som tilhører Universitetet, er i god Stand; temmelig smal, men ualmindelig lang; et lille maadeligt Orgel, maadelig Kirkesang. Personel-Capellanen prædikede over 2 Kor. 8, 9: »Ved Jesus Christus ere vi blevne rige paa: Lys, Kraft og Fred«. En ret god og smuk Prædiken, holdt med Liv og Kraft, lidt for hurtigt. Af Menigheden vare temmelig Mange tilstede, men de Fleste kom, formedelst deres kbhavnske Forretninger, temmelig silde. Den talrige Ungdom svarede meget godt. (1844: Den 1ste August visiterede jeg 2den Gang i Taarnby Kirke. Kirken har udvendig modtaget en smuk Puds af Cement, fremdeles en Altertavle af Roed, Xsti Opstandelse, som kun tildeels behagede mig. — Spr. Wøldike prædikede over Kol. 3, 16: »Hvorledes vi bør anvende den Guds Kundskab, som vi have annammet«. Tørt, og ingenlunde hentet fra Dybderne. Foredraget frit og ret kraftigt, men ikke tiltalende. Katechisationen ikke levende eller indtrængende. Af Ældre vare ikke Mange, og af unge Karle kun en Snees, hvilket jeg alvorligen foreholdt Menigheden. Den tilstedeværende Ungdom svarede ret godt. — 1853: Den 7de Junii visiterede jeg 3die Gang i Taarnby Kirke. Den store Kirke er anstændig vedligeholdt, har Orgel. Spr. Provst Laurtrup prædikede over Rom. 10, 13-15: »Betydningen af Ordets Forkyndelse i den χ stne Gudstieneste«. Levende, smukt og godt, men kunde have været noget klarere. Foredraget frit, men man maa vænne sig til Stemmen. En talrig Forsamling. Ungdommen svarede med god Eftertanke.)

Sundbyøster Skole. Patron for samtlige Sognets Skoler Proprietair Christensen. 110 Børn. Læreren Hans Christopher Wøldike, 51 Aar gl., Seminarist fra Brøndbyvester, har tilforn været meget drikfældig, og Skolen aldeles forfalden, saa Forældrene sendte deres Børn til andre Skoler. I

de sidste 4 Aar har Læreren aldeles aflagt sin Last, fører nu en aldeles ulastelig Vandel, og Skolen er atter besøgt. Fremgangen er meget god. Indb. Und. meget god. Gymnastik, fuldstændigt Apparat (med Undtagelse af Geværer), meget god. Bygningen kun nogenledes, da Skolestuen er for lille, men ikke vel kan udvides. (1844: Patron og samtlige Skolelærere de Samme, som sidst. Sundbyøster Skole. Skolehuset er endnu ikke udvidet, og kun temmelig godt. 110 Børn. Læreren H. C. Wøldike, 59 Aar, fører endnu et ordentligt Levned, men lider af Gigt, og begynder at blive affældig; dog katechiserer han ikke ilde. Læsn. g. Skr. g. Rel. g. Regn. g. Indb. Und. tg. Gymn. g. — 1853: Patron Gaardeier Bache. Skolehuset særdeles godt. 100 Børn. Læreren Christian Thorstensen, 34 Aar, Sem. fra Joenstrup, (tilforn i Virum), er særdeles kraftfuld, men katechiser[er] meest med Skrigen og Ramsning. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. mg.)

Sundbyvester Skole. 151 Børn. Bygningen god, Skolestuen er endog meget god, men Lærerens Leilighed meget indskrænket. Læreren Peter Larsen, 46 Aar gl., Seminarist fra Brøndbyvester, er noget tunghør, og har havt megen huuslig Sorg, da hans Kone har været, og tildeels endnu er, sindssvag; desuagtet varetager han sine Pligter med megen Duelighed og Nidkierhed. Fremgangen er særdeles god. Indb. Und. særdeles god. Gymnastik, meget god. (1844: Bygningen som sidst. 155 Børn. Læreren Peter Larsen, 54 Aar, er nu i en lykkeligere Stilling, da hans Hustru er helbredet, hans Tunghørighed er ikke tiltaget; han besidder megen Kraft, saa han kan holde den talrige Skole i Orden, er meget agtet og elsket; hans Katechisation røber ikke megen Dannelse, ellers Alt særdeles godt. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. g× Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. mg. — 1853: Skolehuset særdeles godt. Patron Grdm. Lars Bastiansen. 127 Børn. Læreren Peter Larsen, 62 Aar, D. M., Sem. fra Brøndbyvester, er bleven tunghør, og sløves efterhaanden; dog arbejder han endnu med al Troskab. Læsn. g. Skrivn. mg. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. g? Gymn. g.)

Den 15de Junii besøgte jeg:

Maglebylille Skole. Med denne er nu Castrup nedlagte Skole forenet,

og den skal flyttes hen paa et Sted mellem begge Byer; den nye Bygning skal snart begyndes. 88 Børn. Læreren Lars Hansen, 40 Aar gl., Seminarist fra Brøndbyvester, er ret brav. Fremgangen er ret god, Bøglæsningen noget usikker. Indb. Und. temmelig god. Gymnastik, meget god. (1844: Castrup-Magleby Skole. Skolehuset meget godt. 114 Børn. Læreren Lars Hansen, 48 Aar, skal være noget streng, men er en flink og duelig Mand, og katechiserer ret godt. Læsn. mg? Skrivn. g× Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. mg. Gymn. g. — 1853: Castrup-Maglebylille Skole. Skolehuset meget godt. Patron Gdm. Niels Hansen. 84 Børn. Læreren Lars Hansen, 57 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er vel ret duelig og mangler ikke Kraft. Læsn. g× Skrivn. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymn. mg.)

Tømmerup-Ullerup Skole. De to nævnte Byers Skoler ere nu forenede i een, som er henlagt imellem begge, og hvortil en ny, stor og god Bygning er opført. 73 Børn. Læreren Rasmus Cornelius Friis Andersen, 27 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er vel ikke uduelig, men hans Underviisning er skraalende og noget naragtig. Fremgangen er i det Hele kun temmelig god, Indb. Und. kun nogenledes. Gymnastik, godt. (1844: Skolehuset meget godt. 65 Børn. Læreren R. C. Friis Andersen, 35 Aar, er en skikkelig Mand, men brystsvag, ogsaa noget aandelig svag, katechiserer med megen Pathos. Læsn. g× Skr. mg× Rel. g. Regn. mg. Indb. Und., kun 3 Tabeller brugtes, og nederste Classe kun tg. Gymn. g. — 1853: Patron Gaardeier Sally. Skolehuset særdeles godt. 61 Børn. Læreren Rasmus Cornelius Friis Andersen, 44 Aar, er vel noget borneret, men underviser med Kraft og Troskab. Læsn. mg. Skrivn. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. bruges kun lidet. Gymn. mg.)

Taarby Skole. 90 Børn. Bygningen meget god. Læreren Student Peder Leeragger, 58 Aar gl., er søvniq og har ingen Lyst, skal ogsaa være for streng imod Børnene. Imidlertid er Fremgangen i øverste Classe god, i Læsning og Regning endog meget god. Nederste Classe, med Indb. Und., kun temmelig god. Gymnastik gaaer her med megen Accuratesse. (1844: Skolehuset meget godt. 90 Børn. Læreren Peder Leeragger, 67 Aar, Stu-

dent, ikke Sem., er en Stymper og kan slet ikke katechisere, men passer Skolen, saa at det Mechaniske gaaer godt. Læsn. mg. Skrivn. g× Rel. tg. Regn. g× Indb. Und. mg. Gymn. mg. — 1853: Patron Proprietair Christensen. Skolehuset særdeles godt. 51 Børn. Læreren Cand. Theol. Marcus Thomas Wøldike, 26 Aar, er en flink Candidat, gjør sig Umage, men kan behøve mere Øvelse. Læsn. mg. Skrivn. g? Rel. mg. Fædrelandshistorie mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymn. mg.)

Taarnby Fattighuus var forhen den residerende Capellans Bolig. Nu seer der ud som sædvanligt i disse Fattighuse; det Bedste er 2 Sygestuer, hvor ogsaa Syge fra Sognet mod en moderat Betaling kunne indlægges.

I Sognet ere henved 100 Gaarde, 400 til 500 Huse.

(1853: *Castrup Glasværk* har en privat Skole, som holdes af Grev Danne-skiold, og skal være meget god. — I Sognet haves 3 *Pugeskoler* (2 ugifte Fruentimmer og en Mand), med hvilke man er vel tilfreds.)

Store Magleby.

Folkemængde 2250. — *Præstegaarden*, som vedligeholdes af Sognet, er lille, men nylig smukt istandsat. Haven lille, men ret peen. — »Kongestuen« har en Steen fra Frederik III Tiid, men er meget forfalden. (1844: *Præstegaarden* har vel kun smaa, men nu meget nette Værelser. Kongestuen er ogsaa nu i god Stand. Haven som sidst. — 1853: *Præstegaarden* meget vel vedligeholdt.)

I forrige Tider var Kirken her kun for Hollænderne i Magleby (Hollænderby), og Dragørs danske Beboere søgte Taarnby. Siden fik Dragør en dansk Præst ved Hollænderbyes Kirke; derefter skulde Præsten saavel prædike Dansk som Hollandsk, indtil det sidstnævnte Sprog efterhaanden næsten ganske forsvandt.

Dragør (med 1600 Indvaanere) har 2, tæt ved hinanden beliggende, med særdeles gode Bygninger forsynede, *Skoler*, som for ikke længe siden ere blevne organiserede saaledes, at den ene er for nederste, den anden for øverste Classe, og at i enhver af dem Drengene og Piger

gaae for sig. I den *nordre Skole*, eller nederste Classe, er Molberg, Seminarist fra Brøndbyvester, 41 Aar gl., den egentlig ansatte Lærer; men da han har været, og tildeels endnu er, sindssvag, besørges Underviisningen af en Hielpelærer Axel Petersen, 23 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup. Denne er et bravt ungt Menneske, som katechiserer godt, og Fremgangen i Skrivning og Regning er meget god. Ved Læsningen derimod synes han at flytte Børnene for tidligt op, da Børnene vel for det Meste kunne læse i Forhold til deres Alder, men det gaaer saa trykkende og langsomt, og det falder svært at faae dem til at lukke Munden op. I denne Skole eller Classe ere 129 Børn. I den *søndre Skole*, eller øverste Classe, ere 142 Børn. Patron for begge Skoler er Skibscapitain Jepsen. Læreren i søndre Skole Jens Henriksen, 42 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er en særdeles brav og dygtig Mand, som elsker sit Kald og sin Stilling, og som tillige udmærker sig ved Havecultur. Bøglæsningen var ikke ganske reen og nøiagtig, hvilket uden Tvivl hidrører fra nederste Classes Mangler; Skrivning, Religionskundskab og Hovedregning derimod udmærket gode. Læreren katechiserer meget godt. Der læres ogsaa Geographie i Skolen. Gymnastik, udmærket godt. Da Børnene her ikke bruges ved Landbrug, finder kun liden Skoleforsømmelse Sted. (1844: Dragøe Skoler ere nu deelte efter Kiønnene. Patron for begge Skoler Skipper Tækker. Skolehuset meget godt. Den nordre Skole har 140 Drengene i 2 Classer. Læreren Axel Peter Petersen, 31 Aar, Sem. fra Joenstrup, er meget duelig og flittig, katechiserer meget godt. Læsn. ug. Skr. Rel. ug. Regn. mg. Nederste Classe er derimod ringere. Indb. Und. bruges for lidet, og gaaer ikke levende og nøiagtigt. Gymn. g. — Den søndre Skole. 136 Piger. Læreren Peter Julius Giese, 42 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ret duelig, katechiserer ret godt, men er noget død, nedtrykt af Sorger, og er ikke vel liidt, skiøndt han skal være en god Mand. Læsn. Skr. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. ogsaa her kun tg. — 1853: Patron for begge Skoler Skipper Tækker. Drengeskolen. 122 Børn. Læreren Axel Peter Petersen, 40 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en meget duelig Mand, og katechiser[er] særdeles godt. Læsn. ug. Skrivn. g× Retskr. ug. Rel. mg×

Regn. ug. Indb. Und. mg. Gymn. mg. Skolehuset meget godt. Pigeskolen. 117 Børn. Læreren Peter Julius Giese, 50 Aar, er ogsaa en duelig Mand, og katechiserer godt. Læsn. ug. Skr. g× Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Skolehuset meget godt.)

Store Magleby Skole. Patron Gaardbruger Peter Jansen. . . . Børn. Bygningen er stor, men ikke ganske vel vedligeholdt; den var først bestemt til Thinghuus, men blev siden overladt Skolen. Læreren Cand. Theol. Christian Frederik Schou, er ret brav, katechiserer endog meget godt, men er forlegen og noget confus; 39 Aar gl. I øverste Classe var Fremgangen ret god; Indb. Und. gaaer ikke med Liv, og Fremgangen kun temmelig god. Det holder svært at faae Børnene til at tale, saa man kan høre det. Gymnastik, temmelig god. (1844: Patron Gaardeier Smidt. Skolehuset stort og meget godt. 81 Børn. Læreren Jens Henriksen, 50 Aar, Sem. fra Joenstrup, (tilforn ved Dragø søndre Skole), Dannebrogsmænd, er en meget duelig og flittig Mand, meget estimeret, men hans Katechisation begynder at blive noget søgt. Læsn. mg. Skr. mg× Rel. ug. Indb. Und. ogsaa her kun g? Gymn. g. — 1853: Patron Gaardeier Smidt. Skolehuset rummeligt og meget godt. 86 Børn. Læreren Peter Christian Frederik Meilgaard, 48 Aar, Sem. fra Lyngby, (tilforn i Taarbek), synes lidt fornem, men ellers brav og duelig. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Indb. Und. bruges. Gymn. g.)

Den 16de Junii visiterede jeg i *St. Magleby Kirke*. Kirken, som eies af Sognet, og paa hvis Besiddelse Menigheden sætter stor Priis, er ualmindelig stor, udvortes meget anseelig, og har et smukt Spiir; indvortes er den smagløs, Træhvælvingen er overmalet med mange hæslelige Skyer, Stolene fylde det Midterste af Kirken, og lade kun smalle Sidegange tilbage, og store Pulpiturer ere ikke til Ziir; Prædikestolen er smuk, vasa sacra meget gode, en Sølvkande til Vinen er skienket af en af de hollandske Præster, og en stor Mængde Mennesker kan rummes i den. Den var næsten fuld, og den særdeles talrige Ungdom svarede med god Kundskab og Eftertanke. Sognepræsten Timm prædikede over 1 Joh. 3, 23: »Troen er Kierlighedens Moder; Troen føder — nærer — leder Kierligheden«.

Varmt og livfuldt, men det Hele for broget; de mange, tildeels søgte, Billeder og Fortællinger sammenholdes ikke ved Tænksomhedens Baand, ordnes ikke af en ægte Smag. Mere Klarhed og Sempelhed vilde skaffe Talen mere Indgang, eller dog mere Frugt. I Øvrigt er Timm meget yndet i Menigheden. (1844: Den 30te Julii visiterede jeg 2den Gang i Store Magleby Kirke. Den store, anseelige Kirke er indvortes kun simpel. Spr. Timm prædikede over 1 Kor. 3, 11-14: »Hvorledes ønske Xsti Tienere at bygge paa den Grundvold, som er lagt i Menighedens Hierte?« Prædikenen varede 1½ Time, handlede meget om ham selv, af de mange blomstrende og følsomme Tirader vare nogle smukke, nogle flau. Foredraget levende og frit, men noget teatralsk. Til at høre ham katechisere blev der ikke Tiid. En overmaade talrig og andægtig Forsamling. Ungdommen svarede godt, Endeel udmærket godt. — 1853: Den 5te Junii, 2 S. e. Trin., visiterede jeg 3die Gang i Store Magleby Kirke. Kirken er meget stor, men kun i simpel Stand. Man paatænker en Hovedreparation, og et Orgel til 1200^r vil blive skienket. Spr. Timm prædikede over Dagens Evangelium: »Gud har altid Rum for dig i sit Hierte; har du og Rum for ham i dit?« Meget deraf hierteligt og tiltalende, men ogsaa endeel løs Omflakken; Foredraget frit og levende; En meget talrig Forsamling. Ungdommen svarede temmelig godt.)

Frederiksberg og Hvidoure.

Folkemængde 3500 (foruden Vesterbro, omtrent 1600). — Den 21de Junii visiterede jeg i *Frederiksberg Kirke*. Kirken vedligeholdes fra Rentekammeret, som nylig har anvendt en betydelig Sum derpaa. Sognepræsten Holsøe prædikede over Luk. 8, 4-16: »de Kiendemærker, paa hvilke vi med Tillid kunne forlade os, naar vi ville bedømme, om Jesu Læres forbedrende Kraf[t] have virket til Velsignelse i vore Hierter«. Prædikenen behagede Andre mere end mig, som fandt den tør og uden Grundighed; Foredraget frit og levende, men Organet ikke behageligt. Han katechiserer temmelig godt. Uagtet det slette Veir vare temmelig Mange tilstede. Ungdommen talrig, men svarede kun maadelig; de Bedre mang-

lede dog Sikkerhed, og de Fleste baade Kundskab og Eftertanke. (1844: Den 9de August visiterede jeg 2den Gang i Frederiksberg Kirke. Spr. Holsøe prædikede over Joh. 15, 1-7: »Xstus er Vintræt, vi ere Grenene«. Prædikenen var ikke af stor Værdie, men havde adskilligt Smukt. Foredraget ikke behageligt. Katechisationen temmelig god. Forsamlingen af Ældre var kun tarvelig; Visitationen var nok kun bleven lidet bekjendt paa Frederiksberg. Endeel Ungdom af honoratores, forholdsviis færre af de lavere Classer. Ungdommen svarede meget godt, og denne Gang med mere Agtsomhed, end sidst. — 1853: Den 10de Junii visiterede jeg 3die Gang i Frederiksberg Kirke. Spr. Holsøe prædikede over Rom. 1, 16: »Troens sande Væsen, og dens hellige Fordringer«. Meget kort og meget ubetydeligt; Katechisationen lidt bedre, men ikke gribende. En temmelig talrig Forsamling, især af Fruentimmer. Ungdommen havde vel Opmærksomhed, men var meget træg til at svare.)

Frederiksberg Skole. Patron Copiist Fuhrmann. 77 Børn. Bygningen nylig istandsat, og peen, om end ikke solid. Læreren Peter Frederik Weber, 51 Aar gl., Student, er en meget samvittighedsfuld, altfor omstændelig Mand. Han katechiserer temmelig godt, men for svagt, og Børnene skulde vænnes til at tale høiere og frimodigere. Men uagtet Børnene i denne Skole for en stor Deel ikke due meget, og komme sildigt og forsømte ind, er Fremgangen i det Hele meget god. Indb. Und. meget god. Gymnastik, udmærket godt. (1844: Patron for alle Skoler Capitain Bruun. Skolehuset meget godt. 69 Børn. Læreren P. F. Weber, 60 Aar, ikke Sem., men Student, er ulykkelig gift, vranten og barsk mod Børnene, men flittig og duelig, skiøndt han kun katechiserer temmelig og meget for sagtfærdig. I alle Skolerne læses nogen dansk Historie, og Geographie, den sidste næsten for detailleret, men man skal dog kun derpaa anvende 1 Time ugentlig. Øverste Cl. god Fremgang. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Derimod er nederste Cl. kun ringe. Indb. [Und.] kun 4 Tabeller og mdligt. Læsn. ngl. Gymnastik mg × — 1853: Patron Prof. Hall. Skolehuset særdeles godt. 72 Børn, for det Meste fattige, da de mere velhavende søge de forskellige Instituter. Læreren Peter Frederik Weber,

68 Aar, Student, skal være mindre barsk, og besørger det Mechaniske meget vel, men katechiserer maadeligt. Læsn. mg× Skr. ug. Rel. mg? Regn. mg× Indb. Und. mg. Gymn. ug.)

Valdby Skole. Patron Sognefoged Søren Cortsen. 128 Børn. Læreren Poul Nicolai Egede Saabye, 48 Aar gl., Student, tager sig meget kierligt af Børnene, og katechiserer godt. Fremgangen i Læsning og Religion er god, kun at Børnene ogsaa her svare meget sagte; i Regning, og især i Skrivning er Fremgangen kun maadelig, da ogsaa Læreren, formedelst en Skade i Haanden, ikke skriver godt. Indb. Und. godt. Skolehuset, meget godt; Gymnastikpladsen meget peent indhegnet; Øvelserne gaae særdeles godt. (1844: Skolehuset meget godt. 117 Børn. Læreren P. N. Egede Saaby, 56 Aar, skal nu være noget streng mod Børnene, men flink og duelig, katechiserer godt. Læsn. g× Skr. g× Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. mg. Faa Tabeller, men de fleste Børn kunne læse, naar de komme fra et Asyl i Byen, som skal være meget godt, og benyttes meget. Gymn. mg. — 1853: Samme Patron. Skolen under Bygning, hvorfor Børnene kom til Frederiksberg. Naar Bygningen er fuldført, skal en Andenlærer antages. 126 Børn (desuden et meget godt Asyl). Læreren Paulus Nicolai Egede Saaby, 66 Aar, er flittig og ordentlig, men ikke begavet. Han har interimistisk en Underlærer, Thor Oddsen, en Polytechniker, som har Skrivning og Regning, men ikke har Greb paa at undervise. Læsn. mg× Skr. g. Rel. g× Regn. ug? Indb. Und. g. Gymn. mg.)

Hvidoure Skole. Patron Gaard Eier Preisler. 79 Børn. Kirkesangeren Cappeln, 62 Aar gl., Seminarist fra Blaagaard, har formedelst svækket Syn og Hørelse, allerede i 10 Aar havt Hielpelærer. Denne er nu Niels Hansen Thyboe, 28 Aar gl., Seminarist fra Lyngby, duelig, men skal være indbildsk. Fremgangen i det Hele god, Regningen mindre. Indb. Und. ikke nøiagtig. Fremgangen temmelig god. Gymnastik er for ikke længesiden begyndt, Fremgangen temmelig god. Skolehuset godt, Skolestuen temmelig snever, Gymnastikpladsen meget net. (1844: Skolehuset meget godt. 85 Børn. Læreren Jørgen Frederik Holm, 39 Aar, Sem. fra Joenstrup, er meget flittig og duelig, katechiserer godt; hans Forhold til

Børnene roses meget. Øverste Cl. Alt mg. Indb. Und. mg× Gymn. g. — 1853: Samme Patron. Skolehuset meget godt. 85 Børn. Læreren Jørgen Frederik Holm, 48 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en meget flink og brav Mand; katechiserer meget godt. Læsn. mg. Skr. ug. Rel. mg. Regn. ug. Indb. Und. mg. Gymn. mg.)

I Frederiksberg findes foruden det Wærnske Institut endnu *Staals Institut*, som blev fremstillet. Ubetydeligt, kun Skrivningen udmærket. Han er Kirkesangerens Medhielper. — Paa Vesterbro 2 Instituter, som ikke mødte.

Hvidoure Kirke tilhører Universitetet. Det Øverste af Kirken, Alteret og Prædikestolen smukke, en Altertavle af Eckersberg (Copie). Det Næderste hæsligt, mørkt, meget slette Vinduer. Menigheden har nylig betkostet et Orgel. (1844: Hvidoure Kirke er nu i noget bedre Stand, men venter dog endnu paa Oppyntning og Maling. — 1853: Hvidoure Kirke er paa Alteret nær i meget simpel Stand, men skal nok restaureres.)

Tiden tillod ikke denne Gang at besøge Fattighuset og det Wærnske Institut.

Den 30te Junii besøgt *Fattighuset*, som er meget hensigtsmæssigt indrettet og holdes særdeles ordentlig. En Varme-Indretning, og en Anstalt til Vand i hver Etage for Ildebrands-Tilfælde, ere at mærke.

Søllerød og Brøndshøi Pastorater bleve, formedelst Vacancen, udsatte indtil Videre.

Brøndshøi og Rødoure.

Folketal henved 1800. — 1837 den 10de August visiterede jeg i *Brøndshøi Kirke*. Den tilhører Bispestolen, og er altsaa nu under Rentekammeret; den er bred og lys, og i temmelig god Stand; har et Orgel, som for et Par Aar siden er betkostet af Menigheden. Sognepræsten Clasen prædikede over Luk. 14, 16-25: »En Opfordring til Menigheden at søge Herrens Huus«. Ret godt, men noget tørt; Foredraget ogsaa ret godt, men noget stivt. Endeel honoratores, men kun faa Ældre af Menigheden vare tilstede. Den talrige Ungdom viste i det Hele god Kundskab, men manglede den

Færdighed, som heller ikke let kan ventes, hvor Kirkegangen er forsømt. (1844: Den 23 Julii visiterede jeg 2den Gang i Brøndshøi Kirke. Kirken er nu i meget god Stand. Spr. Clasen prædikede over 1 Kor. 1, 4-9: »Hvad der udfordres til et *χ*steligt Liv.« Temmelig tørt og trivielt; Foredraget ret frit og klart, men temmelig koldt. Af Ældre vare vel ikke Faa tilstede, men de Fleste af disse udenfor Bondestanden. Ungdommen talrig, men meget træg og dorsk; hvilket ogsaa mærkes i Skolerne. De syntes vel at have lært Lærebøgerne saa temmelig, men de Fleste fattedes i høi Grad Eftertanke og Omløb i Hovedet. — Præstens Katechisation god. — 1853: Den 17de Junii visiterede jeg 3die Gang i Brøndshøi Kirke. Kirken er smuk og meget vel holdt; Kirkegaarden ualmindelig stor og smuk. Spr. Clasen prædikede over Eph. 4, 11-16: »Hvortil en *χ*stelig Lærer skal fortrøste sig«. Prædikenen var langtfra ikke udtømmende, men havde dennegang noget Hierteligt, som tiltalede meget; Foredraget var mere levende, og Katechisationen god. En temmelig talrig Forsamling var tilstede, og Ungdommen svarede dennegang meget godt, baade med Færdighed og Eftertanke.)

Præstegaarden er nu i god Stand, paa et Udhuus nær, og særdeles pyn-
telig (der svares ogsaa nu et Afdrag af 100^{td} Byg aarligt). Haven stort
og smukt anlagt. (1844: Præstegaarden er nu færdig bygt, og i fortrinlig
Stand. Haven meget stor og meget smuk. — 1853: Præstegaarden meget
vel holdt. Haven stor og meget smuk.)

Rødoure Kirke. (I den ældste Kirkebog Rødøra, siden Røddam.) Den
tilhører ogsaa Bispestolen. Et nyt smukt Taarn er under Bygning. Indeni
er Kirken meget simpel, og det er endnu ikke ret bestemt, hvad der
videre skal foretages. (1844: Rødoure Kirke er nu en meget smuk lille
Kirke, i fuldkommen Stand. Kirkegaarden særdeles smuk. — 1853: Rød-
oure Kirke er meget vel holdt, har faaet et Orgel.)

Brøndshøi Skole. Patron Gaardeier Laybourn. Skolehuset meget godt.
82 Børn. Læreren Hans Køie, 47 Aar, Sem. fra Joenstrup, er nedtrykt
af oekonomiske Sorger, og derved at han har en sindssvag Kone; han har
Ulyst til Skolelivet, og er paa sin Begiering bleven dispenseret paa et Aar.

Imidlertid har han som Hielpælærer Alexander Schmidt, 25 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, som synes at være meget duelig, og Fremgangen fandt jeg meget god. Læsn. mg? Skr. mg. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. mg. Gymn. tg? (1844: Patron Grdm. Rasmus Christensen. 96 Børn. Læreren Hans Køie, 54 Aar, forretter vel nu selv sit Embede, men uden Lyst, og vil antage Hielpælærer. Det siges, at han vil oprette en høiere Bøndeskole, men hertil fattes han ganske Dygtighed. Han katechiserer kun nogenledes, snakker selv i Eet væk, og lader Børnene ikke komme til Orde. Læsn. g× Skr. g. Rel. tg? Regn. g. Indb. Und. maadelig, og nederste Classe meget ringe. Gymn. g. Skolehuset meget godt. — Læreren er nedtrykt af huuslige Sorger, og er ikke lidt i Sognet. — 1853: Patron Grdm. Niels Jørgensen. Skolehuset særdeles godt. 94 Børn. Læreren Peter Joachim H. F. Kierulf, 43 Aar, Privatist fra Joenstrup, er en flink og levende Mand, katechiserer ret godt. Læsn. mg? Skr. g× Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. bruges kun lidet, men nederste Classe meget god. Gymn. mg.)

Uttersløv Skole. Patron Gaardeier Peder Pedersen. Skolehuset meget godt. 51 Børn. Læreren Jørgen Christiansen, 45 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, gielder for at være meget duelig, jeg fandt ham kun duelig, dog Fremgangen meget god. Læsn. mg? Skr. g. Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. mg. Gymnastik tg? (1844: Patron Gdm. Rasmus Christensen. 65 Børn. Læreren Jørgen Christiansen, 52 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er lidt pedantisk, men ellers brav, og katechiserer ret godt. Læsn. mg? Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. g. Skolehuset lille, men meget godt. — 1853: Samme Patron. 65 Børn. Læreren Jørgen Christiansen, 60 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er bleven temmelig sløv, og Fremgangen er ikke tilfredsstillende. Læsn. tg? Skr. tg. Rel. g. Regn. g× Indb. Und. bruges kun lidet, men nederste Classe var bedre. Læreren skal være meget flittig, men der er stor Skoleforsømmelse. Gymn. tg. Skolehuset lille, men ret godt.)

Rødoure Skole. Patron forhenværende Gaardeier Morten Andersen. Skolehuset meget godt. 51 Børn. Læreren Carl Henrik Ambrosius Maribo,

46 Aar, ikke Sem., er ret duelig, men Fremgangen kan dog kun kaldes temmelig god, da Boglæsningen usikker, og Regningen uden Færdighed. Læsn. tg. Skr. mg. Rel. mg? Regn. tg. Indb. Und. g. Gymnastik mg. (1844: Patron Gaardmand Christen Pedersen. Skolehuset særdeles godt, en smuk lille Have. 48 Børn. Læreren Joh. Christian Daniel Hartnack, 33 Aar, Sem. fra Joenstrup, har siden taget de 2 første Examina, philosophicum med 2 pr. cet. og 2 laud., og studerer nu til theol. Examen. Han katechiserer godt, men den lille Skole kunde nok være noget videre. Læsn. g. Skr. g. Rel. tg× Regn. g× Indb. Und. Kun 3 Tabeller i Brug, men nederste Classe mg. Gymnastik g. — 1853: Patron Gaardeier Laybourn. 47 Børn. Læreren Frederik Sophus Nicolai Møller, 31 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ret brav, men har et noget mut og ubehageligt Væsen; kan behøve videre Udvikling. Læsn. mg. Skr. g. Retskrivning god. Rel. mg. Regning mg. Indb. Und. bruges ikke. Gymn. mg. Skolehuset meget godt.)

Søllerød.

Folketal 2100. — 1837 den 11te August visiterede jeg i *Søllerød Kirke*. Den tilhører Kongen, er stor og smuk, har en Altertavle af Lund, og et Orgel. Kirkegaarden særdeles smuk og peent holdt. — Sognepræsten Provst Boisen prædikede over Joh. 8, 31. 32: »Hvorfra frigiøres vi ved de Sandheder, der indeholdes i Xsti Ord«. Maadeligt Gods i et utaaelig drævende Foredrag. En meget talrig Forsamling var tilstede, hvoriblandt dog kun faa Ældre af Bondestanden. Af Ungdommen vare der ikke Faa, der svarede med Kundskab og Lyst, men heller ikke Faa, som syntes at mangle begge Dele. (1844: Den 28de Julii, 8 Søndag eft. Trin., visiterede jeg 2den Gang i Søllerød Kirke. Provst Boisen prædikede over Dagens Evangelium: »Nogle af de Frugter, hvorpaa en xstelig Menighed kiendes«. Ret godt, skiøndt temmelig løst. Foredraget ret frit og kraftigt, men, skiøndt mindre drævende end sidst, dog endnu meget for langtrukket, affecteret Høitidelighed. Katechisationen meget god og smuk. En temmelig stor Forsamling. Ungdommen svarede godt, og viste langt mere Liv

og Eftertanke, end forrige Gang. — 1853: Den 21de Junii visiterede jeg 3die Gang i Søllerød Kirke, som er meget vel vedligeholdt. Spr. Lic. Th. Gad prædikede over Joh. 3, 16, som ogsaa var Thema. Prædikenen var vel almindelig og monoton, som hidrører derfra, at man mener, Vidnesbyrdet bestaaer deri, at man søger, uden at vise, uden at føre Sandheden ind i Hiertet. Foredraget frit, og Stemmen klar, men ogsaa her Monotonie; Katechisationen jappet og ubetydelig. En talrig Forsamling, og Ungdommen svarede meget godt.)

Af *Præstegaarden* er Stuehuset nu i særdeles god Stand, rummeligt og pynteligt. Udhusene slette, og skulle ombygges. Haven bliver meget smuk, med en delig Udsigt over Søllerød Sø og Øverrød. (1844: Præstegaarden er nu færdig bygt, og særdeles god. — 1853: Præstegaarden god og vel vedligeholdt.)

Søllerød Skole (tilforn i Øverrød). Patron for samtlige Skoler er Districts-commissair Bierg. Skolehuset meget godt. 59 Børn. Læreren Josias Petersen, 34 Aar, Sem. fra Trolleborg, er en duelig Mand, og katechiserer godt. Øverste Classe: Læsn. mg. Skr. g. Rel. g. Regn. g× Indb. Und. mg. Gymnastik mg.; Pladsen meget snever, men kan ikke udvides. (1844: Patron for alle 3 Skoler Gaardeier Rosted. Skolehuset meget godt. 74 Børn. Læreren Josias Petersen, 41 Aar, er duelig og flittig, og katechiserer godt. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. mg. — 1853: Patron for alle Skoler Proprietair Hvalsøe. Søllerød Skole. Skolehuset meget godt. 70 Børn. Læreren Josias Petersen, 50 Aar gl., Sem. fra Trolleborg, har endeel andre Ting for, passer Embedet upaaklageligt, men uden Liv, katechiserer simpelt. Læsn. g× Skr. g? Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke. Gymn. tg.)

Den 12te August besøgte jeg:

Nærum Skole. Skolehuset meget godt. 81 Børn. Læreren Frederik Christian Gronenberg, 43 Aar, Sem. fra Joenstrup, er meget duelig, lidt vigtig, og Fremgangen meget god. Øverste Classe: Læsn. mg× Skr. mg× Rel. ug. Regn. mg× Indb. Und. g. Gymnastik særdeles god. (1844: Skolehuset meget godt. 70 Børn. Læreren Fr. Chr. Gronenberg, 50 Aar, er,

som sidst, duelig og flink, men maaskee lidt vigtig og fornem. Læsn. mg? Skrivn. g× Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymnastik ug. — 1853: 81 Børn. Læreren Frederik Christian Gronenberg, 59 [Aar], katechiserer saa temmelig, men med Pretension. Læsn. mg? Skr. g× Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymn. mg? Skolehuset meget godt.)

Trørød (vel egentlig: Tryggerød) *Skole*. Skolehuset meget godt. Læreren Anders Larsen, 47 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er vel en simpel Mand, og katechiserer meget skraalende, dog er han ret duelig, og Fremgangen god. Øverste Classe: Læsn. mg? Skr. g. Rel. mg. Regn. mg× Indb. Und. g? Gymnastik mg. (1844: Skolehuset godt. 94 Børn. Læreren Anders Larsen, 54 Aar, er en skikkelig Mand, men af ringe Evner, og katechiserer simpelt. Læsn. g. Skr. g. Rel. g. Regn. g? Indb. Und. tg. Gymn. g. — 1853: 114 Børn. Læreren Peter Christian Julius Larsen (Søn af den forrige Lærer), 29 Aar, Sem. fra Joenstrup, synes at have ret godt Greb paa Underviisning. Læsn. g. Skrivn. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke. Nederste Classe god, og Læreren katechiserer godt. Gymn. mg. Skolehuset meget godt.)

Om Herredet i Almindelighed er Intet at sige, uden at Almuen i de fleste Sogne er lidet villig til at søge Kirken; i nogle Sogne er Kirkegangen slet. Bønderne ere i det Hele ret skikkelige Folk, men meget Skrabsammen sanler sig ogsaa i disse Sogne. I Lyngby Sogn, hvor man trænger til bedre Politie, ulmer noget Conventikelvæsen, tildeels endnu fra Rønnes Tiid, men det er dog ubetydeligt.

VESTER-FLAKKEBERG HERRED

Holsteinborg og Vensløv.

Folkemængde mellem 900 og 1000. — 1836 den 7de Julii reiste jeg fra Landemodet til Holsteinborg, hvor jeg tilbragte Dagen med at bese den deilige Have og Omegn. Dog saae jeg ogsaa nogle Skolers Gymnastik og Svømning, hvortil der for de 2 Skoler i Holsteinborg Sogn er en egen Lærer, Brodhagen, og som under ham har særdeles god Fremgang. Gymnastikpladsen er i Holsteinborg Have, og om Vinteren holdes Øvelserne i den store Sal paa det store, men noget forfaldne Slot.

Dette Pastorat er ved Resolution af 1820 (effectueret 1829) blevet adskilt fra Hyllested, til hvilket det tilforn var annecteret, saa at der, da der vare 3 Kirker, bestandig holdtes Personel-Capellan. Grevskabet paatog sig derved at opføre en ny *Præstegaard*, og til samme at udlægge en Bondegaards Jorder. Dertil er bestemt en i Nærheden af Holsteinborg med 72 Tdr. Land, af maadelig Beskaffenhed og ufrit Hartkorn. For nærværende Tiid boer Præsten paa Mineslyst, en til Enkesæde for Grevskabet bestemt smuk Bolig. Det vil snart blive bragt i Forslag at udlægge en beqvemt beliggende og smuk Skovridergaard, vel kun med 24 td. Land, men god og fri Jord, istedetfor den ommeldte Bondegaard. Præsten ønsker meget dette Magelæg. (1852: Præstegaard med Have fortrinlige.)

Til *Kirkegaard* ved Holsteinborg er indhegnet en meget smuk Plads, eller et lidet Skovstykke. Den er venlig, og seer ud som en Kirkegaard. Nogle, for det Meste kun lidet passende, Bibelsprog ere anbragte som Indskrivter paa Træerne; dog træffer det heldigt, at paa en Eeg, under hvis Skygge den nys afdøde Grev Holstein ligger, læses: »dette er en reen og uskrømtet Gudsdyrkelse — — — at besøge Enker og Faderløse i deres Trængsel, og at bevare sig ubesmittet fra Verden«; hvilket vel kan gielde som en Gravskrivt over ham.

Holsteinborg Kirke eller Capel er paa Slottet, simpel, høi og lys, med et smukt Alter og Altertavle af Kruck; men den trænger til Maling og

Oppyntning, og er i det Hele forfalden. Bønderne klage over Mangelen af en Klokke, som dog aldrig har været der.

Vensløv Kirke tilhører Holsteinborg; den er i ret god Stand, men mørk, hvilket tildeels hidrører fra Træerne paa den smukke Kirkegaard. (1844: Vensløv Kirke er simpel og mørk, trænger til Oppudsning. Det Nederste af Kirken bruges som Materialhuus.)

De *gudelige Forsamlinger* have nu for det Meste trukket sig til Hyllested Sogn, hvor Rasmus Ottesen nu har kjøbt sig en Gaard. Vel holder Skolelærer Rasmus Sørensen ogsaa undertiden Forsamlinger, dog sieldent, og kun Faa deeltage deri. I Hyllested holder ogsaa Præsten Hahn Forsamlinger i Kirken Søndag Eftermiddag, og de Opvakte her deles for nærværende Tiid i »Præste-Christne« : de, som søge de sidstnævnte Forsamlinger, og i det Hele holde sig til Præsterne, fra hvilke derimod de saakaldte »Degne-Christne« trække sig tilbage, og for Øieblikket meget ivrigt fordømme Præsterne Mau og Rønne for deres Forhold i Sagen mod den Kone, der angav at have dræbt sit Barn. Naturligviis kun et Paa-skud for at kunne falde over Præsterne i Almindelighed.

Den 9de Julii besøgte jeg Skolerne.

Bisserup Skole. Byen har tilforn søgt Skafterup Skole i Qvislemark Sogn; et nyt Skolehuus skal opføres, og for Tiden behielper man sig med en taalelig Stue hos en Huusmand, da Læreren boer hos sin Fader i Rude Skole. 60 Børn. Læreren Johan Henrik Jensen, 34 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er en brav og duelig Mand, som katechiserer ret godt. Fremgangen er god. Indb. Underviisning er ikke indført i nogen af Skolerne i Pastoratet. (1844: Patron for alle Pastoratets Skoler Grev Holstein. Skolehuset nyt og udmærket godt. 51 Børn. Læreren Jens Bech Biarnesen, 26 Aar, Sem. fra Joenstrup, skal ikke have Lyst til Skolefaget, men har i den senere Tiid grebet det an med større Iver, og synes at være en flink Lærer. Han katechiserer ret godt. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. er ikke indført i nogen af alle 3 Skoler. Gymn. mg. — 1852: Skolehuset særdeles godt. 49 Børn. Læreren Carl Theodor Westengaard, 28 Aar, Sem. fra Lyngby, er en meget vakker og

duelig Mand, og katechiserer meget godt. Læsn. mg. Skr. g× Rel. ug? Regn. mg× Gymnastik g.)

Rude Skole, eller Ludvigsminde. Bygningen særdeles god. 33 Børn. Patron for Grevskabets Skoler (undtagen i Ørsløv Pastorat, hvor Grev Holstein havde meldt sig ud af Skolecommissionen) er nu Godsbestyreren Just.R. Richter. Læreren Mads Jensen, 69 Aar, Seminarist fra Blaagaard, er Dannebrogsmænd for Fortienester af Træplantning. Han begynder at blive sløv, men er dog endnu brugbar. Fremgangen er i det Hele god. (1844: Skolehuset meget godt. 44 Børn. Læreren Johan Henrik Jensen (Søn af den forrige Lærer), 41 Aar, Sem. fra Joenstrup, er duelig, skikkelig og flittig, katechiserer godt. Læsn. g× Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Gymn. g. — 1852: Skolehuset meget godt. 47 Børn. Læreren Johan Henrik Jensen, 49 Aar, Sem. fra Joenstrup, er flittig og duelig, katechiserer ret godt. Læsn. g. Skr. g× Rel. mg. Regn. ug. Gymnastik mg.)

Vensløv Skole. Skolehuset godt. 65 Børn. Læreren er den bekendte Rasmus Sørensen, 37 Aar gl., Seminarist fra Vesterborg. Han er en meget duelig og flittig Skolelærer, og katechiserer levende og godt, med mindre Skraal, end jeg havde ventet; ogsaa forekom slet intet Polemisk i hans Katechisation. Fremgangen er meget god. Gymnastik, temmelig godt. (1844: Skolehuset udmærket godt. 52 Børn. Rasmus Sørensen, som i de senere Aar næsten ikke har passet sit Embede, har nylig søgt og erholdt Entledigelse. Den nuværende Lærer Ludv. Vilh. Hannibal Storch, 33 Aar, Privatist fra Joenstrup, har kun været her kort, og hindret ved Reparation paa Skolen og Sygdom. Han katechiserer temmelig godt. Læsn. tg., sagte og uden at adskille Sætningerne. Skr. g× Rel. g. Regn. g. Gymn. tg. — 1852: Skolehuset særdeles godt. 70 Børn. Læreren Ludvig Vilhelm Hannibal Storch, 41 Aar, Sem. fra Joenstrup, en vakker og ordentlig Mand, er ret brav, katechiserer saa temmelig. Læsn. mg× Skr. g. Rel. mg. Regn. g× Gymnastik tg.)

Den 10de Julii, 6te Søndag eft. Trinitatis, visiterede jeg i *Holsteinborg Kirke*. Endeel, dog just ikke mange, Ældre vare tilstede. En talrig Ungdom, som svarede meget vel, med god Kundskab og Eftertanke. Sogne-

præsten Lic. Theol. Holm prædikede over Dagens Evangelium: »Den evangeliske Retfærdighed; a) dens Kilder. b) dens Frugter«. Foredraget levende og kraftfuldt; Indholdet rigtig, men ikke tilstrækkelig gennemarbejdet Dogmatik. (1844: Den 7de Julii, 5 S. e. Trin., visiterede jeg 2den Gang i Holsteinborg Kirke, hvor ogsaa Ungdommen fra Hyllested og Vensløv Sogne var mødt. Spr. Lic. Th. Holm prædikede over Rom. 10, 17: »Den evangeliske Prædiken: Ordet som dens Kilde, Troen som dens Frugt«. Godt, levende og frit, men noget haardt og myndigt; 2den Deel kun lidet udviklet. Capellan Werliin katechiserede ret godt. En temmelig talrig Forsamling, men især var Ungdommen meget talrig, og svarede særdeles vel, med god Eftertanke. — Kirken er nu meget smukt istandsat og malet. En fortrinlig Altertavle af Krock: Xstus i Gethsemane. — 1852: Den 25de Mai visiterede jeg 3die Gang i Holsteinborg Kirke. Kirken smuk og pyntelig. Spr. Lic. Holm, som nu har været her i 25 Aar, prædikede over Eph. 4, 11-16: »Xsti Legems Opbyggelse«. Prædikenen havde 3 Dele, men al Klarhed druknede i den uendelige Vidtløftighed. Foredraget frit, med næsten for stor Kraft; større Nidkierhed, end Varme; overalt fattedes det hiertelige Moment. Af Ældre just ikke Mange, men Ungdommen meget talrig, og svarede særdeles vel.)

(1844: Hyllested, Vensløv og Holsteinborg (see under Hyllested). Alt er nu vendt tilbage til den tidligere Forening i eet Pastorat.)

(1852: Patron for samtlige Skoler Grev Holstein.

Hyllested Kirke, i ret ordentlig Stand.

Hyllested Skole. Skolehuset særdeles godt. 92 Børn. Læreren Adolph Jacobsen, 29 Aar, Sem. fra Skaarup, er en duelig og brav Mand, han katechiserer godt, noget for skrigende. Læsn. ug. Skr. g× Rel. ug. Regn. mg. Gymnastik mg.

Indbyrdes Underviisning bruges ikke i nogen af Skolerne.)

Ørsløv og Bierre.

850 Msker. — *Præstegaarden* ny og god. Den afbrændte 1822, og blev da opført ganske af Nyt. Haven temmelig stor, men i temmelig forsømt

Tilstand. (1844: Præstegaarden er forsømt og slet ikke pyntelig, begynder maaskee i Eet og Andet at forfalde. Haven ret kiøn. — 1852: Præstegaarden god, men forsømt. Haven ret kiøn.)

Den 11te Julii visiterede jeg i *Ørsløv Kirke*. Kirken er stor og lys, i temmelig god Stand, med 2 Capeller med en Mængde, ikke smukke, Marmorkister. Sognepræsten Westengaard prædikede over Matth. 11, 28-30: »Hvor begierlig en Christen bør være efter at modtage Guds Ord«. En smuk Prædiken, christelig og varm; Foredraget frit og godt. Han katechiserer meget godt. Af Ældre vare ikke Mange tilstede, men en i Forhold til Folkemængden meget talrig Ungdom, som i det Hele svarede godt. De kiendte mere til det N. T., end blot til de Steder, som ere anførte i Lærebogen. (1844: Den 8de Julii visiterede jeg 2den Gang i *Ørsløv Kirke*. Kirken er stor og smuk, i god Stand, men forekom mig i Dag mørk ved Gitterne for de 2 Capeller. Spr. Westengaard prædikede over Ap. G. 17, 30: »Den χ stelige Omvendelse, a. skal være oprigtig, b. skal fortsættes giennem hele Livet«. En meget god, alvorlig Prædiken. Baade af Ældre og Yngre var der en særdeles talrig Forsamling, og af Ungdommen svarede Mange endog ganske fortrinligt, og med god Kundskab til mange Bibelsteder udenfor Lærebogen. — 1852: Den 26de Mai visiterede jeg 3die Gang i *Ørsløv Kirke*. Kirken er stor og ret smuk, vel vedligeholdt. Spr. Westengaard prædikede over Ap. G. 17, 26-28: »En troende Xstens Glæde ved altid at søge Gud i Bønnen«. En beqvemmere Text havde let ladet sig finde; ellers gode, jævne og χ stelige Ord, uden synderlig Orden. Foredraget jævnt og hiertelig[t]. Katechisationen smuk og opbyggelig. En talrig Forsamling var tilstede, Ungdommen viste meget god Xstendomskundskab, og Mange fortrinlig Opmærksomhed og Eftertanke.)

Embedsbøgerne ere ikke meget ordentlig førte. (1844: Embedsbøgerne som sidst.)

Ørsløv Skole. Patron Arvefæster Niels Johansen. 58 Børn. Skolehuset nyt og meget godt. Læreren Daniel Hansen, 55 Aar gl., Seminarist fra Trolleborg, passer sin Skole, men katechiserer kun maadeligt. Fremgangen er

god. Indb. Underv. ikke indført. Gymnastik, nogenledes. (1844: Patron for alle 3 Skoler Grev Holstein. 56 Børn. Læreren Daniel Hansen, 64 Aar gl., Sem. fra Trolleborg, katechiserer kun maadeligt, men er ellers ret duelig og paapasselig. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. ikke indført. Nederste Cl. g. Gymnastik tg., nederste Grad, og kun faa Øvelser. — 1852: Patron for alle Skoler Grev Holstein. Skolehuset meget godt. 66 Børn. Læreren Christian Hvidberg, 28 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ret flink, og katechiserer ret godt. Læsn. g× Skr. mg? Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke. Gymnastik g.)

Glænø Skole besøgte jeg ikke formedelst Afstanden, og da den er ubetydelig. Skolestuen skal være ret god, men Beboelsesleiligheden kun meget ringe. Patron Gaardbruger Niels Johansen. Læreren Jens Brisson, 73 Aar gl., er ikke Seminarist, men har gaaet i en latinsk Skole. Han er Krøbling, meget affældig, og burde afløses. Kun 23 Børn. Bøglæsningen temmelig god, det Øvrige nogenledes. Indb. Und. og Gymnastik slet ikke indført. (1844: En ny Skole er opført, som skal være meget god. Børnene kom til Ørsløv. 30 Børn. Læreren Martin Christian Lützhøft, 44 Aar, Sem. fra Lyngby, er duelig og flittig, katechiserer temmelig godt. Læsn. mg. Skr. g. Rel. g. Regn. tg. Indb. Und. ikke indført. Nederste Cl. tg. Gymnastik tg? — Det lille Børne-Antal burde egentlig være fremmeligere. — Skolehuset meget godt. — 1852: Børnene kom til Ørsløv. Skolehuset skal være meget godt. 50 Børn. Læreren Martinus Christian Lützhøft, 51 Aar, Sem. fra Lyngby, katechiserer kun temmelig godt, men skal nu være flittig, og Fremgangen er bedre, end tilforn. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. bruges ikke. Nederste Classe ret god. Gymnastik tg.)

Bierre Skole. Patron Gaardbruger Jens Jespersen. 78 Børn. Skolehuset meget godt. Læreren Peter Jensen, 50 Aar gl., Seminarist, er ret duelig, men skal tilforn have været forfalden til Drik og Løsagtighed, men siden han fik sin anden Kone skal hans Forhold være upaaklageligt. Fremgangen er god. Indb. Und. gaaer ret godt, men Fremgangen kun temmelig god. Gymnastik, nogenledes. (1844: Skolehuset ret godt, men slet ikke pynteligt. 73 Børn. Læreren Jensen, 59 Aar, Sem. fra Trolleborg,

er nu aldeles forfalden og uduelig. Hielpælæreren Andreas Hansen, 25 Aar, Sem. fra Skaarup, er et meget dueligt, tro og skikkeligt Mske, som holder Skolen i god Stand. Han katechiserer saa temmelig. Læsn. g× Skr. mg? Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. g. — 1852: Patron Grev Holstein. 76 Børn. Skolehuset var godt, men seer siudsket ud. Læren Andreas Hansen, 33 Aar, Sem. fra Skaarup, Rigsdagsmand, skal være duelig, men har nu faaet Lyst til Politik, hvorved Skolen noget forsømt. Han katechiserer kun nogenledes, og med endeel Declamation. Læsn. g. Skr. g. Rel. g. Regn. tg. Indb. Und. bruges ikke. Nederste Classe god. Gymn. g×)

Da Skolen ligger paa Marken, saae jeg ikke *Bierre Kirke*, hvilken ligesom Ørsløv tilhører Holsteinborg. Den skal være lille, men i god Stand.

Præsten Westengaard er en duelig og i Omgang vakker og sagtmodig Mand, men ved en bitter Skrivemaade paadrager han sig mange Uvenner, har ogsaa nylig derfor af Cancelliet erholdt en fortient Irettesættelse.

Tiæreby.

950 Msker. — *Præstegaarden* god og rummelig, og vel vedligeholdt. Haven stor og pyntelig. (1844: *Præstegaarden* meget god og meget vel vedligeholdt. — 1852: *Præstegaarden* meget god og vel vedligeholdt.)

Den 12te Julii visiterede jeg i *Tiæreby Kirke*. Kirken tilhører Basnæs; den er temmelig stor, og ikke forfalden, men smaa Vinduer, og Intet er anvendt til dens Forskiønnelse. Kirkegaarden planeret og peent holdt. Sognepræsten Bergmann (tilforn i Fersløv) prædikede over Joh. 17, 3: »hvorlunde Christendommen er Menneskets vigtigste Anliggende«. Langt og daarligt; gamle, visne Blomster, løst sammenføiede, og Foredraget saa affecteret, at man kun kunde forstaae Lidet af Prædikenen. Katechisationen havde heller intet Sundt og Naturligt. Af Ældre vare ikke Mange tilstede, Ungdommen talrig; dens Kundskab kan i det Høieste kaldes temmelig god, da der kom altfor mange tankeløse Svar, og der intet Liv var. (1844: Den 9de Julii visiterede jeg 2den Gang i *Tiæreby Kirke*. Kirken er nylig underkastet en kostbar og giennemgribende Reform, og er nu

en særdeles smuk Kirke. Spr. Bergmann prædikede over Ps. 119, 106: »Mine Følelser, Forsætter og Ønsker som Xstendoms lærer«. Følelser var der ikke Meget af, men vel en heel Deel egen Retfærdighed og kold Snak af den gamle Suurdei. Foredraget saa utydeligt, at man ikke kan forstaae det Halve. Katechisationen var taaleligere, men dog vidtløftig, og kunde ikke komme til Resultat. En talrig Forsamling; Ungdommen manglede ikke Lyst til at svare, men, om end ikke just Kundskab, saa dog Eftertanke; Mange svarede ganske i Taaget, Nogle dog ret godt. Præsten skal ikke være vel liidt, deels formedelst sine utydelige Prædikener, deels derved, at han, som der siges, altid har Lovbogen i Haanden, eller behandler Alt juridisk. — 1852: Den 31te Mai, 2den Pintsedag, visiterede jeg 3die Gang i Tiæreby Kirke. Kirken er smuk, og næsten pragtfuld. Spr. Bergmann prædikede over Dagens Evangelium: »Hvorledes Jesu hellige Lære er Veien til Lys, Liv, Trøst og Salighed«. Foredraget aldeles uforstaaeligt. Katechisationen slet. (Han faaer til Efteraaret Capellan). Kirken var overfyldt af Msker; men af Ungdommen manglede saare Mange baade Kundskab, Liv og Eftertanke.)

Embedsbøgerne i pedantisk Orden. Man gjør dem ikke brugbarere ved at indføre enhver Qvark.

Vedskolle Skole. Bygningen er i sig selv god, men meget forfalden, og Skolestuen for lille. 73 Børn. Læreren Ludvig Christensen, 32 Aar gl., Seminarist fra Vesterborg, er ugift, nærig, og ligger i Striid med Sogne-districtet. Han katechiserer ikke ilde, og øverste Classes Fremgang i Religion og Regning er meget god, i Skrivning god; derimod var Læsningen kun maadelig. Indb. Und. er uden al Nøiagtighed, og nederste Classes Fremgang kun ringe. — Patron for begge Skoler er Proprietair Fiedler. — Gymnastik, god. (1844: Patron for begge Skoler Hofjægermester Scavenius. Skolehuset nu meget godt, kun Skolestuen endnu temmelig lille. 66 Børn. Læreren L. Christensen, 40 Aar, er endnu meget stridig og trættekier; derimod katechiserer han godt, og Fremgangen i det Hele god. Læsn. g? ikke nøiagtig. Skrivn. g× Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. tg. Sang synes forsømt. — 1852: Patron for begge Skoler

Forvalter Wiehe. — Børnene kom til Tiæreby. Skolehuset skal være meget godt, og Skolestuen udvidet. 90 Børn. Læreren Ludvig Christensen, 48 Aar, Sem. fra Vesterborg, er meget duelig, og katechiserer meget godt. Læsn. g× Skrivn. mg. Rel. ug. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymnastik mg.)

Tiæreby Skole. Bygningen er ny og god, Skolestuen noget snever. 83 Børn. Læreren Hans Peter Rosenqvist, 43 Aar gl., Seminarist fra Trolleborg, er en skikkelig Mand, men katechiserer kun nogenledes. Øverste Classes Fremgang var ret god, undtagen at de ikke ret kiendte Interpunctionen, endnu mindre Ordclasserne. Nederste Classe var særdeles brav. Indb. Und. meget god. Gymnastik, god. (1844: 83 Børn. Læreren Carl William Reistrup, 36 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en skikkelig og flittig Mand, men katechiserer kun nogenledes. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. mg. Skolehuset godt, men Skolestuen for snever. — 1852: Skolehuset seer ret godt ud, men Tømmeret skal være raaddent, og der skal paahvile Basnæs en Forpligtelse til at vedligeholde Skolebygningen. 87 Børn. Læreren Carl William Reistrup, 46 Aar, Sem. fra Joenstrup, er duelig og flittig, katechiserer antageligt. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymnastik mg.)

(1852: Begge Skolelærerne beskyldes af Præsten for at være stolte og stridige, men han lider nok selv af samme Feil.)

Magleby.

Folkemængde 800. — *Præstegaarden* god og vel vedligeholdt, men smaa og lave Værelser. Haven ret god, med en lille Plantning af Popler. (1852: *Præstegaarden* vel vedligeholdt.)

Den 13de Julii visiterede jeg i *Magleby Kirke*, hvis gamle Navn er St. Laurentii Kirke. Den tilhører Borreby, er lang, men smal, ret kiøn, men ikke i den bedste Stand. Altertavlen forestiller Christus paa Korset med en Mængde Figurer, godt udskaarne i Træ, men slet overmalede. I Nischerne staae smaa, ligeledes meget godt udskaarne Figurer af Apostlene, som tilforn have hørt til Altertavlen. Et maadeligt Orgel. Sogne-

præsten [Harboe] prædikede over Joh. 8, 31-37: »Hvorledes frigiøres vi ved Jesum Christum, Guds eenbaarne Søn, vor Frelser?« Prædikenen var vel en Potpouri, og meget vidtløftig, men den lod sig dog ret vel høre, da Foredraget, skøndt noget smagløst, var frit og levende, indtil Slutningen, der tabte sig i en uendelig Bredde. Af Menigheden vare temmelig Mange tilstede. Hans Katechisation kun nogenledes. Ungdommen svarede tildeels ret vel, dog uden Liv, men Mange vare ogsaa yderst uvidende eller stupide. Læsningen i Psalmebogen gik kun nogenledes. Det synes, som om paa Basnæs og Borreby Godser, hvor Bønderne ere fattige og have strengt Hoverie, det Aandelige er mere dødt end sædvanligt. Ogsaa due Skolerne i disse Sogne ikke meget. (1844: Den 10de Julii visiterede jeg 2den Gang i Magleby Kirke. Kirken er i meget forsømt Stand, og Kalken trænger til Forgylldning, hvorover allerede Biskop Münster skal have klaget. Sognepr. Harboe prædikede over Phil. 1, 9-11: »En xstelig Lærers hiertelige Ønske og Bøn for hans Menighed og til Menigheden«. Ret hierteligt, og kunde have været ret opbyggeligt, dersom det ikke havde været saa langt og bredt, og Foredraget ikke en ubehagelig Skrigen. — Skøndt Herremanden havde taget 36 Mand til Hielp ved Indskibning af Korn, var der en ret smuk Forsamling. Ungdommen svarede vel kun saa temmelig, men dog med skikkelig Eftertanke, og bedre end sidst. — 1852: Den 27de Mai visiterede jeg 3die Gang i Magleby Kirke. Kirken er nu istandsat og ret smuk. Spr. Harboe prædikede over Jak. 4, 6-10: »Hvorledes vi skulle holde os til Herren nær, For at Enhver af os kan være hannem kier«. Der var i Prædikenen meget Godt og Hierteligt, men ogsaa en uendelig Vidtløftighed, og det Hele vanheldes af det smagløse, skrigende Foredrag. Forsamlingen var ret talrig, men Ungdommen meget død; den manglede just ikke Kundskab, men i høi Grad Liv og Lyst til at svare.)

Magleby Skole. Skolehuset er nyt og meget godt. 83 Børn. Læreren Jørgen Fr. Vilhelm Kaarsberg, 52 Aar gl., har havt nogen Underviisning i et Hielpe-Seminarium i Ringsted, men er kun maadelig i Evner og Kundskab. Øverste Classes Fremgang i Læsning og Lærebog var god,

i Skrivning og Regning kun nogenledes. I Nederste Classe gik Indb. Und. efter Tabellerne godt, men Bøglæsningen var kun nogenledes, det Øvrige maadeligt. Gymnastik, nederste Grad, nogenledes. (1844: Patron for begge Skoler Godseier Castenschiold til Borreby. 78 Børn. Læreren Kaarsberg, 60 Aar, er vel kun simpel i Kundskab, og katechiserer kun nogenledes; er ogsaa af Skoledirectionen bleven mulcteret, men dette maa have hiulpet, thi Skolen var i ret god Stand. Læsn. mg? Skr. mg? Ogsaa Skrivning efter Dictat, ret godt. Rel. mg. Regn. g? Indb. Und. tg× Gymnastik tg. Skolehuset meget godt. — 1852: Patron for begge Skoler Godseier Castenschiold. Skolehuset meget godt. 68 Børn. Læreren J. F. V. Kaarsberg, 69 Aar, ikke Seminarist, er skikkelig, men i Duelighed meget ringe; faaer nu Hielpelærer. Læsn. g? Skr. tg. Rel. tg. Regn. tg. Indb. Und. mdlg. Gymnastik g.)

Stisnæs Skole. Skolehuset godt. Patron for begge Skoler Kammerherre Castenschiold. 69 Børn. Læreren Niels Lerche, 40 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er meget indskrænket, skal kun orthographe daarligt, og katechiserer meget maadeligt. Øverste Classe var i Læsning og Religion temmelig god, i Skrivning god, i Regning maadelig. Derimod gik Indb. Und. meget godt. Bøglæsning i nederste Classe meget god, Skrivning god, Religion og Regning nogenledes. Læreren gjør sig efter sine Evner megen Fliid. Gymnastik, temmelig god. (1844: 75 Børn. Læreren Lerche, 47 Aar, hører ogsaa til de simple, og Provsten har ved sidste Visitats fundet Skolen meget forsømt. Ogsaa denne Paamindelse maa have hiulpet, thi nu fandtes Tilstanden upaaklagelig. Læsn. mg? Skr. g× Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. tg., men Fremgangen i nederste Classe dog kun ringe. Gymnastik tg. Skolehuset meget godt (vedligeholdes fra Basnæs.) — 1852: 85 Børn. Læreren Niels Lerche, 65 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ogsaa meget ringe begavet. Læsn. ngl. Skr. g. Rel. tg. Regn. tg? Indb. Und. tg? Gymnastik mg. Skolehuset meget godt.)

Paa Veien seet det anseelige »Borreby«'s vidtstrakte, faste Bygninger. Fra Stisnæs til Aggersø er en lille halv Miil, som dog denne Gang medtog en stiv Time, ellers var Seiladsen ret behagelig.

Agersø og Omø.

Folkemængde 500. — *Præstegaarden* maadelig. Haven ubetydelig og forsømt. (1844: *Præstegaarden* har faaet nogle Forbedringer, saasom nye Vinduer, og er i taalelig Stand. — 1852: *Præstegaarden* er bleven meget forbedret og oppyntet. Haven smuk, med deilige Udsigter.)

Agersø er med *Eegholm* og *Helleholm* henved en Miil lang. Byen har 24 Gaarde og 24 Huse, hvoraf de Fleste ere Selveiere, de andre tilhøre en liden Herregaard. Indvaanerne staae sig i Almindelighed ret vel, Fatigvæsenet har meget Faa at forsørge; de ere i det Hele gode og ordentlige Msker, Drukkenskab er sielden, Tyverie ukiendt. — Her paa *Øen* har ingen Bispe-Visitats været siden 1817. *Omø* nye Kirke blev indviet 1829.

Den 15de Julii visiterede jeg i *Agersø Kirke*. Kirken tilhører *Skielskøer Kirke*, den er breed, lys og ret kiøn, men har kun *Bræddeloft*, og slet ingen *Maling*. Taarnet meget smalt, Klokkerne meget lille. *Sognepræsten Brahm* prædikede over *Rom. 1, 16*: »Hvorledes ene Religionen kan give os Kraft til troligen at opfylde vore Pligter«. Løs moralsk Tale, uden Forbindelse med Texten, men nogle Steder, der kom med Alvor af en retskaffen Tænkemaade. Foredraget ret godt, men med en slem eensformig Gesticulation. Han katechiserer nogenledes; ellers en brav ung Mand. En meget talrig Forsamling. Ungdommen svarede med god Kundskab og ualmindelig god Eftertanke. (1844: Den 12te Julii visiterede jeg 2den Gang i *Agersø Kirke*. Kirkens Tilstand som sidst. Spr. *Brahm* prædikede over *Gal. 6, 7*: »Farer ikke vild o. s. v.« *Vistnok* temmelig løst og overfladeligt, og ikke giennemtrængt af det ystelige, men Prædikenen kunde dog gaae an, og Foredraget har vundet siden sidst; det er ret godt. Katechisationen mindre heldig. Temmelig talrig Forsamling. Ungdommen viste baade god Kundskab og god Eftertanke, men Flere læste kun maadeligt i Bog. — 1852: Den 28de Mai visiterede jeg 3die Gang i *Agersø Kirke*. Kirken har *Bræddeloft*, men er ellers ret smuk, og meget vel vedligeholdt. Spr. *C. L. Holst* prædikede over *Psalm. 60, 3-8*. En smuk og op-

byggelig Prædiken, vel foredragen. Katechisationen mindre levende. Menigheden var talrig tilstede; Ungdommen svarede temmelig godt, men manglede Liv og Lyst.)

Om Eftermiddagen indviede jeg i Nærværelse af en meget stor Forsamling et nyt Stykke Jord, der er lagt til Kirkegaarden.

Agersø Skole. Skolehuset meget daarligt; men det lader til at blive Alvor med at bygge et nyt. 51 Børn. Læreren Niels Andreas Petersen, 36 Aar gl., Sem. fra Borre, er en meget duelig Mand og katechiserer meget vel; han synes at være en skikkelig Mand, skøndt der tilforn skal have været at klage over ham, dog ikke af de 2 sidste Sognepræster. Fremgangen er meget god. Indb. Und. ikke indført, da Localet ei tillader det. Gymnastik, temmelig god. (1844: Et nyt, ret godt Skolehuus er opført. Ingen Skolepatron. 64 Børn. Læreren N. A. Petersen, 43 Aar, er skikkelig og duelig. Øverste Classes Fremgang god. Læsn. g. Skr. mg × Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. ikke indført, men kunde behøves, da nederste Cl. nu har 40 Børn, og dens Tilstand kun er maadelig. Gymnastik tg., nederste Grad (blev prøvet næste Dag). — 1852: Skolehuset meget godt. 60 Børn. Skolelæreren Niels Andreas Petersen, 50 Aar, Sem. fra Borre, katechiserer saa saa, men skal være noget forfalden, nu noget mindre; han seer meget gnaven ud. Der er intet Liv i Skolen. Læsn. g? Skr. g × Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. ngl. I nederste Classe katechiserede Læreren reent forkeert. Gymnastik ngl.)

Omø Skole. Skolehuset skal være temmelig godt, men Beboelsesleiligheden meget indskrænket. 23 Børn. Læreren Johannes Chr. Hagen, Seminarist fra Joenstrup, er kun 23 Aar gl., og trænger til Øvelse og Udvikling; han skal behandle Børnene temmelig strengt, hvorfor der intet Liv er i dem. Fremgangen er kun temmelig god. Megen Skoleforsømmelse finder ogsaa Sted. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik, nogenledes. (1844: Skolehuset skal være lille, men ret godt. Børnene kom til Agersø. 28 Børn (næsten lutter Piger). Læreren Peter Christian Wisbye, 40 Aar, Sem. fra Joenstrup, er meget saftfærdig og katechiserer kun nogenledes, men skal ellers besidde Kundskab, og være skikkelig. Læsn. g. Skr. tg. Rel. g?

Regn. ngl. Indb. Und. ikke indført, og nederste Classe meget simpel. Gymn. øves vel, men kun 2 større Dreng. — 1852: Skolehuset skal være trængende til Reparation. 44 Børn. Skolen har været standset ved den forrige Lærers lange Sygdom og den paafulgte Vacance. For faa Dage siden er den nye Lærer Hans Christian Krog, 23 Aar, Sem. fra Joenstrup, ankommen. Han er endnu uøvet, men tegner ellers godt. Nu er Tilstanden kun ringe.)

Omø Kirke, ogsaa tilhørende Skielskøer, er ny, og skal ganske svare til Agersø Kirke, kun mindre. (1844: Omø Kirke skal være revnet, men menes nu dog at være tilstrækkelig sammenbunden.)

Overfarten fra Agersø til Skielskøer heldig i omtrent $1\frac{1}{2}$ Time.

Skielskøer (Skælfiskøre).

Folkemængde 850. — Ingen *Præstegaard*; Sognepræsten boer i en ham selv tilhørende smuk Gaard. (1844: En brilliant Præstegaard er opført for 5035 Rbd. (hvoraf 1000^r blive Indløsningssum); store, smukke Værelser, høie, gipsede Kieldere. Haven kun anlagt, men temmelig stor, og hele Beliggenheden smuk. — 1852: Præstegaarden meget vel holdt, og Haven smuk.)

Borgerskolen har en egen smuk, men ikke hensigtsmæssig indrettet Gaard, som er bygt, med Inventarium, for omtrent 4000^r af det nedlagte res. Capellanies oplagte Indtægter. Den ordinerede Katechet har en lille Bopæl deri. Skolen har kun 95 Børn, og Adskillelse mellem Borger- og Fattigskole er her hverken fornøden eller iværksættelig; kun ønsker man en Realklasse, naar Midlerne dertil kunde findes. Skolen har 2 Lærere: den ordinerede Katechet Hvalsøe, 34 Aar gl., passer Skolen med Fliid og Duelighed, og katechiserer godt. Han læser Religion, Historie og Geographie, Grammatik og Retskrivning i øverste Classe, og har Læseskolen i nederste Classe; Alt meget godt. Den anden Lærer, Klokker Jørgen Jensen, 49 Aar gl., Seminarist fra Blaagaard, har Skrivning og Regning i begge Classer, hvori Fremgangen er meget god, Religion i nederste Classe, hvilket kun gaaer nogenledes, som han overalt er en klodset og

søvnig Person. Han underviser ogsaa i Gymnastik, kun saa temmeligt. Hans Løn, med Offer og Accidentser, skal kun være 200^r. — Indb. Und. af Hvalsøe, meget godt. (1844: Skolegaarden har dog meget gode Læseværelser, og synes solid. Borgerskole og Friskole ere nu siden 1842 adskilte. *Borgerskolen* indbringer dog Noget over Udgivterne, hvilket anvendes til Inventarium. 52 Børn, deelte i 1 øverste Dreng-, 1 øverste Pige-klasse, og 1 fælles nederste Classe; Fremgangen er særdeles god, og Alt i bedste Orden. Lærerne: Ord. Katechet Hvalsø, 42 Aar, underviser i Dansk, Religion og Geographie, især Geographien og. Klokker Jørgen Jensen, 57 Aar, Sem. fra Joenstrup, er vel sløv og katechiserer maadeligt, men vedholdende. I øverste Classe har han kun Regning; i Friskolen, Læsning og Skrivning, som gaar mg., Regning g? Tredie Lærer Frederik Harald Luplau, 24 Aar, Sem. fra Joenstrup, er først tiltraadt ved Nytaar. Han har gode Kundskaber, underviser i Tydsk, Historie, Naturhistorie, Mathematik, Tegning, Skrivning, Sang og Gymnastik. Han er tro og flittig, og skal godt kunne holde Orden, men han er forlegen, sagtferdig og uøvet, og lader i Historien Børnene kun ramse deres Pensa op. Fremgangen i hans Fag dels mg., dels g. Fremgangen i det Hele særdeles god. Gymnastik, kun 2den Grad, g. — *Friskolen* i samme Bygning. 64 Børn. Jensen underviser i Læsning, Skrivning, Regning, Luplau i Religion og Gymn. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. mg. Gymnastik g. — 1852: *Borgerskolen* er vel meget simpelt indrettet, i det den har kun 2 Lærere og 2 Classer, nemlig 1 for Dreng-, og 1 for Piger, og da Børnene kunne optages med 7 Aar, maa de deles i flere Afdelinger. Desuagtet er Tilstanden saa god, som i de fleste andre Borgerskoler, kun at der kun læres lidet Tydsk, og ikke Fransk, men vel Historie, Geographie og Naturhistorie meget godt. Ord. Katechet Laurberg er en fortrinlig Lærer, hvis Examination er cursorisk, men fast og klar, og han er særdeles vel hiemme i alle Discipliner. Constitueret Organist Christen Nielsen, 30 Aar, Sem. fra Jstrup, er baade duelig og flittig, katechiserer ret godt. Han har her Pigeclassen, samt Sang og Gymnastik, hvilken sidste er meget godt øvet. — *Friskolen*. 84 Børn i 3 Classer. Const.

Organist Nielsen har øverste Classe, som er meget god. Klokker Jørgen Jensen, 64 Aar, Sem. fra Blaagaard, har de 2 nederste Classer. Han er temmelig sløv, men meget tro og flittig, og 2den Classe er ret god. Indb. Und. g? Gymnastik mg. — Disse Skoler have en egen anseelig Gaard, men den indvendige Muur, som er sunken, skal ombygges.)

Den 17de Julii, 7de Søndag efter Trinitatis, visiterede jeg i *Skielskøer Kirke*. Kirken siges at være bygget i det 10de Aarhundrede, og er siden ikke afbrændt; men den har havt 2 Spiir, som nu ere borte, og Taarnet, som kun var Basis for Spiret, er meget smalt. Kirken er stor, nogenledes vedligeholdt; midt i deles den ved store Piller, og er temmelig bebygget med Stole. Choret er en stor, smuk Hvælving. Altertavlen udskaaet, ubetydelig. — Sognepræsten Dr. Phil. Liimkilde, en aldrende, svag Mand, prædikede over Dagens Evangelium: »Den Lyst, vi bør udvise til at høre Christi Ord. Hvorfor og hvori denne Lyst bør vise sig«. Ret forstandigt og christeligt, men meget tørt; Foredraget ikke svagt, men monotont. Han katechiserer svagt og ubetydeligt. En stor Forsamling var tilstede, og Ungdommen svarede i det Hele godt. (Kirkens Navn: Nicolai Kirke.) (1844: Den 14de Julii, 6 Sønd. efter Trin., visiterede jeg i *Skielskøer Kirke*. Kirken, som sidst. Provst Brasen prædikede over Dagens Evangelium: »Hvori og hvorledes det er, at et Mskes Retfærdighed fuldkommes«. Godt, fornuftigt og *χ*steligt, men noget dødt og keedsommeligt. Foredraget frit, men ikke fyldigt. Katechisationen meget god. En efter Byens Størrelse talrig Ungdom var tilstede, deriblandt ogsaa Børn af de mere velhavende Borgere. Ungdommen svarede meget godt, viste baade god Kundskab og god Eftertanke. — 1852: Den 30te Mai, 1 Pintsedag, visiterede jeg 3die Gang i *Skielskøer Kirke*. Kirkens Restauration er begyndt med Choret og Altertavlen, hvilken sidste har kostet Mere (800^r), end den var værd. Provst Brasen prædikede over Dagens Evangelium: »Pintsefesten skal styrke os i vor Forvisning om, at Herren [er med os] med sin Aand, sit Ord og sin Fred«. Ret sundt og godt, men noget tørt, ligesom ogsaa det ellers frie og tydelige Foredrag. Katechisationen god. En talrig Menighed var tilstede. Ungdommen svarede ret godt.)

I den lille, af een Gade bestaaende By er, næst Kirken, det nye Raadhuus det Mærkværdigste. Det har meget smukke Sale, og særdeles gode Arrester.

(1844: En *Haandgierningsskole* haves paa et andet Sted i Byen, og styres af en Md. Lange, men den skal kun være maadelig, og søges ikke meget. — 1852: Lærerinde Jfr. Nold. Den synes i god Orden; har 6 Damer til Bestyrerinder.)

(1844: Byen har kun eet Privat Institut, for Piger. — 1852: Byen har et Pige-Institut, og faaer til Efteraaret et Dreng-Institut, som oprettes af en Student Giellebøll).

(1852: To *Fattighuse* — det ene i den gamle Latinskole — ere særdeles gode og ordentlige.)

Egitzlefmagle.

Folkemængde 950. — *Præstegaarden* bestaaer deels af store og høie, deels af smaa og lave Værelser; det Hele i maadelig Stand. Haven stor og smuk, i gammeldags Stiil. (1844: *Præstegaarden* har modtaget megen Forbedring, og er nu ret god. — 1852: *Præstegaarden* er tildeels ombyggt og forbedret, tildeels gammel og maadelig.)

Den 18de Julii visiterede jeg i *Egitzlefmagle Kirke*. Kirken tilhører Universitetet, er stor og smuk, i temmelig god Stand; i Midten deelt ved tre Piller og en Rad Stole. Altertavlen stor, og ret godt udskaaet. Kirkegaarden særdeles smuk, beplantet med Træer. Sognepræsten Holst prædikede over 1 Tim. 4, 8: »Hvorledes vi opnaae den Nytte af Religionen, som er os forjætted«. Ret godt, men et slæbende Foredrag. Han katechiserer godt. Af Ældre vare Nogle, af Unge en talrig Forsamling tilstede. Ungdommen svarede i det Hele ret vel. Gamle Provst Beyer var endnu tilstede. (1844: Den 15de Julii visiterede jeg 2den Gang i *Egitzlefmagle Kirke*. Kirken er i god Stand, og har faaet et Orgel. Spr. Holst prædikede over Eph. 4, 15: »Hvad vi have at gjøre for at kunne opvoxte til Xstum, kiende Sandheden, antage den, anvende den«. Godt, sundt og hierteligt, Foredraget frit, men noget drævevorent. Præsten

blev syg i Kirken, og kunde ikke katechisere. Af den talrige Ungdom svarede Nogle meget vel, de Øvrige i det Høieste temmelig vel, og uden Eftertanke. — 1852: Den 1ste Junii visiterede jeg 3die Gang i Egitzlefmagle Kirke. Den anseelige Kirke er holdt i god Stand. Spr. Thorkildsen (tilforn i Sørbymagle) prædikede over Joh. 18, 36 f.: »Den Herre J. Xstus som sin Kirkes evige Konge«. Prædikenen var i sig selv god, men Foredraget saa jagende, at man neppe kan samle [Indholdet], og saa skrigende, med saa mange udvortes Ophævelser, at Hierteligheden derover forsvinder. Katechisationen god. Kirken var ganske opfyldt med Msker. Ungdommen svarede temmelig godt, Eftertanke fattedes hos de Fleste, dog udmærkede Nogle sig derved.)

Smidstrup Skole. Bygningen temmelig god. 54 Børn. Læreren Lars Henningsen, 34 Aar gl., Seminarist fra Vesterborg, er meget indskrænket (om ham Historien med manu propria), men er en skikkelig Mand og passer Skolen. Fremgangen temmelig god. Indb. Und. og Gymnastik, temmelig godt. (1844: Patron for begge Skoler Proprietair Qvistgaard. Skolehuset temmelig godt, lille og lavt. 92 Børn. Læreren Hemmingsen, 42 Aar, er noget pedantisk og har et Anstrøg af Komik, katechiserer kun nogenledes, ellers duelig, flittig og tro. Læsn. g× Skr. g. Rel. mg. Regn. mg? Indb. Und. mg. Gymn. g× — 1852: Patron for begge Skoler Proprietair Qvistgaard. Skolehuset er maadeligt, og et nyt er under Bygning. 82 Børn. Læreren Lars Hemmingsen, 50 Aar, Sem. fra Vesterborg, er endnu en komisk Person, og katechiserer forkeert, men han er flittig og tro. Læsn. mg. Skr. g. Rel. tg. Regn. tg. Indb. Und. g. Gymnastik g.)

Egitzlefmagle Skole. 80 Børn. Skolelæreren Peter Petersen, 66 Aar gl., er nu affældig, og har just nu faaet som Hielpælærer Erik Hansen, 23 Aar gl., Seminarist fra Skaarup. Fremgangen syntes dog ikke synderlig ringere end i Smidstrup. Indb. Und. er med Skoledirectionens Samtykke suspenderet formedelst den gamle Lærers Svaghed, og formedelst Mangel paa Tabeller. Gymnastik, temmelig godt. Skolehuset godt; den forrige Degnebolig er til Beboelse, og Skolestuen for sig selv. (1844: 126 Børn. Læreren Peter Petersen, 42 Aar, Student og Privatist fra Joenstrup, er

duelig og flittig, katechiserer ret godt. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g× Gymn. g. Skolehuset temmelig godt. — 1852: 108 Børn (har havt 160). Skolen har nu 4 Classer og 2 Lærere. De 2 øverste Classer har Førstelærer Peter Petersen, 50 Aar, Student og Priv. fra Joenstrup. Han har mere Dannelse, end sædvanligt, lidt fornem Air; han katechiserer kun nogenledes. Læsn. g. Skrivn. g. Rel. g. Regn. mg. De 2 nederste Classer: Andenlærer Niels Peter Hellesen, 59 Aar, Privatist fra Snedsted, har været Sølvpleterer, skilt fra sin Kone, som nu er død; ellers skikkelig; katechiserer godt. Fremgangen god. Indb. Und. mg. Gymnastik mg og g. Skolehuset nyt og meget godt.)

Kirkegangen skal kun være ringe, sædvanlig en Snees Mennesker en Søndag. — Det skal i Sognene her paa Egnen være Skik, at Kirkeforretninger sædvanlig bestilles til Søgnedage, hvorved Kirkegangen just ikke vinder.

Sognepræsten mener, at endnu en Skole kunde behøves i Frænkerup, men Ressourcerne fattes.

Skiørpinge og Faardrup.

Folkemængde 720. — *Præstegaarden* ret god. Haven ret smuk. (1844: *Præstegaarden* har modtaget nogen Forbedring, men den er lille og simpel. — 1852: *Præstegaarden* er atter noget forbedret, og ret hyggelig. Haven ogsaa bragt i smuk Stand.)

Den 19de Julii visiterede jeg i *Skiørpinge Kirke*. Kirken tilhører Holsteinborg, er lille og simpel, men anstændig. Kirkegaarden net. — Sognepræsten Raaschou prædikede over Phil. 3, 12-14: »De Opfordringer, den Erkiendelse, at vi ikke ere fuldkomne i Troen, giver os«. Ret godt, men Foredraget ikke behageligt, undertiden noget stammende, og koldt. Han katechiserer godt, men ogsaa koldt. Af Mandfolk vare temmelig Mange tilstede, kun faa Fruentimmer. Ungdommen talrig, og svarede temmelig godt. (1844: Den 19de Julii visiterede jeg 2den Gang i *Skiørpinge Kirke*. Kirken er lille, lav, mørk og meget simpel. Spr. Boisen prædikede over Luk. 13, 23-30: »Stræber alvorligen at gaae ind gennem den snevre Port«.

Begyndelsen var god, men derpaa blev den snevre Port til Daaben, og saa fulgte det sædvanlige Hvishvas, som til Lykke var saa forvirret, at det vel ikke kunde stifte den Skade, som ellers maatte befrygtes af saadan Lærdom. Katechisationen skiendende, tom, farende fra Eet til det Andet. Kirken var propfuld af Msker. Ungdommen svarede for det Meste godt, Nogle havde mere udvidet Kundskab, end sædvanligt. — Præstens Foredrag temmelig levende, men noget plebeiisk, og med ugraciøse Gebærder. — 1852: Den 4de Junii visiterede jeg 3die Gang i Skiørpinge Kirke. Kirken er lille og noget mørk, i upaaklagelig Stand. Spr. Leuning, tilforn Katechet i Slagelse, prædikede over Jak. 1, 22-24: »Hvo som hører Ordet, og ikke gjør derefter, bedrager sig selv«. En meget god, alvorlig Prædiken, holdt med Frihed, Liv og Kraft. Katechisationen meget god, men ikke varm. Forsamlingen var meget talrig, og Ungdommen svarede særdeles vel, og i det Hele med god Eftertanke.)

Skiørpinge Skole. Patron Proprietair Qvist. 71 Børn. Skolehuset særdeles god[t]; en af Fred. d. 4des Skoler, udvidet af Brun som Eier af Antvorskov. Læreren Mads Hansen, 27 Aar gl., Seminarist fra Vesterborg, har kun været her et Aar, og modtog en forsømt Skole. Han er brav og duelig, katechiserede ogsaa godt med øverste Classe, men mangler Liv, hvorfor ogsaa Skolen mangler det. Fremgangen kan ikke kaldes mere end temmelig god; dog svarede øverste Classe meget godt i Religion. Indb. Und. øves ikke meget nøiagtig, og jeg havde nogen Mistanke om, at den ikke jævnlig bruges, skøndt Journalen var i Orden. Dog læste nederste Classe godt i Bog. Regnen tillod ikke at see de gymnastiske Øvelser; kun nederste Grad, Fremgangen skal være temmelig god. (1844: Patron for begge Skoler Proprietair Rasmussen. Skolehuset meget godt, skøndt indskrænket. 70 Børn. Læreren Mads Hansen, 35 Aar, roses for Fliid, men han er endnu uden Liv, og katechiserer kun nogenledes. Læsn. g? Skr. g. Rel. g. Regn. mg. Nederste Cl. stod meget tilbage; Indb. Und. bruges endnu kun for et Syns Skyld, Bihielperne vide slet ikke Beskeed. Gymn. aldeles forsømt. — 1852: Patron for begge Skoler Sognefoged Peder Larsen. Skolehuset er blevet udvidet, og nu

meget godt. 83 Børn. Læreren Mads Hansen, 43 Aar, Sem. fra Vesterborg, er noget død og langsom, men katechiserede dog ret antageligt. Læsn. g. Skrivn. mg. Rel. g× Regn. g× Indb. Und. bruges ikke. Gymnastik tg.)

Faarstrup Skole. Patron Møller Kehlet. 64 Børn. Læreren Frederik Leth, 63 Aar gl., er ikke Seminarist, og har kun ringe Kundskab og Evne, men skal være en skikkelig Mand. Boglæsningen gik i øverste Classe kun maadelig, men skal ellers være ret god. Skrivning neppe temmelig god. Religion og Regning nogenledes. I nederste Classe behandles Indb. Und. saa forkeert som vel mueligt; derimod læste de øverste Børn godt i Bog. Gymnastik, nogenledes. Skolehuset er af Fred. den 4des Skoler, men noget forfaldet, og saavel Skolestuen som Beboelsesleiligheden meget indskrænket. (1844: Skolehuset godt. 62 Børn. Læreren Fr. Leth, 74 Aar, er en skikkelig Mand, men nu affældig. Hielpælærer Henrik Bennicke, 30 Aar, Privatist fra Joenstrup, kan være ret brav, men har neppe synderlig Evne; synes pietistisk, hvorfor han og roses her. Læsn. tg. Skr. g. Rel. g. Regn. g× Indb. Und. tg. Gymn. g. Af den confirmerede Ungdom kunde Nogle neppe læse i Bog. — 1852: Skolehuset meget godt. 85 Børn. Læreren Henrik Ferdinand Benike, 38 Aar, Privatist fra Joenstrup, er duelig, men, for at vise sig, katechiserede han i øverste Classe mindre godt, end i nederste. Læsn. g. Skrivn. mg. Rel. g. Regn. g. Indb. Und. mg. Gymnastik tg.)

Faarstrup Kirke saae jeg ikke formedelst Regnveir. Den tilhører Holsteinborg, og skal være omtrent som den i Skiørpinge. (1844: Faarstrup Kirke tilhører Holsteinborg; den er stor og lys, men kun en Deel af den nymalet, den udskaarne, ret smukke Altertavle skamferet ved Maling. — 1852: Faarstrup Kirke i antagelig Stand.)

Høve og Flakkeberg.

Folkemængde 800. — *Præstegaarden* maadelig. Haven meget stor og smuk. Et godt Enkesæde, nylig istandsat af Grev Holstein, med en temmelig stor Have og 6^{td} Land god Jord. Et Legat for Enker er i meget gamle

Tider forsvundet. (1844: Præstegaarden har vel modtaget nogen Forbedring, og en ny Sidelængde er bleven bygget, men den er dog endnu maadelig, med smaa uhyggelige Værelser. Præstegaarden er i Slutningen af forrige Aarhundrede under samme Præst 3 Gange afbrændt, deels tolt, deels partielt. — 1852: Præstegaarden meget maadelig. Haven smuk.)

Den 20de Julii besøgte jeg:

Flakkeberg Kirke, som tilhører Holsteinborg; noget forfalden, dog pas-sabel.

Flakkeberg Skole. Bygningen ny og udmærket god. Patron Gaardbruger Ole Pedersen. 52 Børn. Læreren Jens Lange, 46 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er en meget duelig Mand, men tager sig Meget for udenfor Skolen, og passer denne maaskee derfor mindre tro. I nederste Classe gik Ind. Und. meget vel, men Boglæsningen dog kun temmelig godt; Ingen skrev i Bog eller kunde regne. I øverste Classe var Alt kun temmelig godt, Børnene vare ikke vant til at slaee Psalmer op; kun Hovedregning var udmærket god. Gymnastik, temmelig god. (1844: Patron for begge Skoler Grev Holstein. 64 Børn. Læreren Christian Schaarup, 27 Aar, Sem. fra Snedsted, er duelig og katechiserer godt, men han har modtaget en forfalden Skole, og har selv været syg. Læsn. g. Skr. g× Rel. mg. Regn. tg? Indb. Und. g. Gymnastik g. Skolehuset udmærket godt. — 1852: Patron Gdm. Peder Pedersen. 81 Børn (om Vinteren flere). Læreren Christian Peter Schaarup, 35 Aar, Sem. fra Snedsted, er ret duelig og flittig, har dog tilforn behøvet Paamindelser; han katechiserer temmelig godt. Læsn. g× Skrivn. g× Rel. mg. Regn. mg? Indb. Und. bruges ikke; men nederste Classe meget god; Læreren katechiserede godt deri, og Alt i Skolen synes meget godt. Gymnastik mg. Skolehuset meget godt.)

Instituttet paa Flakkeberg Mark for Moralskfordærvede. Bygningen er nylig bleven færdig, passende, og hensigtsmæssigt indrettet, forsynet med godt Inventarium, for det Første for 20 Dreng; for 40 kan der meget godt være Plads. 72^{td} Land god Jord, men forsømt og noget siid. Alt er næsten ganske færdigt, saa at Institutet med det Første vil kunne

aabnes. Forstanderen Møller er uden Tvivl en brav Mand, men seer just ikke ud til at have megen Energie; derimod synes hans Kone at være baade bliid og ferm. (1844: Alt i bedste Orden. Ogsaa Underviisningen gaaer meget godt, mindst maaskee Regning. Møller og Hustru ere fortræffelige Msker. — 1852: Flakkeberg Institut har nu 25 Børn. Alt er saa ordentligt og godt, at Besøget var ret glædeligt. Hielpælærer Jacobsgaard synes ret brav.)

I Høve findes en liden Skole for smaa Børn, et Asyl. Den holdes af en Præstedatter Jfr. Frank, 62 Aar gl., som har havt den i 20 Aar. Om Vinteren kan der være nogle og tyve Børn af begge Kiøn fra 4, 5 Aar til de komme i den større Skole; om Sommeren færre. Børnene lære at sye, strikke (ogsaa Drengene), og at læse, hvorved der forberedes Meget for den egentlige Skole. Grev Holstein har givet baade Locale og en aarlig Understøttelse, som haabes at ville vedblive. Det gaaer særdeles godt, og Indretningen paaskiønnes meget af Byens Beboere. (1844: Børneskolen i Høve vedbliver endnu med samme Understøttelse og samme Indretning. Den holdes nu af Jfr. Petersen, en skikkelig Pige. Den har 26 Børn, og Alt synes at gaae ordentligt. — 1852: Børneskolen med omtrent 20 Børn forestaaes endnu meget ordentligt af Jfr. Petersen.)

Høve Skole. Patron Just.R. Richter paa Holsteinborgs Vegne. Skolehuset ganske nyt og udmærket godt, kun mangler endnu et Udhuus. 48 Børn. Læreren Falch Forsmann Bech, 56 Aar gl., Seminarist fra Blaa-gaard, er temmelig indskrænket, men passer sin Skole med Fliid og Tro-skab. Øverste Classes Fremgang er ret god, dog staaer Skrivning og især Hovedregning tilbage. I nederste Classe er Indb. Und. ikke indført, men Fremgangen er meget god, hvilket vel ogsaa for en Deel skyldes Jfr. Franks Forberedelse. Gymnastik, temmelig godt. (1844: 49 Børn. Læreren Bech, 64 Aar, er simpel og katechiserer kun nogenledes, men er flittig og tro. Læsn. mg. Skr. g. Rel. g. Regn. tg. Indb. Und. er ikke indført. Nederste Classe g., og der katechiserede Beck ikke ilde. Gymnastik kunde ikke prøves formedelst Regn; kun nederste Grad. Skolehuset udmærket godt. — 1852: Patron Grev Holstein. 79 Børn. Læreren Falch Formann

Bech, 72 Aar, Sem. fra Blaagaard, har været her i 50 Aar, og er nu af-fældig. Hielpælærer Jens Christian Rørbech, 23 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ellers flink, men Katechisationen endnu uøvet og larmende. Læsn. mg. Skrivn. mg. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke. Nederste Classe meget god. Skolehuset meget godt.)

Den 21de Julii visiterede jeg i *Høve Kirke*. Den tilhører Holsteinborg, er ret smuk og nylig oppudset, men mangler Maling. Sognepræsten Rønne prædikede over Joh. 6, 66-69: »Den troende Christens Grund for at blive ved Herren«. Ret levende, men ikke meget grundigt, og Jeg'et spillede, som sædvanligt i denne Skole, en stor Rolle i Prædikenen; ogsaa op-høiedes Christi Fortieneste, som sædvanligt, ved at dyngte Synder op hos den troende Christen. En talrig Forsamling var tilstede, som overalt Kirkegangen skal være god. Ungdommen svarede godt. — Præstens Katechisation ubetydelig. (1844: Den 16de Julii visiterede jeg 2den Gang i Høve Kirke. Kirken er bleven malet, og er i ordentlig Stand. Spr. Rønne prædikede over 1 Kor. 3, 11: »Ingen kan lægge en anden Grundvold o. s. v.« Idel Vaas og Repetition, løse Ord uden nogen Tankegang. Prædikenen mod Forventning yderst kort, og Foredraget for det Meste svagt og lang-somt. Katechisationen sløv og simpel. Ellers ingen Extravagancer. En ualmindelig talrig Forsamling, ogsaa af Ældre. Ungdommen svarede godt. — 1852: Den 2den Junii visiterede jeg 3die Gang i Høve Kirke. Kirken er anstændig, men simpel. Spr. Rønne prædikede over Ap. G. 20, 24: »Den Tieneste, vi have annammet af den Herre Jesu, at forkynde Guds Naades Evangelium«. Kort og tyndt, meest om ham selv. Foredraget undertiden ret godt, men blev ikke sielden ved Affectation svagt og neppe hørligt. Katechisationen temmelig god. En meget stor Forsamling af Ældre og Yngre. Ungdommen svarede temmelig godt.)

Hyllested.

Folkemængde 450. — Dette Kald er 1829 adskilt fra Holsteinborg og Vensløv, og er nu meget ringe. (1844: Hyllested, Vensløv og Holsteinborg. Efterat disse Pastorater nu atter, efter Hahns Død, ere forenede,

er Folkemængden i alle 3 Sogne omtrent 1500, og der er atter beskikket en Capellan pro loco, p. t. Werliin.)

Præstegaarden var yderst forfalden. Nu har den nærværende Sognepræst, som kun har været her i 2 Aar, opbyggt halvanden Længe af Udhusene. Stuehuset endnu ringe. Haven stor og smuk. (1844: Præstegaarden er aldeles ny opført, og særdeles vel indrettet, i alle Henseender complet. Haven smuk.)

Hvad de *gudelige Forsamlinger* angaaer, da oplyser Sognepræsten, at han paa Anmodning af nogle Opvakte af Menigheden, har holdt saadanne, først enkelte Gange, siden Paaske stadigen hver Søndag Eftermiddag i Skolen. Der læses og forklares et Capitel af Bibelen, og synges en Psalmefor og efter. Der er aldrig foregaaet Videre. Rasmus Ottesen, der af Alle skildres som en klog Mand, og nu boer her i Sognet, kommer undertiden i disse Forsamlinger, holder ingen hos sig, men skal undertiden deeltage i nogle udenfor Sognet. Interessen herfor skal nu være i Aftagende, og de, der søge Forsamlingerne, skulle tillige være flittige Kirkegængere, som overalt Kirkegangen i Sognet er god.

Præsten tager sig meget af den specielle Sieselsorg — om med ægte christelig Viisdom og christelig Kierlighed, eller for at herske over Herrens Arv?

Den 22de Julii visiterede jeg i *Hyllested Kirke*. Kirken er lille og temmelig mørk, men smuk og meget vel vedligeholdt; en fortrinlig Altertavle, der forestiller Nedtagelsen af Korset. Kirkegaarden meget smuk og beplantet med Træer, men for lille. Sognepræsten Hahn prædikede over Es. 59, 19-21: »Beviset paa Christendommens Sandhed«, nemlig det indre. Prædikenen lovede »at udlægge Texten, som sædvanligt, simpelt og klart«, men den bekymrede sig hverken om Text eller Thema, og handlede derimod meest om Daabspagten og Troesbekiendelsen. Det Hele var af det nu brugelige uklare Skraal, og Menigheden, skøndt den synes gierne at høre ham, kan neppe have profiteret synderligt af en Prædiken som denne, uden nogle ufordøiede prophetiske Udtryk. Foredraget vistnok frit og levende, men jagende, søbende, bævende. Prædikenen varede over

1 Time, og var extemporeret. Ved Katechisationen gjør han sig temmelig vigtig, men katechiserer ellers godt. Kirken var fuld af Mennesker, dog savnedes Rasmus Ottesen, der var ude at hente Lægter. — Præsterne her, nemlig i disse to Sogne, slutte deres Prædikener med Tiltaler til og Forbønner for mig, som gierne kunde kaldes uforskammede, — men de vide ikke hvad de gjøre. Ungdommen svarede i det Hele ret godt, Enkelte meget godt. — Kirken tilhører Holsteinborg, som dog ikke har Kaldsrettighed, da den er tilkiøbt fra Nørager. (1844: Hyllested Kirke har smukke Hvælvinger, men vanheldes noget ved et Pulpitur og en gammeldags Maling. Kirken har tilhørt Corfits Ulfeldt, hvis Navn og Vaa-ben endnu findes paa Prædikestolen. Kirkegaarden er bleven udvidet.)

Hyllested Skole. Patron Møller Teilmann. 57 Børn. Læreren Peter Frederik Fasmer, 46 Aar gl., Student, er nedtrykt af Næringsssorger, men passer dog Skolen ret vel. Han katechiserer ret godt over den bibelske Historie, men har ikke megen Lyst til at holde sig til Lærebogen; i nederste Classe var det kun Ramserie. I øverste Classe var Læsning og Religion gode, Skrivning og Regning temmelig gode. I nederste Classe har Indb. Und. været indført, men er næsten ophørt af Mangel paa Tabeller. Ingen Regning i denne Classe. Gymnastik drives i denne og nogle andre Skoler ved Hielp af en Vagtmester; her godt. (1844: Patron Grev Holstein. Skolehuset meget lille, ellers godt. 70 Børn. Læreren Fasmer, nu 54 Aar, er baade af Skoledirectionen og af Sogneforstanderskabet indstillet til Entledigelse, ikke just fordi Skolen, med Undtagelse af Regning, er slettere end mange andre Skoler, men fordi Læreren, nedtrykt af Armod, er af de Folk, som leve af Brændeviin og Kaffe, vel aldrig sees egentlig fuld, men heller ikke ædru; en ubehagelig Person, ilde liidt baade af Forældre og Børn. Han katechiserer slet, og bør neppe taales længere. Læsn. tg? Børnene kiendte og fulgte aldeles ikke Skilletegnene. Skr. tg. Rel. tg. Regn. aldeles forsømt. Derimod gik den Indb. Und. ret godt. Gymn. tg.)

(1844: Det Øvrige, see under Holsteinborg.)

Haarsløv og Tingjellinge.

Folkemængde 600. — *Præstegaarden* meget gammel og daarlig; dog er Noget af Stuelængden nu istandsat, og det Øvrige af den skal ombygges næste Aar. Haven temmelig stor, men aldeles forsømt. (1844: *Præstegaarden* er nu sat i god Stand; den har smaa, men ret hyggelige Værelser. Haven noget mindre forsømt. — 1852: *Præstegaarden* meget god og vel vedligeholdt. Haven nu stor og smuk.)

Den 23de Julii visiterede jeg i *Haarsløv Kirke*. Den tilhører Holsteinborg, er lille, men ret smuk og lys. Sognepræsten Mau prædikede over Rom. 10, 10: »Vor Forpligtelse a. at troe med Hiertet til Retfærdighed, b. at bekiende med Munden til Saliggjørelse«. Prædikenen varede 1½ Time. Betydelige Gaver, fordærvede ved Smagløshed og Skraal; Ørerne leed ordentlig derunder. Indholdet i sig selv ubetydeligt, men forskiønnet paa denne Skoles Maade. Under et meget stille Udvortes synes Manden at giemme en Vulcan af Egoisme og Hovmod. Mod Slutningen yttrede han Frygt for, at det skulde forbydes at prædike Guds Ord, da han i saa Fald vilde søge sin Afskeed; hvorfor jeg gav ham en Reprimande. Han katechiserede ret godt. En meget talrig Forsamling var tilstede, skjøndt Mau ellers siger, at Kirkegangen snarere er i Aftagende. Ungdommen havde ret god Kundskab, men viste dog ved ethvert Spørgsmaal udenfor Lærebogen kun liden Eftertanke. (1844: Den 5te Julii visiterede jeg 2den Gang i *Haarsløv Kirke*. Kirken er i anstændig, men dog kun simpel Stand, den kunde især trænge til Maling. Spr. Mau prædikede over Luk. 10, 38-42: »Det ene Fornødne«. Baade Indhold og Foredrag vare temmelig frie for de sidst paaankede Extravagantser; Prædikenen var ret opbyggelig, men i logisk Henseende fattedes det ene Fornødne, bestemt Udvikling af Begreberne, og Orden. Katechisationen levende og god. En meget talrig Forsamling, og Ungdommen svarede meget godt. — 1852: Den 23de Mai, 6 S. eft. Paaske, visiterede jeg 3die Gang i *Haarslev Kirke*. Kirken er noget fugtig, ellers ret kiøn og anstændig. Spr. Hertel prædikede over Dagens Evangelium: »Dette er det evige Liv, at

de o. s. v.« En ret god Prædiken, Foredraget frit og kraftfuldt, undertiden noget stammende. Katechisationen meget god. En talrig Forsamling, og Ungdommen svarede særdeles vel, med god Eftertanke.)

Haarsløv Skole. Skolehuset meget godt. Patron Just.R. Richter. 63 Børn. Læreren Erik Birch, 62 Aar gl., Seminarist fra Blaagaard, er en meget flink Mand, som katechiserer levende og godt. Fremgangen i øverste Classe er meget god; kun kiendte de ikke Ordklasserne. I nederste Classe gik Indb. Und. just ikke saa vel, Læsningen temmelig godt, det Øvrige meget godt. Gymnastik, ved Vagtmester Brodthagen, kun nederste Grad, men godt. (1844: Patron for begge Skoler Grev Holstein. Skolehuset meget godt. 68 Børn. Læreren Niels Rønne (Søn af B. F. R.), 44 Aar, Privatist fra Lyngby Sem., er ret flittig, men ikke synderlig begavet; han katechiserer nogenledes. Læsn. g. Skr. mg. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. tg? uden Nøiagtighed og Paapassenhed. Gymnastik g. — 1852: Skolehuset meget godt. Patron for begge Skoler Grev Holstein. 71 Børn. Læreren Niels Simon Rønne, 52 Aar, Privatist fra Lyngby, indskrænket, men flittig og skikkelig; han katechiserer kun maadeligt. Læsn. mg. Skr. g× Rel. g. Regn. g. Indb. Und. bruges ikke mere. Gymnastik tg.)

Tingjellinge Skole. Patron Just.R. Richter. 39 Børn. Læreren Frederik Henriksen, 37 Aar gl., Seminarist fra Trolleborg, er en ret duelig og skikkelig Mand, som ikke katechiserer ilde, naar han ikke er forlegen. Fremgangen i øverste Classe var temmelig god, men i nederste Classe gik Indb. Und. særdeles godt, og alt Øvrigt deels godt, deels meget godt. Gymnastik, kun Lidet, temmelig godt. Skolehuset godt. (1844: Skolehuset af Pisée, og derfor molesteret af Rotter og andre Uleiligheder, ellers godt. 42 Børn. Læreren Carl Matthias Valdemar Jahn (Søn af Capitain J.), 29 Aar, Sem. fra Joenstrup, foretrækker jeg for Rønne, skiøndt Provsten sætter ham nedenfor; han katechiserer ret godt. Læsn. g. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymnastik g. — Senere har jeg erfaret, at Læreren mishandler Børnene, og maaskee ikke er fri for stundom at drikke Mere, end han kan taale. — 1852: 65 Børn. Læreren Carl Matthias Valdemar Jahn, 37 Aar, Privatist fra Joenstrup, er nu ordentlig og flittig;

han katechiserer godt. Læsn. g. Skr. g. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke. Nederste Classe meget god. Gymnastik ikke prøvet formedelst Regn. Skolehuset Pisé, meget indskrænket.)

Tingjellinge Kirke, som — curiøst nok! — tilhører Kirkesanger Henriksen, er meget lille, men ordentlig vedligeholdt. (1852: Tingjellinge Kirke tilhører nu en Bonde, som holder den meget ordentlig.)

Gimlinge.

Folkemængde 650. — *Præstegaarden* har godt Tømmer, og er nu for en stor Deel saa godt istandsat, at den vel kan kaldes god. Haven ikke stor, men meget net. (1844: Præstegaarden for en stor Deel ombygget og meget god, Haven smuk. — 1852: Præstegaarden afbrændte for 1½ Aar siden; den er nu opført meget anseeligt, vel ogsaa solid, men neppe ganske bequemt indrettet.)

Den 24de, 8de Søndag eft. Trinitatis, visiterede jeg i *Gimlinge Kirke*. Den tilhører Præsten Qvistgaard i Boeslunde, er vel ikke egentlig forfalden, men mørk, og slet ikke smykket. Kirkegaarden bevoxet med Græs. Sognepræsten Lic. Theol. Clausen prædikede over Dagens Evangelium, uden egentligt Thema, men over den sande og falske Lærdom. Den første Deel var ret smuk, den anden temmelig i denne Skoles Smag, og Evangeliets Indhold, som overalt generer denne Skole, mestendeels forbigaet. Foredraget frit, med ret gode Gaver. Han katechiserede meget godt. En talrig Forsamling tilstede. Af Ungdommen svarede den nyligst confirmerede Deel særdeles vel, de Øvrige nogenledes. (1844: Den 21de Julii, 7 Sønd. e. Trin., visiterede jeg 2den Gang i Gimlinge Kirke. Kirken er i sig selv ret smuk, men i meget simpel Stand; den tilhører Sognepræsten. Spr. Qvistgaard (tilforn i Boeslunde) prædikede over Matth. 11, 29: »At det maa være aldeles nødvendigt at tilegne sig sand Ydmyghed, naar man ønsker at blive velbehagelig for Gud og dermed lykkelig«. Themaet var maadeligt fremsat, og i Dispositionen lod Meget at ønske, men Prædikenen var dog ret god, og den svagelige Mand har dog en fast og klar Stemme, og taler frit og levende. En talrig Forsamling. Ungdommen

svarede godt, kun læste nogle Karle maadeligt i Bog. — 1852: Den 5te Junii visiterede jeg 3die Gang i Skiørpinge [!] Kirke. Kirken er meget simpel og mørk. Spr. Qvistgaard prædikede over Joh. 8, 31. 32: »Den *χ*stelige Frihed«. Ret godt, Foredraget levende og kraftigt, men just ikke behageligt eller hierteligt. Katechisationen god. Forsamlingen var, især af Mænd, ret anseelig. Ungdommen svarede særdeles godt, med Færdighed, Frimodighed og Eftertanke.)

Embedsbøgerne ere just ikke i den bedste Orden. Skolecommissionsmøder holdes ikke, da Præsten mener dem til ingen Nytte, efterdi der kun er een Skole, og Præsten selv er Skolepatron, saa her kun aftales med Skoleforstanderen, hvad der er fornødent.

Sognepræsten katechiserer flittigt, og holder, efter Menighedens Begiering, jævnlig gudelige Forsamlinger udenfor Kirken. Kirkegangen god og i Tiltagende.

Gimlinge Skole. 109 Børn. Læreren Chr. Petersen, [36] Aar gl., er Student og tillige Seminarist fra Joenstrup. Han er temmelig død, og katechiserer kun nogenledes; imidlertid gik øverste Classes Boglæsning udmærket godt (man meente ved noget Held i Henseende til dem, der bleve fremkaldte), Religion meget godt, Skrivning godt, Hovedregning, temmelig godt. Nederste Classe med Indb. Und. var endog udmærket god, og Gymnastik ligeledes. (Siden indkom Klage over ham, at han havde mishandlet et Barn, hvilket oftere skal være Tilfældet.) Skolehuset særdeles godt. (1844: Patron Pastor Qvistgaard. Skolehuset meget godt. 127 Børn. Læreren Christian Petersen, 45 Aar, Student og Privatist fra Joenstrup, er en særdeles brav og dygtig Mand, som holder den talrige Skole godt i Orden. Han katechiserer godt. I Boglæsningen kunde større Sikkerhed ønskes. Læsn. g? Skr. g× Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. mg. — 1852: Patron Pastor Qvistgaard. Skolehuset er udvidet og meget godt. 158 Børn. Skolen har nu 4 Classer og 2 Lærere. Andenlærer Rasmus Emil Kirkerup Sørensen, 24 Aar, har kun været her siden Marts; han katechiserer temmelig, men Børnene læse jagende og skiødesløst. Indb. Und. tg. Gymnastik g. Førstelærer Christian Petersen, 53 Aar,

Student og Privatist fra Joenstrup, er bleven temmelig sløv og død, og hele Skolen mangler Liv. Læsn. tg., sagte og unøiagtigt. Skrivn. tg., afsiudsket. Rel. g. Regn. g×)

Ad en smuk Vei, forbi Gyldenholm, til

Sørbymagle og Kirkerup.

Folkemængde 1250. — *Præstegaarden* god og ualmindelig stor. Haven ubetydelig. Et godt Enkesæde med 6^{td} Land. (1844: *Præstegaarden* ret vel vedligeholdt; Haven udvidet og ret smuk. — 1852: *Præstegaarden* er bleven endeel forbedret. Haven ubetydelig.)

Fornemmelig Kirkerupperne skulle være et slet Folkefærd; i Anledning af Skovtyverie have Mange aflagt falsk Eed. Kirkegangen har været meget svag, men er dog nu lidt i Tiltagende. (1844: Over Menigheden klages nu just ikke.)

Kirkerup Kirke skal være i taalelig Stand. Den tilhører Gundersløvholm. (1844: *Kirkerup Kirke* er i simpel Stand, men kan ved Malning og Oppyntning blive ret smuk. — 1852: *Kirkerup Kirke* har faaet et nyt Taarn, og er sat i meget god Stand, saa den nu er en smuk Kirke.)

Den 25de Julii visiterede jeg i *Sørbymagle Kirke*. Den er temmelig styg, forbygget med et uhyre Pulpitur, slet ikke smykket; den tilhører Gyldenholm. Sognepræsten Torkilsen prædikede over Præd. B. 12, 1: »Tanken paa Gud, hvori den skal bestaae, naar begynde, hvad Frugt bæree«. Prædikenen indeholdt meget Godt, Foredraget ogsaa frit og levende, men med for meget Skraal og for mange udvortes Ophævelser; og det gielder ogsaa her, at Guds Rige ikke kommer med udvortes Gebærder. Han katechiserede godt. Af Ældre vare omtrent 10 eller 12 tilstede. Ungdommen svarede ikke med megen Færdighed, dog i det Hele temmelig vel, og viste Agtsomhed og Følelse. (1844: Den 19de Julii visiterede jeg 2den Gang i *Sørbymagle Kirke*. Kirken som sidst. Spr. Torkilsen prædikede over Eph. 5, 25-32: »Xstus som Brudgom, og Menigheden som hans Brud«. Prædikenen indeholdt vel adskilligt Godt, men den var søgt og underlig, og Stemme og Gebærder ligesaa voldsomme, som sidst. Katechisationen

ret god. En talrig Forsamling, og Ungdommen svarede meget godt, saa at Tilstanden i det Kirkelige meget har forbedret sig. — 1852: Den 5te Junii, Trin. S., visiterede jeg 3die Gang i Sørbymagle Kirke. Kirken er bleven forskiønnet; den er lille, men ret smuk. Spr. Mølmark prædikede over Dagens Evangelium: »At den Gienfødelse, som er nødvendig til Salighed, skeer i det Samfund, i hvilket man indtræder i Daaben, og bliver i den hellige Nadver«. Det Søgte i Themaet traadte ogsaa frem i Prædikenen, som i det Hele var maadeligt Gods, holdt med en paatagen, meget utydelig Stemme og et smagløst Foredrag. Katechisationen noget bedre. Kirken var overfyldt af Msker, og den vakkre Ungdom svarede særdeles vel.)

Kirkerup Skole er nu under Bygning, hvorfor jeg ikke besøgte den. Patron Proprietair Langheim. 53 Børn. Læreren Carl Vilh. Jappe (fra Sorø), 25 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er ret duelig, dog katechiserer han temmelig flaut. Fremgangen ret god. Indb. Und. endnu ikke indført af Mangel paa Plads. Gymnastiken standset, fordi Pladsen er brugt til Bygningsmaterialier. (1844: Patron Propr. Brøndsted. 68 Børn. Læreren Carl Vilhelm Jappe, 32 Aar, Sem. fra Joenstrup, er duelig, og katechiserer meget godt, saa at det maa hidrøre fra Forsømmelse, at den ikke talrige Skole ikke er i bedre Tilstand. Dog skal den i den senere Tiid have forbedret sig. Læsn. tg. Skr. g. Rel. g. Regn. tg. Indb. Und. er ikke indført, men blev tilraadet, da Classen nu har 38 Børn. Nederste Classes Læsning var ogsaa kun ringe. Gymn. mg. Skolehuset meget godt. — Jappe skal være en meget god Avlsbruger, men anvender maaskee for megen Tiid dertil, skiøndt Præsten siger, at han ikke forsømmer Skolen. — 1852: Patron for begge Skoler Propr. Brøndsted. — *Kirkerup Skole*. 95 Børn. Læreren Carl Vilhelm Jappe, 40 Aar gl., katechiserer godt, og det Øvrige i øverste Classe er meget godt, men Boglæsningen er kun maadelig; man kiendte ikke Skilletegnene, og kunde ikke finde Psalmerne. Indb. Und. g? Gymnastik mg? Skolehuset meget godt.)

Sørbymagle Skole. Patron Gaardbruger Peder Nielsen. 138 Børn; Antallet vil i Vinter endnu betydelig forøges. Bygningen af Fred. IV Skoler,

trængende meget til Udvidelse, hvilket har maattet udsættes formedelst Kirkerup Skoles Bygning. Læreren Otto Chr. Lavigne, 32 Aar gl., er en meget duelig Mand, og katechiserer meget godt, men har et svagt Bryst; Seminarist fra Joenstrup. Fremgangen er i det Hele meget god. Indb. Und. ret god. Gymnastik, temmelig god. (1844: Patron Proprietair Brøndsted. Skolehuset godt, men trænger til Udvidelse, som er besluttet at skulle foretages næste Foraar. 134 Børn. Læreren Gerhard Tetens Hoff, 34 Aar, Privatist fra Joenstrup, skal være meget flittig og tro, men vel svagelig til den talrige Skole. Han katechiserer temmelig godt, men uden Liv. Læsn. mg? Skr. tg. Rel. g. Regn. g? Indb. Und. g. Gymn. tg. — 1852: Skolehuset er udvidet og meget godt. 157 Børn. Skolen er deelt i 4 Classer med 2 Lærere. Andenlærer Lauritz Christian Ditlev Poulsen, 22 Aar, Sem. fra Jstrup, har kun været her kort, og er endnu uøvet. I de nederste Classer var Læsn. og Rel. tg. Skrivning ngl. Indb. Und. ngl. Bihielperne alde[le]s uopmærksomme. Førstelærer Gerhard Tetens Hoff, 42 Aar, Privatist fra Joenstrup, katechiserer temmelig godt, og er en flittig og tro Mand. Læsn. g× Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Gymnastik ikke prøvet formedelst Regn.)

Da Sørbymagle Skole er meget talrig, og flere Børn have meget langt, kunde endnu en Skole behøves i Rosted By. (1844: Rosted Byes Gaardmænd mødte for at begiere en egen Skole for deres By, istedenfor Sørbymagle Skoles Udvidelse. Sogneforstanderskabet er derimod.)

(1852: *Kirkerup Hospital*, hvis Formue er samlet af en Hellig Kildes Blok, har nu 2 gode Bygninger med Bolig og nogen Pengehielp for 16 Lemmer, og en Capital af c. 1400^r.)

I Skielskøer og de nærmest liggende Pastorater synes den sædvanlige aandelige Søvn at finde Sted; om Sørbymagle og især Kirkerup Sogne kunde det siges, at de ligge paa Grændserne af Hedenskabet. I de Sogne, der høre til Holsteinborg, eller ligge nærmest derved, synes de religiøse Bevægelser, vel ogsaa Herskabets Exempel og Bestræbelser, at have havt nogen gavnlig Indflydelse paa Menighederne, i det Kirkegangen er ble-

ven flittigere, og mere alvorlig Eftertanke vakt. De Udskeielser, Conventikel-Væsenet frembragte, synes allerede næsten ophørte, Menighederne have nu kun liden Interesse derfor, og holde sig mere til Præsterne. Derimod har den nære Forbindelse mellem saa mange eensidige og af Partie-Aand henrevne Geistlige ikke havt gunstig Indflydelse paa disse; de have vel Iver for deres Embede, men uden rigtig Indsigt og Forstand, deres Forfængelighed og Hovmod næres, deres Prædikener have mestendeels en polemisk Retning, de extemporisere temmelig stærkt i Tillid til Aanden, og arbeide mere paa, ved Skrigen og udvortes Ophævelser at vinde Almuens Opmærksomhed, end ved Hiertelighed at trænge ind til Følelse og Villie.

Det behageligste Indtryk efterlader Agersø Menighed, hvis isolerede Beliggenhed afholder mange Laster, og synes at fremme et kierligere og gudeligere Samliv.

Den 26de Julii tilbragte jeg i *Slagelse* for at besee denne Byes offentlige Indretninger.

St. Mikkel's Kirke er fra det 11te Aarhundrede, udvortes noget forfalden, og istedetfor det nedfaldne Spiir er sat en Slags Kuppel. Indeni er Kirken smuk, med høie, lyse Hvælvinger. Kirkegaarden, som nu snart kun skal bruges for dem, der allerede have Familie derpaa, er paa et meget ujævnt Terrain, og giennemskaaret af forskellige Passager, som ikke kunne undværes, og hvorved Uryddelighed og Ureenlighed foranlediges. Imidlertid vil man ved at rykke Laagerne mere ind, kunne bringe det Værste udenfor Kirkegaarden; kun Skade, at Kirkens Fattigdom ikke tillader at omgive den med et Stakit, men kun med Steengierde og Tiørnehæk.

Ved Heininge Sogns nylig paafulgte Forening med *St. Mikkel's Sogn* opstaae slemme Collisioner i Henseende til Tiden for Gudstienesten, som det vil være vanskeligt at hæve. Een Plan er at lade hele Byen og Hospitalet ved forefaldende Vacance lægges til *St. Mikkel's Kirke*, derimod lægge hele Landsognet til *St. Peders Kirke*, og dertil annectere Heininge, der kun har meget faa Mennesker og liden Kirkegang.

Præstegaarden ved denne Kirke er ny og smuk, men skal, som Licitationens-Arbejde, ikke være solid, og der hvile endnu svære Afdrag paa den, saa Præsten siger, han boer for 350^r Huusleie.

Den nye Kirkegaard er anlagt for langt udenfor Byen, og Terrainet skal være meget fugtigt. Liighuset uden Smag, og saa slet situeret, at Graverens Have ligger indenfor, og maa passeres, før man kommer til Kirkegaarden.

St. Peders Kirke har ogsaa mistet sit Spiir, men er udvortes bedre vedligeholdt; det Indvortes ret smukt, men noget mørkt, og Kirken er saa fattig, at den ikke kan anvende 500^r paa det lidet, aldeles ubrugelige Orgels Istandsættelse. Kirkegaarden meget smuk, og vel indhegnet.

Præstegaarden opført efter Branden — jeg troer 1804 — og meget god.

Hospitalet, en stor Bygning, men kun een Etage, og uden Kielder. Den seer ikke ud efter et Kloster, som det dog skal have været; kun findes Hvælving ved de — slette og ubrugelige — Daarekister. Kamrene langs med lange Gange, vel ikke saa peene som de i Roeskilde, men de 100 Lemmer kunne dog have det ret godt, naar de ville; ogsaa sørges der for, at de Ordentligere lægges sammen. Varme haves kun i Forsamlingsstuerne, og Varme-Indretning kan ikke anbringes af Mangel paa Plads. Hospitalsforstanderens Bolig rummelig og god. *Hospitalskirken*, annecteret til St. Peders Kirke, er simpel, men passende; kun skulde den males. Den derved beliggende Kirkegaard skal nu forvandles til en Have for Lemmerne.

Den lærde Skoles Bygning, der i senere Tiid er meget udvidet, er meget god. Rectorboligen god, men noget indskrænket, har en ret god Have. Classe-Værelserne aldeles hensigtsmæssige, naar undtages, at de 2 vende ud til en larmende Gade. En smuk Gaard til Disciplenes Brug; og et nyt, meget godt Gymnastikhuus. Bibliotheket antageligt.

Borgerskolen har sin egen Gaard, som vel ikke er solid, men har rummelige og lyse Læseværelser, og Bopæl for den ordinerede Katechet, saavel

som for Lærerinden ved Haandgierningsskolen. Man tænker paa Adskillelse mellem Borger- og Realskole.

Fattighuset er ret godt, og Arbeidsanstalten mere udvidet end sædvanligt, men Maskinerne trænge stærkt til en Reparation, hvilken de nu ogsaa skulle erholde.

Den 27de Julii reiste jeg over Roeskilde til Ølstykke.

ØLSTYKKE HERRED

Ølstykke.

Folkemængde 650. — Den 84aarige Sognepræst Feld er nylig død, og Successor endnu ikke beskikket. Han har i mange Aar havt Personel-Capellan paa eget An- og Tilsvær; i de 2 sidste Aar Hübner. Ogsaa Enken er for faa Uger siden død. — Kirkegangen skal være meget ringe, især om Sommeren, ofte kun 6, 7 gamle Koner, hvorfor ogsaa om Sommeren Katechisation kun sielden kan finde Sted.

Præstegaarden gammel, med lave Værelser, men ret vel vedligeholdt, og rummelig. Haven nogenledes. (1844: Præstegaarden er nu aldeles deels ombygget, deels omdannet, saa den nu er en smuk, særdeles rummelig og beqvem Bolig. Haven er ogsaa udvidet og forskiønnet. Paa Marken en beplantet Høi. — 1852: Den gamle Præstegaard holdes vel og smukt vedlige. Haven er smuk, og i Marken et Anlæg paa Maglehøi.)

Den 28de Julii visiterede jeg i *Ølstykke Kirke*. Kirken tilhører Kongen, er ret kiøn, stor og lys, men vanzires af Bielker, der holde Hvælvingen; ogsaa behøvedes Oppudsning. Personel-Capellan Hübner prædikede over Joh. 6, 67-69: »Hvor godt og saligt det er med lærvillig Attraa at holde sig til Jesus, vor guddommelige, allerfuldkomneste Lærer«. Ret godt, især Slutningen, godt Foredrag. Derimod katechiserer han dødt. Menigheden kom meget silde, og ikke ret mange Ældre vare tilstede, men de Fleste af Ungdommen. Paa Enkelte nær svarede de kun nogenledes, uden Liv, Færdighed og Eftertanke. Kirkesangen slet. (1844: Den 5te Junii visiterede jeg 2den Gang i Ølstykke Kirke. Kirken er bleven smukt oppudset, og har faaet et Orgel. Spr. Møhl prædikede over 1 Kor. 4, 15-21: »Gds Rige bestaaer ikke i Ord, men i Kraft«. Ord, men ikke synderlig Kraft; jævnt keedsommeligt, uden ordentlig Tankegang. En smuk Forsamling af Ældre og Yngre. Ungdommen svarede bedre, end sidst, med mere Liv og Munterhed. Præstens Katechisation ikke heldig; dog troer jeg, at han giver sig Umage med sit Embede. — 1852: Den 21de Junii visiterede jeg 3die Gang i Ølstykke Kirke. Kirken er ret smuk og vel vedligeholdt.

Spr. Møhl prædikede over Marc. 8, 26: »Til at forkynde Herrens Gierninger i Byer og Stæder hører et særegt Kald med hellig Indvielse, hvis Nødvendighed formedelst Nutidens Blindhed ogsaa godtgjør sig i vore Dage«. Prædikenen indeholdt adskilligt Godt, men var temmelig vrøvl-som, hvorved Hovedsagen ikke traadte klart frem. Foredraget frit og ret godt. Katechisationen ret god, dog uden Liv. Af Ældre just ikke Mange tilstede. Ungdommen svarede godt.)

Ølstykke Skole. Patron for begge Skoler Gaardbruger Jens Pedersen. 59 Børn. Læreren Lars Christensen, 43 Aar gl., Seminarist fra Trolleborg, eier en Gaard i Svedstrup, hvilket dog ingen Hinder gjør for Skolen. Han er en dygtig Lærer, katechiserer godt, og bringer Liv og Munterhed i Skolen. Fremgangen i øverste Cl. meget god. Indb. Und. god. Gymnastik, god. Skolehuset godt. (1844: 95 Børn. Læreren Christensen, 51 Aar, er bleven gammel for Tiden, og har derfor taget Hielpelærer: Jens Peter Hansen, 24 Aar, Sem. fra Joenstrup. Dog underviser Chr. ogsaa selv, og fremstillede Børnene. Han katechiserer godt. Læsn. g., uden ret Nøiagtighed. Skr. g× Rel. g. Regn. g. Indb. Und. mg? Gymn. tg. Skolehuset godt. Hielpelæreren er noget tunghør, og synes ikke at have synderligt Liv. — 1852: Sognepræsten fungerer som Patron for begge Skoler. 75 Børn. Læreren Lars Christensen, 59 Aar, Sem. fra Brahetrolleborg, er nu kommen til næsten for mange Kræfter, thi han synger og katechiserer skraalende; ellers passer han Skolen og er uden Hielpelærer. Læsn. mg? Skr. g× Rel. mg. Regn. mg× Indb. Und. god. Gymnastik tg. Skolehuset meget godt. — Læreren maaskee ikke uden nogen Tilbøielighed til at snapse.)

Svedstrup Skole. 52 Børn. Læreren Troels Jensen, 49 Aar gl., Seminarist fra Blaagaard, er ikke saa levende, men dog duelig og tro. Fremgangen er i øverste Classe god, i nederste med Indb. Und. meget god. Men i begge Skoler kiender man ikke Ordclasserne og er ikke fast i Interpunctionen. Gymnastik, meget god. Skolehuset meget godt. (1844: Patron for begge Skoler Gdm. Lars Jørgensen. Skolehuset meget godt. 40 Børn. Læreren Troels Jensen, 57 Aar, har liidt af Øien- og anden Svag-

hed, er derved nedtrykt, og da Livet forhen kun var lidet, er det nu næsten ganske dødt, dog katechiserer han ikke ilde, men Stemmen noget utydelig. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. tg. Gymn. ngl. uøvet. — 1852: 44 Børn. Læreren Troels Jensen, 66 Aar, katechiserer maadeligt, som i een Ramse. Læsn. g. Skr. g× Rel. mg× Regn. tg. Indb. Und. g. Gymn. tg. — Børnene kom til Ølstykke. Skolehuset skal være meget godt.)

Skolelærerne her i Sognet have gode Vilkaar (50^r fra Amtstuen). Bønderne velhavende; et meget lidet Fattigvæsen.

Jeg blev i Ølstykke Præstegaard, fordi ingen Leilighed i Snodstrup.

Snodstrup.

Folkemængde henved 400. — Byen ligger ved Skienkelse Sø. *Præstegaarden* meget ringe; vel skal Tømmeret være godt, men Stuehuset har kun 4 smaa Kamre. Den forrige Storstue, i en anden Længde, er nu Tørvehuus. Haven ikke lille, men bruges næsten kun som Kiøkkenhave. (1844: Søen er for en stor Deel udtørret. Præstegaarden har dog nu faaet nogle flere taalelige, men meget smaa Værelser. Haven er ogsaa forbedret. — 1852: Præstegaarden er bleven saa smukt oppyntet, som den kan blive. Haven smuk.)

Den 29de Julii visiterede jeg i *Snodstrup Kirke*. Kirken tilhører Kongen, den er lille, men lys, og kunde være ret god, naar den var oppudset. Udenpaa er Kirken selv nylig hvidtet, derimod Taarnet og Vaabehuset røde og plettede. Sognepræsten Galthen prædikede over 2 Petr. 3, 18: »Hvor gavnligt det er for os at voxer i Jesu Læres Kundskab«. Tyndt og koldt, Foredraget dog frit og temmelig kraftigt. Hans Katechisation kun Ramserie. Han har brugt, hver Søndag at lade synge de samme Psalmer, hvilken Skik han blev anmodet om at lade fare. Han roste Menigheden, baade i Prædikenen og mundtligt, ogsaa for god Kirkegang. Men af Ældre vare kun Faa tilstede, og af Ungdommen svarede Enkelte ret godt, de Fleste derimod høist maadeligt, eller vare ganske uvidende og tanke-

løse. — Galthen har været her i 24 Aar. (1844: Den 4de Junii visiterede jeg 2den Gang i Snodstrup Kirke. Kirken er nu sat i meget smuk og god Stand. Et — daarligt — Malerie af Eckersberg, den Opstandne aabenbarer sig for M. Magdalena. — Spr. Brangstrup prædikede over 1 Kor. 4, 2: »Troskab i den os betroede Gierning som nødvendig til et godt Regnskab for vor Huusholdning«. Ligesom Themaet slet fremsat, saaledes løst og maadeligt behandlet. Foredraget vel aldeles frit, men utaalelig pibende og affecteret. Slutningen af Prædikenen flau Ophævelse om Læreembedet og sig selv. Derimod katechiserede han godt og naturligt. Af Ældre vare dog ikke ganske Faa tilstede, og Ungdommen i Forhold til Folkemængden talrig. Den havde forbedret sig meget, og svarede godt. — 1852: Den 22de Junii visiterede jeg 3die Gang i Snodstrup Kirke. Kirken er smuk og vel vedligeholdt. Spr. Hald prædikede over 1 Tim. 4, 7. 8: »Den Velsignelse, som Gudfrygtighed bringer allerede her i Livet«. Meget jævne Tanker, uden Orden, intet Gribende. Foredraget af Papiret, men dog frit og med Kraft. Katechisationen god. Ungdommen svarede meget godt.)

Rørbek Skole. Patron Sognefoged Jørgen Svendsen. Da her kun ere 48 Børn, og kun liden Skoleforsømmelse, efterdi kun faa Fattige, burde Fremgangen være særdeles god, men dette er langt fra. Læreren Lars Børgesen, 54 Aar gl., er vel dimitteret fra Blaagaard med Charakteren meget duelig, men han er uduelig og doven, og han katechiserer blot ved, med Bogen i Haanden, at lade Børnene læse Stykkerne op. I øverste Classe var Boglæsningen vel ret god, dog uden at de kiendte Interpunctionen, endsige Ordclasserne, Skrivning og Religion meget maadelig, Hovedregning neppe taalelig. I nederste Classe var Indb. Und. temmelig god, det Øvrige som i øverste Classe. Kun Gymnastik meget god. (1844: Patron Grdm. Lars Nielsen. 85 Børn. Læreren Børgesen, 63 Aar, er endnu, som tilforn, doven og uduelig, men har dog nu faaet Hielpelærer: Børge Christopher Olsen, 28 Aar, Privatist fra Joenstrup. Han katechiserer maadeligt, men er ellers ordentlig og flittig. Læsn. mg? Skrivn. mg× Rel. g× Regn. mg. Indb. Und. mg? Gymn. g. Skolehuset meget godt.)

— 1852: Patron Gdmd. Andreas Jensen. Skolehuset meget godt. 76 Børn. Læreren Børge Christopher Olsen (tilforn Hielpælærer her), 36 Aar, Privatist fra Joenstrup, er død og katechiserer søvnigt, men passer sit Embede. Læsn. g. Skrivn. g× Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. gik vel godt, men Classen dog tilbage. Gymn. g.)

Steenløse og Vexø.

Folkemængde 1400. — *Præstegaarden* meget god og vel vedligeholdt. Haven stor og udmærket peen. (1844: I Præstegaard og Have ligger Alt temmelig forsømt. — 1852: Præstegaard med Have nu meget god og smuk.)

Den 30te Julii visiterede jeg i *Steenløse Kirke*. Kirken, som tilhører Kongen, er stor og smuk, tækket med Bly; Choret er nylig meget elegant oppudset, Prædikestolen skal ogsaa nu males, den øvrige Maling er udsat indtil Videre. Kirkegaarden noget bevoxen, og for lille; man androg paa dens Udvidelse, hvorom der forhandles. Sognepræsten Heggelund prædikede over 1 Kor. 1, 4-6: »Jesus som den bedste Fører paa Livets Vandring«. Den brave Mand er nu svag; Prædikenen var kort og tør, Foredraget monotont i den gammeldags Maneer, havde dog noget Trohietet. Uagtet Sognet var i Kongereise, vare dog endeel Ældre tilstede, og en meget talrig Ungdom. Den svarede særdeles vel, med god Kundskab, fornuftig Eftertanke, Liv og Munterhed, var vel bevandret i den bibelske Historie, og havde lært mange Psalmer. (1844: Den 6te Junii visiterede jeg 2den Gang i Steenløse Kirke. Kirken er malet og istandsat, en smuk, breed og lys Kirke, har især et anseeligt Chor. — Spr. Galthen (tilforn i Snodstrup) prædikede over Jak. 1, 22: »Under hvilke Betingelser kan kun Jesu Læres Sandheder virke velgjørende hos os«. Koldt og tyndt, men deri dog klart, Stemmen tydelig og ikke ubehagelig, saa det Hele dog var ganske taaleligt. Katechisationen ret god. En meget talrig Forsamling. Ungdommen svarede i det Hele meget godt, og Flere udmærkede sig ved usædvanlig Eftertanke. — 1852: Den 20de Junii, 2 S. eft. Trin., visiterede jeg 3die Gang i Steenløse Kirke. Kirken

er stor, lys og smuk. Spr. Bang (tilforn i Ferslev) prædikede over Dagens Evangelium: »Herrens Indbydelse til Mskene om at blive salige«. En god, jævn, oprigtig Prædiken, holdt med gode Gaver. Katechisationen svagere. Formedelst det slette Veir vare just ikke mange Ældre tilstede, men Ungdommen var talrig, og de senere Confirmander svarede godt, de ældre vare ringere.)

Steenløse Skole. Patron Sognefoged Hans Pedersen. Skolehuset godt. 92 Børn. Læreren Ole Jakob Gebauer, 47 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er en skikkelig Mand, men forlegen, saa han i Andres Paahør kun katechiserer nogenledes. Fremgangen i det Hele god, Skrivningen ogsaa god, men ogsaa de øverste Børn skrive mellem 2 Streger. Indb. Und. god. Gymnastik, udmærket god. (1844: Patron Sognefoged Hans Pedersen. Skolehuset meget godt. 115 Børn. Læreren O. J. Gebauer, 55 Aar, er en flittig og ordentlig Mand, og katechiserer nu temmelig godt. Læsn. mg? Skr. g. Rel. g. Regn. g. Indb. Und. mg. Gymnastik mg. — 1852: Patron Grdmd. Lars Christiansen. Skolehuset meget godt. 110 Børn. Læreren Ole Jakob Gebauer, 63 Aar, Sem. fra Blaagaard, arbejder endnu med Troskab, men begynder at sløves. Læsn. mg. Skrivn. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. g.)

Søesum Skole. Patron Gaardbruger Ole Mikkelsen. 69 Børn. Læreren Jørgen Larsen, 46 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, synes en meget flink Mand, men har kun været her $\frac{1}{2}$ Aar. Under en gammel Skolelærer har Skolen tilforn havt Hielpelærer, og har derved været i noget Forfald. Endnu er Boglæsningen ikke brav, Regningen kun temmelig god, Skrivningen udmærket god, Religion meget god. Indb. Und. temmelig god. Gymnastik, meget god. Skolehuset godt. (1844: Patron Sognefoged Niels Pedersen. Skolehuset særdeles godt. 109 Børn. Læreren Jørgen Larsen, 55 Aar, Sem. fra Joenstrup, katechiserer kun nogenledes og skaber sig noget løierligt. Læsn. g? Skr. mg. Rel. g. Regn. g. Nederste Classe var tilbage, og Boglæsningen i hele Skolen unøiagtig. Gymnastik mg. — 1852: Patron Gdm. Andreas Olsen. Børnene kom til Steenløse. Skolehuset skal være meget godt. 114 Børn. Læreren Jørgen Larsen, 62 Aar,

gjør sig meget vigtig, katechiserer med en stærk Stemme, men uden Forstand. Læsn. g. Skrivn. g × Rel. g. Regn. ug. Indb. Und. tg. Gymnastik ngl ds.)

Vexø Skole. Patron Sognefoged Hans Svendsen. 54 Børn. Læreren Jens Hesselbech, 64 Aar gl., Seminarist fra Blaagaard, er forkeert og egen-sindig, fuld af tosset Iver. Med nederste Classe var jeg dog ganske vel tilfreds; derimod var øverste Classe kun maadelig. Indb. Und. temmelig god. Gymnastik, en vild Jagen. Skolehuset meget godt. (1844: Patron Sognefoged Rasmus Olsen. 55 Børn. Læreren Hesselbech, 73 Aar, er nu ganske affældig. Hielpelærer Andreas Henrik Lind, 31 Aar, Sem. fra Joenstrup, katechiserer saa temmelig. Læsn. g. Skr. mg. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. g. Skolehuset meget godt. — 1852: Patron Gdm. Lars Nielsen. Skolehuset godt. 57 Børn. Læreren Christian Peter Søborg, 47 Aar, Sem. fra Joenstrup, har Liv, og tager sig med megen Interesse af Skolen. Læsn. mg? Skrivn. mg. Rel. mg. Indb. Und. mg. Gymnastik g.)

Vexø Kirke, som ligeledes tilhører Kongen, er lille, men ret peen og kiøn; kun staaer Alteret skievt for at skaffe Plads til Præstestolen. (1844: Vexø Kirke er vel godt vedligeholdt, men har gammeldags smagløs Maling, og kan ikke blive smuk uden Ombygning. — 1852: Vexø Kirke er meget lille og simpel, men nu i god Stand.)

Enkesædet i Steenløse er ikke for Præstekaldet, men en egen Stiftelse for 2 Enker. Jeg blev ikke opmærksom derpaa, før jeg havde forladt Byen.

Slagslunde og Ganløse.

Folkemængde 1300. — *Præstegaarden.* Det egentlige Stuehuus grundmuret, med høie, gibside Værelser; derved en lavere Bygning af det gamle Stuehuus. Udhusene skulle være maadelige. Haven ret smuk. (1844: I den nye Deel af Stuehuset, som ellers er meget godt og anseeligt bygt, ere Gulvene forfaldne. — 1852: Præstegaarden i samme Forfatning.)

Den 31te Julii, 9de Søndag eft. Trinitatis, visiterede jeg i *Slagslunde*

Kirke. Kirken tilhører Kongen; den er nylig istandsat, og meget smuk; en Altertavle af Eckersberg. Kirkegaarden er under Planering. — Sognepræsten Rodtwitt prædikede over Dagens Evangelium: »Vi ere Huusholdere, hvilke Gud vil kalde til Regnskab«. Meget kort; hvad der var, var smukt og godt, men ikke meget mere Indhold end til en Indgang; Foredraget noget svagt, og vel mange Fortalelser. Katechisationen kold og desultorisk. En talrig Forsamling var tilstede; Ungdommen svarede meget godt, med særdeles god Eftertanke. — Sognepræsten har været her i 36 Aar. (1844: Den 3die Junii visiterede jeg 2den Gang i Slagslunde Kirke. Spr. Rodtwitt feirede derved tillige sit Embedsjubilæum, og blev udnævnt til Consistorialraad. Jeg taledede over 2 Kor. 4, 16. Personel-Capellan Lund prædikede over Matth. 7, 16-21. Noget om Troens Frugter. Affecteret Snak. Foredraget frit og ret kraftigt, men vigtigt. Hans Katechisation god, og han havde skrevet en ret smuk Sang til Jubilæet. Kirken var, som naturligt, opfyldt med Msker. Ungdommen svarede ret godt. — Kirken er smuk og i god Stand. — 1852: Den 23de Julii visiterede jeg 3die Gang i Slagslunde Kirke. Kirken er i smuk Stand, og har en — uheldig — Altertavle af Eckersberg, Maria med Barnet. Pers. Capellan Lund prædikede over Joh. 4, 24: »Gud skal tilbedes i Aand og Sandhed«. Lang, rationalistisk Snak i et drævende, affecteret Foredrag. Katechisationen ret god. Den meget talrige Ungdom udmærkede sig ved fortrinlig Christendomskundskab, og svarede med Liv og Munterhed.)

Slagslunde Skole. Patron Sognefoged Jens Pedersen. 81 Børn. Skolehuset godt. Den egentlige Lærer E. Gierløv, 59 Aar gl., Seminarist fra Blaagaard, er en maadelig drikkfældig Person og svag; han har derfor Hielpelærer Søren Petersen, 31 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, som vel ikke har store Evner og katechiserer maadeligt, men passer Skolen med Troskab, og holder godt Liv i den. Fremgangen god. Indb. Und. meget god. Gymnastik, meget god. (1844: Patron Gaardeier Hase. 74 Børn. Læreren Frederik Vulfsem Larsen, 25 Aar, Sem. fra Joenstrup, er i alle Henseender saa temmelig. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. g. Gymn. mg. Skolehuset godt. — 1852: Skolehuset meget

godt. Patron Gdmd. Anders Andersen. 70 Børn. Læreren Frederik Wuldem Larsen, 32 Aar, Sem. fra Joenstrup, katechiserer springende og confust, men gjør sig Umage. Læsn. mg× Skrivn. mg. Rel. g. Regn. mg? Indb. Und. g? Gymn. mg.)

Ganløse Skole. Patron Gaardbruger Jens Hemmingsen. 78 Børn. Læreren Abraham Meyer, 48 Aar gl., Seminarist, er apoplektisk. Hielpelæreren Edvard Lange, 23 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er nylig tiltraadt, og synes at være ret duelig. Med øverste Classe var jeg vel tilfreds, mindre med nederste Cl. Indb. Und., høit temmelig godt. Gymnastik, temmelig godt. Skolehuset meget godt. (1844: Patron Møller Giellerup. Skolehuset godt, men indskrænket. 87 Børn. Læreren Meyer skal nu være 58 Aar, aldeles apoplektisk og uden Bevidsthed. Hielpelærer Carl Frederik Petersen, 30 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, er ret brav, og katechiserer ret godt. Læsn. g. Skr. mg. Rel. g. Regn. g. Indb. Und. tg. Gymn. mg. — 1852: Patron Sognefoged Hans Johansen. 85 Børn. Den aldeles apoplektiske Lærer Abraham Meyer, nu vel 66 Aar, Seminarist, lever hos sin Søn, Skolelærer i Himmeløv. Hielpelærer Christen Hansen katechiserer kun temmelig. Læsn. g. Skrivn. mg. Rel. mg. Regn. tg? Indb. Und. tg. Gymn. g. — Skolehuset godt.)

Knardrup Skole. Samme Patron. 41 Børn. Læreren Jess Peter Emil Petersen, 26 Aar gl., er en meget duelig ung Mand, som katechiserer godt, og har en smuk baade Tale- og Syngestemme. Fremgangen er meget god. Indb. Und. meget god. Gymnastik, meget god. Skolehuset nyt og meget godt. (1844: Samme Patron. Skolehuset skal være meget godt. 41 Børn. Læreren Søren Petersen, 39 Aar, Sem. fra Joenstrup, katechiserer kun nogenledes, og er søvnig og død. Læsn. tg× Skr. mg. Rel. g. Regn. g? Indb. Und. tg. Gymn. g. — 1852: Børnene kom til Gandløse. Skolehuset skal være meget godt. 51 Børn. Læreren Søren Petersen, 48 Aar, giver sig nu Liv ved at søge Løier. Læsn. g× Skrivn. tg. Rel. g. Regn. tg. Indb. Und. tg. Gymn. g.)

Ganløse Kirke tilhører Universitetet; smuk, og vel vedligeholdt. (1844: Ganløse Kirke falder dog temmelig mørk og simpel. — 1852: Ganløse

Kirke tilhører Universitetet. Den er temmelig stor, ikke just smuk, men vel vedligeholdt.)

Farum og Kirke-Værløse.

(Det sidste Sogn i Smørum Herred, Kiøbenhavns Amt.) — Folkemængde 2100. — *Præstegaarden* gammel, men ret god, ikke meget rummelig, vel vedligeholdt. Haven meget smuk, udenfor et stort og nydeligt Anlæg. (1852: Den gamle og temmelig indskrænkede Præstegaard holdes smukt vedlige.)

Den 2den August visiterede jeg i *Farum Kirke*. Kirken tilhører Kongen, smuk, lys og i god Stand. Kirkegaarden planeret, smuk. Sognepræsten Aagaard prædikede over Matth. 24, 35: »De trøstefulde og opmuntrende Udsigter, der synes at have aabnet sig for Religionens Sag«. Meget kort; en Opsats for Folkebladet, Et og Andet af den nyere Historie, om Stænderne, om »demoraliserede« Nationer o. s. v. Foredraget taaleligt. Katechisationen omtrent af samme Slags. En stor Forsamling var tilstede. Ungdommen svarede med ualmindelig Færdighed, næsten for ivrig, men dog med god Eftertanke. Kirkesangen slet. (1844: Den 2den Junii, Trin. Søndag, visiterede jeg 2den Gang i Farum Kirke. Kirken er i smuk Stand, og har faaet et Orgel. Spr. Aagaard prædikede over Dagens Evangelium: »Billedet af det Guds Rige, som Frelseren bestræbte sig for at tilveiebringe i Verden«. Selv Udtrykket viser, at man her ikke maatte søge *χ*stelig Fylde og Dybde, dog fandtes ikke saadanne Ud-væxter, som sidste Gang. Foredraget frit, men for hurtigt og noget utydeligt. Katechisationen ret god. En særdeles talrig Forsamling. Ungdommen svarede udmærket god[t], med Færdighed, Liv og Eftertanke. — 1852: Den 24de Junii visiterede jeg 3die Gang i Farum Kirke. Kirken er temmelig smal, ellers ret smuk og vel vedligeholdt. Spr. Aagaard prædikede over Matth. 11, 28-30: »Hvorledes Jesu Lære trøster, raader og leder os bedst i alle Livets forskellige Omstændigheder«. Skiøndt der mestendeels kun var Tale om »Læren«, kunde Prædikenen dog have været til Opbyggelse, dersom Foredraget ikke havde været en hurtig og noget

utydelig Mumlen. Katechisationen ligesaa. Ungdommen svarede ganske fortrinligt, baade med Færdighed og Eftertanke.)

Farum Skole. Patron Gaardbruger Hans Nielsen. Skolehuset meget godt. 82 Børn. Kirkesanger Peder Leth, 62 Aar gl., Student, er noget affældig, og lader til at være en underlig Person. Skolen besørges af hans Søn Johan Theodor Leth, 23 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, som er meget duelig, katechiserer meget godt, og passer Skolen med megen Fliid. Fremgangen er særdeles god. Indb. Und. udmærket god. Gymnastik, meget god. (1844: Patron Kromand Lind. 85 Børn. Begge Lærere de Samme. Den Gamle er nu 70 Aar, ganske affældig; hans Levnet roses, skiøndt hans Næse seer betænkelig ud; den Unge, 31 Aar, flittig, vakker, katechiserer ret godt. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg× Regn. mg. Indb. Und. g. Gymn. g. — 1852: Patron Gdmd. Lars Rasmussen. 81 Børn. Læreren Johan Theodor Leth, 40 Aar, Sem. fr. Joenstrup, er meget brav og katechiserer godt. I øverste Classe Alt mg. Indb. Und. ug. Gymn. g. Skolehuset meget godt.)

Stavnsholt Skole. Patron Samme. Bygningen meget god. 66 Børn. Læreren Vilhelm Jørgensen, 35 Aar gl., Seminarist fra Trolleborg, er en meget skikkelig, paapasselig og duelig Mand. Fremgangen er i det Hele meget god. Indb. Und. meget god. Gymnastik, god. (1844: Samme Patron. Skolehuset, ligesom det forrige, meget godt. 65 Børn. Læreren Jørgensen, 43 Aar, er en fortrinlig Lærer, han katechiserer lidt søgt, men holder Skolen i udmærket Stand. Læsn. ug. Skr. mg. Rel. ug. Regn. ug. Gymn. g. — 1852: Samme Patron. 77 Børn. Læreren Vilhelm Jørgensen, 51 Aar, Sem. fra Trolleborg, er ligeledes meget duelig og flittig. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. ug. Regn. mg× Indb. Und. ug. Gymn. g. — Børnene kom til Farum. Skolehuset skal være ret godt.)

Kirke-Værløse Skole. Patron Sognefoged Anders Mauritzen. I Skolehuset er Beboelsesleiligheden ret god, men Skolestuen snever og maadelig. 107 Børn. Læreren Jens Christian Bjergen, 53 Aar gl., Seminarist fra Blaagaard, er ret ivrig i sit Kald, men mindre duelig, han katechiserer ikke ilde, men noget naragtig, og vænner Børnene til en syngende Tone.

Fremgangen i det Hele god. Indb. Und. temmelig god. Gymnastik, temmelig god. (1844: Patron som sidst. Skolestuen er bleven udvidet, men hele Huset neppe temmelig godt. 77 Børn. Læreren Biergen, 61 Aar, seer meget ældre ud, gjør endnu sin Gierning ret brav, katechiserer gammeldags, men ikke ilde. Læsn. g× Skr. g× Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. tg. Gymn. tg. — 1852: Patron Grdm. Jørgen Pedersen, 93 Børn. Læreren Joachim Otto Lindhard, 40 Aar, ikke Sem., Student, er ret brav, katechiserer kun nogenledes. Læsn. g× Skr. g. Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. ngl. Nederste Classe overalt slet. Lindhard er nok overalt temmelig ligegyldig. Skolehuset trænger til Forbedring og Udvidelse. Gymn. ringe, tildeels formedelst Mangel af Apparater.)

Lille Værløse Skole. Patron Sognefogden. Bygningen god. 69 Børn. Læreren Jeppe Nielsen Fugholt, 46 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, har tillige en Gaard i Ballerup, hvilket maaskee gjør Skolen noget Afbræk, og skriver i Kiøbenhavnsposten om Vildtet o. dsl. Han passerer for et godt Hoved, men det er dog ikke ret meget bevendt med ham. Fremgangen i øverste Classe er dog god, i nederste Classe mindre heldig. Indb. Und. høit temmelig god. Gymnastik, temmelig god. (1844: Patron som sidst. Skolehuset meget godt. 88 Børn, for en stor Deel fattige. Læreren Knud Hansen Dahl, 52 Aar, Sem. fra Joenstrup, er duelig, flittig og katechiserer godt. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymn. g. — 1852: Samme Patron. Børnene kom til Kirke-Værløse. Skolehuset skal være ret godt, men Skolestuen for lille. 106 Børn. Læreren Knud Herman Dahl, 60 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ret duelig, katechiserer temmelig godt. Læsn. mg? Skrivn. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. tg? Nederste Classe ringere, men mange fattige Børn og Skoleforsømmelse. Gymn. tg.)

Værløse Kirke tilhører Universitetet; en smuk Kirke, i god Stand; har en Altertavle forestillende Mariæ Bebudelse, en Copie ved Ad. Müller. (1852: Værløse Kirke tilhører Universitetet. Den er stor, noget mørk, vel vedligeholdt. En Altertavle af A. Müller, Copie, Marie Bebudelse.)

(1844: I denne Skole [ø: Kirke-Værløse Skole] fremstillede sig ogsaa

nederste Classe af *Joenstrup Skole*, 60 Børn, tildeels fra *Maaløv*. Da Skolen ogsaa prøves ved Seminariet, hørte jeg kun Indb. Und. mg? Læreren er *Georg Heinrich Horst*, 25 Aar, Sem. fra *Joenstrup*. Øverste Classe fremstillede sig i Kirken. Læsn. mg× Skr. g× Rel. g. Regn. mg.)

I Ølstykke Herred ere *Snodstrup* og *Ølstykke Menigheder* nok noget forsømte. I de 3 andre Pastorater er Ungdommen vel oplyst. Men Præsterne, skjøndt ret skikkelige Mænd, uden nogen geistlig Interesse—*Tobaks-Præster*, af hvilke jeg, skjøndt de for det Meste kun have kort Vei til hinanden, ikke har seet een Eneste i nogen anden Kirke end deres egen; derimod fandt jeg dem, naar jeg kom fra Kirken, ved *Piben*. Fra *Nabo-Herrederne* kom Adskillige i Kirkerne.

1837

FAXØ HERRED

Carise og Alsløv.

Folkemængde 1050. — Den 18de Mai visiterede jeg i *Carise Kirke*. Kirken er endnu i sin gamle maadelige Tilstand; Capellet er ved en umalet Bræddevæg adskilt fra Kirken. Sognepræsten Thaning prædikede over Joh. 14, 27: »Den Fred, Jesu Lære giver alle fromme Christne«. En ret god Prædiken, holdt med megen Frihed, og næsten for stor Kraft. Han katechiserer særdeles godt. Endeel Ældre vare tilstede, og en talrig Ungdom, som svarede særdeles vel, med Færdighed og Eftertanke. (1845: Den 10de Junii visiterede jeg 2den Gang i Carise Kirke. Kirken er endnu i den samme maadelige Forfatning, men der tales om dens Istandsættelse. Spr. Thaning prædikede over Eph. 3, 12: »Hvormed skal en Synder forsonse den fortørnede Gud?« Godt og χ stligt, Foredraget snarere for kraftigt, end for svagt; Katechisationen god. En meget talrig Forsamling. Ungdommen svarede godt. — 1853: Den 10de Julii, 7 S. eft. Trin., visiterede jeg 3die Gang i Carise Kirke. Kirken er smukt og smagfuldt istandsat og udvidet, har faaet et godt Orgel. Spr. Mynster (tilforn i Valløby) prædikede over Dagens Epistel: »Den Frihed, som Xstus forjætter«. Med stærk Ivren mod de moderne Frihedsprædicanter, og mindre tilfredsstillende Udvikling af den χ stelige Frihed. Ellers et godt og kraftfuldt Foredrag; Katechisationen god. En meget talrig Forsamling. Af Ungdommen svarede kun de sidst Confirmerede godt.)

Præstegaarden er gammel, med smaa og lave Værelser, men meget vel

vedligeholdtd; en af Udlængerne nylig bygget. Haven stor, og meget smukt holdtd. (1845: Præstegaarden har i Indretningen modtaget nogle Forbedringer; ellers den og Haven som sidst. — 1853: Præstegaarden har lave Værelser, men modtager nu betydelige Forbedringer. Haven stor og meget smuk.)

Carise Skole. Patron Grev Moltke til Bregentved. 56 Børn. Læreren Hans Arneberg, 42 Aar gl., Seminarist fra Joenstrup, er ret duelig. Fremgangen i det Hele god. Han katechiserer godt. Læsning, mg. Skrivning, godt, Religion meget godt, Regning temmelig godt. Indb. Und. mangler Præcision, men Fremgangen god. Gymnastik nogenledes. Skolebygningen god. (1845: Patron for alle Skoler Grev Moltke til Bregentved. Skolehuset godt. 65 Børn. Læreren H. Arneberg, 50 Aar gl., katechiserer godt, men har ikke meget Liv. Læsn. g? Skrivn. g× Rel. mg. Regn. g? Indb. Und. g. Gymnastik tg. — 1853: Skolehuset godt. 65 Børn. Læreren Hans Arneberg, 59 Aar, Sem. fra Joenstrup, er meget svag og forfalden. Hielpælærer paa eget Ansvar Christen Vind, 23 Aar, Sem. fra Skaarup, er flittig, men endnu uøvet. Læsn. g? Skr. mg. Rel. g. Regn. g. I. U. bruges ikke. Gymnastik næsten uøvet af Mangel paa Apparater, hvilken Mangel dog nu afhielpes.)

Storelinde Skole besøgte jeg ikke, da den kun er lille, og indbyrdes Underviisning ikke indført. Patron Grev Moltke. 25 Børn. Læreren Jens Christensen, 53 Aar gl., er ikke Sem., og netop brugbar, men passer sin Skole; katechiserer nogenledes. Fremgangen i det Hele temmelig god. Læsn. tg. Skrivn. g. Rel. g. Regning tg? Skolebygningen skal være god. Gymnastik ret godt. (1845: Børnene kom til Carise. Skolehuset skal kun være ringe, men skal nu under Reparation. 49 Børn. Læreren Christen Nielsen, 57 Aar, ikke Sem., er en simpel Mand, men ret tro; Boglæsningen i Skolen er kun ringe. Læsn. tg? Skr. g. Rel. mg. Regn. mg× Indb. Und. ikke indført. Gymnastik ngl? — 1853: Børnene kom til Carise. Skolehuset skal nu være istandsat og ret godt. Kun 26 Børn. Læreren Christen Nielsen, 65 Aar, ikke Sem., er gnaven og afskrækker derved Børnene, for der er megen Forsømmelse, han er overalt kun lidet duelig.

Læsn. g. Skr. g. Rel. g. Regn. tg. Nederste Classe er ngl. I. U. bruges ikke. Gymn. ngl.)

Alsløv Skole besøgte jeg ikke af samme Grunde. Patron Grev Moltke. 27 Børn. Læreren Niels Jensen, 81 Aar gl., er meget svag, og kunde ikke selv fremstille Børnene i Kirken. Man ønsker, at han maatte entlediges, og Taagerup Skole forenes med denne. Indtil videre har han 2 Timer egentlig Hielp af Skolelæreren i Taagerup, og det er beundringsværdigt, hvor Meget derved udrettes. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Hovedregning ug. Gymnastik begyndt. Skolebygningen skal være god. (1845: 70 Børn. Læreren Ole Christensen, 52 Aar, ikke Seminarist, (tilforn i Taagerup), har særdeles Lyst og Iver, og katechiserer godt, skiondt noget for ivrigt. Læsn. mg? Skrivr. g× Rel. ug. Regn. ug. Indb. Und. mg? Gymnastik mg. Skolehuset godt. — 1853: 57 Børn. Læreren Ole Christensen, 61 Aar, ikke Sem., er udannet, men ivrig og tro. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymn. g. Skolehuset godt.)

Taagerup Skole. Patron Vemmetofte Kloster. 49 Børn. Læreren Ole Christensen er ikke Sem., men meget duelig og nidkier; han katechiserer med meget Liv og Kraft, selv med Tænksomhed, men affecteret og med for meget Skraal baade fra hans og Børnenes Side. Øverste Classe: Læsn. ug. Skr. mg. Rel. ug. Regning ug× Indb. Und. mg. Gymnastik, tg.; en meget tarvelig Klattremaskine. Skolebygningen er meget ringe og indkneben; man har undladt at sørge for en bedre, efterdi man ønsker Foreningen med Alsløv. (1845: Taagerup Skole er nu nedlagt.)

(1845: *Alsløv Kirke* har vel kun gibset Loft og ingen Altertavle, men er dog et smukt lille Bedehuus, meget net holdt; tilhører Bregentved. — 1853: *Alsløv Kirke*, meget simpel, men ordentlig; uden Altertavle.)

Spiellerup og Smerup.

Folkemængde 1030. — Min gamle *Præstegaard* fandt jeg nu i de bedste Hænder. Det meget Uryd, hvormed min Eftermand havde fyldt den, er nu bortskaffet, mange væsentlige Forbedringer giorte, og det Øvrige kommer nok med Tiden. De 2 smukke Haver ere særdeles skiont vedlige-

holdte. (1845: Præstegaarden og Haverne særdeles forbedrede og forskønnede. — 1853: Præstegaarden omtrent i samme Stand, som forrige Gang. Haverne smukke.)

Smerup Kirke, der i min Tiid var forsømt, mørk og fugtig, er nu forvandet til en meget smuk Kirke, simpel, lys og smagfuld. (1845: Smerup Kirke er i samme gode og smukke Tilstand. — 1853: Smerup Kirke, simpel men ret smuk; kun en gammel daarlig Altertavle.)

Smerup Skole er nyopført, og god. Patron, som for alle Pastoratets Skoler, Vemmetofte Kloster. 29 Børn. Læreren Johannes Danielsen, 66 Aar gl., er endnu som jeg kienkte ham, en skikkelig Mand, men meget simpel, uden Kundskaber eller Gaver. Indb. Und. ikke indført, og Gymnastik saare lidet. Fremgangen er kun nogenledes. Læsn. tg? Skr. ngldes. Rel. g. Regning nglds. (1845: 43 Børn. Læreren Joh. Danielsen er nu 74 Aar gl. og aflægs. Hielpelæreren Axel Frost, 22 Aar, Privatist fra Joenstrup, er uøvet, katechiserer kun maadeligt, og skal ogsaa mangle Fliid. Læsn. g. Skrivn. g. Rel. g. Regn. g? Indb. Und. ikke indført. Gymnastik g. Skolehuset godt. — 1853: Patron for alle Skoler Kammerraad Howitz. Skolehuset meget godt. 59 Børn. Læreren Hans Jakob Alfred Schiøtt, 25 Aar, Sem. fra Joenstrup, duelig og flittig, katechiserer godt. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke i nogen af Skolerne. Gymn. mg.)

Store Taarøye Skole. Bygningen ogsaa ny, meget rummelig og god. Læreren Jørgen Bagger, 50 Aar gl., ikke Sem., men Student, er en Stymper, og kan ikke holde Børnene i Ave. Derfor drives ikke paa Gymnastik, da Børnene derved kun gjøre Nar af ham; ogsaa er Klavremaskinen omblæst. Indb. Und. ikke indført. 39 Børn. Fremgangen er kun meget maadelig, og Skolelæreren, som ikke engang passer sin Skole, blev alvorlig paamindet. Læsn. tg? Skr. g. Rel. tg. Regn. tg? (1845: Læreren Jørgen Bagger, 58 Aar, er nu fraværende, befatter sig ikke mere med Skolen, skal ellers være ret skikkelig. Hielpelærer Johan Andreas Melsted, 36 Aar, Privatist fra Joenstrup, er ret brav, katechiserer temmelig godt. Læsn. mg. Skrivn. g. Rel. mg. Regn. mg? Indb. Und. ikke indført. Gymna-

stik tg? 46 Børn. Skolehuset meget godt. — 1853: Skolehuset meget godt. 63 Børn. Læreren Jørgen Bagger, 70 Aar, ikke Sem., Student, skal dog i de senere Aar være ordentligere i Levnet, men er ganske uduelig. Hielpælærer Sønnen Andreas Bagger, 27 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ret brav, men katechiserer kun saa temmelig. Læsn. mg? Skr. mg. Rel. g. Regn. mg. Gymn. g.)

Lille Taarøye Skole. Huset er det gamle, meget ringe. 31 Børn. Læreren Hans Pedersen, 42 Aar gl., Søn af den gamle Peder Hansen, er kun en simpel Mand, og udannet, men han gjør sig fliid, og har godt Lov af Alle. Han katechiserer kun maadeligt. Læsn. g. Skr. g? Rel. tg. Regn. g. Indb. Und. er ikke indført. Gymnastik, ringeste Grad, men skal gaae meget godt. (1845: Skolehuset skal nu ombygges. Børnene kom til Spille-
rup. 43 Børn. Læreren Hans Pedersen, 49 Aar, er, som forhen, meget simpel, og vil nok snart maatte have Hielpælærer. Læsn. tg? Nogle endog af de ældre Børn læste kun maadeligt. Skrivn. g. Rel. g. Regn. tg? Indb. Und. ikke indført. Gymnastik tg? — 1853: Skolehuset godt. 36 Børn. Læreren Hans Petersen, 57 Aar, er en skikkelig Mand, men udannet og uskikket; ikke Sem. Hielpælærer Hans Jakob Friboe Thune, 32 Aar, Sem. fra Skaarup og Student, er et stille og flittigt Mske, katechiserer ret godt. Læsn. mg. Skr. g× Rel. mg. Regn. mg. Gymn. mg.)

Den 20de Mai visiterede jeg i *Spiellerup Kirke*. Kirken er nu i særdeles god Stand, og Kirkegaarden reen og net. Sognepræsten Plum prædikede over 1 Joh. 4, 16-21: »Den Kierlighed, en Christen skylder Gud og sin Næste, og den indbyrdes Forbindelse, der finder Sted mellem disse Følelser«. En meget god og giennemtænkt Prædiken; Foredraget frit og smagfuldt. (En Bonde sagde mig, at det var en »Stadspræst«). Kirken var aldeles fuld af Msker, og Ungdommen svarede meget vel, hvilket saameget mere fortienner at paaskiønnes, som Præsten hidtil kun liden Hielp har havt af sine Skolelærere. (1845: Den 13de Junii visiterede jeg 2den Gang i Spiellerup Kirke. Kirken er i meget smuk Stand; den pyntelige Kirkegaard skal nu erholde den fornødne Udvidelse. Spr. Plum prædikede over 1 Kor. 2, 1-5: »Vigtigheden for os Alle, at vi troe paa en korsfæstet Frelser«. En grundig, vel udarbejdet Prædiken, frit og godt

foredragen. En meget talrig Forsamling. Ungdommen svarede godt, Præstens Katechisation forstandig og klar. — 1853: Den 12te Julii visiterede jeg 3die Gang i Spiellerup Kirke, som er vel vedligeholdt. Spr. Plum prædikede over Rom. 8, 31. 32: »om Loven og Samvittigheds-Frihed«. Themaet mindre heldig valgt; Prædikenen var vel forstandig, men slet ikke hjertelig. Talen er bleven jævner, og Stemmen svagere. Katechisationen god. En talrig Forsamling, men kun et Par Gaardmænd af Smerup Sogn. Ungdommen havde god Kundskab og svarede med Eftertanke.)

Hospitalet vedligeholdes efter Fundatsen, og er i den senere Tiid udvidet. (1845: Hospitalet i upaaklagelig Tilstand. — 1853: Hospitalet i sædvanlig Tilstand. Lemmerne syntes at være fornøiede. Der er anskaffet Bræddegulv og Kakkellovne.)

Spiellerup Skole er nu under Reparation, men bliver da en særdeles god Bygning. 62 Børn. Den hidtilværende Lærer Birkeløv, som nu er forflyttet, har forsømt Skolen, hvor Fremgangen derfor kun var nogenledes. Men den i disse Dage tiltraadte Lærer Nicolai Emil Engell, 25 Aar gl., er en særdeles duelig ung Mand. Indb. Und. endnu ikke indført, eller snarere igien ophørt. Gymnastik, standset. (1845: Skolehuset rummeligt og særdeles godt. 57 Børn. Læreren N. E. Engell, 33 Aar gl., er med Tilladelse fraværende for at studere ved Universitetet, hvor han udmærker sig. Hielpelæreren Hans Jakob Toxværd, 27 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ferm, flittig og katechiserer temmelig godt. Læsn. mg× Skrivn. mg. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik g. — 1853: Skolehuset meget rummeligt, men noget skrøbeligt, og skal under en Hovedreparation. 69 Børn. Læreren Adam Vilhelm Seidenfaden, 45 Aar, Sem. fra Joenstrup, (tilforn i Frerslev), er en særdeles duelig Lærer, flittig, katechiserer godt og med Liv. Læsn. mg× Skr. mg. Rel. ug. Regn. g? Næderste Classe særdeles god. Gymn. mg.)

Vemmetofte.

Folkemængde 250. — Den 21de Mai, Trinitatis Søndag, visiterede jeg i *Vemmetofte Klosters Kirke*. I Consistorialraad Bjørns Sygdoms-Forfald

prædikede Personel-Capellan Hertel (tilforn i Ølstykke) over Dagens Evangelium: »det christelige Sindelags Fornydelse«. Prædikenen var vel udarbejdet, holdtes ogsaa med Liv og Frihed, men Organet er ikke heldigt og noget stammende. Et stort Antal Mennesker, og en i Forhold til Stedet meget talrig Ungdom var tilstede. De Fleste af dem ere Tienestefolk, og komme fra forskiellige Steder. Mange svarede meget godt, Adskillige taug ganske. Hertel katechiserer antageligt. (1845: Den 11te Junii visiterede jeg 2den Gang i Vemmetofte Kirke. Pers. Capellan Føg prædikede over Joh. 1, 44-52: »Herrens Forjættelse til den, som kommer til ham: du skal altid hos mig see større Ting«. Et smukt Thema, men Udførelsen temmelig trivial; Foredraget frit og levende, men ikke varmt og inderligt. Ligeledes Katechisation. Af Ældre var en talrig Forsamling tilstede. Af Unge fandtes kun Faa i Katechisations-Alderen, men disse svarede agtsomt og godt. — [1853]: Den 13de Julii visiterede jeg 3die Gang i Vemmetofte Kirke, som er bleven meget pynteligt restaureret. Pr. Brasch prædikede over 1 Kor. 7, 20-24: »Christeligen at ransage sin Gierning«. Ret godt, og Foredraget, skøndt i Begyndelsen noget drævevorent, frit og kraftfuldt. Katechisationen meget god. Kirken var fuld af Msker, Ungdommen ikke talrig, men svarede meget godt.)

I *Skolen*, som er rummelig og velbygget, ere 24 Børn. Læreren, Seminarist fra Joenstrup, Theodor Lang, 35 Aar gl., katechiserer oplyst og affecteret, men passer Skolen. Fremgangen er i det Hele meget god, i Skrivning udmærket god. (1845: Skolebygningen meget god. 38 Børn. Læreren Th. Lang, 42 Aar, er meget flittig, katechiserer med megen Iver, men har aflagt Affectationen. Fremgangen er særdeles god. Læsn. ug. Skrivn. ug. Rel. mg. Regn. g× Fædrelandshistorie og Geogr. ug. Lidt Tydsk. Indb. Und. og Gymnastik ikke indførte. — [1853]: Bygningen meget god. 27 Børn. Læreren Theodor Lang, 51 Aar, Sem., er fremdeles duelig, tro og flittig. Fremgangen i det Hele meget god, Retskrivning særdeles god.)

([1853]: Præsteboligen er ombygget og meget rummelig og smuk.)

Faxø.

2130 Mennesker. — *Præstegaarden* ny og meget god. Haven ordentlig. (1845: *Præstegaarden* er nu for det Meste nybygt, Grundmur, meget anseelig, beqvem og smuk. Haven skal udvides efter Udskiftningen.)

Den 22de Mai visiterede jeg i *Faxø Kirke*. Kirken, som tilhører Universitetet, er meget stor, smuk, og vel vedligeholdt. Provst Barfoed prædikede over Gaarsdagens Evangelium i Forbindelse med Rom. 1, 16: »Religionens Vigtighed for Mennesket«; ret godt; Foredraget levende og kraftigt, men just ikke i den bedste Smag. En stor Forsamling, og en særdeles talrig Ungdom var tilstede, skøndt man kun havde kunnet tilsige indtil 20 Aars Alder. Ungdommen syntes ret vakker, skøndt hos de Fleste hverken Færdighed eller Eftertanke viste sig fortrinligen. Personel-Capellanen La Cour (Provstens Stifsøn) katechiserede, og gjorde det meget godt. (1845: Den 15de Junii, 4 S. eft. Trin., visiterede jeg 2den Gang i Faxø Kirke. Provst Freuchen prædikede over Dagens Evangelium: »Værer barmhertige, som Eders Fader i Himlene er barmhertig«. Godt, fornuftigt og christeligt, i en jævn Tone; Foredraget frit og godt, Katechisationen meget god. Den store Kirke var fuld af Msker. Ungdommen svarede meget godt. — 1853: den 15de Julii visiterede jeg 3die Gang i Faxø store og smukt vedligeholdte Kirke. Provst Neergaard prædikede over Joh. 17, 1-5: »Dette er det evige Liv, at de kiende o. s. v.« Ret godt og χ steligt, men noget koldt og uden ret Tankeudvikling; Foredraget frit og kraftigt, men ikke varmt. Katechisationen med udmærket Klarhed og Kraft, men for meget i Skoletonen. Kirkegangen skal være god, og i Dag var Kirken aldeles opfyldt. Ungdommen svarede udmærket godt.)

Faxø Skole. Bygningen er ny og særdeles god. Patron Forvalter Sønderrup paa Universitetets Vegne. 53 Børn. Læreren Peter La Cour, 38 Aar gl., Sem. fra Lyngby Seminarium, siden Student, er en duelig Mand, men formedelst Sygdom var han noget sagtfærdig. Fremgangen kan i det Hele kaldes noget god. Læsn. mg? Skrivning mg \times Rel. g. Regning g. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik saae jeg ikke formedelst Lære-

rens Svaghed; Klavremaskinen omblæst, og ingen ny endnu anskaffet. Gymnastikpladsen meget indkneben, og kan neppe skaffes bedre. (1845: Da Faxe endnu ikke er udskiftet, har endnu ingen fast Skoleplan kunnet lægges. Faxe Skole. Patron Kammerraad Sønderup. Skolehuset meget godt. 79 Børn. Læreren Joh. Carl Hieronymus Molbech, 29 Aar, Cand. Theol., katechiserer temmelig godt, men er noget død, og mangler Energie. Læsn. g. Skrivn. g. Rel. g. Regn. g. Indb. Und. ikke indført, Gymnastik ikke heller, af Mangel paa Plads, som først kan erholdes ved Udskiftningen. — 1853: Patron Kammerraad Sønderup. Skolehuset godt. 75 Børn. Læreren Joh. Carl Hieronymus Molbech, 37 Aar, Cand. Theol., har ikke megen Energie, men er ellers duelig og tro, og Fremgangen er roesværdig. Læsn. ug. Skr. g. Regn. mg. Nederste Classe, uden I. U., ret god. Gymn. g.)

Vallebo Skole. Patron Forvalter Sønderup paa Rosendals Vegne. Skolebygningen skal være ret god. 42 Børn. Læreren Mads Bie Aagesen, 29 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, er tungsindig og forsagt, skiøndt han vel ellers kunde være ganske duelig. Fremgangen er kun temmelig god. Læsn. g? Skr. g? Rel. tg. Regn. g. Gymnastik tg. (1845: Samme Patron. Skolehuset meget godt. 66 Børn. Læreren Mads Bie Aagesen, 38 Aar, Sem. fra Jstrup, er død og katechiserer kun nogenledes; derfor er ogsaa hele Skolen død. Læsn. g. Skrivn. tg. Rel. g. Regn. tg. Indb. Und. ikke indført, og nederste Classe kun ringe. Gymnastik ngl. Apparater mangle. — 1853: Patron Kammerraad Sønderup. Skolehuset temmelig godt. 75 Børn. Læreren Mads Bie Aagesen, 46 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en sagtfærdig Mand, men virker stille og tro, katechiserer ikke ilde. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. g? Nederste Classe, uden I. U., noget ringere. Gymn. tg.)

Kiessendrup Skole. Patron Vemmetofte Kloster. Skolebygningen skal være ny og meget god. 29 Børn. Læreren Christen Jensen, 25 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, er ret duelig, men katechiserer kun saa temmelig. Fremgangen meget god. Læsn. g. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Gymnastik tg. — Disse 2 Skoler, som ikke ere talrige, besøgte jeg ikke, da Indb. Und. ikke er indført der. (1845: Patron Vemmetofte Kloster. Skolehuset meget godt. 48 Børn. Læreren Christen Jensen, 32 Aar, skal til-

forn have været en Elsker af Jagt, og have forsømt Skolen, men skal nu passe den bedre; han katechiserer saa temmelig. Læsn. g. Skrivn. g. Rel. g. Regn. g× Indb. Und. ikke indført. Gymnastik g. — 1853: Skolehuset godt. 65 Børn. Læreren Theodor Aaris, 32 Aar, Sem. fra Joenstrup, er vel begavet, har Fliid og Iver. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg× Nederste Classe, uden I. U., god. Gymn. g.)

Den 23de Mai besøgte jeg:

Værløse Skole. Patron Grev Moltke til Bregentved. Læreren A. G. L. Dettmer, 41 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, er en meget duelig og opvakt Mand. 43 Børn. Fremgangen meget god. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Underviisningen gaaer med meget Liv. Indb. Und. er vel indført, men nok meest for et Syns Skyld; kun 2 Tabeller brugtes, de Øvrige læste alt i Bog; men ogsaa nederste Classes Fremgang er meget god. Gymnastik saae jeg ikke formedelst Regn, men den skal gaae meget godt. Skolebygningen meget god. (1845: Patron Grev Moltke. Børnene kom til Faxe. Skolehuset skal være meget godt. 38 Børn. Læreren Adam Dettmer, 49 Aar, Sem. fra Jstrup, skal tilforn have været udsvævende, men nu være ordentlig. Han katechiserer ret godt og med Liv. Læsn. g. Skrivn. mg. Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. g. Gymnastik skal være mg., men kunde ikke prøves, da ingen Gymnastikplads haves i Faxe. — 1853: Patron Grev Moltke. Børnene kom til Faxe. Skolehuset skal være meget godt. 50 Børn. Læreren Adam Gottlob Ludvig Dettmer, 58 Aar, Sem. fra Jstrup, er ret brav og katechiserer antageligt. Læsn. g. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymn. g.)

Stubberup Skole. Patron Vemmetofte Kloster. 49 Børn. Læreren Jørgen Hansen, 49 Aar gl., er ikke Sem., men en meget tro og skikkelig Mand, som gjør sig redelig Fliid med Børnene. Fremgangen fandt jeg god, men i Tillid til Præsternes Vidnesbyrd vil jeg kalde den meget god. Læsn. mg. Skr. g. Rel. g× Regn. g. Om Indb. Und. gielder ganske det Samme som ved Værløse Skole. Gymnastik, god. Skolebygningen god. (1845: Patron Vemmetofte Kloster. Skolehuset godt. 55 Børn. Læreren Jørgen Hansen, 57 Aar, ikke Sem., fortienner endnu samme Roes for den

største Troskab og Flid, han katechiserer ret godt. Fremgangen er i Alt mg. Indb. Und. mg. Gymnastik g. — God Retskrivning. — 1853: Patron Kammerraad Hovitz. Skolehuset temmelig godt. 46 Børn. Læreren Jørgen Hansen, 65 Aar, ikke Sem., er en simpel Mand, men flittig, og gjør sine Ting ret godt. Læsn. g. Skr. g. Rel. g. Regn. g. Nederste Classe, uden I.U., endog noget bedre. Gymn. tg?)

Houby Skole. Patron Forvalter Sønderup. Skolehuset godt. 65 Børn. Læreren Jens Christensen Svanholm, 44 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, ansees for en meget duelig Mand; jeg fandt ham duelig, og var vel tilfreds med Børnenes Fremgang, uden just at finde den udmærket. Læsn. mg? Skr. g. Rel. g× Regn. mg. Indb. Und. mg. Skolen er Normalskole for Provstiet. Gymnastik, meget godt. (1845: Patron Kammerraad Søndergaard. Skolehuset særdeles godt. 100 Børn. Læreren J. C. Svanholm, 51 Aar, Sem. fra Jstrup, er en duelig Mand, katechiserer ret godt. Læsn. g× Skrivn. g× Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g× Gymnastik g. Ogsaa her mangle Apparater. — 1853: Patron Kammerraad Søndergaard. Skolehuset godt. 107 Børn. Læreren Jens Christensen Svanholm, 59 Aar, Sem. fr. Joenstrup, er en energisk og duelig Mand, katechiserer fermt og godt. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Indb. Und. g. Gymn. mg.)

(Faxø skreves i gamle Dage Fagse.)

Roholte.

800 Msker. — Den 24de Mai visiterede jeg i *Roholte Kirke*, som tilhører Lindersvold, er stor og breed, lidt mørk og gammeldags, men ellers vel vedligeholdt. (I den ligger den bekiendte Fru Merthe begravet). Sognepræsten Giellerup prædikede over Rom. 10, 13-17: »Religionskundskabens Vigtighed for os«. Ret godt, bedre og christeligere end man af Themaet skulde formode. Foredraget frit, men lidt langsomt, og Stemmen ikke ganske naturlig. Af Ældre vare just ikke Mange tilstede. Ungdommen syntes opmærksom, og viste ret god Eftertanke, men den havde just ikke Svarene paa rede Haand, og der vare mange Svage. — G. katechiserer ret færdigt, men uden ordentlig Tankegang. (1845: Den 16de Junii

visiterede jeg 2den Gang i Roholte Kirke. Kirken har modtaget en Hoved-reparation, og er nu meget god og smuk. Spr. Giellerup prædikede over Matth. 28, 18 ff.: »At den Herre J. Xstus er med os«. Ret godt og smukt, Foredraget frit og Stemmen smuk, men det Hele ikke lidet vanheldet ved Affectation. Katechisationen meget god. En talrig Forsamling. Ungdommen svarede, vel noget sagtfærdigt, men dog meget godt. — 1853: Den 16de Julii visiterede jeg 3die Gang i Roholte Kirke. Kirken er vel vedligeholdt og har Orgel. Spr. Giellerup prædikede over Matth. 13, 3-9: »Hvorpaa det kommer an, naar Evangeliets Udsæd skal bringe velsignet Frugt«. Prædikenen var vel disponeret, sund og hiertelig, Foredraget frit, noget langtrukket, men uden Affectation. Katechisationen ret god. Talrig Forsamling. Ungdommen svarede godt, men syntes ikke meget opvakt.)

Roholte Skole. Patron Baron Reedz Thott. Skolebygningen stor og meget god. 123 Børn. Læreren Carl Melau, 31 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, er en udmærket duelig og samvittighedsfuld Mand, han katechiserer godt, men lidt sagtfærdigt. God Orden i Skolen, og Fremgangen udmærket god. Geographie læres her (ligesom i nogle af Faxø Sogns Skoler), og Børnene svarede meget godt. Læsn. mg× Skr. ug? Rel. mg. Regn. ug. Indb. Und. mg. Gymnastik mg. (1845: Skolehuset meget godt. 134 Børn. Læreren Joh. Carl Frederik August Melau, 39 Aar, Sem. fr. Jstrup, er en udmærket duelig og flittig Mand; han katechiserer meget godt, skøndt noget affecteret, og holder den talrige Skole i fortræffelig Orden. Læsn. mg. Skrivn. mg. Rel. ug. Geographie mg. Regn. ug. Sang ug. Indb. Und. mg. Gymnastik mg? — 1853: Patron Baron Reedz Thott. Skolebygningen særdeles god. 132 Børn. Skolen har nu 4 Classer og 2 Lærere. Første Lærer Joh. Carl Frederik August Milau, 47 Aar, Sem. fra Jstrup, D. M., er en udmærket Lærer; han underviser i de 2 øverste Classer, hvori Fremgangen er fortrinlig, ogsaa i Historie og Geographie. Andenlærer Ferdinand Lindahl, 21 Aar, Sem. fra Joenstrup, katechiserer godt, og Fremgangen i hans 2 Classer er god. Indb. Und. g. Gymn. g?)

Præstegaarden er gammel, og har lave Værelser, men ret vel vedlige-

holdt. En Udlængde er daarlig, og skal nu fornyes. Haven ret kiøn. (1845: Præstegaarden er meget simpel, dog er kun een Udlængde egentlig maadelig. Haven ogsaa simpel. — 1853: Præstegaarden er gammel og daarlig; Haven ret kiøn.)

I Sognet det nu meget smukke og anseelige Lindersvold.

Den første Sognepræst i Faxø efter Reformationen ombyttede dette Kald imod Roholte.

Kongsted.

1300 Msker. (i Bøndernes Tale: Høie Kongsted.) — *Præstegaarden* meget god, med store høie Værelser. Haven meget smuk, og peent holdt. (1845: Præstegaarden i god Stand. Haven smuk. — 1853: Præstegaard og Have i god Stand.)

Den 25de Mai visiterede jeg i Kongsted Kirke. Kirken, som tilhører Lystrup, er stor, smuk og lys, men maadelig vedligeholdt, og mangler Malning. Sognepræsten Krarup (Søn af Consistorial-Assessoren i Vivild) prædikede over Luk. 11, 27. 28: »Guds Ord er vor Lyksaligheds Grundvold«. Prædikenen var taaleligt udarbejdet, men Foredraget, skiøndt frit, koldt, yderst monotont og keedsommeligt. Han katechiserede i samme Tone, ellers antageligt. En kiøn Forsamling af Ældre og Yngre var tilstede. Ungdommen svarede meget godt. (1845: Den 4de Julii visiterede jeg 2den Gang i Kongsted Kirke. Den smukke Kirke er nu sat i meget smuk Stand. Spr. Ingersløv prædikede over 2 Kor. 4, 6 ff: »Mine Ønsker og Forhaabninger under min Tieneste«. I sig selv ret godt og *χ*steligt, men for almindeligt, uden Udvikling, og uden synderlig Orden; den smukke Text var kun lidet benyttet, Foredraget frit, men ikke indtrængende, og for mange Pauser. Af Egnens Honoratiores vare Mange, af de Ældre i Menigheden kun Faa tilstede. Ungdommen svarede temmelig godt, men ikke med synderligt Liv. Præstens Katechisation var ret god. — 1853: Den 17de Julii visiterede jeg 3die Gang i Kongsted Kirke, som er stor og vel vedligeholdt. Spr. Ingerslev prædikede over Dagens Evange-

lium (8 S. e. Trin.). Løst og koldt Vrøvl om Mormoner, gudelige Forsamlinger og »den ønskelige Troskab i Herrens Gierning«. Daglig Snak, Foredraget afbrudt af idelige Pauser; Katechisationen kold. Uagtet høist ugunstigt Veir var der dog en talrig Forsamling og Ungdommen svarede ret godt.)

Leestrup Skole. Patron Baron Reedz Thott. Skolebygningen temmelig god. 52 Børn. Læreren Johannes Christensen, 30 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, er ret brav og katechiserede godt. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik tg. (1845: Patron Baron Reedz Thott. 59 Børn. Læreren Joh. Christensen, 38 Aar, er en flink Mand, og katechiserer godt. Læsn. g. Skrivn. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik mg. Skolehuset temmelig godt. — 1853: Patron Baron Reedz Thott. 53 Børn. Læreren Johannes Christensen, 46 Aar, Sem. fra Joenstrup, har Energie og katechiserer godt. Læsn. g? Skr. tg. Rel. mg. Regn. g. Nederste Classe god. Gymn. mg? Skolehuset godt.)

Borup Skole. Patron Grev Danneskiold Samsøe. Skolestuen er ny, det Øvrige kun nogenledes. Den egentlige Lærer Christopher Nielsen, 43 Aar, ikke Sem., men af Flemmers Alumner, blev befundet aldeles uskikket, og maatte forpligte sig til at holde Hielpelærer. Denne er nu Johan Christian Drewsen, 29 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, forknyttet, og kun temmelig duelig. Imidlertid gjør han sig Fliid. Læsn. tg? Skr. tg. Rel. g. Regn. tg× Indb. Und. ikke indført. Gymnastik tg. — Den egentlige Lærer skal være meget stridig. (1845: Patron Kammerherre Mylius. Nederste Classe kom til Kongsted. Skolehuset er nyt og skal være meget godt. 61 Børn. Læreren Erik Hansen, 32 Aar, Sem. fra Skaarup, er saa temmelig, katechiserer temmelig godt. Læsn. g? Skr. g× Rel. mg. Regn. tg. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik g. — 1853: Patron Grev Fr. Danneskiold. 65 Børn. Læreren Lars Hansen, 39 Aar, Sem. fra Skaarup, mangler Kraft, men gaaer an. Læsn. g. Skr. g. Rel. g. Regn. g× Nederste Classe, uden I. U., tg. Gymn. tg. Børnene kom til Kongsted. Skolehuset skal være godt.)

Den 26de Mai besøgte jeg:

Kongsted Skole. Patron Kammerjunker Mylius. 64 Børn. Læreren Johan Christopher Mørkeberg, 38 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, arvede for nogle Aar siden 7 à 8000^r, men er desuagtet vedbleven med samme Fliid at passe sin Skole. Fremgangen i det Hele god. Læsn. g. Skr. g? Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. tg. Gymnastik nogenledes. Skolebygningen meget god. (1845: Samme Patron. Skolehuset rummeligt og meget godt, Skolestuen noget lav. 58 Børn. Mørkeberg er nu 47 Aar, men er bleven saa svag, at han kun befatter sig med Skrivningen. Hielpælæren Henrik Holm Winther, 32 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en forknyt Stakkel, uden Liv, som hverken har Greb paa at omgaaes Bønderne eller Børnene; i det Hele en Stymper, og katechiserer slet. Læsn. tg? Skr. ngl. Rel. tg. Regn. g. Indb. Und. tg. Gymnastik tg. — 1853: Patron Hofjægermester Mylius. 88 Børn. Læreren Joh. Christopher Mørkeberg, 55 Aar, er meget svag, og har derfor til Hielpælærer sin Søn Sophus Ludvig Mørkeberg, 24 Aar, Sem. fra Ranum, som er ret brav, men kun katechiserer temmelig godt. Læsn. g. Skr. g. Rel. g. Regn. g. Nederste Classe, uden Indb. Und., tg. Gymn. mg? Skolehuset meget godt.)

Taarnemark Skole. Patron Samme. Skolebygningen lille, men stor nok, og god. 41 Børn. Læreren Jens Larsen, 52 Aar gl., er Krøbling, ikke seminaristisk oplært, har i sin Tiid faaet lidt Underviisning af Flemmer, men er uden synderlige Kundskaber og Evner. Imidlertid passer han Skolen, og Fremgangen er temmelig god. Læsn. tg. Skr. tg. Rel. g. Regn. g. Indb. Und. kun 18 Børn i Classen, men det gaaer ret godt. Ogsaa Gymnastik gaaer bedre, end man af Lærerens Legemsbeskaffenhed skulde vente. (1845: Samme Patron. Skolehuset skal være temmelig godt. 61 Børn. Læreren Jens Larsen, 60 Aar, ikke Sem., var syg, men er vistnok en Stakkel. Læsn. mdl. Skr. ngl. Rel. tg. Regn. tg. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik, nederste Grad. — 1853: Samme Patron. 72 Børn. Læreren Jens Larsen, 68 Aar, ikke Sem., ubrugelig og vanskelig at omgaaes. Hielpælærer Søren Christian Jensen, 29 Aar, Sem. fra Ranum, er flittig, men katechiserer kun nogenledes, og paa Jydsk. Læsn. g. Skr. g. Rel. g.

Regn. tg. Nederste Classe, uden I. U., temmelig god. Gymnastik mg? Skolehuset er simpelt, lavt og temmelig indskrænket.)

Ulsø og Braaby.

([Braaby] i Ringsted Herred.) Folkemængde 1000. (1853: Annexerne ere nu ombyttede mellem dette Kald og Vester-Egede.)

(Paa Veien fra Kongsted opholdt jeg mig nogle Timer paa Lystrup, en gammel Gaard, bygt 1579 af Erik Grubbe, hvorfor Hovedbygningen er i Form af et E, og Ladebygningerne have været i Form af et G. Bygningen har et ganske interessant gammeldags Udseende, og ogsaa indeni er den en Antiquitet, da man ikke kan beskyldte de senere Eiere for at have forgrebet sig paa det af Forfædrene Efterladte.)

Den 26de Mai besøgte jeg:

Braaby Kirke, tilhørende Gisselfeldt, som er en sielden smuk og vel vedligeholdt Landsbykirke. En — maadelig — ny Altertavle, forestillende Christi Opstandelse, af Constantin Hansen. (1845: Braaby Kirke er smuk og i god Stand.)

Braaby Skole. Patron Grev Danneskiold Samsøe. Skolebygningen meget god. 45 Børn. Læreren Jørgen Koefoed, 39 Aar gl., ikke Sem., men Student, er en Stymper, som intet Begreb har om Underviisning. Med nederste Classe, hvori indb. Und. er indført, gik det endda saa temmelig, men øverste Classe er meget ringe. Boglæsning usikker, og Børnene kiendte for det Meste ikke Interpunctions-Tegnene; Skrivning maadelig; i Hovedregning syntes kun Enkelte øvede, og Religionskundskaben var kun en Opramsen af hist og her angivne Stykker af Lærebogen, som Læreren slet ikke bragte i Forbindelse med hverandre, og ikke forstod i mindste Maade at udvikle. Til Gymnastik haves et fuldstændigt Apparat, men som endnu ikke bruges, og det Lidet, der er øvet, gik kun maadeligt. Derimod besidder Læreren stor Færdighed i at dreie og andre Haandarbejder, og forestaaer en egen Anstalt, som efter et Legat af Kammerraad Neergaard er oprettet, og hvori nogle Drengene lære at forfærdige alle slags Hugger-Arbeide. Denne Skole er dog nu indtil videre standset, da

en ny Plan, hvorefter kun Confirmerede skulle optages, er i Cancelliet. (1845: Patron Grev Danneskiold. 50 Børn. Læreren Jørgen Koefoed, 47 Aar, Student, er endnu den samme daarlige, selvkløge Person, som tilforn; dog syntes Skolen lidt bedre. Læsn. tg. Skrivn. tg? Rel. g. Regn. g. Indb. Und. paa Tabellerne godt, men Boglæsningen slet; dog tiener til nogen Undskyldning, at Læreren en Tiidlang har været syg. I nederste Classe katechiserede han endda taaleligt. Gymnastik g. Skolehuset meget godt. — Haandværksskolen har havt 5 Lærlinger, og det skal dermed gaae bedre, end med den anden Skole.)

Skolevæsenet er endnu ikke fuldstændig organiseret, hvilket først kan skee, naar Degnen afgaaer, da ogsaa en Skole endnu skal oprettes i Braaby Sogn. (1845: Skolevæsenet er endnu ikke organiseret. Ved Degnens Afgang skulde Pastoratet have 3 Skoler, hvilket kunde behøves, men Planen skal ikke være hensigtsmæssig.)

Præstegaarden, i Olstrup, meget god, hyggelig, og vel vedligeholdt. Haven særdeles smuk og velholdt. (1845: Olstrup Præstegaard kan neppe kaldes mere end ret god, og temmelig vel vedligeholdt. Haven meget smuk. — 1853: Af Præstegaarden er Stuehuset forbedret, og har hyggelige og pyntelige Værelser; Udlængerne gamle og daarlige; Haven smuk.)

Den 27de Mai visiterede jeg i *Ulsø Kirke*. Kirken, som tilhører Gissel-feldt, er meget simpel; Stolene ere Bænke uden Døre, Altertavlen et lille Malerie i en fiirkantet Ramme; ellers ikke forfalden. Sognepræsten Stau-ning prædikede over 1 Joh. 4, 9: »Jesu Religion er Guds bedste Gave; den giver Lys i Mskets Forstand, Frihed i hans Villie, Fred i hans Hierte«. Ret godt, skøndt uden christelig Dybde; Foredraget frit og kraftfuldt, men Stemmen ikke behagelig. Af ældre Mandfolk vare Mange tilstede; Ungdommen talrig, og svarede i det Hele vel. — Skolelærer Koefoed mødte ikke ved Visitatsen i Kirken. (1845: Den 6te Julii, 7 Søndag eft. Trin., visiterede jeg 2den Gang i Ulsø Kirke. Kirken er vel endnu kun simpel, dog anstændig, især dersom den fik en anden Altertavle. Spr. Balle prædikede over Dagens Evangelium: »Ved Jesum, og det Offer, han bragte, er os givet Magt til at vorde Guds Børn«. Skøndt Themaet

kun meget løst kunde bringes i Forbindelse med Evangeliet, og Prædikenen ikke udtømmende, var den dog opbyggelig og christelig; Foredraget levende og godt. Katechisationen noget svag. En stor Forsamling, og den meget talrige Ungdom svarede særdeles godt, med meget Liv og god Eftertanke og Kundskab. — I Ulsø skal Kirkegangen være meget god, i Braaby derimod ringe. — 1853: Den 19de Julii visiterede jeg 3die Gang i Ulsø Kirke. Kirken er simpel, men lys og smuk, og vel vedligeholdt. Spr. Wulff prædikede over Phil. 4, 12. 13: »Jeg formaaer Alt i Xsto p. p.« Prædikenen var χ stelig, og Foredraget frit og godt, dog syntes mig, at Klarhed i Tankerne, og det egentlige Gribende og Heftende for en stor Deel fattedes; Katechisationen svag. Forsamlingen var talrig og opmærksom, og Ungdommen svarede meget godt.)

Ulsø Skole. Patron Grev Danneskiold S. Skolestuen stor og meget god; det Øvrige Degnebolig, i god Stand. 120 Børn. Læreren Sogne[de]gn Hans Henrik Nielsen, 58 Aar gl., Student, er en duelig og kraftfuld Mand, som holder Skolen i god Orden; han katechiserer godt, men lidt affecteret. Læsn. mg? Skr. ug. Rel. mg. Hovedregning mg. Indb. Und. mg. Ellers er nederste Classe noget tilbage. Gymnastik er kun lidet begyndt; Nielsen kan formedelst Legemssvaghed ikke selv forestaae den, men har tilbudet at holde en Lærer, naar en bedre Gymnastik-Plads erholdes. (1845: Patron Grev Danneskiold. 117 Børn. Læreren Sog[ne]degn H. H. Nielsen, 62 Aar, Student, D. M., er endnu den samme [dyg]tige, kraftfulde og flittige Mand; han katechiserede meget godt, og Affectation viste sig egentlig kun i Sangen, hvor han vil efterligne Orgelet. Læsn. mg \times Skrivn. mg. Rel. ug. Regn. ug. Indb. Und. mg \times Gymnastik g \times Skolehuset meget godt. — 1853: Patron Grev Danneskiold. Degneboligen gammel og noget forfalden. 105 Børn. Sogne[de]gn Hans Henrik Nielsen, 71 Aar, Student, D. M., er endnu flittig og tro, noget vigtig og egenraadig, og er bleven sløvere. Læsn. mg? Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg., men nederste Classe i Øvrigt ringere. Gymn. ikke prøvet formedelst Regn.)

Embedsbøger særdeles ordentlige.

(1853: *Atterup Skole*. Skolehuset godt. Patron Grev Moltke. 48 Børn. Læreren August Warnich Nielsen, 30 Aar, Sem. fra Joenstrup, har kun været her kort, men har allerede hævet Skolen; han er flink og katechiserer meget godt. Læsn. g. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Nederste Cl., uden I. U., meget god. Gymnastik mg×)

Visitationen i Dalby og Tureby Sogne maatte jeg denne Gang udsætte, da Sognepræsten Luplau ligger meget slet af Brystsyge.

Visitationen i Faxø Herred har været behagelig. Præsterne ere brave, for det Meste unge, Mænd, som have Interesse for deres Embede, og der findes gode Prædikanter deriblandt. For det Meste har der været en talrig Forsamling i Kirkerne. En jævn christelig Sands synes at herske, saavel hos Præsterne, som hos Menighederne. Af Extravagancer har jeg i de Sogne, jeg har besøgt, Intet forefundet. Skolevæsenet er just ikke brillant, men dog for det Meste i ret god Stand.

Dalby og Tureby.

Folketal 1430. — 1838 den 29de Julii, 7de Søndag eft. Trinitatis, visiterede jeg i Dalby Kirke. Den tilhører Bregentved, er temmelig smal, men ellers smuk, og i særdeles god Stand. Den for 14 Dage siden indsatte Spr. Markussen prædikede over Dagens Evangelium: »Christus har hævet enhver væsentlig Trang i Mskets Bryst«. Han er endnu uøvet, Materien var ikke vel giennemført, og det Hele fattedes Varme. En stor Forsamling var tilstede. Af Ungdommen svarede de senere Confirmerede godt, de Ældre vare træge og vel ogsaa temmelig uvidende. Boglæsning syntes hos Adskillige mindre god. (1845: Den 8de Julii visiterede jeg 2den Gang i Dalby Kirke. Kirken er i meget smuk Stand og har et fortrinligt Orgel. Spr. Markussen prædikede over 2 Thess. 3, 10-12: »Arbejder og beder«. Sundt, klart og godt; Foredraget levende og klart, just ikke med Salvelse. Katechisationen særdeles god. Ungdommen svarede godt. Af Ældre var just ikke Mange tilstede, undtagen Honoratiores. — 1853:

Den 20de Julii visiterede jeg 3die Gang i Dalby Kirke. Kirken har erholdt en ny Altertavle af Roed, Joseph og Maria med Barnet, som ikke ganske tilfredsstillede mig. Spr. Markussen prædikede over Joh. 8, 31. 32: »Den χ stelige Frihed«. Frit og kraftigt, men ikke indtrængende og varmt; Katechisationen god; Kirken var opfyldt af Msker, og den talrige Ungdom svarede meget godt.)

Præstegaarden er nok nu ret god, da endeel Værelser i den senere Tiid ere istandsatte, og ret pyntelige. Stuehuset dog i sig selv maadeligt, Udlængderne gode. (1845: I Præstegaarden er Stuehuset gammelt, men Værelserne meget peent oppyntede. — 1853: Præstegaarden som forrige Gang.)

Kiederup Skole besøgte jeg ikke, da Indb. Und. ikke indført, og Skolen fraliggende og liden. Skolehuset skal være meget godt. 45 Børn. Læreren Julius Marius Hersom, 42 Aar, dannet i Provst Hiorths Seminarium paa Bornholm, er særdeles duelig, og Fremgangen udmærket god. Læsn. mg \times Skr. ug. Rel. ug. Regn. ug. Gymnastik, ringeste Grad. (1845: Patron for alle Skoler Grev Moltke. Skolehuset særdeles godt og meget peent. 47 Børn. Læreren Hersom, 49 Aar, er en udmærket duelig og flittig Mand. Skolen er i fortrinlig Stand, og Læreren af Skoledirectionen indstillet til at blive D. M., har været Skolelærer i 23 Aar, er udmærket duelig. Læsn. mg. Skrivn. Rel. Regn. ug. Historie og Geographie mg. Retskrivning skal være særdeles god. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik mg. — 1853: 43 Børn. Læreren Julius Marius Theodor Hersom, 57 Aar, ikke Sem., D. M., gielder for en udmærket Lærer, katechiserer godt. Læsn. mg. Skr. ug. Rel. mg. Regn. mg. Nederste Cl., uden I. U., meget god, Skrivningen udmærket. Gymn. g. Skolehuset meget godt.)

Patron for samtlige Skoler er Grev Moltke til Bregentved. For Skolevæsenet er fast approberet Plan, hvilken dog først kan træde i Kraft ved Degnens Død. (1845: Skolevæsenet er dog organiseret, og kun en Deel af Offeret tilfalder endnu Schousboe. — 1853: Patron for alle Skoler Grev Moltke.)

Den 30te Julii besøgte jeg:

Rhode Skole. 64 Børn. Læreren A. W. Seidenfaden, 30 Aar, Sem. fra Joenstrup, er et skikkeligt Mske, men kun lidet duelig. Øverste Cl. Læsn. ngl. Skr. g× Rel. g., men Børnene ramse og skraale. Regn. mg. Indb. Und. ikke indført. Nederste Cl. omtrent som øverste, kun Regning ringere. Gymnastik tg. Skolehuset meget godt. — Under den forrige Spræsts lange Sygelighed og under Hielpelærerne har Skolevæsenet været temmelig forsømt, og Skoleforsømmelserne været meget hyppige. (1845: Skolehuset meget godt. 49 Børn. Læreren Niels Henriksen, 37 Aar, Sem. fra Joenstrup, skal være temmelig streng mod Børnene, men er ellers en duelig Mand; Katechisationen temmelig god, noget søgt. Med nederste Classe var jeg mindre tilfreds, end med øverste. Læsn. mg. Skrivn. mg? Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik g. — 1853: Skolehuset meget godt. 71 Børn. Læreren Niels Henriksen, 45 Aar, Sem. fra Joenstrup, er duelig og flittig, katechiserede i nederste Classe forkeert, i øverste ret godt. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Nederste Cl., uden I. U., meget god. Gymn. mg.)

Dalby Skole. Skolehuset temmelig godt. 58 Børn. Læreren Sogndegn Peter Schousboe, 72 Aar, Student, er en maadelig Person, som vel ikke egentlig er drikfædig, men stundom svirer slemt, og, ved megen udvortes Værdighed, kommer op at slaaes med sin Hielpelærer o. s. v. Han har havt Hielpelærer, og skal til 1ste Sept. have en ny. Nu fungerer han selv, og vistnok maadeligt, men, da den forrige Hielpelærer maa have været brav, er Fremgangen dog antagelig. Øverste Cl. Læsn. mg. Skr. tg. Rel. mg. Regn. tg. Indb. Und. er indført, men har saa længe været forsømt, at endog Pegestokkene vare bortkomne. Læsning og Skrivning dog i denne Classe ret godt. Gymnastik ikke øvet siden Hielpelærerens Fra-trædelse. (1845: 74 Børn. Kirkesanger Schousboe er nu 79 Aar, dog rørig og forholder sig nu vel. Hielpelærer Christen Jensen, 30 Aar, Sem. fra Joenstrup, er skikkelig og duelig, katechiserer lidt løierligt. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. betyder ikke stort, dog nederste Classes Fremgang antagelig. Gymnastik mg. Skolehuset meget godt. — 1853: 69 Børn. Læreren Christen Jensen, 41 Aar, Sem. fra Joenstrup, duelig

og flittig, katechiserer temmelig godt. Øverste Cl. Alt meget godt. Manden er simpel, men redelig og tro. Nederste Cl., uden I. U., god. Gymn. mg. Skolehuset meget godt.)

Høsten Skole. Skolehuset meget godt. 32 Børn. Læreren Carl Engell, 23 Aar, Sem. fra Jstrup, kan blive ret brav, men hvad der mangler ved Skolen, skrives paa Børnenes Forsømmelses Regning. I øverste Cl. var Læsningen kun tg?, i nederste derimod mg. Skr. g. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik ngl. (1845: Skolehuset meget godt. 42 Børn. Læreren Lars Christophersen, 27 Aar, Sem. fra Joenstrup, er skikkelig og duelig, katechiserer saa temmelig. Læsn. g. Skr. mg× Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik meget god. — 1853: 25 Børn. Læreren Christen Jensen, 38 Aar, Sem. fra Joenstrup, duelig og flittig, katechiserer temmelig godt. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Nederste Cl., uden I. U., meget god. Gymn. mg. Skolehuset godt.)

TYBIERG HERRED

Vester-Egede og Øster-Egede.

([Øster-Egede] i Faxø Herred.) Folkemængde 790. — 1837 den 28de Mai, 1ste Søndag efter Trinitatis, visiterede jeg i *Vester-Egede Kirke*. Kirken, som tilhører Gisselfeldt, er lille, men ret anstændig (med Undtagelse af Trappen op til Prædikestolen). Sognepræsten Alfred Beyer prædikede over Dagens Epistel: »At vi skulle velsigne hverandre i Kierlighed«, hvorved Betydningen af »Herrens Velsignelse« blev udviklet. En smuk Prædiken, skreven med Smag og Begeistring, men upopular; Foredraget meget frit og livfuldt, maaskee med for megen Kraft til den lille Kirke. Han katechiserer ogsaa meget godt, skjøndt han maaskee forlader Lærebogen vel meget. En stor Forsamling var tilstede, og den vakkre Ungdom svarede meget godt. (1846: Den 4de Junii visiterede jeg anden Gang i *Vester-Egede Kirke*. Kirken er lille og uanseelig, men anstændig vedligeholdt. Spr. Beyer prædikede over Matth. 13, 44-47: »Himmeriges Rige er en skjult Skat, som skal søges og kjøbes«. En smuk og vel udarbejdet Prædiken, holdt med Frihed og Kraft, men med for mange Op­hævelser. Katechisationen ogsaa med vel mange Fagter. En meget talrig Forsamling, og den vakkre Ungdom svarede særdeles vel. Ikkun læste Nogle kun maadeligt i Bog.)

I Øster-Egede Sogn er der ingen Skole; Beboerne mene sig fritagne for Skolegang for deres Børn, men undervise dem dog for en stor Deel ret godt hiemme, saa at Læsning og Religionskundskab ikke skal være forsømt, men skrive og regne lære de ikke. I Sommer haabes en Skole oprettet i Sognet. (1846: Nu haves, siden 1837, *Atterup Skole*, hvor ogsaa nogle Børn af Dalby og Carise Sogne søge. Skolehuset meget godt, bekostet af Skolepatronen Grev Moltke. 52 Børn. Læreren Andreas Outzen Vilhelm Jensen, 39 Aar, Sem. fr. Vesterborg, er duelig og flittig, katechiser[er] temmelig god[t], kun er Boglæsningen ikke, som den burde være. Læsning. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. ikke indført. Gymn. g.)

Vester-Egede Skole. Patron Grev Danneskiold Samsø. Skolebygningen god. 82 Børn. Læreren H. C. P. Børling, 46 Aar gl., Student, er brystsvag og uskikket. Han har havt flere Hielpelærere, hvorved Skolen blev forsømt, men den nuværende Peter Petersen, 34 Aar gl., Student og Sem. fra Joenstrup, har igien hævet den saaledes, at Fremgangen kan kaldes meget god. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. g. Regn. g. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik, kun ringeste Grad, men deri meget godt. (1846: Skolehuset godt, Skolestuen for lille. 100 Børn (har været 120). Læreren Johan Vilhelm Lindal, 28 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en meget duelig Mand, og katechiserer godt; kun bør Børnene ogsaa her vænnes til at læse nøiagtigere og høiere. Læsn. g? Skrivn. g. Rel. mg. Retskrivning g? Indb. Und. g. Gymn. mg.)

Præstegaarden gammel og maadelig, dog ere Værelserne ret vel istandsatte, især er Dagligstuen et vakkert Værelse. Haven smuk og peen. (1846: Præstegaarden meget daarlig, og burde egentlig flyttes fra den fugtige Plads. Haven smuk.)

Forbindelsen mellem Vester- og Øster-Egede er unaturlig, og meget byrdefuld baade for Præst og Menighed. Den letteste Maade til at raade Bod herpaa var den, at Braaby blev lagt til Vester-Egede, og Øster-Egede til Ulsø.

(Middagen behagelig tilbragt paa Gisselfeldt.)

Aversie og Thestrup.

([Thestrup] i Ringsted Herred.) Folkemængde 910. — *Præstegaarden* særdeles god, meget stor, og vel vedligeholdt. Haven stor (2½ Tønde Land), men nu noget forsømt og forvildet. (1846: Præstegaarden i samme gode Stand.)

Den 29de Mai visiterede jeg i *Aversie Kirke*. Kirken tilhører Gisselfeldt, er lav og noget mørk, ellers ganske ordentlig. Den 74 Aar gamle Sognepræst Mag. Koefoed forretter vel endnu jævnlig Tienesten, men vilde ikke prædike ved Visitatsen, fordi, sagde han, de Gamle ikke skulle prostituere sig. Dette overlod han derfor til sin Søn og Personel-Capellan

E. S. Koefoed. Han prædikede over 1 Kor. 3, 16: »Hvorledes kan Msket kaldes Guds Tempel? og hvilke Følelser og Forpligtelser opvækkes hos os ved Overbeviisningen om, at vi ere Guds Tempel?« Prædikenen varede omtrent 1½ Qvarteer, Indholdet var tyndt og uklart, Foredraget svagt og usikkert. Faderen katechiserede, med underlige Fagter, men med Klarhed. Af Ældre vare næsten Ingen tilstede. Ungdommen var meget talrig, og svarede meget godt. (1846: Den 5te Junii visiterede jeg 2den Gang i Aversie Kirke. Kirken er ret kion, skiondt noget mørk, og ordentlig vedligeholdt; især er Altertavlen smuk. Da Spr. Mag. Koefoed formedelst Alderdomssvaghed i lang Tiid er ude af Stand til at tage sig af Embedet, besørges det af hans Søn og Personel-Capellan E. S. Koefoed, som har hævet sig meget siden sidste Visitats. Han prædikede over 2 Tim. 3, 14. 15: »Guds Ord giver Viisdom til Salighed«. En ret smuk og opbyggelig Prædiken, og Foredraget, skiondt just ikke levende, frit og i en god Smag, med en smuk Stemme. Katechisationen ret god. En talrig Forsamling især af Unge. Ungdommen svarede meget godt.)

Aversie Skole. Patron Grev Danneskiold S. Skolebygningen meget god, især Beboelsesleiligheden; en ret smuk Have. 43 Børn. Læreren Frederik Thornam Sinding, 23 Aar, Sem. fra Joenstrup, har kun været her i 2 Aar. Han er ret duelig, men synes ikke at have megen Drivt og Lyst. Fremgangen er ret god, men Skolen mangler noget Liv. Læsn. g. Skr. g? Rel. g. Regn. tg? Indb. Und. ordnedes just ikke med megen Præcision, imidlertid gik Læsningen meget godt, det Øvrige var ikke synderligt, men de mere Fremrykkede vare ogsaa nylig opflyttede. Gymnastik tg. (1846: 56 Børn. Læreren Jørgen Koefoed, 48 Aar, ikke Sem., men Student (tilforn i Braaby), synes det hurtigt at lykkes at bringe den forhen gode Skole i Forfald. Han katechiserer meget simpelt, og er en temmelig uskikket Person. Læsn. ngl. Skr. g? Rel. g. Regn. tg. Indb. Und. g? Gymn. g. Skolehuus godt.)

Den 30te Mai besøgte jeg:

Thestrup (udtales Theestrup) *Kirke.* Den tilhører Gisselfeldt, er høi og lys, vanzires noget af et stort Pulpitur, som maaskee kunde undværes,

kunde behøve Malning, ellers i ret god Stand. (1846: Thestrup Kirke i taalelig Stand.)

Thestrup Skole. Patron Grev Danneskiold. Skolen er i den forrige Degnebolig, ligesom Læreren har en Deel af sin Løn ved at have den forrige Degnejord, jeg troer 22^{tdr} Land; Gaarden er i meget god Stand. 41 Børn. Læreren Caspar Vilhelm Bech, 35 Aar, Sem. fra Skaarup, er ret duelig, skal heller ikke forsømme Skolen, men tager sig ikke af den med Iver. Læsningen var i øverste Classe temmelig usikker, og Børnene ikke vante til at være opmærksomme paa Distinctions-Tegnene. Skrivn. tg. Rel. g., men kun maadelig Katechisation. Hovedregning var aldeles forsømt, og Børnene kunde ikke besvare de simpleste Opgaver. Indb. Und. tg. I nederste Classe gik vel Læsningen godt, men Skrivningen kun nogenledes, og Religion eller Forstands-Øvelser slet ikke drevne. Gymnastik, godt. (1846: Skolehuus meget godt. 43 Børn, megen Skoleforsømmelse. Læreren C. V. Bech, 42 Aar, er endnu den samme ligegyldige og maadelige Person. Nederste Classe er især aldeles forsømt. Læsn. tg? Skrivn. g× Rel. g. Regning blev ikke prøvet, da Læreren blev syg. Indb. Und. ngl. Gymn. tg.)

Skuderløse Skole. Patron Oberst Post. Bygningen, opført af Obersten, meget god. 47 Børn. Læreren Christen Larsen Ruberg, 55 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, har vel ikke store Gaver, men er en meget tro og brav Mand, og Fremgangen er god. Det mærkedes imidlertid, især ved Hovedregningen, at han havde forberedet Børnene paa, hvad han vilde spørge om. Læsn. g. Skr. tg× Rel. g. Regn. g× Indb. Und. g. Gymnastik, godt. (1846: Patron Jægermester Post. Skolehuset godt. 58 Børn. Læreren C. L. Ruberg, 64 Aar, er endnu samme troe og samvittighedsfulde Mand, men han er simpel og katechiserer kun maadeligt. Nederste Classe læste fortrinligen i Bog. Øverste Cl. Læsn. tg× Skr. g. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. mg. Gymn. g.)

Middagen tilbragt paa det anseelige, af Tyge Rothe byggede Tybjerggaard. Haven stor og smuk, men ikke vel vedligeholdt.

Herlufmagle og Tybjerg.

Befolkning 1760.

Den 30te Mai besøgte jeg:

Tybjerg Skole. Patron Kammerherre Steinmann. Bygningen god. 64 Børn. Læreren Daniel Petersen Falch, 52 Aar, ikke Sem., er noget drikfældig, ved Underviisningen søvrig, confus, og manglende baade Kundskab og Duelighed. Fremgangen kun nogenledes. Læsn. ngl. Skr. tg. Rel. ngl. Regn. mdlg. Indb. Und. tg. Gymnastik ngl. (1846: 82 Børn. Læreren Peter Anton Dame, 29 Aar, Sem. fra Skaarup, er duelig og flittig, katechiserer dog kun nogenledes. Læsn. g? Skrivn. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. mg. Skolehuset godt.)

Tybjerglille Skole. Patron Grev Danneskiold. Bygningen meget simpel og indskrænket. 38 Børn. Læreren Morten Christensen, 57 Aar gl., ikke Sem., er en simpel Mand, men meget skikkelig, og passer sin Skole tro, saa at Fremgangen er god, tildeels meget god, skiøndt hans Katechisation kun er nogenledes. Læsn. g× Skr. mg. Rel. mg. Regn. g? Indb. Und. mg. Gymnastik tg. (1846: 35 Børn. Læreren Niels Rudemose, 32 Aar, Sem. fra Joenstrup, er — skiøndt Raskianer — en meget duelig og flittig Mand, katechiserer meget godt. Læsn. mg. Skrivn. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. ikke indført. Nederste Cl. g. Gymnastik g. Skolehuset nyt og meget godt.)

Præstegaarden i sig selv vel kun maadelig, men temmelig store og anstændige Værelser. Haven temmelig stor og smuk. (1846: Præstegaarden er betydelig forbedret, og nu en god og smuk Gaard. Den store Have i smuk Stand.)

Den 31te Mai visiterede jeg i *Herlufmagle Kirke*. Kirken, som tilhører Gisselfeldt, er meget stor og anseelig, lidt mørk, vel vedligeholdt. En Altertavle af Fru Ingemann gjør nogen Effect, men ellers uden Værd. Et stort Begravelses-Capel, der tillige bruges som Herskabsstoel. Provst Tryde prædikede over 1 Thess. 1, 11. 12: »Den Opbyggelse i Tro, Haab og Kierlighed, der er at finde i en christelig Menigheds Samfund«. En

Prædiken, der meget hævede sig over det Almindelige; dersom Tankegangen maaskee ikke var ganske klar, saa var det Hele dog meget godt, og mange særdeles skønne Steder. Stemmen kraftig, men Foredraget ikke aldeles behageligt. Nogle Ældre af Bondestanden og endeel honoratiores vare i Kirken. Ungdommen, som stod opstillet i 2 Rækker paa begge Sider af de Piller, der bære Hvælvingerne, var talrig, men den svarede ikke til min Forventning, og hører til de ringere, jeg har antruffet. Dette hidrører vel fra Pastoratets daarlige Skoler, og dette atter fra de daarlige Lærere, hvormed Skolerne i Dr. Hammers Tiid ere blevne belemrede. Men uden Tvivl maatte der lade sig gjøre Mere for at ophielppe Underviisningen, end skeet er. — Embedsbøgerne føres noget forsømmeligt. (1846: Den 11te Junii visiterede jeg 2den Gang i Herlufmagle Kirke. Den store, klosteragtige Kirke er noget mørk, og kun i simpel Stand. Spr. Stauning prædikede over Luk. 18, 9-14: »Hvorledes skal vor Gang til Templet vorde velgjørende for os«. En ret god Prædiken, skøndt Udviklingen ikke ganske fyldestgørende; Foredraget godt, skøndt Målet noget tykt. Katechisationen god. — Alt har her meget forbedret sig siden forrige Visitats, saavel i Henseende til Skolevæsenet, som til den voxne Ungdoms Kundskab. En talrig Forsamling var tilstede, og Ungdommen svarede for det Meste godt. — Embedsbøgerne nu i meget god Orden.)

Den 1ste Junii besøgte jeg:

Herlufmagle Skole. Patron Grev Danneskiold. Skolebygningen ny og meget god. 60 Børn. Læreren Mikkel Rasmussen, 38 Aar gl., Sem. fra Samsø, har kun liden Duelighed, og endnu mindre Lyst og Iver. Han skal være bleven formuende, og derover have tabt Lyst til Skolevæsenet. Ellers en skikkelig Mand (?). Fremgangen kan høit kaldes temmelig god. Læsn. tg? Skr. tg. Rel. g., men søvnigt. Regn. ngl. Indb. Und. tg. Gymnastik ngl. (1846: Skolehuset meget godt, men temmelig lavt. 82 Børn. Læreren Frederik Thornam Sinding, 32 Aar, Sem. fra Joenstrup, (tilforn i Aversie), er baade duelig og flittig, og katechiserer meget godt. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. ug. Regn. ug. Indb. Und. mg? Gymn. g.)

Herluf lille Skole. Patron Kammerherre Steinmann. Bygningen nogen-

ledes. Skolestuen i meget maadelig Stand. 29 Børn. Læreren Frederik Christensen, 28 Aar, Sem. fra Joenstrup, er vel i sig selv kun lidet duelig, og yderst ligegyldig og doven. Fremgangen er høist maadelig. Læsn. mdl. Børnene kiendte ikke engang Punctum. Skr. tg. Rel. mdlg. Regn. slet. Indb. Und. ngl? Gymnastik tg. — Maaskee den sletteste Skole, jeg endnu har truffet. Læreren blev alvorlig formanet, og truet med Afsættelse. (1846: 75 Børn. Læreren Fr. Christian Christensen, 36 Aar, har meget forbedret sig, skal nu være ret flittig og duelig, katechiserer ret godt. Læsn. dog kun tg. Skrivn. g. Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. g× Gymn. tg. Skolehuset er blevet udvidet, og skal udvides endnu mere.)

(Paa Veien igiennem Ravnstrup, en gammel hæsleg Gaard, der nu aldeles forfalder.)

Gieldsted Skole. Patron Grev Danneskiold. 43 Børn. Læreren Lars Christensen, 42 Aar, som engang har havt nogen Veiledning i Kongsted, er temmelig uduelig, og Fremgangen kun nogenledes. Læsn. tg× Skr. ngl. Rel. ngl× Regn. maadelig. Indb. Und. tg. Nederste Classe overalt lidt bedre end øverste. Gymnastik tg. Skolebygningen lille, men god. (1846: Patron nu Proprietair Gedde. 68 Børn. Læreren Lars Christensen, 52 Aar, har nu som Hielpælærer sin Søn Hans Peter Christensen, 23 Aar, Sem. fra Skaarup, taler siellandsk, og katechiserer kun nogenledes, men er dog ikke uduelig. Læsn. g. Skr. g. Rel. g× Regn. tg? Indb. Und. tg. Læsningen i nederste Classe dog antagelig. Gymn. tg. Skolehuset er blevet udvidet, og nu ret godt.)

(1846: *Tybjerg Kirke*, som tilhører Gisselfeldt Kloster, er en ret kiøn Kirke, som efterhaanden bliver sat i meget god Stand.)

Fensmark og Riisløv.

Befolkning 950. — Disse Sognes Tilstand har i de seneste Aar undergaaet en stor Forandring ved det store og vellykkede Anlæg af Glasværket, som sysselsætter et stort Antal Msker. Disse ere vel for en stor Deel Tydskere, dog — med Undtagelse af 2 Familier — Protestanter; for dem holder Sognepræsten efter Anmodning undertiden tydsk Guds-

tieneſte paa Værket, og der er bleven oprettet en egen liden Skole, ſom dog har en egen Lærer, der maa underviſe paa Tydſk. Hans Løn er kun 100^r og fri Bolig. Men mange andre Børn arbeide ogsaa paa Værket, hvilket rigtignok foraarsager endeel Skoleforſømmelſe. Bønderne i Omegnen leve nu mindre af Agerdyrkning, hvilken de derfor tildeels forſømme, end af Arbeide ved og Kiørſel for Værket. Folkemængden i Sognene er ved Værkets Anlæg, ſom allerede næſten udgiør en lille Flække, bleven høiſt betydelig forøget; det vilde derfor være en ſtor Ulykke, dersom Værket ophørte, hvilket [man] dog ikke ſynes at befrygte.

Den for 1½ Aar ſiden tiltraadte Sognepræſt Götzſche er en særdeles brav ung Mand, ſom med ſtørſte Omhu antager ſig ſin Menighed, og ret med Kierlighed har ſluttet ſig til ſin Menighed. Han ſkildrer den ſom i det Hele, iſær i Hovedsognet, beſtaaende af gode, ædruelige Mſker. Det er allerede i høi Grad lykket ham at ophielpe det aldeles forfaldne Kirke- og Skolevæſen. Dog er Kirkegangen endnu i Annexet temmelig ſparsom, men i Hovedsognet meget god.

Præſtegaarden er ganske ny, grundmuret, med høie, gibſede Værelſer, endnu ikke fuldt færdig. Haven endnu ikke anlagt. (1846: Præſtegaarden er nu i complet Stand, vel ikke ſtor, men ſolid og ſmuk.)

Den 2den Junii viſiterede jeg i *Fensmark Kirke*. Den tilhører Holme- gaard, er meget lille, dog udvidet ved en Tilbygning, med umalet Loft, og er overalt meget forſømt. Klokken er fordums Gaardklokke. Hr. Götzſche prædikede over Hebr. 10, 24. 25: »Den offentlige Gudsdyrkelses Virkſomhed. 1. hvilke Virkninger den har. 2. under hvilke Betingelſer den har gode Virkninger«. Dispoſitionen var ikke meget logiſk, og det ſidſte Moment for lidet udført; ellers var Prædikenen ſimpel, men meget god; Foredraget ogsaa jævnt, men frit og behageligt. Endeel Ældre, iſær Mandfolk, vare tilſtede. Den livlige, opvakte Ungdom ſvarede fortræffeligt, ſaa at Viſitationen var en ſand Glæde. (1846: Den 13de Junii viſiterede jeg 2den Gang i Fensmark Kirke, ſom under den nuværende Eier er bleven meget forſkiønnet. Spr. Göttzchke prædikede over Matth. 16, 26: »En xſtelig Menigheds ſande Rigdom«. Ret godt og ſmukt, lidt for langt;

Foredraget godt, ligesom ogsaa Katechisationen. Kirken var overfyldt af Msker, og Ungdommen svarede med god Kundskab, Liv og Munterhed.)

Riisløv Skole. Patron Forvalter Kier paa Herlufsholms Vegne. Skolehuset meget godt. 59 Børn. Læreren Lorentz Lorentzen, 34 Aar, Sem. fra Lyngby, tilforn Sømand, er rask, har god Commando, men vel ikke den største Soliditet. Fremgangen i øverste Classe god, i nederste meget god. Læsn. g. Skr. g. Rel. ug. Regn. mg? Indb. Und. mg. Gymnastik mg. (1846: 74 Børn. Læreren L. Lorentzen, 44 Aar, er nu temmelig tunghør, og katechiserer kun maadeligt, men Fremgangen er god. Læsn. ug. Skr. g? Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. tg. Gymn. mg. Skolehuset godt.)

Fensmark Skole. Patron Forvalter Nielsen paa Holmegaards Vegne. 67 Børn. Læreren Hans Frandsen, 36 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en meget duelig Mand, som passer Skolen særdeles godt. Han har kun een Arm, men skriver meget godt og hurtigt med den venstre. Fremgangen i øverste Classe næsten i alle Ting udmærket god. Indb. Und. mg. Gymnastik g. Skolestuen meget god, men Beboelses-Leiligheden snever og fugtig. (1846: Patron Forvalter Bartholdy. Skolehuset temmelig godt. 100 Børn. Læreren den eenarmede Hans Frandsen, 46 Aar, er temmelig udannet, og katechiserer noget plebeiisk, men dog ikke ilde; er meget flittig, og har megen Anseelse i Districtet. Læsn. mg. Skrivn. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g? Gymn. g.)

(1846: *Glasværkets Skole* er nu i en efter Omstændighederne meget god Tilstand, uagtet man maa lempe sig efter Børnenes Arbeide paa Værket. Skolen holdes i en dertil indrømmet Stue, Læreren har, foruden Bolig, 200^r og 50^r i Gratial, samt Offer og Accidentser. De katholske Forældre lade villigen deres Børn søge Skolen, og læse Luthers Katechismus, hvori- mod de have giort Indvendinger mod vore bibelske Historier. Patron Secretair Friling. 48 Børn (dog kunde formedelst Arbeidet kun 4 Drengemøde), hvoraf 7 Katholiker. Læreren Christopher Emil Olsen, 29 Aar, Sem. fra Joenstrup, er dannet og katechiserer godt. Alt mg. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik skal være ret god.)

Nestved.

Folkemængde 2280, og i Landsognene 340.

Den 3die Junii visiterede jeg i *St. Peders Kirke*. Kirken er meget anseelig og smuk; 1830 har den erholdt en Hovedreparation. Dens Indtægter kunne dække dens Udgivter. — En temmelig stor Forsamling, især af Fruentimmer, var tilstede. Sognepræsten Petersen prædikede over Matth. 9, 21: »Kunde jeg kun røre ved hans Klædebon!« Prædikenen var meget smuk; Foredraget frit, men noget svagt og monotont. Man finder i Nestved hans Prædikener meget gode, naar han gjør sig Umage, hvilket just ikke altid er Tilfældet. Han har det ogsaa meget besværligt med sit dobbelte Embede. Ungdommen svarede særdeles vel, baade med Færdighed og Eftertanke. (1846: Den 14de Junii, 1 S. eft. Trin., visiterede jeg 2den Gang i *St. Peders Kirke*. Spr. Thomsen, som nu er eneste Sognepræst i Byen, prædikede over Dagens Evangelium: »Hvortil vi skulle ønske, at Xstendommen i sin nye Udvikling skal opdrage hvert et Folk«. Overgangen fra Text til Prædiken var ubegribelig, og det Hele aldeles utilfredsstillende. Foredraget vel frit, men ikke smukt, og meget utydeligt. Kirken var ganske fuld af Msker, og den talrige Ungdom svarede særdeles godt.)

Jeg besøgte:

Præstø Amts Sygehuus, en smuk Bygning udenfor Nestved, vel og ordentlig indrettet, med rigelig Plads, ogsaa for Afsindige.

Arbejdsanstalten (Helligaands-Hospital) særdeles god og ordentlig. Der fabrikeres Klæde. Den har i forrige Aar ydet et reent Overskud af 727^r. (1846: Arbejdsanstalten syntes at være i god Orden.)

Assistents-Kirkegaarden; smuk, men trænger til at udvides. (1846: Assistentkirkegaarden er meget smuk, men maa snart udvides.)

Sortebrødre; en stor Bygning med tilhørende Lund og Have, som nu er købt til den Ostenfeldtske Stiftelse for 12 Enker af Nestved, der ville faae meget skønne Boliger, og 1^r ugentlig. Foruden Bygningen og den bestemte Capital af 30000^r i Kgl. Obll. har man endnu samlet en Sum

af mellem 1 og 2000^r, saa at man snart tænker paa at indrette i det mindste en Deel af Bygningen. (1846: Sortebrødre er nu indrettet og beboet. En meget god Stiftelse, omtrent som den i Roeskilde.)

Asylet for smaa Børn, jeg troer nu 29. Meget godt og ordentligt. Lærerinden Md. Føns synes meget skikket til sin Bestilling; hun har 80^r i Løn og fri Bopæl. (1846: Asylet har nu sin egen meget vel indrettede Bygning, og Alt synes at gaae meget ordentligt.)

Borgerskolen har et temmelig stort, ret godt Locale, hvori ogsaa Lærerne have Bopæl. Man har for længere Tiid siden indgivet et Forslag om Fattigskolens Adskillelse fra Borgerskolen, hvorved denne skulde udvides til en mere omfattende Underviisning. Man regner derved paa, at Forældrene vilde lade den største Deel af de Børn, der nu søge de mange daarlige Privat-Instituter, freqventere Borgerskolen, og regner derved paa en forøget Indtægt af indtil 1500^r. Nu har Skolen kun 2 Lærere, og 192 Børn. Disse ere inddeelte i en saakaldet Realclasser, en øverste Drengclasser, en dito Pigeclasser, og en nederste Classer. Den 1ste Lærer Frands H. Striboldt, Dannebrogsmænd, underviser i Religion, Geographie, Tydsk, Boglæsning i Pigeclassen; han er Organist og Kirkesanger ved St. Mortens Kirke; skal have været duelig, skøndt det vel egentlig mere har været flittig og paapassende, men er nu temmelig sløv. Den 2den Lærer Chr. Handrup, 40 Aar, Sem. fra Brahe-Trolleborg, Kirkesanger ved St. Peders-Kirken, er en duelig og flittig Mand; han underviser i Læsning i de øvrige Classer, Skrivning, Gymnastik, og forestaaer den indbyrdes Underviisning. I Realclassen prøvedes Skrivning, mg., Geographie, g., Tydsk (ubetydeligt), tg. I øverste Drengclasser Læsning. mg. Skr. g × Rel. g. I Pigeclassen Læsning. mg? Skr. mg. Rel. g? Indb. Und. mg. (1846: Borgerskolen har nu et leiet, ret godt Locale. 76 Børn i 3 Classer. Skolepenge 2^r maanedlig. Lærere: Ord. Katechet Barfoed, udmærket duelig og kraftig, men gjør, især i Kirken, et grueligt Spectakel, har Religion i hele Skolen, Historie og Geographie i de 2 øverste Classer. Alt ug. Joh. Peter Windekilde, 50 Aar, Student, Tydsk, Engelsk, Fransk, Mathematik, Physik, uden synderligt Liv, g? Cand. Theol. Niels Frederik

Lange, 29 Aar, Dansk, Regning, i nederste Classe Geographie; det Øvrige tg×, men Retskrivningen maadelig. Ogsaa han mangler Liv. Klokker Handrup (see ved Friskolen), Skrivning mg. Architect Kretz Tegning g. Gymn. (ved en Corporal) g? — Fra Borgerskolen er nu *Friskolen* adskilt. Den har sin egen maadelige, skøndt rummelige og vel vedligeholdte Bygning. 201 Børn i 3 Classer. I Øverste Cl. underviser ord. Katechet Barfoed og Klokker ved St. Peders Kirke Christian Handrup, 48 Aar, Sem. fra Brahetrolleborg; Fremgangen er udmærket god. I Mellemclassen og nederste Classe Knud Alfred Fester, 28 Aar, Sem. fra Joenstrup. Han synes at være duelig og levende. Mellemste Classe: Læsn. mg. Skrivn. mg. Rel. mg. Regn. tg. Indb. Und. tg. uden Liv og Nøiagtighed. Gymn. ved en Corporal g×)

Søndagsskolen, som Stribolt i nogle og tyve Aar har holdt for Haandværksdrengene og Svende fra Kl. 2 til 7, har været nyttig. Nu har den noget mindre Søgning. Der øves i Skrivning og Regning. (1846: Søndagsskolen har nu megen Søgning, men om Sommeren megen Forsømmelse.)

Tegneskolen vedligeholdes fornemmelig ved Pastor Thomsens Nidkierhed og Opoffrelse. Den synes at være meget god. Realclassens Disciple besøge den nu; desuden Haandværkssvende, som synes at gjøre meget god Fremgang.

Byens Raadhuus er gammelt, men ret vel indrettet, og har forsvarlige Arrestere.

Den 4de Junii, 2den Søndag efter Trinitatis, visiterede jeg i *St. Mortens Kirke*. Kirken er gammel og forfalden, men indeni seer den dog anseelig ud, og kunde blive smuk, naar man havde de fornødne Resserer til dens Istandsættelse. Sognepræsten Thomsen prædikede over Dagens Evangelium: »Hvorpaa det skal kiendes, om en Menighed i Almindelighed agter paa den Indbydelse, som er udgaet til den«. Prædikenen i sig selv ukklar og vrevlsom; Foredraget affecteret, og i den sletteste Drævetone, med emphatisk Eftertryk paa hveranden Stavelse. Ellers er Manden meget nidkier i sit Embede, og antager sig enhver Indretning, han har med at gjøre, med største Omhu. Han katechiserede saa svagt, at jeg næsten

Intet kunde høre. Der var en god Forsamling i Kirken; ogsaa flere Unge end i St. Peders Kirke; men kun de Øverste svarede vel, af de Øvrige taug de Fleste, eller svarede i Taaget. Hvoraf denne Forskiel i de 2 Menigheder i samme By? (1846: St. Mortens Kirke er nu lukt og forfalden.)

Skielby og Gundersløv.

([Gundersløv] i Øster-Flakkeberg Herred.) Befolkning 1430. — *Præstegaarden* gammel og maadelig, men har dog nogle store og lyse Værelser. Haven temmelig stor, og vel holdt. (1846: Præstegaarden som sidst.) Et *Enkesæde*, som kun er altfor stort, og skal være det Bedste af Præstegaarden, med en god Have og 8^{td} Land.

Den 5te Junii visiterede jeg i *Skielby Kirke*. Kirken, som tilhører Gundersløvholm, er meget smuk og anseelig, med meget smukke Hvælvinger, som hvile paa en Rad ranke Søiler midt i Kirken; paa den øverste er Prædikestolen. Kirken har nylig erholdt en Hovedreparation, og er i fortrinlig Stand. — Sognepræsten Plesner prædikede over Joh. 8, 31. 32: »De herlige Udsigter, vor Frelser aabner ved disse Ord for hans sande Troende«. Høist daarligt Gods, fremsagt med en utaalelig skrigende, og dog pibende Kierlinge-Stemme. Han katechiserer maadeligt, men tager sig af Skolevæsenet. En særdeles talrig Forsamling var tilstede. Ungdommen svarede godt. (1846: Den 9de Junii visiterede jeg 2den Gang i Skielby Kirke. Den smukke og anseelige Kirke holdes i meget god Stand. Spr. Plesner er meget svag og affældig. Pers. Capellan Sørensen prædikede over Marc. 11, 33-36: »Hvorledes Gud fører Mskene til sig«. Meget tyndt og løst, men Foredraget frit, og Organet ikke uheldigt. Katechisationen antagelig. En smuk Forsamling, og især en meget talrig Ungdom, af hvilken omtrent Halvdelen svarede godt, Halvdelen taug.)

Hospitalet for 6 Fattige; ret ordentligt og godt. (1846: Hospitalet egentlig for Gundersløv Sogn, overflyttet til Skielby; meget ordentligt.)

Skielby Skole. Patron Proprietair Carl Neergaard, som ogsaa er det for de 3 øvrige Skoler. Skolebygningen ny og meget god. Skolelæreren har selv bygt sig et saakaldet Enkesæde. En stor og veldyrket Have. 55 Børn.

Læreren Peter Emil Abildgaard, 31 Aar, Sem. fra Vesterborg, er ret duelig, hans Katechisation er dog ikke synderlig, svag og usikker; men han gør sig Umage, og Fremgangen er meget god. Læsn. ug. Skr. mg. Rel. godt. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymnastik g. (1846: Skolehuset meget godt. 73 Børn. Læreren P. E. Abildgaard, 40 Aar, katechiserer maadeligt, men er i Øvrigt duelig og flittig. Læsn. mg. Skrivn. mg. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. bruges kun lidet. Gymnastik g.)

Den 6te Junii besøgte jeg:

Kagstrup Skole. 59 Børn. Læreren Johan Wesselhoff, 55 Aar, er ikke Sem., og egentlig kun lidet skikket til Skolelærer, men han gør sit Bedste, og Fremgangen er dog temmelig god. Læsn. g. Skr. mg? Rel. g× Regn. tg. Indb. Und. ngl. Gymn. ngl. Skolebygning god. (1846: 67 Børn. Læreren Lauritz Hansen, 36 Aar, Sem. fra Vesterborg, er meget duelig og katechiserer ret godt. Læsn. g× Skrivn. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g? Gymn. g. Skolehuset godt.)

Holløse Skole. 73 Børn. Læreren Christian Vilhelm Carlsen, 33 Aar, Sem. fra Vesterborg, er en meget duelig Mand, og katechiserer ualmindelig godt. Fremgangen meget god. Læsn. mg? Skr. mg. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. mg. Gymn. tg. Skolebygningen god; en smuk Have. (1846: 67 Børn. Læreren Chr. V. Carlsen, 42 Aar, meget duelig, katechiserer godt. Læsn. mg. Skrivn. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymn. g. Skolehuset nyt, grundmuret og særdeles godt.)

Reinstrup Skole. 51 Børn. Skolen har, da den forrige Lærer aflivede sig, staaet temmelig længe vacant, men det menes, at den nylig tiltraadte Lærer Enevold Thomsen, 28 Aar, Sem. fra Vesterborg, snart vil hæve den. Han synes ikke at mangle Dygtighed, men katechiserer skrigende, og skaber sig temmelig ilde. Fremgangen er ret god. Indb. Und. tg. Gymnastik tg. Skolebygningen god. (1846: 68 Børn. Læreren Hans Feddersen, 35 Aar, Sem. fra Lyngby, er meget flittig, men lidt synderlig, har nok ikke det rette Greb, og katechiserer maadeligt. Læsn. g. Skrivn. g. Rel. g. Regn. g× Indb. Und. tg? Børnene kiendte ikke Tal, og læste kun maadeligt. Gymn. g. Skolehuset godt.)

Gundersløv Kirke er stor, smuk og meget vel vedligeholdt. (1846: Gundersløv Kirke, i samme gode Stand.)

(Middagen paa Gundersløvholm.)

Næsby og Tyvelse.

850 Msker. — *Præstegaarden* skal af den forrige Sognepræst være istandsat med stor Bekostning, men er dog uanseelig, med smaa Værelser. Haven nogenledes. (1846: Præstegaarden er vel noget forbedret, men er dog maadelig, og meget indskrænket. Haven tildeels net, tildeels forsømt.)

Næsby Skole. Patron Grosserer Rønnenkamp. Skolehuset er stort og meget godt; ogsaa Skolestuen er meget kiøn, men skal være for lille til det store Børne-Antal, der haves om Vinteren. Nu ere der nemlig kun 88 Børn, men dette Antal skal om Vinteren stige meget betydelig. Læreren Jens Christian Julius Petersen, 35 Aar, Sem. fra Vesterborg, er først kommen til Skolen i forrige Efteraar. Han roses af Provst og Præst ganske særdeles for Duelighed og Fliid. Jeg kunde intet Udmærket opdage hos ham, men vel en ikke ganske heldig Lyst til at vise Tænksomhed; ellers en skikkelig Mand. Fremgangen i øverste Classe god. Læsn. g. Skr. mg. Rel. g. Regn. tg. Indb. Und. kun nogenledes, da Bihielperne ei passe paa. Gymnastik g. (1846: Skolehuset meget godt. 85 Børn. Læreren J. C. J. Petersen, 46 Aar, er duelig, katechiserer ret godt, men hverken han eller Skolen har noget Udmærket. Læsn. g. Skrivn. g. Rel. g. Regn. g × Indb. Und. gik meget godt, skiøndt nederste Classe i Øvrigt dog ikke var videre flink. Gymn. g. (ogsaa Svømning)).

Den 7de Junii visiterede jeg i *Næsby Kirke*. Kirken tilhører Næsbyholm, er stor, høi og smuk, og har for faa Aar siden erholdt en ret smagfuld Hoved-Reparation. En Altertavle af Fru Ingemann. Sognepræsten Børresen prædikede over 1 Petr. 5, 5-7: »Livet som en Ydmygelses-Skole«. Ganske godt, men uden det rette Lys, og aldeles uden Varme. Hans Stemme er klar og smuk, men Foredraget er usikkert, stundom nærved at gaae istaa. En temmelig Forsamling var tilstede. Ungdommen svarede temmelig godt, men trykkende, uden Liv. (1846: Den 7de Junii, Trin. S.,

visiterede jeg 2den Gang i Næsby Kirke. Kirken har høie, lyse Hvælvinger, og er i meget god Stand; en Altertavle af Fru Ingemann, som nede i Kirken gjør Effect, men ellers er slet. Spr. Børresen (nu kaldet til Kyndby) prædikede over Dagens Evangelium: »Om Gienfødelse af den Hellig Aand«. Tyndt, tørt og keedsommeligt, Foredraget svagt og dødt. Han katechiserede om Bomuld, Silkeorme og lutter timelige Ting. En meget talrig Forsamling var tilstede, men Ungdommen svarede kun maadeligt, og mangler Liv. — Præsten synes over sin Polypragmosyne ikke at have havt Tiid til at passe sit Embede ordentligt.)

Tyvelse Skole. Samme Patron. 54 Børn. Læreren Niels Peter Friis, 36 Aar, Sem. fra Joenstrup, skal have været en opvakt Mand, men være nedsunken i adskillige Udsvævelser, og er nu sløv. Fremgangen høit temmelig god. Læsn. tg. Skr. g. Rel. tg. Regn. tg. Dette gjelder om øverste Classe. Ved Ankomsten til Skolen om Eftermiddagen fandtes Læreren, som ikke befandt sig vel, at ligge i Sengen, uden at have anmeldt det Mindste. Jeg prøvede Børnene af nederste Classe, hvor indb. Und. er indført, men nok for Tiden kun lidet bruges af Mangel paa Tabeller. Ingen læste i Bog, men Nogle temmelig godt paa Tabellerne. Ingen skrev i Bog. Nogle havde lært Lidet af Katechismus, men man kunde mærke, at det aldrig var giennemgaaet med dem. Gymnastiken skal kun være nogenledes. Læreren blev i Protokollen alvorligen paamindet om at vaagne af sin Dvale. Skolebygningen trænger stærkt til Reparation og Forbedring, som agtes foretaget i Sommer. (1846: Skolehuset godt. 78 Børn. Læreren N. P. Friis, 46 Aar, er nu bleven gift (dog med en fraskilt Kone), og lever ordentligere. Skolen har ogsaa hævet sig noget, men ikke meget. Læsn. tg× Skrivn. afsiudsket. Rel. g. Regn. g? Indb. Und. tg. Gymn. g.)

Tyvelse Kirke, som tilhører Næsbyholm, er lille, men ret kiøn, i god Stand. En gammel udskaaret Altertavle, men som mørkner Kirken. (1846: Tyvelse Kirke kunde blive en ret kiøn lille Kirke, men er mørk, og i meget ringe Tilstand.)

Glumsø og Bavelse.

860 Msker. — *Præstegaarden* afbrændte for 3 Aar siden, og er nu meget smukt opbyggt, med gibsede Værelser; Grundmuur. Haven hidtil ubetydelig. (1846: Præstegaarden meget god og rummelig. Haven temmelig stor, men ikke smuk.)

Den 8de Junii visiterede jeg i *Glumsø Kirke*. Den tilhører Næsbyholm, er temmelig lys og smuk, og har for nogle Aar siden erholdt en Hovedreparation, hvorved det ikke har manglet paa Forgyldning, men som paa Altertavlen er temmelig smagløst anbragt. Sognepræsten Poul Bendtsen, tilforn Adjunct i Frederiksborg, og Forfatter af nogle historiske Afhandlinger, prædikede over Matth. 8, 1-13: »Hvad Indflydelse bør vi tilstaae Ihukommelsen af Jesu Mirakler?« En ret god og tænksom Prædiken; Foredraget frit, og ret godt. En skikkelig Forsamling. Ungdommen talrig; den svarede med temmelig Færdighed, men viste ikke synderlig Eftertanke, dog lod den sig lede til ganske gode Svar. Præsten katechiserede meget godt. (1846: Den 8de Junii visiterede jeg 2den Gang i Glumsø Kirke. Kirken er lys og ret anstændig. Spr. Bendtsen prædikede over Præd. B. 12, 13. 14: »Uden christelig Lydighed er ingen sand Gudsfrygt«. Jævne, sunde Ord, i et ret behageligt og tiltalende Foredrag. Han katechiserede meget godt. En talrig Forsamling. Ungdommen svarede ret godt, skiondt noget dødt og trykkende; Nogle af de konfirmerede læste kun maadeligt i Bog.)

Et *Hospital* med 4 Stuer, i hver et Hospitalslem og en Gratist. Lemmerne have hver omtrent 10^r; desuden uddeles endnu af Testators, Etatsraad Andresens Familie, 40^r. (1846: Hospitalet, som sædvanligt.)

Glumsø Skole. Patron for begge Skoler Grosserer Rønnenkamp. 80 Børn. Læreren Peder Hansen Lillelund, 42 Aar, Student, ikke Sem., skaber sig lidt synderligt, men er ellers ikke uduelig. Han har epileptiske Anfald, og er derfor fritagen for Gymnastik. Fremgangen i det Hele god. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. g. Skolehuset godt; en stor og smuk Have. (1846: 84 Børn. Læreren H. P. Lillelund, 52 Aar, er en

naragtig Person, som skriger og skaber sig underligt; har endnu de epileptiske Anfald. Læsn. g? Skr. tg. Rel. g., men idel Rams. Regn. g× Indb. Und. g× Gymn. bruges ikke formedelst Lærerens Svaghed. Skolehuset godt.)

Bavelse Skole. 30 Børn. Skolehuset godt. Læreren Niels Petersen, 57 Aar, er ikke Sem., og kun lidet skikket til Skoleembedet, men kunde dog gjerne, uagtet sine ringe Evner, bringe de faa Børn til at læse bedre i Bog, thi Mange af dem læse kun maadeligt, kiende ikke Comma og Punctum, og ere ei vante til at slaae Psalmer op. I Skrivning og Religion er Fremgangen upaaklagelig. Regning ngl. Indb. Und. og Gymnastik ikke indførte. (1846: 39 Børn. Læreren Andreas Nielsen, Privatist fra Joenstrup, 28 Aar, er flittig og duelig, og katechiserer godt. Læsn. g× Skrivn. g× Rel. mg. Regn. ug. Indb. Und. ikke indført. Gymn. nylig begyndt, fordi Pladsen endnu ikke er i rigtig Stand. Skolehuset nyt og særdeles godt.)

Sandby og Vrangstrup.

Folketal 610. — *Præstegaarden* nogenledes; ret beboelige Værelser. Haven temmelig stor og smuk. (1846: Præstegaarden er nu sat i ret god Stand. Haven smuk og peen.)

(Sandbygaard er en lille Herregaard, som tilforn har hørt til Conradsborg. Den ligger i Byen, har ingen egentlig Hovedbygning, en ret kiøn, men temmelig indsluttet Have.)

Den 9de Junii visiterede jeg i *Sandby Kirke*. Kirken tilhører Sandbygaard, den er lille, og skievt bygget, men ret smuk, og vel vedligeholdt. Sognepræsten Gottl. Schönheyder prædikede over Matth. 28, 19: »Hvor godt det er, at Guds Ord læres iblandt Menneskene«. Meget jævnt, baade i Indhold og Foredrag; men ret sundt og gudfrygtigt. Ikke ret mange Ældre vare tilstede. Ungdommen svarede ret godt; syntes i det Hele temmelig opvakt. (1846: Den 6te Junii visiterede jeg 2den Gang i Sandby Kirke. Den er holdt i ret god Stand. Spr. Holst prædikede over Rom. 1, 16: »Hvorfor Xsti Evangelium kaldes en Guds Kraft til Salighed«. Det ret

gode Indhold druknede i en Uendelighed af Ord; Foredraget frit, men den stærke Stemme misbrugt ved Skrigen og slet Declamation. Katechisationen syntes svag. En talrig Forsamling, men Ungdommen svarede kun maadeligt; den syntes vel ikke at mangle Kundskab, og var heller ikke stupid, men Liv og Frimodighed fattedes hos de Allerfleste.)

Der er i begge Sogne kun een Skole. Tilforn var der i Vrangstrup en Hielpelærer, men det gik ikke godt dermed; nu søge Børnene *Sandby Skole*, hvortil de kun have omtrent en Fierdingvei, og der kunde ikke skaffes Løn til 2 Skolelærere. Skolevæsenet er endnu ikke organiseret, da den gamle Sogndegn Ole Madsen endnu lever. Han er 74 Aar gl., skal have været en meget duelig og brav Mand, hvorfor han ogsaa er bleven Dannebrogsmænd, men lever nu hos en Søn i Kiøbenhavn. Embedet bestyres af en Hielpelærer Daniel Eiler Rugaard, 31 Aar gl., Sem. fra Joenstrup. Han er en Lindbergianer, noget urolig og stridig; dog skal han i den senere Tiid have forholdt sig roligere, formodentlig i Haab om, ved Degnens Afgang at erholde Embedet. Han mangler ikke Duelighed, og katechiserer godt, men har travlt med at lægge sin Viisdom for Dagen, og forsømmer derover det Nærmere. Religionskundskaben var god, men Bøglæsningen usikker; Børnene kiende ei Comma og Punctum, og de Fleste af dem kunne ikke opslaae Psalmerne. Skrivning kun tg., og Hovedregningen ikke tilstrækkelig øvet. Med indb. Und. gik det kun maadeligt; Bihielperne passe ikke paa, og de fleste Børn kunde ikke komme ud af det med de Tabeller, hvorved de vare satte; Bogclassen læste usikkert. Gymnastikken gik ret godt. Skolestuen er ny og meget god, men den gamle Degnebolig er usel. (1846: Skolevæsenet er nu reguleret. *Sandby Skole*. Patron Propr. Bech. 102 Børn. Læreren Peter Christian Hansen, 43 Aar, Student og examineret paa Vesterborg, er baade duelig og flittig, katechiserer ret godt, men meget tunghør (tilforn i Vetersløv). Læsn. mg?, men for sagte. Skrivn. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymn. mg. Skolehuset meget godt.)

Vrangstrup Kirke, som ogsaa tilhører Sandbygaard, er en af de mindste, jeg kiender. Den skal oprindeligt have været et »Salthuus«, er siden ud-

videt med nogle Tilbygninger. Taarnet staaer paa Vaabehuset, og er af Bindingsværk. Kirken vedligeholdes vel ret godt, men er dog meget simpel.

Tybjerg Herred ligger noget adspredt, og lader sig ikke sammenfatte under een Kategorie. Blandt Præsterne er adskillige brave Mænd, et Par gamle og svage. Lyst og Iver i Embedet ere maaskee ikke ganske almindelige. Af Skolelærerne ere Adskillige meget maadelige. Conventikel-Væsen mærkes ikke; Rugaard søger til Liunge, men har dog ikke selv begyndt paa Noget.

RINGSTED OG ALSTED HERREDER

RINGSTED HERRED

Jydstrup og Valdsølille.

Folketal 1130. — 1837 den 6te Julii kom jeg her fra Landemodet. — Den smukt beliggende *Præstegaard* er ikke stor, men meget hyggelig, og vel holdt. Haven særdeles smuk. (1845: Præstegaarden forbedret i Indretning, og i meget net Stand.)

Jydstrup Kirke tilhører Skioldnesholm; lille og simpel, men meget vel holdt.

Jydstrup Skole. Patron Kammerherre Neergaard. Skolehuset nyt og særdeles godt. 87 Børn. Læreren Hans Jonas Drabitzius, 41 Aar, Sem. fra Vesterborg, er ret duelig, skiøndt forlegen, og gjør sin Pligt med Fliid og Troskab. Han katechiserer kun maadeligt. Fremgangen i det Hele meget god. Læsn. mg× Skr. mg× Rel. g. Regn. mg? Indb. Und. mg× Gymnastik g. (1845: 74 Børn. Læreren Lars Peter Hansen, 32 Aar, Sem. fra Lyngby, tilforn i Valdsølille, er duelig, skiøndt noget forlegen, og katechiserer godt. Læsn. mg× Skrivn. mg. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. mg. Gymnastik g. Skolehuset meget godt.)

Valdsølille Skole. Patron Samme. Skolehuset særdeles godt. Den egentlige Skolelærer Hans Pedersen, 75 Aar gl., skal have været en meget brav og skikkelig Mand. Nu har han til Hielpelærer sin Søn Lars Peter Hansen, 24 Aar gl., Sem. fra Lyngby. Han er ret duelig, og katechiserer godt, men har havt Uleilighed, fordi han mishandlede Børnene. Fremgangen i det Hele god. Læsn. g? Skr. ug. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik g. (1845: 83 Børn. Læreren Lauritz Fischer, 40 Aar, synes ikke meget opvakt, og katechiserer kun nogenledes. Læsn. g? Skrivn. g. Rel. g. Regn. g? Indb. Und. ikke indført. Gymnastik mg. Læreren skal nu være flittigere, end han tilforn har været. Skolehuset nyt og grundmuret, meget godt.)

Den 7de Julii visiterede jeg i *Valdsølille Kirke*, hvor tillige Hoved-

sognets Ungdom var forsamlet. Kirken, som tilhører Skioldnæsholm, har kun Bræddeloft, men er ellers ret smuk, og meget vel vedligeholdt. Den for 2 Maaneder siden tiltraadte Sognepræst Holst (tilforn Capellan i Storeheddinge, siden Spr. i Jylland) prædikede over Joh. 20, 19-25: »Det Vidnesbyrd, som vi i Dag ønske at høre af Eder, er det samme som det, Disciplene aflagde: Vi have seet Herren«. En god Prædiken, færdigt memoreret, Foredraget frit og kraftfuldt, men Stemmen just ikke behagelig. Han katechiserede ret godt. Ungdommen svarede godt. Endeel honoratiories, men af Bondemenigheden næsten ingen Ældre tilstede. (1845: Den 18de Julii visiterede jeg 2den Gang i Pastoratet, denne Gang i *Jydstrup Kirke*, som vel ikke er stor, men heller ikke meget lille, og i smuk Stand. Atter denne Gang var Spsten for ikke længesiden tiltraadt. Han, A. C. Petersen, prædikede over Gal. 6, 9: »Vort Haab er vor rette Styrke«. Skade, at Orden og Klarhed saa ofte savnes hos de yngre Prædicanter; ellers er han velbegavet, Foredraget levende og kraftigt, maaskee ikke ganske naturligt. Han katechiserer meget godt. Forsamlingen var talrig, dog meest af Yngre, og Ungdommen livlig og vel oplyst.)

(Aften og Middag tilbragt paa det yndige Skioldnæsholm. Ogsaa besøgt den skønt beliggende, nette, men lille Valdsøllillegaard.)

Haraldsted og Allindemagle.

Folketal 1350. (1845: 1607.) — *Præstegaarden* meget anseelig, stor og smuk. Haven stor og brillant.

Skolevæsenet i dette Pastorat er endnu ikke fuldstændig organiseret, da man har opsamlet Midler til Opbyggelse af en Skole i Allindelille, hvor der nu kun haves en Hielpeskole, og Localet i et lidet Huus. Allindemagle By skal omdannes til en stor Gaard, og et temmelig stort Antal Huse opbygges, hvorved det formenes beleiligt, at Skolen flyttes til et andet Sted. Patron for samtlige Skoler er Kammerherre Neergaard.

Valdsømagle Skole. Skolehuset meget godt. 35 Børn. Læreren Lauritz Fischer, 32 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, Privatist, skal være duelig, men viste sig meget sagtfærdig. Fremgangen god. Læsn. mg. Skrivn. mg. Rel.

g? Regn. ngl. Indb. Und. mg. Gymnastik, g. Børnene manglede Liv og Raskhed. (1845: Skolehuset godt. 28 Børn. Læreren Andreas Sletting, 29 Aar, Sem. fra Joenstrup, skal engang have været sindsforvirret, men er nu i god Sindsforfatning, og skal passe sin Skole med megen Iver. Han katechiserer ret godt, og med meget Liv, hvilket dog savnes hos Børnene, skiøndt Skolen ogsaa tilforn har havt en duelig Lærer. Læsn. g. Skrivn. g. Rel. tg. Regn. g? Indb. Und. g. Gymnastik g×)

Haraldsted Skole. Skolehuset meget godt. 87 Børn. Læreren Peter Jensen Sekt, 55 Aar, ikke Sem., duelig, skiøndt noget forlegen. Fremgangen kan vel kaldes meget god. Læsn. mg? Skr. mg. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymnastik, g. (1845: 58 Børn. Læreren Peter Jensen Sekt, 64 Aar, ikke Sem., er sløv og katechiserer maadeligt. Skolen savner Liv. Læsn. mg? Skrivn. mg. Rel. g? Regn. tg. Indb. Und. tg. Gymnastik g. Skolehuset meget godt.)

Den 8de Julii visiterede jeg i *Haraldsted Kirke*. Kirken, som tilhører Skioldnæsholm, er meget anseelig, og vel vedligeholdt. Den har mange Prydelser, Sølv-Lysetager, en Kalk, som skal være fra det 11te Aarhundrede o. s. v. En Oberst Luther er begravet her, som skal være nedstammet fra Martin L. — En meget talrig Forsamling var tilstede. Sognepræsten Salicath prædikede over Joh. 4, 14: »At Jesus selv er Kilden, som opvælder til et evigt Liv«. Pyntelig Snak, uden ret Sandhed, Fylde og Dybde. Foredraget frit, men ogsaa pynteligt, og derfor uden ret Kraft. Derimod katechiserede han meget godt. Ungdommen svarede godt. Kirkesangen meget god. (1845: Den 20de Julii, 9 S. eft. Trin., visiterede jeg 2den Gang i Haraldsted Kirke. Den anseelige Kirke var ganske opfyldt af Msker. Spr. L. Qvistgaard prædikede over Dagens Evangelium: »Det Regnskab, som Msket efter Guds Villie paa tredobbelt Viis har at aflægge«. En god Prædiken og et ret godt, frit Foredrag; derimod Katechisationen søvniq. Ogsaa hos Ungdommen savnedes Liv og Lyst, kun hos Enkelte viste sig god Kundskab.)

Allindemagle Skole. 46 Børn. Læreren Hans Joehum Hansen, 35 Aar gl., Sem. fr. Joenstrup, er ret brav og katechiserer godt. Fremgangen

dog ikke mere end god. Læsn. g. Skr. g. Rel. g? Regn. g. Indb. Und. gaaer særdeles godt, og Gymnastiken ligeledes. Skolehuset er noget lille, men ret godt. (1845: Skolehuset nyt og meget godt. 64 Børn. Læreren Christian Block Christensen, 31 Aar, Sem. fra Joenstrup, er endnu noget uøvet, men ellers brav, katechiserer saa temmelig. Læsn. mg× Skrivn. g× Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. mg? Gymnastik g×)

Allindelille Skole er kun en Hielpeskole (see ovenfor), hvorfra Børnene omtrent med 10 Aars Alder fordeles i de andre Skoler. Den har dog 48 Børn; men holdes i et Skolelæreren tilhørende Fæstehuus. Læreren Jakob Olsen, 70 Aar gl., er knap brugbar hertil. Læsningen er dog ret god, men Religions-Underviisningen kun en tankeløs Ramsen. Lidt Skrivning og Regning paa Tavle, og lidt daarlig Gymnastik. (1845: Allindelille Skole er nu en fast Skole med et stort Børne-Antal, og har faaet en ny, meget solid Bygning; under Universitetets Patronat. Patron Universitetsforvalter Langemann. Skolehuset nyt og meget godt. 105 Børn. Læreren Jens Christian Nielsen, 36 Aar, Sem. fra Snedsted, er suspenderet og under Til-tale formedelst Drukkenskab. Hielpelærer Jens Peter Westergaard, 29 Aar, Sem. fra Snedsted, er meget simpel, men ellers skikkelig; katechiserer simpelt. Læsn. mg. Skr. g. Rel. g. Regn. ngl. Indb. Und. ikke ind-ført. Gymnastik tg.)

Allindemagle Kirke er simpel, men temmelig stor og bred, og vel ved-ligeholdt. Den har et lidet Spiir istedetfor Taarn. Tilhører Skioldnæsholm.

Vettersløv og Hømb.

Folketal 730. — *Præstegaarden* er meget lille og indskrænket, men vel vedligeholdt. Haven derimod meget stor (3rd Land) og meget smuk. (1845: En ny grundmuret Præstegaard er under Bygning.)

Den 21de Julii besøgte jeg:

Hømb Kirke, som er en ret smuk og meget vel vedligeholdt Kirke; den tilhører Sørup.

Hømb Skole. Patron for begge Pastoratets Skoler er Proprietair Muus paa Sørup. Skolehuset meget godt. 54 Børn. Læreren Jens Christian Niel-

sen, 28 Aar, Sem. fra Snedsted, katechiserer kun nogenledes, men er ellers duelig. Fremgangen god. Læsn. g. Skr. mg. Rel. mg. Regn. g? Indb. Und. mg. Gymnastik mg. (1845: 64 Børn. Læreren Joh. Carl Schrøder, 29 Aar, Sem. fra Joenstrup, er antagelig, og katechiserer temmelig godt. Læsn. g. Skrivn. g. Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. tg. Gymnastik ikke prøvet formedelst Regn. Skolehuset meget godt.)

Den 22de Julii visiterede jeg i *Vettersløv Kirke*. Kirken tilhører Sørup; den er smuk og meget vel vedligeholdt; kun ere Klokkerne brustne. En udskaaren Altertavle forestiller Lidelseshistorien i forskellige Afdelinger; ret godt Arbeide. — Sognepræsten Honum prædikede over Præd. B. 12, 1: »en tidlig Guds frygts store Værd«. Tyndt, uden nogen christelig Ingrediens; Foredraget taaleligt. Menigheden var talrig forsamlet. Ungdommen svarede nogenledes; kunde ikke de opgivne Psalmer. Præsten katechiserede maadeligt, løst og usikkert. (1845: Den 14de Julii visiterede jeg 2den Gang i *Vettersløv Kirke*. Kirken er holdt i smuk Stand. Spr. Steenberg prædikede over Joh. 14, 27: »Forskjellen mellem Verdens Fred og J. Xsti Fred«. Skiøndt Præsten hører til det simpleste jydsk Slags, var dog Prædikenen poetiserende, flau og tom; Foredraget en drævende, smagløs Skrigen. Forsamlingen var temmelig talrig, men Ungdommen var træg og dorsk, og de Fleste havde kun ringe Kundskab. Præstens Katechisation var temmelig god.)

Vettersløv Skole. 55 Børn. Læreren Peter Christian Hansen, 35 Aar, Student og examineret paa Vesterborg, er duelig, men meget tunghør. Fremgangen god. Øverste Classe: Læsn. g? Skrivn. mg× Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. tg? (Den gik ikke ret godt, maaskee formedelst Lærerens Døvhed.) Gymnastik, mg. Skolehuset meget godt. (1845: Skolehuset ret godt, men Skolestuen for snever til Indbyrdes Underviisning. 62 Børn. Læreren Christian Christiansen, 31 Aar, Sem. fra Joenstrup, er middelmaadig og katechiserer kun nogenledes. Læsn. mg. Skrivn. tg. Skriversbøgerne ikke reenlige. Rel. g× Regn. g× Indb. Und. tg. Gymnastik tg.)

Et funderet grundmuret *Hospital* med 4 Stuer for 8 Fattige, som

have det ret godt. (1845: I Hospitalet klagedes over, at Tørvehuset var utæt, og Brændselet maadeligt; det Sidste skal dog ikke være Godseierens Skyld.)

Førsløv og Sneesløv.

Folketal 1040. — *Præstegaarden* god. Haven lille, men ret smuk. — Byen kaldes egentlig *Øde-Førsløv*, hvilken Benævnelse dog ikke skal være gammel. (1845: *Præstegaarden* i god Stand, skal være fugtig. Haven ubetydelig.)

Den 22de Julii besøgt *Hielmsømagle Skole*. Patron Proprietair Barner paa Eskildstrup. Skolehuset meget godt. 63 Børn. Læreren Carl Petersen, 62 Aar gl., har tumlet meget omkring i Verden, blev examineret af Amtsprovst Mønster, og derefter ansat her. Hans Ægteskab var ulykkeligt, men siden Konens Død skal han være ret ordentlig, og applicere sig mere til Skolen. Han er ret duelig, uden at være dannet. I nederste Classe, hvor Indb. Und. er indført, var det synderlige Tilfælde, at alle Børnene vare komne til at læse og skrive i Bog; Læsningen var god, og Skrivningen meget god. Ogsaa Religionskundskaben var efter denne Classes Alder upaaklagelig. Regneskolen blev sat i Gang, og Børnene regnede indtil Divisions-Stykker. Gymnastik tg. — Øverste Classe: Med denne var jeg noget mindre tilfreds, dog var Læsningen g., Skrivningen mg. Rel. tg., men Hovedregningen uøvet og kun nogenledes. (1845: Patron Jægermester Barner. 62 Børn. Læreren Bertram Koefoed, 29 Aar, Cand. Theol., er død og ubegavet. Læsn. g? Skrivn. ngl. Rel. ngl. Regn. ngl. Indb. Und. tg. Gymnastik tg. Skolehuset godt.)

Den 23de Julii, 4de Søndag efter Trinitatis, visiterede jeg i *Førsløv Kirke*. Kirken tilhører Giesegaard, er under en Hovedreparation, som endnu ikke er fuldendt; den er temmelig stor, og nu ret smuk. Sognepræsten Ammentorp Sørensen prædikede over Dagens Evangelium, og udviklede »Begrebet om Troskab, den rette Bevæggrund dertil, og de virksomste Midler til at bevare den«. Han er ellers en flink og kraftig Mand, men Prædikenen var meget ubetydelig, noget følsom, og havde intet Christe-

ligt. Foredraget kunde have været ret godt, naar det ikke havde været for blødt. Han katechiserede maadeligt. En meget talrig Forsamling var tilstede; Ungdommen svarede ret godt, men kunde ikke sine Psalmer. (1845: Den 13de Julii, 8 S. e. Trin., visiterede jeg 2den Gang i Førsløv Kirke. Kirken er i Bygningen bleven forbedret, men indvortes endnu i simpel Stand. Spr. Ammentorp Sørensen prædikede over Dagens Evangelium: »Opfyldelsen af Guds Villie maa have sit Udspring af Troen o. s. v.« I de enkelte Sætninger var der meget Godt, men i det Hele savnedes ordentlig Tankegang og Udvikling; Foredraget for langsomt, og ikke uden Affectation. En meget talrig Forsamling. Ungdommen syntes først død og uden Opmærksomhed og Eftertanke; siden lykkedes det dog saa temmelig at vække den. Præstens Katechisation maadelig.)

Førsløv Skole. Patron Grev Danneskiold. 91 Børn. Læreren Anders Frederiksen, 46 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, katechiserer maadeligt, og kan neppe fortiene at kaldes mere end temmelig duelig. Øverste Classe: Læsn. tg? Skrivn. g×, men Bøgerne smudsige. Rel. g. Regn. ngl. Indb. Und. gik uden Liv og Nøiagtighed, høit temmelig godt. Gymnastik ngl.; Pladsen var ganske bevoxet af Græs. Skolehuset er den forrige Degnebolig, altsaa stort, men lavt, og ellers ikke fortrinligt. (1845: Patron Grev Danneskiold. Skolehuset stort, men kun temmelig godt. 72 Børn. Læreren Anders Frederiksen, 54 Aar, siges af Nogle at befatte sig med uvedkommende Ting og noget Vinkelskriverie; Præsten forsvarer ham. Han katechiserer slet, og Skolen er som hans Anviisning. Læsn. g? Skrivn. ngl? Rel. slet. Regn. mdl? Skriverbøgerne skidne. Indb. Und. tg? Gymnastik g. Han blev skrivtlig og mundtlig alvorligen advaret. Præsten undskylder ham med en lang Sygdom, som vel kan undskyldes Noget, men ingenlunde Alt. Han har for mig et hæsligt Fiæs og noget Hykkelsk.)

Ved Kaldet en gammel Ministerialbog, som begynder med 1630.

Hasle og Freersløv.

Folketal 1100. — Hovedsognet hedder maaskee egentlig Harsløv, dog findes i den ældste Kirkebog Hasle eller Harsle.

Præstegaarden meget god og rummelig. Haven stor og smuk. (1845: Præstegaarden, som afbrændte for 5 Aar siden, er nu solid, rummelig og smuk, Værelserne dog noget smaa. Haven temmelig stor og ordentlig, men ikke videre smuk.)

Den 24de Julii visiterede jeg i *Hasle Kirke*. Kirken, som tilhører Bregentved, er stor, smuk, og særdeles vel vedligeholdt; kun fattes Altertavle, da Alteret er rykket frem, og Præsten sidder bagved. — Sognepræsten Mohr prædikede over 1 Kor. 1, 4-8: »Vi eie et dyrebart Gode i Christendommen, som vi rettelig bør paaskiønne«. Prædikenen kunde have været taalelig, dersom ikke Foredraget havde været temmelig utaaleligt; den Clausenske Maneer uden hans Kraft. Katechisationen passabel. Af Ældre vare kun meget Faa tilstede, derimod en høist talrig Ungdom, som syntes opvakt, og i alle Henseender svarede særdeles vel. (1845: Den 9de Julii visiterede jeg 2den Gang i Hasle Kirke. Kirken er smuk og vel vedligeholdt. Spr. Schiøtz prædikede over Phil. 2, 21: »Den Løn, der er beredet dem, som søge, hvad Christi er«. Prædikenen var temmelig kort, og klar Udvikling savnedes, men hvad der var, var smukt, *χ*steligt og hierteligt; Foredraget frit og smukt. Katechisationen svagere. Den talrige Ungdom svarede meget godt, Nogle rigtignok uden Eftertanke.)

(Det Øvrige af Dagen meget behageligt tilbragt paa det sig daglig forskiønnende Bregentved.)

Hasle Skole. Patron Grev Moltke. 98 Børn. Læreren Niels Severin Jensen, 38 Aar, Sem. fra Joenstrup, er duelig og Fremgangen meget god. Øverste Classe: Læsn. mg. Skrivn. ug. Rel. ug. Regn. g. Indb. Und. g?, gik temmelig søvniigt. Gymnastik, g. Skolehuset godt, men Skolestuen for lille. (1845: 85 Børn. Læreren N. S. Jensen, 46 Aar, er duelig og katechiserer temmelig godt. Læsn. g. Skrivn. mg. Rel. mg. Regn. mg? Indb. Und. kun ngl., og nederste Classe temmelig ringe. Gymnastik mg. Skolehuset godt; Skolestuen skal efter Cancelliets Resolution udvides, men i det mindste for det nærværende Antal er den stor nok; i nederste Classe ere der nu 42 Børn.)

Lysholm Skole. Patron Grev Danneskiold. 44 Børn. Læreren Hans

Jensen er 74 Aar gl., og ikke seminaristisk dannet, men gjør sig Flid, og Boglæsningen er endog udmærket god. Skrivn. tg? Rel. g. Regn. g. Indb. Und. er ikke indført. Gymnastik skal gaae nogenledes, og Skolehuset være godt. (1845: Lysholm Skole er i forrige Aar afbrændt; en ny Skole er under Bygning, imidlertid er der holdt Skole, først i Præstegaarden, nu i en leiet Bondestue; men Fremgangen er derved hindret. 38 Børn. Læreren Christian Høegh, 36 Aar, Sem. fra Lyngby, skal være en skikkelig Mand, men katechiserer kun nogenledes og pretiøst, ellers skal det gaae bedre. Læsn. g? Skrivn. g. Rel. g. Regn. g? Nederste Classe kom til Hasle. Den var kun simpel. Indb. Und. ikke indført. Gymnastik tg×)

Freersløv Skole. Patron Grev Moltke. 58 Børn. Læreren Jens Andreas Cappelen, 37 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en særdeles duelig Mand, og katechiserer saa godt, som jeg sielden har hørt det i nogen Skole. Øverste Classe: Læsn. ug. Skr. ug. Rel. ug. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymnastik, mg. Skolehuset godt; Skolestuen kunde ønskes noget større. (1845: 64 Børn. Læreren Adam Vilhelm Seidenfaden, 37 Aar, Sem. fra Joenstrup, (tilforn i Rhode), katechiserer temmelig godt. Læsn. mg? Skrivn. ug. Rel. ug. Regn. g. Indb. Und. kun 4 Tabeller, men nederste Classe læste og skrev meget godt. Gymnastik mg. Skolehuset godt, men Skolestuen for snever, og skal udvides.)

Freersløv Kirke er lille og har Bræddeloft, dog gibset, men den er ret kiøn og i meget god Stand. Den tilhører Bregentved.

Tersløv og Ørsløv.

Folketal 1610. — *Præstegaarden* er stor og har smukke Værelser, men skal i sig selv kun være maadelig. Haven smuk. (1845: Præstegaarden er smukt holdt. Haven meget smuk.)

Den 26de Julii visiterede jeg i *Tersløv Kirke*, som tilhører Giesegaard, er stor, og kan blive smuk, naar den faaer undergaaet en Hovedreparation. Sognepræsten Petersen (tilforn i Lidemark) prædikede over 1 Kor. 1, 4-8: »Vort Ønske og Haab, at Guds Riges Velsignelse meer og meer maa fremmes og befæstes iblandt os«. Prædikenen hørte til de bedre;

Foredraget frit og levende. Ligesom i Almindelighed Kirkegangen i disse Sogne skal være særdeles god, saaledes var ogsaa nu Kirken aldeles fuld af Msker. Ungdommen, af hvilke især den fra Annexet syntes opvakt, svarede godt. Præsten katechiserede godt. (1845: Den 11te Julii visiterede jeg 2den Gang i Tersløv Kirke. Kirken er udvortes oppyntet og forsynet med en skøn Ringmuur; indvortes er den anstændig, og har meget smukke Hvælvinger; Spr. Petersen prædikede over Eph. 4, 1-6: »Opmuntringer til at holde fast ved den sande og sunde *χ*stelige Oplysning«. En kraftig og klar Formaning mod de frembrydende Vildfarelser, i et godt og tydeligt Foredrag. Katechisationen meget god. En særdeles talrig Forsamling. Ungdommen svarede i det Hele godt.)

Tersløv Skole. Patron Grev Moltke. Skolehuset meget godt. 109 Børn. Læreren Hans Christiansen, 44 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, tiltraadte først i Februar, og fandt Skolen meget forsømt ved mange Vacancer. Men han er selv kun temmelig duelig, og katechiserer maadeligt. Læsn. tg. Skrivn. g× Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. gik meget uordentligt, og Bihielperne uden Liv og Paapassenhed. Gymnastik er kun begyndt, men tegner ikke til at blive synderlig. (1845: Patron Grev Moltke (skifteviis med Brochenhuus Schack). 120 Børn. Læreren Hans Christiansen, 52 Aar, har havt den Ubehagelighed, at han, som det synes af Ondskab, er bleven udlagt som Barnefader. Han har stevnet Fruentimmeret, men Sagen er endnu ikke afgjort. Han er en ret duelig Lærer, og den talrige Børneflokk gjør ret god Fremgang: Læsn. g. Skr. mg. Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. mg. Gymnastik tg. Skolehuset meget godt.)

Tollerød Skole. Patron Grev Moltke. Skolehuset særdeles godt. 53 Børn. Læreren Frederik Bernhard Dyssel, 37 Aar, Sem. fra Vesterborg, har en meget utydelig Stemme, og overalt kun maadeligt Greb paa at katechisere og undervise. Læsn. tg. Skrivn. g× Rel. g., men lutter Opramsen. Regn. tg. Indb. Und. er ikke indført, og Fremgangen i nederste Classe er kun nogenledes. Gymnastik ngl. (1845: Skolehuset meget godt. Samme Patron. 38 Børn. Læreren Fr. B. Dyssel, 45 Aar, Sem., er en Stakkel, med et uheldigt Organ; katechiserer daarligt. Øverste Classe er dog an-

tagelig, Læsn. tg× Skrivn. g× Rel. g. Regn. g× Indb. Und. er ikke indført, men nederste Classe staaer meget lavt, og Boglæsningen er slet. Gymnastik tg×)

Ørsløv Skole. Patron Grev Brochenhuus Schack. 75 Børn. Læreren Frantz Dahl, 60 Aar, ikke Sem., er heller ikke synderlig dygtig, katechiserer kun nogenledes, og skaber sig underligt. Øverste Classe: Læsn. tg? Skr. g. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. tg. Nederste Classes Fremgang var bedre end øverstes; Læsningen endog meget god. Gymnastik g× Skolehuset temmelig godt; meget lavt, og ikke i den bedste Stand. (1845: 87 Børn. Læreren Hans Adolph Hansen, 30 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ikke meget opvakt, men katechiserer dog ret godt. Læsn. g. Skrivn. g. Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. kun Lidt; nederste Classe dog ret god. Gymnastik mg. Skolehuset godt, men indskrænket; skal nu udvides.)

Ørsløv Kirke tilhører Giesegaard; den er temmelig høi og lys, og kan blive ret kiøn.

Nordrup og Farringløse.

Folketal 880. — *Præstegaarden* meget indskrænket og maadelig. Een Udlængde god, men deraf svares ogsaa svært Afdrag. Haven lille, ret vel holdt. (1845: Præstegaarden skal ombygges af den nye Sognepræst.)

Den 27de Julii besøgte jeg

Farringløse Kirke. Den tilhører Giesegaard, er lille og mørk, men temmelig høi, og kan ved den forestaaende Hovedreparation blive ret kiøn.

Farringløse Skole. Patron Grev Brochenhuus Schack. Skolehuset ret godt. 43 Børn. Læreren Isaak Olsen, 36 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ret duelig, og Fremgangen meget god. Læsn. mg. Skrivn. mg? Rel. mg. Regn. mg× Indb. Und. g. Gymnastik mg. 2den Grad. (1845: Patron Grev Br. Schack. Skolehuset nyt og særdeles godt. 34 Børn. Læreren Isaak Olsen, 44 Aar, katechiserer kun nogenledes og søvniigt, ellers er han ret brav. Læsn. g× Skr. mg. Rel. g× Regn. g. Indb. Und. g. Gymnastik kunde ei prøves formedelst Regn.)

Nordrup Skole. Skolehuset er den gamle Degnebolig, som er meget

maadeligt. Det er i Værk at opføre en ny grundmuret Skole. Patron Samme. 92 Børn. Læreren Jørgen Henriksen Andersen, 34 Aar, Sem. fra Joenstrup, har for et Aars Tiid siden succederet den fameuse Brodersen, efter hvem han modtog en meget forsømt Skole; men han er en meget flink Mand, og har allerede bragt Skolen saavidt, at Tilstanden i det Hele kan kaldes meget god. Læsn. g× Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg× Indb. Und. mg. Gymnastik g. (1845: Samme Patron. Skolehuset nyt og særdeles godt. 92 Børn. Læreren Jørgen Andersen, 42 Aar, er meget due- lig og flittig, katechiserer ret godt. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymnastik ikke prøvet formedelst Regn; 2den Grad.)

(Det Øvrige af Dagen meget behageligt tilbragt paa det ret smukke og venlige Giesegaard, bygget af en Fru Giese.)

Den 28de Julii visiterede jeg i *Nordrup Kirke*. Kirken, som tilhører Giesegaard, er endnu temmelig styg og forfalden, men er under en Hovedreparation, hvorved den kan blive ret smuk. — Sognepræsten Rafn prædikede over Hebr. 11, 6: »A. Betragtninger over den *ystelige Troes Væsen, Beskaffenhed og Vigtighed. B. over dens velgiørende Indflydelse paa det mskelige Sind, Hierte og Forhold*«. Det altfor omfattende Thema kunde naturligviis ikke udtømmes, og den meget lange Prædiken var noget træt- tende ved Gientagelser og Mangel paa logisk Klarhed; dog var den ret vel skreven, og blev holdt med en smuk Stemme, med Frihed og Liv. En antagelig Forsamling var tilstede. Ungdommen svarede ret godt, og ikke faa Enkelte viste særdeles god Kundskab og Eftertanke. Præstens Katechisation var temmelig god. Kirkesangen god. (1845: Nordrup Kirke er bleven udvortes pudset, og har faaet støbte Vinduer; det Indre kan behøve en Hovedreparation, og Kirken kan da blive smuk. — Formedelst Vacance i Præste-Embedet blev ingen Kirkevisitats holdt.)

Vigersted og Qværkeby.

Folketal 1650. — *Præstegaarden* gammel, med lave Værelser, men tem- melig rummelig. Haven ret kiøn, men noget forsømt. (1845: Den gamle

Præstegaard er nu i meget smuk Stand. Haven temmelig stor og ret smuk.)

Qværkeby (skal være den vedligeholdte gamle Skrivemaade af »Kirkeby«) Kirke tilhører Proprietair Hilarius paa Rosengaarden, en Parcel af Conradsborg. Den er smuk, og meget vel vedligeholdt. (1845: Qværkeby Kirke er ret kiøn og vel vedligeholdt.)

Qværkeby Skole. Patron Propr. Hilarius. Skolehuset godt. Denne Skole, til hvilken en stor Mængde Huse paa Bisted Overdrev, der i alle Henseender besvære Sognet, ligge, har 162 Børn, og nederste Classe er derfor deelt i 2 Afdelinger. Det har været bestemt, at endnu en Skole skulde bygges i Sognet, men da Midlerne hertil fattes, er det blevet tilladt, indtil videre at blive ved den ene Skole, hvilket skal gaae ret godt. (1845: Skolerne i dette Pastorat ere ved den tiltagende Folkemængde overfyldte, men det har megen Vanskelighed her at indrette en ny Skole. Det Retteste var maaskee ved hver Skole at ansætte 2 Lærere, og dele Børnene, enten efter Classerne, eller efter Kiønnene.) Læreren Ole Jensen, 44 Aar gl., Sem. fra Brøndbyvester, er drikkældig, og er derfor af Skoledirectionen nylig bleven multeret paa 10^r, hvorefter han skal have bedret sig. Ellers er han duelig. Indb. Und. er vel indført, men Læseskolen mestendeels standset af Mangel paa Tabeller (vel og, som det synes, af en Ugunst mod Methoden, der er temmelig almindelig paa denne Egn). Nederste Classes Bøglæsning var ret god, Skrivningen god. Gymnastik, g. Øverste Classe: Læsn. ug. Skr. mg. Rel. ug. Regn. ug. Saa at Fremgangen i det Hele maa ansees som særdeles god. Læreren katechiserede upaaklageligt. (1845: Patron Propr. Hilarius Kalkov. Skolehuset godt, 142 Børn (53 i øverste, 89 i nederste Classe). Læreren Ole Jensen, 52 Aar, har været drikkældig, men skal nu ganske have afstaaet derfra. Han er en duelig Mand, og katechiserer godt. Læsn. mg. Skrivn. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g? Gymnastik tg.)

Vigersted Skole. Patron Kammerherre Neergaard. Skolehuset er den gamle Degnebolig, derved større end sædvanligt, og godt, men temmelig lavt. 128 Børn. Indb. Und. prøvedes ikke, fordi det var mørkt; efter Præstens Sigende gaaer den godt, efter Provstens Antegnelse søvngit.

Imidlertid fandt jeg i nederste Classe Bøglæsning og Skrivning endog meget gode. Gymnastik kunde ikke foretages formedelst Regnveir; den skal gaae temmelig godt. Læreren Anders Olsen, 44 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en duelig Mand, men han katechiserer meget sagtfærdigt og søgt. Øverste Classe: Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg× Fremgangen kan i det Hele kaldes meget god. (1845: Patron Kammerherre Neergaard. 140 Børn, hvoraf 50 i øverste Classe. Læreren Anders Olsen, 51 Aar, er ret duelig, meget flittig, og katechiserer ret godt. Læsn. mg. Skrivn. g? Rel. ug. Regn. g. Indb. Und. særdeles god, som nederste Classes hele Fremgang. Gymnastik g× Skolehuset godt.)

Den 29de Julii visiterede jeg i *Vigersted Kirke*. Den tilhører Proprietair Olsen paa Nordgaarden, og er ret smuk, og vel vedligeholdt, paa en beskadiget Klokke nær. Sognepræsten Dorph prædikede over Matth. 17, 1-6: »Peders Ord: »her er godt at være« anvendte paa Andagtstimerne i Herrens Huus«. En forstandig og smuk Prædiken; Sproget maaskee for abstract, og ikke med kirkelig Fylde; Foredraget frit, men uheldigviis har Stemmen paa Prædikestolen noget Unaturligt, næsten Jødisk. Han katechiserede noget søvngit. En temmelig talrig Forsamling var tilstede; men af Ungdommen vare der kun Nogle, især af de sidst Confirmerede, der svarede antageligt; hos de Øvrige fattedes for det Meste baade Kundskab og Eftertanke. (1845: Den 17de Julii visiterede jeg 2den Gang i *Vigersted Kirke*. Kirken er i ret god Stand, kun har den endnu sine brustne Klokker. Spr. Dorph prædikede over 1 Thess. 4, 1-3: »Dette er Guds Villie, Eders Helliggiørelse«. En vel udarbejdet Prædiken, med mange smukke Tanker, men i en noget for høi Tone for disse Menigheder, og ikke hentet fra den xstelige Betragtning Dybder; og Foredraget dødt, med et uheldigt og utydeligt Organ. Katechisationen ogsaa død og utydelig. En temmelig talrig Forsamling. Ungdommen svarede ikke lidet bedre, end forrige Aar; de Fleste af dem havde Lyst, og ikke Faa ogsaa Kundskab til at svare nogenledes ordentligt.)

Ringsted og Beenløse.

Folketal: Ringsted 1048, Landsognet 870, Beenløse 525, 2443. — Ringsted deles endnu i St. Bendts og St. Hans Sogne, efter den nedlagte St. Hans Kirke.

Præstegaarden har ganske nylig erholdt en meget betydelig Reparation eller Ombygning. Den er saaledes i meget god og peen Stand, men er temmelig indknebet. (1845: Præstegaarden i meget god og smuk Stand.)

Den 30te Julii, 10de Søndag efter Trinitatis, visiterede jeg i *Ringsteds* St. Bendts Kirke. Provst Bentzon prædikede over Dagens Evangelium: »Den christelige Deeltagelse i Andres aandelige Vel«. Æmnet var ingenlunde udtømt, og Behandlingen tør og kold. Foredraget frit og anstændigt, men uden Liv og Varme. Saaledes omtrent var ogsaa Katechisationen. En anseelig Forsamling var tilstede, og Ungdommen, saavel af Kiøbsted- som af Land-Sognene, svarede godt, bedre end sædvanligt i Kiøbstederne. (1845: Den 15de Julii visiterede jeg 2den Gang i Ringsted Kirke. Provst Bentzon prædikede over Ps. 119, 9-11: »Den tidlige Guds-frygt er den bedste«. Koldt og tørt Raisonnement, ikke et ysteligt Ord; Foredraget ogsaa dødt, og Stemmen utydelig. Katechisationen ikke stort bedre. En talrig Forsamling var i Kirken, men kun nogle Børn, som det syntes, af lidt mere velhavende Borgere fremtraadte med Almuens, og Ungdommen svarede i det Hele slet, eller slet ikke, kun et Par Dreng og nogle flere Piger svarede taaleligt.)

Assistents-Kirkegaarden, der alt i en Række Aar har været anlagt, er endnu ikke indviet, hvilket dog formodentlig snart vil skee. Den havde ikke været fornøden, da man let kunde have udvidet St. Bendts Kirkegaard. Den er ikke smuk, Muren af slette Materialier, og Liighuset anlagt paa et upassende Sted i Midten. (1845: Assistents-Kirkegaarden er nu i fuld Brug, og begynder at blive smuk. Bemærkningen om Liighuset frafaldes.)

Beenløse Kirke tilhører Stiftet, er ret smuk og i meget god Stand. (1845: Beenløse Kirke i simpel, men god Stand.)

Beenløse Skole. Patron Forvalter Werner. Skolehuset godt. 93 Børn. Læreren Frederik Jacobsen, 50 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ret duelig, og gjør sig Umage. Fremgangen god. Læsn. g× Skr. g× Rel. mg. Regn. mg× Indb. Und. synes kun at bruges for et Syns Skyld; nederste Classes Fremgang ret god. Gymnastik god. (1845: Patron Forvalter Werner. Skolehuset godt, men Skolestuen for lille; den skal udvides. 122 Børn. Læreren Fr. Jacobsen, 58 Aar, er en meget duelig og flittig Mand, med Lyst til sit Kald; katechiserer godt. Læsn. mg. Skrivn. g. Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. mg. Gymnastik mg.)

Tolstrup Skole. Patron Samme. Skolehuset er godt, men bygget af Pisée, hvilket her ikke skal holde sig. 70 Børn. Læreren Frederik Christensen, 23 Aar (?), Privatist fra Joenstrup, er meget flink, og katechiserer ikke ilde. Læsn. mg× Skr. mg× Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymnastik, ngl. (1845: Skolehuset meget godt, men der klages endnu over Piséen. 83 Børn. Læreren Fr. Christensen, 34 Aar, Privatist fra Joenstrup, er duelig, og katechiserer temmelig godt. Læsn. mg. Skrivn. g. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. mg? Gymnastik ikke prøvet formedelst Regn.)

Torped Skole er først aabnet med dette Aar, og modtog da endeel for sømte Børn, som tilforn havde søgt forskellige Skoler. Patron Forv. Werner. Læreren Anders Hansen Waaben, 42 Aar, Sem. fra Tøndern, skaber sig underligt, men skal dog være temmelig duelig. Fremgangen kan endnu høit kun kaldes temmelig god. Læsn. tg. Skr. tg. Rel. g? Regn. mdlg. Indb. Und. er ikke indført. Gymnastik er endnu ikke begyndt, da Pladsen først nu er bleven færdig. Skolehuset skal være nyt og godt. 45 Børn. (1845: Skolehuset meget godt. 42 Børn. Læreren A. H. Waaben, 50 Aar, skal have været noget tilbøielig til Drik, men nu bedre, er temmelig duelig, katechiserer nogenledes. Læsn. g. Skrivn. g. Rel. g. Regning slet. Indb. Und. g. Gymnastik ngl.)

Den 31te Julii visiterede jeg *Borgerskolen*. Den har en egen Gaard, hvori 3 ret gode Skolestuer, og en lille, men ret peen Bolig for Katecheten. 93 Børn. Lærere: ord. Katechet J. G. Schiødte underviser i Religion, Skrivning, Retskrivning, lidt Tydsk og Tegning; Klokker Lorentz Thorsteinson, 59 Aar, Student, i Boglæsning, Fædrelandshistorie og Reg-

ning; Peter Jensen, 41 Aar, Sem. fra Joenstrup, har nederste Classe, samt Gymnastik og Sang. De 2 Første ere meget duelige Mænd, og Fremgangen er meget god. Læsn. ug. Skr. g× Rel. mg× Tydsk, lidt. Hist. og Geogr. mg. Hovedregning ug. Jensen synes at være lidt søvnic, og Indb. Und. at bruges meest for et Syns Skyld. Læsn. g. Skr. mg. Rel. mg. Gymnastik, fuldstændig og særdeles god. (1845: Den 17de Julii visiteredes Ringsted Borgerskole. Skolehuset i god Stand. 99 Børn, hvoraf 20 i Realclassen, de Øvrige fordeelte i 2 Classer. Ord. Katechet J. G. Schiødte, 40 Aar, er en duelig Lærer: Læsning, Religion, G[eo]graphie, Natur-Lære og Historie, og Fransk. Heinrich [Cor]fitsen, 40 Aar, har tilforn været Kiøbmand i Nestved; da det ikke gik godt dermed, tog han Seminarist-Examen i Skaarup. Han er en duelig Mand, med meget gode Kundskaber, og arbejder med Lyst: Retskrivning, Regning, Mathematik (heri skal Corf. især være stærk), Historie, Fransk, Skrivning. 3die Lærer Peter Jensen, 49 Aar, Sem. fra Joenstrup, er simpel, og har nederste Classe, samt Sang og Gymnastik. Realklassen har en egen Syngelærer, Skolelærer Schrøder i Hømb, og Gymnastiklærer, Toldbetient Petersen. Realclassen er i Alt efter Omstændighederne meget god, og den søges endog af Omegnen. I Borgerskolen Læsn. mg. Skrivn. g. Rel. g. Geogr. mg? Retskr. ngl. Historie ngl. Hovedr. tg? Indb. Und. kun 1 Tabel bruges. Nederste Classe g. Gymnastik mg., i Realclassen ug.)

Haandgierningsskolen har et eget Huus ved Siden af Borgerskolen, hvori Lærerinden, Skolelærer Jensens Hustru har en kiøn Bolig.

I Byen findes kun eet *Institut*, Jfr. Suhrs, hvori de fleste anseeligere Borgeres Pigebørn gaae; det skal være ret passabelt. Jensen underviser nogle Drengene privat, og Schiødte nogle faa. (1845: Af Dreng-Instituter haves ingen, af Pige-Instituter kun Jfr. Suhrs, som skal være ret godt.)

Fattighuset — for en stor Deel den Rothenburgske Stiftelse, ret godt. (1845: Hospitalet og det dermed forbundne Fattighuus er ualmindelig godt, reenligt og anstændigt.)

I Ringsted har ingen Bispe-Visitats fundet Sted siden 1804, da Münster ikke visiterede hos Amtsprovster.

ALSTED HERRED

Gyrstinge og Flinterup.

Folketal 1080. — *Præstegaarden*. Stuelængden er ny opbygt, og har store, høie og gibsede Værelser. En Udlængde skal endnu være maadelig. Haven meget stor, peen, og har et ordentligt Væxthuus. — *Præstegaarden* afbrændte 1663, hvorved den daværende Sognepræst, som havde været her i 40 Aar, med Kone, Tienestefolk, og en Nabopræst, der just var i *Præstegaarden*, indebrændte. (1845: *Præstegaarden* er nu næsten heel ombygt, og har meget smukke og pene Værelser, men synes at være mindre beqvemt indrettet. 2 lange Udlængder, som indslutte en træbevoxen Plads. Haven stor og net, med en Rigdom af Planter.)

Den 9de Julii, 7de Søndag efter Trinitatis, visiterede jeg i *Gyrstinge Kirke*. Den tilhører Sorø Akademie, er ret smuk, og meget vel vedligeholdt, men, skjøndt 2 nye Vinduer nylig ere indsatte, endnu noget mørk. Sognepræsten Thisted prædikede over Dagens Evangelium: »Betydningen af Christi Undergierninger«. Adskilligt ret smukt, men uden rigtig Orden eller Klarhed, og Sproget var dog kun det moderne Poesie-Sprog, altsaa upopulairt og uden Fynd. Extravagancer eller Effectmagerie bemærkedes ellers ikke synderligt, uden lidt i Slutnings-Tiltalen til mig, hvori Biskop Münter blandt Andet omtaltes som Den, »der paa en forbausende Lærdoms Høide havde bevaret et barnligt Sind«. Stemmen er i det svære Legeme bleven svag, og Foredraget dødt. Katechisationen var ikke synderlig. — En meget talrig Forsamling var tilstede. Ungdommen svarede i det Hele meget vel; men Boglæsningen syntes kun at være lidet sikker, hvilket vel hidrører fra de temmelig maadelige Skoler. (1845: Den 21de Julii visiterede jeg 2den Gang i *Gyrstinge Kirke*. Kirken er smuk og i god Stand. Spr. Thisted prædikede over 1 Petr. 2, 5-10: »En Xsti Menighed, det Herligste paa Jorden«. Et Par smukke Tanker, men for det Meste sødtklingende, hykkelske Phraser, fremførte med et Foredrag, der svarede dertil. Hans Mæle er ellers blevet tydeligere, ligesom hans Person

tyndere, men Affectationen gjør dog ofte Stemmen utydelig. Katechisationen ret god, men uden egentlig Udvikling. En meget talrig Forsamling, og Ungdommen særdeles opvakt og veloplyst. (Hvor har den det fra, da ogsaa Skolerne ikke ere fortrinlige?)

Ved de hæsle Stridigheder med Provst Bentzon maa det dog bemærkes, at Provsten virkelig har behandlet Skolecommissionen meget myndigt og fornærmende, skjøndt Cancelliet har givet ham Ret.

Gyrstinge Skole er nybyggt, og Huset, ved Akademiets Bistand, stort og fortrinligt. Patron for samtlige Pastoratets Skoler er Skovrider Brüel. Læreren Carl Vilhelm v. Prangen, 42 Aar, Student, er kun lidet oplagt, og katechiserer meget maadeligt. 62 Børn. Øverste Classe: Læsn. tg. Skr. mg. Rel. ngl. Regn. tg? Indb. Und. er ikke indført, men i nederste Classe gik det vel saa godt, som i øverste. Gymnastik, nogenledes. (1845: Patron for samtlige Skoler Pastor Thisted paa Sorø Akademies Vegne. Læreren C. V. v. Prangen, 50 Aar, Student, er en simpel Person, og Katechisationen meest Opramsen. 69 Børn. Læsn. g. Skrivn. tg? Regn. g. Indb. Und. kun 4 Tabeller, ngl. Gymnastik g? Skolehuset meget godt.)

Ørsløvvester Skole. Skolehuset meget godt. 55 Børn. Læreren Niels Jensen, 42 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, katechiserer ret godt, og er i det Hele ret duelig. Læsn. tg. Skr. mg. Rel. g. Regn. g. Indb. Und. syntes ikke ret øvet, uden Nøiagtighed og Raskhed. Gymnastik, godt. (1845: 63 Børn. Læreren Niels Jensen, 50 Aar, er simpel, men skal være tro. Læsn. tg. Skrivn. tg. Rel. g. Regn. tg. Indb. Und. g. Gymnastik mg. Skolehuset godt.)

Flinterup Skole. 43 Børn. Læreren Christen Nielsen, 49 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, har, skjøndt maaskee tildeels foranlediget, viist sig meget uforskammet mod Provsten, som har faaet Ordre at tiltale ham. Han er kun en maadelig Skolelærer, og katechiserer næsten kun ved Oprensningen. Øverste Classe: Læsn. g? Skr. g? Rel. tg? Regn. g. Indb. Und. tg. Gymnastik, nogenledes. (1845: 53 Børn. Læreren Joh. Philip Frederik Zinn, 28 Aar, Sem. fra Joenstrup, er velbegavet og katechiserer godt, men er maaskee mindre flittig. Læsn. tg? Skrivn. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. for et Syns Skyld med et Par Tabeller. Gymnastik g. Skolehuset godt.)

Flinterup Kirke var under Reparation. (1845: *Flinterup Kirke* er simpel, men ret kiøn og vel vedligeholdt.)

Steenmagle og Steenlille.

(Annexet i Mehrløse Herred, men henlagt under Artz og Løve Herreders Provstie.) — Folketal 1670.

Præstegaarden. Stuehuset er gammelt og maadeligt. Udhusene nye og gode, men for dem er Præstekaldet paadraget en Gield af 4000^r, hvoraf kun det Halve er betalt. Haven ret smuk. (1845: *Præstegaarden*, som sidst.)

Den 10de Julii besøgte jeg:

Steenmagle Skole. Patron Gaardbruger Jens Sørensen. Skolehuset meget godt. 119 Børn. Læreren Rasmus Olsen, 40 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er meget duelig, og Fremgangen i den talrige Skole er meget god. Læsn. mg? Skr. mg× Rel. mg. Regn. mg? Indb. Und. mg. Gymnastik godt. (1845: Skolehuset godt, men under Ombygning til Udvidelse. Patron Gaardbruger Schøler. 133 Børn. Læreren Rasmus Olsen, 50 Aar, har ved Udsvævelser (Drik o. s. v.), foranledigede ved slet Forhold til hans Kone, saaledes svækket sig, at han maa holde Hielpælærer Theodor Marius Christianius(søn) Holst, 21 Aar, Sem. fra Joenstrup, som er meget duelig og ferm, maaskee noget hoven. Læsn. g× Skrivn. tg× Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Nederste Classe har maattet forsømmes, saavel som Gymnastiken formedelst Skolens Bygning. Den sidste dog g?)

Vandløse Skole. Samme Patron. 68 Børn. Læreren Anders Nielsen, 36 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en vakker Mand, og duelig. Fremgangen i det Hele god. Læsn. g? Skr. g. Rel. g. Regn. g× Indb. Und. mg. Gymnastik, tg. Skolehuset meget godt. (1845: Samme Patron. Skolehuset meget godt. 62 Børn. Læreren Anders Nielsen, 44 Aar, er endnu en vakker Mand, men katechiserer simpel[t], og passer neppe Skolen tilbørligt. Læsn. tg. Skrivn. tg× Rel. g. Regn. g. Indb. Und. gik vel meget godt, men ikke Een i Bogklasse, og ingen Religionsunderviisning. Gymnastik g.)

Den 11te Julii visiterede jeg i *Steenmagle Kirke* — den Kirke, hvori

jeg for 46 Aar siden første Gang betraadte en Prædikestoel. Kirken tilhører Sorø Akademie, er ikke smuk, i den gamle Stiil med et stort mørkende Pulpitur, temmelig stor, ret vel vedligeholdt, men kunde trænge til en Omdannelse. Sognepræsten Bendtsen prædikede over Joh. 12, 49. 50: »En frugtbringende Christendoms Kundskab udfordres hos os alle«. En simpel, men meget fornuftig og god Prædiken; sunde Tanker i et reent Sprog. Foredraget frit, kraftfuldt, baade med Alvor og Hiertelighed. Han katechiserede ogsaa meget godt. En talrig Forsamling var tilstede, og Ungdommen svarede meget godt, med Færdighed og temmelig god Eftertanke. — Sognepræsten katechiserer jævnlig. (1845: Den 22de Julii visiterede jeg 2den Gang i Steenmagle Kirke. Kirken har mistet sit Pulpitur, og er nu en smuk Kirke. Kun Kirkegaarden i slet Stand. Spr. Bendtsen er nu sløv, prædiker vel jævnlig, men har faaet Pers. Capellan paa eget Ansvar, Lehn. Denne prædikede over Joh. 6, 68: »Xstus har det evige Livs Ord«. Trivielt og superficielt, men dog taaleligt for en Begynder; Foredraget frit og ret godt, men med nogle uheldige Pauser. Katechisationen ikke synderlig. Der var mange Msker i Kirken, og Piger i stort Antal, men af Karle neppe $\frac{1}{3}$ Deel af dem, der skulde være. Herom blev mundtlig i Kirken og skriftlig advaret. Ungdommen svarede i Øvrigt meget godt, kun syntes Bøglæsningen ikke roesværdig.)

Embedsbøgerne i særdeles god Orden.

Steenlille Skole. En ny Patron er endnu ikke beskikket i Just.R. Povelens Sted, som har frasagt sig Patronatet for alle Akademiets Skoler. 83 Børn. Læreren Anders Olsen, 57 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er meget svag, og neppe mere brugbar. Skolens Tilstand er derfor kun ringe; dog skal Noget ogsaa hidrøre fra Skoleforsømmelser. Læsn. mdl. Skr. tg. Rel. tg? Regn. g. Indb. Und. gik saa slet som mueligt; man kunde tydeligt see, at hverken Læreren eller Børnene kiendte den, eller pleiede at bruge den. Af 32 Børn, som høre til nederste Classe, vare kun 16 tilstede; de Øvrige vare angivne som syge, især af Udslet. Læreren Uselhed forøger naturligviis Skoleforsømmelserne. En Hielpælærers Antagelse vil være fornøden, hvilket blev Provsten sagt. Gymnastik, maadeligt, eller slet.

Skolehuset meget godt. (1845: Patron Proprietair Jørgensen. 92 Børn. Læreren Anders Olsen, 65 Aar, skal være en skikkelig Mand, men aldeles svækket og uduelig. Hielpælærer Knud Nicolai Carstensen Povelsen, 24 Aar, Sem. fra Joenstrup, synes ikke opvakt, katechiserer kun maadeligt, og Skolen er ikke i roesværdig Tilstand. Læsn. tg. Skrivn. g. Rel. g. Regn. g× Indb. Und. g. Gymnastik g. Skolehuus meget godt.)

Steenlille Kirke, ogsaa Akademiet tilhørende, er meget vel vedligeholdt, og ret smuk, men har endnu sin gamle Indretning med Prædikestolen over Chorsdøren, hvorved Synet til Alteret borttages. (1845: Steenlille Kirke er i meget god Stand, undtagen Kirkegaarden.)

Munkebjergby og Bromme.

Folketal 1260. — *Præstegaarden* meget god, vel og peent holdt, ogsaa smukt beliggende. Haven meget stor og smuk. (1845: Præstegaarden i fortrinlig og meget pyntelig Stand.)

Den 12te Julii visiterede jeg i *Munkebjergby Kirke*. Den tilhører Akademiet, er stor og smuk, i meget god Stand. Sognepræsten Lund prædikede over Joh. 8, 31-33: »Hvorledes kan Sandheden siges at have frigiort os?« Meget kort og tyndt. Der hørtes Noget, i rationalistisk Stiil, om Sandheden, Intet om, hvorledes denne frigjør. Foredraget frit, snarere stærkt end kraftigt, men iiskoldt. Hans Katechisation var ogsaa løs. Af Tillysningsbogen seer jeg, at selv i Hovedsognet mange Søndage ikke bliver Guds-tieneste. I Dag var en talrig Forsamling, og Ungdommen svarede i det Hele vel. (1845: Den 24de Julii visiterede jeg 2den Gang i Munkebjergby Kirke. Kirken er smuk, meget vel holdt, og har en ret smuk Altertavle af Fru Ingemann. Spr. Lund prædikede over Phil. 3, 14: »Den Trøst og Beroligelse, som Evighedens Haab indgyder den troende Xstens Siel. Jævnt rationalistisk, intet Tiltalende, den smukke Text næsten ubenyttet. Foredraget god[t], Katechisationen ogsaa god. En stor Forsamling, og den meget talrige Ungdom svarede særdeles godt.)

Patron for samtlige Skoler i Pastoratet er Proprietair Petersen paa Ødemark.

Munkebjergby Skole. Skolehuset meget godt. 79 Børn. Læreren Jens Jacobsen, 29 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ret brav, katechiserer temmelig godt, og Fremgangen er god. Læsn. dog kun tg× Skr. g. Regn. g. Indb. Und. g? Gymnastik g. (1845: Patron Møller Jørgensen. Skolehuset godt. 71 Børn. Læreren Christen Thomsen, 41 Aar, Sem. fra Vesterborg, tilforn i Rorup og Brøndby, er en aldeles forkeert Mand, som vel har forholdet sig ordentligt, men er til Nar. Læsn. g. Skr. ngl. Rel. g. Regn. g. Indb. Und. ngl. Gymnastik mdlig.)

Døiringe Skole. Skolehuset meget godt. Læreren Christian Bredahl, 23 Aar gl., Sem. fra Joenstrup, skal der have erholdt udmærkede Charakterer, og ligeledes have udmærket Vidnesbyrd som Hielpelærer i Lidøe fra Provst Plesner; jeg fandt ham træven, og at han kun katechiserer nogenledes; desuden er han indbildsk, studs og tvær. Han er først tiltraadt først i Aaret, og da skal Skolen have været meget forsømt; men den burde i den Tiid have været bragt videre. Læsn. mdl? Skr. tg. Rel. g. Regn. mg? Indb. Und. var standset af Mangel paa Tabeller (uden at Præsten vidste det). Gymnastik, tg. 42 Børn. (1845: Samme Patron. Skolehuset meget godt. 55 Børn. Læreren Jakob Christian Povelsen, 31 Aar, Sem. fra Joenstrup, er duelig og katechiserer godt. Læsn. g. Skrivn. mg? Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g? Gymnastik g×)

Krøierup Skole har kun 24 Børn, og menes til Lettelse for Sognet at kunne nedlægges. Skolehuset meget godt. Læreren Johannes Frederik Petersen, 55 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er en godlidende Mand, men kun temmelig duelig, skiøndt han ikke katechiserer ilde. Fremgangen temmelig god. Læsn. ngl× Skr. tg. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. er vel indført, men der ere nu kun 11 Børn i nederste Classe, hvorfor jeg ikke besøgte Skolen. Gymnastik skal være tg. (1845: Patron Proprietair Petersen. Skolehuset meget godt. 50 Børn. Læreren Joh. Fr. Petersen, 63 Aar, er nu genegen til Drik, og havde ved nederste Classes Prøve for Meget. Han katechiserer maadeligt, men Fremgangen dog antagelig. Læsn. g. Skrivn. tg? Rel. g? Regn. tg. Indb. Und. tg× Gymnastik g.)

Bromme Skole. 57 Børn. Læreren Jesper Jensen, 49 Aar, Sem. fra

Brøndbyvester, er en meget vakker og meget duelig Mand; han katechiserer meget godt, og man kiender strax hos ham Lyst til hans Kald. Fremgangen i øverste Classe var i Alt meget god. Indb. Und. g. Gymnastik g., men tillige Svømning. Skolehuset godt, Skolestuen meget god. (1845: Samme Patron. 64 Børn. Skolehuset meget godt. Læreren Jesper Jensen, 57 Aar, er endnu den samme brave, duelige og flittige Mand, og katechiserer godt. Læsn. mg? Skrivn. mg× Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. g. Gymnastik, skiøndt kun ringeste Grad, dog mg.)

Bromme Kirke ligger isoleret og høit, med en deilig Udsigt over Plantagen og Søen. Kirken tilhører Ødemark, er lille, men ret smuk og meget vel vedligeholdt. (1845: Bromme Kirke er i meget smuk Stand, og Eieren skal have isinde i næste Aar at bygge et nyt Chor.)

Veien herfra gik giennem Bromme store Plantage til

Pedersborg og Kindertofte.

([Kindertofte] i Slagelse Herred.) — Folketal 1230. — Pedersborg af Peder Torstensen, af Absalons Slægt. For »Kindertofte« skal paa et gammel[t] Døbefad findes »Kildentoft«. — Dette Pastorat har 2 Gange været annexeret til Sorø, da en residerende Capellan boede i Pedersborg. Endnu Edsberg havde været residerende Capellan.

Præstegaarden. Stuelængden er gammel, har smaa og lave Værelser, men som ere pyntelig holdte. I en anden Længde er en smuk Havestue, og Studereværelse. Haven ved Beliggenhed, Bakker, Volde af det gamle Slot, og ved den smagfulde Konst, hvormed den nærværende Beneficiarius har benyttet Alt, vel den smukkeste Præstehave i Stiftet. (1845: Præstegaarden er nu tildeels under Ombygning og Udvidelse. Haven er kun nogenledes vedligeholdt, og tiltalte mig med sine krumme og smalle Gange ikke saa meget, som sidst.)

Den 13de Julii besøgte jeg:

Det Fellenbergske *Institut paa Cathrinelyst*. Det har nu 24 Dreng, og er egentlig nu kun en Skole, hvor Børnene ogsaa tilbringe Natten, og tilige gjøre Mark- og Have-Arbeide, thi af anden Haandgierning læres næ-

sten Intet. Det er ret nyttigt, men koster meget. Gaarden er en Bodegaard med 66^{td} Land; Bygningerne meget gode. Læreren Møller, Dannebrogsmænd, er brav og duelig. Læsn. mg. Gymnastik ligesaa. Det Øvrige ret godt. Ingen Geographie eller Historie. Indb. Und. passer ikke til de faa Børn. (1845: Institutet paa Cathrinelyst har nu kun 16 Børn fra 7 til 15 Aar. Det er aldeles ikke Fellenbergsk, koster 1800^r aarlig, hvilket er meget kostbart for den Nytte, det stifter. Imidlertid blive dog endeel forladte og forsømte Børn her til Msker, og lære noget Landbrug. Læreren Peter Møller, 40 Aar, Sem. fra Joenstrup, D. M., skal forstaae at vinde Børnenes Hierter; han katechiserer dog tørt, og, skøndt her er en Hielpælærer, Lauritz Øienberg (26 Aar, Sem. fra Jstrup, meget tung-hør, og ikke god Katechet), er Skolen ikke over de sædvanlige Landsby-skoler. Læsn. mg. Skrivn. mg. Rel. g. Regn. ngl. Indb. Und. bruges ikke. Gymnastik mg.)

(Middagen hos Just.R. Povelsen i Sorø.)

Pedersborg Skole. Patron Literatus Bredahl. Skolehuset meget godt. 88 Børn. Læreren Mandrup Poulsen, 29 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en brav og duelig Mand, som katechiserer meget godt. Fremgangen er særdeles god, kun synes Regningen at staae noget tilbage. Læsn. mg. Skr. mg× Rel. ug. Regn. mg? Indb. Und. mg× Gymnastik, mg. (1845: Patron for begge Skoler Canc.R. Wiedebeck. Skolehuset meget godt. 105 Børn. Læreren Mandrup Poulsen, 37 Aar, er endnu meget flittig og duelig, og katechiserer meget godt. Læsn. mg. Skrivn. mg. Rel. ug. Regn. mg. Indb. Und. mg? Gymnastik mg.)

Borød Skole. Samme Patron. Skolehuset meget godt. 64 Børn. Læreren Søren Jensen, 59 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er en skikkelig Mand, men, med 13 Børn, nedtrykt af Næringsssorger. Han er derfor noget for-sagt, men Fremgangen er dog i det Hele temmelig god. Læsn. g. Skr. tg. Rel. g. Regn. g? Indb. Und. tg. Gymnastik, tg. (1845: 64 Børn. Læreren Søren Jensen, Sem. fra Brøndbyvester, udgiver sig nu for 69 Aar, og er meget sløv. Han skal ikke være saa fattig, men endog, uagtet han har opfødt en Mængde Børn, have nogen Formue. Der er nu antagen en

Hjelpelærer, Kornbech, 21 Aar, Sem. fra Joenstrup, men han er endnu ikke rigtig tiltraadt. Læsn. tg. Skrivn. tg. Rel. g. Regn. ngl? Indb. Und. tg. Gymnastik tg.)

Den 14de Julii visiterede jeg i *Pedersborg Kirke*. Kirken ligger deiligt paa sin høie Bakke, den er en Korskirke, er ret smuk, meget vel vedligeholdt; har en udskaaen Altertavle, med mange Afdelinger, men ikke synderligt Konstværd. Kirken er en Stiftskirke. Sognepræsten Rasmussen prædikede over 1 Thess. 5, 5. 6: »om christelig Aarvaagenhed«. Ret godt, dog ikke klart disponeret, og endeel Gientagelser. Foredraget frit og levende. Et temmeligt Antal Tilhørere vare tilstede. Ungdommen svarede udmærket godt, med Lyst og Færdighed, og med særdeles god Eftertanke, saa jeg neppe fik Mere end eet forkeert Svar. (1845: Den 28de Julii visiterede jeg 2den Gang i *Pedersborg Kirke*. Den lille Kirke vanzires af endeel Pulpiturer, men er ellers i smuk Stand. Spr. Lic. Th. Kierkegaard prædikede over Luk. 10, 31: »Xstendommen er Aabenbaring for de Umyndige«. Søgt, barnligt (Meget om »de Smaa«), tildeels meget plebeisk; Foredraget ikke naturligt og keedsommeligt. Katechisationen langsom, ellers god. En temmelig stor Forsamling (hvoraf dog en stor Deel Honoratiories fra Omegnen). Kirkegangen skal ellers være ringe, og i Kindertoftte bliver der ikke sielden ingen Gudstieneste. Ungdommen svarede meget godt.)

(1845: I Kindertoftte er ingen Skole, hvilken dog meget ønskes; Børnene søge Skole i andre Sogne.)

Slaglille og Biernede.

Folketal 1200. — *Præstegaarden*, som afbrændte for omtrent 30 Aar siden, er nu Grundmuur, stor og brillant. Haven stor, smuk og vel holdt. (1845: Præstegaard og Have i samme udmærket gode Stand.)

Biernede Kirke, som tilhører Sorø Akademie, er bygget i Form af en Bispehue, Taarnet midt paa; Chor og Vaabenhuus ere senere Tilbygninger. Indeni hviler Kirkens høie Hvælving paa 4 runde Piller. Kirken er meget anseelig, og særdeles vel vedligeholdt. (1845: Biernede Kirke, i samme smukke Stand.)

Patron for begge Skoler er Proprietair Kähler paa Biernedegaard (opbyggt af Biskop Paludan Müllers Fader, som har et kiønt lille Monument i Kirken).

Fuldby Skole. Skolehuset godt. 104 Børn. Læreren Jens Christian Høyer, 31 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en vakker Mand, og ret duelig. Fremgangen er dog kun temmelig god, da især Læsningen staaer tilbage. Han katechiserer ret godt. Læsn. tg? Skr. g? Rel. g× Regn. mg× Indb. Und. g. Gymnastik g. (1845: Patron Propr. Kähler. Skolehuset meget godt. 138 Børn, hvoraf 78 i nederste Classe. Læreren Martin Giebelhausen, 30 Aar, Sem. fra Lyngby, er meget duelig og flittig, katechiserer godt. Læsn. g× Skrivn. mg. Rel. ug. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymnastik g.)

Den 15de Julii visiterede jeg i *Slaglille Kirke*. Kirken tilhører Akademi, og er særdeles smuk, lys, med høie, brede Hvælvinger, og nylig meget skjønt istandsat. Sognepræsten Lindegaard prædikede over Kol. 3, 16: »De Undskyldninger, som saa Mange fremføre for, at de forsømme den offentlige Gudstieneste, betragtes«. Ganske ordentligt og godt; Foredraget temmelig frit og ret anstændigt. Som overalt Kirkegangen her er temmelig forsømt, saaledes vare ogsaa kun faa Ældre tilstede. (1845: Den 25de Julii visiterede jeg 2den Gang i Slaglille Kirke. Den særdeles smukke, venlige Kirke er i ligesaa smuk Stand. Spr. Lindegaard prædikede over Joh. 14, 6: »Mskenes Gierninger ere ikke af den Beskaffenhed, at de kunne forskaffe dem Guds Naade«. Ret godt, baade i Indhold og Foredrag. Katechisationen noget død. Kirkegangen er her maadelig, især i Biernede; der vare heller ikke mange Ældre tilstede, men en meget talrig Ungdom, som svarede meget godt.)

Slaglille Skole. Samme Patron. 102 Børn. Læreren Johan Frederik Fieldsted, 47 Aar, Sem. fra Blaagaard, er duelig, og katechiserer ret godt. Fremgangen i det Hele god. Læsn. tg. Skr. mg. Rel. mg., men Børnene skraale for meget. Regn. g. Indb. Und. g. Gymnastik tg. Skolehuset meget godt. (1845: 108 Børn. Læreren Jens Christian Høyer, 39 Aar, Sem. fra Joenstrup, er baade duelig og flittig; katechiserer ret godt. Læsn. mg? Skrivn. mg× Rel. ug. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymnastik mg. Skolehuset meget godt.)

Sorø.

Folketal 730, Landsognet 280, 1010. — *Præstegaarden* tilhører Akademiet, og vedligeholdes af samme. Den er gammel og maadelig. (1845: *Præstegaarden* er, hvad Værelserne angaaer, bleven endeel oppyntet, men er i sig selv maadelig.)

Den 16de Julii, 8de Søndag efter Trinitatis, visiterede jeg i *Sorø Kirke*. Den store, meget smukke Kirke er dog noget mørk, da man i den ene Ende har tildækket eet Vindue med Orgelet, og da et stort nedhængende Crucifix og et høit Gitter for Choret mørkner fra den anden. Sognepræsten Dr. Sommer prædikede over Dagens Evangelium: »Hvad vi have at gjøre for at vogte os for falske Lærere«. Temmelig tyndt; Foredraget meget svagt og utydeligt, og noget usikkert. En stor Forsamling var tilstede, ogsaa forholdsviis temmelig mange Unge, hvoriblandt Børn af nogle honoratiores. Men Ungdommen svarede kun maadeligt; Mange kunde ikke besvare de simpleste Spørgsmaal, og blandt disse vare uden Tvivl Nogle af de seneste Confirmander. Dr. Sommer har været her i 35 Aar, er nu 75 Aar. (1845: Den 29de Julii, 10 Søndag eft. Trin., visiterede jeg 2den Gang i *Sorø Kirke*. Paa Kirkens Reparation anvendes just nu betydelig Bekostning. Spr. Dr. Sommer kan nu i sin høie Alder Intet udføre. Pers. Capellan paa eget Ansvar Hansen prædikede over Dagens Evangelium: »Om vore Besøgelses Tider«. Godt, og tildeels meget smukt; Foredraget frit og levende, men Stemmen ikke fyldig nok for den store Kirke. Blandt Ungdommen fremtraadte ogsaa endeel af honoratiores, og svarede særdeles vel. Det er sieldent, at en Kiøbsted-Ungdom ved Visitationen viser sig fra en saa fordeelagtig Side.)

Den 17de Julii visiterede jeg *Sorø Borgerskole*. Den har sin egen Gaard, som vel er maadelig, men dog har ret gode Skolestuer, og Beboelsesleilighed for begge Lærere og Lærerinden. Skolen har 61 Børn. Øverste Classe 22 Børn. Læreren Otto Utendahl, 48 Aar, tillige Klokker, examineret paa Joenstrup, er en meget brav, flittig og duelig Lærer, skiøndt hans Katechisation kun er temmelig. Dr. Sommer læser frivillig 2 Timer

ugentlig, Historie, Geographie, Naturlære og Astronomie; dog har Uten-dahl ogsaa Historie og Geographie. Fremgangen i denne Classe er særdeles god. Læsn. ug. Skr. mg? Rel. mg. Skrivtlæsning g× Geographie mg. Fædrelandshistorie ug. Hovedregning ug. Naturlære og Astronomie, ubetydeligt og tildeels flaut. Nederste Classe er ikke nær saa god. Læreren Peter Ludvig Damberg, 34 Aar, Sem. fra Joenstrup, har tilforn været ansat ved en Fattigskole i Kiøbenhavn; han er uden Lyst og Drivt, og katechiserer kun maadeligt. Indb. Und. synes kun lidet drevet, kun faa Tabeller brugtes, og Bihielperne vare uøvede. De Fleste vare i Bogclasse, men Læsningen kun tg? De Fleste skrive ogsaa i Bog, og for denne Classe ret godt. Ingen Forstandsøvelser. Rel. tg. Denne Lærer har ogsaa Sang og Gymnastik. Denne saae jeg ikke formedelst Regnen, den gives fuldstændigt, men skal gaae uden ret Orden, og negligeres noget. En Haandgierningsskole haves. Lærerinde er Mad. Jappe. Hendes Løn er 30^r og fri Bolig. Lærerne have 150 til 180^r og fri Bolig. Akademiet bidrager 300^r aarlig til denne Skole, hvorimod Lectorerne ere frie for Bidrag til Skolevæsenet. (1845: Sorø Borgerskole kan kun ansees som en Almueskole. Kun 39 Børn. Der ere 3 Pige-Instituter i Byen, hvoraf det ene skal være ret godt. Utenthal har en privat Underviisning for Drengene. Nogle af de mere velhavende Indvaanere sende deres Sønner i Akademie-Skolens nederste Classer. — Skolegaarden er gammel og maadelig. Øverste Classe. Læreren Klokke Otto Utenthal, 56 Aar, er ret duelig, men katechiserer tørt. Læsn. g× (ingen Grammatik), Skrivn. g. Retskrivning ngl? Rel. g. Historie tg. Geographie mg. Nederste Classe. Læreren Peter Ludvig Damberg, 40 Aar, er kun temmelig duelig, og har meget Andet for, end Skolen. Indb. Und. bruges ikke. Læsn. mg× Skrivn. tg. Rel. tg. — Gymnastik (Damberg, tilligemed Sang) ngl? *Haandgierningsskolen* har samme Lærerinde, og syntes i god Orden.)

Byen har 2 private Instituter.

(Middagen meget behageligt i den nye Directorbolig, hvis Tegning og Indretning ellers lader ikke Lidet at ønske. Derfra ad en meget smuk Vei giennem Skoven til)

Liunge og Broby.

Folketal 1510. — *Præstegaarden* stor og solid, men behøver at eftersees og oppyntes, hvormed kun en Begyndelse er skeet. Haven ret kiøn. (1845: *Præstegaarden* er 100 Aar gammel, men solid og rummelig, den har erholdt endeel Forbedringer. Haven nu smuk.)

Skolevæsenet er forsaauidt endnu ikke ganske organiseret, at en Skole i Topshøi, som er bestemt at opføres, endnu mangler af Mangel paa Midler. Den menes og at kunne undværes, skiøndt Pastoratets Folke-mængde vel kunde gjøre den ønskelig. Patron for begge Skoler er Kammeraad Nyegaard. (1845: Pastoratet har nu erholdt en 3die, nemlig *Topshøi Skole*. Skolehuset er nyt, og skal være meget godt, 81 Børn. Læreren Ludvig August Hegelund Sinding, 28 Aar, Sem. fra Joenstrup, er duelig og flittig, katechiserer temmelig godt. Læsn. g. Skrivn. mg. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. er indført, men da jeg ikke forud kiendte denne Skoles Existents, vare Børnene ikke tilsagte til Prøve deri og i Gymnastik.)

Liunge Skole. Skolehuset er den forrige Degnebolig, og saa godt og rummeligt, at det næsten kunde gielde for en Præstegaard. 132 Børn. Læreren Georg Jacobsen, 58 Aar gl., Student, har først været Skolelærer, siden Kiøbmand i Grønland, Giestgiver i Knabsteds Gaard, og nu her; desuagtet antager han sig sin Skole med Lyst og Iver, og er en særdeles brav og dygtig Mand. Fremgangen var i øverste Classe i Alt meget god, i nederste Classe udmærket god. Gymnastik saae jeg ikke formedelst Regn, men det skal gaae meget godt. (1845: Patron for alle 3 Skoler Proprietair Thygesen. Skolehuset særdeles godt. 74 Børn. Læreren Otto Christian Lavigne, 41 Aar, Sem. fra Joenstrup, er tro og flittig, katechiserer saa temmelig. Læsn. mg. Skrivn. mg. Rel. mg. Regn. g. Indb. Und. g. Gymnastik mg.)

Den 18de Julii visiterede jeg i *Liunge Kirke*. Kirken tilhører Næsbyholm, den er stor, men har i mange Tider ingen Oppudsning faaet, hvortil den er meget trængende. Sognepræsten Lic. Th. Ferd. Fenger prædikede over Rom. 8, 12-18: »Den sønlige Udkaarelse i Xsto borttager Frygten,

skienker et livsaligt Haab«. En ret smuk, christelig Prædiken; Tonen lidt for skiendende, og Formaningen blot henvendt til Tilhørerne, uden at Prædicanten tog sig selv med. Foredraget frit og levende, men noget plebeisk, og indblandet med mange slæbende Eer »Vennere, ommesider.« Katechisationen temmelig skraalende, og Indholdet ikke heldigt. Ellers en meget brav Mand, som med stor Fliid passer sit Embede, og har draget Menigheden til Kirken. Kirken var ogsaa nu propfuld af Mennesker, og Ungdommen svarede særdeles godt. — (Fenger skal dog gaae ind i andre Sogne, aflægge Besøg o. s. v.) (1845: Den 29de Julii visiterede jeg 2den Gang i Liunge Kirke. Den store og i sig selv smukke Kirke er endnu i temmelig simpel Stand; dog ere nogle Forbedringer foretagne ved Alteret. Spr. Lic. Th. Ferd. Fenger prædikede over 2 Tim. 4, 5: »Hvad det vil sige at gjøre en Evangelistes Gierning«. En god, levende og kraftfuld Prædiken, dog noget mere i Lovens Tone, end i Evangeliets; Foredraget frit og levende, men noget smagløst. Katechisationen meget god. En meget talrig Forsamling, og Ungdommen svarede meget godt.)

Broby Skole. 66 Børn. Læreren Johannes Sevel, 31 Aar, Sem. fra Skaarup, er vel ikke meget duelig, men skal gjøre sig Umage, og være gaaet betydelig frem. Læsn. tg. Skilletegnene kientde Børnene ikke. Skrivn. tg? Rel. g. Hovedregning tg.; kun meget simple Opgaver. Nederste Classe var bedre. Indb. Und. g. Gymnastik g. Skolehuset godt. (1845: 66 Børn. Læreren Johannes Arndt Frederik Sevel, 39 Aar, er nu ret brav og katechiserer ret godt. Læsn. g× Skrivn. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymnastik g. Skolehuset godt.)

(1845: *Broby Kirke*, som tilhører Næsbyholm, tillod Tiden mig ikke at see. Den skal være simpel, men anstændig.)

Alsted og Fiennesløv.

Folketal 1360. — *Præstegaarden* er nok i sig selv ret god, men lave Værelser og slet ikke pyntelig. Haven temmelig stor og ret kiøn. (1845: *Præstegaarden* gammel og simpel.)

Den 19de Julii visiterede jeg i *Alsted Kirke*. Kirken tilhører Næsby-

holm, er smuk og i meget god Stand. Kirkegaarden peen. — Sognepræsten Amtsprovst Flemmer prædikede over Joh. 15, 4. 5: »a. De Naademidler, hvorved Jesus Xstus har sørget for, at vi, som hans Disciple, skulle være forenede med ham. b. Hvorledes vi selv bør stræbe til denne Forening«. Ret godt; Foredraget frit og kraftigt. Katechisationen med en saa overvældende Hurtighed og Kraft, at den næsten ikke var at standse, men vel ogsaa derfor gjør mindre Indtryk. Et temmeligt Antal Ældre var tilstede. Ungdommen svarede med lidt for stor Iver, men ellers, saavel i Henseende til Færdighed som Eftertanke, saa godt, at der Intet kunde være at ønske. (1845: Den 30te Julii visiterede jeg 2den Gang i Alsted Kirke. Kirken er smuk, lys, og vel vedligeholdt. I Spr. Amtsprovst Flemmers Sygdom prædikede ordin. Katechet i Ringsted Schiødte over Matth. 10, 28-31: »Nogle advarende Ord mod Ringeagtelsen af vor mskelige Natur«. Som Themaet lod formode, var Prædikenen fuld af Tillid til vor »moralske Kraft«, kort, kold og tom; men Foredraget meget godt, med en særdeles smuk Stemme. Uagtet Regnveiret var der en temmelig stor Forsamling tilstede, og Ungdommen svarede meget godt.)

I alle Pastoratets 3 Skoler er Fremgangen meget god, og med faa Modificationer er Lærernes Duelighed og Børnenes Fremgang omtrent lige i dem alle. Patron er Capitain Rahlf paa Oldengaard, men som formodentlig snart fratræder, da han har solgt Gaarden.

Alsted Skole. 77 Børn. Læreren G. Hegelund Sinding, 55 Aar, Sem. fra Blaagaard, skal have nogen Tilbøielighed til at søge Forsamlingerne i Liunge; ellers en brav Mand. Øverste Classe: Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. ug? Indb. Und. g. Gymnastik g. Skolehuset godt. (1845: Patron for samtlige Skoler Møller Byberg. 81 Børn. Læreren Gudman Hegelund Sinding, 63 Aar, er flittig og duelig, katechiserer ret godt, men for vidtløftigt. Læsn. g× Skr. g. Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. har været indført, men er med Cancelliets Tilladelse igien henlagt. Nederste Classes Fremgang var meget god. Gymnastik g. Skolehuset godt. Læreren skal have haft nogen Uenighed med Sognets Beboere, men, som det synes, ved disses Skyld.)

Hylstrup Skole. 57 Børn. Læreren Andreas Christian Høyer, 54 Aar, Student, har tilforn været Institutbestyrer i Kbhavn (overlod sit Institut for 20 Aar siden til Canc.R. Gorm). Han katechiserer temmelig godt, Fremgangen i det Hele god. Øverste Classe: Læsn. mg? Skr. g× Rel. mg., dog formeget Ramse. Regn. tg. Indb. Und. mg. Gymnastik g. Skolehuset meget godt. (1845: 80 Børn. Læreren Andr. Chr. Høyer, 62 Aar, er skikkelig og flittig, Katechisationen kun saa temmelig. Læsn. mg. Skrivn. g. Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. g. Gymnastik tg. Skolehuset godt.)

Fiennesløv Skole. 77 Børn. Læreren Jørgen Christensen, 32 Aar, Sem. fra Joenstrup, katechiserer meget godt, lidt affecteret. Øverste Classe: Læsn. mg. Skr. g× Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymnastik g. Skolehuset godt. (1845: 83 Børn. Læreren Jørgen Christensen er en meget flink Mand, og katechiserer godt. Læsn. mg. Skrivn. mg. Rel. ug. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymnastik mg. Skolehuset meget godt.)

Fiennesløv Kirke tilhører Mørup, altsaa nu Sorø Akademie. Den er i god Stand, har i den ene Ende 2 store runde Granitsøiler af eet Stykke, paa Alteret en sort Marmorplade, flere gamle Mindesmærker ere tilintetgjorte ved sidste Reparation. Nu har Kirken vel kun eet Taarn, men dette er fra Siderne meget smalt, fra Midten meget bredt, og indeni skal endnu en Muur tydelig vise, at det har været deelt i 2 Taarne. Ogsaa det Øvrige i og om Kirken svarer til den gamle Efterretning. — I denne og i Alsted Kirker Altertavler af Fru Ingemann. (1845: Fiennesløv smukke og mærkværdige Kirke er i meget god Stand.)

Bringstrup og Sigersted.

(Dette Pastorat hører i verdslig Henseende til Ringsted Herred.) — Folketal 950.

Præstegaarden meget rummelig, lys og ret peen. Haven temmelig stor og kiøn. (1845: Præstegaarden har faaet nogen Maling og Oppudsning. Haven ganske forsømt.)

Den 20de Julii besøgte jeg:

Sigersted Kirke, som tilhører Englerup Mølle, og er ret kiøn og i god Stand. (1845: Sigersted Kirke er ret smuk; den trænger til Maling, som blev lovet. Altertavle af Fru Ingemann.)

Sigersted Skole. Skolehuset godt, men smalt og fugtigt. Patron Gaardbruger Carl Gliese. 78 Børn. Læreren Christen Olsen, 50 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er en brav og opvakt Mand. Han katechiserer meget godt. Fremgangen i Alt fandtes meget god, i Religion endog udmærket god. (1845: Patron Møller Staun. Skolehuset meget godt. 93 Børn. Læreren Jørgen Peter Fischer, 43 Aar, ikke Sem., men Student, er ret brav, og katechiserer antageligt. Læsn. g× Skrivn. tg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. god. Gymnastik tg.)

Ørsløv-Underskov (tilforn »under Skoven«) *Skole*. Patron Forvalter Werner paa Ringstedkloster. Skolehuset meget godt. 54 Børn. Læreren Peter Christian Schrydstrup, 27 Aar, Sem. fra Joenstrup, bekendt af sin lumpne Striid med Provst Benzon. Ved Visitatsen viste han sig dog beskeden, skiøndt jeg foreholdt ham det Usømmelige i hans Adfærd. Han er ellers en duelig Lærer, og katechiserer godt; men maaskee fattes Liv og Lyst, dog maa det bemærkes, at han modtog en aldeles forsømt Skole. Fremgangen fandtes god, undtagen i Hovedregning, hvori Børnene kiendelige vare uøvede. Paategning i Skoleforhandlings-Protokollen: »Fremgangen befandtes — — — uøvede. Læreren, som ikke mangler Duelighed, ville søge sin Ære og Glæde i at bringe sin Skole stedse videre, istedetfor offentlig at træde frem i usømmelige Stridigheder«. (1845: Patron Forvalter Werner. Skolehuset godt. 54 Børn. Læreren Christian Bredahl, 31 Aar, Sem. fra Joenstrup, tilforn i Døiringe, skal nu for det Meste have aflagt sit tidligere ubeskedne Væsen, ogsaa være bleven flittigere. Han blev udmærket ved Seminariet, skal ogsaa besidde gode Kundskaber, men ikke udmærket Lærer-Duelighed; han katechiserer dog temmelig godt, og Fremgangen er god. Læsn. mg. Skrivn. g× Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymnastik g×)

Den 21de Julii visiterede jeg i *Bringstrup Kirke*. Kirken tilhører Universitetet; den er simpel, men anstændig, dog manglede endnu Hvidt-

ning og det aarlige Eftersyn. Sognepræsten *Smith* prædikede over Rom. 1, 16: »Guds Ords Kraft til Salighed for hver Den, som troer«. Prædikenen var ikke ilde affattet, men Foredraget eensformigt og keedsommeligt. Katechisationen maadelig, med Bogen i Haanden. Kirkegangen er ellers maadelig, i Dag vare dog endeel Ældre tilstede. Ungdommen svarede kun maadeligt; baade Færdighed og Eftertanke fattedes. Kun meget Faa vidste de 2 af de opgivne Psalmer, hvorom jeg spurgte. Bøglæsningen var god. Paategning i Embedsbogen: »God eller i det mindste antagelig Christdomskundskab fandtes hos de Fleste, dog var hos Mange større Færdighed og bedre Eftertanke at ønske. Dette hidrører vel især derfra, at Hovedsognets Skole har været i en meget ringe Tilstand. Da nu begge Skoler ere forsynede med duelige Lærere, tør det haabes, at Fremgangen stedse vil vorde glædeligere. Herren skienke Kraft til Embedets Gierning, og give Velsignelse til enhver redelig Stræben!« (1845: Den 1ste August visiterede jeg 2den Gang i *Bringstrup Kirke*. Kirken er ret smuk, og ret vel vedligeholdt. Spr. Winther prædikede over Kol. 1, 9. 10: »Hvo, som søger Viisdommen herovenfra, finder den«. Daarlige Gods; Foredraget monotont og keedsommeligt med et ubehageligt og utydeligt jydsk Organ. En temmelig stor Forsamling. Ungdommen svarede bedre, end sidst, de Fleste med temmelig Færdighed, men Mange uden Eftertanke. — Præstens Katechisation var bedre end hans Prædiken.)

Sognepræstens Levnet skal nu være upaaklageligt, ligesom Embedsførelsen nu skal være ordentligere. Antagelsen af fremmede svage Confirmander skal være ophørt; dog har Sommer-Confirmation endnu i forrige Aar fundet Sted.

I disse Herreder finder et mere eller mindre spændt Forhold Sted mellem Provsten og Præsterne, af hvilke ogsaa de, der leve i ret venskabeligt Forhold med ham, dog føle sig besværede ved mange pedantiske Plagerier, og hos Nogle gaaer det over til de bekjendte hæsleige Stridig-

heder. I Ringsted Herred ere vakkre Mænd; i Alsted Herred seer det mindre godt ud, da Nogle ere uduelige, og da der findes Mænd som Smith og Thisted. Af Conventikelvæsen med Tilbehør findes kun Noget, og dog temmelig moderat, i Liunge Pastorat. Skolevæsenet er i det Hele i begge Herreder ret godt, dog ikke bedre end i andre Herreder, hvor det fremmes med mindre Ophævelser.

SMØRUM HERRED

Ledøye og Smørum.

Folketal 1070. — *Præstegaarden* taalelig; lave Værelser, men nu dog ret anstændig. Haven lille og ikke synderlig. (1845: *Præstegaarden* er bleven endeel forskiønnet. — 1853: *Præstegaarden* gammel og simpel, dog vel vedligeholdt. Haven ret smuk.)

Den 1ste August visiterede jeg i *Ledøye* (gammelt: *Lethøga*, nu ofte: *Lidø*) *Kirke*. Den tilhører Universitetet, er lille, men meget smuk, breed i Forhold til sin Længde, Hvælvingen hvilende paa 4 Granitsøiler. En ny Altertavle af Jensen skal nu opsættes. Kun Kirkegaarden ligger ganske vild, men den skal nu udvides, og da ordentlig indeles. — Provst Plesner prædikede over 1 Joh. 5, 4: »Nogle korte Betragtninger over den gystelige Tro; 1. dens Gienstand, 2. dens Beskaffenhed, 3. dens Virkninger«. Baade Indhold og Foredrag ret godt, men uden synderligt Liv; Stemmen god, men jeg sad saaledes, at jeg ikke kunde see Prædicanten. Af Ældre vare kun meget Faa tilstede, men Ungdommen svarede meget godt, baade med Liv og med Eftertanke. Provsten katechiserede godt. (1845: Den 27de Mai visiterede jeg 2den Gang i *Ledøye Kirke*. Den smukke Kirke holdes i meget god Stand. Spr. Wohnsen prædikede over Joh. 3, 16: »Guds Kierlighed er synlig i Naturen, men især i Jesu Sendelse«. Indholdet ret godt, men Udførelsen deels noget pedantisk, deels poetiserende, deels synkende til det ganske Jævne. Katechisationen god, men saavel her som i Foredraget savnes Varme. En meget talrig Forsamling, og Ungdommen svarede særdeles godt, med Liv, Færdighed og Eftertanke. — 1853: Den 4de August visiterede jeg 3die Gang i *Ledøye Kirke*. Kirken har smukke Hvælvinger, som hvile paa 4 Granitsøiler. Den er i særde[le]s god Stand, og Choret smagfuldt og rigt decoreret. Spr. Wohnsen prædikede over Luk. 5, 5: »I Modgang bør det os ei at tabe Modet«. Ligesaa kort som tyndt; kun om det timelige Brød, ikke eet Ord fra Xstendommens eller Hiertets Dybder. Katechisationen om Muskler og andre legemlige For-

trin. En temmelig talrig Forsamling, især af Mandfolk. Ungdommen svarede med Færdighed, men ikke saa ganske med Eftertanke.)

I Pastoratet findes 2 Skoler, en 3die har det været bestemt at skulle oprettes, men det er blevet tilladt, indtil videre at forsøge det med de 2, og en Preliminairskole. Dog menes, at den 3die i Tiden bør opføres, eller og Smørum Skole flyttes. Patron for begge Skoler er Proprietair Tutein paa Edelgave. (1845: Skolevæsenets Indretning er endnu den samme, og det synes ikke, som om man for Tiden tænker paa nogen Forandring.)

Ledøye Skole. Skolehuset godt, men Skolestuen for snever. 103 Børn. Læreren J. Cruusberg, Student, skal have været duelig, men er nu 72 Aar gl. og meget svag. Hielpælærer: Johan Caspar Gehl, 21 Aar, Sem. fra Joenstrup, er fortrinlig, og katechiserer usædvanlig godt. Læsn. g. Skr. mg? Rel. ug. Regn. ug. Indb. Und. g. Gymnastik g. Læreren Sygdom har noget hindret Fremgangen. (1845: Patron for begge Skoler Proprietair Tutein. Skolehuset er blevet udvidet, og er særdeles godt. 94 Børn. Læreren Carl Julius Junge, 32 Aar, Cand. Theol., er simpel og katechiserer kun simpelt. Læsn. g. Skr. g× Rel. mg. Regn. tg? Indb. Und. bruges vel, men i Læseskolen ere for Tiden alle Børnene i Bogclasse. Fremgangen g? Gymnastik mg. — 1853: Patron for begge Skoler Propr. Tutein. Skolehuset meget godt. 74 Børn. Læreren Alfred Edvard Lybecker, 33 Aar, (har opgivet Studeringer, fordi han engang har været sindssvag), er noget død, katechiserede meest om Engle. Læsn. tg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg? Nederste Classe, uden I. U., stod meget tilbage. Boglæsningen er i hele Skolen meget ringe. Gymn. g?)

Smørumøvre Skole. Skolehuset skal være meget daarligt, og skal ombygges. 85 Børn. Læreren Herman Lind, 60 Aar, Student, er drikkældig, og bør entlediges. Han har havt adskillige Hielpælærere, men hielpes nu af Hielpælæreren i Ledøye, som ogsaa her viser sig som udmærket duelig. Læsn. tg. Skr. g. Rel. ug. Regn. ug. Gymnastik er indtil videre standset. Indb. Und. tg. (1845: 85 Børn. Læreren Hans Peter Frandsen, 32 Aar, Cand. Theol. laudabilis, er en særdeles duelig og flittig Lærer, katechiserer meget godt. Læsn. ug. Skr. g. Rel. ug. Regning mg× Fædrelands-

historie og Geographie ug. Indb. Und. bruges ikke, da Børnene i Præliminairskolen lære nogenledes at læse. Gymnastik mg. Skolehuset godt, men meget smalt. — 1853: Skolehuset godt. 100 Børn. Læreren Poul Gjøel, 48 Aar, Sem. fra Joenstrup, (tilforn i Herløv), er en særdeles flink og brav Mand, som underviser med Liv og Lyst. Læsn. mg. Skr. g× Rel. mg. Regn. mg. Nederste Cl., uden I. U., meget god. Gymn. g.)

Af de 85 Børn i denne Skole ere kun 29 i nederste Classe. De øvrige mindre Børn undervises i en *Præliminairskole*, som intet eget Locale har, men en Lærerinde Karen Tarp. Dette er, som det forstaaer sig, kun intermistisk. (1845: Præliminairskolen bestaaer endnu under samme Lærerinde; har mellem 10 og 20 Børn.)

(1845: *Smørum Kirke* tilhører Universitetet, er i meget smuk Stand; et Orgel er anskaffet, og en ny Altertavle lovet. — 1853: Smørum Kirke er temmelig stor og i god Stand; har Orgel og en Altertavle af Eddelien (en Xstusfigur).)

(1853: I Smørum er en *Pugeskole*, som vel ei skal være fortrinlig, men dog hjælper godt.)

Ballerup og Maaløv.

Folketal 1480. — Antiquarerne skrive Balderup.

Præstegaarden, som afbrændte 1831, skal ikke være solid bygt, men ellers stor og brillant, med høie gibsede Værelser. Haven smuk og meget net holdt. (1845: Præstegaarden i smuk Stand. — 1853: Præstegaarden vel vedligeholdt.)

Den 2den August visiterede jeg i *Ballerup Kirke*. Den tilhører Kongen, er smuk, lys, og vel vedligeholdt. Sognepræsten Engelhart (forhen Stiftsprovst i Christianssand) prædikede: »Opfyldelsen af Jesu Forjættelse: jeg er med Eder alle Dage indtil Verdens Ende. Matth. 28, 20«. Daarlig Snak og daarligt Foredrag. Han katechiserede ogsaa meget maadeligt, og gik idelig istaa. Uagtet denne hele uduelige, forsømmelige og ligegyldige Embedsførelse var dog Ungdommen fortræffelig underviist, og svarede med udmærket Liv og Færdighed. Dette hidrører fra det særdeles gode Skole-

væsen. Af Ældre af Menigheden vare meget Faa tilstede. Kirkesangen særdeles god. (1845: Den 28de Mai visiterede jeg 2den Gang i Ballerup Kirke. Kirken meget anstændig. Spr. Giessing prædikede over Matth. 4, 4: »1. Msket trænger for at leve et sundt og lykkeligt Liv til Guds Ords a. Lys, b. Forbedring, c. Trøst; 2. et saadant aandeligt Liv er ikke til Hinder, men til Velsignelse i vort jordiske Kald«. Trivielt og tørt; Udførelsen især af 2den Deel meget utilfredsstillende. Foredraget dødt, ligesom ogsaa Katechisationen. En temmelig talrig Forsamling. Ungdommen svarede godt. — 1853: Den 10de August visiterede jeg 3die Gang i Ballerup Kirke. Den smukke Kirke har en Altertavle af Kuchler, Xstus opstanden. Sognepræstens Søn og Capellan Giessing prædikede over Hebr. 11, 1: »Troen er en Bestandighed o. s. v.« Ret smukt udarbejdet, Foredraget frit, men svagt; Katechisationen temmelig død og svag. Uagtet Høsten allerede var begyndt, var der en meget talrig Forsamling. Ungdommen var noget undseelig, men svarede godt.)

Embedsbøgerne temmelig skødesløst førte.

Patron for samtlige Skoler er Gaardeier Lars Jørgensen. (1845: Patron for samtlige Skoler er Gdm. Peder Jensen. — 1853: Patron for alle Skolerne Gdm. Christen Christensen.)

Ballerup Skole. 103 Børn. Læreren Lars Aagesen, 27 Aar, Sem. fra Joenstrup, er meget duelig, og Fremgangen meget god. Læsn. mg. Skr. mg× Rel. ug. Regn. ug. Indb. Und. gaaer ikke saa godt formedelst det indskrænkede Locale, dog er Fremgangen i nederste Classe god. Gymnastik, mg. Skolehuset er godt, men trænger til Udvidelse. (1845: Skolehuset er blevet udvidet, og nu særdeles godt. 117 Børn. Læreren Lars Aagesen, 36 Aar, Sem. fra Jstrup, er en meget duelig og flittig Mand, katechiserer godt. Læsn. mg× Skr. mg. Rel. mg× Regn. g. Indb. Und. ug. Gymnastik g. Historie og Geographie læres i alle disse Skoler. — 1853: Skolehuset meget godt. 103 Børn. Læreren Lars Aagesen, 44 Aar, Sem. fra Joenstrup, er noget vigtig, men ansees i Øvrigt for en fortrinlig Lærer. Læsn. mg. Skr. mg. Retskr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Historie og Geographie læres. Nederste Classe, uden I. U., god. Gymn. tg.)

Skovlunde Skole. Skolehuset særdeles godt. 67 Børn. Læreren Jens Jørgensen, 49 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er duelig, og katechiserer temmelig godt. Fremgangen god. Læsn. g. Skr. g. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymnastik, mg. (1845: 85 Børn. Læreren Jens Jørgensen er brav, katechiserer temmelig godt; 57 Aar gl., Sem. fra Brøndby. Læsn. mg? Skr. mg. Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. mg. Gymnastik mg. Skolehuset meget godt. — 1853: Skolehuset meget godt. 68 Børn. Læreren Jens Jørgensen, 65 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er en indskrænket Mand og katechiserer maadeligt, men passer Skolen med Troskab og Lyst. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. g. Regn. g. Nederste Classe, uden I. U., ret god.)

Maaløv Skole er tillige Øvelses-Skole for Seminariet paa Joenstrup. Skolehuset er særdeles smukt og godt. 91 Børn. Læreren Vilhelm Johansen Gehl, 52 Aar, Sem. fra Blaagaard, er udmærket duelig, og katechiserer udmærket godt. Fremgangen er i alle Henseender og i alle Fag udmærket god. Læreren er Dannebrogsmænd. (1845: Maaløv Skole er nu traadt ud af Forbindelsen med Seminariet. Skolehuset smukt og godt. 74 Børn. Læreren Johan Caspar Gehl, 29 Aar, Sem. fra Joenstrup, har ikke det rette Greb paa at katechisere, men er ellers udmærket duelig og nidkier. Læsn. mg. Skr. ug. Rel. mg. Regn. ug. Historie og Geographie ug. Indb. Und. bruges kun lidet, Fremgangen mg? Gymnastik mg. — 1853: 51 Børn. Læreren Jens Ridderman Gehl, 35 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en flink Mand, katechiserer godt. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Geographie læres. Nederste Classe, uden I.U., meget god. Gymn. g? Skolehuset meget godt.)

(1853: *Maaløv Kirke* er sat i god Stand, en ny Altertavle er lovet.)

Hersted-Øster og Hersted-Vester.

Folketal 1290. — *Præstegaarden* ny, da den afbrændte 1813, men smaa og lave, skiøndt gibside, Værelser. Haven tilvoxen af Træer og maadelig. (1845: Præstegaarden holdes meget peent, om den end ikke er solid bygt. Haven ubetydelig. — 1853: Præstegaarden skal ikke være meget solid, men er velholdt, har lave, men ret hyggelige, pene og gibside Værelser.)

Hersted-Øster Kirke, som tilhører Kongen, er under en Hovedreparation, som tildeels er en Ombygning, saa at for nærværende Tiid ingen Gudstieneste kan holdes.

Hersted-Øster Skole. Patron for begge Skoler Kromand Jacobsen. 71 Børn. Læreren Peter Nielsen, 49 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er temmelig duelig, har havt Proces med den forrige Sognepræst Svitzer om en Væder, hvor dog Retten meest var paa Skolelærerens Side. Fremgangen er temmelig god. Læsn. g. Skr. tg. Bøgerne meget smudsige. Rel. tg. Regn. g? Indb. Und. g. Gymnastik, tg., nylig begyndt. Skolehuset meget godt. (1845: Patron for begge Skoler Grdm. Lars Hansen. Læreren Peter Nielsen, 58 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er Medlem af Sogneforstanderskabet. Der klages just ikke over hans Fliid, men han katechiserer dødt og maadeligt. Læsn. g× Skr. g. Rel. tg. Regn. g? Indb. Und. g×, men uden Conceptbog. Gymnastik tg. Skolehuset meget godt. — 1853: Patron for begge Skoler Grdm. Knud Thomsen. 77 Børn. Læreren Jens Thorstensen, Søn af den Fornævnte [3: Lærer i Herstedvester], 27 Aar, Sem. fra Joenstrup, er duelig og flittig, og katechiserer meget godt; men Boglæsningen staaer meget tilbage. Læsn. tg? Skr. mg. Retskrivning g. Regn. mg. Nederste Classe, uden I. U., stod tilbage i Boglæsning, ellers god. Gymn. mg. Skolebygningen meget god.)

Hersted-Vester Skole. Skolehuset godt, men Skolestuen meget for snever. 123 Børn. Læreren Jens Thorstensen, 41 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er Dannebrogsmænd; han katechiserer udmærket godt, og Religionskundskaben i Skolen er fortrinlig, men det Øvrige svarer ikke dertil, undtagen Regningen. Læsn. tg. Skr. tg. Indb. Und. gik kun nogenledes, men har ogsaa megen Hindring i det indskrænkede Locale. Gymnastik, mg. En fuldstændig Klavremaskine haves her, hvilket synes at være temmelig almindeligt i denne Egn. (1845: Skolehuset som sidst, men Skolestuen menes nu at ville blive udvidet. 124 Børn. Læreren Jens Thorstensen, 49 Aar, er en ret brav Mand, men hvorfor han for mange Aar siden er bleven Dannebrogsmænd, veed Ingen at sige. Han katechiserer godt, men vel meget i Prædiketonen. Læsn. mg? Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und.

g? Den kan ikke ret trives i det snevre Locale. Gymnastik mg. — 1853: Skolehuset er nu forbedret og i meget god Stand. 109 Børn. Læreren Jens Thorstensen, 57 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, D. M., er anseet og flittig, men hans vigtige Katechisation er idel affecteret Præk, saa Børnene næsten ikke komme til Orde. Læsn. g? Skr. g. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. mg. Gymn. ug.)

Den 3die August visiterede jeg i *Hersted-Vester Kirke*. Kirken tilhører Bispestolen, er ret kiøn, og i god Stand; kun behøver den Maling, hvilket man er i Begreb med at afhielpe. (1845: Hersted-Vester Kirke eies af Bispestolen; den er simpel, men i meget net Stand. — 1853: Hersted-Vester Kirke er i samme simple, men gode Stand.) Sognepræsten Zoffmann prædikede over 1 Kor. 13: »A. Hvad den χ stelige Kierlighed virker i os. B. hvorledes den næres hos os«. Med en forhenværende ordineret Katechets Lethed i Ord og Foredrag fremførtes trivielle Ting uden χ stelig Gehalt. Han katechiserede kun nogenledes. Af Ældre vare yderst Faa tilstede, og da dette var det tredie Sted i dette Herred, hvor det gik saa, tog jeg i min Slutningstale Anledning til at paatale det. Ogsaa Skoleforstanderne mødte ikke. Ungdommen svarede meget trykkende, og først efter lang Katechisation lykkedes det at bringe lidet Liv deri. (1845: Den 26de Mai visiterede jeg i Herstedøster Kirke. Kirken er lille, men i meget smuk og pyntelig Stand; en Altertavle af Lund: De Vise fra Østerland. Spr. Zoffmann prædikede over Eph. 4, 18: »at vi Sandheden troe i Kierlighed skulle i alle Maader o. s. v.« Prædikenen var skreven, men maaskee derfor endnu ringere; maadeligt Gods. Foredraget frit, men ikke behageligt. Katechisationen bedre. Af ældre Mandfolk vare dog Endeel tilstede. Af Ungdommen svarede Nogle godt, de fleste taug eller svarede forkeert. — 1853: Den 8de August visiterede jeg 3die Gang i Hersted-Øster Kirke. Kirken er lille, men meget smuk, har et Orgel, og en Altertavle af Lund. Spr. Zoffmann prædikede over Ordspr. 14, 26: »At Guds frygt bereder os et gladere Liv«. Themaet viser allerede, hvad man kunde vente sig; Alt høist overfladeligt og Foredraget smagløst, men det Hele dog maaskee ikke uopbyggeligt for Tilhørere, der ei for-

lange for Meget. Katechisationen maadelig. Forsamlingen af Ældre var just ikke meget talrig, men Ungdommen desto talrigere, og den svarede meget godt og med god Eftertanke.)

Sengeløse.

Folketal 1040. — Sengeløse hedte oprindeligen Sinkolose — hvilket endnu findes paa en gammel Kalk — og skal hidrøre fra den lave »ned-sænkedes« Beliggenhed.

Præstegaarden vel gammel, men meget rummelig, og i smuk Stand. Haven stor og smuk. (1845: Præstegaarden som sidst. — 1853: Præstegaarden ordentlig vedligeholdet.)

Patron for begge Skoler er Proprietair Thalbitzer paa det ret smukke Cathrinebjerg. (1845: Patron for begge Skoler Propr. Thalbitzer.) — En anden Proprietair, Lange, paa Frederiksholm, en Parcel af Cathrinebjerg, er stærkt hengiven til Lindbergianismen, men nyder ingen Agtelse. Nogle Forsøg af Lindbergs Tilhængere, som spøge her i Egnen, have ingen Indgang fundet. Her ere for det Meste skikkelige Msker, god Kirkegang, et lidet Bibelselskab, og Menigheden har nylig paa egen Bekostning anskaffet et Orgel paa 200^r. (1845: Den ommeldte Lange skilte sig siden fra sin Kone, som han havde mishandlet, og skød sig efter tilforn at have brændt 9000^r, for at Børnene ikke skulde arve dem.)

Vridsløsemagle Skole. Skolehuset meget godt. 64 Børn. Læreren Johan Christian Daniel Hartnach, 26 Aar, Privatist, examineret paa Joenstrup med særdeles Berømmelse — tilforn Commandeersergeant — er særdeles duelig, og katechiserer meget godt. Fremgangen meget god. Læsn. mg? Skr. mg. Regn. ug. Indb. Und. særdeles god. Gymnastik, ug., fuldstændig. (1845: 48 Børn. Læreren Lars Frederik Nissen Meisler, 28 Aar, Sem. fra Joenstrup, er meget duelig og katechiserer godt; i Øvrigt er han bekiendt af sit Angreb paa Seminariet, og af anden hovmodig Adfærd. I den sidste Tiid skal han dog i denne Henseende have bedret sig. Læsn. mg. Skr. mg? Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g. Gymnastik mg. Skolehuset meget godt. — 1853: 62 Børn. Læreren Niels Petersen, 30 Aar, Sem. fra J., er flink

og underviser med meget Liv. Læsn. mg? Skr. mg. Retskr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Nederste Cl., uden I. U., Læsningen kun tg., det Øvrige godt. Gymn. g? Skolehuset meget godt.)

Sengeløse Skole. 116 Børn. Læreren Niels Wagtmann, Sem. fra Brøndbyvester, skal have været duelig; han er kun 53 Aar gl., men meget svag; han er en riig Pebersvend, skal være noget gierrig, men ellers en skikkelig Mand. Hielpælærer: Thomas Vilhelm Gerhard Fich, 24 Aar, Sem. fra Joenstrup, er meget duelig, og katechiserer godt. Øverste Classe: Læsn. g. Skr. mg. Rel. ug. Regn. ug. Indb. Und. mg. Gymnastik, mg. Skolestuen god, kun lidt lav; Boligen i den gamle Degnebolig, og maadelig. (1845: Skolehuset meget maadeligt, og skal ombygges, naar den Gamle gaaer af. Wagtmann er nu 63 Aar, meget svag, og maa gaae af, da Skolen saa ofte maa skifte Hielpælærer. 108 Børn. Hielpælæreren Christian Lauritz Jørgensen, 25 Aar, Sem. fra Joenstrup, har kun været her $\frac{1}{2}$ Aar. Han er flittig og tro, katechiserer saa temmelig. Læsn. mg? Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g? Gymnastik g. — Den gamle Wagtmann blev opfordret til at søge sin Afskeed. — 1853: 104 Børn. Læreren Christian Lauritz Jørgensen, 33 Aar, Sem. fra J., er duelig, og katechiserer godt. Læsn. mg. Skr. g. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. bruges kun lidet, men nederste Classe god. Gymn. g. Skolehuset nyt og meget godt.)

Den 4de August visiterede jeg i *Sengeløse Kirke*. Kirken tilhører Cathrinebjerg, den er stor og høi, og kunde blive smuk, men den er temmelig forsømt. Sognepræsten Johnsen (tilforn i Borup) prædikede over Joh. 6, 67-69: »Hvad skylder en Christen sin Herre, at hans Ord for ham kan vorde det evige Livs Ord? 1. at kiende ham, 2. troe paa ham, 3. elske ham, 4. bekiende ham«. Prædikenen meget god og christelig; Foredraget vel frit, kraftigt og levende, men Friheden vel hurtig, Kraften vel legemlig, Livet vel uroligt. Han katechiserer godt, men atter med vel megen legemlig Kraft. I Øvrigt en saare dygtig og nidkier Mand. En overmaade talrig Forsamling var tilstede, og Ungdommen svarede særdeles godt. Orgelet er smukt, spilles godt af Hartnach, og Sangen er meget god. (1845: Den 25de Mai, 1 S. e. Trin., visiterede jeg 2den Gang i Sengeløse Kirke. Kirken er i

simpel, dog anstændig Stand. Spr. Johnsen prædikede over Dagens Evangelium: »Guds Ord som det ene Fornødne til en χ stens Saliggjørelse«. Prædikenen manglede noget logisk Orden, og var for lang, men ellers meget god, smuk og χ stelig. Foredraget levende, men noget for kraftigt. Katechisationen ret god. Kirken var overfyldt af Msker. Ungdommen svarede godt. — 1853: Den 5te August visiterede jeg 3die Gang i Senge-løse Kirke. Den store Kirke er sat i anstændig Stand. Spr. Johnsen prædikede over Eph. 4, 11-17: »Hvilket Liv bør Herrens Tiener stræbe at udbrede i den ham betroede Menighed«. Varmt og χ steligt, foredraget med Liv og Kraft, men klar Tankegang savnedes. Katechisationen god. Af Mandfolk vare Endeel tilstede, færre Fruentimmer. Ungdommen svarede temmelig godt.)

Høie-Thorstруп.

Folketal 1040. — *Præstegaarden* ny og meget god, med smukke gibsede Værelser. Haven ret kiøn; paa Marken en lille Lund. (1845: Præstegaarden vel vedligeholdt, Haven noget forsømt. — 1853: Præstegaarden er smukt vedligeholdt.)

Den 5te August visiterede jeg i *Høie-Thorstруп Kirke*. Den tilhører Benzonsdal, er usædvanlig stor, og kunde blive meget smuk, naar den fik Maling og Oppudsning. Sognepræsten M. B. Møller (tilforn i Brøndshøj) prædikede over 2 Tim. 3, 15: »Hvilken høi Værd Kundskab i Religionen monne have«. Aldeles trivielt, intet Christeligt, hvorfor den skikkelige Mand ellers ikke synes at have Aversion, men han har i sin Ungdom ikke faaet Greb derpaa. Foredraget sagtfærdigt og keedsommeligt. Katechisationen maadelig. En temmelig Forsamling var tilstede. Ungdommen var ikke uvidende, men søvnig. (1845: Den 24de Mai visiterede jeg 2den Gang i *Høie-Thorstруп Kirke*. Den i sig selv meget smukke Kirke er endnu i høist simpel Stand, og uden Orgel, hvortil Menigheden dog gierne vilde bidrage, naar Kirkeeieren vilde yde Sit. Spr. M. B. Møller prædikede over 2 Tim. 2, 15. 17: »Kun Den fortienner Navn af χ sten, som med sin Kundskab forener en retsindig Vandel«. Meget daarligt; Fore-

draget søvniqt og utydeligt. Katechisationen ikke stort bedre. Af ældre Mandfolk var en god Forsamling tilstede. I Særdeleshed var Ungdommen talrig, og næsten Alle svarede med Liv, Færdighed og Eftertanke. — 1853: Den 7de August, 11 S. e. Trin., visiterede jeg 3die Gang i Høie Tostrup Kirke. Kirken er stor og anstændig, men kunde behøve nogen Oppudsning, hvilken ogsaa er lovet af den nuværende Kirkeeier. Pers. Capellan [C. A. Klein] prædikede over Dagens Epistel: »Hvornaar er Xsti Evangelium en Kraft til Salighed?« Ret godt, Foredraget frit, men Stemmen noget læspende og piattet. Katechisationen god. Mange Mandfolk, kun faa ældre Fruentimmer vare tilstede. Den talrige Ungdom svarede godt.)

Et *Hospital* for 8 Lemmer, grundmuret, men meget forfaldet. Capitain Barfred har lovet næste Aar at foretage en Hovedreparation, hvortil han dog ikke egentlig er forpligtet. (1845: Hospitalet forfaldet, dog have 2 Skolelærer-Enker Hver en ret god Stue. De egentlige Lemmer have 18^r aarlig, og kunne boe, hvor de ville, saa Bygningen meest bruges som Fattighuus.)

Høie-Thorstrup Skole. Patron Gaardeier Svend Zachariassen. 86 Børn. Læreren Hans Mossin, Student, er 63 Aar gl., svag og sløv. Han hielpes af sin Søn Holger Mossin, 29 Aar, Sem. fra Skaarup, som dog ikke egentlig er beskikket til Hielpelærer. Denne gjør sig Umage med Skolen, men er kun temmelig duelig. Læsn. tg. Skr. g× Rel. g? Regn. g× Altsammen noget søvniqt. Indb. Und. gik meget godt; overalt kiendes det, at den unge Mossin hæver Skolen. Gymnastik er nylig begyndt, temmelig godt. Skolehuset godt at see til, men skal være slet bygget. (1845: Patron Gdm. Morten Jensen. 85 Børn. Læreren Peter Jørgensen, 27 Aar, Sem. fra Joenstrup, er flittig og duelig, men katechiserer endnu meest efter de seminaristiske Hefter. Læsn. g× Skr. mg? Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. g. Gymnastik g. — Læreren er temmelig død, og hans Katechisation meget ringe. Skolehuset godt. — 1853: Patron Gdm. Hans Olsen. Skolehuset meget godt. 120 Børn. Læreren Peter Jørgensen, 35 Aar, Sem. fra Joenstrup, skal tilforn som Hielpelærer i Sengeløse have mishandlet Børnene, men er nu en brav og duelig Lærer, og katechiserer godt. Læsn.

mg? Skr. mg. Retskrivning mg. Rel. mg. Regn. mg. Nederste Classe, hvor $\frac{L}{U}$. kun bruges lidet, god. Gymnastik tg.)

Thorstrup Valdby Skole. Patron Capitain Barfred. Skolehuset skal være meget maadeligt, men Districtet har ingen Lyst til at bygge en ny, saa længe den nærværende Lærer er der. 50 Børn. Læreren Christopher Gottschalck, 56 Aar, Sem. fra Blaagaard, er en Stymper. Fremgangen er kun maadelig. Læsn. ngl. Skr. g. Rel. ngl. Regn. ngl. Indb. Und. gik noget bedre. Gymnastik har den unge Mossin nu ogsaa begyndt at øve her. (1845: Patron Capitain Barfred. Skolehuset nu ret godt. 57 Børn. Læreren Holger Mossin, 37 Aar, Sem. fra Schaarup, er en særdeles duelig og flittig Mand, katechiserer meget godt. Læsn. mg. Skr. mg \times Rel. ug. Regn. ug. Indb. Und. mg., og nederste Classes Fremgang ug. Gymnastik g.; Pladsen er meget lille, og ingen Maskine. — 1853: Patron Grev Lerche. Skolehuset godt. 87 Børn. Læreren Holger Halling Aagaard Mossin, 44 Aar, Sem. fra Skaarup, er en flink Lærer, som underviser med Liv og Lyst, og katechiserer meget godt. Læsn. ug? Skr. mg. Rel. mg. Regn. ug. Indb. Und. og Gymn. g.)

Thorslundemagle og Iishøi.

Folketal 1060. — *Præstegaarden.* Af Stuehuset er en Deel for ikke mange Aar siden ny opført og meget smuk, skiøndt den ikke skal være godt bygget; det Øvrige ældre og ikke synderligt. Udlængderne tildeels meget maadelige. Haven stor og smuk; tildeels i Terrasser. (1845: Præstegaarden omtrent som sidst.)

Thorslunde Skole. Patron Capitain Barfred. Skolehuset meget godt og peent, smukt beliggende, med en kiøn Have. 54 Børn. Læreren Peter Jensen, 51 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, var syg, saa at en fremmed Skolelærer, Jørgensen fra Thune, maatte præsentere Skolen. Jensen skal være en duelig, meget ordentlig og skikkelig Mand. Ved den indb. Und. brugtes i den lille Classe kun een Tabel, og Boglæsningen i nederste Classe var ikke synderlig. Kun eet Barn i denne Classe skrev i Bog. Gymnastik, tg. Øverste Classe: Læsn. g. Skr. mg. Rel. g \times Regn. mg. (1845: Thors-

lundemagle Skole. Patron Capitain Barfred. 57 Børn. Læreren Peter Jensen, 59 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, er en brav Mand, og katechiserer temmelig godt. Læsn. mg. Skr. mg. Rel. mg. Regn. g? Indb. Underv. bruges, men nu læse alle Børnene i Bog, og mg. Gymnastik mg. Skolehuset særdeles godt, med en smuk Have.)

Den 6te August, 11 Søndag eft. Trinitatis, visiterede jeg i *Thorslundemagle Kirke*. Den er en Stiftskirke, er lille, men ret smuk, og i meget god Stand. Alteret har været fristaaende, men er nu rykket tilbage, og har istedetfor Altertavle et ret peent Kors. Fragmenter af den forrige Altertavle hænge rundt omkring i Kirken, og kunde gierne borttages. Sognepræsten Jessen prædikede over Kol. 1, 27-29: »Prædicantens χ stelige Glæde, hvis 1. han forkynder den levende Xstum af sit Hiertes Fylde. 2. han seer sin Menighed tiltage i Xsti Lydighed«. Prædikenen indeholdt meget Godt, og viste Tænksomhed, men var dog temmelig tør, og ikke i den rette Prædiketone. Foredraget frit. Han katechiserede forstandigt, men manglede Færdighed. En temmelig Forsamling var tilstede. Den talrige Ungdom svarede ret godt, men Svarene skulde ofte trykkes ud. (1845: Den 23de Mai visiterede jeg 2den Gang i Thorslundemagle Kirke. Kirken, som ellers er i god Stand, kan behøve en Altertavle. Spr. Jessen prædikede over 2 Tim. 1, 6. 7. Efter en uendelig Vrøvl om Naadegaver vistes »Prædicantens Kald, forsaavidt Naadegaver røre sig i ham, har sit Værd og sin Glæde, men har og sine Sorger«. Sorgerne vare fornemmelig Præstens verdslige Forretninger — en Prædiken i alt Fald for Cancelliet. Katechisationen viste nogen Tænksomhed, men dog uden det rette Greb. En antagelig Forsamling. Ungdommen svarede høit temmelig godt, og kun Nogle med Eftertanke.)

Iishøi Skole. Patron Capitain Barfred. 83 Børn. Læreren Jens Jensen Gjøl, 69 Aar, Student, er aldeles sløv, og er nu paa sin Ansøgning bleven entlediget. Det gik dog bedre, end man derefter skulde have ventet. Øverste Classe: Læsn. tg. Skr. g. Rel. g., men lutter Ramse. Regn. g. Indb. Und. mdlg. Gymnastik, nogenledes, men uden Orden. Læreren er paa eengang bleven sløv, tilforn var han duelig, og derfor ere der endnu

Levninger af det Tidligere. Skolehuset meget maadeligt. (1845: Patron Capitain Barfred. Skolehuset maadeligt. 66 Børn. Læreren Jørgen Geertsen Mengel, 37 Aar, Sem. fra Joenstrup, er en flittig Mand, ikke uden Anlæg, men Katechisationen affecteret og tactløs. Læsn. mg× Skr. mg. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. g., men Boglæsning i nederste Classe ug. Skr. mg. Gymnastik g.)

Tranegilde Skole. Patron Gaardeier Ole Nielsen. Skolehuset meget godt. 33 Børn. Læreren Julius Giese, 34 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ikke meget opvakt; dog var Fremgangen ret god. Læsn. tg. Skr. g. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. tg. Gymnastik tg. (1845: Patron Grdm. Ole Nielsen. Skolehuset udmærket godt og meget peent holdt af Skolelæreren Joachim Berner Jørgensen, 29 Aar, Sem. fra Joenstrup, er ret brav, katechiserer tg. Læsn. mg? Skr. g× Rel. g. Regn. g? Indb. Und. ikke indført, nederste Classe kun tg. Gymnastik tg.)

Iishøi Kirke tilhører Stiftet, er lys og temmelig rummelig, vel vedligeholdt. Alteret som i Thorslunde Kirke. Kirkegaardene ere paa denne Egn ikke hægede. (1845: Det bag Alteret malede Kors er aldeles forfaldet, men en ny Altertavle er under Arbeide. Stolene ere istandsatte, men Maling fattes endnu. — I Iishøi Sogn omtrent 30 Baptister, meest fattige og Udflyttere; synes nu ikke at formere sig.)

(1845: Et meget simpelt *Fattighuus* med 2 Stuer for 4 Familier.)

Vallensbek.

Folketal 370. — *Præstegaarden* afbrændte 1824 tilligemed en stor Deel af Byen. Den er nu grundmuret, med gibside Værelser, men lav og fugtig; meget vel vedligeholdt. Haven stiv, men pyntelig holdt. (1845: Ved *Præstegaarden* er fornemmelig Haven forskiønnet.) Byen har efter Branden meget anseelige Gaarde.

Den 7de August visiterede jeg i *Vallensbek Kirke*. Kirken tilhører Kbhavns Magistrats Nissenske Gods; den er vel lille, men smuk, og særdeles vel vedligeholdt. Sognepræsten Rafn prædikede over 1 Kor. 15, 58. Themaet var meget langt, i 3 Dele, og den logiske Orden var ikke at rose;

men der var meget Godt deri, og den hele Tone, paa et Par Steder nær, der sank vel lavt, i god Forstand populair. Foredraget rask og levende. Katechisationen god, om endog lidt aparte. En smuk Forsamling var tilstede, og Ungdommen svarede særdeles vel, viste god og færdig Kundskab, og god Eftertanke. Det maa fornemmelig tilskrives Præsten, som uden Tvivl er meget omhyggelig i sit Embede, thi Skolen er ikke fortrinlig. (1845: Den 22de Mai visiterede jeg 2den Gang i Vallensbek Kirke. Kirken er i ordentlig Stand. Spr. Stub prædikede over Gal. 5, 14-24: om Selvfornegtelse og Opoffelse; ret godt; Foredraget frit og trohiertet. Katechisationen god, men noget død. En smuk Forsamling. Ungdommen svarede ret godt, men med liden Eftertanke.)

Vallensbek Skole. Patron Gaardeier Lars Cortsen. 65 Børn. Her findes endnu en Sognedegn, Frederik Vilhelm Pechule, 56 Aar, Student. Han er riig, fornem, laaner vel paa Pant, men befatter sig ikke med Skolen, og negligerer Kirken, hvilket endog viste sig ved Visitatsen. Hans Hielpælærer er Julius Vilhelm Hansen, 35 Aar, Sem. fra Lyngby, forvoxen. Han er ret duelig, men ogsaa temmelig ligegyldig, og gider gjerne sidde omkring i Byen og spille Kort. Imidlertid er Fremgangen ret god. Læsn. g. Skr. g× Rel. mg., dog vel meget Ramsen. Regningen derimod meget simpel. Orden og Lydighed mangle i Skolen. Indb. Und. tg? Det, der meest mangler her, som i hele Skolen, er Orden og Nøiagtighed. Gymnastik fuldstændig og meget god. I Degneboligen er Beboelsesleiligheden ret god, men Skolestuen meget maadelig; en ny skal opføres næste Aar, hvortil den fornødne Sum mestendeels haves. (1845: Skolehuset særdeles godt, og en ny smuk Skolestue opført. Skolekaldet har en Extra-Indtægt af en Gaard, henhørende til det Nissenske Legat, c. 50^r, hvorfor han skal holde Brød og Viin. 58 Børn. Patron Gdm. Knud Cortsen. Degnen Pechule, 64 Aar, var syg, og vil nu søge sin Afskeed. Hielpælæreren J. V. Hansen, 42 Aar, har forbedret sig, og fører nu et ordentligt Levnet. Han er meget vanfør, men arbejder med Troskab og Fliid, og Skolen fortjener nu at tælles blandt de gode. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg. Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke; nederste Classe g. Gymnastik g.)

Brøndby-Vester og Øster.

Folketal 1030. — *Præstegaarden* afbrændte 1829, faa Dage efter den sidste Visitats. Nu er den en af de bedste i Stiftet, grundmuret, med mange høie og gibsede Værelser. Ogsaa Udlængderne høie og anseelige. 2 Haver, tilsammen paa omtrent 3^{td} Land, de ere ret pynteligt holdte, men altfor bevoxne af Træer, og uden rigtig Smag. (1845: *Præstegaarden* er af den nye Præst sat i meget pyntelig Stand. Udhusene skulle være maadeligt bygte. Haven udvides, og anlægges smukt. Den anden store Have er forsvunden; kun en egen Kiøkkenhave.)

Embedsbøgerne ikke meget ordentlig førte, og med en ulæselig Haand.

Brøndbyvester Skole. Patron Gaardeier Anders Nielsen. Skolehuset godt, men Skolestuen meget snever. 95 Børn. Læreren Peter Pedersen, 53 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, har haft apoplektisk Anfald, og er noget sløv. Fremgangen i øverste Classe var dog upaaklagelig. Derimod gik Indb. Und. kun maadeligt, uden Orden, men Localet er ogsaa her for snevert. Gymnastik tg. (1845: Patron Grdm. Peter Jørgensen. 89 Børn. Læreren Hans Christen Winde, 25 Aar, Sem. fra Jstrup, er ret duelig og flittig. Læsn. g× Skr. mg. Rel. mg. Katechisationen temmelig god. Regn. mg× Indb. Und. mg. Gymnastik mg. Skolehuset meget godt, kun Skolestuen noget indskrænket.)

Den 8de August visiterede jeg i *Brøndbyvester Kirke*. Kirken, som tilhører Kongen, er lys, smuk, vel vedligeholdt. Kirkegaarden smukt beplantet, men de enkelte Grave ikke prydede. Sognepræsten Svitzer prædikede over 1 Kor. 9, 24 ff.: »om Iver og Alvorlighed i vor Xstendom«. Saa godt Themaet var, saa maadelig var Udførelsen. Sv. har vist altid været en maadelig Prædicant, nu er han gammel og sløv. Den meget vakkre Menighed var i stort Antal forsamlet, og viste megen Opmærksomhed; og Ungdommen svarede i det Hele vel. (1845: Den 21de Mai visiterede jeg 2den Gang i Brøndbyvester Kirke. Kirken er vel vedligeholdt, har Orgel. Spr. Buschk (tilforn i Stiftsbiergby) prædikede over Luk. 12, 49. 50: »Vor Herres høieste Ønske, da han var paa Jorden, og

Betingelsen for dets Opfyldelse; hans høieste Ønske i Himmelen, og Betingelsen for dets Opfyldelse. Det noget underlige Thema blev ikke udført; Talen havde vel noget Hierteligt og χ stelig[t], men var dog løs og uklar. Foredraget frit, men med en paatagen Sødtalenhed. Katechisationen ogsaa løs. En temmelig talrig Forsamling. Ungdommen var ikke uvidende, men manglede dog Liv og Færdighed.)

Brøndbyøster Skole. Patron Gaardeier Christen Nielsen. Skolehuset godt. 73 Børn. Læreren Christian Thomsen, 33 Aar, Sem. fra Vesterborg, (tilforn i Giøderup), er pedantisk i Lære og Levnet, men skikker sig ellers her ret vel. Øverste Classe: Læsn. g? Skr. g \times Rel. g. Regn. ngl. Nederste Classe var kun maadelig, og Indb. Und. gik langt fra ikke godt. Læreren undskyldte sig med, at han havde fundet de fleste Børn i Bogclasse, og ikke havde villet flytte dem ned. Ogsaa Gymnastikken gik kun nogenledes. (1845: Patron Gaardeier Hansen. Skolehuset meget godt. 54 Børn. Læreren Søren Cosmus Bech, forhen Degn ved Tugthuset, 36 Aar, Student, ikke Sem., har et svagt Syn; han katechiserer ret godt. Læsn. mg? Skr. g? Rel. mg? Regn. g? Indb. Und. g? Gymnastik fuldstændig, men kunde ikke prøves formedelst Regn.)

Brøndbyøster Kirke tilhører Kongen. Den er ikke stor, men meget net; har Bræddeloft, men gibset, og det Hele meget vel vedligeholdt. Kirkegaarden peent beplantet.

Glostrup.

Folketal 930. — *Præstegaarden* stor og skrummel, i sig selv vel ikke saa daarlig (bygt af Provst Aagaard), men aldeles forsømt; høie Værelser, men ikke ret hyggeligt; for det Meste Blyvinduer. Udlængderne ere dog i den senere Tiid istandsatte. Haven ubetydelig. (1845: Præstegaarden lidt forbedret.)

Avedøre By ligger paa den anden Side af Brøndbyøster, en Miil fra Glostrup. Beboerne have søgt om at komme under Brøndbyøster Sogn, hvilket blev afslaaet. Sagnet siger, at i gamle Tider boede i denne By, som nu skal have meget skikkelige Beboere, Sørvøvere, hvilke ingen

anden Præst vilde tage til Alters, indtil Præsten i Glostrup fandtes villig.

Avedøre Skole. Patron for alle Skoler Gaardeier Jens Christophersen. Skolehuset skal være lidet, men temmelig godt. 56 Børn. Læreren Jakob Henrik Gildberg, 62 Aar, er ikke Sem., men har faaet lidt Anviisning hos Provst Hammond, er lidt drikfædig og stivsindet, katechiserer slet, men Børnene lære dog det Fornødne, tildeels ved hans Søns Hielp. Læsn. g× Skr. tg. Rel. g., men kun Ramse. Regn. ngl. Indb. Und. g. Gymnastik (ved Sønnen) mg. (1845: 43 Børn. Læreren Christian Helgesen Gildberg (Søn af den forrige), 28 [Aar], Sem. fra Joenstrup, er skikkelig og flittig, katechiser[er] temmelig godt, endnu noget seminaristisk. Læsn. g. Skilletegnene kiendtes ikke. Skr. g× Rel. g. Regn. tg. Indb. Und. bruges vel kun lidet, men nederste Classes Tilstand mg. Gymnastik fuldstændig, men kunde ikke prøves formedelst Regn. Skolehuset meget godt.)

Den 9de August visiterede jeg i *Glostrup Kirke*. Den tilhører Magistratens Nissenske Gods, har smukke høie Hvælvinger, og er meget vel vedligeholdt, det Midterste er lidt mørk, og et, ellers peent, Gitter for Choret tager Synet bort. Ved Kirken et simpelt Capel, hvori Et.R. Nissens og Kones simple Kister. — Sognepræsten J. L. Hansen (forhen Adjunct ved Metropolitanskolen) prædikede over Luk. 14, 12-14: »Hvor salig Den er, som lærer af Jesus at udøve sand uegennyttig Menneskekierlighed«. Prædikenen hørte slet ikke til Dagen, var lang og temmelig keedsommelig, havde 2 Dele og 5 Underafdelinger; baade i den og i Foredraget manglede Kierlighedens Varme. Foredraget ret kraftigt, men ikke behageligt, og bundet til Papiret. Katechisationen tør og kold. En talrig Forsamling var tilstede. Ungdommen svarede meget godt. (1845: Den 20de Mai visiterede jeg 2den Gang i Glostrup Kirke. Kirken er i meget smuk Stand, nylig opmalet, har faaet et smukt Orgel. Spr. Hansen prædikede over Luk. 12, 48: »Jo flere Anledninger, vi have til at udøve det Gode, desto større Ansvar hviler der paa os, dersom vi forsømme at bruge dem«. Som sidst: Fornuft og Dyd, intet evangelisk Ord. Foredraget kraftigt, men ikke behageligt. En temmelig talrig Forsamling. Ungdommen viste

Opmærksomhed og svarede ret godt, men ikke saa godt, som forrige Gang. Præstens Katechisation temmelig god, men tør.)

Hvedsinge Skole. 59 Børn. Læreren Ole Petersen, 52 Aar, Sem. fra Brøndbyvester, skaber sig lidt underligt, men er ellers ret brav og duelig. Læsn. g. Skr. mg. Rel. mg. Regn. tg. Indb. Und. tg?, men Fremgangen i nederste Classe dog ret god. Gymnastik tg. Skolehuset meget godt. (1845: Patron for samtlige Skoler Grdmd. Peder Pedersen. Skolehuset godt. 68 Børn. Læreren Ole Petersen, 59 Aar, er skikkelig og tro, men har endnu sine underlige Manerer. Han katechiserer maadeligt, og skaber sig ilde derved. Læsn. g. Skr. g. Rel. mg. Regn. g× Indb. Und. ikke indført. Gymnastik, kun nogen Klattren i Maskinen.)

Eiby Skole. Skolehuset er af stampet Leer, ellers godt. 44 Børn. Læreren Niels Hansen Thybo, 29 Aar, Sem. fra Lyngby, har kun været her i 3 Maaneder, men kan ved mere Øvelse blive ret brav. Fremgangen kan vel kaldes meget god. Læsn. mg. Skr. g. Rel. mg? Regn. mg. Indb. Und. g× Gymnastik mg. (1845: Skolehuset godt, men Lærerens Leilighed meget indskrænket. 42 Børn. Læreren Niels Hansen Thyboe, 37 Aar, er en opvakt Mand, men skal ogsaa være en »Folkets Mand«, og tage Deel i de politiske Samlinger; ellers skikkelig, han katechiserer godt. Læsn. g., men Skilletegnene kiendtes ikke. Skr. mg. Rel. g. Regn. mg. Indb. Und. bruges ikke, da kun eet Barn ikke kan læse; men Læsningen mangler ogsaa Nøiagtighed. Gymnastik g.)

Menighederne i dette Herred ere for det Meste i aandelig Lethargie; kun i Sengeløse synes Livet noget vakt, og kunde uden Tvivl let blive det i Brøndbyvester. Skolevæsenet er i det Hele ret godt. Præsterne ere af meget forskielligt Værd. Nogle Forsøg af Sectererne paa at trænge ind have ikke havt kiendelig Virkning.

Efter Smørum Herred visiterede jeg endnu fra 10de til 12te August Brøndshøi og Søllerød Pastorater, som i forrige Aar formedelst Vacance i Præste-Embederne bleve forbigaaede; see derom I. A paa behørigt Sted.

Den 20de September reiste jeg til Greve, og derfra den 21de til Høyelse for at bivaane Sognepræsten Consistorialraad Kruuses Jubilæum. Han har i 50 Aar været Præst paa samme Sted, og holdt tillige sit Guldbryllup. Fra Kongen overbragte jeg ham Sølvkorset. Festen var meget smuk. Pastor Storm holdt en meget smuk — kun vel lang — Intimation. Jubel-Oldingen prædikede, ogsaa temmelig langt, men christeligt og hierteligt. Psalmen Nr. 419, som er forfattet af ham, blev siungen. Derefter holdt jeg for Alteret en Tale. Menigheden forærede ham en Bibel, indbunden i Fløiel, med Sølvbeslag. Uagtet den overmaade talrige Forsamling i Kirken, var der meget stille. — Om Aftenen vendte jeg tilbage til Greve, og Dagen efter til Kiøbenhavn.

Den 18de Novbr. reiste jeg til Nestved, hvor jeg den 19de i den smukke, og smukt oplyste St. Peders Kirke viede Frederik Münter og Juliane Uldall. Den 20de til Roeskilde, og derfra den 21de til Kiøbenhavn.
